МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПОДАТКОВОЇ СПРАВИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

ВІДЕНСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, Австрія
ХАЙФСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ, Ізраїль
ІНСТИТУТ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ЛЕЙБНІЦА В КРАЇНАХ З ПЕРЕХІДНОЮ ЕКОНОМІКОЮ (ІАМО), Німеччина
АКАДЕМІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ МОЛДОВИ, Молдова
НЕДЕРЖАВНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ACADEMIA CDE, Польща
ФЕДЕРАЛЬНА ФІНАНСОВА АКАДЕМІЯ ПРИ ФЕДЕРАЛЬНОМУ МІНІСТЕРСТВІ ФІНАНСІВ НІМЕЧЧИНИ, Німеччина
ПРИВІЛЕЙОВАНИЙ ІНСТИТУТ УПРАВЛІНСЬКИХ БУХГАЛТЕРІВ (CIMA)
ФЕДЕРАЦІЯ ПРОФЕСІЙНИХ БУХГАЛТЕРІВ ТА АУДИТОРІВ УКРАЇНИ

ЗБІРНИК ТЕЗ

II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
«Синергетичні драйвери розвитку обліку, податкового аудиту та бізнес-аналітики»

COLLECTION OF ABSTRACTS
BY MATERIALS
II INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL INTERNET-CONFERENCE
«SYNERGETIC DRIVERS OF DEVELOPMENT OF ACCOUNTING, TAX AUDIT AND BUSINESS ANALYTICS»

28 квітня 2023 р.

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПОДАТКОВОЇ СПРАВИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ

ВІДЕНСЬКИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ, Австрія
ХАЙФСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ, Ізраїль
ІНСТИТУТ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ЛЕЙБНІЦА В КРАЇНАХ З ПЕРЕХІДНОЮ ЕКОНОМІКОЮ (ІАМО), Німеччина
АКАДЕМІЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ МОЛДОВИ, Молдова
НЕДЕРЖАВНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ACADEMIA CDE, Польща
ФЕДЕРАЛЬНА ФІНАНСОВА АКАДЕМІЯ ПРИ ФЕДЕРАЛЬНОМУ МІНІСТЕРСТВІ ФІНАНСІВ НІМЕЧЧИНИ, Німеччина
ПРИВІЛЕЙОВАНИЙ ІНСТИТУТ УПРАВЛІНСЬКИХ БУХГАЛТЕРІВ (CIMA)
ФЕДЕРАЦІЯ ПРОФЕСІЙНИХ БУХГАЛТЕРІВ ТА АУДИТОРІВ УКРАЇНИ

Синергетичні драйвери розвитку обліку, податкового аудиту та бізнес-аналітики

Збірник тез ІІ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

28 квітня 2023 р.

COLLECTION OF ABSTRACTS BY MATERIALS
II INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL INTERNET-CONFERENCE
«SYNERGETIC DRIVERS OF DEVELOPMENT OF ACCOUNTING, TAX AUDIT AND BUSINESS ANALYTICS»

Ірпінь
2023

УДК 657.1:519.21]:657.6:336.22(06)
ББК 65.052.2я431
С 38

Рекомендовано до друку Вченою радою
Державного податкового університету
(протокол № 12 від 25 травня 2023 р.)

Редакційна колегія:

Серебрянський Д. М., канд. екон. наук, с.н.с., доцент – голова Організаційного комітету, в. о. ректора ДПУ; **Смірнова О. М.**, канд. екон. наук, с.н.с., доцент – заступник голови організаційного комітету, в. о. проректора з наукової роботи; **Краєвський В. М.,** д-р екон. наук, професор – заступник голови організаційного комітету, декан факультету податкової справи, обліку та аудиту; **Іванишина О. С.**, канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри фіскального адміністрування; **Ізмайлов Я. О.,** д-р екон. наук, професор, професор кафедри фіскального адміністрування; **Колісник О. П.,** канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри обліку та консалтингу; **Лекарь С. І.,** д-р юрид. наук, професор, заслужений економіст України, професор кафедри фіскального адміністрування; **Лісовий А. В.,** д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри аудиту, державного фінансового контролю та аналізу; **Мазіна О. І.,** канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри обліку та консалтингу; **Мацелюх Н. П.,** д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри економічної політики; **Метелиця В. М.,** д-р екон. наук, с.н.с., професор кафедри бухгалтерського обліку; **Мискін Ю. І.,** д-р екон. наук, доцент, професор кафедри облікових технологій та бізнес-аналітики; **Паянок Т. М.,** канд. екон. наук, доцент, завідувач кафедри облікових технологій та бізнес-аналітики; **Савченко А. М.,** канд. екон. наук, доцент, заступник декана факультету податкової справи, обліку та аудиту; **Скорик М. О.,** канд. екон. наук, доцент кафедри аудиту, державного фінансового контролю та аналізу; **Швабій К. І.,** д-р екон. наук, професор, професор кафедри фіскального адміністрування.

С 38 **Синергетичні драйвери розвитку обліку, податкового аудиту та бізнес-аналітики** [Електронне видання] : збірник тез за матеріалами ІІ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Ірпінь, 28 квітня 2023 р. – Ірпінь : Державний податковий університет, 2023. – 738 с. – PDF-формат ; мережеве видання ; інституційний депозитарій.
ISBN 978-966-337-690-5

До збірника увійшли тези доповідей учасників ІІ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Синергетичні драйвери розвитку обліку, податкового аудиту та бізнес-аналітики».

Публікації відображають результати наукових пошуків авторів, присвячені висвітленню актуальних питань, пов'язаних з бухгалтерським обліком, оподаткуванням та бізнес-аналітикою; реформами в управлінні публічними фінансами; обліково-інформаційними системами; моделюванням та управлінням соціально-економічними процесами.

Видання розраховане на широке коло читачів, які цікавляться окресленою проблематикою.

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів.
За точність викладеного матеріалу відповідальність
покладається на авторів.

УДК 657.1:519.21]:657.6:336.22(06)
ББК 65.052.2я431

ISBN 978-966-337-690-5
© Державний податковий університет, 2023

ЗМІСТ

Секція 1
Облік і оподаткування: контрольно-аналітичний аспект

Андрейків Тетяна, Маланюк Ірина
ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ 26

Барицький Роман
РОЛЬ АУДИТУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА 29

Білобровенко Тетяна, Манзюк Вероніка
ОРГАНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ З ОГЛЯДОМ НА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД 33

Ведмеденко Аліна, Бірук Олена
РОЗГЛЯД ПИТАНЬ ЩОДО ОПОДАТКУВАННЯ ІНОЗЕМНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА МІЖНАРОДНОГО ОПОДАТКУВАННЯ 37

Главацька Дарія
ПОДАТКОВА ОПТИМІЗАЦІЯ ТА ПОДАТКОВІ РИЗИКИ ДЛЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ.....40

Голуб Валерія
ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....44

Гуріна Наталія
КРИПТОВАЛЮТА ЯК ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ.....48

Довгаль Альона
ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ.....51

Дубина Наталія
ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ АДМІНІСТРУВАННЯ
АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ 55

Єгупова Марина
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ
ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА 58

Закусило Олена, Лекарь Сергій
СПЕЦИФІКА ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕВІРОК ПІД ЧАС ВІЙНИ 62

Іванишина Ольга, Сверба Анна
РОЛЬ ШТРАФНИХ САНКЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
ВИКОНАННЯ ПОДАТКОВОГО ОБОВ'ЯЗКУ 66

Канцедал Наталія, Лега Ольга, Черненко Ксенія
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО
АУТСОРСИНГУ В УКРАЇНІ 71

Кичак Ганна
ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АМОРТИЗАЦІЇ
ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ 75

Костенко Олександр
АНАЛІЗ ТА СИНТЕЗ: СИНЕРГІЗМ ПРОЯВУ
В ІНСТРУМЕНТАЛЬНІЙ СУМІЖНОСТІ 79

Kostyuchenko Valentyna, Baranov Evgeniy
ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN ACCOUNTING:
THREATS AND OPPORTUNITIES 83

Лінива Катерина
ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ
В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ 87

Матвієнко Олександра
ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ 90

Мельник Микола
ВПЛИВ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ
НА РЕГУЛЮЮЧІ ЕФЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ.....93

Мошковська Олена
УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК НА ЕТАПІ ВІДТВОРЕННЯ
УКРАЇНИ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД.....98

Нікітчук Оксана
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПОДАТКОВОЇ АМНІСТІЇ
ЯК ПОЗИТИВНА ПРАКТИКА ДЛЯ УКРАЇНИ 103

Німчук Анастасія
ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ БІЗНЕСУ
В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ 106

Плисюк Катерина
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ
ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ.....110

Новак Уляна, Березовська Ніна
ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ
В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ МСФЗ 113

Приболовець Ірина
ЕКОЛОГІЧНИЙ ОБЛІК ІЗ КОНТРОЛЬНИМ АСПЕКТОМ
В УМОВИНАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ 117

Радіонова Наталія
ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА
ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЙОГО АНАЛІТИЧНИХ ПОТРЕБ.....120

Рапацька Олена
ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
РОБОТИ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ.....124

Ревера Анастасія
ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ ТА ПЛАТЕЖІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ.....127

Рублевська Валерія
ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО ЛІДЕРСТВА 132

Рябчук Оксана, Вербіцький Олександр
АУДИТОРСЬКІ ДОКАЗИ ТА ЇХ МІСЦЕ В АУДИТОРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ 136

Рябчук Оксана, Горелик Дарина
ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЯКІСТЬ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ: СУЧАСНА ПРАКТИКА.....139

Савченко Алла, Кібиш Олександра
АУДИТ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ: ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ.....143

Салямон-Міхєєва Катерина
ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ НЕЗАЛЕЖНОГО ТА ДЕРЖАВНОГО АУДИТУ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ УКРАЇНИ 147

Сложинська Світлана, Пристемський Олександр
ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ.....152

Соляник Олексій
ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ ТЛУМАЧЕННЯ І ЗАСТОСУВАННЯ ПОДАТКОВОГО АУДИТУ 155

Таращенко Володимир
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ.....159

Токар Інна
ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ – ПЛАТНИКІВ ЄДИНОГО ПОДАТКУ 163

Умаров Артем
БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ 167

Фаренюк Тарас
ПЕРСПЕКТИВНІ ВЕКТОРИ ОПОДАТКУВАННЯ У XXI СТОЛІТТІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД 171

Чебан Олександр, Денисовець Наталія
ПРОБЛЕМАТИКА ВІДБОРУ ЗІСТАВНИХ КОМПАНІЙ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ АНАЛІЗУ КОНТРОЛЬОВАНИХ ОПЕРАЦІЙ 175

Швайка Таїсія
ПОДАТКОВІ ПІЛЬГИ ТА СТИМУЛИ ДЛЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ: ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УКРАЇНІ 180

Шпак Яна
НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ 185

Яковчук Альона
ОПОДАТКУВАННЯ ЄДИНИМ ПОДАТКОМ ТА ПЕРЕВІРКА ПОВНОТИ І СВОЄЧАСНОСТІ ЙОГО СПЛАТИ 189

Секція 2
Нові вектори архітектури національного та міжнародного оподаткування

Андрущенко Володимир, Тучак Тетяна
НОВА ФІСКАЛЬНА ЕПОПЕЯ: КЛІМАТИЧНІ ПОДАТКИ.....193

Базильчук Лілія
ЗАСТОСУВАННЯ ОФШОРНИХ СХЕМ ЯК ПРАКТИКА УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ 196

Бартащук Максим
ЕЛЕКТРОННИЙ КАБІНЕТ ПЛАТНИКА ПОДАТКІВ 200

Будник Вероніка
НОВІ ВЕКТОРИ СУЧАСНОЇ ПОДАТКОВОЇ
АРХІТЕКТУРИ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ.....203

Варважицька Тетяна
ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ
У НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ
ОПОДАТКУВАННІ.....208

Вишняк Анастасія
ОПОДАТКУВАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ:
ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ 211

Владовська Марина
УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ:
УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ 215

Глушко Анна
ПОДАТКИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ
У РОЗРІЗІ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ КРАЇНИ.....218

Данильчук Олександр, Глушко Олексій
УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ
СИСТЕМИ В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІКОЮ УКРАЇНИ.....221

Денисюк Вікторія
НОВІ ВЕКТОРИ АРХІТЕКТУРИ ОПОДАТКУВАННЯ
НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНІ.....224

Дмитерко Аліна
ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ
ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ УКРЇНИ.....226

Доценко Анастасія
ЕЛЕКТРОННЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ
ЯК ПОЗИТИВНА ПРАКТИКА В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ 229

Дузяк Катерина, Любас Катерина
ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ
В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД 232

Єременко Анна
ОФШОРНІ МЕХАНІЗМИ В МІЖНАРОДНОМУ
ЗАКОНОДАВСТВІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО 236

Ізмайлов Ярослав
ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО
ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ 240

Калюжна Анна
РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОДАТКОВОЇ
СИСТЕМИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ.....243

Кащук Ксєнія
ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ АДМІНІСТРУВАННЯ
ПОДАТКІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ 247

Крива Світлана
ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА АДМІНІСТРУВАННЯ
У РОЗРІЗІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ 250

Лега Ольга, Ставицька Владислава
ПОДАТКОВА СИСТЕМА ІРЛАНДІЇ.....253

Лекарь Сергій
ТРАНСПАРЕНТНІСТЬ ПОДАТКОВИХ ПРАВОВІДНОСИН:
СУТНІСТЬ, ОСНОВНІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА
СПОСОБИ ДОСЯГНЕННЯ 257

Лісовий Андрій
ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ
В ПОВОЄННИЙ ЧАС 260

Малишкін Олександр
РОЗВИТОК ФУНКЦІЙ ЕКОПОДАТКУ: СУЧАСНИЙ НАПРЯМ.....264

Маркиш Тетяна
ОПОДАТКУВАННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 268

Маценко Вікторія
ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ
ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ 272

Медвецька Наталія
МОЖЛИВОСТІ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ
РІЗНИХ ВИДІВ ПОДАТКІВ.....275

Микитенко Вікторія
АКЦИЗНИЙ ПОДАТОК: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УСУНЕННЯ.....279

Мискіна Оксана, Іщенко Віталій
СУТНІСТЬ ОПОДАТКУВАННЯ:
ГНОСЕОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ».....282

Невмержицька Марія, Кузуб Михайло
МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ
ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ: РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ 284

Некраса Ганна
ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТЯГНЕННЯ
ЕКОЛОГІЧНИХ ПОДАТКІВ В ЄВРОПІ ТА
АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОГО ДОСВІДУ 287

Олейнікова Людмила, Лепьохін Олександр
ОБҐРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ МОТИВАЦІЇ
ДОБРОВІЛЬНОГО ВИКОНАННЯ
ПОДАТКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ 291

Петренко Євгенія
ВПЛИВ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ
НА ПОДАТКОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ.....293

Прокопенко Ірина
ВПЛИВ ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ
НА ДІЯЛЬНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ 296

Ракуть Дар'я
ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ БІЗНЕСУ
В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ 300

Рибченко Марина
РОЗВИТОК ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ
З УРАХУВАННЯМ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ 304

Руденко Олександр
ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ
КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ПОДАТКОМ
НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ.....306

Савченко Юлія
ПЕРЕКЛАДАННЯ ПОДАТКІВ ТА ФІСКАЛЬНІ
ДИСБАЛАНСИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО
ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....310

Синчак Віктор
ПОМ'ЯКШЕННЯ ПОДАТКОВИХ ОБМЕЖЕНЬ
ДЛЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ – ПЛАТНИКІВ
ЄДИНОГО ПОДАТКУ ТРЕТЬОЇ ГРУПИ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 315

Скоромцова Тетяна
МИТНИЙ ПОСТАУДИТ ЯК ФОРМА МИТНОГО КОНТРОЛЮ.....319

Степаненко Сергій
ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ
НА МИТНОМУ КОРДОНІ УКРАЇНИ 322

Стороха Надія
МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ БІЗНЕСУ.....325

Тульчинська Світлана, Солосіч Олександр
ІНСТРУМЕНТАРІЙ ФІСКАЛЬНОГО
СТИМУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ СТАНОВЛЕННЯ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ 328

Якубівська Юлія
ПОДАТКОВЕ АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ:
СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ 331

Секція 3
Гармонізація обліково-інформаційних систем
як основа транспарентності прийняття рішень
на різних рівнях управління

Безверхий Костянтин
ПРОЦЕДУРИ АУДИТУ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ
КОРПОРАТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ 334

Вільчинський Олександр
МОДУЛЬ АВТОМАТИЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА
РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ
АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....338

Голов Сергій
КОНЦЕПЦІЯ ОБЛІКУ ВАРТІСНОГО ЛАНЦЮЖКА 341

GRIGOROI Lilia, LAZARI Liliana
DIGITALIZATION OF THE EDUCATION
OF ACCOUNTANTS IN THE UNIVERSITIES OF MOLDOVA 345

Ель Богдан
ГАРМОНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ 349

Занько Борис
ВИКОРИСТАННЯ ДАНИХ СИСТЕМИ
БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ДЛЯ ЗАСТОСУВАННЯ
ПІЛЬГ З ПОДАТКУ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО,
ВІДМІННЕ ВІД ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ.....353

Калівошко Олексій, Фурман Ольга
ОСОБЛИВОСТІ РЕЄСТРАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ТА ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ В ПОЛЬЩІ 356

Колісник Олена, Мегедь Тарас
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КЛАСИФІКАЦІЇ ВИТРАТ
ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....359

Колос Роман
СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ:
СУТНІСТЬ ТА ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ 362

Крижанівська Олександра
РОЛЬ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
ЕФЕКТИВНОГО ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ
В ЕПОХУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ.....366

Кульбідюк Діана
БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В ІНФОРМАЦІЙНІЙ
СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ 369

Мазіна Олександра, Андрух Ольга
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ
ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ
ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ 372

Мазіна Олександра
СКЛАДОВА ВИЩОЇ ОСВІТИ У ТРАНСПАРЕНТНОСТІ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ 375

Макарович Вікторія
ПРОБЛЕМИ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЩОДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 379

Матюха Микола
ІНТЕГРАЦІЯ СИСТЕМИ ЦІЛЬОВИХ КОМПЛЕКСНИХ ПОКАЗНИКІВ У СИСТЕМУ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ.....383

Метелиця Володимир, Гагалюк Тарас
ЗВІТНІСТЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОСЕКТОРУ.....386

Миронов Петро
СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ 390

Міла Олександр
ОЦІНКА АКТИВІВ ТА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ 394

Мосійчук Євгенія
ГАРМОНІЗАЦІЯ ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ.....398

Параценко Каріна
ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ ТА ПОДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 402

Ракуть Дар'я
ГАРМОНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПДВ.....406

Ракуть Дар'я
УПРАВЛІННЯ ВПРОВАДЖЕННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....409

Рогозний Сергій
СТРАХОВІ КОНТРАКТИ ЗА МСФЗ 17:
КЛЮЧОВІ НОВАЦІЇ В ОЦІНКАХ ТА ЗВІТУВАННІ 413

Рябоконь Анастасія
ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВИТРАТ ТА ЇХ РОЛЬ
У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА.....417

Снігач Богдан, Столяр Павло
МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ВИЗНАЧЕННЯ
ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА.....420

Сторожук Тетяна
ДО ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ
В УСТАНОВАХ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ 422

Сторожук Олександр
ПОДАТОК НА ПРИБУТОК:
КЛАСИФІКАЦІЯ ТА НЕДОЛІКИ ОПОДАТКУВАННЯ.....426

Судак Валерія
ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ТА ПОДАННЯ
ЗВІТНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 430

Суходольська Дарина
МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ ТА
АНАЛІЗУ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ 433

Фальченко Єгор
УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ
КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ.....437

Череп Алла, Воронкова Валентина
ФОРМУВАННЯ ПЛАНУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
БЕЗПЕРЕРВНОСТІ І ВІДНОВЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
ЧЕРЕЗ КІБЕРБЕЗПЕКУ 441

Секція 4
Бізнес-аналіз, моделювання та управління соціально-економічними процесами на макро- та мікрорівнях

Бабич Світлана, Депутат Уляна
ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ
ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 444

Бабич Дмитро, Ільченко Данило
НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 447

Бабич Світлана, Хрущ Олеся
ФОРМУВАННЯ СПРИЯТЛИВОГО
СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ 451

Бабич Світлана, Кулабухов Микита
ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ
РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА.....455

Бабич Світлана, Савєльєв Роман
СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ МОДЕРНІЗАЦІЄЮ
НА ПІДПРИЄМСТВАХ.....459

Білаш Вікторія, Дорошенко Ганна
МІСЦЕ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ
В ІННОВАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ.....463

Бугріменко Роман
ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ 466

Войтенко Наталія
ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
УПРАВЛІННЯ ГОТОВОЮ ПРОДУКЦІЄЮ ЗА ДАНИМИ
ПРАТ «НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД».....470

Воротков Владислав
ВІДНОВЛЕННЯ ПЕРВІСНИХ ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВ 473

Гаврилова Наталія
ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ВІДНОВЛЮВАЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В ЕНЕРГЕТИЦІ 476

Герасимчук Богдана
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ 480

Денисенко Максим
НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ ПІДПРИЄМСТВА.....483

Жадан Олександр, Макарова Кароліна
НЕОБХІДНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ОСВІТИ.....486

Іжевський Павло, Кубіна Анна
ГЛОБАЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ 490

Іщук Світлана, Жулканич Віктор
СТРУКТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ПІД ВПЛИВОМ РОСІЙСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ 494

Кібець Єлізавєта, Кузуб Михайло
МАРКЕТИНГ І БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК: ВАЖЛИВЕ ОБ'ЄДНАННЯ ДЛЯ УСПІХУ БІЗНЕСУ.....498

Klymentova Marija, Kobielieva Tetiana
BUSINESS ANALYSIS OF COMPETITORS' PRICES FOR NEW PRODUCTS 502

Колосов Андрій, Гриценко Єлизавета
АНТИСИПАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ – СУЧАСНА КОНЦЕПЦІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ 505

Кондратенко Владислав
ВИЗНАЧЕННЯ НАЙВАЖЛИВІШИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ ПІДПРИЄМСТВА.....509

Kopitsya Andriy, Pererva Petro
BUSINESS ANALYSIS OF INNOVATION ACTIVITYOFINDUSTRIAL ENTERPRISE.....512

Крамаренко Аліса, Вишневська Марія
БІЗНЕС-АНАЛІТИКА ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ОБҐРУНТОВАНОСТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ 515

Laushkin Arkady, Mekhovych Serhiy, Pererva Petro
BUSINESS ASSESSMENT OF MANAGERIAL POTENTIAL IN THE FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF THE ENTERPRISE 518

Lepskyi Roman, Pererva Petro
INNOVATIVE FORMS OF ECONOMIC PROCESS MANAGEMENT AT INDUSTRIAL ENTERPRISES 521

Македон Вячеслав
ВИКОРИСТАННЯ БІЗНЕС-АНАЛІЗУ В ПРИЙНЯТТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ 524

Матросова Людмила, Калінін Владислав
ВИКОРИСТАННЯ ПРОЦЕСНОГО ПІДХОДУ В УПРАВЛІННІ ОРГАНІЗАЦІЄЮ 528

Mekhovych Katherina, Pererva Petro
FORESIGHT TECHNOLOGIES AS A TOOL TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF INNOVATION MANAGEMENT 532

Мироненко Микола
РОЗВИТОК ОКРЕМИХ ПІДРОЗДІЛІВ ВІТЧИЗНЯНОЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ УСТАНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ФОРМИ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ЗА ПІДСУМКАМИ 2022 РОКУ 535

Мискін Юрій, Дашкевич Олег
ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: АКСЕОЛОГІЧНИЙ ВИМІР 538

Міщенко Тетяна
ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАОЩАДЖЕННЯ КОШТІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ 541

Міщук Володимир, Поснова Тетяна
МЕХАНІЗМ ФІНАНСУВАННЯ КРЕАТИВНИХ КЛАСТЕРІВ В АСПЕКТІ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ 545

Necheporenko Denis, Pererva Petro
FORMATION OF THE DIRECTION OF IMPROVEMENT OF TAXATION OF BUSINESS STRUCTURES 548

Огренич Юлія
ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 551

Олійник Наталія, Олійник Олександр, Данюк Дмитро
СПЕЦИФІКА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА СПОСОБИ СТИМУЛЮВАННЯ 555

Остапенко Яна, Остапенко Анастасія
КОРЕЛЯЦІЙНО-РЕГРЕСІЙНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ ПРАТ «ПРЕЗИДЕНТ – ГОТЕЛЬ» 559

Панасюк Ольга
АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ
ПІДПРИЄМСТВА В КОНЦЕПЦІЇ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА 563

Параниця Надія
ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ БІЗНЕСУ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ 566

Паянок Тетяна, Мазур Тамара
СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФОНДУ ОПЛАТИ ПРАЦІ
ПІДПРИЄМСТВА.....568

Петрищева Катерина
АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ
«ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА».....572

Погорєлова Катерина, Дорошенко Ганна
ВПЛИВ КРИЗОВИХ ФАКТОРІВ
НА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА 577

Potapov Fyodor, Mekhovych Serhiy, Pererva Petro
ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC FOUNDATIONS
OF EFFECTIVE DESIGN OF INNOVATIVE TECHNOLOGY 579

Свічкар Наталія, Касімов Олександр
ВИКОРИСТАННЯ НОРМАТИВНОГО МЕТОДУ ОБЛІКУ
ВИТРАТ ТА КАЛЬКУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ
ДЛЯ ПІДГОТОВКИ УПРАВЛІНСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ.....583

Семенова Світлана
ВІДКРИТА ТА ІНКЛЮЗИВНА СИСТЕМА
ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЄВРОПІ.....587

Скорик Олександр
ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
УПРАВЛІННЯ ЦІННІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА 591

Смірнова Поліна
МЕТОДОЛОГІЯ ОЦІНКИ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА 595

Стороха Надія
МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ БІЗНЕСУ.....599

Сукрушева Ганна, Антоненко Анастасія
НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ГАЛУЗІ
ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ.....602

Сукрушева Ганна, Полосков Павло
ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЇ,
ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ.....605

Тернова Ірина, Рулевич Владислав
СУЧАСНІ ТРЕНДИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ
ТЕХНОЛОГІЙ У МЕНЕДЖМЕНТІ СФЕРИ ПОСЛУГ 609

Тернова Ірина, Червоницька Юлія
РОЛЬ ЦИФРОВІЗАЦІЇ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ
ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ 613

Trush Eugen, Mekhovych Serhiy, Pererva Petro
BUSINESS ANALYSIS OF THE MECHANISM
FOR IMPROVING THE QUALITY OF DESIGN ACTIVITIES.....617

Tyufanov Georgy, Mekhovych Serhiy, Pererva Petro
ECONOMIC BUSINESS-ANALYSIS OF REENGINEERING.....620

Усата Наталія
ВПЛИВ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО
ПАРТНЕРСТВА НА РОЗВИТОК АГРАРНОГО
СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ 623

Федоренко Роман
ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ ЯК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА.....626

Череп Олександр, Осмаковська Ксенія
ГАРМОНІЙНИЙ РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА НА ЗАСАДАХ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 630

Shein Evgen, Pererva Petro
PECULIARITIES OF TAXATION
OF SMALLBUSINESS STRUCTURES 632

Секція 5
Інструменти економічного відновлення територіальних громад та регіонів України

Білик Юлія
БЮДЖЕТ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ТА ЙОГО ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ.....635

Бура Анна, Бура Оксана
ЕКОНОМІКА ГРОМАД І РЕГІОНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПРІОРИТЕТИ ЇХ ВОЄННОГО РОЗВИТКУ 639

Бурих Денис
РОЗВИТОК ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ.....643

Коляденко Роман
РИНОК ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....646

Корж Марина
ЕКОНОМІЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДЕВЕЛОПМЕНТУ ЯК ФОРМИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ.....650

Ланченко Євгеній
СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО
В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ.....656

Левчук Андрій
ІНФРАСТРУКТУРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ ПІДГАЙЦІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ 659

Максименко Іван
ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВІЙНИ 662

Мацелюх Наталія, Мацелюх Дмитро
МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПОБУДОВИ СТРАТЕГІЙ МІСЦЕВОГО ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС.....666

Мацелюх Наталія, Анфілов Дмитро
ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕОКУПОВАНИХ РЕГІОНІВ 670

Морозюк Костянтин
ПЛАНУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....674

Москальова Юлія
КРЕАТИВНА ЕКОНОМІКА В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ СТАНУ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....678

Немчук Павло
ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ.....682

Патика Наталія
ШЛЯХИ НАРОЩУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ТА РЕСУРСНОЇ ДОСТАТНОСТІ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЩОДО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ 686

Піддубний Андрій, Тихончук Леся
ТЕНДЕНЦІЇ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ЧЕРЕЗ МЕХАНІЗМ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ 690

Поляховський Денис
ВІДНОВЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....694

Поснова Тетяна
РЕГІОНАЛЬНА КЛАСТЕРИЗАЦІЯ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ 697

Прощук Павло
ВИДИ ТА МОЖЛИВОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ЗОВНІШНІХ ЗАПОЗИЧЕНЬ ДЛЯ ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПОТРЕБ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД 701

Сидоренко Євген
ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....704

Скорик Віталій
ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДТРИМКИ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 708

Скорик Марина
ДЕРЕГУЛЯЦІЯ ЯК СПОСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАД І РЕГІОНІВ 711

Сукрушева Ганна, Реуцька Олександра
ВИКОРИСТАННЯ HR-ТЕХНОЛОГІЙ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ 716

Суходольська Дарина
РОЛЬ ІННОВАЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА 720

Теліщук Мирослава
ДЕРЖАВНА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ 724

Харченко Іван
ВПЛИВ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ
НА ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ 727

Чопенко Валерій
ШЛЯХИ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ
СІЛЬСЬКИХ ГРОМАД ТА ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ:
СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИЙ ВИМІР 730

Шиховцев Євгеній
ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ
ПРОЄКТАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 734

СЕКЦІЯ 1
ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ: КОНТРОЛЬНО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Андрейків Тетяна,
канд. екон. наук;
Маланюк Ірина,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня, спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», ОПП «Фіскальне та митне адміністрування», Львівський торговельно-економічний університет (м. Львів)

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Необхідність податкового контролю в сучасних умовах ринкової економіки значно зростає через залежність економіки країни від тої частини бюджету всіх рівнів, яка складається з податків та безпосередньо залежать від податкової культури населення.

Податковий контроль є самостійним видом державного фінансового контролю та основною формою податкового адміністрування. Суть податкового контролю полягає в перевірці законності та правильності формування платниками податків податкової бази та нарахуванні і повному й своєчасному перерахуванні податків до бюджетної системи країни. Його ефективність залежить від рівня мобілізації в бюджетну систему податкових доходів і інших обов'язкових платежів; зменшення податкового тиску на платників податків за рахунок розширення бази оподаткування; якості та результативності податкових перевірок; налагодження взаємодії фіскальних органів з іншим органами влади.

Головною проблематикою сучасної податкової системи є визначення та ефективне забезпечення незалежності й потреби у поведінці фізичних та юридичних осіб в межах податкових правовідносин через відповідні законодавчі та нормативно-правові акти. При цьому здійснення податкового контролю та проведення перевірок, зокрема документальних планових та позапланових перевірок, що обумовлює настання

певних правових наслідків для суб'єктів податкових правовідносин у частині використання прав та обов'язків [1].

Ефективне забезпечення податкового контролю має здатність вирішувати найвагоміше завдання в бюджетній політиці України – наповнення дохідної частини Державного бюджету та місцевих бюджетів, яке є необхідним під час зростання бюджетного дефіциту та фінансової кризи, яка є наданий момент у нашій країні, що спричинено воєнними діями [2].

Станом на 3 березня 2022 року перевірочна діяльність Державної податкової служби України проводиться на підставі норм викладених в ст.69 підрозділу 10 розділу XX ПКУ. Починаючи з березня 2022 року було тимчасово припинено всі види перевірок, а перевірки, що були початі до 24 лютого 2022 р. призупинені на час дії воєнного стану:

- скасовано мораторій на право проведення документальних перевірок, який діяв протягом березня 2020 року по березень 2022 року та був затверджений КМУ з метою запобігання поширенню на території України COVID-19. Тому, у разі виявлення порушень законодавства за результатами проведення перевірок, до платників застосовуватиметься відповідальність згідно з ПКУ;

- варто зауважити, що наданий момент є накладений мораторій на проведення документальних перевірок, а також щодо правильності нарахування, обчислення та сплати ЄСВ на період дії воєнного стану в Україні, надзвичайного стану та протягом 3-х місяців після припинення чи скасування воєнного, надзвичайного стану. Документальні перевірки щодо правильності нарахування, обчислення та сплати ЄСВ, розпочаті до 24 лютого 2022 року та ті, що були не завершені, зупиняються по останній календарний день 3-го місяця з дня припинення воєнного, надзвичайного стану;

- тим не менш, було запроваджено мораторій на проведення документальних перевірок щодо податкової звітності для платників, що здійснювали свою діяльність на територіях, на яких наданий момент ведуться бойові дії, на тимчасово окупованих територіях. Такі платники податків повинні подати до ДПС повідомлення про втрату чи неможливість вивезення первинних документів, в якому зазначаються обставини, що призвели до втрати. При цьому показники його звітності не піддаються сумніву.

З початку військової агресії Податковий кодекс України зазнав чимало змін, в тому числі тих, що стосуються перевірочної діяльності Державної податкової служби, і це цілком зрозуміло.

У відповідності до п. 75.1 ст. 75 ПКУ ДПС має право проводити камеральні, документальні та фактичні перевірки. При цьому документальні поділяються на планові або позапланові; виїзні або невиїзні. Законом України від 15 березня 2022 року № 2120-IX було внесено зміни до Податкового кодексу України щодо проведення податкових перевірок на період дії воєнного стану. Так, податкові перевірки не розпочинаються, а розпочаті перевірки зупиняються, крім камеральних перевірок податкових декларацій та фактичних перевірок.

Щодо перевірок, які завершено, терміни надання заперечень до акту перевірок та оскарження прийнятих податкових повідомлень-рішень також призупиняються на період воєнного стану в Україні.

При цьому під час проведення фактичної перевірки ДПС має право отримувати від платників документи або інформацію, які повинні підтверджувати вартість придбання товару [3].

Отже, на спостерігаємо, що в сучасних умовах, а саме на час дії воєнного стану в Україні не проводяться перевірки. Це зумовлено воєнними діями, а також падінням економіки. Також скасування перевірок на даний час спрощує ведення бізнесу для підприємців, хоча як можемо спостерігати надходження податкових платежів до бюджету не зменшилось, а навпаки зростає, що свідчить про податку культуру платників податків. Але після закінчення воєнного стану необхідно відновити перевірки для того, щоб виявляти порушення та ухилення від сплати податків, адже саме за допомогою податкового контролю та податкових перевірок здійснюється надходження податкових платежів до бюджету різних рівнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Володимир Т., Буличов О. Проблематика податкового контролю в Україні. URL : http://www.kntu.kr.ua/doc/science/zahody/vikl/2021/11-tez.pdf#page=309

2. Скорик М., Бєну А. Здійснення податкового контролю в Україні у сучасних умовах. URL : http://www.kntu.kr.ua/doc/science/zahody/vikl/2022/13-tez.pdf#page=254

3. Податкові перевірки під час воєнного стану. URL : https://jurliga.ligazakon.net/analitycs/216236_podatkov-perevrki-pd-chas-vonnogo-stanu

Барицький Роман,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Науковий керівник:
Ізмайлов Ярослав Олексійович,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

РОЛЬ АУДИТУ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Інтеграція цифрових технологій управління з системами обліково-аналітичного забезпечення є одним із ключових напрямків розвитку бізнесу в сучасних умовах. Це дозволяє компаніям ефективно контролювати процеси та максимально ефективно використовувати ресурси для досягнення максимального прибутку.

В загальному, аудит підприємства проводиться з метою забезпечення економічної безпеки підприємства в наступних аспектах:

1. Достовірність та об'єктивність інформації про діяльність підприємства. Цей аспект включає перевірку фінансової звітності підприємства, яка повинна бути достовірною та відповідати стандартам бухгалтерського обліку. Також перевіряється наявність та якість документації, що підтверджує діяльність підприємства, наприклад, договори, акти виконаних робіт, звіти про якість продукції тощо. Метою цього аспекту є забезпечення надійної інформації про діяльність підприємства для зацікавлених сторін.

2. Оцінка ризиків та ефективності управлінських процесів. Цей аспект включає аналіз ризиків, що пов'язані з діяльністю підприємства, та оцінку ефективності управлінських процесів. Для цього проводиться аналіз факторів, що можуть впливати на діяльність підприємства, таких як конкуренція, зміни в законодавстві, ризики пов'язані зі здоров'ям та безпекою працівників тощо. Метою цього аспекту є забезпечення зменшення ризиків та збільшення ефективності управлінських процесів.

3. Виявлення проблем та рекомендації щодо їх вирішення. Цей аспект включає аналіз діяльності підприємства з метою виявлення

проблем та недоліків, які можуть впливати на його ефективність. Після виявлення проблем сформулюються рекомендації щодо їх вирішення та покращення діяльності підприємства. Метою цього аспекту є забезпечення покращення якості управління та діяльності підприємства.

4. Зменшення ризиків та збільшення прибутковості. Цей аспект включає заходи з мінімізації ризиків, які можуть впливати на діяльність підприємства, та збільшення прибутковості. Для цього проводиться аналіз ринку, конкурентів, споживачів тощо. Метою цього аспекту є забезпечення зменшення ризиків та збільшення прибутковості діяльності підприємства.

5. Покращення репутації підприємства та його взаємодії з громадськістю та споживачами. Цей аспект включає аналіз іміджу підприємства та його взаємодії з громадськістю та споживачами. Проводиться аналіз рекламної діяльності, зворотного зв'язку, рівня задоволеності споживачів тощо. Метою цього аспекту є забезпечення покращення репутації підприємства та його взаємодії з громадськістю та споживачами.

Аудит підприємства може охоплювати різні фактори економічної безпеки, зокрема:

1. Наявність достатнього капіталу та ресурсів для забезпечення діяльності підприємства. Належний фінансовий стан – це ключовий фактор успішної діяльності підприємства, оскільки він визначає можливості компанії залучати фінансові ресурси, розширювати свою діяльність та конкурувати на ринку. Аудитори перевіряють фінансову звітність підприємства, аналізуючи його баланс, звіт про прибутки та збитки, звіт про рух грошових коштів та інші фінансові документи. Вони перевіряють правильність та достовірність відображення фінансової інформації, виявляють можливі недоліки та помилки та надають рекомендації щодо їх усунення.

2. Дотримання законодавства та етичних стандартів у діяльності підприємства. Дотримання законодавства та етичних стандартів - це необхідна умова для забезпечення довгострокової стабільності та розвитку підприємства. Аудитори перевіряють відповідність діяльності підприємства законодавству та етичним стандартам, аналізуючи фінансову звітність та інші документи. Вони також перевіряють внутрішні процедури контролю та надають рекомендації щодо їх удосконалення.

3. Ризики, пов'язані з господарською діяльністю підприємства, та ефективність системи управління ризиками. Аналіз управління ризиками - це процес визначення, оцінки та управління ризиками, що виникають в діяльності підприємства. Ризики можуть бути пов'язані з фінансовою діяльністю, операційною діяльністю, репутацією тощо. Для оцінки ризиків та ефективності системи управління ризиками аудитори проводять аналіз внутрішнього контролю, оцінюють ризики та ефективність заходів щодо їх зменшення. Проведення аналізу управління ризиками допомагає підприємству виявляти потенційні ризики та оцінювати їх наслідки. На основі отриманих даних підприємство може приймати рішення щодо управління ризиками, наприклад, зменшення ризиків за допомогою заходів з контролю, страхування тощо. Аудит управління ризиками це один з основних, оскільки він об’єднує усі інші фактори та виявляє критичні для підприємства проблеми ведення господарської діяльності або його організації.

4. Якість управління підприємством та ефективність управлінських процесів. Ефективність управління – це здатність підприємства ефективно керувати своїми ресурсами та процесами, що дозволяє досягати поставлених цілей та завдань. Фінансовий аудит допомагає виявляти можливості для покращення управління фінансовими ресурсами підприємства, що може збільшити його ефективність управління. Для цього аудитори проводять опитування керівництва та працівників підприємства, щоб визначити рівень свідомості та дотримання правил та виявляти та усувати недоліки в управлінні підприємством, що забезпечує ефективність його діяльності.

5. Репутація підприємства та його взаємодія з громадськістю та споживачами. Репутація – це важливий фактор успішної діяльності підприємства, оскільки вона визначає сприйняття компанії клієнтами, партнерами та громадськістю. Аудитори досліджують сприйняття підприємства клієнтами, партнерами та громадськістю, аналізуючи рейтинги та відгуки. Вони також перевіряють взаємодію підприємства з ними та досліджують можливості для покращення репутації.

6. Розвиток технологій та інновацій у діяльності підприємства. Інноваційність – це здатність підприємства до інновацій та впровадження нових технологій та підходів у свою діяльність. Для оцінки розвитку технологій та інновацій у діяльності підприємства аудитори проводять аналіз дослідницької діяльності, інвестицій та співпраці з

науково-дослідними установами. Це роблять щоб виявити можливості для впровадження нових технологій та інноваційних рішень, що покращує інноваційність підприємства.

Після проведення аудиту аудитори складають звіт, у якому вказують виявлені проблеми та рекомендації щодо їх вирішення. Цей звіт допомагає керівництву підприємства прийняти рішення щодо подальшого розвитку та забезпечити ефективну управлінську діяльність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кулаковська Л. П., Піча Ю. В. Організація і методика аудиту : навч. посібник. К. : Каравела, 2012. 544 с.

2. Хом’як Р. Л., Цюцяк І. Л., Цюцяк А. Л. Організація та методика аудиту фінансової звітності суб’єктів господарювання. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2018. № 263. С. 259–265.

Білобровенко Тетяна,
канд. екон. наук;
Манзюк Вероніка,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ОРГАНІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ З ОГЛЯДОМ НА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Системи державного фінансового контролю в різних країнах мають свою специфіку, пов'язану з історичними особливостями розвитку країни, такими як форма правління і сформований державний устрій.

У своєму дослідженні О. М. Піхоцька та М. Р. Піхоцька зазначають, що в європейській практиці сформувались наступні загальні принципи ефективності державного фінансового контролю:

– надання доступу до будь-якої актуальної інформації. Органи державного фінансового контролю потребують якісної інформації про фактичний стан і дії об'єкта контролю, право на безперешкодний вхід у приміщення, вилучення документів та опечатування об'єктів;

– послідовність, періодичність та комплексність. Постійний контроль державних фінансів дозволяє запобігти втраті фінансових ресурсів та їх нецільовому використанню;

– вимога дотримання механізмів державного контролю з можливістю реалізації пріоритету;

– можливість адаптації фінансової системи контролю для розв'язання нових проблем, що виникають у зв’язку зі змінами внутрішніх та зовнішніх умов у державі;

– узгодженість і взаємодія контролю влади;

– економічна ефективність державного фінансування системи контролю;

– регламентація контрольної діяльності, починаючи від планування та закінчуючи реалізацією пропозицій за результатами контролю;

– стандартизація процесів і документації [1, с. 196–197].

Отже, кожна країна світу має свою систему державного фінансового контролю [1, с. 197]. У залежності від способу конституційного закріплення системи державного фінансового контролю у європейських країнах бувають різних видів, які окреслені в табл. 1.

Таблиця 1 – Системи державного фінансового контролю у європейських країнах

Системи державного фінансового контролю у європейських країнах	
Парламентська	фінансовий контроль покладається на парламент, який формує відповідний контрольний орган
Судова	конституційні норми, що регламентують діяльність органів фінансового контролю включені в розділ, який стосується встановлення правових основ функціонування судової влади (наприклад, у Греції та Туреччині)
Спеціалізована	конституційне закріплення правового статусу, способу формування, функцій та повноважень міститься у розділі конституції, нормами якого урегульовано діяльність органів контролю (Швеція, Ірландія, Польща)
Президентська	основні правила організації та функціонування системи державного фінансового контролю закріплено у розділі конституції, присвяченому правовому статусу президента, якому надано широкі повноваження у цій сфері (Португалія)

В умовах сучасної практики державний фінансовий моніторинг є важливою та дієвою формою державного фінансового контролю з метою запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму. Так, Д. В. Пархоменко та О.В. Калита зазначають, що зарубіжний досвід організації нормативно-правової бази щодо фінансового моніторингу свідчить про те, що найбільш високий рівень організації фінансового моніторингу та найжорсткіші умови покарання щодо порушення закону у сфері легалізації доходів у США [2, с. 282]. Контролюючими органами є Федеральне казначейство США, Комітет з валютного контролю, Рада керуючих Федеральної резервної системи США. Підрозділом фінансової розвідки є структурний підрозділ Міністерства фінансів США Управління по протидії фінансовим злочинам. У США

завдяки чинному принципу поділу влади, вищі органи контролю існують у кожній гілці державної влади та забезпечують баланс управління виконавчої влади та законодавчі гілки влади. У виконавчій владі питаннями фінансового контролю займається адміністративно-бюджетне управління, яке оцінює ефективність організаційно-управлінської діяльності, структуру є та координує їх діяльність. Управління звітності уряду має широкі повноваження щодо нагляду за всіма державними програмами й контрактами та проводить дослідження для оцінки ефективності запропонованих програм [1, с. 91].

Цікавим є досвід й інших країн. Наприклад, спеціальним підрозділом фінансової розвідки у Франції є TRACFIN, який підпорядковується Міністерству економіки та фінансів, і Міністерству бюджету й має засекречену діяльність. У свою чергу, в Італії фінансовий моніторинг покладено на Ufficio Italiano Combi UIC (SAR), що підпорядковується Національному банку Італії. Для забезпечення максимально ефективного фінансового моніторингу та зменшення бюрократизації в Італії застосовується автоматизована система спостереження. UIC (SAR) вимагає від банків та фінансових установ подавати групу фінансових та нефінансових показників про господарські операції клієнтів для виявлення аномальних (підозрілих) операцій та угод. Недоліки є в системі збору інформації [2, с. 283].

Отже, нами було здійснено загальний огляд організації державного фінансового контролю з оглядом на зарубіжний досвід, підкреслено значення державного фінансового моніторингу, як важливої форми державного фінансового контролю. Так, виділено основні системи державного фінансового контролю у європейських країнах, зокрема: парламентська, судова, спеціалізована та президентська. Можемо стверджувати, що закордонний досвід організації державного фінансового моніторингу є яскравим прикладом використання потенціалу у рамках державного фінансового контролю вітчизняної практики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Піхоцька О. М., Піхоцька М. Р. Досвід країн ОЕСР у організації державного фінансового контролю. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична.* 2022. Випуск 34. С. 194–201.

2. Пархоменко Д. В., Калита О. В. Світовий досвід організації системи державного фінансового моніторингу. *Вісник Державного біотехнологічного університету.* 2022. С. 282–284.

3. Kinwunmi A., Akinola A. O. Financial control and accountability in the public sector in Nigeria. *European Journal of Accounting, Auditing and Finance Research.* 2019. P. 89–98.

Ведмеденко Аліна, Бірук Олена,
здобувачі вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
ННІ економічної безпеки та митної справи
Науковий керівник:
Лекарь Сергій Іванович,
д-р юрид. наук, професор,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

РОЗГЛЯД ПИТАНЬ ЩОДО ОПОДАТКУВАННЯ ІНОЗЕМНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА МІЖНАРОДНОГО ОПОДАТКУВАННЯ

Тема «Розгляд питань щодо оподаткування іноземних підприємств та міжнародного оподаткування» є дуже актуальною у сучасному світі, де економіка стає все більш глобалізованою, а компанії розширюють свої бізнес-операції за межі своїх країн. Оподаткування є однією з основних складових фінансової системи країни. Іноземні підприємства, що працюють у країні, повинні відповідати податковим законам та регуляторним вимогам країни. Це означає, що вони повинні сплачувати податки на прибуток, податок на додану вартість та інші податки, які встановлюються відповідно до законодавства країни.

Однак, з розвитком міжнародного бізнесу, виникають складніші питання, пов'язані з оподаткуванням та обліком податків у кількох країнах. Це може призвести до подвійного оподаткування, коли та сама прибуткова операція оподатковується в двох або більше країнах.

Питанням щодо оподаткування іноземних підприємств та міжнародного оподаткування займалися чимало українських дослідників, таких як В. Ю. Кравчук, І. В. Тищенко, А. В. Задоянчук, І. Г. Міщенко, Ю. В. Козарська, В. М. Моргун, В. О. Бондар та ін.

Оподаткування іноземних підприємств - це процес збору податків з прибутку, який отримують підприємства, зареєстровані за межами країни, де вони здійснюють свою діяльність. Це можуть бути компанії, які працюють у різних країнах або зареєстровані в одній країні, але мають відділення у інших країнах. Оподаткування іноземних підприємств може бути досить складним, оскільки різні країни мають

різні правила оподаткування та податкові ставки. Крім того, залежно від того, які види операцій здійснює підприємство в кожній країні, можуть виникнути різні податкові обов'язки. Тому, для зменшення ризиків і уникнення непотрібної подвійної оподаткування, підприємства зазвичай користуються послугами консультантів з оподаткування та бухгалтерів, які спеціалізуються на міжнародному оподаткуванні та відповідних правилах і регуляціях країн [3].

Загалом, оподаткування іноземних підприємств та міжнародне оподаткування - це складні питання і вони потребують високого рівня експертизи та знань в галузі податкового права та міжнародного бізнесу. Крім того, для успішного міжнародного бізнесу необхідно розуміти податкові ставки та правила різних країн, в яких працює підприємство, та знати, які види операцій можуть спричинити додаткові податкові обов'язки.

Міжнародне оподаткування - це процес, коли країни встановлюють правила оподаткування для підприємств, які працюють у різних країнах, щоб забезпечити справедливість і уникнути подвійного оподаткування. Зазвичай, міжнародне оподаткування включає у себе угоди про уникнення подвійного оподаткування між країнами, що забезпечують розподіл права збору податків між країнами.

Одним із головних завдань міжнародного оподаткування є уникнення подвійного оподаткування. Подвійне оподаткування виникає тоді, коли одна і та ж операція або дохід підлягають оподаткуванню в двох або більше країнах. Це може статися, наприклад, коли підприємство здійснює операції в двох країнах, де кожна країна має свої правила оподаткування [4].

Уникнення подвійного оподаткування може бути забезпечено за допомогою угод про уникнення подвійного оподаткування, які укладаються між двома або більше країнами. Угода про уникнення подвійного оподаткування визначає, яка країна має право збирати податки з певних видів доходів та які обставини повинні бути враховані під час оподаткування [2].

Крім того, існують різні форми міжнародної оподатковуваної операцій, такі як податкові уклади, податкові концесії, експатриаційні програми тощо. Кожна з них має свої особливості та вимоги, які підприємства повинні враховувати, щоб забезпечити правильне оподаткування та відповідну уніфікацію діяльності в різних країнах.

Загалом, міжнародне оподаткування є складною та важливою галуззю, яка вимагає знань з податкового права, бізнесу та міжнародних відносин. У світі діє багато різних податкових систем, які можуть суттєво відрізнятися одна від одної, тому важливо знати специфіку кожної з них. Крім того, міжнародні підприємства повинні дотримуватися законодавства різних країн, де вони працюють, і враховувати різні податкові обов'язки та вимоги.

Для забезпечення успішної міжнародної діяльності підприємств важливо мати чіткий та детальний план оподаткування, який враховує різні види операцій та доходів, які підприємство отримує в різних країнах. Крім того, важливо мати ефективну систему контролю та управління податковими ризиками, що дозволить зменшити можливість виникнення податкових проблем [1].

Нарешті, важливим аспектом міжнародного оподаткування є дотримання етичних та законних стандартів. Підприємства повинні діяти відповідно до законодавства різних країн та дотримуватися етичних принципів відкритості та прозорості у своїй діяльності. Такі підходи допоможуть зберегти довіру до підприємства та сприятимуть його успішному розвитку в міжнародному бізнесі.

Отже, оподаткування є важливим аспектом фінансової діяльності як для національних, так і для міжнародних підприємств. Знання про податкове право та його специфіку в різних країнах є ключовим для успішної міжнародної діяльності підприємств. Ефективна система оподаткування, контролю та управління податковими ризиками є необхідною для забезпечення стабільної та успішної діяльності підприємства. Також важливо дотримуватися етичних та законних стандартів, що збереже довіру до підприємства та сприятиме його успішному розвитку в міжнародному бізнесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бізнес-ресурс «Юрист & Закон» / офіційний сайт. 2021. URL : https://zakon.jurist.biz.ua/

2. Інститут податкових реформ / офіційний сайт. 2021. URL : https://ipr.ua/

3. Міністерство фінансів України / офіційний сайт. 2021. URL : https://www.minfin.gov.ua/

4. Податкова асоціація України / офіційний сайт. 2021. URL : https://taxassociation.org.ua/

Главацька Дарія,
здобувачка вищої освіти
першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Калита Тетяна Анатоліївна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет
(м. Ірпінь)

ПОДАТКОВА ОПТИМІЗАЦІЯ ТА ПОДАТКОВІ РИЗИКИ ДЛЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

В Україні складна податкова система, яка за останні роки зазнала значних змін. Податкова система України складається з загальнодержавних та місцевих податків, до яких належать податок на прибуток, податок на додану вартість, акцизний податок, податок на майно та податок на землю [1]. Українська податкова система дуже забюрократизована, і її часто критикують за те, що вона надто складна та обтяжлива для бізнесу. Як наслідок, підприємства в Україні часто стикаються з проблемою управління своїми податковими зобов'язаннями та мінімізації податкових ризиків.

Методи податкової оптимізації. Оптимізація оподаткування – це процес законодавчої мінімізації податкових зобов'язань підприємства за рахунок використання податкових пільг і звільнень, передбачених податковим законодавством [2]. В Україні бізнес може використовувати декілька методів оптимізації оподаткування, зокрема трансфертне ціноутворення, податкове планування та використання податкових гаваней [3]. Трансфертне ціноутворення – це поширений метод оптимізації оподаткування, який використовують транснаціональні компанії в Україні, який включає в себе ціноутворення між пов'язаними особами таким чином, щоб зменшити їхні податкові зобов'язання. Податкове планування передбачає використання законних податкових стратегій для мінімізації податкових зобов'язань підприємства, наприклад, структурування транзакцій для використання переваг податкових пільг і звільнень. Використання податкових гаваней передбачає спрямування прибутку через юрисдикції з низьким рівнем оподаткування для зменшення загальних податкових зобов'язань підприємства.

Податкові ризики, пов'язані з оптимізацією оподаткування. Хоча податкова оптимізація може допомогти підприємствам зменшити їхні податкові зобов'язання, вона також несе значні податкові ризики. В Україні податкові ризики, пов'язані з оптимізацією оподаткування, включають ризик бути перевіреним податковими органами, ризик бути оштрафованим за недотримання податкового законодавства та ризик репутаційної шкоди [4]. Використання агресивних схем оптимізації оподаткування також може призвести до кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків та податкове шахрайство.

Законодавча база, що регулює податкову оптимізацію та податкове планування. Законодавча база, що регулює оптимізацію оподаткування та податкове планування в Україні, є складною та постійно розвивається. Основними законами, що регулюють оптимізацію оподаткування та податкове планування в Україні, є Податковий кодекс України та Закон «Про трансфертне ціноутворення» [5]. Уряд України також ухвалив декілька міжнародних угод і конвенцій, спрямованих на боротьбу з ухиленням від оподаткування та сприяння прозорості оподаткування, зокрема Багатосторонню конвенцію про взаємну адміністративну допомогу у податкових справах та Конвенцію про взаємну адміністративну допомогу у податкових справах [6].

Заходи, які вживає український уряд для боротьби з ухиленням від сплати податків та податковим шахрайством:

Український уряд вжив низку заходів для боротьби з ухиленням від сплати податків та податковим шахрайством, включаючи створення Державної фіскальної служби (ДФС) та впровадження електронних систем адміністрування податків [7]. ДФС відповідає за адміністрування та дотримання податкового законодавства в Україні, включаючи проведення податкових перевірок і розслідування податкового шахрайства. Український уряд також запровадив електронні системи адміністрування податків, які покликані зменшити можливості для ухилення від сплати податків і покращити дотримання податкового законодавства.

Рекомендації для підприємств, які працюють в Україні. Враховуючи складний та динамічний характер української податкової системи, підприємства, які працюють в Україні, повинні активно підходити до управління податковими ризиками та оптимізації своїх податкових зобов'язань. Підприємства повинні переконатися, що вони дотримуються всіх застосовних податкових законів і нормативних актів, у тому числі

тих, які регулюють оптимізацію оподаткування та податкове планування. Підприємства також повинні розробити надійні стратегії управління податковими ризиками, які можуть включати проведення внутрішніх аудитів, залучення зовнішніх консультантів та впровадження програм дотримання податкового законодавства [8]. Застосовуючи проактивний підхід до управління своїми податковими ризиками, підприємства можуть мінімізувати свій вплив на юридичні та репутаційні ризики, пов'язані з податками, а також оптимізувати свої податкові зобов'язання відповідно до законодавства.

Оптимізація оподаткування та управління податковими ризиками є важливими питаннями для бізнесу, що працює в Україні. Українська податкова система є складною, і її часто критикують за надмірну забюрократизованість, що може створити значні проблеми для підприємств, які намагаються керувати своїми податковими зобов'язаннями. Проте підприємства можуть використовувати різні методи оптимізації оподаткування, щоб зменшити свої податкові зобов'язання, такі як трансфертне ціноутворення, податкове планування та використання податкових гаваней. Хоча податкова оптимізація може бути ефективною, вона також несе в собі значні податкові ризики, включаючи ризик бути перевіреним, оштрафованим або притягнутим до кримінальної відповідальності за ухилення від сплати податків і податкове шахрайство. Підприємства, які працюють в Україні, повинні активно підходити до управління своїми податковими ризиками та оптимізації своїх податкових зобов'язань у відповідний до законодавства спосіб. Це може включати розробку надійних стратегій управління податковими ризиками, залучення зовнішніх консультантів і впровадження програм дотримання податкового законодавства. Здійснюючи ці кроки, підприємства можуть мінімізувати свою вразливість до юридичних і репутаційних ризиків, пов'язаних з податками, а також оптимізувати свої податкові зобов'язання відповідно до законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Оподаткування в Україні. Baker Tilly Україна. URL : https://www.bakertilly.ua/en/taxation-in-ukraine (дата звернення: 23.04.2023).

2. Греца Я. В. Правові аспекти співвідношення понять «податкове планування», «податкова оптимізація» та «мінімізація податків». *Вісник Ужгородського національного університету.* 2019. Вип. 1. С. 86–90.

3. Трансфертне ціноутворення. Deloitte Україна. URL : https://www2.deloitte.com/ua/en/pages/tax/solutions/transfer-pricing.html (дата звернення: 23.04.2023).

4. PwC Tax and Legal Alerts. URL : https://www.pwc.com/ua/uk/publications/tax-and-legal-alert.html (дата звернення: 23.04.2023).

5. Самусевич Я. В., Височина А. В. Податкове планування та основи податкової оптимізації: навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2021. 344 с.

6. Конвенція про взаємну адміністративну допомогу в податкових справах. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_325#Text (дата звернення: 23.04.2023).

7. Лагодієнко Н. В., Скляр Л. Б., Степаненко С. В. Електронне адміністрування податків як засіб підвищення ефективності їх сплати. *Економічний простір.* 2022. № 178. С. 78–82. DOI : 10.32782/2224-6282/178-13.

8. Cost.ua. Якими повинні бути податки в Україні? URL : https://cost.ua/yakymy-povynni-buty-podatky-v-ukrayini/ (дата звернення: 23.04.2023).

Голуб Валерія,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Роздимаха Ірина,
старший викладач кафедри обліку та консалтингу,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Однією з основних вимог до бухгалтерського обліку, є забезпечення реальності та точності його показників.

Для своєчасного виявлення та виправлення розбіжностей між обліковими і фактичними й даними, а також для забезпечення контролю за збереженням майна підприємства, проводиться інвентаризація активів і зобов'язань.

Інвентаризація є одним з основних елементів методу бухгалтерського обліку. Під час інвентаризації активів і зобов'язань перевіряються і документально підтверджуються їх наявність, стан, відповідність критеріям визнання і оцінка.

Отже, інвентаризація – це перевірка фактичної наявності та стану матеріальних цінностей, розрахунків і зобов'язань та співставлення фактичної наявності з даними бухгалтерського обліку. Інвентаризація проводиться з метою забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємства.

Відповідно до статті 10 Закону України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність», для забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності, підприємства зобов'язані проводити інвентаризацію активів і зобов'язань, під час якої перевіряються і документально підтверджуються їх наявність, стан і оцінка [1].

Основні завдання, які має забезпечити проведення інвентаризації:

– виявлення фактичної наявності активів та перевірка повноти відображення зобов'язань, коштів цільового фінансування, витрат майбутніх періодів;

– установлення лишку або нестачі активів шляхом зіставлення фактичної їх наявності з даними бухгалтерського обліку;

– виявлення активів, які частково втратили свою первісну якість та споживчу властивість, застарілих, а також матеріальних та нематеріальних активів, що не використовуються, невикористаних сум забезпечення;

– виявлення активів і зобов'язань, які не відповідають критеріям визнання [2].

Строки, періодичність та об'єкти проведення інвентаризації визначається або окремим наказом, або в розпорядчому документі про облікову політику підприємства. Обов'язковість проведення інвентаризації вичерпно визначена п. 7 розділу І Положення № 879[2].

Науковці приділяють належну увагу темі інвентаризації, порядку та особливостям її проведення. До таких науковців відносяться: П. О. Лук`янов, К. А. Заглада, І. А. Борзенко, Л. Шевців, П. Дарчук, Р. Л. Цебень, О. Г. Красота, Л. І. Полятикіна, Г. О. Ахтирцева, М. Р. Баклицька та інші.

Інвентаризація дає можливість проконтролювати виконання правил та умов зберігання матеріальних цінностей, грошових коштів, ведення складського господарства, достовірності даних обліку, утримання та експлуатації машин, устаткування, інших об'єктів основних засобів підприємства, а також запобігає розкраденню майна підприємства [3].

В процесі еволюції господарського обліку поступово сформувалися завдання інвентаризації, а саме: визначення майна яким володіє власник; забезпечення збереження наявного майна; підтвердження залишків цінностей перед складанням річного балансу; оцінка і переоцінка активів та зобов'язань підприємства; підтвердження інформації, яка міститься документальних записах; використання як методичного прийому аудиту; забезпечення достовірності реєстрації фактів господарської діяльності для цілей управління підприємством [4, с. 87].

Важливо наголосити на тому, що згідно з п.8 розділу І Положення №879, існує особливий порядок здійснення інвентаризації на тимчасово окупованих територіях та на територіях, де ведуться бойові дії, а саме підприємства «проводять інвентаризацію у разі можливості безпечного та безперешкодного доступу уповноважених осіб до активів, первинних документів і регістрів бухгалтерського обліку, в яких

відображені зобов'язання та власний капітал підприємств» [2]. Такі підприємства зобов'язані провести інвентаризацію на перше число наступного місяця, після якого зникли перешкоди до активів, документів первинного та аналітичного обліку, відповідно відобразивши результати інвентаризації в бухгалтерському обліку звітного періоду.

Аби провести інвентаризацію на виконання затвердженого розпорядчого документа, підприємство має послідовно дотримати всіх передбачених Положенням № 879 дій [5]. Всю процедуру проведення інвентаризації умовно можна поділити на кілька етапів, що зображені в табл. 1.

Таблиця 1

№ з/п	Етапи проведення інвентаризації	Зміст етапу
1.	ЕТАП 1	Створення інвентаризаційної комісії
2.	ЕТАП 2	Підготовка до проведення інвентаризації
3.	ЕТАП 3	Перевірка фактичної наявності активів та зобов'язань
4.	ЕТАП 4	Перевірка та оформлення результатів інвентаризації

Джерело: узагальнено автором на основі [4, 5].

Отже, саме своєчасну та якісну інвентаризацію можна вважати тим головним важелем та робочим інструментом, що надає впевненість у достовірності цифр бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Інвентаризацію можна впевнено назвати одним з обов'язкових етапів до складання фінансової звітності підприємства. Для проведення інвентаризації на підприємстві потрібен професійний та відповідальний підхід.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14

2. Про затвердження «Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань»: затв. МФУ від 02.09.2014 № 879. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text

3. Лук'янов П. О., Заглада К. А., Борзенко І. А. Інвентаризація як метод внутрішнього контролю на підприємстві. *Вісник студентського наукового товариства.* 2020. Вип. 1. С. 89–92.

4. Цебень Р. Л. Інтегрований підхід до інвентаризації основних засобів в електроенергетичних підприємствах України. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету :* зб. наук. праць / за ред. В. В. Коваленко. 2021. № 3–4. С. 86–92.

5. Інвентаризація від А до. *Головбух*. URL : https://egolovbuh.mcfr.ua/514745

Гуріна Наталія,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет
(м. Ірпінь)

КРИПТОВАЛЮТА ЯК ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ

Поява особливого виду активу, який отримав назву «криптовалюта» стала однією із новацій останніх років, яка привертає до себе значну увагу, як практиків, так і науковців.

Під криптовалютою, на нашу думку, слід розуміти вид фінансового активу, який існує у вигляді програмного коду та може бути використаний як засіб обміну або засіб розрахунку за придбані товари або надані послуги [1, с. 46].

До особливостей криптовалюти можна віднести її децентралізацію та те, що її вартість формується під дією попиту і пропозиції, які залежать від зовнішніх чинників. Крім вказаних особливостей Я.В. Белінська виділяє наступні властивості:

«1) нематеріальність (вони містяться виключно в світовій мережі Інтернет);

2) непідконтрольність нікому (навіть самому винахіднику);

3) анонімність (власників виявити неможливо);

4) наявність вартісної основи (на майнінг біткоїнів витрачаються ресурси, але не людські, а комп'ютерні);

5) умовно обмежений ресурс завдяки введенню функції швидкості сумарно видобутих біткоїнів від часу, яка є обернено пропорційна, з часом падає і наближається до нуля. Максимальна кількість біткоїнів очікується обсягом 21 млн до 2025 року;

6) відкритість і доступність для кожного (будь-яка людина може простежити всі трансакції в процесі «майнінгу» будь-якого біткоїна)» [2, с. 13].

Перераховані особливості можна доповнити, відмітивши те, що криптовалюта не створюється органом, який виконує юрисдикційну функцію у сфері випуску грошей, а також те, що утримання криптовалюти не передбачає та не вимагає укладання договору між сторонами.

З метою раціональної побудови системи обліку було запропоновано класифікацію криптовалют (рис. 1).

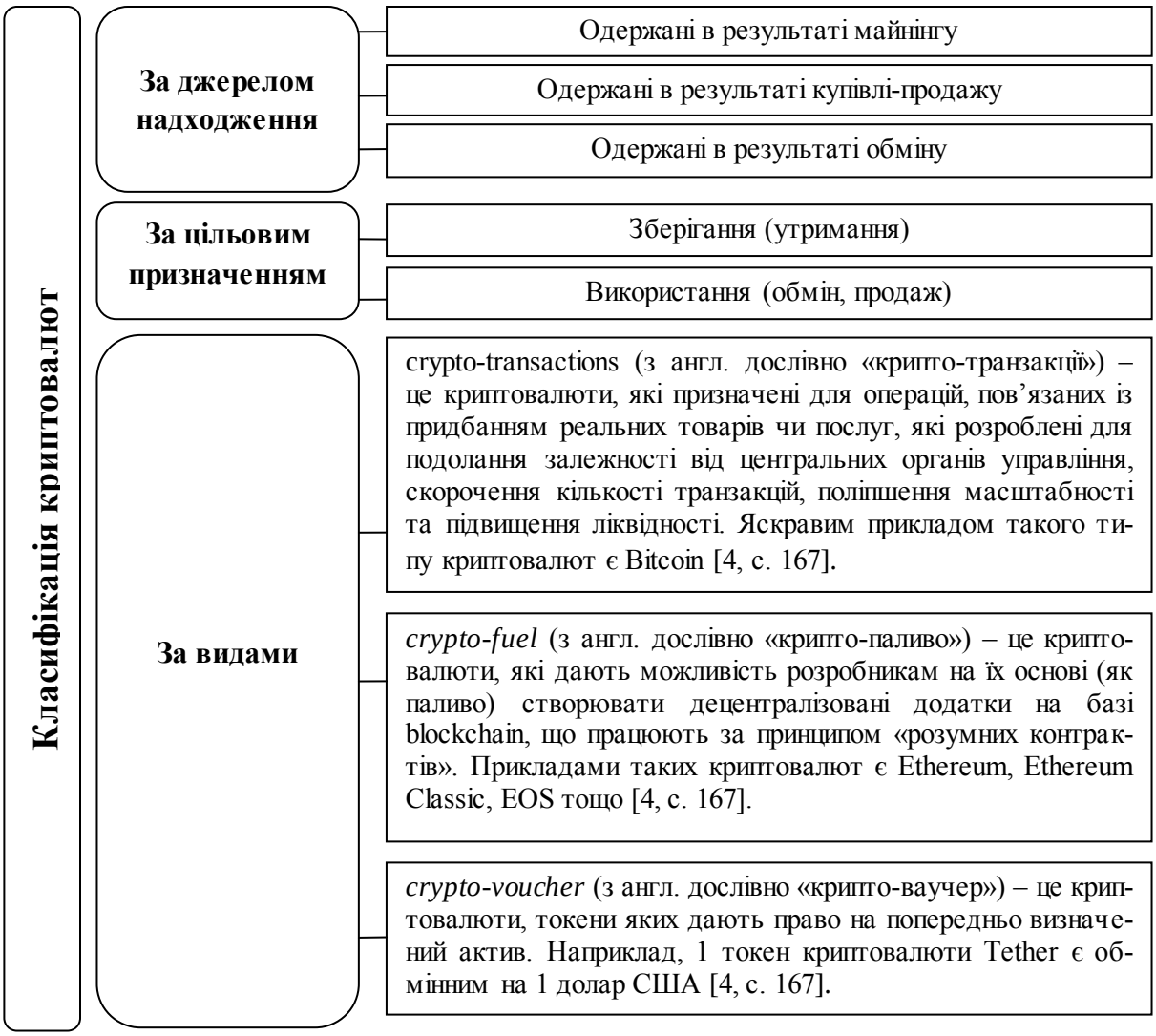

Рисунок 1 – Класифікація криптовалют

Джерело: запропоновано автором, опрацювавши [4, с. 167].

Запропонована класифікація криптовалют дасть змогу систематизувати облікову інформацію та підвищить оперативність обліку для забезпечення потреб управління.

Отже, суб'єкти господарювання, які працюють з криптовалютою повинні оцінювати та оперативно реагувати на відповідні ризики, пов'язані із особливостями її застосування, а зростання інтересу до криптоіндустрії лише підкреслює важливість розробки виваженої облікової політики та забезпечення її послідовного застосування щодо операцій з криптовалютою і розкриття у фінансовій звітності інформації про неї з метою забезпечення користувачів актуальною інформацією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуріна Н. В. Економічна сутність криптовалюти як методологічна передумова відображення її в бухгалтерському обліку. *Економічний вісник. Серія: фінанси, облік, оподаткування :* науковий журнал / редкол. : О. А. Шевчук (голов. ред.) та ін. Ірпінь : Університет державної фіскальної служби України, 2020. Випуск 5. С. 42–51.

2. Белінська Я. В. Феномен криптовалюти: сутність, механізм виникнення, проблеми використання. *Економічний вісник. Серія : Фінанси, облік, оподаткування*. 2018. Вип. 2. С. 11–20.

3. Бруханський Р. Ф., Спільник І. В. Криптоактиви у системі бухгалтерського обліку та звітності. *Проблеми економіки.* 2019. № 2 (40). С. 145–156.

4. Дерун І. А., Склярук І. П. Онтологічні аспекти сутності криптовалюти та її відображення в обліку. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Економіка».* 2018. № 11(39). С. 163–170. Грудень.

5. Яцик Т. В. Поняття криптоактивів у системі фінансового обліку. *Молодий вчений. Економічні науки.* 2019. № 2 (66). С. 295–298.

Довгаль Альона,
здобувачка вищої освіти,
СВО «Магістр»
Науковий керівник:
Яловега Л. В.,
канд. екон. наук, доцент,
Полтавський державний аграрний університет (м. Полтава)

ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ

Оподаткування є одним з найважливіших чинників формування бюджетів усіх рівнів. Прямі податки є важливим засобом формування доходів бюджету в Україні. Крім того, прямі податки є важливим інструментом, за допомогою якого держава регулює доходи платників податків, інвестиції, нагромадження капіталу, ділову активність, суспільне споживання та інші важливі чинники соціальної цілісності, стабільності та розвитку.

Відповідно до соціально-економічної концепції, заробітна плата є природним джерелом доходів працюючого населення та основною формою індивідуального і колективного стимулювання праці. У сучасному бухгалтерському обліку одним з найважливіших аспектів системи обліку є оподаткування заробітної плати, нарахування та виплата заробітної плати, методика перевірки правильності нарахування та оподаткування заробітної плати тощо.

Загальновідомо, що доходи, в тому числі заробітна плата, є ключовим відображенням економічної ефективності та соціальної політики держави, яка, в свою чергу, повинна вживати рішучих заходів поряд зі стабілізаційними заходами у сфері структурних реформ, монетарної політики, фіскальної політики та соціального захисту. Однак Україна дуже мало використовує переваги поєднання окремих методів державного регулювання. Це підтверджується тим, що за роки реформ економічна політика втратила свою соціальну спрямованість. Заробітна плата перестала бути основним джерелом доходу. Але від низької заробітної плати та низьких пенсій страждає не лише окрема людина. Економіка в цілому зазнає непропорційно великих втрат від такої політики, яка зменшує реальний внутрішній попит.

Сума виплат, що здійснюються на користь працівників підприємства, підлягає обов'язковому оподаткуванню згідно з Податковим кодексом України. Слід зазначити, що для обліку зобов'язань за відстроченими (нарахованими та сплаченими роботодавцем) та утриманими (нарахованими та сплаченими роботодавцем, але утриманими з доходу працівника) податками із заробітної плати використовуються пасивні рахунки 65 «Розрахунки за страхуванням» та 64 «Розрахунки за податками й платежами». Ці зобов'язання, які стосуються внесків, що утримуються з працівників, включають: одноразові внески на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі – ЄСВ), податок на доходи фізичних осіб (далі – ПДФО) та військовий збір (рис. 1) [1].

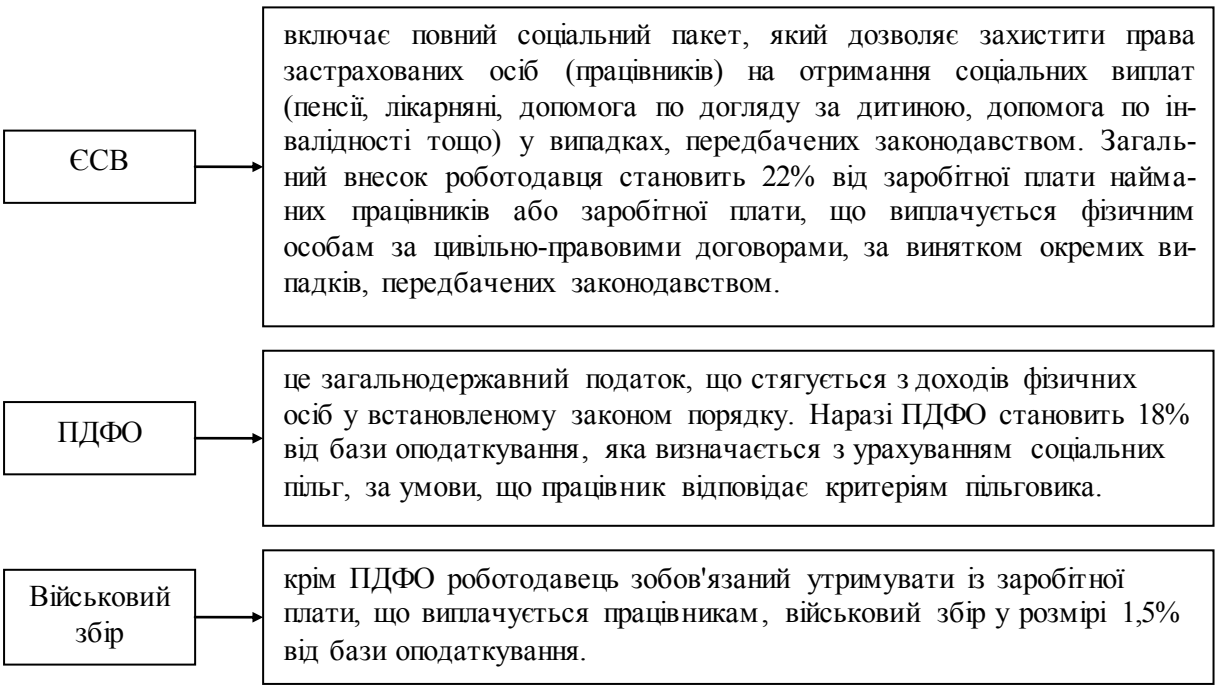

Рисунок 1 – Обов’язкові нарахування та утримання з заробітної плати

Однією з негативних рис вітчизняної системи оподаткування доходів фізичних осіб є її податкова спрямованість, яка не дозволяє забезпечити повноцінний перерозподіл доходів між різними групами населення, соціальну рівність у доступі до суспільних благ та зміщення акцентів з прямого надання державою соціальної підтримки на основі доходів на мотивацію малозабезпечених громадян відповідними стимулами до сплати податків з трудових доходів.

Хоча прийняття Податкового кодексу у 2010 році та реалізація деяких положень концепції реформування податкової системи України формально запровадили сучасні заходи з оподаткування фізичних

осіб (податкові знижки, податкові соціальні пільги) у чинне податкове законодавство, функція перерозподілу доходів, яку виконує цей метод оподаткування, залишається нереалізованою.

Натомість експерти Світового банку вважають, що ситуацію можна покращити, зосередивши податкову політику на зниженні окремих податкових ставок, розширенні бази оподаткування та покращенні податкового адміністрування. Результатом має стати податкова система, в якій податкове навантаження на економіку зменшиться на кілька відсоткових пунктів від ВВП, а основна частина надходжень надходитиме від непрямих податків та спрощення їх сплати [3].

Фахівці-практики, які займаються обліком та оподаткуванням усіх виплат працівникам, постійно стикаються з низкою труднощів в обліку та оподаткуванні цих виплат, оскільки законодавча та нормативна база з обліку та оподаткування виплат працівникам постійно змінюється. Отже, проблеми обліку та оподаткування виплат працівникам на підприємстві полягають у наступному:

1.постійні зміни в законодавстві;

2.певні відмінності між НП(С)БО 26 «Виплати працівникам» та МСБО 19 «Виплати працівникам»;

3.зміни у складі оподатковуваних та неоподатковуваних виплат;

4.складнощі з відображенням окремих видів виплат, які не знайшли належного розкриття в НП(С)БО 26 «Виплати працівникам»;

5.непослідовність та численні недоліки українського трудового законодавства;

6.відсутність ефективної системи податкових пільг для виплат працівникам;

7.низький рівень соціальних виплат;

8.високе податкове навантаження [2].

Отже, проблематика оподаткування розрахунків з оплати праці стосується багатьох питань. Змінити ситуацію, в першу чергу, можна урегулювання законодавчої бази, а також шляхом подальшого зниження податкового навантаження на заробітну плату та спрощення податкового адміністрування або, навпаки, шляхом підвищення реальної заробітної плати до європейського рівня.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бутко Н. В. Сучасні аспекти оподаткування виплат працівникам. *Актуальні проблеми розвитку фінансової системи України в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів:* збірник матеріалів. URL : http://surl.li/gwlgh

2. Очеретько Л. М., Хохлова І. А. Проблеми обліку та оподаткування розрахунків за виплатами працівникам і шляхи їх вирішення. 2018. URL : https://pdfs.semanticscholar.org/edfa/6e2d0f495b2572f354eed8cc8beac524becd.pdf

3. Поліщук О. Ю. Проблеми оподаткування заробітної плати в Україні. *Актуальні проблеми розвитку фінансової системи України в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів:* збірник матеріалів. 2021. С. 86. URL : https://www.researchgate.net/profile/Vadym-Polishchuk/publication/356459194_Osoblivosti_traktuvanna_ponatta_podatkova_bezpeka/links/619caefa3068c54fa5133ac8/Osoblivosti-traktuvanna-ponatta-podatkova-bezpeka.pdf#page=86

Дубина Наталія,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Прокопенко Ірина Адольфівна,
канд. екон. наук,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ АДМІНІСТРУВАННЯ АКЦИЗНОГО ПОДАТКУ В УКРАЇНІ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

Акцизний податок відноситься до категорії специфічних акцизів та є найдавнішою формою оподаткування так як має порівняно просту форму його справляння. Ставки акцизного податку диференційовані для окремих груп товарів. В зарубіжних державах використання акцизів, до яких відноситься як податок на додану вартість (який є універсальним акцизом) так і акцизний податок, у порівнянні з Україною відрізняється. Так, частка першого у доходах бюджету порівнюючи з розвиненими країнами досить висока, а другого – досить мала. У багатьох країнах при перевищенні універсальних акцизів, розрив між частками двох видів податків становить 1,5–2 рази. [1]

Крім переваг даний податок має також ряж недоліків. В Україні акцизний податок щороку зазнає змін. Так, з 1 січня 2022 року набув чинності Закон України від 30.11.2021 № 1914-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень», яким підвищено ставки акцизного податку на спирт етиловий й інші спиртові дистиляти та алкогольні напої з 1 січня 2022 року.

Окремо можемо «виділити наступне:

–раніше за 1 л 100-відсоткового спирту етилового не денатурованого ставка акцизного податку була 126,96 гривень, однак тепер 133,31 гривень;

–підвищилась ставка також за алкогольні напої з додаванням або без додавання етилового спирту – зі 126,96 до 133,31 гривень;

– ставка акцизного податку за пиво із солоду (солодове) складає 59,82 замість 2,78 гривень;

– піднялась ставка за вина ігристі та вина газовані – з 11,65 до 12,23 гривень; за вина та інші збродженні напої без додавання етилового спирту – з 8,02 до 8,42 гривень; за сидр і перрі (без додавання спирту) – з 1,06 до 1,11 гривень за 1 л» [2].

Крім того у 2022 році було змінено порядок сплати акцизного податку із роздрібного продажу тютюнових виробів, тютюну та промислових замінників тютюну, а також рідин, які застосовуються у електронних сигаретах до місцевого бюджету. Так, платником стає виробник, чи/або імпортер тютюнових виробів, тютюну й промислових замінювачів тютюну, рідин, які вживаються в електронних сигаретах, та не продавець.

Також згідно ст. 15 Закону України № 481 доповнено нову частину, відповідно до якою ліцензії на всі види діяльності мають видаватися за умови неухильної реєстрації об’єкта оподаткування згідно вимог пункту 63.3 статті 63 Податкового кодексу України [3]. Відповідно до вимог пункту 63.3 статті 63 ПКУ та з метою проведення податкового контролю платники податків підпадають під реєстрацію чи взяттю на облік у контролюючих органах за місцезнаходженням юридичних осіб, а також відокремлених підрозділів юридичних осіб, місцем проживання особи, та за місцем перебування (реєстрації) їх підрозділів, а також рухомого та нерухомого майна, об'єктів оподаткування чи/або об'єктів, які пов'язані з оподаткуванням чи/або через які здійснюється діяльність.

Потрібно також звернути увагу, що призупинення ліцензії – це тимчасове позбавлення суб’єкта господарювання права щодо провадження зазначеної в ліцензії діяльності в тому випадку, коли є несплата чергового платежу. При несплаті чергового платежу за ліцензію працівники податкової служби мають право прийняти рішення про анулювання ліцензії. Також потрібно звернути увагу на зміни законодавства з 1 січня 2023 року. Так, підвищуються на 20 % особливі ставки акцизного податку й мінімального акцизного податкового зобов’язання зі сплати акцизного податку із тютюнових виробів (це пункт 17 підрозділу 5 розділу XX «Перехідні положення» ПКУ). Також прогнозовано поступове підняття ставок, що почалось із 2021 року до 2025 року (щороку на 20 %).

Уряд обґрунтовує такі зміни наближенням ставок, утверджених законодавством України, до ставок, які зумовлені у положеннях Директиви ЄС 2011/64/ЄС від 21.06.2011 стосовно структури й ставок акцизів на тютюнові вироби й зростання ціни на підакцизну продукцію.

Також на рідини, які застосовуються у електронних сигаретах для виробників й імпортерів (Згідно Закону України 15 березня 2022 року № 2139 «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо запровадження диференційованої рентної плати за видобування газу природного» [5]). Також з 1 січня 2023 року підвищились ставки до 10 000 гривень за 1 літр (раніше діяла ставка 3 000 гривень за 1 літр). Дана норма діє впродовж воєнного та/або надзвичайного стану.

Отже, можна зробити висновок, що створена в Україні система адміністрування акцизного податку в цілому є ефективною, яка постійно розвивається та в загальному вигляді за формальними ознаками відповідає європейській практиці. Проте потрібно зазначити, що в умовах війни у зв'язку з російською агресією й таких динамічних змін та економічної нестабільності, й низького рівня податкової дисципліни в Україні система податкового адміністрування й особливості процесу адміністрування акцизних податків повинні вдосконалюватись задля покращення результативності вітчизняної податкової політики загалом та акцизної політики зокрема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Центральне міжрегіональне управління ДПС по роботі з великими платниками податків / офіційний сайт. URL : https://cvp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/658033.html (дата звернення: 25.03.2023).

2. Державна податкова служба України / офіційний сайт. URL : https://tr.tax.gov.ua/zahodi-dlya-platnikiv/print-559830.html (дата звернення: 15.03.2023).

3. Податковий кодекс України. URL : http://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 05.04.2023).

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо удосконалення адміністрування податків, усунення технічних і логічних неузгодженостей в податковому законодавстві : Закон України від 16.01.2020 № 466-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/466-20#Text (дата звернення: 17.03.2023).

5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо запровадження диференційованої рентної плати за видобування газу природного : Закон України від 15.03.2022 № 2139-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 17.04.2023).

Єгупова Марина,
здобувачка вищої освіти
Науковий керівник:
Коваль М. І.,
канд. екон. наук, доцент,
ННІУЕБ «ВНЗ «МАУМ» (м. Київ)

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Від ефективно організованої системи управління дебіторською заборгованістю значною мірою залежить фінансовий стан підприємств. Адже її виникнення обійти неможливо, а воно супроводжується ризиком неповернення, викликає втрату грошових коштів у виді інфляції, на взяття кредиту банку для забезпечення безперестанної діяльності, на повернення заборгованості тощо. Для отримання вчасної, а також об'єктивної інформації необхідна раціональна організація бухгалтерського відображення та економічного аналізу дебіторської заборгованості, що є гарантією прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Управління дебіторською заборгованістю є неодмінним елементом системи управлінського обліку. Специфіка завдань управління дебіторською заборгованістю відображається в організаційній системі, яка передбачає аналіз виробничо-фінансової діяльності підприємства, бізнес-планування, збут і контроль за реалізацією товарів, виконаних робіт чи наданих послуг.

Управління дебіторською заборгованістю теж окреслює внутрішньогосподарський контроль за оборотністю коштів на рахунках. Позитивною тенденцією вважається прискорення плинності в динаміці.

Отже, управління дебіторською заборгованістю передбачає визначення таких основних випадків:

– дефініція помірної величини фінансових активів, які знаходяться у формі дебіторської заборгованості, питомої їх ваги у загальному обігу активів підприємства;

– визначення середнього строку інкасації дебіторської заборгованості в днях;

– розподіл дебіторської заборгованості за окремими видами та строками погашення;

– економічний аналіз та ранжування покупців залежно від розмірів закупівель, історії кредитних відносин та умов оплати, що запропоновані;

– визначення методик прискорення стягнення заборгованості та зменшення безнадійної заборгованості.

Ключовими завданнями управління дебіторською за боргованістю є:

– класифікація та економічний аналіз інформації про покупців, замовників та нових боржників суб'єкта господарювання;

– моніторинг заборгованості покупців, замовників, а також нових дебіторів за продукцію, що наразі відвантажена, виконані роботи, надані послуги та за операціями, що забезпечені векселями;

– контроль за заборгованістю, яка ще не настала, а також заборгованістю, яка не була сплачена вчасно;

– обчислення очікуваного розміру резерву сумнівних боргів;

– сприяння збільшенню масштабу продажів напрямом надання комерційного кредиту і як наслідок – зростання прибутку;

– розрахунок знижок чи надбавок для різноманітних груп покупців з точки зору дотримання ними платіжної дисципліни;

– підвищення конкурентоспроможності за рахунок відстрочки платежів;

– розрахунок ступеня ризику невиплати рахунків покупцями;

– надання пропозицій стосовно зменшення кількості фактично або потенційно покупців, які є неплатоспроможними.

Для управління дебіторською заборгованістю суб'єкт господарювання має виробити власну кредитну політику, яка включає наступні елементи: стандарти кредитоспроможності покупців; період кредитування; політика стягнення боргів; різні пільги, що надаються для швидшої оплати.

Якщо підприємство має велику оборотність дебіторської заборгованості, то повинна бути розроблена спеціальна фінансова політика управління нею. Фінансова політика – це сукупність фінансових інструментів, при успішному застосуванні яких суб'єкт господарювання забезпечить свою фінансову стійкість. Інформація про фінансову політику має бути засекречена [1, с. 25–26]:

– інформація, яка не відображається у фінансовій звітності, проте є обов'язково потрібною для управлінського персоналу;

– інформація, що включає додатковий економічний аналіз статей фінансової звітності суб'єкта господарювання, необхідний для забезпечення її актуальності.

Формування фінансової політики має здійснюватися в два етапи.

На першому етапі розробляються принципи, методи, порядок і умови розрахунків для кожного покупця (замовника) на основі індивідуальних договорів з використанням методів організації обліку всіх фінансових інструментів.

На другому етапі узагальнюються умови договорів і вибираються ті, що підходять на певний момент, з урахуванням особливостей господарської діяльності підприємства.

Зміст фінансової політики полягає у обранні суб'єктом господарювання методології здійснення оперативних і облікових розрахунків з ціллю достеменної оцінки управлінського планування. У даному контексті слід розв'язати цілий комплекс доручень, таких як: поліпшення методики обліку дебіторської заборгованості; вдосконалення обліку простроченої, безнадійної дебіторської та сумнівної заборгованості; виконання зовнішнього та внутрішнього контролю дебіторської заборгованості.

Поміж проблемних проблем в обліку дебіторської заборгованості, на нашу думку, слід визнати:

1. Питання погашення дебіторської заборгованості (рефінансування), розрахунок допустимого рівня вилучення коштів під дебіторську заборгованість, розробка оптимальної політики управління.

2. Нормативно рекомендована форма обліку дебіторської заборгованості не враховує специфіку цього активу, що зумовлює наявність різноманітних ознак його класифікації та великої кількості методів оцінки.

3. Невирішеними є проблеми обліку довгострокової дебіторської заборгованості, оцінки поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи, а також послуги, обліку сумнівних боргів, приміром резерву їх покриття з ціллю зближення бухгалтерського та податкового обліку.

4. Використовувати традиційний зарубіжний метод аналізу дебіторської заборгованості у вітчизняних умовах не завжди варто через брак необхідного масштабу правдивої та доступної інформації щодо розрахунків з дебіторами. Крім того, загальна криза неплатежів, характерна для сучасної української економіки, змушує сумніватися в об'єктивності, своєчасності та корисності отриманих результатів аналізу.

Припускаємо, що ключовими пропозиціями стосовно вдосконалення обліку дебіторської заборгованості можна виділити наступні: своєчасний контроль за співвідношенням дебіторської та кредиторської заборгованості; винахід можливості збільшення кількості клієнтів з метою зменшення масштабу ризику неплатежів; контроль за станом розрахунків за простроченою заборгованістю; створення резерву сумнівних боргів; своєчасне виявлення недопустимих видів дебіторської заборгованості, до яких, насамперед, відноситься прострочена заборгованість покупців понад три місяці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Матицина Н. Фінансова політика підприємства як інструмент управління дебіторською заборгованістю. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2005. № 7. С. 25–26.

Закусило Олена,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
ННІ економічної безпеки та митної справи;
Лекарь Сергій,
д-р юрид. наук, доцент, заслужений економіст України
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

СПЕЦИФІКА ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕВІРОК ПІД ЧАС ВІЙНИ

В системі адміністрування податків та платежів важливе місце відводиться здійсненню перевірок, які дозволяють виявити всі порушення та збільшити надходження до бюджету, а також сприяє прозорості та законності ведення бізнесу. Після введення в країні воєнного положення на законодавчому рівні був введений мораторій на здійснення переважної більшості перевірок. Однак зараз поступово запущений процес відновлення перевірок, при чому їх перелік постійно збільшується.

Важливий внесок у питанні необхідності та доцільності проведення перевірок державними органами різних суб'єктів господарювання здійснили такі вчені: Т. А. Бутинець, В. В. Головач, Н. І. Дорош, В. Ф. Максімова, М. І. Мельник, В. В. Немченко, Н. І. Петренко, Ю. Б. Слободяник та ін. Однак в умовах війни виникло ряд питань спочатку відносно необхідності їх проведення, а вже потім законодавчого регулювання на період дії воєнного стану.

В Україні функціонує значна кількість органів державного нагляду, тобто контролю, в яких визначені та окреслені повноваження для того, щоб здійснювати перевірки різних суб'єктів господарювання в межах наданої компетенції. Зазначимо, що в сучасних умовах в країні функціонує 43 контролюючих органів, які відносяться до центральних органів державної влади та державних адміністрацій в областях, а також 413 територіальних контролюючих органів.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України «Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану» [1] від 13.03.2022 № 303 передбачається припинення здійснення позапланових та планових заходів із державного нагляду та ринкового контролю в період дії воєнного стану. Крім цього дозволяється проведення різних позапланових заходів для в аспекті державного нагляду окремих напрямків. Також цією постановою дозволено здійснювати позапланові перевірки для того, щоб запобігти неконтрольованому збільшенню рівня цін на товари, які мають соціальне значення. Це здійснюється на основі затвердженого рішення центрального органу виконавчої влади, що дозволяє забезпечити можливе формування політики держави у конкретній сфері, а для органів виконавчої влади, робота яких координується та спрямовується Кабінетом Міністрів Україні на основі відповідного рішення Кабінету Міністрів України в наступних випадках:

1. при наявності можливої загрози, що негативний вплив на законні права, інтереси, а також життя та здоров'я людини, здійснення захисту природного середовища та необхідного забезпечення безпеки країни;

2. для виконання Україною всіх міжнародних зобов'язань.

Також дозволено здійснювати не лише планові перевірки, а й позапланові, в основному це стосується галузі енергетики та комунальних послуг. Крім цього надано дозвіл на проведення перевірок за відповідним дозволом Національної комісії при наявності загроз, які мають більш негативний вплив на права, життя, інтереси та здоров'я людини, захист природного середовища та безпеку держави.

Оскільки державний бюджет наповнюється в основному за рахунок податкових платежів варто акцентувати увагу на можливість проведення податкових перевірок під час війни. В цьому напрямку був прийнятий Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану» [2] № 2260 від 12.05.2022 року, яким було на законодавчому рівні поновлено податковий обов'язок всіх платників податків, які можливість виконувати всі зобов'язання з дотриманням термінів реєстрації податкових накладних та проведення розрахунків в Єдиному реєстрі податкових накладних, а також необхідності та термінів подання податкової звітності і безпосередньої сплати податків.

Зауважимо, що податкові перевірки не мають права під час воєнного стану розпочинатися, а розпочаті перевірки повинні були бути зупиненими, крім наступних перевірок:

1.Камеральних перевірок під якою розглядають перевірку, що здійснюється безпосередньо в приміщенні контролюючого органу на основі інформації, яка відображається у податкових деклараціях різних платників податків та даних, які знаходяться в системі адміністрування податку на додану вартість в електронному вигляді. Зауважимо, що до останніх даних відносять інформацію центрального органу виконавчої влади, що дозволяє реалізовувати політику держави в системі казначейського обслуговування фінансових ресурсів держави, в яких відкриваються відповідні рахунки платників в механізмі адміністрування податку на додану вартість в електронному вигляді, а також даних з Єдиного реєстру митних декларацій та податкових накладних, а також інформації з Єдиного реєстру акцизних накладних та системи електронного адміністрування впровадження пального, а також даних СОД РРО.

З початку війни відновлено здійсненню камеральних податкових перевірок декларацій з податку на додану вартість та розрахунків до них за податкові періоди, зокрема:

– за лютий, березень, квітень, травень 2022 року вони були розпочаті після 20 липня 2022 року та повинні були завершитися 20 вересня 2022 року;

– за липень та червень 2022 року вони мали розпочатися після 20 серпня 2022 року до 20 жовтня 2022 року.

2. Документальних перевірок, що здійснюються позапланово на звернення різних платників податків та відповідно до підстав, які окреслені на наступних пунктах:

п.п. 78.1.7 п. 78.1 ст. 78 Податкового кодексу України було розпочато «процедуру реорганізації юридичної особи, припинення юридичної особи або підприємницької діяльності фізичної особи - підприємця, закриття постійного представництва чи відокремленого підрозділу юридичної особи, в тому числі іноземної компанії, організації, порушено провадження у справі про визнання банкрутом платника податків або подано заяву про зняття з обліку платника податків» [3];

п.п. 78.1.8 п. 78.1 ст. 78 Податкового кодексу України [3] платником податків було надано декларацію, в якій було заявлено про можливе відшкодування з державного бюджету податку на додану

вартість, при наявності підстав для здійснення перевірок, які окреслені у розділі наведеного кодексу з від'ємним значенням з податку на додану вартість, що складає більше 100 тис. гривень.

документальних перевірок платників податків, які відбуваються позапланово та за якими було отримано інформацію, яка свідчить про можливе порушення платником діючого валютного законодавства в частині додержання граничних термінів надходження товарів за імпортними операціями та виручки за експортними операціями у валюті;

3. фактичних перевірок, під якими розглядаються перевірки, які проводяться за місцем провадження платником податків роботи, розташування господарських об'єктів права власності цього платника. Такі перевірки можуть проводитися контролюючим органом в напрямку додержання норм законодавства, які стосуються проведення регулювання обігу готівки, а також порядку організації платниками податків різних розрахункових операцій. Крім цього під такі перевірки підпадає процес ведення касових операцій, а також контроль за наявність свідоцтв та ліцензій щодо виробництва та обігу різних підакцизних товарів, додержання роботодавцем діючого законодавства відносно оформлення трудових відносин з працівниками у вигляді трудового договору.

Отже, незважаючи на воєнний стан в країні необхідно відновлювати проведення всіх видів перевірок для того, щоб наповнювати державний бюджет та шукати напрямки уникнення ситуацій розпорошення державних коштів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду в умовах воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 13.03.2022 № 303. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/303-2022-п#Text

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану : Закон України від 12.05.2022 № 2260. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2260-20#Text

3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text

Іванишина Ольга,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет (м. Ірпінь);
Сверба Анна,
головний державний інспектор відділу застосування штрафних санкцій управління оподаткування юридичних осіб,
ГУ ДПС у м. Києві

РОЛЬ ШТРАФНИХ САНКЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ВИКОНАННЯ ПОДАТКОВОГО ОБОВ'ЯЗКУ

Процес адміністрування податків в Україні супроводжується значним зростанням кількості та складності податкових злочинів. Порушення податкового законодавства платниками податків є однією з основних загроз фінансовій безпеці держави, завдаючи шкоди всій податковій системі та руйнуючи існуючі механізми наповнення бюджету. Найважливіша роль у забезпеченні фінансової безпеки держави належить саме державному контролю в галузі оподаткування. Оскільки вдосконалення системи податкового контролю є одним із напрямів виваженої податкової політики, дослідження проблем нарахування та стягнення штрафних санкцій з урахуванням останніх тенденцій у контрольній діяльності податкових органів є досить актуальним.

Значна кількість фізичних та юридичних осіб виконують свої податкові зобов'язання своєчасно та добровільно, але незадоволення державною політикою та небажання сплачувати податки мають глибоке історичне коріння, що зумовлює необхідність постійного вдосконалення методів реєстрації платників податків та збору податків, а також запровадження непрямих методів оподаткування для кращого та ефективнішого адміністрування податків. Світовий досвід та практика господарювання свідчать, що своєчасна та повна сплата податків і зборів можлива лише за умови встановлення чіткого механізму податкового контролю та ефективної юридичної відповідальності за податкові правопорушення.

Податковим кодексом України визначено, що «фінансова відповідальність за порушення законів з питань оподаткування та іншого законодавства встановлюється та застосовується згідно з ПКУ та іншими законами. Фінансова відповідальність, що встановлюється згідно з Податковим Кодексом, застосовується у вигляді штрафних (фінансових) санкцій (штрафів) та/або пені» [1]. Під штрафною санкцією (фінансовою санкцією, штрафом) законодавець визначає плату у вигляді фіксованої суми та/або відсотків, що справляється з платника податків у зв'язку з порушенням ним вимог податкового законодавства та іншого законодавства, контроль за дотриманням яких покладено на контролюючі органи, а також штрафні санкції за порушення у сфері зовнішньоекономічної діяльності (п.п. 14.1.265 п. 14.1 ст. 14 ПК України) [1]. Варто зазначити, що нормативну базу, що забезпечує правову основу для застосування податковими органами штрафних санкцій та пені за порушення платниками податків чинного законодавства, в цілому створена. Однак через неузгодженість між окремими нормативно-правовими актами та організаційно-розпорядчими рішеннями Міністерства фінансів та Державної податкової служби України, а також через обмеження, встановлені чинним законодавством щодо здійснення контролюючими органами окремих видів контролю, не забезпечується ефективний податковий контроль за застосуванням штрафних санкцій за порушення податкового законодавства та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи.

Згідно із звітом «Аудит-1» протягом 2019-2021 років підрозділами податкового аудиту територіальних органів ДПС (ДФС) проведено 117,3 тис. документальних перевірок (14,7 тис. планових і 102,6 тис. позапланових) платників податків, за результатами яких донараховано 121 564,3 млн грн, у тому числі 20 651,7 млн грн (17 %) – штрафні санкції та 2 724,9 млн грн (2,2 %) – пеня (табл. 1). Із загальної суми донарахованих грошових зобов'язань 71,8 % (87 212,1 млн грн) донараховано за результатами документальних планових перевірок.

Таблиця 1 – Результати проведених територіальними органами ДПС документальних перевірок, млн грн [2]

Показник	2019 рік	2020 рік	2021 рік	Разом
Кількість документальних перевірок, у т. ч.:	46 445	25 825	45 042	117 312
Планові	9 700	1 940	3 092	14 732
Позапланові	36 745	23 885	41 950	102 580
Донараховано грошових зобов'язань, у т. ч.:	41 717,2	17 213,4	62 633,7	121 564,3
штрафних санкцій	1 318,2	5 005,7	14 327,8	20 651,7
Пені	1 078,6	832,1	814,2	2 724,9
Узгоджено донарахованих грошових зобов'язань	14 692,2	7 789,6	1 1235	33 716,8
Рівень узгодження (%)	35,2	45,3	17,9	27,7
Сплачено донарахованих грошових зобов'язань	3 519,2	2 081,6	4 701,7	10 302,5
Рівень сплати узгоджених сум (%)	23,8	26,9	42	30,6
Рівень сплати донарахованих сум (%)	8,4	12,2	7,5	8,5

Протягом 2019–2021 років узгоджено з платниками податків 33 716,8 млн грн грошових зобов'язань (27,7 % донарахувань), з них 17 976,2 млн грн (53,4 %) за документальними плановими перевірками. У 2021 році рівень узгодження грошових зобов'язань при збільшенні у 2020 році порівняно з 2019 роком (з 35,2 до 45,3 %) знизився до 17,9 %. При цьому рівень узгодження за документальними плановими перевірками становив 20,6 %, що у 2,2 раза нижче, ніж за документальними позаплановими (45,8 %). Платниками податків сплачено 10 302,5 млн грн грошових зобов'язань, що становить лише 8,5 % донарахованих (6 237,1 млрд грн, або 7,2 %, за документальними плановими та 4 065,4 млн грн, або 11,8 %, за позаплановими перевірками), 30,6 % узгоджених сум (34,7% за документальними плановими та 25,8 % за позаплановими перевірками). Найнижчий рівень сплати донарахованих грошових зобов'язань у 2021 році (4 701,7 млн грн, або 7,5 %), узгоджених – у 2019 році (3 519,2 млн грн, або 23,8 %). При цьому у 2020 році порівняно з 2019 роком сума сплачених платниками

податків узгоджених грошових зобов'язань зменшилася в 1,7 раза (з 3 519,2 до 2 081,6 млн грн), а у 2021 році збільшилася в 2,2 раза (до 4 701,7 млн гривень) [2].

Отже, зважаючи на питому вагу штрафних санкцій (17 %) у загальній сумі донарахованих грошових зобов'язань, розрахункова сума їх недонадходження до бюджету становить 18,9 млрд грн, з них майже 4 млрд грн – узгоджені суми. Дослідження динаміки нарахування штрафних санкцій та пені, а особливо рівня узгодження та їх сплати платниками податків дало змогу встановити, що за останні роки сума податкового боргу зростає швидкими темпами. Найбільші суми штрафних санкцій стосуються несплати податку на додану вартість та податку на прибуток підприємств, а тому першочергові заходи з узгодження та стягнення такої заборгованості мають бути зосереджені саме на цих податкових платежах.

На наше переконання, використання елементів (податкового компромісу) податкової медіації буде ефективним та результативним у вирішенні цього питання як для платників податків, так і для податкових органів. Вважаємо, що податковий компроміс може бути досягнутий на стадії узгодження сплати податкового боргу та штрафних санкцій у разі виникнення спору між платником податків та податковим органом, а також на стадії декларування або сплати податкового боргу чи податкових зобов'язань. У чинній редакції ПК України розстрочення та відстрочення податкових зобов'язань або податкового боргу є яскравим прикладом податкового компромісу, який може бути досягнутий між платником податку та податковим органом шляхом відтермінування оплати податкового зобов'язання або податкового боргу чи здійснення оплати зобов'язання або податкового боргу частковими платежами згідно з правилами, встановленими ст. 100 ПК України.

Крім того, на нашу думку, більше уваги слід приділяти регулярному моніторингу своєчасності сплати податків і зборів та ранньому виявленню причин несплати податкового боргу. Лише таким чином можна створити дійсно демократичну податкову систему з високим рівнем свідомості платників податків та сумлінним ставленням податківців до своїх обов'язків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755 VI. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

2. Рахункова податкова служба України / офіційний сайт. URL : https://rp.gov.ua/Plan/2022/?id=1298

Канцедал Наталія,
канд. екон. наук, доцент;
Лега Ольга,
канд. екон. наук, доцент;
Черненко Ксенія,
канд. екон. наук, доцент,
Полтавський державний аграрний університет (м. Полтава)

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ БУХГАЛТЕРСЬКОГО АУТСОРСИНГУ В УКРАЇНІ

Бухгалтерський облік на підприємстві повинен вестися безперервно з дня реєстрації до його закриття. Опираючись на Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», який надає право самостійно обирати форму ведення обліку, підприємець повинен визначитись хто саме буде займатися обліком його бізнесу. Для середніх та великих підприємств очевидно, що повинен бути штатний бухгалтер або окремий підрозділ, який займається веденням бухгалтерського обліку, складанням та поданням звітності. Приватні підприємці далеко не всі мають в штаті окремого співробітника для ведення бухгалтерського обліку і податкової звітності. Тому, зазвичай, користуються послугами спеціалізованих аутсорсингових фірм [1].

Така практика використовується і за кордоном. Наприклад, всі компанії, які знаходяться і функціонують на території Польщі, зобов'язані ввести бухгалтерський і податковий облік: приватні підприємці складають книгу доходів і витрат, товариства різного типу зобов'язані вести повний бухгалтерський облік з врахуванням всіх вимог законодавства. На території Польщі існую три варіанти організації такого процесу: самостійне введення бухгалтерського обліку, що потребує певних знань і навичок; включення у штат компанії бухгалтера; бухгалтерський супровід бізнесу компетентними фірмами – найпростіший і найвигідніший варіант для власників бізнесу в Польщі. Спеціалісти залучених компаній беруть на себе обов'язки по організації бухгалтерського обліку за встановлену плату. Більш як 60 % підприємців в Польщі користуються послугами таких фірм [2]. Зокрема, за даними сайту https://poltava.ria.com/ (на 25.03.2023), послуги з бухгалтерського супроводу пропонують фізичні та юридичні особи.

Зокрема, аналіз стану бухгалтерського обліку 7 оголошень, бухгалтерське обслуговування – 14 оголошень, бухгалтерський аутсорсинг – 14 оголошень, ведення бухгалтерського обліку 13 оголошень, ведення кадрового обліку – 11 оголошень, відновлення обліку – 10 оголошень, консультування бухгалтера – 12 оголошень, нульова звітність – 9 оголошень, розрахунок зарплати – 11 [3].

Дані Державної служби статистики України за 2014-2020 роки свідчать (рис. 1), що протягом зазначеного періоду кількість суб'єктів господарювання, зареєстрованих у сфері у сфері бухгалтерського обліку, аудиту й податкового консультування характеризується тенденцією до зростання. Коливання у динаміці діючих підприємств є незначною.

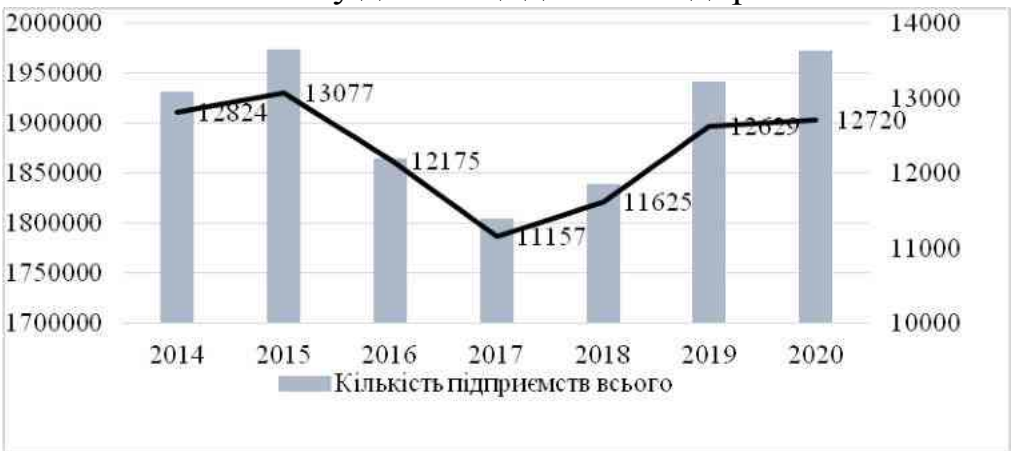

Рисунок 1 – Динаміка кількості суб’єктів господарювання у сфері обліку, аудиту та консультування з питань оподаткування за період 2014–2020 рр.

Джерело: сформовано на основі [4].

Однією з характерних ознак активності ринку є кількість персоналу, зайнятого на підприємствах певного виду діяльності – рис. 2.

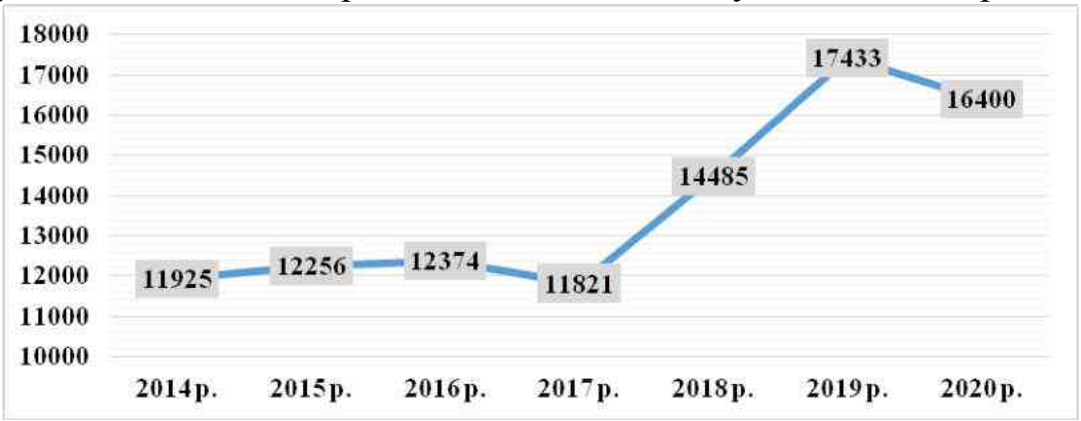

Рисунок 2 – Динаміка чисельності персоналу вітчизняних підприємств, що надають бухгалтерські послуги на умовах аутсорсингу за 2014–2020 роки

Джерело: сформовано на основі [4].

Так, на ринку бухгалтерського аутсорсингу протягом аналізованого періоду 2014–2020 рр. спостерігається стабільне зростання кількості працівників цього виду діяльності, що свідчить про розширення досліджуваного ринку. Тобто, спостерігається тенденція до зростання делегування функцій бухгалтерського обліку та звітності підприємствам бухгалтерського аутсорсингу [5].

Інформативним показником дослідження ринку є динаміка обсягів послуг за 2014–2020 роки (рис. 3).

Рисунок 3 – Обсяг послуг, наданих активними суб'єктами господарювання, зареєстрованими у сфері бухгалтерського обліку, аудиту та консультування з питань оподаткування за період 2010–2020 рр.

Джерело: сформовано на основі [4].

З рисунку 3 видно, що за досліджуваний період ємність ринку бухгалтерських послуг в умовах аутсорсингу бухгалтерських послуг на умовах аутсорсингу суттєво зросла, зокрема у 2020 році проти 2014 р. на 3,6 раза, з 2019 роком на 10,9 %. Це є підставою стверджувати, що досліджуваний ринок послуг у сфері бухгалтерського обліку, аудиту та консультування з питань оподаткування динамічно розвивається та характеризується високими темпами зростання,

Отже, бухгалтерський аутсорсинг наразі набуває широкого попиту. Для невеликих підприємств, а особливо для фізичних осіб-підприємців являється сьогодні оптимальним способом для мінімізації витрат із ведення обліку, запорукою вижити підприємству та можливістю власника сконцентруватися на основному виду діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лега О. В., Змієвська А. О. Бухгалтерський супровід діяльності підприємств: сутність, переваги. *Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю* : матеріали ІІ Міжнар. наук.-практ. конф., м. Полтава, 21 квітня 2021 р. / за ред. К. А. Пилипенко. Полтава : ПДАУ, 2021. С. 251–256.

2. Основні моменти організації бухгалтерського обліку в Польщі. URL : https://migrant.biz.ua/polsha/biznes/bukhhalteriia-v-polshchi.html (дата звернення: 21.04.2023).

3. Дошка оголошень Полтава. URL : https://poltava.ria.com/uk/ (дата звернення: 21.04.2023).

4. Державна служба статистика України. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 21.04.2023).

5. Shkromyda N., Shkromyda V., Gnatiuk Ts. Accounting outsourcing market in Ukraine: state and determinants of development. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2022. № 3. Vol. 9. С. 78–85. URL : http://lib.pnu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/13173/1/6336-Текст%20статті-18244-1-10-20221031.pdf (дата звернення: 21.04.2023).

Кичак Ганна,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Центр дистанційного навчання
Науковий керівник:
Коваль М. І.,
канд. екон. наук,
Міжрегіональна Академія управління персоналом (м. Київ)

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ АМОРТИЗАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

Раціональна експлуатація основних засобів є важливим фактором зниження собівартості продукції. Це пред'являє нові вимоги до якості облікової інформації про формування, рух, використання та збереження різноманітних основних засобів на підприємствах.

Основні засоби – це найважливіший чинник будь-якого виробництва та матеріальна основа будь-якої підприємницької діяльності. Без основних засобів (власних чи орендованих) сьогодні не може здійснюватися не один господарський процес. Їх стан та ефективність використання прямо впливають на кінцеві результати діяльності з урахуванням того, що основні засоби – це втілення науково-технічного прогресу.

Метою дослідження є висвітлення організації обліку амортизації основних засобів на підприємстві, визначення та пошук резервів підвищення їх ефективності.

Бухгалтерський облік, як і господарський механізм управління, треба постійно вдосконалювати. В умовах застосування МСБО бухгалтерській структурі підприємства слід чітко визначитись в методі обчислення амортизації основних засобів.

При використанні методів дегресивної (прискореної) амортизації в перші роки експлуатації основних засобів списується більша частина вартості. Прискорена амортизація означає зниження суми амортизаційних відрахувань.

Доцільність застосування методів прискореної амортизації зумовлюється наступними причинами:

– найбільш інтенсивно використовуються основні засоби в перші роки їх експлуатації, коли вони фізично та морально є новими;

– накопичуються засоби для заміни амортизованого об'єкту у випадку його швидкого старіння та інфляції;

– забезпечується можливість збільшення частки витрат на ремонт амортизованих об'єктів, яка припадає на останні роки їх використання, без відповідного збільшення витрат виробництва.

Проаналізуємо найбільш значні недоліки системи амортизації, що міститься в НП(С)БО № 7. Багато з них є наслідком недостатнього розуміння теоретичних основ прискореної та не прискореної амортизації.

Досить розповсюдженою помилкою є те, що під прискореною амортизацією розуміють будь-який метод розрахунку амортизаційних відрахувань, коли вони прогресивно зменшуються у кожному наступному періоді. При такому підході прискорена амортизація ототожнюється лише з часткою методів, які вона може виконати: кумулятивний метод, зменшення залишку тощо. Крім того, упускається необхідність розгляду системи амортизації, у яку, крім методу нарахування, входить порядок переоцінки основних засобів та тривалість амортизаційного періоду. При проведенні своєчасних та об'єктивних переоцінок основних засобів прискорену амортизацію можна забезпечити і рівномірним методом, скоротивши тривалість амортизаційного періоду проти економічно раціонального строку служби засобів праці. З іншого боку, при відсутності своєчасної та повної індексації основних засобів в умовах високих темпів інфляції перераховані спеціальні методи прискореної амортизації можуть не забезпечити навіть звичайну не прискорену амортизацію. Не прискореною амортизацією треба вважати таку систему її нарахування, яка протягом усього економічно раціонального строку служби засобів праці забезпечує збіг накопиченої суми амортизаційних відрахувань з діючими темпами втрати засобів праці споживчих якостей та вартості. З цього можна зробити висновок, що тривалість амортизаційного періоду при використанні не прискореної амортизації повинна дорівнювати економічно раціональному строку засобів праці. Величини ж амортизаційних відрахувань за одиницю часу (місяць, рік) для засобів праці частіше за все повинні бути різноманітними протягом амортизаційного періоду, щоб відповідати дійсним темпам втрати засобами праці споживчих якостей та вартості.

Для віднесення амортизації до прискореної або не прискореної недостатньо знати лише метод її нарахування, а слід проаналізувати весь комплекс супутніх умов: тривалості амортизаційного періоду, економічно раціональний строк служби засобів праці, порядок переоцінки його вартості. Сукупність перерахованих елементів створює систему амортизації. Система амортизації, що створена на будь-якому з розглянутих методів, при визначених умовах може виявитися прискореною, не прискореною або уповільненою.

Треба особливо підкреслити, що широке використання у світовій практиці та приведені у НП(С)БО № 7 такі методи прискореної амортизації, як зменшення залишкової вартості, зменшення залишкової вартості по подвійній нормі, кумулятивний, зовсім не відображають такі реальні закономірності втрати засобами праці споживчих якостей та вартості. Вони просто задають визначені алгоритми розрахунку зменшених у часі сум амортизації.

Тому, якщо встановити період амортизації рівним економічно раціональному строку служби засобів праці, то збіг нарахованих сум нарахованої амортизації з діючими темпами втрати засобами праці споживчих корисностей та вартостей може бути лише випадковим. У рівному ступені це відноситься і до усіх інших відомих методів прискореної амортизації. Прискорена амортизація повинна вирішуватися лише для вперше введених основних засобів, так як у цьому випадку вона в найбільшій мірі стимулює поновлення виробництва ат інвестицій.

Викликає сумніви і розповсюдження прискореної амортизації на усі галузі економіки. Як відомо, прискорена амортизація має стимулювати своєчасне поновлення перш за все технологічного обладнання та продукції. Економічна ситуація, що склалася в Україні, потребує прийняття на визначений час заходів щодо стимулювання виробників продукції. У значно сприятливих умовах перебувають підприємства сфери послуг, що відрізняються відносно низькою фондомісткістю. Введення рівних умов амортизації основних засобів для усіх сфер національного господарства, на жаль, не забезпечує переваг виробничої сфери.

Отже, ми з'ясували, що НП(С)БО № 7 «Основні засоби» має як позитивні сторони, так і негативні. Багато недоліків у стандартах пов'язано з недостатньою розробкою теоретичних основ прискореної та не прискореної амортизації, що потребує певних змін у нормативно-правовій базі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України, прийнята Верховною Радою України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР.

2. Господарський кодекс України, прийнятий Верховною Радою України від 13.01.2003 № 436-IV.

3. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. *Голос України.* 2010. 4 грудня.

4. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV.

5. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України, Постанова ВРУ. 2017. Грудень.

6. Грабова Н. М., Кривоносов Ю. Г. Облік основних господарських операцій в бухгалтерських проводках : навч. посібник. 3-є вид., доп. К. : А.С.К., 2016. 416, [3] с.

7. Азарова А. О., Леонтьєва Л. Л. Комплексне оцінювання фінансового стану підприємства. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2015. № 3. С. 17–24.

Костенко Олександр,
канд. екон. наук,
Київський кооперативний інститут
бізнесу і права (м. Київ)

АНАЛІЗ ТА СИНТЕЗ: СИНЕРГІЗМ ПРОЯВУ В ІНСТРУМЕНТАЛЬНІЙ СУМІЖНОСТІ

Застосування аналізу і синтезу в науковому пізнанні дозволяє ефективно вирішувати проблемні питання економіки, управління, статистики, бухгалтерського обліку. Розбіжності цих предметних сфер в зворотному напрямку уточнюють та сутнісно доповнюють наукові основи аналізу і синтезу, а також виявляють синергізм їх прояву в інструментальній суміжності.

Дослідження аналізу і синтезу як інструментів пізнання завжди відображені в різних економічних дисциплінах. Категоріальний їх зміст висвітлюються в роботах багатьох вчених. Однак, в науковому доробку фахівців не достатньо висвітлено синергічні переваги механізму спільного застосування аналізу і синтезу за обліково-інформаційним аспектом.

Потребують обґрунтування аналіз і синтез як наукові методи, що відзначаються синергічним проявом ефекту за обліково-інформаційним аспектом їх спільного застосування.

Мета дослідження. Дослідити теоретико-методичні положення застосування аналізу і синтезу, розглянути синергічні прояви ефекту за обліково-інформаційним аспектом їх спільного застосування.

В дослідженнях аналізу і синтезу намітилася тенденція до об'єднання засобів пізнання об'єктів за обліково-інформаційним аспектом, що дозволяє просунутися у з’ясуванні характеру еволюції різних економічних систем. Поряд із циклічними моделями аналізу і синтезу розробляються такі, що актуалізують ідею процесуальності, динамічності, відкритості кожного з них і, як наслідок, синергізму, зв'язуючи економічну науку з широким суспільним та філософським контекстом.

Генезу змісту аналізу і синтезу, який охоплює визначені стадії, в своїх роботах детально досліджував Огородник І. В. Вчений ставив собі питання: як здійснюється аналіз і синтез? На прикладі різних антиномій він розвивав думку про те, що дві категорії, об'єднані в

третій, проходять стадію модифікації, несуть ознаки цього третього. Вхідні модифіковані частини залишаються самими собою, але здаються несамостійними на тлі їх об'єднуючого третього. Безперервність протікання процесу діалектичного співвідношення множинності та єдності філософ називав чисто часовою тривалістю й напруженістю, що в підсумку забезпечує синергічний ефект. Синергія аналізу і синтезу – ключова категорія в його системі, що визначає відносини між елементами [3, с. 26–136].

В свою чергу, аспект інструментальності аналізу і синтезу у його часовому й просторовому значенні є центром концепції розвитку А. Бергсона. Погляди філософа також прояснюють сутність еволюції аналізу і синтезу, зокрема, в обліково-інформаційному відображенні господарської діяльності. Концентруючись на обліково-інформаційному відображенні мінливості, аналіз і синтез на думку вченого формують нові способи її економічного втілення в практиці [1, с. 128–230].

На нашу думку, інтерес до подібних інтерпретацій аналізу і синтезу в сучасній фаховій дискусії істотно коригує дослідницькі позиції. Відмова від спрощеного їх розуміння як поділу (розкладання) або сполучення (з'єднання) викликає перегляд багатьох, уже, здавалося, очевидних, речей, явищ. У такому ключі вивчення механізмів аналізу і синтезу пов'язується з упорядкуванням відносин між «структурою» та «взаємодією», що нерідко межує з різким розведенням цих понять або, навпаки, ототожненням в практиці обліково-інформаційного відображення.

Подібна диференціація аналітичних і синтетичних форм виникає й у сучасних роботах. Широта її застосування говорить про міждисциплінарний характер, що уможливлюється багатогранним відтворенням різних аспектів буття. Кореляція аналізу і синтезу як статичного і мінливого простежується в дослідженнях, у яких відзначена їх взаємоперехідність (Платон, Арістотель, І. Кант) [4, с. 26–49; 5, с. 137–286]. У сучасних роботах, що торкаються цієї проблеми, вихідною точкою теоретичних побудов є оцінка значення окремих елементів у новій єдності. Відповідно до одних концепцій, частини цілого, утвореного шляхом аналізу і синтезу, розчинені в житті нової єдності. В інших – постулюється «дискретна рівність» окремих елементів, їх принципова «незгрупованість» і відчутність у складі нового утворення. Існують також уявлення, у яких визначеність зберігає домінуючу

позицію, на основі чого здійснюється злиття елементів, що підкоряє інші складові компоненти. Поряд із цими теоріями аналізу і синтезу, які виділяють конкретний шлях формування нового цілого, у науці наявний і «інтегруючий» підхід, що ставить собі за мету узагальнити існуючі трактування на основі поняття «об'єднання» певної множинності. У такому випадку до аналітичних і синтетичних способів віднесені майже всі форми взаємодії.

Багатоаспектність аналізу і синтезу, на відміну від складності інших класифікаційних та інтеграційних процесів, проявляється у певній непрозорості, однорідності нової цілісності, у різних гранях якої віднаходиться непередбачена побудова внутрішніх відносин. Органічність аналізу і синтезу – визначення, на якому припиняється подальша пошукова робота багатьох дослідників, – виникає як результат усвідомлення своєрідної ненавмисності їх здійснення. Зближення аналітичних і синтетичних структур з холістськими концепціями, що встановлюють паралель між ними й суспільним організмом, а не окремими механізмами у деяких своїх положеннях не втрачає пояснювальності. Не випадково будь-яка розмова про аналітичні та синтетичні тенденції повертається до внутрішніх посилань вихідного предмета, що відновлюють значимість «єдиного» у русі до відновлення. Цей аспект аналізу і синтезу виникає в роботах, пов'язаних із синергічною методологією, яка пропонує статистичний, рівневий і динамічний методи обліково-інформаційного відображення складних економічних систем [2, С. 48–95].

Необхідно виходити з релятивності аналізу і синтезу, цілком природної для досліджень на різних рівнях. Ця межа ґрунтується на тому, що при всіх різнорідних сполученнях і відокремленнях розділених цілих зберігається індивідуальний центр пізнання й глибинна неподільність буття, у ньому здійсненого [6, с. 104–110].

Аналітична і синтетичного оцінка цілісності пізнання не відхиляється від з'ясування відносин між частиною і єдністю, який би методологічний підхід не був покладений в її основу. Звідси відкривається два шляхи дослідження. Один з них фіксує відкриту синергію досвіду й можливостей іншої системи, а зближення з нею співвідноситься або із запозиченням формальних ознак, що не може привести до появи нової якості, або з розвитком і удосконаленням в обраному напрямку засобів, наявних у власному арсеналі. В останньому випадку

взаємодія має великий потенціал створення різних варіацій в отриманих результатах, оскільки багатогранність як аналізу, так і синтезу надає можливість їх прояву в обліково-інформаційному відображенні різних аспектів діяльності суб'єктів господарювання.

Таким чином, виявлення ознак аналізу і синтезу в дослідженнях обліково-інформаційного відображення базується на переконанні про складність, об'єднання певної множинності, неоднорідності, пов'язаної з різним розумінням ролі частин у єдиному цілому. Ці уявлення правильні й констатують корисну синергію для вирішення конкретних завдань.

Узагальнюючи наведений матеріал необхідно зазначити, що в основі аналізу і синтезу покладений зв'язок, який містить можливості, трансформовані у процесі становлення й опосередковані взаємодією компонентів. Внаслідок цього аналітична і синтетична організація обліково-інформаційного відображення уявляється сформованою на основі принципу об'єднання, експерименту, моделювання, що забезпечують синергічні прояви ефекту в розвитку їх методології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вандишев В. М. Філософія: Екскурс в історію вчень і понять : навчальний посібник. К. : Кондор, 2005. 471 с.

2. Бардаш С. В., Костенко О. М., Раєвський В. М. Економічна синталітика: філософський дискурс становлення та розвитку : монографія / за заг. ред. С. В. Бардаша. К. : ЦП Компринт, 2017. 225 с.

3. Огородник І. В., Огородник В. В. Історія філософської думки в Україні. Курс лекцій. : навчальний посібник. К. : Знання, 1999. 543 с.

4. Філософія : навч.-метод. посіб. / В. Х. Арутюнов, М. М. Демченко, С. Л. Йосипенко та ін.; 2-ге вид. К. : КНЕУ, 2001. 224 с.

5. Філософський словник: Словник-довідник / за заг. ред. д-р філос. наук, проф. В. П. Андрущенка. Вид. 3-є, доп. Харків : Р.И.Ф., 2005. 671 с.

6. Юферева О. В. Художній синтез як процес: спроба міждисциплінарного підходу. *Вісник Запорізького національного університету. Філологічні науки.* 2010. № 1. С. 104–110.

Kostyuchenko Valentyna,
D.E., Professor, Professor of Accounting and Taxation Department;
Baranov Evgeniy,
Graduate of higher education, bachelor's degree,
State University of Trade and Economics

ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN ACCOUNTING: THREATS AND OPPORTUNITIES

Modern technologies are quite deeply rooted in our society. Every year they are developing and modernizing and because of that we begin to depend on them more and more. But thanks to this, they are able to adopt tasks of different complexity, which were previously only subject to humans. And now tasks that used to take hundreds of hours can be done in minutes or even seconds, thanks to modern technology or Artificial Intelligence (AI) in particular. Now Artificial Intelligence is used everywhere, including the field of accounting.

The problem of implementing Artificial Intelligence in the field of accounting and the future of accounting as a profession was considered by such prominent scientists as Ahmed Rizvan Hasan, Cindy Greenman, Danimir Gulin, Mirjana Hladika, Ivana Valenta. The problems investigated in the scientific publication are: understand the essence of Artificial Intelligence; what tasks Artificial Intelligence can perform; what benefits of Artificial Intelligence for Accounting and will the need for people in the profession of an accountant remain in the future or Artificial Intelligence will completely replace them?

First of all, it is needed to understand: what is Artificial Intelligence?

The term Artificial Intelligence was first introduced by John McCarthy in 1956 at a seminar at Dartmouth University. According to McCarthy, AI researchers are free to use techniques that are not observed in humans if necessary to solve specific problems, which is very useful in today's complex digital world.

Nowadays, the term Artificial Intelligence explained as the ability of a property of computer intelligent systems to perform tasks commonly

associated with intelligent beings. It also applies to the computer systems endowed with the intellectual processes characteristic of humans, such as the ability to reason, come to a logical conclusion, generalize, learn from past experience and make their own predictions [1].

Artificial Intelligence should also be distinguished from RPA, whose full name is Robotic Process Automation. Thanks to RPA, you can significantly reduce the time for repetitive labor-intensive paper work such as document processing, analysis, reporting, which are very numerous. This technology will enable accountants to do more strategic and consultation work [2, 3].

There is also the so-called Intelligent Automation. IA, in turn, is an updated and more complex version of Robotic Process Automation. Intelligent Automation can simulate human behavior when talking to a potential client, prioritize their accounting activities and build a conversation model [2, 3].

This all sounds very nice on paper, but a natural question arises: what exactly can Artificial Intelligence do and preferably, of course, with examples?

Companies that use Artificial Intelligence have a huge advantage and can use AI in all aspects of their accounting activities (tab.1).

Based on all of the above, it is absolutely clear that Artificial Intelligence will have a huge impact on the accounting profession. Accountants are already afraid of losing their jobs. Therefore, a logical question arises: will the accounting profession remain in the future?

Mohammad S. Jamal, Hamad A. Khamees, Borgi H., Thu P. Anh, Sial M. Safdar, Alhadidi A. Abdallah note that machines do a great job with financial data - this is a fact with which it is useless to argue. But this data is nothing without human interpretation. There is also always the possibility that this whole system will collapse and work may stop, in this case accountants are needed. Therefore, in the near future AI will not replace people. But in the long run, it has every chance to replace people since there are huge opportunities under it [7].

Table 1. Benefits of Artificial Intelligence in accounting system

Automatic registration of suppliers	AI will be able to increase the number of customers and evaluate suppliers according to different criteria and choose the best one
Handle accounts payable and receivable	This is considered one of the most resource-intensive parts of the work, and thanks to the implementation of AI, it will be possible to speed up this process
Conduct an audit	Thanks to the implementation of AI, it will be possible to quickly conduct analytics, track complex transactions that previously took a huge amount of time
Procurement process	The procurement process for all accountants means one thing - a lot of paperwork and wasted time, but with the help of AI, this process can be greatly simplified. The computer itself will deal with unstructured data and comply with all the necessary requirements
Manage expenses	It will be possible to refuse regular paper work and eliminate mistakes or fraud
Chatbot support	AI-based chatbots can quickly and effectively help the company's customers who have encountered some difficulties while working, as well as suggest about the account balance, account status, as well as other routine questions
Save time	AI will help save time, as it will take on all the monotonous and complex paperwork and help accountants translate it into a more useful direction. Indeed, the work of an accountant consists of 70% of the same tasks, and AI will help and do it itself. And most importantly, the quality does not suffer, because the human factor is removed
Check the data for errors and various data fraud	It will be possible to avoid such an unpleasant moment as data fraud, since the machine must track documents for compliance with the rules and laws that were introduced into it earlier. In addition, they can also monitor for possible signs of fraud or suspicious activity
Streamline data entry and analysis	AI can extract data from receipt images and automatically classify them based on expense category. It then fills in the reports so they can be analyzed

Sources: based on [4; 5; 6].

Based on the foregoing, we can conclude that Artificial Intelligence is a very promising idea, which has great potential and various applications. Companies that implement Artificial Intelligence in their accounting become more attractive for accountants. When applying for a job, prospective accountants expect the machine will automatically do the painstaking and time-consuming paperwork for them. But both capabilities and the implement of Artificial Intelligence into the accounting process still need improvement.

REFERENCES

1. Copeland B. J. Artificial intelligence. URL : https://www.britannica.com/technology/artificial-intelligence

2. Marr B. Artificial Intelligence in Accounting and Finance. URL : https://bernardmarr.com/artificial-intelligence-in-accounting-and-finance

3. Eswaran C., Soundararajan A. RPA – An Intelligent Revolution in Oracle ERP Automation. URL : https://resources.aspiresys.com/collections/629276abca9fcd18044442c2/a/5d4c12d1c9e77c00019a9c78

4. AI is playing a crucial role in accounting and finance. URL : https://www.aspiresys.com/artificial-intelligence-in-finance-and-accounting

5. Blakely-Gray R. AI in Accounting: The Future Is Here. URL : https://www.patriotsoftware.com/blog/accounting/artificial-intelligence-ai-accounting

6. Brooks C. How AI and Automation Technology Can Help Accountants. URL : https://www.business.com/articles/ai-and-accounting

7. Mohammad S. Jamal, Hamad A. Khamees, Borgi H., Thu P. Anh, Sial M. Safdar, Alhadidi A. Abdallah. How Artificial Intelligence Changes the Future of Accounting Industry. *International Journal of Economics and Business Administration.* VIII(III):478-488. URL : https://doi.org/10.35808/ijeba/538

Лінива Катерина,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Калита Тетяна Анатоліївна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Вагому роль у фінансовій політиці будь-якої держави сьогодні відіграє податковий контроль, адже саме завдяки йому податкова система має змогу функціонувати ефективніше та результативніше. В свою чергу податковий контроль відповідає за економічну безпеку країни, контролюючи та забезпечуючи вчасні та повні податкові надходження до бюджету. З початком повномасштабної війни в Україні, податкова політика зазнала значного переформатування в законодавчому плані, що істотно вплинуло на зміну здійснення податкових перевірок. Таким чином, дослідження особливостей податкового контролю під час дії воєнного стану в Україні, є важливим та актуальним питанням на сьогодні.

Проблематику та значення податкового контролю для економічного розвитку країни досліджували такі науковці як Андрущенко В., Богачов С., Гончарук О., Ногіна О., Мельник В., Микитенко Т., Литвинчук І., та інші. Проте в сучасній науковій літературі недостатньо висвітлено питання проведення ефективного податкового контролю саме у воєнний період.

З початком повномасштабної війни в Україні влада відразу зреагувала на ситуацію та прийняла низку швидких рішень, щоб зменшити податкове навантаження на бізнес та підприємницьку діяльність. Зокрема, 3 березня 2022 року уряд почав активно вносити зміни до Податкового кодексу України. Основним початковим оновленням став закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 15.03.2022 [1]. Даним законом було скасовано та

зупинено всі різновиди податкових перевірок. Однак в тому ж місяці майже відразу було відновлено камеральні та фактичні перевірки по відшкодуванню ПДВ за всіма встановленими раніше правилами.

Камеральні перевірки, які проводяться у приміщеннях ДПС на основі даних поданих податкових декларацій та системи електронного адміністрування податків, повинні бути проведені строго у встановлені законом строки. В іншому випадку дані перевірки можна оскаржити.

Щодо фактичних перевірок, то перелік підстав для їх проведення було розширено. Таким чином, в період воєнного стану податкові органи здійснюють державний контроль та спостереження у сфері ціноутворення.

Завдяки Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану» від 12.05.2022 [2], надано дозвіл на проведення документальних позапланових перевірок, які можливі за наявності наступних підстав: порушення валютного законодавства; наявності ліміту з ПДВ більш ніж на 100 тис. грн; розпочато процедури: припинення, реорганізації, ліквідації тощо. Слід зазначити, що починаючи з грудня 2022 року дозволено проводити майже всі документальні позапланові перевірки.

Протягом одинадцяти місяців воєнного стану вносились зміни в податкове законодавство України. Це свідчить про те, що податкова система не може довгий час функціонувати без податкових перевірок. Зокрема, без податкових перевірок надходження до бюджету зменшувалось, тому логічним кроком виявилось поступове повернення до повноцінного податкового контролю.

В 2023 році основними контрольними заходами залишаються позапланові та фактичні перевірки. На думку більшості експертів буде також відновлено планові перевірки, що пов’язано із збільшенням витрат держави, зменшенням кількості платників податків, необхідністю в додаткових джерелах надходження коштів до державного бюджету. Крім того, виходячи із аналізу того, що податкові перевірки поступово поновлюються, а в парламенті обговорюються нові законодавчі ініціативи щодо збільшення податкового навантаження (зокрема, скасування 2 % пільгової на спрощеній системі оподаткування, впровадження непрямих методів оподаткування), можна стверджувати, що уряд одним із шляхів наповнення бюджету обрав збільшення податків та ретельний контроль за їх надходженням до бюджету [3].

Узагальнюючи вищевикладений матеріал, слід зауважити, що українська влада з початком війни внесла багато корективів в сферу податкового контролю, який є вкрай важливим інструментом в теперішній економічній ситуації. На даному етапі дозволено проведення камеральних, фактичних та документальних позапланових перевірок, але також можливе відновлення планових, за допомогою яких в 2023 році зростуть надходження до державного бюджету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text (дата звернення: 22.04.2023).

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану : Закон України від 12.05.2022 № 2260-IX. URL : https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/zakoni-ukraini/77361.html (дата звернення: 22.04.2023).

3. Мороз С. Особливості проведення податкових перевірок під час війни – до чого готуватися бізнесу у 2023. *Фінансовий моніторинг.* 2023. URL : https://biz.ligazakon.net/analitycs/216788_osoblivost-provedennya-podatkovikh-perevrok-pd-chas-vyni--do-chogo-gotuvatisya-bznesu-u-2023 (дата звернення: 22.04.2023).

Матвієнко Олександра,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Лекарь Сергій Іванович,
д-р юрид. наук, професор, заслужений економіст України,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Ефективність українського податкового адміністрування є надзвичайно актуальним питанням у сучасних умовах. Зниження економічної активності населення та обмеження підприємницьких стимулів через пандемію надзвичайно негативно вплинули як на прибутковість підприємств, так і на податкові пільги на всіх рівнях бюджету. Ефективність справляння податків значною мірою залежить від сукупності таких факторів, як добровільне виконання суб'єктами господарювання податкових зобов'язань та злагодженість податкової роботи всіх органів державної податкової служби України. В умовах економічної нестабільності питання стосуються як особливостей податкового контролю окремих суб’єктів господарювання, так і реформ, пов’язаних із запровадженням тимчасового мораторію на виконання. Особливо важливим є впровадження в адміністративну практику прогресивної технології податкового контролю. Тому податковий контроль є важливим інструментом підтримки фінансової безпеки країни, особливо у сфері збору та адміністрування податків.

У широкому розумінні контроль можна розглядати як важливу частину «державного управління», оскільки такий вид управління передбачає відповідальність перед суспільством, а соціальна відповідальність є важливим фактором соціально-економічної стабільності та фінансової безпеки країни.

По-перше, змінилися процедури управління, контролю та обліку платників податків.

Так, згідно із Законом України від 15.03.2022 № 2120-IX [1] На період дії воєнного стану запровадження податкових положень, зокрема строків давності, передбачених ст. Стаття 102 Кримінального кодексу України [2]. Таке ж призупинення оподаткування передбачено статтею 69.9 статті 10 розділу XX Кодексу України.

Що стосується цінового регулювання окремих товарів, то період дії воєнного стану надає податковим органам право контролювати та контролювати дотримання встановлених державою фіксованих цін, фіксованих цін і обмежених рівнів торгових субсидій. Цей контроль здійснюється шляхом проведення практичних перевірок. Поки що було лише дві причини: письмові звернення споживачів та інформація, отримана з інших органів.

Для задоволення потреб національної оборони цивільна та військова адміністрація має право знімати податкові застави у спрощений спосіб.

Також є порядок дій у разі втрати основних бухгалтерських документів внаслідок бойових дій чи окупації. Отже, платнику необхідно подавати податкові скарги у довільній формі щодо неможливості вивезення основних документів або знищення оригіналів документів. Після цього він отримує імунітет від перевірки на певний період. Показники фінансової звітності не можуть бути піддані сумніву лише через відсутність підтверджених ключових показників документів. При цьому запроваджується презумпція правомірності поведінки платника податків, а його протиправну поведінку має доводити фінансове управління. Якщо податкова все-таки виносить податкове повідомлення-рішення з цього питання, контролюючий орган не може оскаржити показники податкової звітності до винесення остаточного рішення в порядку оскарження.

Питання податкового контролю перебувають у центрі уваги, оскільки вони знаходяться на перетині інтересів Державної податкової служби України, яка шляхом контролю прагне впливати на дотримання податкового законодавства та, стверджуючи ідею про обов'язковість покарання за податкові порушення, впливати на платників податків. фіскальна обізнаність. При цьому платники податків прагнуть мінімізувати податкові витрати та роблять все можливе для оптимізації збору податків та податкових маневрів. У складній економічній ситуації, яка ускладнюється карантинними обмеженнями,

органам Державної податкової служби України слід приділяти особливу увагу питанням податкового контролю, але слідкувати, щоб податковий контроль не став фіскальним інструментом в руках держави.

Отже, підсумовуючи, можна сказати, що під час пандемії відбулися різні зміни, а саме процедури управління платниками податків, контролю та обліку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL : https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/zakoni-ukraini/77303.html

2. Стаття 102 Податкового кодексу України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text

Мельник Микола,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет
(м. Ірпінь)

ВПЛИВ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ НА РЕГУЛЮЮЧІ ЕФЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Серед інструментів податкового регулювання економіки особливе місце займають організаційно-управлінські (контролюючі заходи фіскальних служб, фінансові санкції, штрафи). В умовах демократичних держав вони виявляють себе скоріше як побічні наслідки функціонування відповідних структур державного управління (фіскальних служб). Однак, в країнах, що порівняно недавно стали на шлях демократизації суспільства і становлення ринкових відносин, названі інструменти почасти свідомо використовуються для справляння впливу з боку держави на темпи і напрямки розвитку бізнесу. Чи завжди такий вплив є законним – питання площини права. За нашим переконанням, спроби його справити одночасно поєднували і заходи, обґрунтовані з точки зору закону, і суб'єктивні рішення, засновані на політичній доцільності, емоційних налаштуваннях окремих верств населення та чиновницьких кіл. Тим не менш, сам факт відповідного впливу має місце, а тому підлягає дослідженню.

В Україні одна з перших спроб вивчення та наукового аналізу даного питання належить В.М. Мельнику. У монографії «Оподаткування: наукове обґрунтування та організація процесу» цей автор висвітлює, крім інших, питання впливу адміністрування податків на ефективність податкової системи.

Завданням цієї статті є поглиблений аналіз виділених нами трьох можливих інструментів організаційно-управлінської дії оподаткування на соціально-економічні процеси.

Зосередимося спочатку на контролюючих заходах фіскальних служб.

Податковий контроль – це система дій і заходів, спрямованих на забезпечення дотримання господарюючими суб'єктами і населенням чинного податкового законодавства з метою наповнення фінансовими

ресурсами бюджетів і державних цільових фондів [5, с. 22]. Одним з головних методів його здійснення є податкові перевірки. Вони дозволяють відстежити за документами всю фінансово-господарську діяльність платника за визначений період та проаналізувати її на відповідність діючому податковому законодавству. Нині у вітчизняній практиці податкового контролю використовуються камеральні (невиїзні, кабінетні) та виїзні перевірки. У ході камеральних перевірок досліджуються в основному звітні документи з використанням інформації про реєстрацію платника, про динаміку сплачених ним сум до бюджету та окремих даних, отриманих у ході перевірок інших господарюючих суб'єктів чи громадян (якщо вони мали фінансово-господарські контакти та договірні відносини з даним платником). Виїзні перевірки дозволяють вивчити всю фінансово-господарську документацію платника (договори, первинні документи, регістри обліку, звітність та ін.), а також здійснити співставлення зафіксованих в ній даних (за всіма наявними джерелами).

Найвідчутнішим впливом на платника характеризуються саме виїзні перевірки. Перш за все, вони апріорі дозволяють найглибше дослідити особливості діяльності платника та відповідність чинному законодавству проведених ним операцій. Однак, у такому випадку вони можуть справляти обмежуючий вплив лише стосовно діяльності недобросовісних суб'єктів. Такий ефект контролю безумовно виглядає позитивним для суспільства і економіки країни. Адже платник, який недотримується законодавства (зокрема, податкового), тимчасово отримує можливість економити кошти (на виконанні зобов'язань) та залучати таким чином додаткові фінансові ресурси у власний оборот, що ставить його у більш вигідні умови господарювання у порівнянні з конкурентами. Такі викривлення умов конкуренції можуть призводити до порушення конкурентного середовища, що являє собою серйозну загрозу розвитку ринкової економіки. У цьому контексті виїзні перевірки слід розглядати як інструмент корекції діяльності окремих суб'єктів ринку, за допомогою якого їхні фінансово-господарські операції спрямовуються державою у русло загальних правил здійснення.

Разом з тим, будь-який механізм чи інструмент адміністративного впливу за певних умов може спричинювати негативні ефекти. Їх поява зумовлена суб'єктивністю управління як такого. Адже слід

згадати, що зокрема «управління соціально-економічною системою будь-якого рівня є єдністю двох підсистем: керуючої і керованої. Керуюча підсистема – людина або група людей, які здійснюють управлінський вплив на керовану підсистему спеціалізованими технічними засобами…» [2]. Таким чином, все, що відбувається у даному процесі цілком залежить від волі і свідомості людини або групи людей. Дані воля і свідомість проявляються через організацію процесу управлінського впливу.

З точки зору організації виїзні податкові перевірки криють в собі низку можливостей справляння негативного обмежуючого впливу на діяльність будь-якого господарюючого суб'єкта, навіть законослухняного. Для трансформації названих можливостей у відповідні ефекти за певних умов достатньо лише бажання і волі управлінців. Потенційно ризиковими у даному контексті є такі організаційні ознаки податкових перевірок, як: тривалість; зміст програми; чіткість регламентації дій інспекторів; унормованість використання методичних прийомів та їх адекватність сучасним управлінським і господарським умовам.

Проблема вітчизняного законодавства полягає в тому, що воно не проводить різниці між випадковими помилками і навмисними діями, спрямованими на ухилення від оподаткування. Терміни звітування та погашення податкових зобов'язань є статичними, їх перенесення (у випадку сумнівів платника у правильності розрахунків), як це практикується в багатьох розвинених країнах, неможливе. Щоправда, після деякої лібералізації законодавчих вимог на початку двотисячних років платники отримали право подавати поправочні декларації. Однак, якщо перевірка починається зразу ж по-закінченню податкового періоду, то господарюючий суб'єкт втрачає можливість скористатися своїм правом, оскільки подавати уточнюючі розрахунки можна лише до початку перевірки. Застосування ж повного арсеналу засобів фінансової відповідальності до платників, що припустилися технічної помилки, призводить, на наш погляд, до необґрунтованого вилучення частини обігових коштів та відносного уповільнення економічного розвитку суб'єкта. Поряд з відзначеним ми визнаємо надзвичайну юридичну складність розмежування ознак навмисного і ненавмисного порушення податкового законодавства. Не можна не погодитися з тим аргументом, що окремі трактування рис випадкових розрахункових

помилок можуть за певних умов використовуватися для цілеспрямованого ухилення від оподаткування. Водночас, даний аргумент не є підставою відмовитися від пошуку шляхів вдосконалення системи фінансової відповідальності платників податків. Одним з кроків, що упереджує зайві випадки покарання, є запозичення зарубіжного досвіду адміністрування податків в частині подовження термінів подання податкових декларацій і розрахунків. На додаток до нього може бути запроваджений механізм короткочасного перенесення термінів погашення податкових зобов'язань за обґрунтованим зверненням платника.

Названі заходи на жаль не можуть слугувати вирішенню інших проблем податкового контролю в країнах, що проходять етап становлення демократії (в тому числі в Україні).

Викладене вище щодо організаційно-управлінських інструментів впливу вже дозволяє робити певні висновки, однак не є вичерпним. Вивчення наявної літератури з адміністрування податків надає більш розгорнуту інформацію про основні напрямки цього різновиду управлінської діяльності серед яких облікова робота, масово-роз'яснювальна та консультативна робота, прогнозно-аналітична робота, контрольно-перевіркова робота [3, с. 137]. Інтерес у зв'язку з дослідженням методики державного регулювання економіки викликає, крім іншого, масово-роз'яснювальна робота. Способи здійснення та окремі результати масово-роз'яснювальної роботи податкових служб різних держав дозволяють частково відносити даний сегмент адміністрування податків до пропагандистських методів впливу на економічну ситуацію. Так, через засоби масової інформації державна податкова служба України здійснює психологічне орієнтування платників податків на пріоритети становлення правової держави та соціально-орієнтованої економіки. [1, с. 160] Ефективність цих методів апріорі не може бути якимсь чином підрахована, оскільки результат їхньої дії не піддається виокремленню з поміж інших з метою вимірювання. Вона одночасно залежить і від організації пропагандистських акцій, і від ступеня довіри громадян до своєї держави. Однак, на інтуїтивному рівні можна стверджувати, що у будь-якому випадку існує певний відсоток платників, які піддаються пропагандистському впливові. За умови наполегливого і тривалого його справляння відбувається формування громадської думки щодо моральності вчинків, зокрема в частині ухилення від оподаткування. Це частково заміщує податковий

контроль та дозволяє без застосування каральних заходів досягати законослухняності платників, рівності умов господарювання та конкуренції.

Таким чином, наведені матеріали дозволяють зробити висновок про те, внаслідок організаційно-управлінської дії можуть як посилюватися, так і послаблюватися загальні регулюючі ефекти оподаткування. Справляючи вплив (в тому числі морально-етичний та каральний) на недобросовісних платників через підсистему адміністрування податків, держава тим самим сприяє посиленню прояву регулюючої функції податків та податкової системи. Поряд з цим, через суб'єктивність управління як такого окремі механізми чи інструменти адміністративного впливу за певних умов можуть спричинювати негативні ефекти, які протидіють максимізації суспільної корисності згаданої функції. Тому завданням майбутніх досліджень, крім іншого, має стати вдосконалення методики керування процесом справляння податків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Теорія і практика зв'язків із громадськістю в органах державної податкової служби / Бондаренко Г., Косарчук В., Голєв М., Сильницький Ю.; за заг. ред. А. І. Брезвіна. Х. : Фактор, 2007. 160 с.

2. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 3 / редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. К. : Видавничий центр «Академія», 2002. С. 731.

3. Мельник В. М. Оподаткування: наукове обґрунтування та організація процесу : монографія. К. : Комп'ютерпрес, 2006. 277 с.

4. Статистичний щорічник України за 2006 рік / за ред. О. Г. Осауленка. К. : Видавництво «Консультант», 2007. 575 с.

5. Чередніченко А. П. Податковий контроль в умовах трансформаційної економіки України : монографія. К. : ТОВ «Видавництво «Аспект-Поліграф», 2005. 204 с.

Мошковська Олена,
д-р екон. наук, професор,
Державний торговельно-економічний університет (м. Київ)

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК НА ЕТАПІ ВІДТВОРЕННЯ УКРАЇНИ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Агресія Росії проти України принесла численні матеріальні збитки національній економіці: пошкоджено або зруйновано щонайменше 208 підприємств, 508 медзакладів, 562 дитсадки, 295 мостів, 156 складів, 102 релігійні споруди, 83 адмінбудівлі, 27 нафтобаз та 12 цивільних аеропортів. Загальні втрати економіки України через війну, коливаються від $564 млрд до $600 млрд., відповідно відновлення української економіки буде потребувати величезної кількості інвестиційних ресурсів [1].

Цей факт формує умови для активізації досліджень, пов'язаних із подальшим розвитком управлінського обліку, який сприятиме прозорості використання тих інвестиційних ресурсів, які на етапі післявоєнного відновлення будуть спрямовані в національну економіку України.

Актуальність цих досліджень обумовлена тим, що традиційна система фінансового обліку фіксує дані про господарські операції, які мали місце у минулих періодах. Вищезазначена обставина унеможливлює використання інформації такого обліку для прийняття інвестиційних рішень на етапі економічного відновлення країни.

Т.ч., метою цього дослідження є актуалізація проблеми формування управлінського обліку на етапі післявоєнного відновлення економічного потенціалу держави як складової інвестиційного забезпечення цього процесу.

Розглядаючи зазначену проблему, слід звернути увагу на те, що управлінський облік має сприяти прийняттю ефективних управлінських рішень на етапі відновлення економіки, маючи на увазі інформаційне забезпечення процесу національного відновлення на основі інвестування, коли управлінський облік має формувати об'єктивне уявлення про доцільність фінансових вкладень в проекти відновлення економічної інфраструктури, надавати інформацію про вивчення умов

їх реалізації та найбільш ефективного способу управління інвестиційними фінансовими ресурсами [4].

Слід зазначити, що під інвестиційними ресурсами розуміються будь-які види ресурсів організації (капітальні, матеріальні, фінансові, організаційні, трудові, інтелектуальні, технологічні, інформаційні, а також майнові права тощо), які використовуються для здійснення вкладень в об'єкти, які мають бути відновлені або збудовані відповідно до потреб повоєнного розвитку країни.

Види оцінки інвестиційних ресурсів у межах системи фінансового обліку суворо регламентовані чинним законодавством: поточна та облікова вартість, первісна та відновна вартість. У системі управлінського обліку така регламентація відсутня. Вид застосовуваної оцінки визначається, виходячи з конкретної мети підготовки управлінської звітності, можливостей щодо узагальнення та аналізу даних, а також рівня управління.

Необхідно відзначити особливості інвестиційних ресурсів, які потребують особливої уваги з боку інвестора. До них відносяться кошти, які підлягають більш ретельному внутрішньому та зовнішньому контролю. Це пояснюється необхідністю додатково оплачувати їх залучення для реалізації інвестиційних проектів у разі нестачі власних коштів. Для формування бухгалтерської та управлінської звітності важливою є інформація про джерела грошових коштів та напрямки їх руху. У зв’язку з вищезазначеним в якості об'єктів обліку інвестиційної діяльності слід розглядати окремо фактично вироблені витрати на створення об'єктів інвестиційної діяльності за їх видами (матеріальні та трудові витрати, амортизаційні відрахування основних засобів та нематеріальних активів) та рух готівкових та безготівкових коштів як касових витрат за напрямами їх витрачання.

На основі вивчення складу інвестиційних ресурсів та інвестиційних об'єктів можна говорити про те, що той самий вид майна може бути в межах реалізації конкретних інвестиційних проектів як інвестиційним ресурсом, так і об'єктом інвестицій. Якщо в процесі реалізації інвестиційного проекту будується сучасний завод, то устаткування виступає інвестиційним ресурсом. Якщо здійснюється заміна застарілого обладнання на нове, обладнання є об'єктом інвестицій.

Зрозуміло, що традиційний фінансовий облік не здатний врахувати цю реальність, відповідно управлінський облік стає тією інформаційною системою, яка в післявоєнні часи буде здатна скласти об'єктивну економічну картину відновлення державної та національної економіки.

Виконання функцій інвестиційної системи управлінського обліку здійснюється з допомогою певних методів. Оскільки система управлінського обліку є підсистемою бухгалтерського обліку, то в управлінському обліку можуть використовуватися традиційні для бухгалтерського обліку методи, які модифікуються, виходячи з цілей управлінського обліку. До них можна віднести документування та інвентаризацію, оцінку та калькуляцію, рахунки та подвійний запис, бухгалтерський баланс та звітність. Наприклад, для формування внутрішньої інформації про інвестиційну діяльність можуть бути використані самі первинні документи, що і в межах фінансового обліку. Водночас управлінська (внутрішня) звітність за своїм змістом відрізнятиметься від фінансової. Метою складання управлінських звітів є задоволення потреб менеджерів. Тому вони повинні визначати вимоги до змісту, періодичності та порядку подання звітності для управління. Необхідною умовою реалізації інвестиційного проекту є виокремлення його як окремого центру відповідальності, центру інвестицій [5], що дозволяє виділити фінансові інвестиційні ресурси в окрему сферу фінансового управління та особливу статтю управлінського обліку.

Як зазначає Л. І. Пославська, центр інвестицій – це такий центр відповідальності, у якому менеджер відповідає за витрати та за результати інвестиційного процесу. Основне завдання центру інвестицій є забезпечення максимальної ефективності інвестованого капіталу. У цьому центрі відповідальності менеджери несуть вищу відповідальність за прийняті управлінські рішення [2].

Як і всі інвестиційні проекти, рішення про капітальні вкладення із приводу відновлення економіки пов'язані з певним ступенем ризику. Тому в процесі прийняття управлінських рішень та контролю за їх виконанням використовують наступні показники: норму прибутку; чисту дисконтовану вартість; внутрішній коефіцієнт окупності; термін окупності та інші показники оцінки капітальних вкладень. Також слід звернути увагу на те, що ефективна робота центрів внутрішніх

капітальних інвестицій не можлива без використання сучасних інформаційних технологій, автоматизації обліку та аналізу вихідної інформації. Для формування об'єктивної інформації, що використовується для розробки стратегії та визначення шляхів її реалізації, узагальнюються дані по значним ділянкам діяльності. Для цих цілей може бути використана система збалансованих показників, яка містить фінансові та нефінансові елементи.

Система збалансованих показників, що характеризує інвестиційну стратегію та формується у межах стратегічної інвестиційної системи, охоплює наступні основні напрями:

– інвестування у споживчі властивості виробленої продукції (коефіцієнт конкурентоспроможності, індекс збільшення прибутковості комерційної організації внаслідок конкретних інвестиційних вкладень);

– інвестування в технології та обладнання (показник зниження витрат в результаті реалізації інвестиційних вкладень, показник своєчасності заміни основних засобів);

– інвестування в систему управління (здатність співробітників позиціонувати діючу систему управління; наявність стратегій розвитку комерційної організації в галузі обліку, фінансів та кадрів; впровадження в заплановані терміни в систему управління комерційною організацією сучасних методів прийняття управлінських рішень, обробки, зберігання та захисту інформації);

– інвестування на отримання додаткових доходів для акціонерів (рівень відрахувань на виплату дивідендів внаслідок виконання інвестиційних заходів) [3].

Отже, система управлінського обліку, яка спрямована на інформаційне забезпечення інвестиційної діяльності, являє собою підсистему управлінського обліку, в межах якої здійснюється формування показників інвестиційних ресурсів, процесів та результатів, необхідних для здійснення планування, організації, мотивації, контролю, аналізу та підготовки ефективних стратегічних та тактичних управлінських рішень за всіма аспектами інвестиційної діяльності на етапі відновлювання економічного потенціалу держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дослідження «Повоєнне відновлення економіки України». URL : https://cpd.com.ua/uk/vidnovlennya-ekonomiky/

2. Пославська Л. І. Поняття і класифікація центрів відповідальності. *Інтеграційний вибір України: історія, сучасність, перспективи* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю, м. Вінниця. Т. II. С. 51–53.

3. Потриваєва Н. В. Система збалансованих показників як аналітичний засіб підвищення ефективності функціонування підприємств. *Ефективна економіка.* 2015. № 12. URL : http://www.economy.nayka. com.ua/?op=1&z=5092

4. Рудейчук С. В., Перевозова. І. В. Оцінка ефективності інвестиційних проектів: облікове забезпечення. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки.* URL : http://www.kntu.kr.ua/doc/zb_18_1_ekon/stat_18_1/05.pdf

5. Шкіренко В. В. Особливості впровадження управлінського обліку на експлуатаційній стадії інвестиційного проекту. *Ефективна економіка.* 2018. № 4. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6262

Нікітчук Оксана,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Лекарь Сергій Іванович,
д-р юрид. наук,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПОДАТКОВОЇ АМНІСТІЇ ЯК ПОЗИТИВНА ПРАКТИКА ДЛЯ УКРАЇНИ

Тіньова економіка і до сьогоднішнього дня є важливим джерелом доходів населення, витрати яких значною мірою перевищують офіційні доходи. Тінізація економіки викликана та одночасно призводить до обігу значної частини готівки поза банківською системою. Тіньова економіка викликає доволі високий рівень корупції у державних органах влади, як на місцевому, так і державному рівні [1, с. 403].Можемо стверджувати, що питання податкової амністії є достатньо актуальним через глобальні тенденції (зокрема, міжнародний обмін фінансовою інформацією, посилення контролю над фінансовими операціями бізнесу та приватних осіб), а не тільки через внутрішні процеси всередині держави.

У розрізі нашого дослідження варто розглянути думки вітчизняних науковців. Так, Н. М. Лисецька зазначає, що метою амністії капіталів не повинно бути одноразове поповнення бюджету, а залучення ресурсів до легального обігу та розширення бази оподаткування. При цьому така амністія супроводжується повним або частковим звільненням від сплати податків, а також від відповідальності за несплату податків у попередні періоди [2, с. 195]. О. О. Сльозко та А. Б. Глазова зазначають, що основною метою проведення податкової амністії є легалізація капіталу та детінізація економіки. Податкова амністія як інструмент фіскального регулювання має окрім позитивних наслідків, таких як виведення доходу з тіні, поповнення бюджету (податкова амністія в Бельгії), також і ризики пов’язані з подальшим приховуванням доходів, у разі якщо це неодноразове явище, а буде повторюватися з певною періодичністю в майбутньому: платники податків отримують помилковий сигнал від держави, що несплата податків

може бути [3, с. 34]. При цьому О. П. Дяченко зауважує, що крім протидії негативним явищам, що відбуваються в економіці країн світу, в тому числі і в Україні, зокрема: тіньова економіка, втеча капіталів за кордон та інші, важливим стимулом до амністії у світовій практиці є незадовільний стан державних фінансів. Замість того, щоб працювати над відновленням сплати податків уряди країн намагаються збільшити дохідну частину державного бюджету на певний відсоток, що звичайно є короткостроковим інтересом [1, с. 404].

Виходячи з вище зазначеного виокремимо цілі податкової амністія, зокрема: забезпечення переходу капіталів із тіньового сектора економіки в легальний; поповнення державного бюджету за рахунок коштів, що надійдуть в результаті декларування прихованих або прострочених податкових платежів; загальне покращення стану економіки, інвестиційного клімату, фінансова стабілізація підприємств-боржників, можливості вкладення коштів у випадку, якщо амністія передбачає репатріацію закордонних капіталів, в реальні сектори економіки [2, с. 196]. Але більш важливим завдання є побудова взаємовигідних відносин податкової служби з платниками податків і виведення з тіні їхнього майна і доходів.

Загалом, міжнародний досвід показує, що податкова амністія може бути позитивною практикою для України, якщо вона впроваджується ретельно, з урахуванням відповідних заходів контролю, сприяє залученню додаткових коштів до бюджету, сприяє розвитку економіки. Основні приклади міжнародного досвіду податкової амністії включають такі країни, як Сполучені Штати, Італія, Індія, Австралія, Франція. Зокрема:

– Сполучені Штати: впроваджена програма податкової амністії, відома як «Оголошення про добровільне виконання податкових зобов'язань» (Voluntary Disclosure Program), яка дозволяла платникам податків, які не виконували свої податкові зобов'язання, декларувати свої недекларовані доходи та активи зі зниженням штрафів та покарань. Ця програма дозволила залучити значну суму до державного бюджету та зменшити кількість недекларованих доходів;

– Італія: впровадила податкову амністію, яка надавала можливість платникам податків декларувати недекларовані доходи та активи зі зниженням штрафів та покарань. Ця програма сприяла залученню додаткових коштів до державного бюджету та зменшила обсяг недекларованих доходів;

– Індія: впровадила програму податкової амністії під назвою «Загальна амністія додаткового податку» (Income Declaration Scheme), яка дозволяла платникам податків декларувати недекларовані доходи зі зниженням штрафів та покарань. Ця програма також допомогла залучити додаткові кошти до державного бюджету та сприяла більш активному декларуванню доходів;

– Австралія: впровадила податкову амністію, спрямуючу під назвою «Декларація про добровільне виконання податкових зобов'язань» (Voluntary Tax Disclosure), яка надавала можливість платникам податків декларувати недекларовані доходи та активи зі зниженням штрафів та покарань. Ця програма допомогла залучити додаткові кошти до державного бюджету та стимулювала більш активне декларування доходів.

– Франція: впровадила податкову амністію, відому як «Декларація спрощеної процедури» (Simplified Procedure Declaration), яка дозволяла платникам податків декларувати недекларовані доходи та активи зі зниженням штрафів та покарань. Ця програма допомогла залучити додаткові кошти до державного бюджету та сприяла більш активному декларуванню доходів.

Підсумовуючи, зазначимо, що зазначені приклади підтверджують, що податкова амністія може сприяти зменшенню тіньової економіки, покращенню довіри між платниками податків та державою, а також забезпеченню додаткових фінансових ресурсів для реалізації різних соціальних та економічних програм. Варто наголосити, що Україна може використати цей міжнародний досвід, розробляючи власні програми податкової амністії, з урахуванням своєї внутрішньої економічної ситуації та фіскальних потреб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дяченко О. П. Податкова амністія в Україні в контексті світового досвіду. *Актуальні аспекти розвитку науки і освіти*. Одеса. 2021. С. 403–405.

2. Лисецка Н. М.Світова практика впровадження податкових амністій: досвід для України. *Збірник праць УДФСУ*. 2020. С. 192–207.

3. Сльозко О. О., Глазова А. Б. Позитивний досвід податкових амністій розвинутих країн для України. *Світова економіка та міжнародні відносини*. 2015. № 5. С. 27–35.

Німчук Анастасія,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Скорик Марина Олегівна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Оподаткування бізнесу є важливим елементом фінансової політики країни і має безпосередній вплив на розвиток соціально-економічного забезпечення населення, так як виступає важливим інструментом держави акумулювання коштів для фінансування різних державних програм та ініціатив. Внаслідок військових дій, податкові надходження значно скоротилися, а оборонний сектор вимагав збільшення фінансування, таким чином постає гостра необхідність у формуванні ефективної податкової політики, з метою досягнення максимального наповнення бюджету з мінімальними витратами, тому уряд намагається максимально стимулювати та сприяти розвиток бізнесових структур, як одного з основних драйверів розвитку національної економіки.

Так, протягом останнього року, повномасштабне вторгнення росії внесло корективи в усі сфери діяльності національної економіки та підприємств зокрема. Так, відповідно до змін, внесених у перехідні положення Податкового кодексу України, протягом дії воєнного стану в Україні платники податків звільняються від сплати штрафних санкцій за порушення термінів сплати податкових платежів та термінів подання звітності з податків, термінів реєстрації податкових та акцизних накладних, термінів подання електронних документів про фактичні залишки та обсяг обігу пального, спирту етилового тощо. Водночас, після відміни воєнного стану в країні всі порушники мають виконати всі свої податкові зобов'язання протягом шести календарних місяців. Цей штрафний податковий мораторій застосовується лише щодо порушень, допущених стосовно тих податків і зборів, що

передбачені Податковим кодексом України, а саме: податку на додану вартість, податку на доходи фізичних осіб, податку на прибуток, плати за землю та інших податків і зборів, визначених ПКУ [1].

На час військового стану в Україні передбачено також впровадження мораторію на здійснення податкових перевірок суб'єктів господарювання. Винятком є камеральні перевірки заявлених до відшкодування сум ПДВ та фактичні перевірки. Отже, попри введенню штрафного мораторію, у випадку виявлення порушень за результатами камеральної або фактичної перевірки, платникам податків не вдасться уникнути передбаченої Податковим кодексом відповідальності [2].

Чимало суттєвих змін передбачено стосовно реєстрації податкових накладних, бюджетного відшкодування та розрахунків з бюджетом з податку на додану вартість, особливості справляння мита під час перетину митних кордонів України в умовах воєнного часу та стосовно інших податкових платежів, що є вагомим джерелом поповнення доходної частини бюджету [4].

Також визначено порядок дій, у випадку втрати первинних бухгалтерських документів через бойові дії чи окупацію. Так платник має подати до податкової звернення у довільній формі про неможливість вивезення первинних документів або їх знищення. Після цього він отримує імунітет від перевірок зазначених періодів. А показники фінансової звітності не можуть бути піддані сумніву лише через відсутність підтверджуючих первинних документів. При цьому запроваджується презумпція правомірності дій платника податків, а їх неправомірність має доводити фіскальна служба. Якщо все ж таки з цього приводу податкова винесе податкове повідомлення-рішення, то до винесення остаточного рішення по процедурі оскарження контролюючий орган не може піддавати сумніву показники податкової звітності [4].

Загалом, останні законодавчі зміни та нововведення можна згрупувати за напрямами [5]:

– спрощення та поліпшення податкових правил, зменшення податкового тиску на період дії воєнного стану.

– послаблення вимог щодо отримання та перевірок дозвільних документів (ліцензій).

– звільнення від відповідальності за порушення податкового законодавства в період дії воєнного стану.

– пільги для платників єдиного податку. Спрощення умов ведення бізнесу для фізичних осіб підприємців.

– нові можливості для платників єдиного податку третьої групи.

– кредитування та компенсації для бізнесу.

– підтримка аграрного бізнесу та сфери харчової промисловості.

– податковий кредит та податкові накладні.

– лібералізація трудових відносин.

– зміни щодо підакцизних товарів.

– плата за землю та мінімальне податкове зобов‘язання.

– релокація бізнесу з територій, де ведуться активні бойові дії, та інші поліпшення, які дозволять бізнесу продовжувати функціонувати.

Для швидкого післявоєнного відновлення економіки, вже сьогодні має формуватися та реалізовуватися стратегія розвитку України, яка буде орієнтована на демонополізацію та дерегуляцію. Влада має сприяти розвитку малого бізнесу, мотивувати інвесторів та підприємців вкладати кошти у стартапи та новітні проекти. На сьогодні і відразу після війни, потрібно акцентувати увагу на таких проблемах: безпека і оборона держави, продовольча безпека, експорт, повернення переселенців та бізнесів на територію України, оновлення ринку праці. Зменшення податкового навантаження на працю створить передумови для зростання доходів у населення, зменшить рівень безробіття, дасть змогу вивести економіку на новий рівень. Пріоритетними інструментами розвитку економіки в умовах воєнного стану є розробка заходів щодо стабілізації бізнес-клімату, не менш важливим э оновлення системи державного регулювання підприємницької діяльності [3].

Так, проаналізувавши чинне законодавство з доповненнями у зв’язку з військовим станом, можемо побачити, що війна внесла свої корективи і в повсякденне життя, і в життя бізнесу. В умовах суттєвих недонадходжень до державного бюджету через війну важливим для нашої держави виступає продовження ефективної роботи бізнесу та створення робочих місць. Під час дії воєнного стану держава для підприємців створила велику кількість можливостей для комфортного ведення бізнесу. Зниження податкового навантаження завдяки нововведенням воєнного часу дозволять підприємницьким структурам сплачувати податки, наповнювати державний бюджет та наближати нашу перемогу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення: 20.04.2023).

2. Князькова В. Я., Криленко В. І., Рудінська О. В. Особливості оподаткування бізнесу в Україні в умовах воєнного часу. *Modern research in world science :* XI Міжнародна науково-практична конференція, м. Львів. 2023. С. 1273–1278. URL : http://surl.li/gnbiv (дата звернення: 20.04.2023).

3. Богів О. Особливості оподаткування малого та середнього бізнесу у воєнний час. РСЕСГЕП, 15–16 грудня 2022 року. Т. : ФОП Паляниця В. А., 2022. С. 126–128. URL : http://surl.li/gnbis (дата звернення: 20.04.2023).

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану : Закон України від 24.03.2022 № 2142-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text (дата звернення: 20.04.2023).

5. Генсецька О. М. Особливості системи оподаткування в Україні під час воєнного стану. *Матеріали IV Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції,* 22–23 березня 2022 р. Ч. 2. Львів : ЛНУП, 2022. С. 55–57. URL : http://surl.li/gnbip (дата звернення: 20.04.2023).

Плисюк Катерина,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
ННІ економічної безпеки та митної справи
Науковий керівник:
Лекарь Сергій Іванович,
д-р юрид. наук, професор,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОПОДАТКУВАННЯ В УКРАЇНІ

Податкова система в Україні суттєво впливає на формування дохідної частини бюджетів усіх рівнів, що складають скарбницю країни. Діюча в нашій державі податкова система не сприяє ефективному розвитку українського суспільства. У цьому контексті існує нагальна необхідність реформування податкової системи в Україні. Оподаткування - це фінансова форма відносин між суб'єктами господарювання та державою. Тому пошук кращих перспектив функціонування української податкової політики на сучасному етапі розвитку українського суспільства є актуальною проблемою**.**

Податкова система – це сукупність податків, зборів, інших обов’язкових платежів і внесків до бюджету України та державних цільових фондів, які діють у встановленому законом порядку [1]. Податкова система є однією з найскладніших у правовій системі України, і водночас протягом багатьох років спостерігається тенденція до її нестабільності. Причина – насамперед постійні зміни законодавства. Постійні зміни в податковій системі України, хоча і спрямовані на її вдосконалення. Враховуючи те, що роль податків на даний момент має великий вплив на суб’єктів господарювання та впливає на соціально-економічний розвиток суспільства, держава повинна підтримувати постійне вдосконалення податкової системи [2].

Питання побудови ефективної податкової системи є одним із найактуальніших в Україні. Її вирішення має здійснюватися шляхом вивчення та аналізу існуючої в Україні законодавчої бази та світового досвіду у сфері оподаткування [3].

Для з'ясування внутрішнього змісту податків, їх ролі у формуванні податкової системи України необхідно виділити системний підхід до визначення функцій податків:

1. Фіскальна функція. Він полягає в тому, що держава має не лише отримувати достатній обсяг доходів до державного бюджету, але й вони мають бути регулярними та стабільними. Регулярність означає, що податки повинні надходити до бюджету не у вигляді одноразових внесків з невизначеним терміном, а рівномірно протягом усього бюджетного року в чітко визначені терміни. Стабільність доходів - це достатній рівень гарантій отримання доходів, встановлених Законом України «Про Державний бюджет України», у повному обсязі, тобто відсутності дефіциту бюджету. Крім того, одним із принципів податкового законодавства є також фіскальна достатність, а саме встановлення податків з урахуванням збалансованості видатків бюджету з його доходами [4].

2. Регулююча функція. Він забезпечує перерозподіл вартості валового національного продукту (ВНП) між державою та платниками податків. Водночас податки мають стати особливими механізмами, здатними забезпечити баланс особистих і національних інтересів.

Якщо брати до уваги наукові розробки вчених щодо податкової системи в Україні, то тут існують досить неоднозначні думки. Наприклад, О. С. Іванишина та Л.С. Деміненко вважає, що на сучасному етапі розвитку національної економіки функціонування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності є необхідним і ефективним інструментом розвитку підприємницької діяльності суб'єктів малого підприємництва [5]. Проте Л. П.Ткачик, О. Я. Бешко зазначають, що зловживання на спрощеній системі оподаткування часто ставлять під сумнів доцільність існування тих чи інших механізмів спрощеного обліку та звітності [6].

Нерівномірність умов оподаткування звітності фізичних осіб-підприємців та платників податків бюджетної сфери, безумовно, існує. Підприємцям вигідніше працювати в нелегальному бізнесі через нестабільність політичної та економічної ситуації в країні. Тому особливу увагу слід приділити податковому регулюванню малого підприємництва. Спрощена система містить податкові зловживання, призводить до мінімізації бази оподаткування та завдає значної шкоди державному бюджету України, а відтак і повсякденному життю громадян.

Нечіткість законодавчого регулювання спрощеної системи оподаткування спричиняє ухилення підприємців від сплати податків, а також

використання спрощенців у схемах мінімізації податкових зобов'язань компаній, які працюють на загальній системі оподаткування.

Тому систему оподаткування доцільно вдосконалювати поетапно: 1) оподаткування чистого прибутку за прогресивною шкалою, що значно збільшить надходження до бюджету та забезпечить вертикальну рівність; 2) затвердження методики визначення чистих доходів і витрат платника податку. Як варіант, це використання нормативного методу, коли чистий дохід визначається за нормами валового.

Підсумовуючи слід зазначити, що важливими проблемами сучасної податкової системи України є: складність та суперечливість податкового законодавства, нестабільність податкових стандартів, надмірне податкове навантаження з боку контролюючих органів, дублювання повноважень контролюючих органів, відсутність реальних благ та механізми стимулювання економічної діяльності, відсутній механізм залучення іноземного капіталу тощо. Мета України вступити до Європейського Союзу та стати його членом зумовлює необхідність проведення значної роботи з адаптації вітчизняної податкової системи до стандартів та принципів Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мельничук Ю. М. Реформування податкової системи: Перспективні напрямки наукової думки: Юриспруденція. Тернопіль, 2018. С. 75–79.

2. Замкова Н., Гнидюк І. Фінансова політика субнаціонального рівня. *Вісник КНТЕУ*. 2020. № 3. С. 66–78. URL : http://visnik.knute.edu.ua/files/2020/03/06.pdf

3. Податковий кодекс : Закон України від 2 грудня 2010. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112.

4. Лещенко Р. М. Суть та поняття податкової системи України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Випуск 6. С. 96–103.

5. Іванишина О. С., Деміненко Л. С. Спрощена система оподаткування, обліку та звітності: сучасний стан та напрями її вдосконалення. *Ефективна економіка*. 2020. № 5. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7909

6. Ткачик Л. П., Бешко О. Я. Спрощена система оподаткування як інструмент агресивного податкового планування. Молодий вчений. 2018. № 2 (54). С. 758–763.

Новак Уляна,
канд. екон. наук, доцент;
Березовська Ніна,
асистентка кафедри публічного управління та адміністрування, Національний лісотехнічний університет України

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В УМОВАХ ВИКОРИСТАННЯ МСФЗ

Вихід українських підприємств на міжнародний ринок безпосередньо залежить від прозорості та достовірності фінансової звітності. Тому ідея використання міжнародних стандартів для України не є новою: лідери ринку, а також підприємства, які працюють із закордонними інвесторами, цінують свою ділову репутацію, вже досить давно складають фінансову звітність відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) [1, с. 22].

Ведення обліку відповідно до МСФЗ надає не тільки більш деталізовану, але і якісну інформацію про діяльність господарюючого суб'єкта. Перехід українських підприємств на МСФЗ є важливим і керівництву підприємств, і інвесторам, і державі. Інтерес керівництва підприємств, які складають звітність за МСФЗ, полягає в тому, що на основі такої фінансової звітності можна приймати обґрунтовані управлінські рішення і залучити іноземні інвестиційні ресурси. Інтерес інвесторів, зацікавлених у збереженні капіталу і зменшенні інвестиційних ризиків, полягає в тому, що за наявності фінансової звітності, складеної за МСФЗ, немає потреби проводити додаткові аналітичні процедури щодо оцінювання реального фінансового стану підприємства. А інтерес держави виражається в тому, що для підприємств, які застосовують МСФЗ, доступнішими є ринки залучення іноземного капіталу [2, с. 160].

Відповідно до МСБО 1 «Подання фінансової звітності» [3] фінансова звітність є «структурованим відображенням фінансового

стану та фінансових результатів діяльності суб'єкта господарювання. Метою фінансової звітності є надання інформації про фінансовий стан, фінансові результати діяльності та грошові потоки суб'єкта господарювання, яка є корисною для широкого кола користувачів при прийнятті ними економічних рішень».

Вимоги МСФЗ краще відображають економічну суть господарських операцій і через це більшою мірою підходять для управлінської звітності. Це підтверджують такі аргументи [4, с. 184]:

- використання механізму дисконтування відповідно до вимог МСФЗ для визначення будь-якого елемента обліку зумовлює кращу порівняність показників звітності, дає змогу ґрунтовніше провести інвестиційний і управлінський аналіз, на основі чого керівництв підприємства може прийняти зваженіші й обґрунтованіші управлінські рішення;

- застосування методів нарахування амортизації активів в управлінському обліку дає змогу одержувати економічні вигоди від їх використання, можливість зміни методу впродовж терміну корисного використання відповідно до вимог МСФЗ, що забезпечує правильність оцінки основних засобів і нематеріальних активів в обліку й звітності;

- відповідно до вимог МСФЗ обов'язково повинні бути рівномірно розподілені орендні платежі, що дає гарантію відповідності доходів і витрат за звітні періоди, підвищує обґрунтованість розрахунків та вибір альтернативних варіантів інвестицій в активи.

Зазначимо, що МСФЗ не визначають форми фінансової звітності, які суб'єкти господарювання повинні обов'язково використовувати. Підприємства можуть самостійно розробляти форми фінансової звітності, беручи до уваги вимоги, передбачені стандартами. Наведемо на рис. 1 користувачів звітності та інформацію, яка в ній наведена і необхідна для прийняття управлінських рішень.

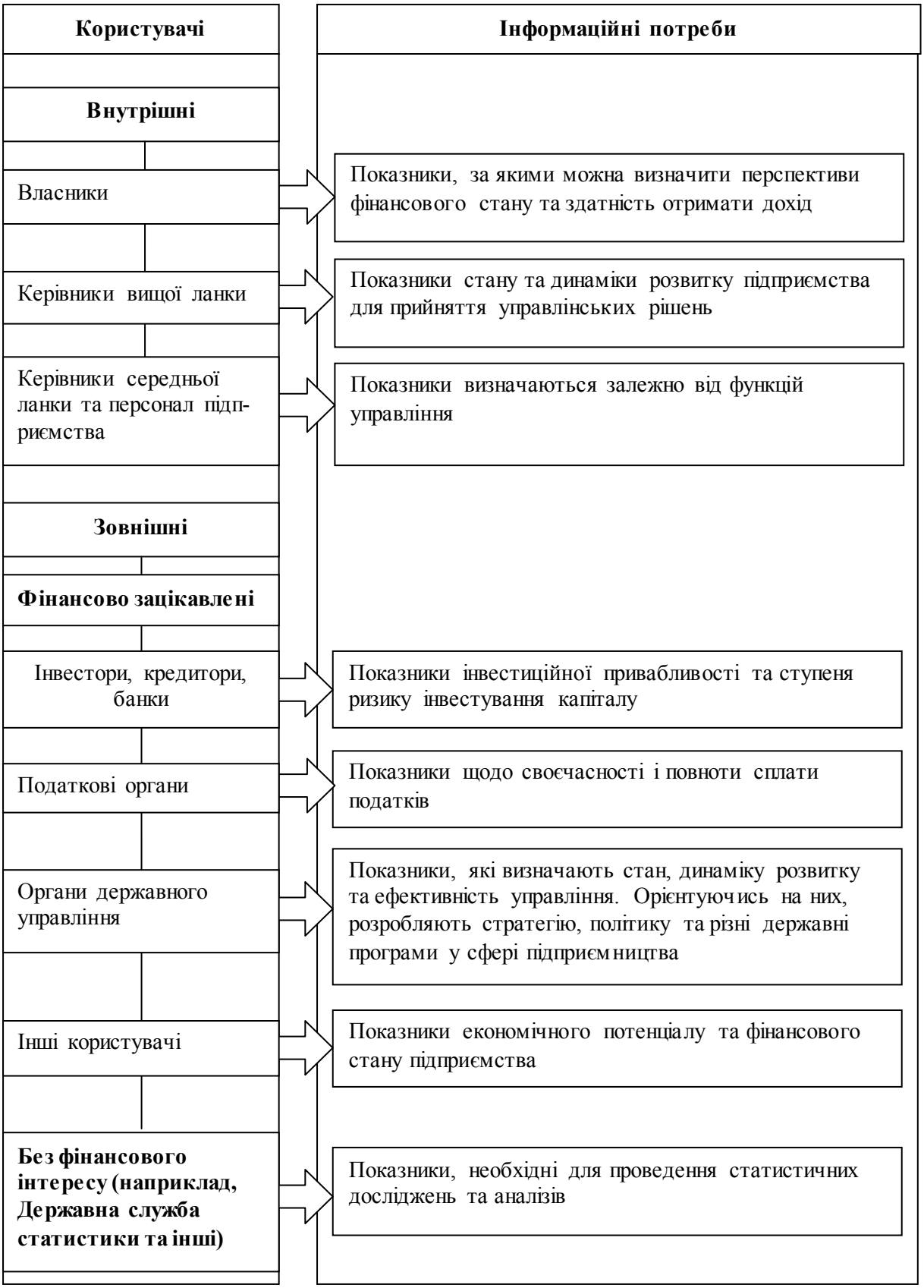

Рисунок 1 – Користувачі звітності та інформація, яка в ній наведена і необхідна для прийняття управлінських рішень

Отже, інформація з фінансової звітності має економічний інтерес та активно використовується різними як внутрішніми, так і зовнішніми користувачами. Фінансова звітність, складена з урахуванням міжнародних принципів бухгалтерського обліку відповідно до МСФЗ, надає користувачам значний обсяг якісної та кількісної інформації про підприємство, що у контексті прийняття управлінських рішень становить велику цінність для керівництва підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кірей О. Впровадження МСФЗ в Україні як стимул розвитку бізнесу. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка».* 2014. № 10 (163). С. 22–25.
2. Гарасим П. М., Новак У. П. Перехід на МСФЗ як один з чинників підвищення інвестиційної привабливості українських суб'єктів господарювання. *Актуальні питання економіки, обліку, фінансів та управління персоналом* : тези доповідей Міжн. наук.-практ. інтернет-конф., Ужгород, 17–18 квітня 2019 р. Ужгород : В-во УжНУ, 2019. С. 160–161.
3. МСБО 1 «Подання фінансової звітності», затверджений Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку від 01.01.2012 № 929_013. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/929_013
4. Старостенко Г. Г. Формування облікової інформації для прийняття управлінських рішень за умов використання МСФЗ. *Modern foundation for human development: International Scientific Conference Economy and Society*. 2016. Part 2. Leipzig, Germany: Baltija Publishing. P. 182–185.

Приболовець Ірина,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Таращенко Володимир Анатолійович,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ЕКОЛОГІЧНИЙ ОБЛІК ІЗ КОНТРОЛЬНИМ АСПЕКТОМ В УМОВИНАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

У зв'язку зі зростаючими проблемами порушення навколишнього середовища та клімату, екологічний облік є важливим складовою для ефективного управління екологічною діяльністю підприємств. Умови глобалізації вимагають розробки нових підходів до екологічного обліку з урахуванням впливу зовнішніх факторів на екологічну діяльність підприємств.

На проблеми співіснування людства та оточуючого природного середовища звертали увагу ще в стародавні часи, про що свідчить ієрогліфічний напис на піраміді Хеопса: «Люди загинуть від невміння користуватися силами природи і від незнання істинного світу» [1, с. 340]. Але в давні часи подібні питання розуміли лише мудреці, сьогодні ж їх повинно розуміти все людство.

За останні кілька десятиліть зростання глобальної торгівлі та інвестицій, розвиток технологій та зростання населення призвели до загострення проблем забруднення навколишнього середовища та інших екологічних проблем. Ці проблеми не тільки залишати під загрозу нашого здоров'я та довкілля, але також можуть міцно підірвати стійкий економічний розвиток та соціальну стабільність. За даними Всесвітнього економічного форуму Україна посідає 77-е місце зі 144 країн, оцінених у ході складання індексу глобальної конкурентоспроможності через корупцію, нераціональне використання природних ресурсів та відсутність фінансового механізму реалізації реформ.

Перш за все, необхідно розуміти, що екологічний облік – це процес збору, реєстрації, узагальнення та відображення інформації

про екологічні та природоохоронні витрати, природних активах та результатів діяльності господарюючих суб'єктів з метою управління та визначення сукупного потенціалу з урахуванням екологічних факторів [2, с. 302]. В умовах глобалізації, коли компанії працюють на міжнародному ринку та розпоряджаються великими обсягами ресурсів, екологічний облік стає ще більшим і потрібним.

До складових екологічного обліку відносяться активи, зобов'язання, витрати та джерел фінансування, а основними передумовами ведення бухгалтерського обліку екологічної діяльності є:

1) операції, які пов'язані із взаємодією з навколишнім природним середовищем, а також його вплив на фінансові результати;

2) інформацію про екологічну діяльність підприємства потребують зовнішні користувачі для прийняття рішень щодо побудови партнерських відносин;

3) отримання конкурентних переваг за умови виробництва екологічно чистої продукції;

4) бухгалтерський облік екологічної діяльності є засобом досягнення стійкого розвитку економіки.

Розглядаючи функції екологічного обліку можна виділити такі:

– регулююча (забезпечення рівноваги між екосистемами в сільських місцевостях, збереження агроландшафтів);

– контрольна (забезпечення екологічної безпеки, раціональне та ефективне використання природних ресурсів). Екологічний облік також можна розглядати як один із чинників конкурентоспроможності підприємства, адже в ньому може міститься інформація про раціональний розподіл природних ресурсів та їх використання, екологічність виробленої продукції, виділення проблем, пов'язаних з екологічним ризиком та контроль впливу на навколишнє середовище.

Прийняття Закону України "Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року" не потребує збільшення видатків Державного бюджету України, оскільки фінансування та забезпечення органів державного екологічного контролю матеріально-технічною базою здійснюватиметься в межах коштів, що передбачені на фінансування Державної екологічної інспекції, а також за рахунок підрозділів Державного агентства рибного господарства України, Державного агентства лісових ресурсів України та Державної служби геології та надр України, функції яких в частині здійснення державного

контролю було передано до органів державного екологічного контролю [3]. Прийняття законопроекту сприятиме: формуванню створення і розвитку єдиного законодавчого фундаменту та нормативно-правового забезпечення державного екологічного контролю, стандартизації окремих інструментів здійснення державного екологічного контролю, унормуванню функцій органів контролю та забезпечення чіткого розподілу відповідних повноважень і ресурсів між ними; зміщенню акцентів інспектування та підвищення його дієвості як інструменту виявлення і документування порушень; функцією бухгалтерського екологічного обліку є екологічне планування [4, с. 171].

Підведемо підсумок, що екологічний облік та контроль є елементом сталого розвитку, особливо в умовах глобалізаційних викликів. Однак в Україні існує низка проблем, які покращують ефективне функціонування галузі, зокрема, недостатнє фінансування, низький рівень освіти та кваліфікаційної підготовки фахівців, недостатня взаємодія між органами влади, громадськістю та бізнес-структурами, а також корупційні прояви.

Для покращення ситуації в Україні необхідно вжити наступних заходів: забезпечити достатнє фінансування, підвищити якість освіти та підготовку фахівців, зміцнити механізми взаємодії між більшими органами влади, громадськістю та бізнес-структурами та зменшити корупційні прояви. Отже, підвищення ефективності екологічного обліку та контролю є завданням для України, яке потребує координації зусиль різних секторів суспільства. Вирішення цих проблем може допомогти забезпечити сталий розвиток та покращити якість життя людей в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шевчук В. Я., Навроцький В. М. Екологічний аудит : підручник. К. : Вища шк., 2012. 344 с.

2. Вороновська О. В. Обліково-аналітичне забезпечення аграрних підприємств в умовах екологічної кризи. *Економічні науки. Серія: Облік і фінанси.* 2012. Вип. 7 (1). С. 292–303.

3. Пояснювальна записка до проєкту Закону України «Про державний екологічний контроль». URL : https://ips.ligazakon.net/document/view/gi01459a?an=3&ed=2020_02_19

4. Єршова Н. Ю. Шляхи вдосконалення системи внутрішнього контролю на підприємстві. *Вісник ДДФА: Економічні науки* : наук.-теор. журн. Дніпропетровськ : ДДФА, 2013. С. 171–176.

Радіонова Наталія,
д-р екон. наук, професор,
Київський національний університет
технологій та дизайну (м. Київ)

ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЙОГО АНАЛІТИЧНИХ ПОТРЕБ

Значення аналізу для інформаційних потреб керівництва підприємства важко переоцінити. Успішне функціонування підприємств в сучасних умовах потребує підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності що можливо шляхом впровадження аналітичної системи, яка здатна задовольнити запити всіх зацікавлених користувачів для обґрунтування та прийняття раціональних управлінських рішень.

Всі суб'єкти господарювання, які здійснюють свою діяльність в умовах ринкової економіки застосовують методики оцінки фінансового стану підприємства з метою оперативного управління активами та пасивами підприємства, досягнення високих кінцевих фінансових результатів, забезпечення фінансової стабільності і належного іміджу підприємства [2].

Фінансова звітність забезпечує інформаційні потреби користувачів щодо придбання, продажу та володіння цінними паперами; участі в капіталі підприємства; оцінки якості управління; оцінки здатності підприємства своєчасно виконувати свої зобов'язання; забезпеченості зобов'язань підприємства; визначення суми дивідендів, що підлягають розподілу; регулювання діяльності підприємства; інших рішень [3].

Фінансовий стан підприємства на конкретну звітну дату характеризує ступінь його забезпеченості необхідними фінансовими ресурсами для здійснення господарської діяльності, раціональність їх розміщення та ефективність використання. Задовільний фінансовий стан підприємства впродовж тривалого часу засвідчує фінансову стабільність суб'єкта господарювання на ринку товарів і послуг [2].

Для цього, безумовно, необхідна достовірна інформація про результати діяльності, сформована з урахуванням специфіки господарювання підприємств та їхньої організаційної структури.

Згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», метою ведення бухгалтерського обліку й складання фінансової звітності є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства для прийняття рішень [1]. Отже, фінансову звітність можна розглядати як систему показників, що відображають майновий і фінансовий стан підприємства на звітну дату.

Єдиної методики проведення аналізу підприємства немає, тому аналітики використовують різноманітні набори показників. Інформаційною базою для аналізу є фінансова звітність за період, що аналізується, зокрема, баланси і звіти про фінансові результати за базовий, минулий і звітний періоди.

Аналіз фінансового стану підприємства починається із загальної його оцінки на звітну дату у порівнянні з минулим періодом за показниками, які характеризують:

– забезпеченість підприємства власним капіталом;
– раціональність розміщення власного капіталу;
– величину і частку робочого капіталу;
– ефективність використання:
– власного капіталу;
– власного оборотного капіталу;
– сукупного капіталу;
– фондовіддачу активів підприємства, тощо.

Серед етапів здійснення аналізу слід виділити:

1. визначення критеріїв і найбільш важливих показників для оцінки стану підприємства;
2. підготовка звітних даних до аналізу;
3. обчислення показників за період, що аналізується;
4. оцінка фінансового стану за показниками в динаміці;
5. розробка відповідних заходів та прийняття управлінських рішень щодо їх впровадження.

Для визначення основних показників оцінки фінансового стану підприємства застосовуються дані статей Балансу та Звіту про фінансові результати, що наведено на рис. 1.

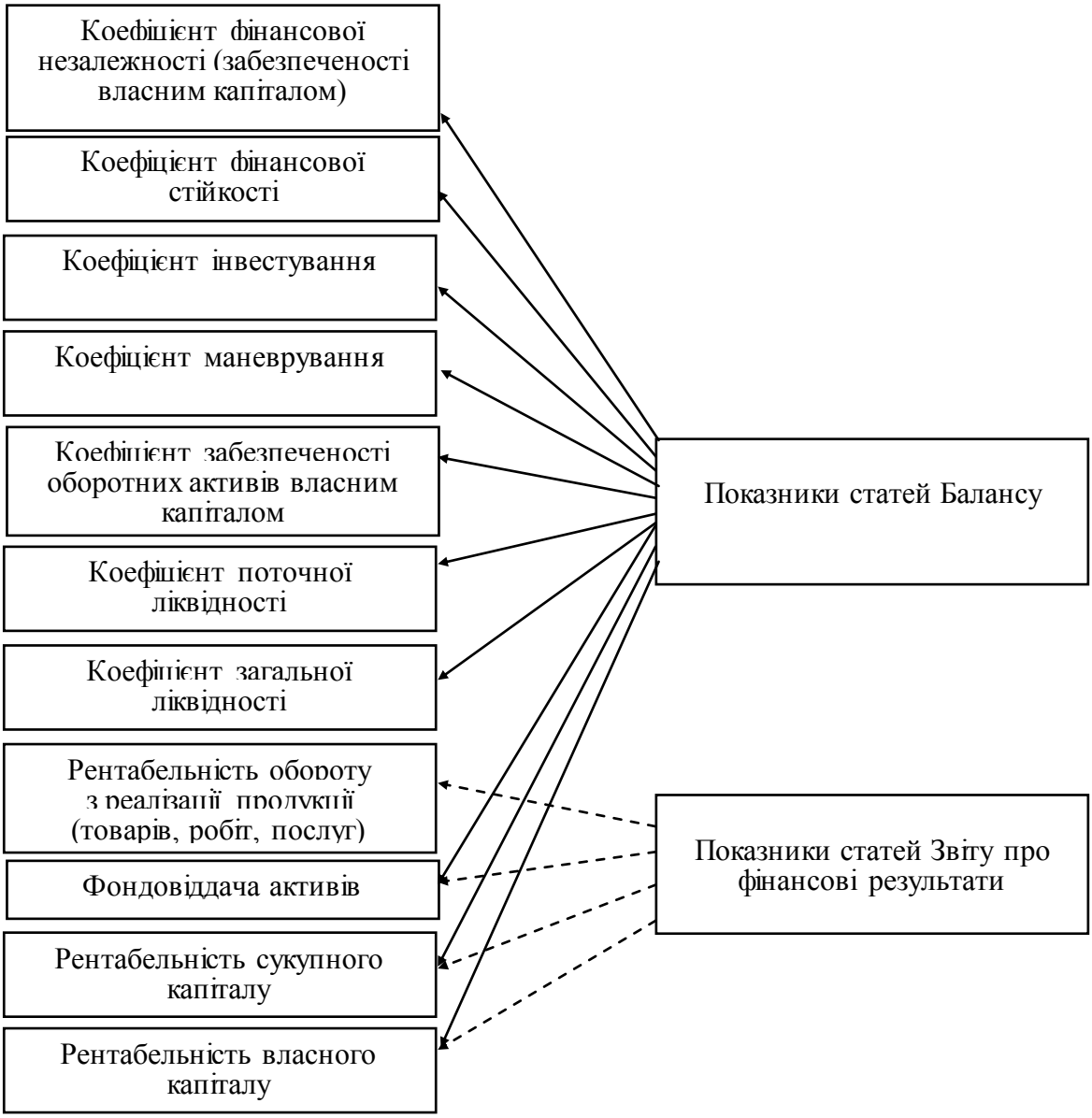

Рисунок 1 – Взаємозв'язок основних показників оцінки фінансового стану підприємства з формами фінансової звітності

Джерело: сформовано автором з використанням даних [2; 4, с. 267].

Отже, для ефективного аналізу дуже важливим є додержання бухгалтером при складанні фінансової звітності принципів достовірності і правильності заповнення по всіх показниках. Результатом проведення аналізу за показниками фінансової звітності має бути виявлення позитивних чинників впливу на досягнення певних результатів (для створення умов щодо їх посилення) та негативних факторів (для виявлення можливостей мінімізації їх впливу). Дані аналізу надають глибоке розуміння сутності господарських процесів з точки зору їх впливу на досягнення підприємством його цілей на тактичному й стратегічному рівнях, що дозволяє приймати ефективні управлінські рішення та оперативно вносити корективи в діяльність підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/996-14 (дата звернення: 06.04.2023).

2. Методичні рекомендації з аналізу і оцінки фінансового стану підприємств. URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0005626-06#Text (дата звернення: 06.04.2023).

3. Сторожук Т. М. Подання та оприлюднення фінансової звітності: національні та міжнародні вимоги. *Ефективна економіка*. 2017. № 5. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5572 (дата звернення: 06.04.2023).

4. Подейко І. О., Радіонова Н. Й. Організаційні засади аудиту фінансової звітності підприємства. *Домінанти соціально-економічного розвитку України в умовах інноваційного типу прогресу* : збірник тез доповідей ІІ Всеукраїнської науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених, м. Київ, 25 березня 2021 р. / упор. О. В. Ольшанська. Київ : КНУТД, 2021. С. 266–268.

Рапацька Олена,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Лекарь Сергій Іванович,
д-р юрид. наук, професор,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОБОТИ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ

Становлення в Україні правової демократичної держави неможливе без забезпечення конституційно-правового принципу гласності, який, на наш погляд, є одним із найістотніших принципів основ конституційного ладу України. Цей принцип є проявом цивілізованості та демократизму відносин між громадянином і державою, оскільки надає можливість кожному суб'єктові політичної системи мати повну та достовірну інформацію про стан і тенденції розвитку суспільства [1, с. 95].

На сьогодні є досить актуальним питання щодо інформаційно-аналітичного забезпечення роботи органів Державної податкової служби України (далі – ДПС України), так як це пов'язано із вагомою роллю в розбудові України як правової держави. Тому інформаційно-аналітична діяльність займає неабияке місце та є важливим елементом управлінської діяльності.

Варто зазначити, комплекс заходів, що здійснює ДПС відповідно до покладених на неї завдань, визначається Податковим кодексом України як інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності контролюючих органів та є одним із способів здійснення податкового контролю поряд із такими як ведення обліку платників податків; перевірки та звірки; моніторингу контрольованих операцій та опитування посадових, уповноважених осіб та/або працівників платника податків відповідно [2].

Н. А. Маринів слушно наголошує, що розвиток інформаційних технологій вимагає від контролюючих органів використання новітніх

методів моніторингу та обробки інформації, підвищення ролі прогнозування та аналітики наявної інформації із застосуванням надійних систем її захисту, дотримуючись при цьому обов'язку щодо не допущення розголошення інформації з обмеженим доступом, що одержується, використовується, зберігається під час реалізації функцій, покладених на контролюючі органи [3, с. 466]. Інформаційно-аналітичне забезпечення органів ДПС включає в себе використання різних інформаційних технологій та аналітичних інструментів для забезпечення ефективної роботи органів ДПС та виявлення порушень податкового законодавства. Декілька основних аспектів інформаційно-аналітичного забезпечення органів ДПС включають:

1. Збір та аналіз податкової інформації – органи ДПС здійснюють збір та аналіз різноманітної податкової інформації від платників податків, такої як звіти, декларації, фінансові звіти та інші документи. Ця інформація допомагає виявляти можливі порушення податкового законодавства, виявляти податкові ризики та забезпечувати відповідність платників податків податковим обов'язкам;

2. Моніторинг податкової діяльності – органи ДПС проводять моніторинг податкової діяльності платників податків, включаючи перевірки, аудити та ревізії. Інформаційно-аналітичне забезпечення допомагає органам ДПС визначати об'єкти для перевірок, аналізувати ризики та забезпечувати ефективність податкового контролю;

3. Виявлення та профілактика податкових шахрайств та злочинів – інформаційно-аналітичне забезпечення допомагає органам ДПС виявляти податкові шахрайства, включаючи використання шахрайських схем, податкові ухилення, відмивання грошей та інші види податкових злочинів. Це дозволяє своєчасно реагувати на такі порушення, проводити розслідування та притягати винних осіб до відповідальності.

Так, можемо виокремити декілька аспектів щодо подальшого вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення органів, зокрема: 1) оновлення технічної бази та впровадження сучасних інформаційних технологій, таких як штучний інтелект, аналітика даних, великі дані тощо. Це дозволить автоматизувати процеси збору, аналізу та обробки податкової інформації, що сприятиме швидкому виявленню ризиків та шаблонів податкових порушень; 2) навчання співробітників органів ДПС сучасним методам аналітики даних, включаючи використання спеціалізованих програмних засобів, виявлення аномалій,

проведення ризик-аналізу тощо. Це допоможе забезпечити високий рівень професійної компетентності в роботі з податковою інформацією та ефективніше виявляти потенційні порушення; 3) взаємодія між різними органами ДПС, а також з іншими відомствами та організаціями, які здійснюють збір та обробку інформації, такої як банки, реєстратори розрахункових операцій, митні служби тощо. Це дозволить обмінюватися даними, виявляти взаємодії між різними суб'єктами господарської діяльності та виявляти податкові ризики на більш широкому рівні.

Отже, можна дійти висновку, що інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності контролюючих органів займає важливе місце. Від якості отриманої інформації та її аналізу залежить ефективність виконання покладених на органи ДПС завдань щодо здійснення контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків, зборів, платежів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Анохін В. До питання інформаційно-аналітичного забезпечення правової роботи органів Державної податкової служби. *Jurisprudence modern, relevant and popular research of world science.* 2022. С. 93–95.

2. Податковий кодекс України від 01.04.2023 № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України.* URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення: 19.04.2023).

3. Маринів Н. А. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності контролюючих органів: теоретичні та практичні аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 466–471.

Ревера Анастасія,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Лекарь Сергій Іванович,
д-р юрид. наук, доцент,
заслужений економіст України,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ ТА ПЛАТЕЖІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

За сучасних умов реалізації податкової політики в умовах війни потребує вдосконалення в першу чергу законодавча база, яка стосується як нарахування, так і сплати податків. Крім цього після завершення війни варто адаптувати вітчизняний механізм адміністрування до європейських стандартів. Також зазначимо, що проблеми, які існували ще до війни в бюджетній та податковій напрямках неможливо вирішити без формування більш адаптованої ринкової економіки. Проте в умовах війни вони лише поглибилися. Однак економіка та бізнес мають ще більш ефективно працювати. З цією метою держава повинна адаптувати навантаження та затвердити податкові правила до умов війни, а також сприяти виживанню бізнесу. Тому варто розглянути основні зміни, які стосуються податкового законодавства саме для бізнесу під впливом війни.

Серед вітчизняних вчених, які займалися розглядом основних проблем податкового адміністрування та пошуком напрямків вдосконалення податкової діяльності варто виокремити таких вчених як: Савчука В. А., Іванова Ю. Б., Крисоватого А. І., Кізиму А. Я., Кармінська-Белоброву М. В. та Межейнікова В. Ф. Проте вплив цього виду адміністрування на фіскальну ефективність податків поки що досліджено недостатньо. Крім цього відбувається пошук напрямків покращення способів та методів його виконання.

В системі адміністрування податків та платежів під час війни перш за все зазнала змін сама процедура адміністрування, а також подальшого контролю та своєчасного обліку платників податків. Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу

України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» [1] № 2120-IX від 15.03.2022 р. на період дії воєнного стану призупинено перебіг податкових термінів, а саме строків давності, які закріплені у ст. 102 Податкового кодексу України [2]. Подібне зупинення податкових термінів закріплюється п. 69.9 підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу України [2]. Крім цього закріплено, що пеня відповідно до ст. 129 Податкового кодексу України не має нараховуватися, а нарахована пеня підлягає списанню, у тому випадку якщо подібне порушення являє собою результатом для введення воєнного стану. Поряд із цим шкода, яка заподіяна у зв'язку з бездіяльністю контролюючого органу внаслідок воєнного стану відшкодуванню не підлягає.

Щодо мораторію на здійснення податкових перевірок, який був затверджений у 2020 році через пандемією COVID-19 він був зупинений та замінений на аналогічний мораторій на період воєнного стану.

Відповідно до Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» [3] від 24.03.2022 № 2142-IX у пп. 69.2 п. 69 підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу України [2] закріплено, що на період воєнного стану всі податкові перевірки не повинні розпочинатися, а всі перевірки, які розпочаті мають зупинятися. Виключенням є лише проведення фактичних та камеральних перевірок через бюджетне відшкодування, а також перевірки декларацій платників податків, які включені до 4-ї групи. У травні 2022 р. був затверджений «Проєкт Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану» [4] від 10.05.2022 № 7360, яким було відновлено документальні перевірки наявної податкової звітності. Однак до цих пір він ще не підписаний.

Ще однією проблемою під час дії військового положення є те, що податковим органам надається право на встановлення регулювання ціни на окремі групи товарів. Крім цього їм надається право проведення спостереження та контролю за додержання закріплених державою граничних та фіксованих цін, а також граничних рівнів для торговельної надбавки. Цей контроль проводиться шляхом здійснення фактичних перевірок. Основною підставою для проведення таких перевірок є заява споживача в письмовій формі та одержання даних від інших органів.

Щодо виконання податкових обов'язків внаслідок бойових дій або введення військового стану відповідно до Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» [3] від 24.03.2022 № 2142-IX передбачено, що «такий платник податків має їх виконати протягом 6 місяців після припинення або скасування воєнного стану. А фізичні особи, що безпосередньо приймають участь у відсічі збройної агресії - протягом 1 місяця з дня появи такої можливості» [3]. Доцільним зауваженням «Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану» [4] від 10.05.2022 № 7360 було зміна термінів для бізнесу від 6 місяців до 2 місяці.

Відносно подачі звітності на період воєнного стану було дозволено подавати звітність виключно у паперовій формі, однак можливе виправлення помилок у наданих деклараціях без штрафних санкцій можливо до 20.07.2022. Крім цього зупинений перебіг термінів взяття податковими органами на відповідний облік платника податків. Проте при розблокуванні реєстрів ця проблема зникла.

Цікавим положенням під час воєнного стану в системі адміністрування податків є те, що всі операції, які стосуються передачі на добровільній основі або примусового відчуження майна, яке піде на користь Збройних Сил України, воєнізованих формувань або державних органів не мають вважаються операціями, які здійснюються для цілей системи оподаткування.

З метою забезпечення основних потреб оборони військово-цивільним адміністраціям надається право на те, щоб звільнити закладене майно з податкової застави за спрощеним порядком. Крім цього передбачається порядок дій у випадку можливої втрати фінансових документів через військові дії або окупацію. Якщо такий випадок був зафіксований платник податків має право подати до звернення до податкових органів на довільній основі про неможливість отримання первинних документів або їх фактичне знищення. Після цієї процедури такий платник податків отримує імунітет від проведення перевірок на той період, який зазначений в документах. Показники фінансової звітності не можуть піддаватися сумніву внаслідок відсутності

підтверджуючих документів. В такому випадку запроваджується презумпція для правомірності дій різних платників податків, а їх неправомірність доводить фіскальні органи. Зауважимо, що якщо з цього питання податкова винесе відповідне податкове повідомлення-рішення, до винесення рішення контролюючий орган не може піддавати сумніву показники, які подані у податковій звітності.

У 2023 році Україна взяла на себе зобов'язання виконати в межах оновленої програми взаємоспівпраці з Міжнародним валютним фондом наступні положення в системі адміністрування податків та платежів, зокрема:

1) до 1 липня 2023 року буде ліквідувати спеціальний режим, зокрема для платників 3-ї групи, які замість 5 % сплачують податок за ставкою 2 %. Основним аргументом скасування такої пільги є зменшення надходжень до державного бюджету від підприємств, які замість 18 % податку на прибуток сплачують лише 2 % з обороту;

2) посилюватиметься контроль за використання реєстраторів розрахункових операцій, у зв'язку з цим Верховна Рада України має повернути штрафи за можливе порушення під час застосування РРО;

3) парламент до 1 липня 2023 року має повністю зняти мораторій на проведення податкових перевірок. Оскільки зараз повноваження інспекторів обмежені, податкові органи здійснюють перевірку здебільшого бізнесу, який надає звернення за відшкодуванням ПДВ.

Отже, всі проблеми, які були описані є досить поширеними серед тих, з якими зіштовхуються платники податків та контролюючі органи при адмініструванні податків та платежів. Однак кожна окрема ситуація є достатньо індивідуальною та вимагає самостійного окреслення стратегії адміністрування податків та платежів з обов'язковим дотриманням законодавчих вимог.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану : Закон України від 24.03.2022 № 2142-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-IX#Text.

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану : проєкт Закону України від 10.05.2022 № 7360. URL : https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39581

Рублевська Валерія,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Салямон Віталій Петрович,
старший викладач кафедри соціальної філософії та управління,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО ЛІДЕРСТВА

Лідерство – це «мистецтво керувати персоналом, своїм життям, свідомо робити кар'єру через самооцінку, самовизначення і саморозвиток. Це один з підрозділів менеджменту (як стратегічний менеджмент, операційний менеджмент, інформаційний менеджмент)… Це послідовне і цілеспрямоване використання ефективних методів, прийомів і технологій самореалізації і саморозвитку потенціалу персоналу для досягнення цілей підприємства [1, с. 157–158]. Варто відзначити, що лідерство та влада трактуються як потенціали, що властиві людям.

Вперше поняття «лідерство» було виділено італійським письменником і політичним діячем Н. Макіавеллі (1469–1527). Він зазначав, що політичний лідер – це государ, що об'єднує і представляє все суспільство і використовує будь-які засоби для підтримки громадського порядку і збереження свого панування [2, с. 401]. Сила й примус при лідерстві змінюються на заохочення та натхнення. Менеджер та лідер в організації – це різні поняття, оскільки менеджер спирається на свою посадову владу для впливу на підлеглих та взаємовідносин з ними, тоді як лідерство базується на соціальному впливі та наявності послідовників, а не підлеглих. Лідерство замінює традиційні стосунки "керівник-підлеглий" на стосунки "лідер-послідовник". Хоча керівництво є важливою складовою ефективного управління, ефективність лідера не завжди збігається з ефективністю менеджера. Ефективність лідера оцінюється за його впливом на інших людей.

З огляду на вищезазначене, можна дати таке визначення поняття лідерства: лідерство – це істотна складова частина діяльності менеджера, пов'язана з цілеспрямованим впливом на поведінку окремих

осіб чи робочої групи; інструментами такого впливу виступають навички спілкування й особистісні якості менеджера, які відповідають зовнішнім і внутрішнім потребам групи.

Стиль лідерства є однією з найважливіших складових успішного менеджменту, оскільки він визначає соціально-психологічний стан в команді. Для ефективного управління підприємством керівник повинен мати необхідні професійні, організаторські та особисті якості. Ввічливість, справедливість, працьовитість, чесність, принциповість є важливими якостями, тоді як фаворитизм, зайва самовпевненість, відсутність особистої культури та вміння поводитися можуть бути негативними факторами.

Неважливо, що намагаються добитися лідери – опрацювати успішну стратегію, чи покращити свої результати діяльності, або впровадити оптимальний соціально психологічний клімат в колективі, - їхній успіх передусім залежить від того, яким чином вони це втілюють. Навіть якщо стратегія ретельно продумана і впроваджені всі необхідні плани, успіх реалізації цієї стратегії залежить від здатності лідера спрямовувати навички, емоції та креативність своїх підлеглих у правильне русло. Якщо лідер не зможе цього зробити, то його зусилля зі створення стратегії та планів можуть бути марними, і цілі не будуть досягнуті. В умовах постійної зміни в економічному середовищі та невизначеності, успішний лідер повинен мати не лише формальну владу, але й здатність залучати авторитет у колективі та вести його за собою. Це потребує нових, сучасних підходів до формування лідерів, які здатні поєднувати в собі навички управління та емоційного лідерства. Ця тенденція ще раз підкреслює важливість дослідження теми.

Найкращим, для організації є варіант, при якому керівник також є лідером. Вирізняють такі конфігурації влади, які може використовувати будь-який керівник (менеджер):

1) влада примусу (використання фізичної або іншої форми примусу для досягнення певних цілей управління);

2) влада нагороди (виконавець вважає, що влада має можливість придати йому цінну винагороду за виконання певних умов);

3) дисциплінарна влада (виконавець перебуває під впливом установленого розпорядку дня, графіка виконання робіт, положень та інструкцій щодо виконання своїх обов'язків, використання техніки, оснащення, меблів, а також зауважень, розпоряджень керівника) [3];

4) зразкова влада в управлінні – це стиль лідерства, який характеризується взаємодією лідера зі своїми підлеглими на основі довіри, поваги, взаєморозуміння та співпраці. Основні риси зразкової влади включають розвиток взаємовідносин, мотивацію, демократичність та етичність управління;

5) експертна влада – виконавець вірить, що влада має спеціальні знання, які зможуть задовольнити певні потреби [4].

Ефективне лідерство може бути сформоване шляхом поєднання різноманітних підходів та методів, зокрема:

1. Розвиток навичок комунікації: лідер повинен бути вмілим спілкуватися зі своїми підлеглими, чітко і зрозуміло висловлювати свої ідеї та наміри, а також вміти слухати і приймати відповідні рішення.

2. Планування та організація: лідер повинен мати ясний план дій та бути вмілим управляти процесом його реалізації, визначаючи пріоритетні завдання та керуючи роботою своїх підлеглих.

3. Визначення мети та мотивація: лідер повинен створювати мотивуюче середовище, в якому його підлеглі будуть відчувати важливість та цінність своєї роботи, а також мати чітке розуміння мети та цілей своєї команди.

4. Розвиток та підтримка команди: лідер повинен підтримувати зв’язок зі своїми підлеглими, створюючи довірливі взаємини та сприяючи розвитку їх навичок та професійного зростання.

5. Здатність до прийняття рішень: лідер повинен бути здатним приймати рішення в умовах неоднозначності, враховуючи інтереси всіх сторін та відповідаючи за свої вчинки.

6. Розвиток лідерських навичок: лідер повинен постійно розвивати свої навички та вміння, вивчати нові методи та підходи, щоб забезпечити ефективне керівництво своєю командою.

Отже, ефективне лідерство – це складний процес, який вимагає поєднання різноманітних навичок та якостей. Для формування ефективного лідерства необхідно розвивати навички спілкування, мотивування, планування та прийняття рішень. Крім того, важливо мати знання про культуру та соціальний контекст, в якому діє організація, а також розуміти роль влади та впливу. Для досягнення успіху у лідерській діяльності необхідно відкрито спілкуватися з підлеглими, вміти

побудувати довіру та виявляти емпатію. Також, ефективні лідери здатні бачити стратегічні перспективи та інноваційні можливості для своєї організації, при цьому не забуваючи про поточні потреби та проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єфіменко М. О. Роль лідерства в системі управління персоналом на підприємстві. *Інфраструктура ринку*. 2018. Вип. 24. С. 157–162.

2. Макіавеллі Н. Вибрані твори. Мінськ, 1982. 503 с.

3. Балабанова Л. В., Сардак О. В. Управління персоналом : підручник. К. : Центр учбової літератури, 2011. 157 с.

4. Нємцов В. Д., Довгань Л. Є., Сініок Г. Ф. Менеджмент організацій : навч. посібник. К., 200 с.

5. Бибик Д. Д. Освітнє середовище «Школи Social лідерства – «Student» як чинник формування соціального лідерства у майбутніх соціальних працівників. *Університети і лідерство*. 2020. № 2. С. 87–96. DOI: https://dx.doi.org/10.31874/2520-6702-2020-10-2-87-97

Рябчук Оксана,
канд. екон. наук, доцент;
Вербіцький Олександр,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

АУДИТОРСЬКІ ДОКАЗИ ТА ЇХ МІСЦЕ В АУДИТОРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах сучасної практики аудиторські докази відіграють важливу роль під час проведення аудиту. Оскільки аудитор повинен отримати надійні та достовірні аудиторські докази для зменшення аудиторського ризику, формування професійного судження та аудиторського звіту [1, с. 82].

Так, в практичній діяльності аудитор повинен отримати таку кількість аудиторських доказів, яка б дала можливість зробити необхідні висновки, при використанні яких буде підготовлено достовірний аудиторський звіт. При цьому аудитор спирається на аудиторські докази, які мають не тільки достатній, а й переконливий характер. Крім того, аудитор вишукує аудиторські докази в різних джерелах інформації і різного характеру для підтвердження одного і того ж твердження [2, с. 117].

Ю.М. Крот та Н.М. Бразілій зазначають, що аудиторські докази являють собою інформацію, отриману аудитором для вироблення думок, на яких ґрунтується підготовка аудиторського звіту. Разом з цим, аудиторські докази мають відповідати таким вимогам: кількість – визначати достатню інформацію для обґрунтування висновку аудитора; якість – визначають достовірність та релевантність інформації [2, с. 117]. Таку ж позицію підтримують науковці В. В. Ігнатенко та Ю. М. Перетятько [1, с. 82]. У свою чергу, О. В. Будько та В. О. Лола вважають, що головними вимогами до аудиторських доказів, які забезпечують формування об’єктивної аудиторської думки, є: прийнятність – міра якості аудиторських доказів, визначає доречність аудиторських доказів та надійність для забезпечення підтвердження висновків; достатність – міра кількості аудиторських доказів, необхідна кількість доказів визначається аудиторською оцінкою ризиків суттєвого викривлення [3, с. 89]. Збір аудиторських доказів слід здійснювати за певними етапами, які окреслені на рис. 1.

Рисунок 1 – Процес отримання аудиторських доказів

Джерело: розроблено авторами за [3].

Можемо стверджувати, що значення кожного етапу отримання аудиторських доказів визначається послідовністю дій аудитора, ступенем важливості результатів, отриманих на певному етапі аудиторської перевірки з точки зору обґрунтованості загальних підсумків, обсягів часу та трудових затрат.

Варто погодитись з О. В. Будько та В. О. Лолою, що отримання якісних аудиторських доказів є важливим завданням ефективної організації аудиторської перевірки. Процес отримання аудиторських доказів має базуватися на поєднанні визначених цілей їх збору та обраних методів, що дозволить формувати певну думку аудитора (первісну, проміжну, остаточну) на кожному етапі його роботи [3, с. 93].

Отже, для того щоб надати обґрунтовану аудиторську думку і сформувати аудиторський звіт, аудитору слід зібрати прийнятну, достовірну та достатню інформацію, що буде аудиторськими доказами. Об'єктивний аудиторський звіт має на меті додати впевненості основним користувачам даної інформації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ігнатенко В. В., Перетятько Ю. М. Сутність аудиторських доказів та їх значення в аудиторській діяльності. *Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку :* VIII Міжнародна науково-практична конференція, 25 листопада 2022 р. Тези доповідей. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2022. С. 82–83.

2. Крот Ю. М., Бразілій Н. М. Аудиторські докази та їх значення в аудиторській діяльності. *Current scientific research: Collection of scientific articles.* 2017. С. 116–120.

3. Будько О. В., Лола В. О. Процедури отримання та оцінка аудиторських доказів. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету.* 2022. № 1(4). С. 88–94.

Рябчук Оксана,
канд. екон. наук;
Горелик Дарина,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЯКІСТЬ АУДИТОРСЬКИХ ПОСЛУГ: СУЧАСНА ПРАКТИКА

В умовах сучасної практики якість аудиторських послуг виступає основною передумовою функціонування вітчизняних аудиторських фірм, оскільки у сучасних умовах господарювання на ринку надання таких послуг зможуть залишитися лише ті аудиторські фірми, які шляхом пошуку стратегічних можливостей і формування нових стійких конкурентних переваг підвищать систему управління якістю своїх послуг та збережуть довіру користувачів інформації до результатів аудиту [1].

Дмитренко А.В. та Фурманчук О.С. слушно наголошують, що якість аудиту проявляється у відповідності результатів перевірки наведених у аудиторському висновку реальному стану діяльності підприємства, на якому проводився аудит. На сьогоднішній день, коли суспільство функціонує в умовах недостатності довіри у всіх її проявах, особливо актуальним питанням є забезпечення аудитором захисту інтересів зацікавлених користувачів фінансової інформації, що забезпечується за допомогою підтвердження аудитором достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності суб'єктів господарювання [2].

Досліджуючи дане питання, можемо зазначити, що концептуальна основа якості аудиту виділяє окремі елементи, які у сукупності впливають на якість аудиту, як на рівні аудиторської фірми, так і на національному рівні (табл. 1).

Таблиця 1 – Чинники впливу на якість аудиторських послуг

Чинники	Зміст чинників
Вхідні чинники	цінності, етика аудиторів, на які, в свою чергу, впливає культура, поширена в аудиторській фірмі; знання, навички та досвід аудиторів, час, наданий їм для виконання аудиту
Чинники процесу	включають ретельність процесу аудиту та процедур контролю якості, що впливають на якість аудиту
Вихідні чинники	включають офіційно підготовлені звіти та інформацію, які надаються однією стороною іншій стороні, а також чинники, які виникають з процесу аудиту, наприклад: поліпшення практики фінансового звітування суб'єкта господарювання та внутрішнього контролю за підготовкою фінансової звітності, які можуть статись внаслідок отриманих аудитором результатів
Ключові аспекти взаємодії в ланцюгу фінансового звітування	кожна із зацікавлених сторін у ланцюгу фінансового звітування відіграє значну роль в підтримці високоякісного фінансового звітування, однак спосіб, в який зацікавлені сторони взаємодіють між собою, може мати особливий вплив на якість аудиту, зокрема: дискусії аудитора та аудиторського комітету компанії, неформальний обмін інформацією між аудитором та власниками підприємства
Контекстуальні чинники	чинники середовища, наприклад, законодавчі та нормативні акти, структура корпоративного управління, які потенційно можуть вплинути на характер і якість фінансової звітності та, безпосередньо або опосередковано, на якість аудиту

Джерело: розроблено авторами за [2].

Також А. В. Дмитренко та О. С. Фурманчук виділяють три рівні контролю за якістю аудиторських послуг (рис. 1).

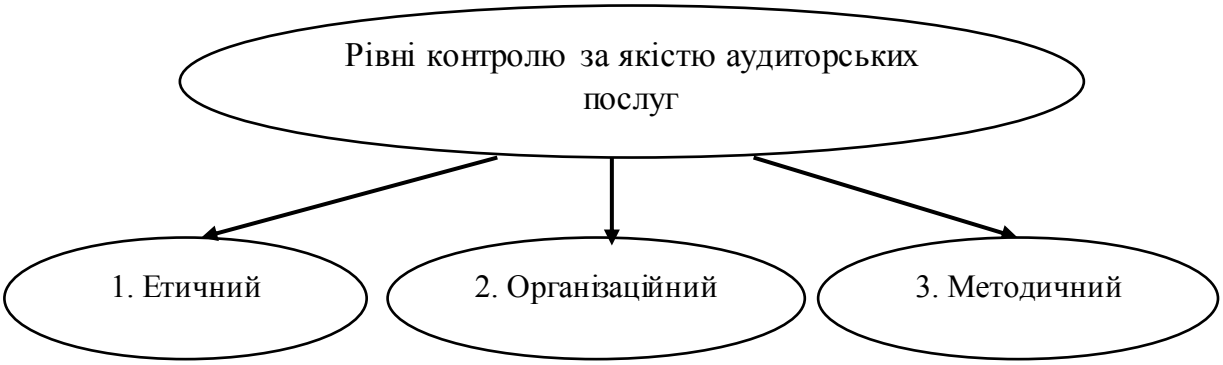

Рисунок 1 – Рівні контролю за якістю аудиторських послуг
Джерело: розроблено авторами за [2].

Характеризуючи рисунок 1, можемо зазначити, що перший рівень являє собою незалежність аудитора, чесність перед суспільством, об'єктивність судження, компетентність дій, професіоналізм аудитора, конфіденційність інформації; другий рівень представляє політику призначення виконавців, політику прийняття на роботу, політику делегування повноважень, організацію службового росту аудиторів, політику внутрішнього контролю якості; третій рівень – політику вибору та утримання клієнта, політику консультування співробітника, підвищення кваліфікації співробітників, планування роботи, ведення робочих документів, дотримання стандартів аудиту та кодексу професійної етики.

Підсумовуючи наше дослідження, доречно навести думку Н. І. Петренка, який наголошує, що в умовах сьогодення низька якість аудиторських послуг зумовлена, зокрема, наступним: відсутність єдиної, загальноприйнятої, обґрунтованої економічно методики розрахунку цін за аудиторські послуги; відсутність нормативної бази аудиту – аудиторських стандартів, що забезпечили б єдині критерії якості аудиту; недостатня кількість кваліфікованих кадрів, а звідси і неосвоєний ринок аудиторських послуг; відсутність типових форм документів з аудиту; відсутність методичних рекомендацій з питань комп'ютеризації аудиту; недостатній досвід контролю якості аудиторської діяльності порівняно з іншими європейськими країнами, негативний вплив дослівного перекладу закордонних стандартів та концепцій без урахування особливостей економічного розвитку нашої країни [3].

Отже, можемо стверджувати, що якість аудиторських послуг являє собою певну категорію, яка поєднує, з одного боку, відповідність наданої послуги вимогам чинного законодавства, професійним стандартам аудиторської діяльності, а з іншого – здатність її забезпечити потреби зацікавлених користувачів. При цьому, покращення якості нерозривно пов'язано з конкурентоспроможністю аудиторських фірм на ринку, а це стимулює перспективний розвиток аудиторської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пащин В. Фактори впливу на якість аудиторських послуг і проблеми підвищення їх якості. *Розвиток соціально-економічних систем в геоекономічному просторі.* Тернопіль, 2022. С. 100–101.

2. Дмитренко А. В., Фурманчук О. С. Основні фактори впливу на якість аудиторських послуг: вітчизняний досвід. *The 12th International scientific and practical conference «Modern directions of scientific research development».* 2022. С. 776–781.

3. Петренко Н. І. Сучасні проблеми розвитку аудиту в Україні. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2019. № 3(1). С. 89–94.

Савченко Алла,
канд. екон. наук;
Кібиш Олександра,
здобувачка вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

АУДИТ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ: ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОВЕДЕННЯ

Сьогодні в умовах нестабільності бізнес середовища, посилення зовнішніх та внутрішніх загроз як наслідок військової агресії російської федерації, під час гострої проблеми неплатежів, дебіторська заборгованість суттєво впливає на фінансовий стан суб'єктів господарювання. Значущість інформації про стан розрахунків з покупцями та замовниками суб'єктів господарювання для користувачів фінансової звітності вимагає постійної уваги до питань методики та організації аудиту дебіторської заборгованості. Безпосередньо, це має відношення до особливостей класифікації дебіторської заборгованості, різних способів розрахунку резерву сумнівних боргів, різних методологічних підходів до аудиту. В свою чергу, це потребує подальшого аналізу нормативних актів та нормативних документів, генерування шляхів удосконалення методики та організації аудиту розрахунків з покупцями та замовниками. З огляду на це, актуальним є дослідження теоретичних і практичних питань щодо методики та типових характеристик аудиту дебіторської заборгованості.

Питаннями дослідження аудиту дебіторської заборгованості займалися такі вчені, як Бєлозерцев В. С., Коблянська І. О., Крівцова Т. О., Сирцева С. В. та інші.

Метою дослідження є розгляд підходів до методики та організації аудиту дебіторської заборгованості, а також розробка рекомендацій, щодо їх вдосконалення.

Відповідно до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», аудит фінансової звітності – це аудиторська послуга з перевірки даних бухгалтерського обліку і показників

фінансової звітності та/або консолідованої фінансової звітності юридичної особи або представництва іноземного суб'єкта господарювання, або іншого суб'єкта, який подає фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність групи, з метою висловлення незалежної думки аудитора про її відповідність в усіх суттєвих аспектах вимогам національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, міжнародних стандартів фінансової звітності або іншим вимогам [1].

Аудит розрахунків з покупцями та замовниками, безперечно є одним із найскладніших напрямків аудиту. Це зумовлено тим, що часто в цьому розділі фінансової звітності трапляються помилки, а для прийняття управлінських рішень, користувачі фінансової звітності мусять бути впевнені в достовірності відображення розрахунків з покупцями та замовниками.

Метою аудиту дебіторської заборгованості є підтвердження достовірності, повноти, реальності та законності обліку розрахунків з покупцями та замовниками у фінансовій звітності, тобто в балансі підприємства. Відповідно до мети формуються також задачі, що стоять перед аудитором (рис. 1) [2, с. 73].

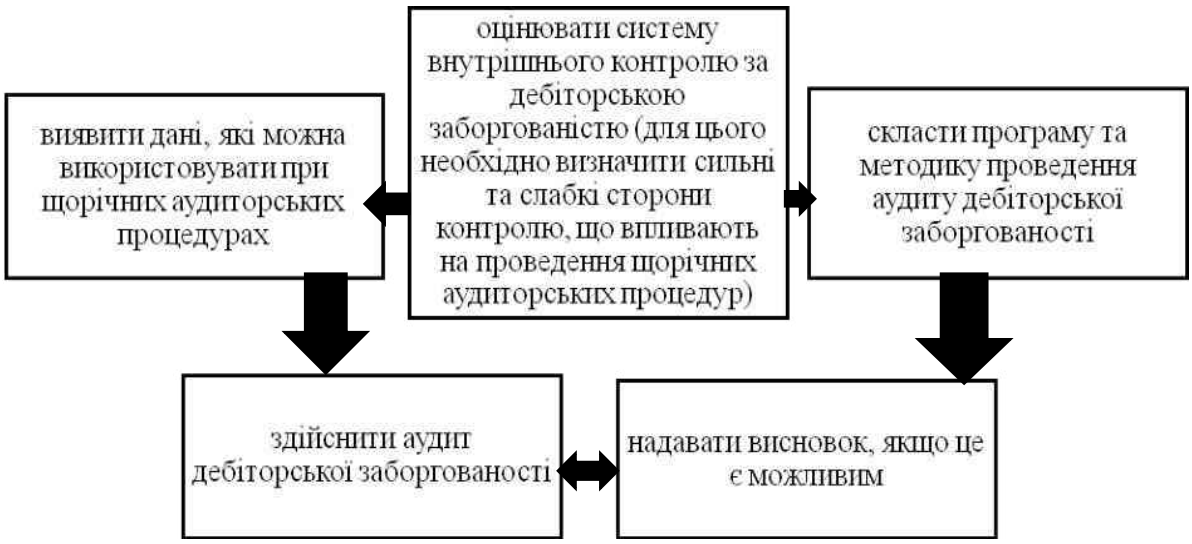

Рисунок 1 – Задачі, що стоять перед аудитором під час проведення аудиту дебіторської заборгованості

Перевірку розрахунків з покупцями та замовниками аудитор розпочинає із знайомства з бізнесом клієнта і оформлення договірних взаємовідносин з контрагентами (рис. 2). Після проведення етапу планування аудиту, розпочинається перевірка наявності первинних документів, які повинні підтвердити юридичний статус проведення

господарських операцій між контрагентами. За умови наявності зареєстрованих та проведених в обліку документів, аудитор продовжує перевірку заборгованостей застосовуючи різні методи та прийоми [3, с. 78].

Рисунок 2 – Етапи проведення аудиту дебіторської заборгованості

Варто також розкрити загальну методику проведення аудиту дебіторської заборгованості. Визначають такі напрями методики проведення аудиту дебіторської заборгованості:

- перевірка правильності відображення заборгованості в балансі;
- визначення правильності відображення сумнівної заборгованості;
- визначення причин і термінів виникнення заборгованості;
- перевірка правильності відображення заборгованості на рахунках обліку та у фінансовій звітності [4, с.201].

Методика аудиту дебіторської заборгованості передбачає здійснення таких процедур:

- визначення значних дебіторів і складання їх переліку;
- направлення запитів на підтвердження дебіторської заборгованості;
- перевірка наявності і правильності реєстрації договорів;
- збір доказів підтвердження (спростування) того, що поточна дебіторська заборгованість визнається одночасно з визнанням доходу від реалізації;

- перевірка обґрунтованості списання безнадійної дебіторської заборгованості на витрати;

- оформлення окремим документом виявлених під час здійснення аудиту порушень [5, с. 1001].

Отже, аудит розрахунків з покупцями та замовниками повинен бути організований таким чином, щоб адекватно відображати всі аспекти діяльності суб'єкта аудиту, наскільки вони відповідають фінансовій інформації, що перевіряється. Для того щоб аудитор міг висловити незалежну думку, він повинен отримати гарантію того, що інформація в бухгалтерській документації та інших джерелах інформації є достовірною і достатньою.

Здійснення аудиту розрахунків з покупцями та замовниками суб'єктів господарювання різних форм власності має велике значення, оскільки сприяє організації інформації, прозорості та достовірності даних щодо розрахункових операцій з дебіторами. Чітко поставлена мета та визначена методика проведення перевірки дебіторської заборгованості спростить роботу виконавця та дасть можливість отримати повну та достовірну інформацію з питань дебіторської заборгованості, навіть якщо аудитор самостійно визначає спосіб проведення перевірки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 №2258-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text

2. Бєлозерцев В. С., Худякова О. С. Методика обліку та аудиту розрахунків з контрагентами на підприємстві. *Економіка та держава.* 2019. № 1. С. 73–77.

3. Коблянська І. О., Коблянська Г. Ю., Гребенчук Ж. В. Методика обліку і аудиту розрахунків підприємства з постачальниками і підрядниками. *Modern Economics* : електронне наукове видання з економічних наук. 2017. № 3. С. 78–87.

4. Крівцова Т. О. Удосконалення аудиту зобов'язань підприємств. *Бізнес-інформ*. 2019. № 6. С. 201–209.

5. Сирцева С. В., Щербак М. М. Напрями вдосконалення обліку, аналізу та аудиту розрахунків із контрагентами. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2016. Випуск 14. С. 1001–1005.

Салямон-Міхєєва Катерина,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет
(м. Ірпінь)

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ НЕЗАЛЕЖНОГО ТА ДЕРЖАВНОГО АУДИТУ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ УКРАЇНИ

Сучасна ситуація в Україні характеризується інтеграційними процесами в міжнародний економічний простір. Влада усіма силами намагаються залучити іноземні інвестиції та кредитні кошти, як у бізнес, так і у державний сектор. Все це вимагає достовірної інформації про фінансово-майновий стан. Але війна, «бізнес-піраміди», корупція і бюрократія в державних органах не сприяють інвестиційній привабливості економіки. В таких умовах зростає значення аудиту, як ефективного інструменту забезпечення якості та достовірності фінансової інформації, яка міститься у звітах підприємств та установ.

Дослідження практичних аспектів існування аудиту в Україні як процесу перевірки надає докази того, що аудит існує на різних організаційних рівнях:

– на рівні контролю використання державних коштів – Держаудитслужба України;

– на рівні державного податкового контролю суб'єктів господарювання – відділи аудиторів у Державній фіскальній службі України;

– на рівні державного митного контролю – митні аудитори;

– на рівні незалежного професійного фінансового контролю суб'єктів господарювання – незалежні аудиторські фірми та окремі практикуючі аудитори;

– на рівні окремих підприємств – внутрішні аудитори [7].

Названі суб'єкти аудиту займаються одною справою – аудитом, різниця полягає у цільовому спрямованні їх діяльності. Незалежний аудит є саме тим процесом, в якому відбувається інформаційна взаємодія чималої кількості осіб – облікові працівники, аудитори, власники підприємств, потенційні акціонери, кредитори, представники державних органів, інвестиційні компанії, міжнародні грантові організації та ін. Тому роль незалежного аудиту, в першу чергу, полягає у

наданні ретроспективної інформації про досягнуті економічні результати, прогнозуванні майбутньої діяльності, розрахунків очікуваних ризиків. Тобто незалежний аудит надає відповідні гарантії потенційним інвесторам та іншим користувачам, що реалізується через інформаційну взаємодію між керівниками підприємств та власниками капіталів.

Аудиторська діяльність є однією з видів підприємницької діяльності, що включає організаційне і методичне забезпечення аудиту, практичне виконання аудиторських перевірок (аудит) та надання інших аудиторських послуг.

Важливо зазначити, що аудит проводиться на комерційній основі на підставі договору між аудитором (аудиторською фірмою) та замовником. Також Законом дозволено виконувати інші аудиторські послуги, які можуть надаватися як на підставі договору, так і за письмовим або усним зверненням замовника до аудитора (аудиторської фірми). Такими послугами є: складання податкової звітності; розрахунок обов'язкових зборів і платежів; консультування з питань управління, розробки і супроводження управлінських рішень; ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності; розробка та впровадження процедур внутрішнього контролю; управління ризиками; впровадження інформаційних технологій у фінансовій сфері; надання правової допомоги у формі ведення переговорів від імені юридичних осіб, представництво інтересів у суді; кадрове забезпечення юридичних осіб у сфері бухгалтерського обліку, оподаткування та фінансів; послуги з оцінки майна; послуги, пов'язані із залученням фінансування, розподілом прибутку, розробкою інвестиційної стратегії [7]. Незалежний контроль виконує відразу кілька важливих функцій таких, як: експертиза, аналіз, управління, консультування, надання рекомендацій. Завдяки яким аудит допомагає не тільки поліпшувати фінансовий стан будь-якого підприємства, а й дозволяє уникати економічних ризиків через спотворення бухгалтерської документації. Тому незалежний аудит є обов'язковою складовою цивілізованого функціонування ринкової економіки кожної країни. Його роль настільки суттєва, що без аудиту практично неможливо прийняти правильні рішення, які дозволять в майбутньому ефективно вести бізнес. Одним словом вчасно проведена аудиторська перевірка дозволить об'єктивно оцінити діяльність підприємства та розробити необхідний

план дій для його подальшого успішного розвитку. Також незалежний аудит є одним із інструментів, який допомагає розвивати міжнародні відносини, оскільки забезпечує довіру до підтвердженої фінансової інформації для користувачів різних рівнів (міжнародного, державного, підприємницького).

У зв'язку з тим, що аудит як вид практичної діяльності є невід'ємною частиною ринкової економіки будь-якої держави, саме аудиторська діяльність відіграє важливу роль в системі фінансового контролю. Але, як вже зазначалось, корпоративний аудит і державний аудит мають різні мету і цілі, виконують відмінні завдання. Корпоративний аудит зосереджений на врахуванні інтересів інвесторів, власників, кредиторів щодо надійності даних про фінансовий стан і результати господарської діяльності суб'єктів господарювання. Тоді як аудит з боку державних органів спрямований на перевірку правильності нарахування та сплати податків. Різні вектори зазначених вище перевірок зумовлені полярними цілями користувачів, що зумовлює ризик виникнення інформаційної асиметрії в процесі ухвалення економічних рішень на основі результатів таких аудитів.

Для порівняння взаємодії незалежного і державного аудиту розглянемо світовий досвід впровадження аудиту в державний сектор. У деяких країнах Європейського Союзу під аудитом розуміють лише вид діяльності, який здійснюється з аналогічною метою і за одними регламентами (стандартами) як приватними аудиторськими фірмами (приватними аудиторами), так і державними органами. Міжнародна практика свідчить, що аудит адміністративної діяльності можна проводити в будь-якому сегменті державного сектора – від одного конкретного виду діяльності окремого центрального органу виконавчої влади (послуги, програми, зобов'язання, завдання тощо) до загальних системних досліджень. Аудит адміністративної діяльності вільний у виборі предмета і методів дослідження. З огляду на складнощі державного сектора і різноманітність питань, які стосуються певного виду діяльності, такий аудит за своєю природою є всеохопним [1].

Зміни, які відбуваються в умовах війни в України та світовими процесами глобалізації, призводять до трансформації функціонального призначення контролю і виводять його на рівень інструменту підвищення ефективності інформаційної взаємодії між різними суб'єктами. Реалізуючи реформи в державному секторі, Уряд потребуватиме

все більше незалежної професійної об'єктивної оцінки не тільки виконання бюджетних програм та місцевих бюджетів (їх ефективності, економічності та результативності), а й діяльності, не пов'язаної напряму з коштами або майном.

Отже, сучасний аудит є інтегрованим поняттям, що передбачає його застосування у різних сферах державного та недержавного контролю. Основна його особливість у контексті сучасних економіко-соціальних змін є спрямованість на зменшення інформаційної асиметрії між суб'єктами інформаційної взаємодії і спрямованість його на підвищення довіри суспільства до суб'єктів господарювання. Тобто аудит стає специфічною формою інформаційної взаємодії принципалів економічної інформації (держава, власники, суспільство, інвестори, кредитори) й агентів аудиторської діяльності (податкові аудитори, незалежні професійні аудитори, внутрішні корпоративні аудитори) у двох концептуальних напрямках: як елемент податкової політики у сфері державного фінансового контролю та як елемент незалежного фінансового контролю для принципалів економічної інформації у формі зовнішнього та внутрішнього аудиту [8].

Застосування різних форм співпраці суб'єктів аудиту державного та корпоративного секторів, в першу чергу, дозволить зменшити рівень інформаційної асиметрії за рахунок взаємодії представників різних видів аудиту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бариніна М. В. Уроки шведської, або тривалий шлях від «елементів аудиту» до повноцінного аудиту державних фінансів за міжнародними стандартами. *Фінансовий контроль*. 2008. № 4.

2. Бариніна-Закірова М. В. Питання запровадження державного аудиту в практику роботи органів ДКРС. *Фінансовий контроль*. 2005. № 6(29). С. 9–13.

3. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL : http://zakon4.rada.gov.ua/ laws/show/2456-17

4. Виговська Н. Г., Славіцька А. Ю. Місце зовнішнього державного фінансового контролю у національній контрольній системі України. *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія Економічні науки.* 2016. № 4. С. 219–228.

5. Дмитренко І. М. Теорія, методологія та організація аудиту корпоративних систем : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра економ. наук : 08.00.09. Київ, 2015. 42 с.

6. Івашова Л. М., Івашов М. Ф. Досвід державного фінансового контролю в країнах ЄС та напрями його імплементації до України. *Вісник АМСУ.* 2014. № 2(11). С. 12–23.

7. Салямон-Міхєєва К. Д. Взаємодія незалежного та державного аудиту: міжнародний досвід та вітчизняні особливості. *Інтернаука. Серія: «Економічні науки».* 2020. № 5/37.

8. Фесенко В. В. Теоретичні аспекти розвитку аудиту як форми інформаційної взаємодії принципалів та агентів аудиторських послуг. *Галицький економічний вісник*. 2017. № 2. С. 130–137.

9. Velte, P. What do we know about empirical joint audit research? A literature review. *Accounting and Financial Control*. 2017. Vol. 1, Is. 1. P. 4–14.

10. Saliamon-Mikhieieva K. Features Price Policy of Audit Services in Ukraine / Erbe der europäischen Wissenschaft (Heritage of European science). Karlsruhe, Germany. May, 2021.

Сложинська Світлана,
здобувачка вищої освіти;
Пристемський Олександр,
д-р екон. наук, професор,
Херсонський державний
аграрно-економічний університет
(м. Херсон)

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Система оподаткування являє собою сукупність податків і зборів (обов'язкових платежів), що стягуються в порядку, який встановлений відповідними законами держави до бюджетів різних рівнів, а також до державних цільових фондів. Досвід країн з розвинутою ринковою економікою свідчить, що система оподаткування, яка прийнята у тій чи інший країні впливає на економічні процеси як на макро-, так і на мікроекономічних рівнях. На сьогодні в Україні діє пропорційна система оподаткування як фізичних осіб, так і підприємств за загальною системою оподаткування. Сьогодні податок на прибуток підприємств є одним з найвагоміших із групи прямих податків у податковій системі України, який має двозначний характер: з одного боку, він, як частина податкової системи, виступає специфічною формою виробничих відносин, у чому складається його суспільний зміст, з іншого боку, є частиною національного доходу держави в грошовій формі, що характеризує його матеріальний зміст. В Україні цей податок почали застосовувати з 1991 року, проте в окремі періоди перевага надавалась податку на доходи. Існувало дві точки зору: одна – щодо оподаткування доходу, інша – прибутку. Прихильники першої вбачали в податку на прибуток одну із причин нестабільності надходжень до бюджету, можливість ухилення від оподаткування тощо. Інші, навпаки, надавали перевагу саме такому податку і вказували на його значні переваги як у фіскальному, так і в регулювальному планах. За результатами податкової реформи в Україні було суттєво змінено порядок справляння податку на прибуток підприємств, що позначилося на особливостях функціонування цього податку та його фіскальному значенні. Ставка податку на прибуток в Україні, починаючи з 2014 року, залишається незмінною (18 %) і є однією із найнижчих у Європі [1].

Основними проблемами стягнення податку на прибуток в Україні є невідповідність нормативного регулювання суті податку, що призводить до сплати податку у подвійному розмірі без можливості використати переплату з податку; нечіткість норм податкового законодавства, яке призводить до значної кількості податкових роз'яснень окремих норм для їх однакового застосування та виникнення податкових спорів; інституційна неспроможність контролюючих органів здійснювати більш ретельний та якісний контроль в рамках трансфертного ціноутворення (контрольовані операції з пов’язаними контрагентами); на платників податків, у яких річний дохід від будь-якої діяльності (за вирахуванням непрямих податків), визначений за правилами бухгалтерського обліку за останній річний звітний період не перевищує сорока мільйонів гривень, об'єкт оподаткування може визначатися без коригування фінансового результату до оподаткування на усі різниці (крім від'ємного значення об'єкта оподаткування минулих податкових (звітних) років); зловживання багатьма платниками податків угодами щодо уникнення подвійного оподаткування, які дозволяють репатріювати прибутки українських підприємств через підконтрольні іноземні холдингові компанії для подальшого їх реінвестування в економіку України з меншими податковими витратами. В Україні податок на додану вартість (далі – ПДВ) був введений в дію 1 січня 1992 р. Законом «Про податок на додану вартість» від 20 грудня 1991 р. Незважаючи на певні недоліки, цей закон відіграв важливу роль в економічному житті країни, а саме – у становленні податкової системи України та поповненні доходів бюджету завдяки цьому податку. Проте надалі частка ПДВ у доходах бюджету істотно знизилась. Причинами таких процесів були: 1) недосконаліть законодавства й часті його зміни та 2) велика недоплата з непрямих податків до бюджету. Закон діяв лише до червня 1993 року і був замінений Декретом КМУ «Про податок на додану вартість» від 26 грудня 1992 р. Згодом, 3 квітня 1997 р., було прийнято Закон України «Про податок на додану вартість», який набув чинності 1 липня 1997 р. Цей Закон втратив чинність на підставі прийнятого Податкового кодексу України від 2 грудня 2010 р. [1]

Сьогодні справляння ПДВ в Україні регулюється розділом V Податкового кодексу України (далі – ПК України). Цей розділ розроблений відповідно до вимог Директиви Ради 2006/112 ЄС від

28 листопада 2006 р. про спільну систему податку на додану вартість, а також Концепції реформування податкової системи України. Ставки оподаткування ПДВ є такими: - 20 % – загальна ставка пп. «а» п. 193.1 ПКУ; - 14 % – ставка для деяких сільськогосподарських товарів (пп. «г» п. 193.1 ПКУ); - 7 % – ставка ПДВ для медвиробів, лікарських засобів, екскурсійних послуг відвідувачам музеїв, показу оригінальних творів, адаптованих фільмів, послуг тимчасового розміщення/проживання (пп. «в» п. 193.1 ПКУ, пп. 74 підрозд. 2 Перехідних положень ПКУ); - 0 % – експортна ставка [2].

Платниками є суб'єкти господарювання, у тому числі громадяни України, іноземці та особи без громадянства, зареєстровані відповідно до закону як підприємці, які набули права користування об'єктом (ділянкою) надр на підставі отриманих спеціальних дозволів на користування надрами (далі - спеціальний дозвіл) в межах конкретних ділянок надр з метою провадження господарської діяльності з видобування корисних копалин, у тому числі під час геологічного вивчення (або геологічного вивчення з подальшою дослідно-промисловою розробкою) в межах зазначених у таких спеціальних дозволах об'єктах (ділянках) надр.

Таким чином, підприємства України оподатковуються за такими податками, як ПДВ, податок на прибуток, акциз, мито, рентна плата, екологічний податок. Для кожного з податків існують різні об'єкти оподаткування, а також кожне з підприємств підпадає під оподаткування лише деяких податків. Оподаткування діяльності підприємств регулюється Податковим кодексом України, Митним кодексом України, а також постановами Кабінету Міністрів України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України : Закон України від 2 груд. 2010 р. № 2755-VI. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

2. ПДВ у 2023 році. *Головбух.* URL : https://www.golovbukh.ua/article/9294-pdv-u-2022-rots

Соляник Олексій,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Науковий керівник:
Савченко Алла Миколаївна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ ТЛУМАЧЕННЯ І ЗАСТОСУВАННЯ ПОДАТКОВОГО АУДИТУ

Досліджено підходи до тлумачення терміну «податковий аудит». Встановлено, що в нормативному полі відсутнє чітке визначення цього виду перевірок за інформаційно-аналітичним аспектом застосування. Тлумачення терміну та послідовність проведення податкового аудиту – складний процес, який регулюється не лише нормами Податкового кодексу, а й іншими нормативно-правовими актами. Від чіткої ідентифікації та ефективної організації податкового аудиту залежить наповненість бюджету, що впливає на стан економіки і рівень життя суспільства. Тому актуальною залишається проблема правильного формування методики податкового аудиту, в першу чергу, аналітичних методів з метою якісного проведення податкового контролю.

Проблемні аспекти податкового аудиту розглядалася багатьма вченими. Проте, незважаючи на широку вживаність цього терміну його сутність відзначається дискусійністю тлумачення. До того ж, потребують наукового обгрунтування елементи методу податкового аудиту, зокрема, аналіз, важливість якого в системі контролю за дотриманням податкового законодавства є визначальною.

В практичній діяльності контролюючих органів, аудиторських фірм та суб'єктів господарювання широко застосовується поняття «податковий аудит». Однак, відсутність законодавчого визначення цього терміну створила ситуацію, в якій кожний, хто його використовує, вкладає в нього своє розуміння. Термін «аудит» в контексті Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» – це аудиторська послуга з перевірки даних бухгалтерського

обліку і показників фінансової звітності або консолідованої фінансової звітності юридичної особи або представництва іноземного суб'єкта господарювання, або іншого суб'єкта, який подає фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність групи, з метою висловлення незалежної думки аудитора про її відповідність в усіх суттєвих аспектах вимогам національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, міжнародних стандартів фінансової звітності або іншим вимогам» [3]. Оскільки контролюючі органи не керуються зазначеним законом та стандартами аудиторської діяльності, то вони не мають права проводити податковий аудит. Взявши вказане твердження за основу, різні науковці, котрі досліджують аудит податків та оподаткування, висловлюють часто суб'єктивне бачення дефініції «податковий аудит» [1; 2; 4].

Отже, аналіз наукових праць з питань сутності податкового аудиту дає змогу зробити висновок, що отримані науковцями результати ґрунтуються на різних підходах до розуміння можливості здійснення податкового аудиту контролюючими органами, що породжує розбіжності у їх поглядах.

На наше переконання, ця дефініція не містить у собі ті ознаки, які відображають специфічні особливості поняття від суміжних з ним і репрезентують його. Оскільки перевірка платників податків, як і будь-які інші дії контролюючих органів, є процесуальною дією, варто вказати на неоднозначність тлумачення мети. Адже податковий аудит є лише однією з форм фінансового контролю. Таким чином, наведені визначення часто більше розкривають сутність податкового контролю, а не податкового аудиту, а тому потребують уточнення.

Погоджуємося з тим, що більш вдалою та точною дефініцією є визначення податкового аудиту як системи відносин між контролюючими органами та платниками податків з приводу встановлення об'єкта перевірки, організації та проведення перевірки сукупності показників фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання відповідності чинному законодавству та встановленим нормативам, встановлення правильності нарахування суми податків, зборів (обов'язкових платежів) та повноти їх сплати до бюджету, підведення підсумків проведення перевірки, ознайомлення з її результатами та надання консультацій платнику щодо усунення та недопущення у майбутньому знайдених під час перевірки недоліків [2; 5]. Недоліком

такого визначення можна вважати відсутність вказівки на перевірку податкової та, у контексті перевірки податку на прибуток, фінансової звітності.

Отже, має місце ситуація, за якої представники різних підходів стверджують про істинність саме своїх обґрунтувань та належність права проводити податковий аудит. Умовно можна було б припустити, що податковий аудит мають право здійснювати як незалежні аудитори, так і контролюючі органи. Проте, названі відмінності у механізмі здійснення податкового аудиту незалежними аудиторами та контролюючими органами вказують на те, що в цілому дефініція «податковий аудит» не може бути однозначно визнаною по відношенню до перевірок, здійснюваних такими суб'єктами. Зважаючи на те, що податковий аудит – це складний і обмежений у часі проведення та кількості перевіряючих процес, при його здійсненні необхідно використовувати набір результативних методів досягнення поставлених цілей, необхідним і основним серед яких є аналіз. У зв'язку з цим, виникає питання правильного формування методики податкового аудиту (з огляду на невизначеність терміну), під якою розуміють послідовність і порядок застосування, в першу чергу, аналітичних методів з метою якісного проведення податкового контролю.

Аналітичні методи податкового аудиту – це взаємообумовлені методи вивчення і наукового дослідження явищ, процесів, дій та результатів, пов'язаних з оподаткуванням. Важливість цих методів визначається тим, що вони застосовується з метою виявлення закономірностей і тенденцій розвитку економічних процесів, встановлення та оцінки основних факторів, що позитивно чи негативно впливають на показники ефективності діяльності підприємств. Результативність аналітичних методів податкового аудиту полягає в тому, що вони використовуються для прогнозування і перспективного планування економічних процесів, а також для розробки програм і рекомендацій подальшого ефективного розвитку системи податкового контролю.

Узагальнюючи наведений матеріал, можна зробити висновок, що детальне обгрунтування підходів до трактування податкового аудиту підсилює думки тих науковців та практиків, які вважають, що паралельно з незалежним аудитом та аудиторськими послугами у сфері оподаткування поняття податкового аудиту може використовуватися і до перевірок, здійснюваних податковими органами. В такому

випадку, використовувати поняття податкового аудиту та мати право на його проведення мають як податкові органи, так і незалежні аудитори. Проте, на нашу думку, доцільнішим є застосування двох окремих термінів, зокрема, таких як «державний податковий аудит» та «незалежний податковий аудит».

Оскільки податковий аудит – це складний за процедурами проведення процес, при його здійсненні необхідно використовувати набір результативних методів досягнення поставлених цілей, необхідним і основним серед яких є аналіз. У зв'язку з цим виникає проблема правильного формування методики податкового під якою розуміють послідовність і порядок застосування, в першу чергу, аналітичних методів з метою якісного проведення податкового контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Kraievskyi V., Skoryk M., Savchenko A., Polischuk S., Skrypnyk S. Accounting and analytical mechanism of formation of three-dimensional value the company. *Financial and credit activity: problems of theory and practice.* 2021. Volume Vol. 2. No. 37. P. 95–104. DOI: https://doi.org/10.18371/fcaptp.v2i37.229936

2. Краєвський В. М., Костенко О. М., Скорик М. О. Податковий аудит: зміст і дуальна функція обліку як об'єкта та засоба. *Підприємництво та інновації.* 2022. Вип. 24. С. 123–127. DOI: https://doi.org/10.32782/2415-3583/24.21

3. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 № 2258-VIII (із змінами та доповненнями). URL : https://zakon.rada.gov.ua

4. Савчук В. К., Костенко О. М., Краєвський В. М. Інформаційно-аналітичний процес праксеологічний підхід : монографія / за заг. ред. В. К. Савчука. К. : Видавництво «Вік Принт», 2013. 204 с.

5. Бардаш С. В., Костенко О. М., Краєвський В. М. Економічна синталітика філософський дискурс становлення тарозвитку : монографія / за заг. ред. С. В. Бардаша. К. : ЦП Компринт, 2017. 225 с.

Таращенко Володимир,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет
(м. Ірпінь)

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ПОДАТКОВИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах демократизації суспільства державні органи повинні не лише працювати ефективно, а й вміти переконати всіх громадян у результативності й доцільності своєї діяльності. Тобто, важливим є визнання цієї роботи населенням, громадськістю. Саме громадськість в умовах зміцнення демократії перетворюється на важливий чинник, що значною мірою визначає характер стосунків у суспільстві.

Одним із важливих аспектів загального сприйняття та оцінки державного органу є враження, яке він справляє, або її імідж. Завдання щодо формування «податкової» свідомості населення, створення позитивного іміджу податковим органам податків, виховання прихильності громадськості до діяльності податківців сьогодні набуває особливої актуальності. Незалежно від бажань податкових органів імідж є об'єктивним явищем і відіграє істотну роль в оцінці їх діяльності.

Важливим принципом діяльності податкових органів залишається зменшення податкового навантаження з одночасним зміцненням податкової дисципліни, налагодженням конструктивного діалогу з бізнесом. У таких умовах одним з пріоритетів у роботі податкових органів визначено ребрендінг, тобто комплекс заходів зі зміни бренда (чи його складових) з метою переходу на новий рівень відносин між податковими органами та платниками податків, мета якого – створення стійкої асоціації з органом як із сервісною службою [1].

Наразі позиція суспільства у цьому напрямку спрямована на потребу у відкритості, демократичності і публічності діяльності податкових органів [2]. З одного боку, практика роботи податкових органів довела доцільність створення громадських рад. Існування такого постійно діючого дорадчого органу при податкових органах забезпечує зворотний зв'язок бізнесу, сприяє проведенню роботи з роз'яснення податкового законодавства, обговоренню нововведень у законодавстві, що

регулює сплату податків. З іншого боку, імідж податкових органів залежить від кожного працівника, який безпосередньо контактує з платниками податків. Отже, виняткове важливе значення в діяльності податкових органів має організація стосунків із громадськістю. Робота в цьому напрямку представляє собою сукупність зусиль працівників податкової сфери, спрямованих на створення сприятливого клімату для своєї діяльності через взаємодію із зовнішнім середовищем. Думка громадськості про податкові органи складається під впливом двох основних факторів: знань про діяльність цього органу і досвіду спілкування з ним. Усе це так чи інакше пов'язане із вирішенням основного завдання – створення і підтримання позитивного іміджу податкових органів.

Останнім часом також посилюється інтерес до такої технології соціальної комунікації, що може використовуватись для формування податкової культури та позитивного іміджу, як соціальна реклама на податкову тематику. Вона має застосовуватися по всій Україні і знаходити механізми впливу на фактично потенційні цільові аудиторії. У зв'язку з цим виникає необхідність застосування комплексного підходу до розробки, розширення напрямків, замовлення, використання та оцінки ефективності такої реклами. Актуальними напрямками соціальної реклами на податкову тематику, що може використовуватись податковими органами, є такі:

1) висвітлення позиції щодо підтримки ініціатив у сфері оподаткування, корисних платникам податків (податкові реформи);

2) інформування про суттєві зміни у податковій сфері (прийняття нормативно-правових актів, зміни строків декларування тощо);

3) інформування про масові заходи, що проводяться податковими органами;

4) вітання населення зі святами, значущими подіями;

5) виховання громадянської відповідальності платників податків (сплата податків, декларування доходів, легалізація доходів).

Враховуючи вище зазначене, доцільним вважається надати напрями забезпечення розвитку податкових органів, що грунтуються на принципах соціальної відповідальності та поліпшення іміджу в умовах демократизації державного управління:

1) забезпечення управління розвитком податковими органами (нормативно-правове, інформаційне, кадрове забезпечення, забезпечення зв'язків з громадськістю);

2) планування заходів щодо розвитку податкових органів;

3) реалізації заходів щодо розвитку податкових органів;

4) контролю розвитку податкових органів (моніторинг показників діяльності органів, аналіз тенденцій змін іміджу, оцінка інституційної спроможності, громадський контроль цих органів).

Реалізація зазначеного підходу до забезпечення розвитку податкових органів, що ґрунтується на принципах соціальної відповідальності та поліпшення іміджу, має супроводжуватися:

проведенням системного навчання співробітників податкових органів для підвищення їх комунікативного рівня, професійних та етичних навичок організації взаємовідносин з учасниками податкових відносин на демократичних засадах;

поліпшенням узгодженості та ефективності діяльності структурних підрозділів податкових органів;

посиленням інституційної спроможності громадських організацій і податкових органів в контексті аналізу та розробки пропозицій щодо вдосконалення інструментів податкового регулювання соціальних процесів;

створенням при податкових органах дієздатних центрів комунікацій влади і громадськості;

упровадження ефективних державно-управлінських технологій комунікацій, інформування, партнерства, ґрунтуючись на вивченні закордонного досвіду;

установленням системи громадського контролю за діяльністю податкових органів для забезпечення ефективного врахування громадської думки, посилення соціальної відповідальності в процесі ухвалення та реалізації державної податкової політики [3].

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що основними напрямками формування позитивного іміджу податкових органів та її працівників слід вважати: усунення негативних факторів в діяльності цих органів, що компрометують систему в очах громадян; здійснення комплексу заходів, спрямованих на формування єдиної інформаційної політики з метою закріплення в свідомості громадян позитивних стереотипів у ставленні до податкових органів в цілому, та її працівників зокрема; підвищення професіоналізму працівників податкових органів, забезпечення мотивації до сумлінної служби, вироблення нових критеріїв оцінки ефективності діяльності в сфері контролю за додержанням податкового законодавства, запобігання податковим правопорушенням.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баришніков В. М. Інститут державної служби. Проходження державної служби : навч.-метод. посіб. К. : ІПК ДСЗУ, 2010. 140 с.

2. Кодекс професійної етики працівника державної податкової служби України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0059225-06#Text

3. Ревенко О. В., Дементов В. О. Демократичні тенденції розвитку державної служби у податкових органах України. *Державне управління та місцеве самоврядування: історія та сучасність* : зб. тез доп. за підсумками стажування, 21 вересня 2011 р. Х. : Вид-во Хар РІ НАДУ «Магістр», 2011. С. 130–134.

Токар Інна,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Лекарь Сергій Іванович,
д-р юрид. наук, професор, заслужений економіст України, Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ – ПЛАТНИКІВ ЄДИНОГО ПОДАТКУ

Зважаючи на особливості оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності, було розроблено спрощену систему оподаткування, тобто, спеціальний податковий режим, запроваджений для зниження податкового навантаження та стимулювання малого бізнесу України.

Так, відповідно статті 292 Податкового кодексу України, спрощена система оподаткування, обліку та звітності – це особливий механізм справляння податків і зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів на сплату єдиного податку з одночасним веденням спрощеного обліку та звітності [1].

Незважаючи на те, що спрощена система оподаткування має низку обмежень, проте, вона значно легша з точки зору ведення бухгалтерського обліку. Податковим Кодексом України зазначено перелік дозволених для цієї системи оподаткування видів діяльності. Також існують обмеження припустимого об'єму доходу та кількості найманих робітників. Попри всі обмеження, спрощена система оподаткування добре підходить для малого бізнесу, що, в свою чергу, забезпечує її популярність [1].

Застосування даної системи оподаткування можлива як фізичним особам – підприємцям так і юридичним особам. При цьому, всі суб'єкти підприємницької діяльності в рамках спрощеної системи оподаткування розділені на 4 групи [2]:

1 група – підприємці, які здійснюють виключно роздрібний продаж товарів з торговельних місць на ринках або здійснюють господарську діяльність по наданню побутових послуг населенню. Не мають

найманих працівників, обсяг доходу протягом календарного року не перевищує 167 розмірів мінімальної заробітної плати. Ставка єдиного податку для першої групи платників єдиного податку – у межах до 10 відсотків розміру прожиткового мінімуму, тобто на 2021 рік максимальна ставка єдиного податку може складати 227,00 грн на місяць.

2 група – підприємці, які здійснюють господарську діяльність з надання послуг, у тому числі побутових, платникам єдиного податку або населенню, здійснюють виготовлення або продаж товарів, діяльність у сфері ресторанного господарства. Кількість найманих працівників не перебільшує 10 осіб, обсяг доходу протягом календарного року не перевищує 834 розмірів мінімальної заробітної плати. Ставка єдиного податку для другої групи платників єдиного податку - у межах до 20 відсотків розміру мінімальної заробітної плати, тобто на 2021 рік максимальна ставка єдиного податку може складати 1200 грн на місяць.

3 група - фізичні особи-підприємці та юридичні особи. Кількість найманих працівників – не обмежена, а обсяг доходу обсяг доходу протягом календарного року не перевищує 1167 розмірів мінімальної заробітної плати. Відсоткова ставка єдиного податку для ФОП платників третьої групи встановлюється у таких же розмірах, що і для юридичних осіб, тобто, ставка – 3 % доходу – за умови окремої сплати ПДВ та 5 % доходу – за умови включення ПДВ до складу єдиного податку.

У зв’язку з тим, що на території Україні з 24 лютого 2022 року введено воєнний стан та відповідно до Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» від 5 березня 2022 року, передбачаються особливості справлення податкових зобов'язань щодо платників спрощеної системи оподаткування, а саме [3]:

1. З 1 квітня 2022 року та на період дії воєнного стану для фізичних осіб-підприємців (ФОП), платників єдиного податку I та II групи, сплата єдиного податку – добровільна. Той, хто не бажає сплачувати податок у період воєнного стану, просто не заповнює декларацію за вказаний період.

2. Під час мобілізації ФОП, які належать до II та III груп платників єдиного податку, а також юридичні особи, які належать до III групи, можуть за власним рішенням не сплачувати ЄСВ за найманих працівників, призваних під час мобілізації на військову службу до Збройних Сил України.

3. З 1 квітня 2022 року ФОП та юридичні особи, в яких упродовж минулого календарного року дохід не перевищує 10 мільярдів гривень, можуть перейти на сплату єдиного податку ІІІ групи за ставкою 2 % із урахуванням такого:

– до таких платників єдиного податку не застосовуються будь-які обмеження щодо кількості найманих працівників;

– платники єдиного податку не є платниками податку на додану вартість;

– авансовий внесок єдиного податку сплачуються щомісячно до 15 числа за підсумками попереднього місяця;

– податкова звітність подається щоквартально у строки, передбачені для квартальної звітності.

Не зможуть стати платниками єдиного податку ІІІ групи суб‘єкти господарювання, які:

– організовують та проводять азартні ігри, лотереї та парі;

– займаються обміном іноземної валюти;

– виробляють, експортують, імпортують та продають підакцизні товари;

– здійснюють видобуток та реалізацію корисних копалин;

– займаються певними видами фінансової діяльності, зокрема страхові (перестрахові) брокери, банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, страхові компанії, інвестиційні фонди і компанії тощо.

Платник податків повертається на систему оподаткування, яка використовувалася до переходу на систему єдиного податку за ставкою 2 % з початку наступного календарного місяця, після припинення воєнного стану.

4 група – сільськогосподарські товаровиробники - юридичні особи та ФОП, які провадять діяльність виключно в межах фермерського господарства, зареєстрованого відповідно до ЗУ «Про фермерське господарство» та не використовують працю найманих осіб. Членами фермерського господарства такої фізичної особи є лише члени її сім‘ї у визначенні Сімейного кодексу України [2].

Суб'єкти малого підприємництва несуть відповідальність за правильність обчислення, своєчасність подання розрахунків і сплати сум єдиного податку згідно законодавства України. У разі порушення вимог Податкового Кодексу України, платник єдиного податку має

перейти на загальну систему оподаткування, обліку та звітності, починаючи з наступного звітного періоду (кварталу) [4].

Отже, застосування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності зі сплатою єдиного податку суттєво зменшує податкові навантаження на суб'єктів підприємницької діяльності – юридичних осіб і сприяє їх виходу із тіньової економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/sho w/2755-17

2. Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб’єктів малого підприємництва : Указ Президента України від 3 липня 1998 року № 727/98. *Офіційний вісник України*. 1998. № 27. Ст. 975.

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 05.03.2022 № 2120-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20

4. Луценко І. С. Оподаткування платників єдиного податку в сучасних умовах впровадження податкової реформи. *Економіка та держава. Економічні науки*. 2020. № 6. С. 131–135.

Умаров Артем,
здобувач першого (бакалаврського) рівня освіти
Науковий керівник:
Новікова Олена Павлівна,
старший викладач кафедри обліку та консалтингу,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Розвиток цифрової економіки в нашій державі та в усьому світі відбувається стрімкими темпами, поширюючи свій вплив абсолютно на всі сфери, у тому числі й бухгалтерський облік. Сьогодні бухгалтерський облік зазнає змін, у яких задіяні інноваційні процеси створення, зберігання та передачі інформації. Але, необхідно зазначити, що діюча методологія ведення бухгалтерського обліку в нашій державі не завжди відповідає сучасним реаліям, що провокує виникнення низки проблем з впровадженням цифрових рішень.

Отже, в умовах цифровізації бізнес-процесів, впровадження та розвитку нових концепцій ведення бізнесу змінюються підходи до методології бухгалтерського обліку, посилюється необхідність створення нової концепції бухгалтерського обліку в цифровій економіці. Вищевказане відображає актуальність теми дослідження з проблем та перспектив використання цифрових технології у сфері бухгалтерського обліку.

В останні декілька років у всьому світі трендом розвитку економіки стає цифровізація. Це пов’язано з тим, що проблема єдності інформаційного простору обґрунтована необхідністю прийняття адекватних і повноцінних управлінських рішень та зумовлена достовірністю та своєчасністю вихідних даних.

Згідно затвердженої Кабінетом Міністрів України концепції розвитку цифрової економіки та суспільства, цифрова економіка – це діяльність, що полягає у створенні ринкових стимулів, мотивацій, попиту та формуванні потреб щодо використання цифрових технологій, продуктів та послуг серед українських секторів промисловості, сфер життєдіяльності, бізнесу та суспільства для їх ефективності, конкурентоздатності та національного розвитку, зростання обсягів виробництва високотехнологічної продукції та благополуччя населення [1].

Існує досить багато проблем, що досить сильно впливають на бухгалтерський облік в умовах цифрової економіки та не дають потрібного темпу розвитку, а з цим і ефективності.

Умовно, проблеми можна поділити на фінансові та законодавчі, хоча, що стосується останніх, уряд намагається впроваджувати нові концепції, розпорядження, закони.

Головні фінансові проблеми на сьогодні, розглянемо нижче:

-Перекваліфікація персоналу; проблема полягає у тому, що навчити фахівців роботі з сучасними технологіями, потребує великих витрат та багато часу.

-Висока вартість впровадження та використання нових технологій на підприємстві.

-Збільшення ризиків, щодо несправності та збільшення помилок в системі через несвоєчасне або неякісне обслуговування.

-Загроза безпеки особистих даних користувачів (якщо ми маємо на увазі програмне забезпечення) та даних підприємства. Питання безпеки інформації має бути першочерговим, і, навіть при великих затратах, повинно бути максимально закритим [2].

Незважаючи на велику кількість проблем, що може спричинити перехід до обліку в умовах цифрової економіки, практика з запровадженням більш сучасних, нових технологій використовується на підприємствах все більше. Відзначимо, що скоріш за все, це пов’язано із позитивними результатами та досвідом розвинених країн, що вже доволі давно перейшли на нові методи ведення бухгалтерського обліку. Загалом, розвиток цифровізації в Україні має досить велику кількість переваг, до яких відносяться (табл. 1):

Таблиця 1 – Головні переваги цифровізації обліку в Україні

Переваги	Опис
Зменшення часу та затрат на ведення обліку	Використання цифрових технологій дозволяє автоматизувати багато процесів, що раніше вимагали багато часу та зусиль. Наприклад, складання звітності та її подання можна здійснити за допомогою спеціальних програм, що автоматично генерують необхідні документи.
Зниження ризиків помилок	При веденні обліку вручну, існує ризик допустити помилки, які можуть призвести до серйозних наслідків. Використання цифрових систем дозволяє зменшити цей ризик до мінімуму, оскільки більшість процесів виконується автоматично.
Збереження даних	У разі ведення обліку вручну, документи можуть загубитись або бути пошкоджені. Цифрові системи забезпечують збереження даних в електронному вигляді, що знижує ризик втрати документів.
Покращення ефективності управління	За допомогою цифрових систем можна отримувати швидкий доступ до необхідної інформації та аналізувати її. Це дозволяє приймати більш обґрунтовані та ефективні рішення щодо управління бізнесом.
Скорочення бюрократії	Використання цифрових технологій дозволяє скоротити кількість документів та процедур, що необхідні для ведення обліку та подання звітності. Це зменшує час та зусилля, які потрібно витрачати на виконання адміністративних процедур.

Джерело: сформовано та доопрацьовано автором на основі [3].

Отже, в сфері бухгалтерського обліку спостерігаються позитивні кроки на шляху для якнайшвидшого розвитку цифровізації шляхом введення нових технологій, перекваліфікації тощо. В умовах цифрової економіки спостерігається низка переваг, що в більшій або в меншій мірі впливають на облік підприємства: автоматизація процесів, точність та якість, зменшення часу та зусиль.

Таким чином, цифрова трансформація економіки та бухгалтерського обліку – це певна сукупність економічних відносин між контрагентами з допомогою електронних каналів інтерактивності з метою зниження трансакційних витрат, тобто звичні відносини замінюються електронним аналогом [4]. Ці перетворення зумовлюють необхідність забезпечення певного рівня довіри до електронної сфери. Необхідне створення безпечних глобальних сервісів, забезпечених міжнародними сертифікатами, універсальними для України та інших країн.

Цифровізація дозволяє підвищити ефективність виробництва та управління, а також дає широкі можливості для нових моделей управлінських рішень на основі прогресивних технологій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018–2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 року № 67-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text (дата звернення: 20.04.2023).

2. Гузь Д. О. Проблеми та перспективи розвитку обліку в умовах цифрової економіки. *Матеріали 76-ї наук. конф. проф.-виклад. складу і наук. працівн. екон.-прав. факультету ОНУ імені І. І. Мечникова, Одеса, 24–26 листоп. 2021 р.* Одеса : ОЛДІ-ПЛЮС, 2021.

3. Рогова Н. Трансформація політики, інструментів і технологій обліку та оподаткування в умовах цифрової економіки. *Фінансовий простір.* 2020. № 2(38). С. 103–116.

4. Шмигель О. Є. Бухгалтерський облік у контексті сучасного розвитку цифрової економіки. *Інноваційна економіка.* 2022. № 1 (90). DOI: 10.37332/2309-1533.2022.1.17

Фаренюк Тарас,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня навчальної
Науковий керівник:
Лекарь Сергій Іванович,
д-р юрид. наук, професор,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ПЕРСПЕКТИВНІ ВЕКТОРИ ОПОДАТКУВАННЯ У XXI СТОЛІТТІ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД

Актуальністю теми дослідження є визначення сучасних принципів оподаткування, які вимагають збалансованого поєднання підходів до визначення складових доходів та особливостей їх оподаткування, що, в свою чергу, має керуватись основними принципами оподаткування – справедливості, ефективності та простоти. Вказане поєднання має на меті зменшити витрати на дотримання податкового законодавства, сприяти залученню інвестицій та забезпечити належне податкове середовище для нарощування прибутковості й розвитку транснаціональних корпорацій і великих підприємств. Такі цілі, звичайно, дещо легше визначити, ніж досягти, проте Комісія ЄС на сьогодні досить активно включилась у практичну реалізацію зазначеного.

Процес глобалізації світової політики та економіки призвів до налагодження тісного політичного діалогу між країнами та регіонами світу та поглиблення міжнародних економічних зв'язків. Сьогодні нації консолідуються для підтримки миру та забезпечення економічного процвітання. Найбільшими та найпотужнішими інтеграційними об’єднаннями світу є Світова організація торгівлі (СОТ) та Європейський Союз (далі – ЄС). У сучасних умовах розвитку української економіки, коли зростає роль держави, особлива увага приділяється нормативно-правовому забезпеченню реалізації державної політики модернізації ДПС України [1, с. 96–98].

З удосконаленням нормативно-правової бази та її адаптацією до норм і стандартів ЄС Україна розпочала податкову модернізацію, адже податкові відносини в суспільстві можуть існувати та розвиватися

лише за наявності нормативно-правової бази, яка не суперечить чинному законодавству України.

Чинна податкова система в Україні має такі негативні риси:

1. Існує велика кількість нормативних документів, а деякі закони та підзаконні акти, що регулюють податкові відносини, є неузгодженими.

2. Нестабільність податкового законодавства, тобто багаторазові перегляди та зміни чинних законів.

3. Відсутність регулюючої функції та зосередження на фіскальній ролі податків.

4. Наявність законів, що належать до інших галузей права, що впливають на регулювання податкових відносин.

Крім того, велика кількість податків та численні бюджетні та позабюджетні фонди цільового призначення значно ускладнюють сплату податків, контроль за їх оплатою та форми звітності. Ця громіздка система безпосередньо створює значні перешкоди для платників податків. Численні зміни та доповнення до податкового законодавства заважають підприємствам нормально працювати, впроваджувати нові технології та випускати конкурентоспроможну продукцію.

Податкова система України не приділяє достатньої уваги реалізації основних принципів оподаткування, що свідчить про те, що вона лише частково сформувалася в органічне ціле, а її підпорядкування основним принципам оподаткування перешкоджає чіткому визначенню основних принципів оподаткування. Соціальна модель, яку будує Україна, є частково протиріччям між офіційно проголошеною лінією побудови соціально орієнтованої ринкової економіки та реальним напрямком соціально-економічних перетворень країни [2, с. 149–154].

Розвиток інтеграційних процесів у Європі із подальшим вступом до Європейського Союзу вимагає проведення спільної податкової політики і поступового переходу до створення території з єдиним податковим режимом, що базуватиметься на таких принципах:

– національна податкова політика не повинна перешкоджати вільному руху товарів;

– податкова політика кожної держави не повинна перешкоджати вільному руху робочої сили;

– податкова політика кожної країни не повинна суперечити політиці ЄС.

Цілями модернізації є: перетворення Державної податкової служби України на провідну установу національного значення європейського рівня розвитку, створення сучасної атмосфери взаєморозуміння та довіри між державою та громадянами в питаннях оподаткування. у національному суспільстві, в дусі чесності, прозорості, принципи справедливості та законності встановлюють нове партнерство між податковими органами та платниками податків.

З економічної точки зору вступ України до ЄС матиме безперечний позитивний вплив на функціонування ринкової економіки. Це забезпечить нам перевагу групування таким чином:

1) комерційний, тобто може без особливих перешкод просувати товар на європейський ринок.

2) макроекономічний – беручи участь у спільній економічній політиці Європейського Союзу, вона допомагає протистояти циклічним коливанням економічної ситуації, а також сприяє досягненню вирівнювання економічних показників.

3) фінансовий – на макрорівні - забезпечення утримання валютного курсу на стабільному рівні через участь в єдиній валютній системі, можливість користуватися бюджетними фондами, щоб вирівняти економічний розвиток [3, с. 11].

Отже, основними векторами оподаткування сучасності є: зміцнення державних фінансів; проведення адміністративної реформи; зменшення перешкод на шляху приватної економічної діяльності; прискорення процесів приватизації; реструктуризації ключових секторів економіки; поліпшення умов конкуренції; покращання системи соціального захисту, що передбачає, насамперед, проведення пенсійної реформи.

На першому етапі адаптації законодавства України до вимог і стандартів ЄС, пріоритети мають надаватися заходам у таких сферах:

– розвиток української правової системи, що сприятиме соціальній стабільності, гарантії верховенства права та функціонування ринкової економіки;

– розвитку законодавства України за визначеними Загальнодержавною програмою пріоритетними сферами у напрямі його поступового наближення до законодавства Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сливар І. М., Старко І. Є. Спрощена система оподаткування: вітчизняний та зарубіжний досвід. *Облік, аналіз і контроль в системі управління суб'єктами економіки* : тези доповідей IV Міжнародної студентської наукової конференції, 18–19 жовтня 2018 року, м. Львів. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2018. С. 96–98.

2. Голобородько Т. В. Облік та оподаткування суб'єктів малого бізнесу у зарубіжних країнах в умовах застосування міжнародних стандартів фінансової звітності. *Причорноморські економічні студії*. 2016. № 12(2). С. 149–154.

3. Подчинок Я. В. Модернізація державної податкової служби України в контексті європейської інтеграції / Національний університет державної податкової служби України. 2007. С. 11.

Чебан Олександр,
заступник начальника управління,
начальник відділу;
Денисовець Наталія,
Головний державний інспектор,
Відділ перевірок трансфертного ціноутворення,
Управління трансфертного ціноутворення ГУ ДПС у м. Києві

ПРОБЛЕМАТИКА ВІДБОРУ ЗІСТАВНИХ КОМПАНІЙ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ АНАЛІЗУ КОНТРОЛЬОВАНИХ ОПЕРАЦІЙ

У трансфертному ціноутворенні для аналізу контрольованих операцій використовують пошук зіставних компаній, тобто компаній, які займаються таким же видом діяльності, як і досліджувана компанія. Таким чином можна детальніше дослідити ефективність діяльності досліджуваної компанії і визначити рівень її платоспроможності.

Актуальністю даного дослідження є те що при здійсненні аналізу контрольованих операцій, відбір зіставних компаній є важливим етапом, оскільки він може впливати на результати оцінки контрольованих операцій.

Безпосередньо проблематиці здійснення контролю за відбором зіставних компаній в Україні присвятили свої праці С. Брехов [1], Л. Задорожня [2], А. Задоя [3], М. Мішин [4], П. Селезень [5], Т. Тищук та О. Іванов [6].

Одна з основних проблем, пов'язаних з вибором зіставних компаній, полягає в тому, що відповідні компанії можуть бути складні для пошуку. Наприклад, якщо контрольована компанія працює в галузі, яка є унікальною або не дуже поширеною, то вибір зіставних компаній може бути важким завданням.

Крім того, можуть існувати проблеми з точністю інформації про зіставні компанії. Наприклад, інформація про фінансові результати компанії може бути недостатньою, неактуальною або надмірно узагальненою. Також може виникнути проблема порівняння зіставних компаній, оскільки вони можуть мати різний розмір, склад активів та інших характеристик [1].

Тому важливо знайти зіставні компанії, які максимально близькі за характеристиками до контрольованої компанії. Крім того, деякі компанії можуть змінювати свою діяльність під час порівняння, щоб відображати більш сприятливу картину. Тому важливо знайти зіставні компанії, які працюють у стабільних умовах та мають схожу бізнес-модель.

Загалом, проблематика вибору зіставних компаній при здійсненні аналізу контрольованих операцій полягає в тому, що необхідно знайти компанії, які максимально близькі до контрольованої компанії за характеристиками, такими як розмір, склад активів, діяльність, бізнес-модель та фінансові результати. Важливо також забезпечити точність та актуальність інформації про зіставні компанії та уникнути можливості зміни їхньої діяльності під час порівняння.

Для цього можуть бути використані різні методи, такі як аналіз бізнес-моделей, порівняння фінансових результатів та інші методи, що забезпечують максимальну об'єктивність порівняння. Крім того, важливо зазначити, що вибір зіставних компаній є тільки одним з етапів аналізу контрольованих операцій, і результати оцінки контрольованих операцій повинні бути зроблені з урахуванням інших факторів та підтверджені додатковими методами оцінки [2].

Процес відбору зіставних компаній здійснюється в 3 етапи [3].

На першому етапі визначається так званий круг «підозрюваних». В нього входить максимально можливе число підприємств, схожих з оцінюваним. Пошук таких компаній починається з визначення основних конкурентів, перегляду списку компаній, що злилися і набутих, за останній рік. Можливе використання електронних баз, проте така інформація потребує додаткових відомостей, оскільки вона не буває достатньо повною. Критерії зіставності достатньо умовні і звичайно обмежуються схожістю галузі, вироблюваної продукції, її асортименту і обсягів виробництва.

На другому етапі складається список «кандидатів». Оскільки аналітику потрібна додаткова інформація зверх офіційної звітності, він повинен зібрати її безпосередньо на підприємствах. Тому первинний список може скоротитися через відмову деяких фірм в представленні необхідних відомостей, а також через погану якість, невірогідність наданої інформації. Критерії оцінки повинні відповідати найважливішим характеристикам фірм. Якщо аналог відповідає всім критеріям, то він

може використовуватися на подальших етапах оцінки. Прийняття рішень про зіставність лежить на 30 оцінювачах.

На третьому етапі складається остаточний список аналогів, що дозволяє аналітику визначити вартість оцінюваної фірми. Включення підприємств в цей список засновано на ретельному аналізі додатково отриманої інформації. На цьому етапі аналітик посилює критерії зіставності і оцінює такі фактори як рівень диверсифікації виробництва, положення на ринку, характер конкуренції тощо.

Склад критеріїв зіставлення визначається умовами оцінки. Основні критерії відбору [4]:

Галузева приналежність – список потенційно зіставних компаній завжди належить одній галузі, проте не всі підприємства, що входять в галузь або пропонуючи свої товари на одному ринку, співставні [5].

Оцінювач повинен враховувати наступні додаткові фактори: рівень диверсифікації виробництва; характер взаємозамінності вироблюваних продуктів; залежність від одних і тих же економічних факторів; стадія економічного розвитку оцінюваної компанії і аналогів. Розмір є найважливішим критерієм, оцінюваним аналітиком при складанні остаточного списку аналогів.

Порівняльні оцінки розміру компанії включають такі параметри, як обсяг реалізованої продукції і послуг, обсяг доходу, число філіалів тощо.

Оцінювач повинен передусім враховувати фактори, що забезпечують величину доходу: географічну диверсифікацію; кількісні знижки; цінові відмінності по схожих товарах.

Перспективи зростання – оцінювач повинен визначити фазу економічного розвитку підприємства, оскільки вона визначає розподіл чистого доходу на дивідендні виплати і витрати, пов’язані з розвитком підприємства [6].

Оцінюючи перспективи зростання компанії, аналітик розглядає ступінь впливу трьох основних факторів: загального рівня інфляції, перспектив зростання галузі в цілому і індивідуальних можливостей розвитку конкретної фірми в рамках галузі. Іншим істотним фактором можливого зростання є динаміка частки підприємства на ринку.

Експерт повинен уважно вивчити конкурентні переваги і недоліки оцінюваної компанії в порівнянні з аналогами.

Отже, відбір зіставних компаній є важливим етапом, оскільки він може впливати на результати оцінки контрольованих операцій. Одна з основних проблем, пов'язаних з вибором зіставних компаній, полягає в тому, що відповідні компанії можуть бути складні для пошуку.

Інформація про фінансові результати компанії може бути недостатньою, неактуальною або надмірно узагальненою. Необхідно знайти компанії, які максимально близькі до контрольованої компанії за характеристиками, такими як розмір, склад активів, діяльність, бізнес-модель та фінансові результати. Важливо забезпечити точність та актуальність інформації про зіставні компанії і знайти зіставні компанії, які працюють у стабільних умовах та мають схожу бізнес-модель.

Оцінювач повинен враховувати наступні фактори при виборі зіставних компаній: рівень диверсифікації виробництва; характер взаємозамінності вироблюваних продуктів; залежність від одних і тих же економічних факторів; стадія економічного розвитку оцінюваної компанії, обсяг реалізованої продукції і послуг, обсяг доходу, число філіалів, географічну диверсифікацію; кількісні знижки; цінові відмінності по схожих товарах, географічну диверсифікацію; кількісні знижки; цінові відмінності по схожих товарах, динаміка частки підприємства на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брехов С. С. Напрями розвитку контролю за трансфертним ціноутворенням в Україні. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України* : зб. наук. пр. / НАН України, ДУ «Інтрегіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАНУ»; редкол. : В. С. Кравців (відп. ред.). Львів, 2016. Вип. 4 (120). № 4. С. 126–131.

2. Задорожня Л. А. Міжнародна практика трансфертного ціноутворення в контексті оподаткування доходів фізичних та юридичних осіб України. *Економіка і фінанси.* 2014. № 10. С. 62–70.

3. Задоя А. О., Венгер С. А. Трансфертне ціноутворення у міжнародному бізнесі. *Академічний огляд.* 2011. № 2 (35). С. 156–163.

4. Мішин М., Курілов Є. Трансфертне ціноутворення та план дій BEPS. *Вісник Міністерства доходів і зборів України*. 2014. № 16. С. 12–16.

5. Селезень П. Угода про асоціацію між Україною та ЄС у контексті прямого оподаткування: концептуальний та нормативний аспект. Ірпінь : НДІ фінансового права, 2015. 39 с.

6. Тищук Т., Іванов О. Державне регулювання трансфертного ціноутворення в Україні як засіб протидії відпливу капіталу. URL : www.niss.gov.ua – (Аналітична записка / Національний інститут стратегічних досліджень).

Швайка Таїсія,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Калита Тетяна Анатоліївна,
канд. екон. наук,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ПОДАТКОВІ ПІЛЬГИ ТА СТИМУЛИ ДЛЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ: ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УКРАЇНІ

У сучасній надскладній соціально-економічній ситуації в країні податкові пільги і стимули мають велике значення для розвитку бізнесу. Уряд України запровадив декілька податкових пільг, щоб стимулювати діяльність приватних структур. Зокрема це є корпоративні податкові канікули, знижені податкові ставки та податкові кредити на інвестиції. Розглянемо ефективність їх застосування.

Корпоративні податкові канікули. Корпоративні податкові канікули – це періоди, протягом яких підприємства звільняються від сплати корпоративних податків. В Україні уряд запровадив корпоративні податкові канікули для нових підприємств, які працюють у високотехнологічному секторі, який включає IT, біотехнології та відновлювану енергетику. Період податкових канікул становить п’ять років, також підприємства звільняються від сплати податку на додану вартість (ПДВ) при імпорті обладнання та сировини.

Ефективність корпоративних податкових канікул в Україні можна також оцінити через зміну обсягів виробництва та збуту продукції підприємств, які скористалися пільгою. За даними Державної служби статистики, з 2014 по 2019 рік обсяг виробництва та збуту продукції в секторі високих технологій зросли на 87 %, що свідчить про позитивний вплив корпоративних податкових канікул на розвиток галузі [1]. Отже, можна зробити висновок, що корпоративні податкові канікули були ефективним інструментом для підтримки розвитку сектору високих технологій в Україні.

Знижені податкові ставки. Ще однією формою податкових пільг, які уряд України запровадив для стимулювання розвитку бізнесу, є знижені ставки податку. У 2015 році уряд запровадив знижену ставку корпоративного податку на рівні 18 % для малих і середніх підприємств (МСП) [2]. В таблиці 1 продемонстровано зрівняння корпоративних податкових ставок різних країн.

Таблиця 1 – Ставки корпоративного податку
в Україні та сусідніх країнах.

Країна	**Ставка корпоративного податку**
Україна	18 %
Білорусь	18 %
Польща	19 %
Угорщина	9 %
Румунія	16 %
Росія	20 %

Раніше всі підприємства в Україні обкладалися стандартною ставкою податку на прибуток підприємств у розмірі 25 % [2].

Ефективність зниження податкових ставок можна оцінити шляхом вивчення впливу на зростання МСП в Україні. За даними звіту Світового банку, у 2019 році кількість МСП в Україні зросла на 4,9 %. Це суттєве збільшення порівняно з попереднім роком, коли темп зростання становив лише 2,2 % [3]. Отже, можна зробити висновок, що знижені податкові ставки були ефективними для стимулювання зростання МСП в Україні.

Інвестиційні податкові кредити. Інвестиційні податкові пільги – це податкові пільги, які дозволяють підприємствам зменшити свої податкові зобов’язання на певний відсоток від інвестицій, які вони роблять у нове обладнання чи споруди [4]. В Україні уряд запровадив інвестиційні податкові кредити для бізнесу, який інвестує у відновлювану енергетику. Податковий кредит дорівнює 30 % інвестицій, зроблених у нові об’єкти відновлюваної енергетики. В таблиці 2 продемонстровані податкові пільги в Україні.

Таблиця 2 – Податкові пільги, доступні для бізнесу в Україні

Податкова пільга	**Опис**
Корпоративні податкові канікули	Звільнення від сплати податку на прибуток підприємств на певний період
Знижені податкові ставки	Нижчі податкові ставки для певних видів доходу або діяльності
Інвестиційний податковий кредит	Податковий кредит для інвестицій в окремі види активів
Амортизаційні відрахування	Вирахування вартості активів протягом терміну їх корисного використання
Податковий кредит на дослідження та розробки	Податковий кредит на витрати, пов'язані з діяльністю з досліджень та розробок

Ефективність податкових пільг на інвестиції в Україні можна оцінити шляхом вивчення впливу на зростання підприємств відновлюваної енергетики. Згідно зі звітом Національного агентства з відновлюваної енергетики України, потужність об’єктів відновлюваної енергетики в Україні зросла з 1,3 ГВт у 2014 році до 9,66 ГВт у 2021 році [5]. Це означає значне збільшення потужностей відновлюваної енергетики та вказує на те, що інвестиційні податкові пільги були ефективними для стимулювання зростання бізнесу з відновлюваної енергетики в Україні. В таблиці 3 продемонстровані основні сектори, які користуються податковими пільгами в Україні.

Таблиця 3 – Основні сектори, які користуються податковими пільгами в Україні

Сектор	**Доступні податкові пільги**
Сільське господарство	Корпоративні податкові канікули, знижені податкові ставки
IT	Корпоративні податкові канікули, знижені податкові ставки, інвестиційний податковий кредит
Відновлювана енергія	Знижені податкові ставки, податковий кредит на інвестиції
Виробництво	Амортизаційні відрахування, податковий кредит на дослідження та розробки

Перспективи на майбутнє. Перспективи податкових пільг і стимулів для розвитку бізнесу в Україні є позитивними. Уряд продемонстрував прагнення покращити бізнес-середовище в країні, і податкові пільги та стимули є важливою частиною цих зусиль. Однак існує кілька проблем, які необхідно вирішити, щоб забезпечити подальший успіх цих стимулів.

Одним із викликів є забезпечення прозорості та послідовності податкових пільг. Відповідно до звіту ОЕСР, Україні необхідно підвищити прозорість податкових пільг і забезпечити їх послідовне та передбачуване застосування. Це допоможе забезпечити довіру бізнесу в ефективності стимулів і стимулюватиме більше інвестицій.

Ще одним викликом є необхідність вирішення проблеми ухилення від сплати податків. Згідно з інформацією Європейського Союзу, ухилення від сплати податків залишається основною проблемою в Україні, і країна посідає одне з найгірших місць у Європі за дотриманням податкового законодавства. Це підриває ефективність податкових стимулів і зменшує надходження, які уряд міг би використати для інвестування в інші сфери економіки.

Щоб подолати ці виклики, уряд України має продовжувати докладати зусиль для покращення податкового законодавства та зменшення ухилення від сплати податків. Це може включати такі заходи, як посилення податкового контролю та посилення штрафів за ухилення від сплати податків. Крім того, уряду необхідно підвищити прозорість і послідовність податкових пільг, гарантуючи, що вони надаються у справедливий і передбачуваний спосіб.

Податкові пільги та стимули є важливими інструментами стимулювання розвитку бізнесу та економічного зростання в Україні. Уряд запровадив декілька податкових пільг, зокрема корпоративні податкові канікули, знижені податкові ставки та податкові кредити на інвестиції, які були ефективними для стимулювання зростання бізнесу в різних секторах. Однак, щоб забезпечити подальший успіх цих стимулів, уряду необхідно вирішити такі проблеми, як ухилення від сплати податків і потреба в більшій прозорості та послідовності в наданні стимулів. Якщо ці проблеми будуть вирішені, податкові пільги та стимули можуть зіграти важливу роль у стимулюванні економічного зростання та розвитку в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна служба статистики України (Ukrstat) / вебайт. Статистичний щорічник України 2019. URL : http://surl.li/gpucb (дата звернення: 22.04.2023).

2. Звіт Deloitte «Податок на прибуток в Україні». URL : https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/global/Documents/Tax/dttl-tax-ukrainehighlights-2021.pdf (дата звернення: 22.04.2023).

3. Звіт «Ведення бізнесу в Україні 2021» від Світового банку. URL : https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/country/u/ukraine/UKR.pdf (дата звернення: 22.04.2023).

4. Майорова Т. В. Інвестиційний податковий кредит як непрямий метод фінансування інноваційної діяльності. УДК 339.727.2.

5. Звіт Держенергоефективності за 2021 рік / Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження. 2022. URL : https://saee.gov.ua/sites/default/files/Zvit_SAEE_2021.pdf (дата звернення: 22.04.2023).

Шпак Яна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Ізмайлов Ярослав Олексійович,
д-р екон. наук,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Останнім часом ситуація в глобальному просторі є складною. На стабільному рівні в таких умовах важко підтримувати роботу економіки. Фінанси, як головна частина економічної системи, потребують ефективного управління. Контроль, має на меті порівняння планових і фактичних значень з метою виявлення відхилень. Важливо проводити управління з боку державних та місцевих органів влади на дуже високому, професійному рівні, що сприятиме ефективному управлінню державними фінансами.

Однією з обов'язкових складових фінансової політики на рівні держави є організація та управління робочою системою фінансового контролю. Організація будови та вдосконалення процедури має проводитись як системний і першочерговий захід на засадах єдиного механізму управління. Фінанси в свою чергу як економічна категорія виконують не тільки розподільчу, проте й контрольну функцію [1].

Динамічний розвиток багатьох ланок вітчизняної економіки потребує докорінного реформування управлінських функцій держави, у тому числі контрольних. Здійснення державного фінансово-господарського контролю розгалуженою системою контролюючих органів нерідко призводить до неузгодженості дій окремих відомств і залишає поза увагою значну частку господарських операцій у комерційній і фінансово-банківській сфері.

Фінансовий контроль - ключовий елемент фінансового управління, він забезпечує перевірку відповідності розподілу ресурсів у фінансовій сфері встановленим параметрам та нормам, спрямований на забезпечення їх ефективного використання. Державний фінансовий

контроль містить комплекс методів, процедур проведення фінансового контролю, зміст яких визначається набором факторів діяльності об'єкта.

Ключові задачі державного фінансового контролю:

- проведення превентивних заходів стосовно попередження фінансових порушень;
- притягнення до відповідальності винних в цьому суб'єктів, забезпечення відшкодування заподіяних внаслідок порушень збитків;
- встановлення на об'єктах контролю порушень принципів законності їх діяльності, перевірка ефективності роботи, використання фінансів за цільовими напрямами;

Підвищення ефективності використання державних фінансів має вирішальне значення для економічного розвитку України та підвищення добробуту громадян. Цього можливо досягти шляхом системного вдосконалення діяльності органів виконавчої влади, підвищення рівня культури, також шляхом реалізації ефективного контролю їх роботи [2].

Державний фінансовий контроль здійснюється у формі попереднього, поточного та подальшого контролю. Попередній проводиться на стадії організації, вивчення та затвердження проекту. Поточний проводиться в процесі виконання господарських та фінансових операцій. Подальші контрольні заходи здійснюються за підсумками проведених господарських операцій, де об'єктом є державні фінанси, та проводиться органами державної влади, юридичними та фізичними особами [3].

В ході аналізу існуючих проблем організації контрольно-перевірочної роботи в Україні виявлено, що на сьогодні не розроблено взаємоузгодженої комплексної нормативно-правової й методологічної бази державного фінансового контролю, загальних правил його діяльності; не знайшли широкого застосування сучасні технології контролю, які випробувані в розвинених країнах; дуже повільно йде розробка конструктивних підходів до вибору напрямів і пріоритетів у діяльності контролюючих органів; відсутня належна матеріально-технічна й соціальна база контролю.

Через непослідовні дії учасників контрольного процесу та відсутність чітко визначеної стратегії реформування контролюючих органів не вдалося створити цілісної, ефективно діючої системи фінансового

контролю в Україні. Внаслідок обмеження обсягу повноважень органів Державної аудиторської та податкової служби, законодавцями практично виведено з під державного контролю використання та збереження державної власності. Проте це зовсім не означає, що немає потреби у проведенні аудиту стану використання державного майна. Концентрація уваги контрольно-ревізійних служб виключно на контролі за надходженням і використанням бюджетних коштів залишила непідконтрольними недозволені дії багатьох суб'єктів недержавної форми власності, що „відмивають" і накопичують доходи за допомогою складних схем зв'язків з установами бюджетної сфери і організаціями державного сектору. Незважаючи на залученість до контрольної роботи великої кількості державних структур, досі не створені органи контролю, які в своїх діях керуються тільки конституцією, не підпорядковуючись ні парламенту, ні уряду, направляючи їм висновки щодо ефективності діяльності бюджетних структур.

Немало перешкод у співпраці органів фінансового контролю з правоохоронними органами виникає в сфері організації перевірок за зверненнями правоохоронних органів на непідконтрольних об'єктах, реалізації матеріалів перевірок, проведених за вилученими правоохоронними органами документами (посадові особи об'єкта, що перевіряються, знаходяться у розшуку і перспективи виявлення їх місцезнаходження немає), а також організації зустрічних перевірок за межами регіону, де проводиться основні процедури контролю.

Враховуючи потребу в невідкладному розв'язанні великої кількості актуальних завдань організації контрольної діяльності в Україні, реформування державного фінансового контролю необхідно здійснювати у таких напрямах:

– основні положення фінансового контролю (статус, компетенцію головних органів, їх систему) доцільно закріпити конституційно з урахуванням принципів розподілу законодавчої, виконавчої влади та особливостей державного устрою країни, а також визначити в спеціальному Законі „Про фінансовий контроль в Україні" засади державної системи контролю;

– вирішити на законодавчому рівні питання, пов'язані з матеріально-технічним і соціальним забезпеченням працівників контролюючого апарату, стимулюванням їх праці та відповідно фізичним захистом;

– вдосконалити нормативно-правову, методологічну й інформаційну базу державного фінансового контролю з огляду на розвиток електронного документообігу і сучасних технологій контролю;

– надати право органам аудиторської і податкової служб самостійно, без залучення правоохоронних органів, здійснювати вилучення документів з метою запобігання їх знищенню чи приховуванню правопорушень, а також накладати санкції за результатами проведених ревізій і перевірок за порушення у використанні бюджетних коштів;

– надати право керівникам контролюючих органів у межах поточного кварталу здійснювати переміщення кошторисних коштів (за винятком захищених статей) з одночасним повідомленням про це Кабінету Міністрів України;

– запровадити єдину податкову декларацію з податку на прибуток для юридичних осіб і здачу її в електронній формі для посилення контролю і попередження порушень в цій сфері;

– закріпити на законодавчому рівні порядок реалізації матеріалів перевірок як для органів аудиторської і податкової служб, так і для правоохоронних органів, встановивши відповідальність сторін.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Піхоцький В. Система державного фінансового контролю в Україні: концептуальні засади теорії та практики. Львів : Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України, 2015. 21 с.

2. Кучер Г. Державні фінансові ресурси. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. 608 с.

3. Марченко О. Фінансова безпека держави. Львів, 2020. 356 с.

Яковчук Альона,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Скорик Марина Олегівна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ОПОДАТКУВАННЯ ЄДИНИМ ПОДАТКОМ ТА ПЕРЕВІРКА ПОВНОТИ І СВОЄЧАСНОСТІ ЙОГО СПЛАТИ

В наш час важливим завданням уряду є стимулювання розвитку малого бізнесу, створення та розвиток підприємницької ініціативи населення як окремих регіонів, так і всієї країни в цілому. Наповнення місцевих бюджетів значною мірою залежить від прибутків, які отримують суб'єкти малого підприємництва, вони розширюють ринок товарів і послуг, що пропонуються споживачам. Наслідком цього є забезпечення стабільного та динамічного розвитку місцевих бюджетів. Важливим напрямком державної підтримки малого бізнесу з 1999 року стало запровадження спрощеної системи оподаткування, звітності та обліку. Однак, досвід показує, що незважаючи на те, що така система дає можливість розвивати малий бізнес, зловживання у спрощеній системі оподаткування доволі часто ставлять під сумнів доцільність існування тих чи інших механізмів спрощення обліку і звітності.

Сучасна інтерпретація спрощеної системи оподаткування - це сплата єдиного податку. Єдиний податок – це місцевий податок, який сплачують фізичні особи – підприємці та юридичні особи, які перебувають на спрощеній системі оподаткування. Цей податок передбачає також спрощений облік доходів і витрат, а також покриває собою сплату і розрахунок певної кількості обов’язкових податків і зборів, які сплачуються в Україні (п. 297.1 ПКУ). Водночас платники єдиного податку на загальних підставах є платниками таких податків, платежів та зборів, як екологічний податок, рентна плата (у частині плати за спеціальне використання води, плати за користування надрами, спеціальне використання лісових ресурсів, користування радіочастотним ресурсом України) [1, 6].

Аналізуючи надходження від єдиного податку до місцевих бюджетів, слід зазначити, що у 2021 році ці надходження становили 8 % від сумарної кількості доходів місцевих бюджетів. Надходження від єдиного податку до зведеного бюджету у період трьох останніх років до повномасштабного вторгнення були такими: у 2019 році – 35 270,2 мл. грн, що становить 2,7 % доходів зведеного бюджету; у 2020 – 38 031 млн грн, у відсотковому співвідношенні – 2,8 %; у 2021 – 46 282,4 млн грн, що у відсотковому співвідношенні становить 2,8 % доходів зведеного бюджету України [2].

Основними напрямками податкового контролю щодо спрощеної системи оподаткування є такі:

перевірка легітимності переходу на спрощену систему оподаткування суб'єктів підприємницької діяльності(юридичних та фізичних осіб). На цьому етапі особлива увага приділяється таким аспектам: правильність визначення дати подання до контролюючого органу письмової заяви для внесення до Реєстру платників єдиного податку; достовірність даних, які наведені в заяві; відсутність у продавця заяви заборгованості перед бюджетом.

перевірка стану обліку витрат і доходів у звітних періодах – камеральна, невиїзна перевірка. Цей етап характеризується тим, що перевіряється фактична наявність необхідної обліково-фінансової звітності, перевіряється достовірність даних, що відображені у звітності, а також відображення даних в хронологічному порядку на основі первинних документів (на даному етапі застосовують методи логічної і зустрічної документальної перевірки);

перевірка правильності складання та своєчасності подання до органів Державної податкової служби звіту у формі розрахунку єдиного податку, визначеного за звітний період згідно з даними про фактично отримані доходи від реалізації товарів, робіт, послуг, а також доходи від іншої операційної діяльності. В даному випадку увага зосереджується на правильності застосування ставки єдиного податку й обчислення суми , що підлягає до сплати. Характерним є застосування методів аналізу й порівняння даних, нормативно-правової перевірки, формальної перевірки первинних документів;

перевірка правомірності звільнення платника єдиного податку від сплати інших податків та зборів;

в разі переходу підприємства на загальну систему оподаткування, обліку та звітності протягом звітного року перевіряється правильність такого переходу, зокрема, чи не порушено вимоги, що ставляться до платників єдиного податку;

перевірка правильності відображення єдиного податку в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності [3].

Важливо зазначити, що під час дії воєнного стану спрощена система оподаткування зазнала певних тимчасових змін. Так, на період дії режиму воєнного стану стало можливим застосування спрощеної системи оподаткування зі ставкою 2 % єдиного податку. Для цього законодавці доповнили п. 9 підрозд. 8 розд. XX Податкового кодексу України. Він не лише встановив тимчасові особливості сплати 2 %-єдиного податку, а й надав можливість ФОП – єдинникам 1 та 2 груп не сплачувати єдиний податок під час війни і не заповнювати податкову декларацію за період несплати єдиного податку. Такий особливий порядок оподаткування діє тимчасово: з 1 квітня 2022 року до припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану на території України. Після припинення або скасування воєнного, надзвичайного стану на території України платники єдиного податку 3 групи зі ставкою 2 % втрачають право на використання особливостей оподаткування згідно п. 9 підрозд. 8 розд. XX ПКУ. Вони автоматично повертаються на ту систему оподаткування, яку застосовували до переходу на 2 %. Також будь-який з платників єдиного податку за ставкою 2 % має право самостійно відмовитися від нього: з першого дня місяця, наступного за місяцем, у якому прийнято таке рішення (пп. 9.9. підрозд. 8 розд. XX ПКУ) [1].

Отже, можна зробити висновок, що функціонування спрощеної системи оподаткування, звітності та обліку – вагома підтримка малого бізнесу і в багатьох випадках вона є простішою та вигіднішою для платника. Проте, щоб залишатись на спрощеній системі, варто враховувати встановлені законодавством обмеження. Позитивним аспектом виступає підтримка урядом платників на спрощеній системі оподаткування під час воєнного стану, адже це допомагає їм залишитись на ринку та одночасно сприяти розвитку місцевих бюджетів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 01.04.2023).

2. Бюджет України – 2021 : статистичний збірник Міністерства фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/uk/statistichnij-zbirnik (дата звернення: 08.04.2023).

3. Онісіфорова В. Ю., Сідельнікова В. К. Спрощена система оподаткування: сучасний стан, переваги, недоліки та перспективи. 2019. URL : https://dspace.hnpu.edu.ua/items/c58af8eb-ee32-4eb6-9b7e-d8da1aaa921f (дата звернення: 02.04.2023).

4. Даценко Г. В. Контроль повноти та своєчасності сплати єдиного податку. *Вісник Хмельницького національного університету.* 2017. № 3. С. 89–95.

5. Греца Я. В. Правові аспекти застосування спрощеної системи оподаткування при здійсненні податкового планування. 2020. URL : https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/38533 (дата звернення: 01.04.2023).

6. Martynenko V., Kovalenko Y., Chunytska I., Paliukh O., Skoryk M., Plets I. Fiscal Policy Effectiveness Assessment Based on Cluster Analysis of Regions. *IJCSNS International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22. № 7. Pp. 75–84. URL : http://paper.ijcsns.org/07_book/202207/20220710.pdf
https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.7.10

СЕКЦІЯ 2
НОВІ ВЕКТОРИ АРХІТЕКТУРИ НАЦІОНАЛЬНОГО ТА МІЖНАРОДНОГО ОПОДАТКУВАННЯ

Андрущенко Володимир,
д-р екон. наук, професор;
Тучак Тетяна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

НОВА ФІСКАЛЬНА ЕПОПЕЯ: КЛІМАТИЧНІ ПОДАТКИ

В перші десятиліття XXI успіхи в світовій економіці, досягнення у науках і технологіях обернулися апокаліпсичними загрозами в екологічному та кліматичному аспектах. Настав драматичний момент – ніколи раніше не проявляло людство так сильно свою творчу енергію, але й водночас не творило небезпек собі на біду. «Завдаючи шкоди природі, ви, блідолиці, колись задихнетесь», – застерігав президента США Франкліна Пірса вождь індіанського племені ще в 1855 році.

Клімат є глобальним загальнолюдським суспільним благом, що виходить на перший план тривоги урядів та занепокоєння народів. Неконкурентну, невиключну в споживанні природу мають перш за все такі види глобальних суспільних благ як клімат і довкілля планети, цим благам не властиві індивідуальні попит і неділима пропозиція [1]. Досі благо земного клімату було нерукотворним, але нині воно потребує захисту та корекції. Підтримка глобального блага клімату фінансується з державних бюджетів суспільних благ. Крім клімату, є деякі інші глобальні блага (наприклад, міжнародна безпека). Всі вони мають відмітну спільну фіскальну властивість оплачуватися податками, тобто «податковими цінами» (tax prices) цих благ.

Відповідно величі загроз відкривається новий, надзвичайно важливий напрям бюджетно-податкової політики – *кліматичні фінанси (climate finance)*. Кліматичні фінанси постають як система трьох фіскальних інструментів впливу: 1) цільових податків, зборів та

обов'язкових платежів; 2) податкових пільг; 3) бюджетних асигнувань на клімат-захисні дії та заходи у місцевих, національних і міждержавних масштабах на принципах взаємної координації, солідарності, відповідальності та контролю. У силу тривалості програм дії на клімат, які можуть продовжуватися десятиліттями, методологія фіскальних кліматичних заходів не повторює короткотерміновий ситуативний характер антикризових економічних заходів.

Суттєва різниця між податковим та адміністративно-дозвільним способами впливу на поведінку забруднювачів, полягає в наступному:

- адміністративний контроль здійснюється шляхом управління кількістю ліцензій, натомість податки створюють забруднювачам безпосередній ціновий стимул без необхідності дозволів чи ліцензій;
- зростають податкові надходження до фіску:
- податки дозволяють забруднювати довкілля, але з вимогою, сплачуючи податки, компенсувати заподіяну шкоду.

У реальній суспільній практиці уставлення ціни на викиди CO2 у вигляді податку (збору) – традиційний, простий та ефективний засіб. На озброєнні кліматичних фінансів – податкові ставки і пільги, налаштовані на користь чистих «зелених» видів енергії й на шкоду зловредним вуглеводам.

Уже само поняття глобального суспільного блага об'єднує значну сукупність небажаних ефектів виробничого і побутового походження на клімат та природу, що дає підставу прилучити до фіскальних інструментів кліматичного характеру велике розмаїття різного роду платежів і заходів.

Так, поширення кліматичних податків, як окремої групи екологічних податків по захисту довкілля, розпочалося з 80-х років XX ст. з ініціативи Європейського союзу. Епоху податків цього виду спричинили невпинні негативні показники негативних змін клімату.

Наприклад, у Великій Британії податок на зміну клімату (climate change levy) набув чинності в 2001 р. Він стягується за промислове та комерційне використання електроенергії, вугілля, природного та скрапленого газу за диференційованими ставками в залежності від виду та якості палива. Цей збір запроваджено, щоб допомогти країні рухатися до мети скорочення викидів вуглекислого газу на 20 %.

У Нідерландах з 2021 року введено додатковий податок на викиди вуглекислого газу, що справляється за прийнятою в ЄС Схемою оподаткування викидів.

В США прийнятий закон про створення робочих місць і розвиток інфраструктури включає положення кліматичної та соціальної політики. Компаніям, які займаються екологічно чистими технологіями, пропонуються податкові пільги на мільярди доларів. Закон передбачає 375 мільярдів доларів пільг для галузей відновлюваної енергетики.

Дорогі кліматичні заходи по необхідності потребують великих фінансових потоків, а також супроводжуються масштабними бюджетно-податковими операціями. Так, у ЗМІ наводилися оцінки, що глобальна перебудова світової енергетики на відновлювані джерела обійдеться в астрономічну суму близько 300 трлн. дол. або в середньому близько 10 млрд. дол. інвестицій щорічно впродовж десятиліть. Натомість переорієнтація на відновлювану енергетику сонця та вітру робить неможливими парникові викиди вуглекислого газу і, відповідно, загальне потепління.

Європейським парламентом поставлено питання про перехід на кліматично нейтральні процеси виробництва в Європі, що буде прикладом для здійснення більш суворих щодо захисту клімату в усьому світі.

Отже, на відміну від адміністративних методів боротьби зі зміною клімату набуває сили важливий напрямок фіскальної політики – розгляд кліматичних проблем і підхід до їхнього вирішення з податкової точки зору. Оподаткування є ринковим стимулюючим інструментом з метою зміни поведінки забруднювачів у позитивну сторону.

Спрямована на захист клімату фіскальна політика є справді епопеєю – чимось дуже важливим, грізним і тривалим.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ress M. A. Global Public Goods, International public goods. URL : https://www.keionline.org/book/globalpublicgoodstransnationalpublicgoodssomedefinitions

2. Dullock A., Trombley S. The Norton dictionary of modern thought. New York – London. W.W. Norton and Company, 1999. P. 129, 274–275, 564.

3. Рязанова Н. Інститут фінансового рахівництва інформаційного суспільства: сутність та сучасна парадигма розвитку : монографія. Київ : КНЕУ, 2017. 337 с.

Базильчук Лілія,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Швабій Костянтин Іванович,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ЗАСТОСУВАННЯ ОФШОРНИХ СХЕМ ЯК ПРАКТИКА УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ: УКРАЇНСЬКІ РЕАЛІЇ

Ухилення від сплати податків через використання офшорних схем стало глобальною проблемою. У зв'язку з цим, країни втрачають значні суми доходів, оскільки підприємства та фізичні особи ухиляються від сплати податків. Більше того, це створює нерівні умови для бізнесу, оскільки ті, хто не використовує офшорні схеми, змушені сплачувати більше податків. Тому, боротьба з ухиленням від сплати податків через використання офшорних схем є надзвичайно важливою для країн та міжнародної спільноти.

Податковий кодекс України [1] визначає офшорні зони як території, до складу яких входять держави або частина території, залежні від цих держав, де можуть бути створені та діяти суб'єкти господарювання, що мають офшорний статус. Офшорні компанії працюють відповідно до законодавства країн, де вони зареєстровані. Як правило, інвестори обирають іноземну юрисдикцію, яка має більш сприятливу податкову політику, ніж їхні країни. Згодом створюють компанію та ведуть офшорний бізнес, щоб користуватися перевагами такої політики [2]. Заможні громадяни з усього світу використовують компанії з офшорних зон для оптимізації податків та приховування власності. Безумовно, офшорні зони є привабливими завдяки сприятливому валютно-фінансовому режиму, відсутністю або ж мінімальним ставкам оподаткування, високому ступеню захисту комерційної та банківської таємниці, лояльному державному регулюванню. Однак, їх існування чинить деструктивний вплив на країни, які являються донорами капіталу і зазнають суттєвих втрат через недоотримання податкових

надходжень до бюджету, безконтрольному вивезенню капіталу за кордон, а також посиленню процесів тінізації економіки й корупції.

В Україні особлива «цінність» офшорного бізнесу полягає в можливості юридично бездоганно переміщати капітал до країн з низьким оподаткуванням. Це один з найвідоміших і ефективних методів податкового планування, основою якого є відмінності у законодавствах багатьох країн: менші ставки, відсутність податків, часткове або повне звільнення від оподаткування компаній, що належать іноземним особам [3].

Основними легальними цілями та завданнями використання офшорних юрисдикцій українськими підприємствами для оптимізації оподаткування є:

— оптимізація податкового режиму шляхом зменшення податкових видатків суб'єктів господарювання;

— усування обмеження щодо вільного руху капіталів між країнами;

— зберегти конфіденційність інформації про наявність капіталу;

— можливість вкладення капіталу у найвигідніші та найбільш прибуткові активи світових країн;

— страхування від валютних ризиків і ненадійної банківської системи, зокрема доступ до більш якісних фінансових послуг.

На практиці, офшори суб'єктами господарської діяльності використовується для ухилення від сплати податків, що призводить до втрати податкових надходжень для державного бюджету, а також використовуються для приховування правдивої власності та контролю над активами. Такі дії можуть викликати проблеми у боротьбі з корупцією та іншими злочинними діями.

Переміщення прибутків з України за кордон до низькоподаткових юрисдикцій в умовах «економіки пандемії» (2020–2021 рр.) можна оцінити у діапазоні 120-200 млрд грн на рік, що має наслідком недонадходження податків до бюджету у розмірі від 15 до 35 млрд грн на рік [4].

Сьогодні в Україні створено можливість кардинального зламу тривалого домінування «офшорних конструкцій» в економіці. Останніми роками країна активізувала співпрацю з ОЕСР: у 2017 році приєдналася до Плану з розробки заходів протидії розмиванню податкової бази та виведенню прибутку (План BEPS), в лютому 2019 року

ратифікувала Багатосторонню конвенцію про реалізацію заходів щодо запобігання ерозії бази і зміщення прибутку (MLI), у 2020 році прийняла «антиофшорний» Закон № 466-IX.

Також, для протидій переходу в офшори в березні 2021 р. Кабінет міністрів України затвердив дворічний план заходів щодо запобігання відмиванню коштів у офшорних зонах і недопущення ухилення від сплати податків і зборів суб'єктами господарювання. Згідно з планом, ДПС, ДФС, Держмитслужба, Держфінмоніторинг, Мінфін, Мінекономіки та інші органи будуть залучені до запобігання незаконному виведенню коштів за кордон, у тому числі офшорних зон, незаконному переміщенню товарів на підставі підроблених рахунків-фактур (інвойсів) [2].

Наразі, головною загрозою для України залишається не відсутність власне нормативного інструментарію боротьби з офшорними схемами, а низька інституційна спроможність контролюючих органів з цім якісно працювати (зберігаються корупційні ризики, відсутні достатні фінансові ресурси). Бо навіть «старий» антиофшорний інструментарій (контроль трансфертного ціноутворення або ТЦУ), який запроваджено ще з 2013 року, як слід не опановано, а вже запроваджуються нові не менш інтелектуально та вартісна вагові механізми боротьби з переміщенням прибутків за кордон.

Отже, необхідність посилення державного контролю застосування офшорних схем пов'язане з тим, що діяльність організацій у зазначених зонах здебільшого спрямована на ухилення від оподаткування. В українському законодавстві були впроваджені значні зміни для боротьби з переходами в офшори для зменшення сплати податків, проте досі ефективність системи моніторингу контрольованих операцій залишається недостатньою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

2. Шамборовський Г. О. Застосування офшорних схем у податковому плануванні підприємницької діяльності. *Економіка та суспільство.* 2021. Випуск 30. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-49

3. Копитко М. І., Вінічук М. В Використання офшорних зон як спосіб ухилення від оподаткування. *Вчені записки університету «КРОК». Серія : Економіка.* 2021. Вип. 1. С. 79–88.

4. Дубровський В.,Черкашин В. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення / уникнення оподаткування в Україні: 2021. Київ, 2021. С. 55.

Бартащук Максим,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Лекарь Сергій Іванович,
д-р юрид. наук,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ЕЛЕКТРОННИЙ КАБІНЕТ ПЛАТНИКА ПОДАТКІВ

У сьогоденні Україна постала перед труднощами: світова економічна криза, глобалізація, пандемія, війна тощо. Проте, технологічні революції відбулися для ринків і галузей з моменту виникнення організованих спільнот і суспільств. Завдяки поширенню мобільних пристроїв, підвищенню доступу до високошвидкісного Інтернету, розвитку сучасних технологій (штучного інтелекту, обробки великих даних, інтернету речей, технологій розподілених реєстрів, хмарних обчислень) цифрові платформи знаходять практичне застосування в багатьох сферах людської діяльності. За останні кілька років відбулася технологічна революція з розвитком цифрових ринків [3]. Ефективна організація системи оподаткування є основою для забезпечення податкових надходжень до державних бюджетів та розвитку бізнесу. Важливого значення тепер набуває питання використання безоплатного функціонала електронного кабінету, що пропонує державна фіскальна служба України для роботи з платниками податків.

Державна фіскальна служба є своєрідним сервісом по обслуговуванню платників податків. На законодавчому рівні було створено інформаційно-телекомунікаційну систему під назвою електронний кабінет платника податків. Цей проєкт став електронним інструментом, що забезпечує реалізацію прав та обов'язків платниками податків та органами держави, що визначено у Податковому кодексі України.

Електронний кабінет ефективний для відповідних користувачів, зареєстрованих платників податків, як правило це юридичні та фізичні особи, самозайняті особи та особи, які провадять незалежну професійну діяльність. Для таких осіб можливий окремий вхід до електронного кабінету за допомогою електронного-цифрового підпису

будь-якого акредитованого центру сертифікації ключів. Користувачі можуть використовувати електронний кабінет платника цілодобово (24 години на дату кожного календарного дня), крім часу, необхідного для його технічного обслуговування. Але під час дії воєнного стану відбулось корегування графіку роботи електронних сервісів з 9 години до 18 годин у робочі дні, що значною мірою ускладнює роботу платникам податків.

Електронний кабінет можливий для використання не тільки зареєстрованим користувачам. Він складається з двох частин: відкритої та закритої. Перша відкрита – це загальнодоступна частина, доступ до якої мають усі користувачі без використання електронних довірчих послуг. Друга закрита називається особистим кабінетом, до якого мають доступ зареєстровані користувачі.

Загальнодоступна частина має обмежений доступ даних. Тобто, користувач може отримати доступ до інформації з публічних реєстрів; дані про взяття на облік платників; дані з реєстру страхувальників; дані з реєстру платників ПДВ; дані з реєстру платників єдиного податку; інформація про РРО та ПРРО; інформація про книги ОРО; дані з реєстру платників акцизного податку з реалізації пального; дані з реєстру осіб, які здійснюють операції з товарами; податковий календар; перегляд та друк бланків податкової звітності; заповнення декларації про майновий стан і доходи для громадян; контакти та адреси чинних центрів обслуговування платників.

Безконтактний електронний сервіс персоналізовано та захищено, він відкриває більше можливостей для зареєстрованих користувачів, а саме можна отримати доступ до таких інструментів: формувати та подавати до органів ДПС податкову звітність; формувати та подавати звітність в електронному вигляді до пенсійного фонду, статистик, ФСС тощо; листуватись з органами ДПС подавати заяви та запити на отримання інформації; отримувати інформацію про стан розрахунків з бюджетом і нагадування щодо строків подання звітності та сплати податків, зборів (обов'язкових платежів); реєструвати податкові накладні та розрахунки корегування до них у єдиному реєстрі податкових накладних; отримувати інформацію з єдиного реєстру податкових накладних; отримувати інформацію з реєстрів операцій та транзакцій в системі електронного адміністрування ПДВ; - отримувати інформацію стосовно РРО/ПРРО.

Систематичне використання електронного кабінету платника податків підприємствами спрощує роботу бухгалтерам на всіх етапах обліку починаючи з листування з податковими органами та закінчуючи подачею звітності у всі контролюючи органи. Тобто держава не стоїть на місці, тому з'являються все нові і нові види послуг та сервісів у сфері оподаткування, які раніше були недоступні у цифровому форматі. В умовах сучасності основними критеріями задоволення потреб це зручність, простота та комфорт всіх процедур з оподаткування. Новітні технології це швидкість передачі та обробки інформації, це можливість мінімізувати людський фактор у механізмах адміністрування податків.

Отже, електронний кабінет – безоплатний сервіс, що являє собою автоматизоване робоче місце кожного платника податків, організоване таким чином, щоб доступ був можливий з будь-якого комп'ютера, що підключений до мережі Інтернет, не вимагаючи встановлення будь-якого додаткового програмного забезпечення та дозволяє скоротити кількість візитів до контролюючих органів в умовах адаптивного карантину та воєнного стану. Таким чином, дійсно електронний кабінет платника податків є дуже зручним, безоплатним і ефективним інструментом, який можна використовувати для швидкого і легкого адміністрування податку на додану вартість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Порядок функціонування Електронного кабінету, затвердженого наказом Мінфіну від 14.07.2017 № 637. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0942-17#Text

2. Сліпченко Г. М. Щодо здійснення внутрішнього контролю розрахунків з бюджетом за податком на додану вартість. *Актуальні питання економічних наук*, 13–14 травня 2016 року. URL : http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/eko/17may2016/18.pdf/

3. Дубина М., Козлянченко О. Концептуальні аспекти дослідження сутності діджиталізації та її ролі в розвитку сучасного суспільства. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. Випуск 3 (19). С. 21–32.

Будник Вероніка,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Лекарь Сергій Іванович,
д-р юрид. наук, професор,
заслужений економіст України,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

НОВІ ВЕКТОРИ СУЧАСНОЇ ПОДАТКОВОЇ АРХІТЕКТУРИ НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ

Сучасна міжнародна податкова архітектура зазнає значних змін, спричинених глобалізацією економіки, швидким розвитком цифрових технологій, зростанням світової торгівлі та питаннями сталого розвитку. У зв'язку з цим, нові вектори реформування податкової системи на міжнародній арені виходять на передній план. Глобальна гармонізація податкових правил, зміна підходу до оподаткування цифрових компаній, роль податкових бенефіціарних власників, розвиток інтернаціональної податкової координації, введення нових стандартів інформаційної звітності та стимулювання зеленої економіки - це лише кілька з напрямків, які визначають нові вектори сучасної податкової архітектури на міжнародній арені. Ряд нових векторів, які відображають зміни та тренди в світовій економіці, включають боротьбу з податковим ухиленням, податковий конкурс, зелену податкову політику та податкову цифровізацію [1]. Розгляд цих питань має велике значення для податкової політики країн, міжнародних організацій та бізнес-співтовариств, оскільки вони впливають на умови оподаткування, боротьбу з податковими ухиленнями, розвиток сталої економіки та доходи держав. Останніми роками міжнародне оподаткування стало однією з головних тем, що обговорюються в політичних та економічних колах. Зростання глобалізації, цифрові технології та громадський тиск створюють потребу в нових підходах до міжнародного оподаткування. У цьому контексті нові вектори сучасної податкової архітектури на міжнародній арені набувають особливої актуальності. Ці вектори охоплюють не лише питання оподаткування цифрових компаній, але

й глобальну гармонізацію податкових правил, роль податкових бенефіціарних власників, міжнародну податкову координацію та створення стимулів для розвитку зеленої економіки. У даному контексті, важливо розглянути нові вектори сучасної податкової архітектури на міжнародній арені та їхнє значення для розвитку міжнародного оподаткування.

Актуальність даної теми полягає в тому, що оскільки в сучасних умовах глобалізації та зростання міжнародної торгівлі, податкова система стає все більш складною та потребує постійного оновлення. З одного боку, країни намагаються пристосуватися до нових реалій та забезпечити більш ефективний збір податків, з іншого - намагаються захистити себе від податкових ухилень та зменшити втрати доходів від оподаткування міжнародних компаній. Такі нові вектори, як глобальна гармонізація податкових правил, зміна підходу до оподаткування цифрових компаній та зростання ролі податкових бенефіціарних власників, мають велике значення для розвитку податкової системи в міжнародній арені. Вони дозволять забезпечити більшу прозорість, ефективність та справедливість в оподаткуванні, що є важливим для забезпечення стабільності та розвитку глобальної економіки.

Варто зазначити, що один з актуальних векторів сучасної податкової архітектури – це глобальна гармонізація податкових правил. Зростання міжнародної торгівлі та інвестицій призводить до потреби уніфікувати правила оподаткування між різними країнами, забезпечувати більшу прозорість та взаємодію між податковими органами різних країн, а також запобігати подвійному оподаткуванню та податковому ухиленню. Крім цього, зміна підходу до оподаткування цифрових компаній. Швидкий розвиток цифрової економіки вимагає адаптації податкових правил до особливостей цифрових компаній, які використовують складні корпоративні структури та пересувають прибутки між різними юрисдикціями [2]. Введення спеціальних правил оподаткування для цифрових компаній може забезпечити більш справедливий розподіл податкових навантажень між різними галузями економіки. Також важливим вектором є зростання ролі податкових бенефіціарних власників. У зв'язку з підвищеною увагою до боротьби з відмиванням грошей та податковим ухиленням, роль фізичних осіб, які контролюють підприємства.

Над вивченням даного питання займалась велика кількість науковців та експертів з різних галузей, що вивчали та досліджували нові вектори сучасної податкової архітектури на міжнародній арені. Деякі з відомих науковців, які внесли вагомий внесок у дослідження цієї теми, включають: Паскаль Сент-Аман, Голова Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) Центру податкової політики та адміністрування, який досліджує різноманітні аспекти міжнародного оподаткування, включаючи цифрове оподаткування та міжнародну податкову координацію [3]. Також, Ріхард Мерсер, професор економіки та фінансів в Європейському університеті Інституту в Флоренції, який досліджує роль податкових бенефіціарних власників, податкову оптимізацію та міжнародні аспекти оподаткування. Паскаль Кеєм, Голова Загальної дирекції податків та мита в Європейській комісії, який досліджує питання оподаткування цифрових компаній, роль Європейського Союзу в міжнародному оподаткуванні та глобальну гармонізацію податкових правил. І також, Річард Мерфі, професор права та економіки в університетах Нью-Йорка та Осло, який досліджує роль податкових систем у створенні стимулів для розвитку зеленої економіки та забезпеченні сталого розвитку.

Податкова архітектура є важливим аспектом фіскальної політики країн і міжнародних відносин. Завдяки глобалізації, цифровій економіці, зеленому руху та іншим глобальним тенденціям, сучасна міжнародна податкова архітектура швидко змінюється [4]. В цьому контексті з'являються нові вектори, які впливають на податкову політику країн і міжнародні податкові стандарти. Давайте розглянемо деякі з них:

1. Глобальна гармонізація податкових правил - це необхідний крок для забезпечення більшої прозорості та справедливості в оподаткуванні на міжнародній арені.

2. Зміна підходу до оподаткування цифрових компаній є одним з векторів сучасної податкової архітектури на міжнародній арені, що дозволяє зменшити податкові ухилення та збільшити дохід держав від оподаткування цих компаній[5].

3. Роль податкових бенефіціарних власників зростає на міжнародній арені, що спонукає країни до впровадження більш жорстких правил щодо забезпечення прозорості та обмеження використання податкових ухилень.

4. Розвиток інтернаціональної податкової координації та співпраці між країнами є важливим елементом сучасної податкової архітектури на міжнародній арені.

5. Введення нових стандартів інформаційної звітності та обміну податковою інформацією між країнами є необхідним для забезпечення ефективного контролю за оподаткуванням на міжнародній арені.

6. Розвиток зеленої економіки та стимулювання сталих інвестицій потребує введення нових податкових механізмів та стимулів, що забезпечать розвиток екологічно чистих технологій та продуктів.

7. Прозорість та обмін податковою інформацією в контексті нових векторів міжнародної податкової архітектури.

8. Створення міжнародних стандартів та принципів для сучасної податкової архітектури.

9. Інновації у податковій адміністрації та їх роль у формуванні нових векторів міжнародної податкової архітектури.

10. Роль міжнародних організацій у розвитку сучасної міжнародної податкової архітектури.

11. Виклики та перспективи реформування міжнародної податкової архітектури в майбутньому.

Міжнародна податкова архітектура продовжує еволюціонувати, відображаючи зміни та тренди в світовій економіці та взаємодії між країнами. Нові вектори включають боротьбу з податковим ухиленням, податковий конкурс, зелену податкову політику та податкову цифровізацію [6]. Боротьба з податковим ухиленням та співпраця між країнами стають все більш актуальними, що відображається в угодах та стандартах, спрямованих на забезпечення більшої прозорості та обміну податковою інформацією. Таким чином, податковий конкурс між країнами стає все більш інтенсивним, що призводить до розвитку нових підходів до податкової політики з метою залучення бізнесу та інвестицій.

Отже, на основі вище зазначеної інформації, можемо зробити висновок, що держави все більше співпрацюють, зокрема, в рамках міжнародних організацій та угод, для забезпечення більшої прозорості та обміну податковою інформацією. Зменшення податкових ставок, спрощення адміністративних процедур та надання податкових пільг збільшують конкуренцію між країнами. Зростає увага до впливу податкової політики на сталість та екологічні аспекти економіки [7].

Впровадження зелених податків, зниження податкового тягар на екологічно чисті технології та заохочення енергоефективності стають все більш популярними. Завдяки розвитку технологій та цифрових рішень, країни впроваджують нові податкові системи, які сприяють більш ефективному збору податків та забезпеченню прозорості в економіці. Нові вектори в сучасній податковій архітектурі на міжнародній арені відображають необхідність адаптації до нових умов глобальної економіки та викликів сьогодення. Податкова цифровізація стає все більш поширеною, допомагаючи країнам вдосконалювати процеси збору податків, забезпечувати ефективний обмін податковою інформацією та використовувати сучасні технології для оптимізації податкових процесів. Усі ці нові вектори сучасної податкової архітектури на міжнародній арені взаємодії між країнами мають вплив на підприємства, громадян та міжнародну економіку в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. World Economic Outlook: A Long and Difficult Ascent. International Monetary Fund. October 2020. Web.

2. OECD/G20 Inclusive Framework on BEPS. (2021). Pillar One Blueprint. URL : https://www.oecd.org/tax/beps/beps-action-1-tax-challenges-arising-from-digitalisation-of-the-economy.htm

3. Tax Foundation. (2021). International Tax Competitiveness Index 2021. URL : https://taxfoundation.org/publications/international-tax-competitiveness-index/2021-international-tax-competitiveness-index/

4. ООН. Основні принципи міжнародної податкової архітектури. URL : https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/convention7_ru.shtml

5. Міжнародна податкова політика в контексті світових змін: Рекомендації МВФ щодо податкових реформ / МВФ. 2019.

6. Тенденції в сучасній міжнародній податковій архітектурі. *Journal of International Taxation*. Київ, 2022.

7. Taxing Multinational Enterprises as Unitary Firms by Allison Christians, Reuven S. Avi-Yonah, and Haiyan Xu. 2019.

Варважицька Тетяна,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Швабій Костянтин Іванович,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАЦІОНАЛЬНОМУ ТА МІЖНАРОДНОМУ ОПОДАТКУВАННІ

За останні десятиліття інформаційні технології впроваджуються в різні сфери діяльності людини і стають ключовим чинником зростання продуктивності праці та підвищення якості життя. Вчені розглядають ці зміни як настання нової ери економічного розвитку, який в літературі характеризується терміном «цифрова, або інформаційна економіка».

Цифрові технології відкривають нові можливості управління податками. Використання сучасних IT-інструментів дозволяє податковим органам збирати та управляти податками ефективніше та з більшою якістю. Це допомагає уникнути порушень податкового законодавства, максимально підвищити ефективність податкового адміністрування та досягти максимальної сплати податків. Використання інформаційних технологій дозволяє розв'язувати багато задач та змінити парадигму управління податками.

Основні переваги автоматизації податкового адміністрування:

- Зниження витрат на податкове адміністрування;
- Зменшення адміністративного навантаження та адміністративних бар’єрів платників податків (зменшення витрати часу та праці на подання та сплату податків та інші заходи податкового контролю);
- Зменшення ризиків під час податкових перевірок (усунення змови між контролюючими органами та платниками податків та зменшення кількості помилок під час податкових перевірок);
- Розширення географії бізнесу та податкового менеджменту.

Окремі країни, в тому числі ті, що розвиваються, швидко впроваджують нові цифрові технології в адміністрування податків, зокрема, Естонія, Сінгапур, Данія, Кенія. У той же час, деякі розвинені країни, такі як США, Канада, Великобританія та Німеччина, більш стримані у використанні цифрових технологій в податковій сфері через ризики непередбачуваних наслідків тотальної діджиталізації.

Податкові адміністрації розвинених країн світу застосовують різноманітні інноваційні технології для покращення своєї ефективності, такі як віртуальні помічники, штучний інтелект, прикладні програмні інтерфейси, хмарні обчислення та інструменти аналітики.

Україна також активно працює над діджиталізацією системи податкового адміністрування та впровадженням новітніх технологій серед яких:

Електронний кабінет платника податків;

Система "Податковий блок";

M.E.Doc Чат-бот для платників податків;

Єдине вікно подання електронної звітності;

Електронна митниця;

Відкриті дані Держава в смартфоні ("Дія").

Ці технології дозволяють значно полегшити процеси сплати податків та подання звітності, а також знизити витрати на адміністрування податків.

Перспективними заходами щодо цифровізації податкових органів України можуть бути:

створення повністю верифікованої блокчейн-платформи обліку платників податків (з наступною заміною існуючих баз даних та розширенням переліку суб'єктів, які здійснюють реєстрацію платників податків таких категорій як юридичні особи, індивідуальні підприємці та самозайняті громадяни);

розвиток платформ для віддаленого податкового контролінгу в діяльності податкових органів;

впровадження комплексного цифрового управління людськими ресурсами податкових органів; застосування VR / AR технологій в безпосередній взаємодії (комунікації) податкових органів з платниками податків (громадянами і представниками організацій) [2, с. 60].

Цифрові технології можуть допомогти податковим органам підвищити ефективність своєї роботи, знизити адміністративні витрати

та збільшити надходження до бюджетів. Проте, впровадження цих технологій потребує значних витрат, і в Україні є необхідність у збільшенні інвестицій у новітні цифрові технології для підвищення ефективності та автоматизації процесів комунікації платників з податковими органами та боротьби з податковими правопорушеннями.

Податкові органи України повинні активніше впроваджувати новітні цифрові технології та електронні сервіси для забезпечення більш прозорої та ефективної роботи. Це може допомогти підвищити довіру платників податків до системи оподаткування та знизити рівень тіньової економіки в країні. Крім того, впровадження цифрових технологій може покращити якість обслуговування платників податків та сприяти більш ефективному використанню ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вакулик Д. Цифрові тренди у сфері оподаткування: зарубіжний досвід та перспективи для України. *Collection of Scientific Papers «SCIENTIA»* (April 22, 2022; Chicago, USA), 25–29. 2022. URL : https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/87

2. Харковський Б. В. Діджиталізація справляння податків: зарубіжний досвід та перспективи для України. 2021. С. 60.

3. Tax Administration: Comparative Information on OECD and Other Advanced and Emerging Economies. Tax Administration 2019. URL : https://read.oecdilibrary.org/taxation/tax-administration2019_74d162b6-en#page45

Вишняк Анастасія,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Калита Тетяна Анатоліївна,
канд. екон. наук,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ОПОДАТКУВАННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Війна – це стан екстремальної нестабільності, коли держава стикається з різким збільшенням витрат на забезпечення безпеки та оборони, та зменшенням доходів від податків та інших джерел. Одним із найефективніших способів забезпечення фінансування війни є збільшення податків та інших видів оподаткування. Проте, такий підхід має свої переваги та недоліки, які варто розглянути детальніше.

Збільшення доходів державного бюджету є однією з ключових переваг підвищення податків та інших видів оподаткування під час конфлікту. Це дає змогу задовольнити потреби військових і цивільного населення в зброї, продовольстві, медикаментах та інших предметах першої необхідності. Запозичення уряду є менш необхідними, коли дохід зростає, що зменшує витрати на обслуговування боргу [1]. Оподаткування під час війни дає змогу населенню та бізнесу справедливо розподілити витрати на конфлікт. Це забезпечує більш справедливий розподіл витрат на конфлікт, оскільки всі фізичні особи та підприємства, які мають дохід, зобов'язані платити податки. Крім того, це допомагає знизити ймовірність суспільних хвилювань, спричинених нерівномірним розподілом витрат на війну.

Держава може задовольнити інші вимоги та довгострокові військові потреби шляхом підвищення податків та інших форм надходжень. Наприклад, колись державні витрати на дослідження та технології можуть допомогти військовій промисловості. Крім того, підвищення податків може допомогти уряду задовольнити військові потреби протягом тривалого періоду часу, що зменшить ймовірність майбутніх військових загроз. Державні витрати зазвичай збільшуються

під час конфлікту, що може спричинити зростання інфляції [2]. Підвищення податків може допомогти перемістити кошти з особистого споживання до державних витрат, що може зменшити навантаження на інфляцію. Це може допомогти зберегти економічну стабільність і зменшити згубний вплив конфлікту на економіку країни. Збільшення податків під час конфлікту може призвести до зниження прибутковості компаній і втрати робочих місць. У компанії може бути недостатньо грошей, щоб покрити вищі податки, що може призвести до зниження виробництва та нижчої оплати праці працівників. Крім того, це може зменшити інвестиції компанії та здатність економіки відновлюватися після конфлікту. Податкове навантаження на резидентів може стати важчим у результаті підвищення податків, особливо для тих, хто вже має низькі доходи. Це може призвести до зниження рівня життя та зростання бідності. Крім того, підвищення податків може призвести до зростання неофіційної економіки та зменшення податкових надходжень держави [3]. Соціальні заворушення також можуть посилитися внаслідок підвищення податків, особливо якщо громадяни не задоволені тим, як уряд використовує додаткові доходи. Це може сприяти суспільним заворушенням і викликати недовіру громадян до уряду. Внаслідок цього може зрости політична нестабільність і суспільство.

Підвищення податків може підвищити ймовірність корупції, особливо якщо особи, які приймають рішення, мають доступ до значних обсягів грошей. Імовірність корупції може зрости, якщо держава не буде належним чином керувати тим, як витрачаються ці гроші. Крім того, вищі податки можуть сприяти розвитку нелегальної та тіньової економіки, що потенційно може підвищити небезпеку корупції [4].

У результаті податки під час конфлікту можуть мати як сприятливі, так і несприятливі наслідки. Держава має забезпечити ефективний контроль за використанням доходів, підвищити ефективність управління та знизити небезпеку корупції, щоб податки були успішними під час конфлікту. Крім того, можна використовувати інші джерела фінансування, такі як позики та міжнародна допомога.

Ефективне оподаткування під час війни вимагає також посиленої інформаційно-довідкової роботи з платниками податків. Органи державної влади повинні надавати консультації, роз’яснення, у тому числі і проводити комунікаційні зустрічі за участю представників представників

органів державної податкової служби та бізнесу щодо підвищення ставок податків та введення інших форм оподаткування, а також пояснення спірних питань з організації сплати податкових платежів.

Як наслідок, під час воєнного конфлікту податки відіграють роль податкових важелів та можуть мати свої переваги та недоліки. Держава в свої чергу повинна забезпечити ефективне використання грошей, знизити небезпеку корупції та створити комплексний план фінансування війни, щоб ця стратегія була успішно реалізована. Країна має бути готовою до форс-мажорних ситуацій у фінансовій політиці, які можуть відбутися під час воєнного стану.

Міжнародні позики та допомога також можуть використовуватися для фінансування військових зусиль. На сьогодні відомо, що нещодавно Україна отримала перший транш кредиту від Міжнародного валютного фонду у межах нової програми розширеного фінансування. Ця програма розрахована на чотири роки фінансування за механізмом розширеного фінансування (EFF) в розмірі 15,6 мільярда доларів для України. Отримані кошти допоможуть Уряду профінансувати всі критичні видатки та зберегти макрофінансову стабільність[5].

Міжнародні союзники активно надають військово-технічну та фінансову допомогу. США — найбільший іноземний донор й українського бюджету. Загальна сума міжнародної допомоги, яка надійшла до бюджету України з 24 лютого, перевищила 28 мільярдів доларів. Вклад міжнародних партнерів, таких як США, ЄС, МВФ, Світовий Банк, Німеччина, Канада, Велика Британія, ЄІБ, Франція, Японія, - склав 60% від усього додаткового фінансування, що отримав український бюджет[6].

Держава може задовольнити інші вимоги та довгострокові військові потреби шляхом підвищення податків та інших форм надходжень. Наприклад, фінансування державних витрат на наукові дослідження військових технологій у майбутньому виведуть військову промисловість на більш високий рівень.

Загалом, оподаткування під час війни є складною та чутливою проблемою, яка потребує уважного підходу щодо ефективного управління фінансами. Органи державної влади повинні працювати злагоджено задля правильної організації справляння податкових платежів з платників податків та забезпечення ефективного використання коштів, для фінансування необхідних військових витрат, а також соціально-економічних потреб.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабенко А. Війна та економіка: зіткнення інтересів. Київ : Києво-Могил. акад., 2018.

2. Фісшоф С., Штейнер Х.-Й. Фінанси війни: проблеми, досвід та перспективи. Львів : Вид-во Львів. комерц. акад., 2016.

3. Національний банк України. Фінансовий стан України у 2020 році. URL : https://bank.gov.ua/news/all/finansovij-stan-ukrayini-u-2020-rosi

4. Про державний бюджет України на 2021 рік : Закон України / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-20#Text

5. Україна отримала перші $2,7 млрд від МВФ в рамках нової програми. *Суспільне новини.* URL : https://suspilne.media/434271-ukraina-otrimala-persi-27-mlrd-vid-mvf-v-ramkah-novoi-programi/

6. Скільки грошей Україна отримала в 2022 році від США та міжнародних союзників. *Суспільне новини.* URL : https://suspilne.media/280175-skilki-grosej-ukraina-otrimala-vid-ssa-ta-miznarodnih-souznikiv/

Владовська Марина,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Лекарь Сергій Іванович,
д-р юрид. наук, професор,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ: УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ

Одним з важливих аспектів розвитку економіки країни є забезпечення ефективної боротьби з ухиленням від сплати податків. Оскільки наша держава постійно стикається з проблемами недонадходжень до бюджету, то поступова та продумана система боротьби зі злочинами у фіскальній сфері є одним із головних питань сьогодення.

В умовах сучасної практики ухилення від сплати податків несе загрозу для соціально-економічного розвитку держави, адже податкові надходження є основним джерелом доходів у бюджети. Через втрату податкових надходжень з'являються ризики бюджетної стабільності, виникає дефіцит фінансування соціальної сфери, що, призводить до зниження рівня соціального захисту населення [1, с. 179].

Ухилення від сплати податків може бути реалізовано двома шляхами: шляхом використання незаконних методів і шляхом легалізованих дій. До прикладу в енциклопедії ухилення від сплати податків трактується як сукупність легальних і незаконних способів приховування доходів від оподаткування [2, с. 778–779]. Тому більша частина вчених розмежовують ці два методи та легалізоване зменшення оподаткування визначають як уникнення від плати податків, а незаконне – ухилення від сплати податків. На сьогодні ухилення від сплати податків трапляється в Україні досить часто та є певною нормою ведення бізнесу. За різними оцінками в Україні у тіні перебуває значний відсоток ВВП, що призводить до негативних наслідків для вітчизняної економіки, таких як зменшення податкових надходжень до бюджету, недофінансування соціальних сфер та суспільних потреб, зростання рівня корупції тощо [3, с. 156].

Порівнюючи покарання за злочини у даній сфері в країнах Європейського союзу значно більші та жорсткіші ніж в Україні. Наприклад, згідно з Податковим кодексом Франції особа, яка ухилялась або намагалась ухилятися від сплати податків шляхом обману або відмовилась від декларування доходів може бути позбавлена волі до 5 років та призначеним штрафом 500 000 євро. За ті ж злочини, здійсненні організованою групою – позбавлення волі до 7 років та штрафу 3 000 000 євро. У Німеччині відповідальність за надання відповідним органам неправдивих даних щодо оподаткування передбачено штраф або позбавлення волі на строк до 5 років та штрафні санкції. За злочини, що завдали більш значних втрат - позбавлення волі може бути збільшено до 10 років. При тому, що в українському законодавстві передбачено штраф, позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на певний строк, конфіскацію майна [3, с. 157].

Можемо стверджувати, що покарання в Україні є достатньо слабкими порівняно з Європейськими країнами, а розміри штрафів є незначними, порівняно зі шкодою завданою національній економіці. Саме тому, для підвищення рівня ефективності системи, вважаю за необхідне, перегляд чинної системи відповідальності за ухилення від сплати податків та розробка шляхів її вдосконалення. При цьому, на законодавчому рівні відповідальність за ухилення від сплати податків, зборів та інших обов’язкових платежів необхідно посилити шляхом внесення змін до чинного законодавства України, зокрема: збільшення штрафів за ухилення від сплати податків, зміцнення відповідальності керівників компаній за податкові правопорушення, інфляційне оновлення штрафних ставок тощо. При цьому варто звернути увагу не тільки на законодавчий аспект, а й організаційний, покращення відповідальності за ухилення від сплати податків може включати такі заходи: збільшення контролю з боку податкових органів, включаючи підвищення кількості податкових перевірок, перевірку електронної звітності та автоматизовану аналітику даних для виявлення потенційних випадків ухилення від сплати податків; вдосконалення системи звітності та відкритості в податкових процедурах, зокрема, шляхом покращення доступу до інформації про податкові зобов'язання та права і обов’язки платників податків; зміцнення співпраці між податковими органами та іншими відповідними відомствами, такими як: правоохоронні органи, банки, реєстратори розрахункових

операцій тощо, для обміну інформацією та спільних дій щодо виявлення і припинення податкових правопорушень; проведення інформаційних кампаній та навчань, спрямованих на підвищення свідомості платників податків про важливість своєчасної та правильної сплати податків, а також про наслідки ухилення від сплати податків тощо.

Отже, проблема ухилення від сплати податків є актуальною і потребує здійснення подальшої роботи для її вирішення. Саме створення раціональної податкової системи забезпечить баланс національних та приватних інтересів, сприятиме розвитку підприємництва та збільшенню національного багатства України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вітліна М. О., Шульга Т. М. Міжнародні заходи протидії ухиленню від сплати податків. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 1. С. 178–180.

2. Мочерний С. В. Економічна енциклопедія. Том 3. Київ : Академія, 2002. 952 с.

3. Слободян Я. Відповідальність за ухилення від сплати податків: недоліки та шляхи вдосконалення. *Драйвери інновацій в економіці та фінансах: глобальні виклики та перспективи.* 2021. С. 156–159.

Глушко Анна,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Лекарь Сергій,
д-р юрид. наук, професор,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ПОДАТКИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ У РОЗРІЗІ ОБОРОНОЗДАТНОСТІ КРАЇНИ

Воєнний стан – це період невизначеності і зростаючих ризиків для всіх бізнесів. Влада вживає низку заходів для мінімізації негативних наслідків. Проте інколи ці заходи занадто радикальні й не до кінця продумані. Як наслідок, податкова визначеність разом із передбачуваністю страждає не лише для платників податків, але й для регуляторів. Однак, потрібно розуміти, що запроваджені зміни – це лише миттєві заходи, які ефективно працюють протягом нетривалого часу.

Слушним з цього приводу є зазначення О. М. Сарахман та П. О. Козака, які наголошують, що війна – це найбільше випробування для економіки. ВВП значно скоротився, безліч підприємств закрилися, але багато хто адаптувався та продовжив роботу. Введення воєнного стану призвело до змін у всіх сферах життя і торкнулося кожного з нас. Не залишилася осторонь і податкова система України, адже для досягнення стабільного функціонування держави в умовах воєнного часу для керівництва держави вкрай важливо забезпечити стабільне надходження податків до бюджетів [1, с. 410]. Дійсно, це означає, що росіянам не вдалося зламати нас ні військово, ні навіть економічно.

У розрізі даного дослідження варто звернути увагу на важливість системи оподаткування в умовах воєнного стану. Так, у січні – лютому 2023 року надходження до зведеного бюджету по платежах, що контролюються Державно податковою службою, становлять 149,9 млрд грн. До державного бюджету надійшло 83,5 млрд грн, до місцевих бюджетів – 66,5 млрд гривень [2]. Традиційно національні інтереси пов’язуються з податками у зв’язку із впливом останніх на

фінансування національних потреб, в першу чергу, обороноздатності та соціального забезпечення. Так, С. О. Савченко у своєму дослідженні відзначає, податки є фактором забезпечення національних інтересів внаслідок трьох причин, зокрема:

– податкові надходження є джерелом фінансування військової потужності країни;

– прямий і опосередкований вплив податків на економічний добробут населення країни, що відповідає стабільним доходам, зайнятості та підтримці підприємництва;

– вплив податків на економічний розвиток країни як основу взаємодії між державами із спільними або суміжними інтересами [3, с. 125–126].

Також авторка слушно підкреслює, що роль податків в реалізації національних інтересів можна розглядати з макроекономічної та мікроекономічної точки зору. Зокрема: з макроекономічної точки зору проблема стосується обсягів бюджету та зменшення дефіциту; у свою чергу мікроекономічна перспектива зосереджується на забезпеченні загального багатства населення та підтримці інших компонентів національних інтересів [3, с. 126]. Варто погодитись, що податки пов’язані з ними шляхом вилучення та надання коштів, впливу на мотивацію до діяльності в сфері промисловості, сільського господарства, науки і техніки, торгівлі та міжнародних потоків капіталу, не кажучи вже про культуру та формування провідної економічної моделі.

Отже, можемо стверджувати, що податки відіграють важливу роль у забезпеченні обороноздатності країни, надаючи необхідні кошти для фінансування оборонних витрат, розвитку науково-технічної бази, соціального захисту військовослужбовців, розвитку інфраструктури та забезпечення військової підготовки. Відповідна фінансова підтримка дозволяє країні мати військові ресурси, необхідні для відповіді на можливі загрози та виконання своїх оборонних обов’язків

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сарахман О. М., Козак П. О. Податки воєнного часу. *Scientific progress: innovations, achievements and prospects.* 2023. С. 410–414.

2. Урядовий портал / Єдиний вебпортал органів виконавчої влади. 2023. URL : https://www.kmu.gov.ua/news/u-sichni-liutomu-2023-roku-do-zvedenoho-biudzhetu-nadiishlo-1499-mlrd-hryven-podatkiv (дата звернення: 24.04.2023).

3. Савченко С. О. Податки та національні інтереси. Системотворення у функціонуванні фінансових інституцій: держава, територія, суб'єкт господарювання. *Дослідження фінансових інституцій та інструментів розвитку держави, територій та суб'єктів господарювання: теоретичні, методологічні та практичні аспекти.* Одеса, 2022. С. 125–126.

Данильчук Олександр,
Глушко Олексій,
здобувачі вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Лекарь Сергій Іванович,
д-р юрид. наук, професор,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІКОЮ УКРАЇНИ

Актуальністю теми дослідження є глобалізація економіки, що сприяє покращенню якості та повноті використання облікової інформації в механізмах регулювання економічних відносин. Тому виникає потреба в оновленні складових обліково-інформаційних систем, які мають враховувати закон та його адекватність щодо рівня розвитку національної економіки та суспільної продуктивності. Тому обліково-інформаційні системи мають бути ефективними інструментами розуміння умов, економічних процесів і результатів діяльності окремих суб'єктів господарювання,.

Метою дослідження є визначення теоретико-методологічних положенньь раціональності обліково-інформаційних систем з урахуванням їх змісту та призначення з точки зору інструментального забезпечення системи управління економікою України.

Питання обліково-інформаційної системи в управлінні економікою висвітлювали в своїх дослідженнях такі вітчизняні вчені як: М. Т. Білуха, Ф. Ф. Бутинець, Б. І. Валуєв, Н. І. Дорош, І. К. Дрозд, Є.В. Калюга, Г.Г. Кірейцев, М.Д. Корінько, В.Ф. Максімова, Л.В. Нападовська, Б.Ф. Усач, В.О. Шевчук. Проведені дослідження показують, що на сьогодні в Україні використовується забагато форм статистичної та бухгалтерської звітності, що включає однакові за своїм економічним змістом показники. Основною авторською гіпотезою стало припущення, що наявність багатьох джерел даних для побудови системи національних рахунків не тільки не допомагає, а деколи й заважає державі виконувати одну із своїх основних функцій, а саме регулюючу [1, с. 31–36].

Сьогодні вкрай актуальним є постійне вдосконалення обліково-інформаційних систем підприємств, які включають сукупність організованого інформаційного потоку, документації та технічних засобів як механізму підготовки та відображення інформації про фінансово-майновий стан, забезпечуючи таким чином контроль взаємовідносин між підсистемами. Процес удосконалення повинен керуватися потребами відповідних управлінських ланок підприємства, здійснюватися комплексно, систематично і цілеспрямовано. Щоб вибрати правильний шлях вдосконалення, необхідно також враховувати ключові фактори, що впливають на розвиток інформаційних систем і технологій бухгалтерського обліку: зміни зовнішнього середовища, технічний прогрес, інновації, корисність і недоліки. Достовірна інформація, зміни в організаційній діяльності, зміни в законодавчих та нормативних актах тощо [2, с. 225].

Шляхом удосконалення інформаційної системи бухгалтерського обліку підприємства є оновлення технічного забезпечення, тобто перехід від менш потужного обладнання до нової бухгалтерської та комп'ютерної техніки, що дозволить не тільки підвищити ефективність роботи працівників, а й сприятиме поліпшенню загальних показників розвитку підприємства. Щодо прикладу - використання комп'ютера з більшою потужністю та більшою оперативною пам'яттю. Також одним із варіантів удосконалення обліково-інформаційних систем підприємств може бути використання великої кількості різних програмних продуктів, технологій обробки та перетворення інформації, що, безсумнівно, принесе користь менеджменту підприємств. Комп'ютерні технології в обліку та управлінні корпоративною діяльністю мають значний економічний ефект, оскільки працівники витрачають менше часу на пошук необхідної для роботи інформації та більше уваги приділяють виконанню поставлених завдань, що знижує вартість послуг сторонніх організацій, здійснюються наскрізні та своєчасні оперативне планування власного виробництва.

Також є необхідним побудова стратегії розвитку суб'єктів господарювання на засадах концепції соціальної відповідальності бізнесу. Вона визначена як самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання задля задоволення інтересів усіх груп зацікавлених осіб на взаємовигідних умовах з метою досягнення економічних і соціальних результатів [3].

Отже, обліково-інформаційне забезпечення слугує для забезпечення ефективного управління на підприємстві. Під час ведення фінансово-господарської діяльності якісна обліково-інформаційна система забезпечує реальне скорочення витрат на підприємстві шляхом оптимізації податків. Найбільш ефективними критеріями податкової оптимізації є: мінімум податкових платежів суб'єкта господарювання протягом податкового періоду, мінімум податкового навантаження, забезпечення рівномірності формування податкових зобов'язань відповідно наявних ресурсів. Існує багато шляхів щодо удосконалення обліково-інформаційної системи за рахунок зміни технічного обладнання, використання новітніх програмних технологій тощо, що в свою чергу дасть змогу забезпечити правильне, доцільне управління підприємством та безперечно покращити результати господарської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Белінська С. М., Белінська Т. А. Особливості автоматизації облікового процесу. *Агросвіт.* 2018. № 14. С. 31–36.
2. Бардаш С. В., Костенко О. М., Краєвський В. М. Економічна синталітика: філософський дискурс становлення та розвитку : монографія / за заг. ред. С. В. Бардаша. К. : ЦП Компринт, 2017. С. 225.
3. Бахарєва Я. В. Напрями розвитку інформаційних систем і технологій обліку підприємств малого та середнього бізнесу в Україні. *Ефективна економіка*. 2018. № 11. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6715 (дата звернення: 24.04.2023).

Денисюк Вікторія,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Іванишина Ольга Степанівна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

НОВІ ВЕКТОРИ АРХІТЕКТУРИ ОПОДАТКУВАННЯ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

У сучасних умовах ключовою проблемою в політиці фінансового забезпечення розвитку держави є необхідність перегляду механізму оподаткування з метою його удосконалення. Це пов'язано зі змінами в системі публічного управління та зростанням ролі місцевого самоврядування.

Мета дослідження проаналізувати та дослідити основні нові вектори архітектури оподаткування на національному рівні.

Питанню архітектури оподаткування на національному рівні були присвячені праці таких вчених як Галамай Р. Я., Лисканич Х. та інші.

Насамперед необхідно наголосити на тому, що перед удосконаленням механізму оподаткування в Україні необхідно визначити комплексні заходи щодо трансформації податкової системи, які будуть побудовані на основі науково обґрунтованої податкової політики, що є важливою складовою бюджетної доктрини розвитку держави, враховуючи сучасні виклики та системні реформи.

З метою забезпечення процесу дієвої трансформації податкової системи в умовах економічних перетворень вагомим завданням є розробка обґрунтованої податкової політики, яка надасть можливість підвищити ефективність інструментів податкового регулювання з мінімізацією можливостей для зловживань в єдиному стратегічному баченні пріоритетів соціально-економічного розвитку країни [2, с. 44].

Причиною необхідності проведення трансформацій у податковій системі України є зміна підходів до бюджетно-податкового забезпечення розвитку держави в контексті децентралізації та адміністративно-територіальної реформи. Крім того, на необхідність змін впливають і

суб'єктивні та об'єктивні фактори неефективності та недосконалості існуючої податкової системи, що виникають в умовах розвитку Української держави.

Механізм визначення та оцінки закономірностей, що виникають в податковій системі та її складових, відіграє вагому роль у визначенні напрямів розвитку податкової системи України.

Для досягнення цієї мети важливо запроваджувати ефективні форми оподаткування, формувати податкову систему з невеликою кількістю податків та забезпечувати рівновагу між прямими та непрямими податками у структурі податкових надходжень, що дозволяє враховувати циклічність економічних процесів.

Нестабільність податкового законодавства є серйозною перешкодою на шляху залучення інвестиційних ресурсів до України.

Нові вектори архітектури оподаткування в Україні мають зводитися до:

– плавного зниження і вирівнювання податкового тиску між платниками різних категорій без врахування виду їхньої діяльності;

– впровадження ефективного контролю за рівнем витрат на виробничих підприємствах; створення сприятливого середовища оподаткування для активного залучення іноземних інвесторів;

– зниження витрат на адміністративну складову оподаткування;

– раціоналізації ставок оподаткування;

– приведення ставок оподаткування до європейських нормативів [1, с. 90].

Отже, у рамках реформування податкової системи України потрібно забезпечити створення ефективної законодавчої бази, що відповідає вимогам ЄС, здійснювати контроль за дотриманням цього законодавства та розробити стратегії впровадження податкових стимулів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Галамай Р. Я. Шляхи підвищення ефективності справляння податків до бюджетів територіальних громад на основі податкового менеджменту. *Регіональна економіка.* 2020. № 4. С. 86–92.

2. Сучасні тенденції розвитку обліку, оподаткування та міжнародних економічних відносин : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Харків, 31 травня 2019 року. Харків : ХНАДУ, 2019. 280 с.

Дмитерко Аліна,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського рівня)
Науковий керівник:
Лекарь Сергій Іванович,
д-р юрид. наук, професор,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ СЛУЖБИ УКРЇНИ

В умовах глобальної цифрової трансформації Україні необхідно адаптуватися до сучасної реальності та враховувати нові можливості та потенціал технологічного розвитку інтелектуальних інформаційних технологій. Фактично, діджиталізація в Україні має позитивні соціальні характери, оскільки спрямована на підвищення якості інфраструктури соціального забезпечення, якості надання соціальних послуг, організацію прозорості та актуальності соціальної допомоги, зниження витрат.

Так у розрізі нашого дослідження варто звернути увагу на доробки вітчизняних науковців. Зокрема, Т. В. Мединська та Н. М. Ногінова зазначають, що цифровізація є однією з визначальних тенденцій у суспільстві, що формує нові механізми, методи державного управління, розширює доступ до всіх видів діяльності та секторів економіки, покращує якість державних послуг, впливає на соціальну комунікацію. В контексті сучасних викликів та загроз, а саме: вторгнення військ росії на територію України та ведення повномасштабної війни, важливим та необхідним є використання цифрових технологій для покращення добробуту населення та відновлення економіки внаслідок кризи [1, с. 91]. У свою чергу, Л. Я. Малюта та Л. В. Дерманська відзначають, що розвиток цифрових технологій та їх активне застосування в сучасній податковій політиці країни суттєво вплинули на вектор взаємовідносин країни та суб'єктів господарювання у сфері оподаткування. Тому перед країною стоїть два основних завдання щодо вдосконалення практики збору податків та управління ними: з одного боку, модернізація інструментів і методів існуючої податкової політики, а з іншого – впровадження цифрових технологій та платформних рішень в нових секторах цифрової економіки [2, с. 55–60].

Т. В. Мединська доречно підкреслює, що прозоре та ефективне оподаткування в епоху цифрової економіки та перетворення податкових адміністрацій на цифрові є новою стратегією розвитку податкових державних органів країни. На сьогодні Державна податкова служба (далі – ДПС) приділяє першочергову увагу впровадження дистанційного спілкування, шляхом надання громадянам сервісів та адміністративних послуг в режимі онлайн із використання всіх можливих електронних податкових сервісів [3, с. 104].

Слід зазначити, що на сьогодні багато зарубіжних країн розвиваються, швидко впроваджують нові цифрові технології, зокрема, Естонія, Сінгапур, Данія, Кенія тощо, а інші – для прикладу, США, Канада, Великобританія, Німеччина – більш стримані з огляду на ризики непередбачуваних наслідків тотальної діджиталізації [4, с. 129]. Щодо України, то ДПС, що її стратегічні цілі діяльності включають розвиток цифровізації. Сьогодні місія ДПС передбачає, що це повністю транспарентна, сучасна та технологічна податкова служба, яка надає якісні та зручні послуги платникам, ефективно адмініструє податки, збори та платежі і виявляє нетерпимість до корупції [5].

Відповідно до місії визначено стратегічні цілі діяльності ДПС на найближчу перспективу, а саме: ефективне управління діяльністю; ефективне адміністрування податків, зборів, платежів; формування іміджу ДПС як сервісної служби європейського зразка з високим рівнем довіри у суспільстві; протидія ухиленню від оподаткування шляхом запровадження міжнародних стандартів та вдосконалення аналітичних інструментів; формування кваліфікованої, ефективної та мотивованої команди. На шляху до досягнення цих цілей стоїть низка важливих завдань, серед яких й ті, що стосуються розвитку цифрових технологій. Зокрема, стратегічним планом розвитку ДПС України на 2022–2024 рр. передбачено, що для забезпечення ефективного управління діяльністю треба й надалі удосконалювати та автоматизувати робочі процеси та процедури, розвивати ефективну, сучасну, стабільну та захищену ІТ-інфраструктуру [5].

Задля сприяння якісному обслуговуванню платників і забезпеченню ефективності адміністрування податків податковими органами України впроваджено низку електронних сервісів, зокрема: електронний кабінет, інформація з реєстрів, «дізнайся більше про свого бізнес-партнера», загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс,

сервіс «Пульс» ДПС, кваліфікований надавач електронних довірчих послуг, Електронна звітність [6].

Отже, діджиталізація означає його зміну внаслідок широкого використання сучасних технологій, девайсів та інтелектуальних пристроїв, Інтернету та розвитку електронного урядування. В умовах сучасної практики діджиталізація сприяє успішній діяльності ДПС. Варто наголосити, що впровадження діджитал-технологій у роботу податкових органів сприяє покращенню обслуговування суб'єктів оподаткування при збереженні показників економічної ефективності та зменшує навантаження на платників податків при виконанні податкових зобов'язань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мединська Т. В., Ногінова Н. М. Цифровізація органів податкового адміністрування в контексті сучасних викликів і загроз. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія», серія «Економіка».* 2022. № 24(52). С. 90–96.

2. Малюта Л. Я., Дерманська Л. В. Інноваційно-цифрові перспективи розвитку економіки України. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського*. 2019. № 2. С. 55–60.

3. Мединська Т. В. Цифрова модернізація в системі податкового адміністрування: тренди та виклики для України. *Сучасні напрями розвитку економіки, підприємництва, технологій та їх правового забезпечення*. Львів, 2021. С. 103–106.

4. Марченко А. Діджиталізація системи податкового адміністрування в україні з урахуванням досвіду розвинених країн світу. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32, № 4. С. 127–134.

5. Про затвердження місії та Стратегічного плану Державної податкової служби України на 2022–2024 роки : наказ Державної податкової служби України від 22.11.2021 № 965. URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0965912-21#Text (дата звернення: 20.04.2023).

6. Державна податкова служба України. Електронні сервіси / офційна вебсторінка. URL : https://tax.gov.ua/diyalnist-/elektronnyiservis (дата звернення: 20.04.2023).

Доценко Анастасія,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Лекарь С. І.,
д-р юрид. наук, професор,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ЕЛЕКТРОННЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ ЯК ПОЗИТИВНА ПРАКТИКА В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

В умовах сьогодення ефективна податкова система має відповідати потребам держави та забезпечувати розумне навантаження на платників податків, гарантуючи при цьому прозорість порядку оподаткування та достатній рівень контролю з боку фіскальних органів. Мета такої системи та, відповідно, податкового адміністрування - зробити кращою для платника податків чесну сплату всіх податків та оптимізувати роботу контролюючих інстанцій. У свою чергу, застосування системи електронного адміністрування забезпечує ефективне здійснення контролю, дозволяє знизити трудомісткість системи адміністрування як з боку платників податків, так й з боку контролюючих органів, а тому дасть змогу підвищити ефективність системи, зменшив податкові ризики [1, с. 79].

Відповідно до пп. 14.1.1 п. 14.1 ст. 14 Податкового кодексу України, адміністрування податків, зборів, митних платежів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування (далі – єдиний внесок) та інших платежів відповідно до законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи (далі – податків, зборів, платежів) – це сукупність рішень та процедур контролюючих органів і дій їх посадових осіб, що визначають інституційну структуру податкових та митних відносин, організовують ідентифікацію, облік платників податків і платників єдиного внеску та об'єктів оподаткування, забезпечують сервісне обслуговування платників податків, організацію та контроль за сплатою податків, зборів, платежів відповідно до порядку, встановленого законом [2].

Варто звернути увагу на деякі думки вітчизняних науковців. Зокрема, за дослідженнями А. М. Новицького, електронне оподаткування являє собою нормативно врегульовану, динамічну, економічно обґрунтовану й доцільно синтезовану систему автоматизованого встановлення податкового зобов'язання, визначення податкової бази, обліку платників податків, підготовки і подачі електронної звітності та інших складових адміністрування податків з метою його упорядкування та вдосконалення, створення умов для подальшого перспективного розвитку інформаційних відносин у сфері оподаткування» [3, с. 251]. У свою чергу, Л. О Матвейчук пропонує електронне оподаткування розглядати як складну систему з такими напрямами розвитку: електронна реєстрація суб'єкта підприємницької діяльності, електронні податкові сервіси, електронна звітність, електронний аудит, електронна комерція, автоматизація процесів адміністрування податків і зборів, інформаційно-аналітична система ДПС, єдина інформаційно-комунікаційна платформа органів державної влади» [4, с. 23].

Виходячи з того, що електронне урядування є невід'ємною складовою проведення економічної реформи в Україні, ДПС цілеспрямовано впроваджує сучасні інформаційні системи, які дозволять здійснити автоматизацію процесів адміністрування податків та запровадити нові форми обслуговування платників. Дійсно, з розвитком інформаційних технологій зростають і соціальні потреби населення в отриманні послуг швидким, доступним та якісним способом. Подібно до бізнесу, податкові органи повинні використовувати нові потоки даних та підтримувати постійний зв'язок з платниками податків як з метою податкового контролю, так і для надання платникам податків індивідуалізованих послуг Н. В. Лагодієнко, Л. Б. Скляр, С. В. Степаненко слушно підкреслюють, що з метою створення найбільш сприятливих умов для розвитку бізнесу та покращення якості обслуговування платників податків в Україні розроблено низку електронних сервісів, завдяки яким централізовано можна отримати необхідні довідки та дозвільні документи, подавати податкову звітність, отримувати податкові консультації та дізнаватися про нововведення податкового законодавства [1, с. 81].

Отже, у розрізі перспективного розвитку податкової системи одними з основних цілей політики податкових адміністраторів є мінімізація контактів платника податків з податковими органами та

розширення спектру електронних послуг за рахунок використання новітніх інформаційних та комунікаційних технологій. Саме успішна реалізація такої електронної політики дозволяє максимально усунути втрату часу з боку платників податків та робить взаємодію з податковими органами максимально зручною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лагодієнко Н. В., Скляр Л. Б., Степаненко С. В. Електронне адміністрування податків як засіб підвищення ефективності їх сплати. *Економічний простір*. 2022. № 178. С. 78–82.

2. Податковий кодекс України від 01.04.2023 № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України.* URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення: 19.04.2023).

3. Новицький А. М. Правове регулювання інституціоналізації інформаційного суспільства в Україні : монографія. Ірпінь : НУДПС України, 2011. 444 с.

4. Матвейчук Л. О. Державне управління оподаткуванням у процесі розвитку інформаційного суспільства: теоретичні аспекти. *Вісник НАДУ.* 2014. № 1. С. 18–24.

Дузяк Катерина,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня;
Любас Катерина,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Лекарь Сергій Іванович,
д-р юрид. наук, професор,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД

В умовах сучасної практики стабільність економіки держави багато в чому залежить від ступеня ефективності функціонування податкової системи, яка в свою чергу визначається тим, наскільки компетентно були реалізовані форми податкового контролю, що включають такі основні завдання, як виявлення податкових правопорушень та забезпечення надходжень податків до бюджетів всіх рівнів за рахунок їх повної сплати у встановлені податковим законодавством терміни. Варто наголосити, що питання побудови ефективної та адекватної умовам сьогодення системи оподаткування та податкового контролю завжди були і залишаються актуальними.

Податковий контроль є ключовим елементом у податковій системі тому, що від того, наскільки ефективно будуть реалізовані форми податкового контролю залежить функціонування економіки країни. Будучи невід'ємними інструментами системи управління, форми проведення податкового контролю підвищують ефективність податкових відносин [1, с. 25]. Так, у податковій системі України податковий контроль є основною підсистемою, що визначається контрольною функцією податків, яка, своєю чергою, реалізується через координацію та контроль фінансово-господарської діяльності платників податків із використанням державними податковими органами різних форм і методів податкового контролю. Але досліджуючи сутність податкового контролю, необхідно чітко усвідомлювати, що належить до податкової

системи держави. Я.П. Квач, В.Я. Князькова та С.О. Федоренко зазначають, що податковий контроль як елемент управління оподаткуванням є необхідною умовою існування ефективної податкової системи; забезпечує зворотний зв'язок платників податків з органами державного управління, які наділені особливими правами і повноваженнями з усіх питань оподаткування [2, с. 167].

Тривалий час основним напрямом здійснення податкового контролю була розробка нових методик перевірок за правильністю та повнотою сплати податкових зобов'язань платниками до бюджету та притягнення до відповідальності осіб, що ухиляються від оподаткування. У контексті зміни податкового законодавства значно розширився перелік напрямів податкового контролю, зокрема, за: належним обліком організацій і фізичних осіб; своєчасністю сплати податків і зборів; правильністю обчислення та повнотою сплати; законністю використання податкових пільг; своєчасністю та правильністю утримання сум податків податковими агентами; правомірністю відшкодування сум непрямих податків з бюджету; своєчасністю перерахуванням податкових платежів і виконання платіжних доручень та інкасових доручень; дотриманням податкових режимів [1, с. 26].

Початок воєнного стану вимагав швидкої адаптації податкового законодавства до нових реалій, тому вже на початку війни були прийняті перші, зміни до податкового законодавства, які стосувалися проведення податкових перевірок. Такою зміною податкового законодавства стало прийняття Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» [4], у якому передбачено, що на даний час податкові перевірки не розпочинаються, а розпочаті перевірки зупиняються, крім: камеральних перевірок декларацій або уточнюючих розрахунків (у разі їх подання), до яких подано заяву про повернення суми бюджетного відшкодування, показники яких сформовані на підставі податкових накладних та/або розрахунків коригування, складених та зареєстрованих в Єдиному реєстрі податкових накладних, або митних декларацій, за виключенням товарів (продукції); фактичних перевірок [3, с. 255]. Вже згодом, набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану» [5], яким надано дозвіл на проведення документальних позапланових перевірок.

Зазначимо, що лише одинадцять місяців воєнного стану податкова змогла функціонувати без податкових перевірок, такий показник може свідчити про декілька фактів: основним інструментом для забезпечення сплати податків в бюджет все ж таки залишаються перевірки; платники податків не готові добровільно, без додаткового примусу сплачувати податки; зловживання платників податків відсутністю контрольних заходів тощо. У свою чергу, саме позапланові перевірки є реальним контрольним інструментом. Той факт, що протягом всього воєнного часу законодавець поступово відновлював проведення саме позапланових перевірок свідчить про те, що податкова для ефективного адміністрування податків потребує саме перевірочних заходів. Тому, бізнесу варто підготуватися до ефективного та якісного проходження податкових перевірок, оскільки, їх зменшення не передбачається.

Отже, оптимально налагоджена система оподаткування має виконувати не тільки фіскальну функцію, але і стати потужним стимулом для розвитку економіки, комфортного ведення бізнесу та покращення інвестиційного клімату в Україні. В умовах воєнного стану саме податковий контроль є необхідною умовою ефективного функціонування податкової системи. Проте, органам Державної податкової служби слід звернути особливу увагу питанням удосконалення організації і методики податкового контролю.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий контроль як умова ефективного функціонування податкової системи / Лагодієнко Н. В., Іванченкова Л. В., Євтушевська О. О., Скляр Л. Б. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 9–10. С. 24–29.

2. Квач Я. П., Князькова В. Я., Федоренко С. О. Податковий контроль в україні: фіскальна ефективність та шляхи вдосконалення. *Науковий погляд: економіка та управління.* 2018. № 1(59). С. 165–170.

3. Скорик М., Бєну А. Здійснення податкового контролю в Україні у сучасних умовах. *Розвиток обліку, аудиту та оподаткування в умовах інноваційної трансформації соціально-економічних систем*. 2022. С. 254–256.

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text (дата звернення: 15.04.2023).

5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану : Закон України від 12.05.2022 № 2260-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2260-20#Text (дата звернення: 15.04.2023).

Єременко Анна,
студентка групи ПМПФ-20-2,
ННІ економічної безпеки та митної справи
Науковий керівник:
Лекарь Сергій Іванович,
д-р юрид. наук, заслужений економіст України,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ОФШОРНІ МЕХАНІЗМИ В МІЖНАРОДНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО

В Україні механізм офшорних схем та операцій набуває актуальності через фіскальне навантаження на суб'єкти підприємницької діяльності та низький рівень прибутку малого і середнього бізнесу, що потребує визначення передумов та механізмів офшорного бізнесу. Це допомагає власникам бізнесу та інвесторам збільшити прибутки і гарантувати безпеку отриманих коштів на рахунках офшорних компаній та банків. Єдиним недоліком такої діяльності підприємців є зменшення податкових надходжень до національних бюджетів країн, відтак зниження фінансування державних видатків і соціальних потреб.

Механізми функціонування офшорних зон загалом стало предметом дослідження багатьох вчених. Так, зокрема, І. Кобушко, Я. Говорун, С. Панченко розглядають ведення офшорного бізнесу як засіб зростання інвестиційного потенціалу. І. Приварникова та А. Галяєнко в своїй роботі належну увагу приділяють основним причинам формування офшорних зон. І. Д'яконова зосереджує увагу на регулюванні діяльності офшорних зон, детінізації обігу капіталу та підвищенні фінансового потенціалу світового фінансового ринку. Однак в більшості досліджень та публікацій вітчизняні та іноземні вчені розглядають офшори як негативне явище у світовій економіці і, виходячи з цього, будують структуру своїх досліджень. Ці дослідження мають за мету продемонструвати доцільність використання європейських офшорних центрів у міжнародному бізнесі [1].

Офшорні компанії працюють відповідно до законодавства країн, де вони зареєстровані. Як правило, інвестори обирають іноземну юрисдикцію, яка має більш сприятливу (лояльну) податкову політику, ніж їхні країни. Згодом створюють компанію та ведуть офшорний бізнес, щоб користуватися перевагами такої політики. Наприклад, якщо заснувати та керувати компанією в Австралії, валовий дохід підлягає оподаткуванню ставками корпоративного податку від 25 до 30 % (залежно від розміру бізнесу). Однак, якщо зареєстрували компанію в Гонконзі, то дохід оподатковуватиметься лише від 8,25 до 16,5 %. Крім того, дохід, отриманий за межами Гонконгу, може бути повністю звільнений від місцевого податку. Корпоративні гіганти вдаються до офшоризації бізнесу на постійній основі. Зокрема, Apple, Samsung, Google, Berkshire Hathaway – створили офшорні компанії як свої дочірні компанії у багатьох країнах світу. Використовуючи сприятливу політику, дотримуючись її, ці компанії на законних підставах зменшили сплату податків на значну суму [2].

Офшорні компанії мають певні характеристики: – звільнення від сплати податків, як особистих, так і корпоративних, а також сплата щорічного фіксованого збору; – конфіденційність стосовно права власності та управління (не передбачено державних реєстрів директорів та акціонерів); – нескладне управління і адміністрування (потрібно сплачувати тільки фіксовану суму на рік); – відсутність вимог до фінансової звітності; – широкі можливості для бізнесу (можливість здійснювати будь-яку підприємницьку діяльність за умови, що бізнес не підлягає вимогам з ліцензування); – швидкий процес реєстрації і запуску компанії. Високий податковий тягар, що існує в деяких економічно розвинених країнах, змушує платників податків використовувати офшорні механізми з метою податкової економії. Згідно зі звітом “Paying Taxes” на 2017 рік середня ставка податкового навантаження в Європі складає 40,3 %, необхідно 164 години для сплати податків та здійснення 11,8 платежів, зокрема 12,4 % належить податку на прибуток, 26,3 % – податкам на робочу силу, 1,6 % – іншим податкам. Європа активно проводить реформи щодо впровадження електронних систем подачі та сплати податків останніми роками. Податкове навантаження в країнах ЄС протягом попередніх років зростало, незначно зменшившись лише у 2015 році. Зменшуються переважно лише податки на соціальне страхування [3].

Зазначимо, що в Україні порівняно не високий корпоративний та індивідуальний податок – 18 %, однак, зважаючи на низький дохід та високі економічні ризики, корупцію, недовіру до влади, підприємці вдаються до ведення офшорного бізнесу. В Україні особлива цінність офшорного бізнесу полягає в можливості юридично бездоганно переміщати капітал в економічно стабільні, безпечні країни з низьким оподаткуванням. Це один з найвідоміших і ефективних методів податкового планування, основою якого є законодавства багатьох країн, які частково або повністю звільняють від оподаткування компанії, що належать іноземним особам. Основними законними (легальними) цілями та завданнями використання офшорних юрисдикцій українськими підприємствами для оптимізації оподаткування є: по-перше, оптимізація податкового режиму – зменшення податкових видатків суб'єктів господарювання; по-друге, усування обмеження щодо вільного руху капіталів між країнами; по-третє, зберегти конфіденційність інформації про наявність капіталу; по-четверте, можливість вкладення капіталу у найвигідніші та найбільш прибуткові активи світових країн [4].

Залежно від сфери застосування існує чимало методів міжнародного податкового планування з використанням офшорів, зокрема, використання офшорів як власників рахунків або клірингових центрів, а також для розміщення коштів інвестиційних фондів для довірчого управління, реєстрації рухомого та нерухомого майна, страхування та перестрахування.

На основі викладеного вище матеріалу доходимо висновків, що право і законодавство офшорних зон зазнає змін відповідно вимог міжнародної спільноти, однак залишається сприятливим для податкової оптимізації міжнародного бізнесу. Перспективи подальших досліджень пов'язані з урегулюванням питань максимальних і мінімальних ставок податків, оподаткування руху товарів та послуг між країнами ЄС, а також боротьби з уникненням від оподаткування і виведенням прибутків за кордон.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Offshore Company – Setting Your Business Up for Global Expansion. BBCIncorp. 2021. URL : https://bbcincorp.com/resources/offshore-company-and-how-it-works

2. Paying Taxes. World Bank Group and PwC. 2017. URL : http://www.pwc.com/gx/en/ paying-taxes/pdf/pwc-paying-taxes-2017.pdf

3. List of Unco-operative Tax Havens // Official site of OECD. Committee on Fiscal Affairs. URL : http://www.oecd.org/countries/ monaco/ listofunco-operativetaxhavens.htm

4. Косе Д. Д. Місце правового режиму оподаткування офшорної території у сфері регулювання економічних відносин. *Часопис Київського університету права.* 2017. № 1.

Ізмайлов Ярослав,
д-р екон. наук,
Державний податковий університет
(м. Ірпінь)

ОСОБЛИВОСТІ МІЖНАРОДНОГО ПОДАТКОВОГО ПЛАНУВАННЯ

Кризові явища з однією сторони та потужні інформаційно-технологічні надбання з іншої дозволило світу якісно відреагувати на запит світової економіки та бізнесу щодо врегулювання зниження економічної активності, широкого скорочення бізнесу, зростання безробіття і скорочення державних доходів та, як наслідок, створити сукупність (набір) економічно-правових та фінансових інструментів (податкове планування), які забезпечують зниження податкового навантаження бізнесу, що в свою чергу дозволяє підтримувати бізнес цілі організацій, компаній та установ зокрема та сталу економіку країн і поліпшення інвестиційного клімату в цілому.

Міжнародне податкове планування спрямоване на мінімізацію податкового тягаря, що впливає на кожен окремий бізнес та конкретну операцію, що в свою чергу дозволяє підтримувати бізнес цілі організацій, компаній та установ, шляхом концентрації прибутку в організації, а не передачу його через оподаткування, що означає збільшення грошових потоків, які використовуються для розвитку бізнесу і його активної господарської діяльності [1, с. 76].

Міжнародне податкове планування може створювати для суб'єкта умови вибору між різними варіантами господарсько-підприємницької діяльності та можливість розміщення активів у такий спосіб, що дозволить досягти більш низький рівень податкових зобов'язань, які будуть при цьому виникати.

Важливо, що без належно організованого міжнародного податкового планування, його суб'єкти (платники податків) можуть страждати від зайвих податкових платежів та надмірних витрат, оскільки податкове планування несе цінне значення у зовнішньоекономічній діяльності з питання зменшення викривлення та перекручення фактів, що виникають у наслідок відсутності узгодженості податкових систем та структур.

Необхідність податкового планування пояснюється також тим, що податки, їх обсяг та адміністрування має ключовий вплив при веденні господарської діяльності, та є важливим етапом для визначення оптимальності сплати податків, шляхом здійснення комплексу заздалегідь спланованих заходів та методів (оптимізація податкових витрат та зручний процес їх сплати), які є цілком легальними та виправданими.

Податкове планування можна розділити на такі основні групи, виходячи від формулювання меж допустимого, а саме: податкове планування, яке не обмежене ніякими правовими рамками; податкове планування, яке обмежене законними рамками; податкове планування, яке відповідає як правовим нормам та бізнес цілі (діловій меті) суб'єкта; неправомірне податкове планування [2, с. 49–51].

Міжнародне податкове планування за своїм змістом забезпечує визначення сприятливих умов податкових режимів, що передбачає зміну форми та змісту діяльності суб'єкта, які в першу чергу стосуються таких ознак, на які орієнтується податкове законодавство при визначенні податкового навантаження.

Найбільш поширеним та відповідальним рішенням податкового планування у такому випадку є заміна податкової юрисдикції однією країни на іншу, що переважно означає закриття компанії в одній країні та її відкриття в іншій.

Ефективність системи податкового планування безпосередньо залежить від методів, які підприємство використовує у процесі оптимізації оподаткування, а також від грамотного гармонійного поєднання методів податкового планування, що в результаті дозволить максимально повно використовувати можливі прийоми оптимізації оподаткування та зниженні податкового тягаря, передбачених законодавством.

Оптимізація податкових платежів враховує моделювання шляхом зіставлення різних варіантів розрахунку податків та обов'язкових платежів (зборів). Така система планування та прогнозування податкових платежів дасть підприємству можливість виявляти оптимальний варіант податкової політики за допомогою варіювання баз оподаткування шляхом зменшення тієї бази оподаткування, що обкладається податком за більш високою ставкою.

Для оптимізації фінансової та господарської діяльності за рахунок мінімізації податкових платежів підприємство має розробити та зіставити різноманітні варіанти застосування ставок і об'єктів оподаткування, а також виявити можливості використання пільгового оподаткування (зменшення ставок податку, звільнення від сплати податку, звуження бази оподаткування).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Греца Я. В. Зміст, правові засоби та межі податкового планування: зарубіжний досвід та українська практика [Текст] : монографія / Держ. ВНЗ «Ужгород. нац. ун-т». Ужгород : РІК-У, 2020. 417 с.

2. Самусевич Я. В., Височина А. В. Податкове планування та основи податкової оптимізації : навчальний посібник. Суми : Сумський державний університет, 2021. 344 с.

Калюжна Анна,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Лекарь Сергій Іванович,
д-р юрид. наук, професор, заслужений економіст України,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

РЕФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ

В сучасному світі питання податкової системи є одним з найбільш важливих і актуальних для кожної країни. Національна податкова система має вирішальний вплив на розвиток економіки та соціальний розвиток країни в цілому. Забезпечення соціальної справедливості є однією з ключових функцій національної податкової системи, що відображається у забезпеченні рівності та громадянської солідарності. Проте, з часом змінюються потреби та вимоги суспільства, що вимагає періодичної реформи податкової системи для забезпечення соціальної справедливості.

Тому завжди актуальним процесом є аналіз різних аспектів реформування національної податкової системи з метою забезпечення соціальної справедливості. У процесі дослідження варто визначити ключові проблеми національної податкової системи, а також визначені шляхи покращення її ефективності та забезпечення соціальної справедливості [1].

Реформування національної податкової системи в контексті забезпечення соціальної справедливості є однією з найбільш складних та важливих завдань для будь-якої країни. Соціальна справедливість передбачає забезпечення рівних можливостей для всіх громадян, незалежно від їх доходів, рівня життя та соціального статусу. Однак, наявність нерівностей в доходах та можливостях громадян є складною проблемою, яку не можна вирішити без зміни податкової системи.

Однією з головних проблем національної податкової системи є надмірна податкова тяга на середній та низький клас населення, що знижує їхні доходи та збільшує розбіжності в доходах між різними групами населення. Для забезпечення соціальної справедливості необхідно збільшити прогресивність податкової системи, тобто зробити оподаткування більш справедливим для людей з низькими та середніми доходами [1].

Ще однією проблемою національної податкової системи є відсутність ефективного механізму боротьби з податковими ухиленнями та уникненням оподаткування. Це призводить до того, що значна частина доходів відпливає за кордон, а надмірне оподаткування низьких та середніх доходів стає нормою. Для забезпечення соціальної справедливості необхідно відновити довіру громадян до податкової системи та створити ефективний механізм боротьби з податковими ухиленнями.

Зазначимо, що реформування національної податкової системи в контексті забезпечення соціальної справедливості вимагає комплексного підходу та залучення всіх зацікавлених сторін. Необхідно розробити нову систему оподаткування, яка забезпечує прогресивність, а також відповідає вимогам сучасної економіки та соціальних викликів. Для досягнення цієї мети необхідно провести комплексний аналіз існуючої податкової системи та розробити нову систему оподаткування, з урахуванням міжнародних досвідів та кращих практик.

Крім того, важливо залучити громадськість та цільові групи до процесу реформування податкової системи. Необхідно забезпечити відкритість та прозорість у процесі прийняття рішень щодо податкової політики, щоб забезпечити довіру та підтримку громадськості [2, с.74].

Також важливо забезпечити баланс між фіскальними цілями та соціальною справедливістю, оскільки забезпечення стабільності фіскальних доходів також є важливою функцією національної податкової системи. Проте, цей баланс можливий тільки при відповідальному підході до прийняття податкових рішень та врахуванні соціальних наслідків.

Завдання реформування національної податкової системи в контексті забезпечення соціальної справедливості є складним та багатогранним, проте воно є необхідним для забезпечення сталого розвитку країни та підвищення рівня життя населення. Для досягнення цієї мети необхідно залучити всіх зацікавлених сторін та розробити ефективний механізм реформування національної податкової системи [2, с.75].

Зважаючи на все вищесказане, можна виділити наступні напрями реформування національної податкової системи в контексті забезпечення соціальної справедливості:

1. Збільшення прогресивності оподаткування. Для забезпечення соціальної справедливості необхідно зробити оподаткування більш прогресивним, тобто збільшити податковий тяг на високі доходи та зменшити на низькі та середні. Це допоможе зменшити розбіжності в доходах між різними групами населення та забезпечити рівність у відсотковій частині доходів, що йде на оплату податків.

2. Розвиток механізмів боротьби з податковими ухиленнями та уникненням оподаткування. Надмірне оподаткування низьких та середніх доходів стає нормою через те, що значна частина доходів відпливає за кордон через недостатню ефективність механізмів контролю за оподаткуванням. Забезпечення ефективної боротьби з податковими ухиленнями та уникненням оподаткування дозволить збільшити податкові надходження та зменшити податкову тягу на низькі та середні доходи.

3. Спрощення податкової системи та зменшення податкового тягу на підприємства. Складність податкової системи та високі податкові ставки на підприємства можуть впливати на зниження інвестицій та розвиток бізнесу.

4. Розширення бази оподаткування. Для збільшення податкових надходжень та зменшення податкової тяги на низькі та середні доходи необхідно розширити базу оподаткування. Це можна здійснити шляхом зменшення податкових пільг та винятків, а також за рахунок введення нових податків, які будуть спрямовані на забезпечення соціальної справедливості.

5. Використання податкових надходжень на соціальні потреби. Для забезпечення соціальної справедливості необхідно забезпечити використання податкових надходжень на розвиток соціальної інфраструктури, охорону здоров'я та освіту. Це дозволить забезпечити рівний доступ до якісних послуг та зменшити соціальні розбіжності між різними групами населення.

6. Врахування міжнародного досвіду та кращих практик. Для забезпечення ефективного реформування національної податкової системи в контексті забезпечення соціальної справедливості необхідно враховувати міжнародний досвід та кращі практики в галузі податкового регулювання.

Отже, реформування національної податкової системи в контексті забезпечення соціальної справедливості є складним та важливим завданням, яке потребує комплексного підходу та залучення всіх зацікавлених сторін. Впровадження основних напрямів реформування дозволить забезпечити рівний доступ до соціальних послуг та зменшити розбіжності в доходах між різними групами населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тульчинський Р. В., Змієнко М. О. Податкова система України, її недоліка та шляхи реформування. URL : http://economy.kpi.ua/files/files/83_kpi_2009.pdf (дата звернення: 23.04.2023).

2. Варналій З. С. Реформування податкової системи України в умовах глобалізаційних та інтеграційних процесів. *Теоретичні та прикладні питання економіки.* Випуск 24. С. 69–76.

Кащук Ксєнія,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Лекарь Сергій Іванович,
д-р юрид. наук, професор, заслужений економіст України,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ПРОБЛЕМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКІВ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Швидке та ефективне адміністрування податків є запорукою успіху для надходження більшої кількості грошей до бюджету. Тому проблеми, які виникають у процесі податкового адміністрування є актуальними для України. Обґрунтовується актуальність тим, що від того на скільки ефективними є процеси адміністрування податкових надходжень до бюджету, тим більше можливостей для держави фінансувати різноманітні сфери господарювання тощо.

На сьогоднішній день, в Україні існують конкретно визначенні чинники, що негативно позначаються на якості податкового адміністрування.

Першою проблемою є недосконалість та нестабільність податкового законодавства. Платники податків не встигають так швидко зреагувати на зміни, що відбуваються на постійній основі, щодо порядку нарахування та сплати податків й надання податкової звітності. Додатковою проблемою до цього є те, що окремі норми податкового законодавства мають подвійне трактування [2].

Другою проблемою є важке фінансове становище значної кількості платників податків. Через повномасштабне вторгнення росії в Україну в 2022 році, багато платників податків втратили бізнес, роботу, працездатність, виїхали закордон тощо, що серйозно унеможливлює сплату податків повною мірою.

Третя причина є тією, яка існує в нашому суспільстві в незалежності від вищезазначених причин – це негативне ставлення, а також

недовіра платників податків до податкових органів. Через що, виникає схильність до уникнення сплати податків та ухилення від оподаткування в цілому [3, с. 330–341].

Шляхом вирішення вищеописаних проблем є запровадження стратегії, що включала би в себе: комплексне оцінювання (розрахунок) ефективності податкового адміністрування в Україні, методики оцінювання ефективності податкового адміністрування, а також щорічний звіт за результатами аналітичного дослідження [1].

Показники, які необхідно включити до розрахунку ефективності податкового адміністрування в Україні [1]:

1. Показник розвитку партнерських відносин з громадянами та бізнесом;
2. Рівень надання високоякісних сервісів платнику податків;
3. Моніторинг за повнотою сплати податків;
4. Ефективність методів протидії корупції;
5. Ефективність системи управління персоналом;
6. Рівень стратегічного управління організацією, а також моніторинг за постійним та безперервним вдосконаленням операційної діяльності.

Вище описана стратегія передбачає вдосконалення податкових та митних сервісів. Більше того, ця стратегія пропонує нівелювання ризиків поширення тіньової економіки, а також запровадження ІТ-технологій у роботу податкових та митних органів.

Враховуючи всебічність окреслених у стратегії напрямів та цілей розвитку, особливо щодо вдосконалення податкового адміністрування, то подальша практична імплементація безсумнівно потребує наукового обґрунтування та розроблення відповідних як теоретичних, так й практичних підходів до підвищення рівня ефективності податкового адміністрування в Україні. Оновлення має відбутися не лише у офіційних документах, але й в загальному підході до питання оподаткування [1].

Відповідно до вищеописаного, наразі в Україні до сплати податків відносяться як до покарання – такі уявлення часто виникають через незнання як адміністрування податків працює насправді, а також через нестабільність у податковій системі, тому введення у практику стратегії з аналітики та контролю є тим шляхом, який має використати Україна.

Враховуючи те, що Україна на шляху до вступу до Європейського Союзу, то впровадження робочих стратегій та стабілізація податкового законодавства є необхідним кроком до надійної економіки держави. Податкове законодавство, що використовуються в країнах ЄС немає подвійного трактування норм закону, тому забезпечується стабільність і як наслідок державні бюджети наповнюються стабільно, а бізнес не уникає сплати податків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Звіт за результатами аналітичного дослідження «Стан та перспективи розвитку державних електронних інформаційних ресурсів» / Державне агентство з питань електронного урядування України. 2022. URL : https://tapas.org.ua/wp-content/uploads/2020/08/1530105013.pdf

2. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI / Верховна Рада України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2010. № 13–14, № 15–16, № 17. Ст. 112. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text (дата звернення: 27.10.2022).

3. Проскура К. П. Комплексне оцінювання ефективності податкового адміністрування в Україні. *Економічний аналіз* : зб. наук. праць / Тернопільський нац. екон. університет. Тернопіль, 2013. Том 14, № 1. С. 330–341.

Крива Світлана,
здобувачка вищої освіти
Науковий керівник:
Лекарь Сергій Іванович,
д-р юрид. наук, професор,
Державного податкового університету
(м. Ірпінь)

ВІТЧИЗНЯНА ПРАКТИКА АДМІНІСТРУВАННЯ У РОЗРІЗІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Ефективне використання інструментів цифрової економіки є засобом забезпечення інформаційної безпеки та стабільності держави і субєктів господарювання. Цифровізація є інструментом економічного зростання шляхом підвищення ефективності, продуктивності та конкурентоздатності. Цифровізація орієнтується на міжнародне, європейське та регіональне співробітництво з метою інтеграції України до ЄС, виходу на європейський і світовий ринок за допомогою сучасних трендів нових технологічних рішень, можливостей, глобальної інформатизації [1, с. 31].

Цифровізація – це не лише інструмент для вирішення проблем сталого розвитку, але, перш за все, двигун цих надзвичайних змін, включаючи процвітання, соціальну інтеграцію, навколишнє середовище, стійкий розвиток і ефективне управління [2, с. 475]. Зокрема Я. М. Сандул відзначає, що інтеграція в європейський цифровий простір, викликає об'єктивну необхідність аналізу ефективності функціонуючої моделі адміністрування, що має відповідати як вирішенню поточних завдань та і визначенню оптимальної стратегії подальшого розвитку [3, с. 77].

Так, С. І. Головацька зазначає, що в умовах сьогодення цифрова трансформація економіки України повинна базуватися на новітніх можливостях: базис на цифрові інформаційні технології (в тому числі електронного адміністрування); мережева архітектура і цифрова комунікація; цифрова форма представлення об'єктів; віртуалізація цифрових технологій роботи з об'єктами; орієнтація на знання, представлені в цифровому вигляді; інноваційна рушійна сила розвитку; інтеграція і глобалізація за рахунок стандартизованої форми цифрових об'єктів; конвергенція і висока динаміка змін; трансформація всіх видів діяльності [1, с. 33].

Варто зазначити, що процес цифровізації органів ДПС України, розвиток електронних сервісів, надання електронних довірчих послуг здійснювався поступово і розпочався доволі давно і на меті ставив з одного боку легкість сплати податків, а з другого – якісне виконання своїх обов'язків податковими органами. В умовах сьогодення платники податків активно користуються сервісами податкової служби [4]. Так, зокрема, нині кількість користувачів електронного кабінету ДПС становила 2,4 млн, з них 550 тис. – юридичні особи, 1,3 млн – фізичні особи-підприємці та 620 тис. – громадяни [5]. Зокрема, в електронному кабінеті реалізовано такі сервіси для платників податків – Е-реєстри, Е-системи, Е-послуги та Е-розрахунки, серед яких найбільшою популярністю користуються Е-реєстри, пошук фіскального чека, пошук марки акцизного податку, Е-послуги і податкова звітність. Так в умовах сьогодення цифровізація адміністрування зовні вбачається в певному збільшенні кількості різних сервісів, які є доступними в онлайн середовищі.

Проте, з оглядом на розвиток у даній сфері, все ж необхідне постійне вдосконалення електронних сервісів, зокрема вдосконалення їхньої зручності, швидкості, доступності та якості, забезпечення орієнтованого підходу та врахування потреб та вимог громадян та бізнесу. При цьому, не залишати осторонь забезпечення високого рівня кібербезпеки державних систем та захисту персональних даних громадян від несанкціонованого доступу та витоків інформації.

Отже, можемо стверджувати, що сучасність адміністрування у сфері цифрової трансформації вимагає якісного переосмислення системи та відповідних елементів, відповідність діяльності суб’єктів публічної адміністрації через застосування інформаційно-телекомунікаційних технологій. У свою чергу, процес цифровізації в Україні є не тільки можливістю для втілення істотних змін для задоволення потреб громадян, а й викликом для розвитку та становлення правової системи на сучасному етапі, що вимагає всебічного теоретичного вивчення та обґрунтування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Головацька С. І. Актуальні питання адміністрування звітності в умовах цифрової економіки. *Economy theoretical methods and improvement of science.* 2022. С. 30–35.

2. Костенко С. Цифровізація управлінської діяльності: цифровий досвід системного адміністрування в країнах ЄС. *Цифрова трансформація соціоекономічних, управлінських та освітянських систем сучасного суспільства*. Запоріжжя, 2022. С. 46–476.

3. Сандул Я. М. Цифровізація публічного адміністрування: зміст цифрової термінології. *Вісник Національного університету «Одеська юридична академія».* 2022. С. 76–79.

4. Гавриленко Н. В., Грищенко О. В., Козіцька Н. О. Вплив цифрових трансформацій на зміст фіскального адміністрування. *Економіка та суспільство.* 2022. Випуск 41. URL : https://economyandsociety.in.ua/index. php/journal/article/view/1568/1509 (дата звернення: 17.04.2023).

5. Державна податкова служба України / офіційний портал. URL : https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/print-399205.html (дата звернення: 17.04.2023).

Лега Ольга,
канд. екон. наук, доцент;
Ставицька Владислава,
здобувачка вищої освіти,
Полтавський державний аграрний університет (м. Полтава)

ПОДАТКОВА СИСТЕМА ІРЛАНДІЇ

Все частіше розмови про економічну стабільність у світі призводять до невтішних висновків. Редакція економічного журналу Bloomberg підрахувала, що з початку минулого року кількість згадувань слова «рецесія» у пресі США зросла у п'ять разів. Термін «рецесія» можна спів ставити з терміном «економічна криза», оскільки трактується він як стан економіки, у якому відбувається зниження ділової активності, зростання рівня банкрутства підприємств та, як наслідок, і безробіття [1]. Але, завдяки грамотно побудованій податковій системі, низка країн зможе вберегти свій капітал та статки своїх громадян від значних втрат.

На тлі прогнозів щодо спаду світової економіки у західних ЗМІ все частіше згадують Ірландію. Республіка Ірландія – невелика острівна держава, що вирізняється значним потоком іноземних інвестицій та іноземних підприємців, які хочуть зареєструвати компанію в Ірландії. Головна перевага юрисдикції полягає в політиці сприятливого для компаній оподаткування та ліберального підходу до торгівлі. Політика місцевого уряду спрямована на створення стабільного економічного середовища, що сприяє припливу інвестицій з-за кордону. Як найзахідніша країна Європи, Ірландія є повністю незалежною юрисдикцією, повноправним членом Європейського Союзу з валютною системою єврозони. Цей фактор приваблює багатьох інвесторів, які мають намір вийти зі своїми товарами та послугами на ринок ЄС [2].

Економіка країни менше за сусідні скоротилася у 2020 році та відновилася швидше у 2021 році, порівняно з середніми темпами по Євросоюзу. У другому кварталі 2022 року економіка Ірландії виросла на понад 6 %, тоді як середній показник по інших країнах західної Європи склав тільки 0,6 %. Такий прогрес Ірландії виділяється зі статистики з-поміж інших держав ЄС, хоча країна становить менше 3%

економіки всього регіону. Впевнено продовжують зростати і прямі іноземні інвестиції в ірландську економіку, обсяг яких за перше півріччя 2022 року на 9 % перевищив минулорічний показник цього періоду.

Така динаміка в Ірландії має місце завдяки посприявшому розвитку малого та середнього бізнесу законодавству, а зокрема - нововведеному податку на прибуток підприємств (corporate tax). У 2021 році до бюджету країни надійшло 15,3 мільярдів євро, що на 30 % більше, аніж у попередньому році, і навіть на 8 млрд євро більше, аніж очікувалося [3]. Також, варто зауважити, що половину з надходжень забезпечили лише 10 топових компаній, серед яких Apple, Google, Intel, Meta, Amazon та Pfizer.

В Ірландії діє сприятливий режим оподаткування корпорацій, ключовими рисами якого є: 12.5% ставка корпоративного податку; 25 % податкового кредиту на НДДКР; ящик для розвитку знань, сумісний із BEEC (OECD) (KDB); сприятливий режим для холдингових компаній із пільгами щодо участі та пільг щодо іноземних податкових кредитів; розширена мережа договорів про оподаткування [4].

В Ірландії діє система оподаткування самооцінки. Усі компанії мають подати свою декларацію з податку на прибуток до уповноважених з питань доходів протягом 9 місяців після закінчення фінансового року. Як правило, компанії сплачують свій попередній податок за місяць до року з будь -яким залишком податку за відповідний рік, що підлягає сплаті на дату подання декларації, тобто через 9 місяців після закінчення року. Великі компанії сплачують попередній податок у два внески, перший внесок сплачується за 6 місяців до кінця року, другий - за місяць до кінця року [4].

Згідно з ірландськими законами та договорами щодо уникнення подвійного оподаткування, компанії-резиденти інших країн, тобто платники податків інших країн в Ірландії податки не сплачують [5]. А з заробітної плати працівника роботодавець має відняти так складові: податок на прибуток (IT); соціальне страхування, пов'язане з оплатою праці (PRSI); універсальну соціальну сплату (USC).

Щодо податків для громадян, варто одразу згадати і податок на додану вартість, оскільки по факту його сплачує споживач з куплених товарів чи отриманих послуг. Загальна ставка ПДВ в Ірландії 23 % - ця ставка застосовується до більшості товарів та послуг. Але з початком

пандемії у 2020 році керівництво країни, щоб спробувати підтримати постраждалий від кризи бізнес, знизило ставку ПДВ до 21 % на товари широкого вжитку [6]. До цього переліку увійшли такі групи товарів: продукти харчування, одяг для дорослих, тютюн і алкоголь, автомобілі, деякі види ПММ, електротовари та більшість предметів домашнього вжитку. Діяла така знижена ставка з вересня 2020 року до кінця лютого 2021 року.

Податком на доходи фізичних осіб оподатковуються майже всі види заробітку. Самозайнята особа сплачує податок на доходи в такому ж обсязі, як і найманий працівник, та має право на деякі податкові пільги. Також на податкові пільги можуть розраховувати громадяни пенсійного віку (65 років), які застосовуються за певних умов (табл. 1).

Таблиця 1 – Умови звільнення від ПДФО громадян Ірландії віком понад 65 років [7]

Соціальний статус	Виплати, євро
Самотній, овдовілий пенсіонер	18 000
У шлюбі чи у цивільному шлюбі	36 000
Перші двоє дітей	575 за кожного
Наступні діти	830 за кожного

Податок на доходи сплачується раз на рік до 31 жовтня включно відповідно до очікуваних у наступному році доходів. Разом з тим, до 31 жовтня відбувається повернення різниці між сплаченим наперед податком та фактичним фінансовим результатом року [7]. Для однієї особи дохід до 707,69 євро на тиждень оподатковується за стандартною ставкою податку, яка наразі становить 20 %. Ставка податку в розмірі 40 % застосовуватиметься до будь-якого доходу, який вище 707,69 євро на тиждень.

Податкові збори будь-якого характеру важливі як для бюджету країни, так і для громадян, котрі живуть і працюють в Ірландії. Система оподаткування цієї країни побудована так, що й власники бізнесу, і працюючі люди різного соціального статусу відчуватимуть себе фінансово захищеними. Окрім сприятливого податкового режиму, Ірландія отримує вигоду від молодої, добре освіченої робочої сили, участі у Єдиному ринку ЄС та єврозони та стабільного уряду, що підтримує бізнес.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Світ на порозі кризи. Чому всі говорять про рецесію та які є загрози для України. *Економічна правда* / вебсайт. URL : https://www.epravda.com.ua/publications/2022/07/22/689486/ (дата звернення: 21.04.2023).

2. Ірландія. Реєстрація компанії в Ірландії. URL : https://ybcase.com/ua/countries/ireland (дата звернення: 21.04.2023).

3. У пошуках податкового раю: чому всі говорять про Ірландію. *New voice* / вебсайт. URL : https://nv.ua/ukr/amp/dosvid-irlandiji-dlya-ukrajini-yakimi-mayut-buti-podatki-novini-ukrajini-50262467.html (дата звернення: 21.04.2023).

4. Ведення бізнесу в Ірландії. URL : https://www.kreston.com/uk/doing-business-in/ireland/ (дата звернення: 21.04.2023).

5. Система оподаткування в Ірландії. *Finance Business Service Limited* / вебсайт. URL : https://fbs-tax.com/uk/tax-planning/ireland/taxation-in-ireland/ (дата звернення: 21.04.2023).

6. Податкова система Ірландії. *Sigtax* / вебсайт. URL : https://sigtax.com.ua/nalogovaya-systema-yrlandyy (дата звернення: 21.04.2023).

7. Вийти за межі: які податки пропонує Ірландія для бізнесу та переселенців. *Інтерфакс-Україна* / вебсайт. URL : https://mind.ua/openmind/amp/20244002-vijti-za-mezhi-yaki-podatki-proponue-irlandiya-dlya-biznesu-ta-pereselenciv (дата звернення: 21.04.2023).

Лекарь Сергій Іванович,
д-р юрид. наук, професор,
заслужений економіст України,
Державний податковий університет
(м. Ірпінь)

ТРАНСПАРЕНТНІСТЬ ПОДАТКОВИХ ПРАВОВІДНОСИН: СУТНІСТЬ, ОСНОВНІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА СПОСОБИ ДОСЯГНЕННЯ

Актуальність відповідної тематики визначається суттєвими зрушеннями в євроінтеграційних намаганнях України, що потребують підтримки та системного доопрацювання. Податкові правовідносини в будь-якому цивілізованому суспільстві є тими основоположними фінансово-економічними гарантіями, що забезпечують його невпинний розвиток, стабільність функціонування економіки країни й навпроти – будь-які неточності в функціонуванні даного сегменту, зумовлюють серйозні труднощі в роботі державного механізму, а також посягання на особисті права окремих громадян.

На думку М.П. Кучерявенко за методом правового регулювання податкове право мало чим відрізняється від традиційного методу фінансового права, в основі якого лежить метод владних приписів. Метод податкового права є фінансово-правовим і передбачає використання імперативних норм, йдеться про безумовний характер імперативності. І.Л. Самсін аргументує, що дійсно, інші суспільні відносини, на відміну від податкових, можуть і не зазнавати настільки чіткої регламентації з боку держави або не регулюватися правом узагалі [1]. Таким чином, зміст і сутність податкових правовідносин визначається як такий, що носить доктринальне значення для функціонування системи оподаткування зокрема, а також концептуального функціонування фінансових правовідносин, як елементу стабільності та системності діяльності всього суспільства та, відповідно, держави загалом.

Головними недоліками наявної системи податкових відносин в Україні є такі: неузгодженість і суперечність окремих норм податкового законодавства та його нестабільність, недооцінка ролі податку на майно, значний розмір санкцій, існування авансових платежів (особливо в умовах економічної кризи), відсутність чіткої і системної

політики надання пільг та їх розміру, недосконаліть існуючих механізмів адміністрування податків та інших обов'язкових платежів тощо. Тому для побудови ефективних податкових відносин з метою вирішення нагальних завдань держави, крім окремих функціональних інструментів, потрібні розробка і побудова дієвої системи податкових відносин, що працює на перспективу. Така система має враховувати три показники: потреби суспільства, можливості держави і можливості наявної бази оподаткування [2, с. 36–37]. На нашу думку, окреслені проблемні питання, перш за все можуть бути врегульовані тією низкою інструментів, що пропонуються в цивілізованому демократичному суспільстві, оскільки основним показником – є сталість та міцність інститутів правової держави. Так, науковцями неодноразово зверталась увага на категорію транспарентності, як елементу політико-правових відносин і конкретно сформульованого в законодавстві механізму.

Водночас, категорія транспарентності, дослідниками переважно розглядається як складна теоретико-правова категорія, що змістовно поєднує в собі такі поняття, як «прозорість», «відкритість», «гласність», публічність», «підзвітність», доступ до публічної інформації» та «участь в управлінні державними справами» [3], указаний перелік також доповнюється позицією про те, що «транспарентність це – принцип діяльності влади, що базується на її відкритості, прозорості, доступності, підзвітності, публічності, гласності, доступі до публічної інформації та участі громади в управлінні державними справами, то очевидним стає, що принцип транспарентності і його основні органічні елементи не можуть суперечити встановленому суспільному ладу, що панує – за законом – у конкретному суспільстві» [4]. Такі позиції свідчать про те, що даний інструмент, будучи укладеним цивілізованим суспільством, покликаний забезпечити доступність та фактичну можливість громадян, упливати на перебіг правовідносин, її утворення та формування.

Саме тому важливість інституту транспарентності для податкових правовідносин безперечно є високою, а з урахуванням того, що даній тематиці в науковій літературі присвячено не значну кількість прикладних досліджень, окремого опрацювання потребують механізми імплементації та фактичного застосування такого інструменту в діяльності суб'єктів податкових правовідносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Самсін І. Л. Податкові правовідносини як різновид фінансово-правових. *Фінансове право.* 2013. № 2 (24). URL : http://old.univer.km.ua/statti/29_Samsin_i.L._Podatkovi_pravovidnosin_yak_riznovid_finansovo-pravovikh.pdf

2. Теремецький В. І. Податкові правовідносини в Україні : монографія. Харків : Диса плюс, 2012. 648 с.

3. Наливайко Л. Р., Романов М. Ю. Поняття транспарентності в світлі європейських цінностей. *Екологічне право України*. 2016. № 1–2. С. 55–59. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/eklprukr_2016_1-2_15

4. Наливайко Л., Романов М. Поняття, ознаки та значення транспарентності в контексті європейської інтеграції. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2016. № 4/1. С. 158–163.

Лісовий Андрій,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет
(м. Ірпінь)

ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В ПОВОЄННИЙ ЧАС

Однією з головних складових реформування і розвитку економіки нашої країни, забезпечення її фінансової стабільності у повоєнний час є розробка науково-обгрунтованої концепції оподаткування. Через податкову політику реалізуються основні пропорції економічного розвитку, оптимальне формування яких є однією з основних функцій держави в умовах ринку. Досвід США, Японії, Німеччини, Франції та інших країн свідчить про те, що податкова система – вагомий інструмент державного регулювання економічних і соціальних процесів, інвестиційної стратегії зовнішньоекономічної діяльності, структурних змін у виробництві, прискореного розвитку пріоритетних галузей. Одним з таких пріоритетів є сільське господарство.

Система державного регулювання аграрного підприємництва в Україні, по суті, ще не завершена, на неї кардинально вплинула війна. Тому дуже важливо закласти в її основу пріоритетні орієнтири, спрямувати діяльність різних рівнів державної влади на максимальне використання потенціалу аграрного бізнесу. Аграрне підприємництво ще не стало одним з дієвих важелів розв'язання таких економічних і соціальних завдань, як сприяння структурній перебудові економіки, зміцнення економічної бази регіонів, швидке насичення ринку товарами та послугами, послаблення монополізму і розвиток конкуренції, впровадження досягнень науково-технічного прогресу, підвищення експортних можливостей країни, забезпеченості зайнятості значної частини населення.

При певних позитивних зрушеннях, які відбулися в результаті впровадження прийнятих в останні роки рішень щодо створення сприятливого клімату функціонування сільськогосподарської сфери, основні перешкоди для розвитку аграрного підприємництва залишаються.

Серед загальних проблем, які потребують вирішення:

- створення гнучкої системи надання сільськогосподарським підприємцям кредитів та фінансової допомоги, посередництва в

контактах з інвестиційними фондами, лізинговими і ощадно-позиковими компаніями, кредитними спілками, формування регіональних гарантійних фондів;

- ініціювання більш активного залучення коштів місцевих бюджетів, асоціацій, громадських об'єднань, добродійних організацій і підприємств на фінансування пріоритетних проектів відродження соціальної інфраструктури села;

- здійснення моніторингу ефективності впровадження законодавчо-правових актів, рішень Уряду та органів місцевої влади;

- удосконалення системи обліку та статистичної звітності аграрного підприємництва.

Вирішення існуючих проблем розвитку аграрного бізнесу в Україні, створення відповідного середовища потребують докорінної перебудови державної політики в галузі сприяння аграрному підприємництву. Завдання полягає у тому, щоб суттєво розширити його роль і місце в економічному процесі. Мається на увазі забезпечення протягом найближчих років у структурах зазначеного сектора зайнятості на рівні 20-25 % працездатного населення та виробництво до 20 % валового внутрішнього продукту.

Нова бюджетно-податкова політика повинна бути спрямована на вихід сільськогосподарського виробництва з фінансової кризи і, в першу чергу, на відродження виробництва та забезпечення передумов для економічного зростання, бо саме суб'єкти аграрного підприємництва є однією з реальних сил, що забезпечать післявоєнне відродження України.

Податкова система є важливим, але не єдиним фінансовим аспектом розвитку підприємництва. Ефективне функціонування підприємств, у тому числі аграрного бізнесу, можливе тільки за загального сприятливого економічного, політичного, законодавчого клімату в країні.

Щоб успішно розвивалося аграрне підприємництво, необхідно вирішити такі основні проблеми:

1. Розробити законодавчо-нормативну базу прямої дії з функціонування аграрного бізнесу.

2. Вирішити проблему взаємозв'язку держчиновник – підприємець.

3. Запровадити систему відстрочок податкових платежів, різних ставок оподаткування, залежно від характеру діяльності, міри руйнувань виробничих потужностей та інфраструктури, соціальної спрямованості бізнесу, фактичних результатів діяльності, термінів створення підприємств.

4. Створити необхідні фінансові умови для створення нових підприємств за рахунок банківського пільгового кредитування, а також державного фінансування і кредитування на взаємовигідній основі.

Оподаткування аграрних підприємств здійснюється на основі чинного законодавства, що діє для всіх підприємств, які функціонують в Україні. Вважаємо, що законом про аграрне підприємництво має бути передбачена система податкових пільг, яка доповнюється в рамках наданих прав місцевим Радам.

Регіональні системи надання пільг по оподаткуванню мають відрізнятися внаслідок специфіки руйнувань аграрного підприємництва в кожному регіоні. Регіональний аспект має стати головним, тому що завдання аграрного підприємництва співпадають із відповідними завданнями місцевих Рад регіону: відбудова об'єктів соціальної інфраструктури; насичення місцевого ринку товарами та послугами; нейтралізація монополізму; розширення сфери зайнятості; вирішення екологічних та соціальних проблем.

Вихідний принцип перебудови системи оподаткування – регіональне надання податкових пільг аграрним підприємствам, які мають диференціюватися за окремими підприємствами та сферами діяльності, бути гнучкими за часом здійснення та цілями введення. Разом із цим слід враховувати швидкість та ступінь протікання та затухання процесів на аграрних підприємствах, які стимулюються.

З урахуванням специфіки регіону місцевим Радам доцільно було б надати законодавством право встановлювати такі податкові пільги:

- знижені податкові ставки на старті для підприємств, які займаються виробництвом сільськогосподарської продукції;
- диференційовані ставки податків залежно від виду послуг, наданих населенню;
- знижені ставки податків для тих виробництв, економічний ефект в яких досягається переважно за рахунок живої праці;
- пільги і компенсації для стимулювання росту зайнятості (особливо в районах, де є зайва робоча сила, чи з перспективно зростаючою часткою непрацюючих внаслідок звільнення трудових ресурсів з діючих підприємств), створення нових робочих місць, покращення умов праці тощо;
- пільгове оподаткування підприємств, діяльність яких на території допомагає вирішенню конкретних соціальних проблем, що стоять перед місцевими Радами;
- повна відміна податків в певних випадках тощо.

З метою забезпечення ефективності використання додаткових коштів вважаємо, що в кожному районі необхідно ввести офіційний статистичний облік і аналіз податкових пільг, проводити оцінку ефективності наданих податкових пільг як суми недоодержаних бюджетних доходів, так і видатків відповідних сумі наданих податкових пільг, а також оцінку неоподатковуваного прибутку окремих аграрних підприємств у часі.

Необхідна впевненість, що мале підприємництво не тимчасове явище, а невід'ємна частина стратегічного розвитку економіки України. Таку впевненість може надати лише державна влада в Україні і в цьому полягатиме вирішальна підтримка суб'єктів малого підприємництва і умова формування сектору аграрного бізнесу в національній економічій системі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 436-IV / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text

2. Податковий кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text

Малишкін Олександр,
д-р екон. наук, професор,
САРА (м. Київ)

РОЗВИТОК ФУНКЦІЙ ЕКОПОДАТКУ: СУЧАСНИЙ НАПРЯМ

Як і будь-який інший, екологічний податок виконує фіскальну функцію, наповнюючи бюджет держави (табл. 1).

Таблиця 1 – Надходження екоподатків до зведеного бюджету України за 2017–2021 рр., млрд грн

Елемент екоподатку	Роки:				
	2017	2018	2019	2020	2021
1. За викиди в атмосферне повітря	2,41	2,40	2,47	1,92	2,07
2.За викиди у водні об'єкти	0,14	0,15	0,15	0,15	0,15
3.За розміщення відходів	0,86	1,06	1,02	1,05	1,13
4. За утворення та/або зберігання радіоактивних відходів	0,98	1,02	1,07	1,02	1,04
5.За викиди в атмосферу двоокису вуглецю	0,00	0,00	0,84	1,04	1,05
Разом	4,39	4,65	5,54	5,16	5,43

Джерело: власна розробка на підставі [1].

В аналізованому періоді надходження екоподатку є доволі стабільним і має тенденцію на невеличке зростання за рахунок, переважно, збільшення ставок елементів податку.

З іншого боку, екоподаток має виконувати другу функцію – стимулюючу, спонукати підприємства до зменшення обсягів шкідливих викидів у навколишнє середовище. З метою з'ясування ступеню виконання цієї функції, ми проаналізували роль цього податку у діяльності КП «Київтеплоенерго», яке є основним виробником тепла в м. Києві. Тепло виробляється, переважно, спалюванням природнього газу. За базу розрахунків приймаємо інформацію про обсяги викидів в атмосферу з офіційного документу - Схеми теплопостачання м. Києва на період до 2030 р, що затверджена КМДА від 2020 року [2] та ставок екоподатку відповідно до ст. 243 ПКУ.

Так, при збільшенні планових виробничих потужностей теплогенерації у 2030 р. проти 2022 р. на 128 %, викиди оксид азоту (NOx) планується зменшуються на 4 %, діоксиду сірки (SO2) у 324 рази. При цьому, незначно зростатимуть викиди оксиду вуглецю та діоксиду вуглецю. Зменшення викидів планується за рахунок посилення очистки газів, які викидаються в атмосферне повітря спалювальними установками (котельнями) [2].

Для з'ясування суттєвості впливу екоподатку на діяльність компанії проведено розрахунок двох показників за 2021 та 2022 рр. - часток екоподатку у собівартості реалізації компанії і чистому доході та у складі податкових боргів. Зокрема, частки екоподатку у собівартості реалізації склала, відповідно 0,11 % та 0,14 %, у складі чистого доходу компанії, відповідно 0,12 % та 0,13 %, що є незначними величинами. Вочевидь, зростання ставок податку у 2023 та 2024 роках відповідно на 40 % та 60 % призведе до зростання абсолютної суми податку і, можливо, його частки. Проте, у незначних розмірах.

З іншого боку, кожен податок доцільно аналізувати у складі податкових боргів підприємства, які утворюються станом на кінець року (сума кредиторської заборгованості) перед бюджетом. Так, частка екоподатку у податкових боргах компанії КП «Київтеплоенерго» склала в аналізованому періоді у середньому 32 %, що є доволі суттєвою величиною. Тобто, третина усіх податкових боргів компанії припадає на екоподаток, що з точки зору грошових потоків є доволі суттєвим показником, який компанія бажала б зменшити. Зацікавленість підприємств теплоенергетики в економії на екоподатках може слугувати відправною точкою спонукати їх до зменшення викидів.

Вимоги ЄС. Курс України на євроінтеграцію змушує уважно придивитися на законодавство і практику країн ЄС. В країнах ЄС екоподатку приділяється значна увага в контексті глобальної боротьби зі зміною клімату. В ЄС екологічний податок є податком, основою якого є фізична одиниця об'єкту, що має доведений, специфічний негативний вплив на навколишнє середовище. Дані про екологічні податки у статистиці ЄС подаються у розрізі надходжень від податків на: енергію; транспорт; забруднення; ресурси.

Близько 150 видів екологічних податків зведені у 7 груп: *енергетичні податки* (на моторне паливо, на енергетичне паливо, на електроенергію); *транспортні податки* (податки на пройдені кілометри, акцизи під час купівлі авто, щорічний податок із власника); *плата за забруднення* (емісії забруднюючих речовин в атмосферу та скиди у басейни); *плата за розміщення відходів* (платежі за розміщення відходів на звалищах, за їх переробку і податки на низку спеціальних продуктів: упаковка, батареї, шини, мастила тощо); *податки на викиди речовин, що призводять до глобальних змін середовища* (речовини, що руйнують озоновий шар і парникові гази); *податок на шумову дію; платежі за користування природними ресурсами* [3].

Екологічні податки в країнах ЄС складають у середньому близько 6 % усіх податкових надходжень. Для порівняння: у 2018 році більше як у 10 разів перевищували аналогічний вітчизняний показник. За сумою екологічних податків (близько 150 млн євро) Україна в 2018 р. з держав-членів ЄС випереджала тільки Ліхтенштейн, поступаючись, наприклад, Польщі у 90 разів, Латвії, Литві у 6–7 разів, Естонії у 4,7 раза [3].

Отже, вітчизняні елементи екоподатку лише частково відповідають європейському. А головне, що дієвість застосовуваних в Україні економічних регуляторів екологічної безпеки поступається європейським. Тому необхідним є пошук можливостей подолання такої асиметрії. Якщо йти шляхом введення нових елементів податку аналогічно європейським, це збільшить витрати підприємств і призведе до здороження їхньої продукції / послуг. Тому під час реформи екоподатку фактор стримання витрат є одним з пріоритетних. При цьому усі товари / послуги доцільно поділити на експортно орієнтовані і внутрішні. Це допоможе застосувати різні підходи до цих груп товарів з позицій собівартості і конкурентності цін на світових ринках.

Щодо законодавства, згідно з оцінкою Єврокомісії станом на кінець червня 2022 року, законодавство України в питаннях захисту довкілля та клімату перебуває на початковому рівні відповідності стандартам Євросоюзу [4].

Щодо технічних параметрів відходів, орієнтиром вимог ЄС можуть слугувати наступні граничні величини (норми), затверджені Директивою ЄС 2015/2193 (табл. 2).

Таблиця 2 – Граничні величини (норми) концентрації забруднюючих речовин у димових газах середніх спалювальних установок в ЄС, мг/нм3

Забруднююча речовина	Природній газ		Газоподібне паливо		Вугілля	
	до 2018 р.	після 2018 р.	до 2018 р.	після 2018 р.	до 2018 р.	після 2018р.
NOx	250	100	250	200	650	300
SO2	-	-	35	35	1100	400
тверді частинки	-	-	-	-	30	20

Джерело: [5].

Отже, реформа в ЄС передбачає зменшення концентрації забруднюючих речовин у димових газах у середньому у два рази. У згаданій Схемі теплопостачання м. Києва на період до 2030 р. пораховані технічні параметри викидів газів у бік зменшення відповідно вимог Директиви ЄС 2015/2193.

Іншою суттєвою відмінністю є те, що частина коштів екоподатків в країнах ЄС залишається на підприємстві-забруднювачі для фінансування робіт з екологічних програм. Україні варто перейняти такий підхід фінансування заходів екологічної безпеки, що має зацікавити вітчизняні підприємства у більш екологічному підході до своєї діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Екологічні податки України. URL : https://www.saveecobot.com/analytics/ecotaxes

2. Схеми теплопостачання м. Києва на період до 2030 р. URL : http://dzki.kyivcity.gov.ua/content/shema-teplopostachannya-m-kyieva-do-2030-roku.html

3. Екологічна безпека в європейських країнах: методи економічного регулювання й досвід для України : наукова доповідь / В. С. Кравців, П. В. Жук, Ю. І. Стадницький та ін. ; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України». Львів, 2020. 97 с. URL : http://ird.gov.ua/irdp/p20200038.pdf

4. Єврокомісія оприлюднила звіт про відповідність України законодавству ЄС. URL : https://interfax.com.ua/news/political/888902. html

5. Малишкін О., Єлизаров Д. Екоподатки як стимулятор зменшення шкідливих викидів від теплової енергії. *Актуальні питання у сучасній науці. Серія «Економіка».* 2023. № 3. С. 89–98.

Маркиш Тетяна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Лекарь Сергій Іванович,
д-р юрид. наук,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ОПОДАТКУВАННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Після повномасштабного вторгнення рф, наша країни постала перед складним випробуванням. Так як потрібно було захищати не тільки територіальну цілісність України, а й рятувати економіку держави. Внаслідок військових дій, податкові надходження значно скоротилися, а оборонний сектор вимагав збільшення фінансування. У свою чергу, ефективність системи оподаткування виявляється в обсягах податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів за мінімально можливих витрат на їх стягнення, а підвищення їх ефективності передбачає мінімізацію втрат податкових надходжень до бюджету і пом'якшення протиріч у податкових відносинах, нарощуванні можливостей розширення податкової бази [1, с. 147].

Оподаткування бізнесу в умовах воєнного стану є відмінним від звичайного оподаткування в мирний час. Воєнний стан відображає особливу ситуацію в країні, коли загроза війни або воєнний конфлікт може вплинути на економіку та фінансову стабільність. Дійсно, введення воєнного стану внесло свої корективи в діяльність суб'єктів бізнесу та відображення цієї діяльності в системі обліку. Зміни діючого законодавства стосуються, як юридичних так і фізичних осіб-підприємців [2, с. 245]. Створення сприятливого податкового середовища було започатковано підписанням президентом України низки законодавчих актів, в числі перших був Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану» та інші [3].

Для вітчизняного бізнесу робота щодня стає ризикованою, відповідно, втрачається їх капітал, а попередні способи й методи прийняття рішень часто практично втрачають сенс, адже управління потрібно реалізовувати в умовах щоденних змін, загрози окупації та небезпеки для життя в загальному розумінні. Аналізуючи сучасний стан економіки країни, можна зазначити, що лише зараз вона починає «приходити до тями» і «ставати на воєнні рейки». Зокрема, прийнятий Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану», який передбачає кардинальну податкову реформу на період воєнного стану [4].

Економічна стабільність країни залежить, насамперед, від платників податків, які сьогодні продовжують працювати. Запроваджені податкові зміни забезпечують можливість суб'єктам бізнесу заощадити кошти на сплаті податків та інвестувати їх в подальшу господарську діяльність і, таким чином, підтримувати та розвивати її. В той же час, суб'єкти підприємницької діяльності мають підтримувати економіку України і, по можливості, сплачувати податки та поповнювати бюджет для того, щоб держава могла виконувати свої функції [5, с. 100]. Адже система оподаткування суб'єктів бізнесу, з одного боку, має бути спрямована на стимулювання ведення господарської діяльності в сучасних реаліях, з іншого, – на подальше наповнення державного та місцевих бюджетів за рахунок податкових надходжень від підприємств.

Варто підкреслити, що в українського бізнесу, безумовно, є потенціал та шляхи розвитку, адже з'являються новітні покращені умови виходу на міжнародні ринки збуту. Окрім цього, варто встановити, що завдяки переходу на віддалений формат роботи й продажів для багатьох перспективних галузей, в яких це можливо, підприємства здатні здійснити суттєвий розрив прибутків та витрат, мінімізуючи видатки на персонал (наймаючи персонал з регіонів з нижчою оплатою праці) та максимізуючи доходи (продаючи свої товари чи послуги в регіонах з високою доданою вартістю та високою купівельною спроможністю споживачів). Зазначений метод ведення бізнесу не є позитивним у довгостроковому періоді та в мирний час, проте, для виживання підприємства та збереження його капіталу в умовах кризи застосування такого методу може мати досить позитивні наслідки [6, с. 171]. Вплив воєнних дій має подвійну природу і на капітал сучасних підприємств

впливає по-різному. Відповідно до цього, для підприємств, що спеціалізуються на виробництві та продажу зброї, продовження та посилення конфліктів у світі є вигідним.

Варто погодитись з І.В. Павлів, що задля подолання економічних проблем, пов'язаних з війнами, необхідно покращення наступних напрямів:

– тісна співпраця між державою та підприємствами, яка буде направлена на збереження та підтримку вітчизняного бізнесу. При цьому керівництво держави має направляти свою увагу на регулювання зовнішньополітичних позицій, приймати рішення, направлені на врегулювання конфліктів;

– на рівні держави продовжувати здійснювати підтримку суб'єктів підприємництва, зокрема, шляхом створення відповідної правової бази, фінансово-кредитної та матеріально-технічної підтримки, науково-методичного, інформаційно-консультативного та кадрового забезпечення бізнесу;

– створення рівних можливостей для доступу суб'єктів малого, середнього та великого підприємництва до запроваджених Урядом програм підтримки й стимулювання бізнесу під час дії воєнного стану; моніторинг ефективності використання бюджетних коштів, передбачених для виконання зазначених програм; відкритість і прозорість проведення процедур надання державної підтримки;

– підприємствам необхідно розробити гнучку систему економічної політики, яка дасть можливість втримати свої позиції як всередині країни, так і за її межами та забезпечить гарантію збереження та функціонування вітчизняного бізнесу в Україні [3, с. 101].

Враховуючи наведене можно зробити висновок, що війна внесла свої корективи і в повсякденне життя, і в життя бізнесу. Своєчасні кроки вжиті державою слушно позначились на економіці та дало змогу вижити бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кисильова К. В. Особливості оподаткування в умовах воєнного стану. *Актуальні питання фінансової безпеки.* Вінниця : ХНУВС, 2023. С. 146–148.

2. Мацьків Г. В. Оподаткування українського бізнесу в умовах війни. *Сучасний менеджмент: витоки, реалії та перспективи розвитку*. Львів, 2023. С. 245–247.

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану : Закон України від 25.11.2022 № 2118-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text (дата звернення: 19.04.2023).

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 25.11.2022 № 2118-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text (дата звернення: 19.04.2023).

5. Павлів І. В. Стан вітчизняного бізнесу в умовах воєнного стану. *Проблеми та перспективи розвитку бізнесу в Україні.* Львів, 2023. С. 99–101.

6. Стояненко І. В., Урсатій А. Е. Війна в Україні: наслідки для національної економіки та світу. *Advancing in research, practice and education.* Флоренція, 2022. С. 171–180.

Маценко Вікторія,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Ізмайлов Ярослав Олексійович,
д-р екон. наук,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ

З початком повномасштабного вторгнення рф на територію України рівень економіки держави дуже знизився. Найбільше це вплинуло на малий та середній бізнес. Це пов'язано з тим, що фізичним особам та підприємцям все важче сплачувати податки у воєнний час. В умовах нестабільної економічної ситуації в країні, високого рівня тінізації, ухилення від сплати податків, значного розшарування доходів населення назріла нагальна потреба модернізації фінансової та податкової політики держави [1]. А ще потрібно приділити увагу податку з доходів населення України.

Оскільки податки є основним джерелом бюджету держави, то проблема податку з доходів українців є важливою і актуальною сьогодні.

Одним із найважливіших податків є податок з доходів фізичних осіб (ПДФО) – це плата фізичної особи за надані їй послуги державою або територіальною громадою на території де особа має податкову адресу. Відповідно до ст. 9 Податкового кодексу України (далі – ПКУ) ПДФО належить до загальнодержавних податків [2] та є суттєвим джерелом формування доходів державного і місцевих бюджетів. Крім того, цей податок виконує не тільки важливу фіскальну, а й розподільчу функцію [3]. Відповідно до статистики у 2018 році до бюджету України надійшло 211,2 млрд грн ПДФО, що складає 17,9 % загального бюджету, цей показник вищий на чверть за показник 2017 року, а податкова ставка станом на 2018 рік становила 18% бази оподаткування щодо доходів. За допомогою цього податку країна може забезпечувати гідне життя своїх громадян, формувати державний бюджет, вирішувати різні соціальні проблеми, сформувати достойну мілітаризацію та впливати на рівень доходів та накопичень громадян.

Проблеми чинного податкового законодавства потребують змін у апараті стягнення та сплати податку доходів фізичних осіб, покарання за несплату податку, які б діяли на законних підставах на основі діючих правил та актуальних ставках оподаткування.

В Україні протягом багатьох років говорять про зміни у податковій системі, але значних змін поки не відбулось. Планувалось знизити податок на дохід до 17 %, але він так і залишився 18 %.

Проблеми щодо сплати ПДФО в Україні [6]:

— недостатність фінансових ресурсів у місцевих бюджетах;

— відсутність суттєвої фінансової підтримки держави;

— нездатність органів місцевого самоврядування самостійно вирішувати питання соціально-економічного характеру;

— подвійне оподаткування при виплаті доходів суб'єктам підприємницької діяльності – фізичним особам;

— відсутність механізмів ефективного впровадження в життя усіх законодавчо передбачених положень;

— нерівномірність розподілу податкових надходжень по різних регіонах, оскільки рівень доходу залежить від рівня розвитку промислового виробництва в регіоні;

— імовірність зниження платниками податку, особливо підприємцями, оподатковуваного доходу.

Також, на мою думку, є ще проблемою негнучкість національної системи оподаткування та її низька ефективність, відсутність прогресивної шкали оподаткування доходів фізичних осіб та загальноприйнята практика ухилення від сплати податку на доходи фізичних осіб [7].

Для вирішення проблем пов'язаних з податком на прибуток потрібно орієнтуватися на досвід зарубіжних країн. Наприклад, у Швеції існують різні умови оподаткування доходів населення для резидентів та нерезидентів. Резиденти сплачують податок за єдиною ставкою 25 %, незалежно від рівня їхнього доходу. Щодо нерезидентів, то вони мають дворівневу систему прибуткового оподаткування в Швеції. Згідно з цією системою, муніципальний рівень становить 32% від доходу платника до певної суми, зазначеної законодавством. Національний рівень оподаткування застосовується для громадян, які одержують доходи, що перевищує встановлену законодавством суму. Залежно від рівня доходу, платники сплачують податок за ставкою 50 % (з високим рівнем доходу), 30 % (із середнім рівнем доходу), 24 %

(з низьким рівнем доходу) [5]. Щодо системи оподаткування іншої розвиненої країни – США, то в країні податок на доходи фізичних осіб є найбільш значущим джерелом надходжень до федерального бюджету і становить більше половини загального обсягу федеральних податкових надходжень. Згідно із системою оподаткування доходів громадян США, податок може накладатись як на окремо кожну особу, так і на сім'ю в цілому. Платники податків діляться на 4 групи, які оподатковуються за різними ставками, відповідно від рівня доходу. Податкові ставки коливаються від 15 до 39,6 % [5].

Отже, щоб покращити систему оподаткування України, потрібно вивчити різні аспекти оподаткування високорозвинених країн. Оподаткування доходів фізичних осіб США та Швеції є цікавим досвідом, який може бути використаний для ретельного вивчення та адаптації української системи оподаткування до вітчизняних умов оподаткування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Оподаткування доходів фізичних осіб в україні: проблеми та вдосконалення на базі досвіду зарубіжних країн. URL : file:///C:/Users/Vika/Downloads/7064-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-14182-1-10-20190705.pdf (дата звернення: 23.04.2023)

2. Проблеми оподаткування доходів фізичних осіб. URL : https://core.ac.uk/download/pdf/32610594.pdf (дата звернення: 23.04.2023)

3. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. Дата оновлення: 01.03.2019. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17

4. Оподаткування доходів фізичних осіб в україні: проблеми та вдосконалення на базі досвіду зарубіжних країн. UIRL : file:///C:/Users/Vika/Downloads/7064-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-14182-1-10-20190705.pdf (дата звернення: 23.04.2023).

5. Світовий досвід оподаткування доходів фізичних осіб. URL : https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/6.1/264.pdf (дата звернення: 23.04.2023).

6. Проблеми оподаткування доходів фізичних осіб. URL : https://core.ac.uk/download/pdf/32610594.pdf (дата звернення: 25.04.2023).

7. Проблеми оподаткування доходів фізичних осіб в Україні та країнах ЄС осіб. URL : http://surl.li/gnokh (дата звернення: 25.04.2023).

Медвецька Наталія,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Ізмайлов Ярослав Олексійович,
д-р екон. наук,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

МОЖЛИВОСТІ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ РІЗНИХ ВИДІВ ПОДАТКІВ

Найбільш надійним джерелом доходів держави вважаються податки, що давно відійшли в минуле: подушний, домовий, на вікна та двері. Ухилятися від їх сплати можна було лише шляхом підкупу податкових чиновників.

До сучасних податків, які максимально обмежують свободу вибору платником моделі його поведінки, належать передусім податки на нерухоме майно. Об'єкти нерухомого майна фактично не можна приховати, тому ухилятися від їх сплати чи зменшити обсяг податкових зобов'язань можна лише шляхом підкупу чиновників, що виконують функцію первісної оцінки майна.

До податків, ухилитися від яких досить складно, західні вчені відносять також податок на додану вартість. Пояснюється це його багатостадійним характером та взаємним контролем покупців і продавців, який є наслідком зацікавленості покупців у правильному визначенні сум оподаткованих оборотів та правильному нарахуванні сум ПДВ продавцями, оскільки ці суми дають право покупцям на податковий кредит. Отже, якщо продавець занизить свої податкові зобов'язання, покупець врешті-решт змушений буде сплатити більшу суму податку як різницю між сумою власних податкових зобов'язань і сумою податкового кредиту. Такий механізм визначення сум ПДВ, що підлягають сплаті до бюджету, наділяє цей податок "вбудованим механізмом чесності", який і дозволяє характеризувати ПДВ як найдосконалішу форму універсальних акцизів.

Практика справлення ПДВ у постсоціалістичних країнах засвідчила, однак, що цей податок належить до тих, від сплати яких ухиляються чи не найбільше. В арсеналі засобів зменшення зобов'язань по цьому податку – не лише підкуп чиновників, а й застосування нульової ставки ПДВ до товарів, експорт яких декларується, але які фактично реалізуються на внутрішньому ринку (порушення податкового законодавства, що стало можливим внаслідок його недосконалості); зниження оборотів як результат домовленості контрагентів¯учасників різних господарських схем, до яких долучаються платники єдиного податку або підприємства, що мають пільги з ПДВ; незаконне завищення валових витрат або цін придбання капітальних активів, а отже й податкового кредиту; заниження митної вартості при ввезенні товарів на митну територію країни.

Значно ширші можливості для ухилення від податків створюються у зв'язку зі справлянням податків на доходи юридичних і фізичних осіб. Це пов'язано з розрахунком податкових зобов'язань на підставі представлених платниками декларацій про доходи, самостійним визначенням ними величини оподатковуваного доходу та суми податку. Як писав О. Мюллер на початку XX століття – в період запровадження податку на доходи фізичних осіб, «для більшості людей властиве небажання сплачувати податки, тому при самооцінці доходу виникає небезпека, що податкоплатник зловживатиме виявленою для нього довірою». Ця небезпека практично повністю відсутня, коли йдеться про оподаткування заробітньої плати, з якої податок утримується у джерела, а відомості про суми нарахованого доходу подаються в податкові органи роботодавцями. Щодо специфічних акцизів та мита, то юридичні особи-виробники підакцизної продукції чи імпортери можуть ухилятися від їх сплати або шляхом приховування частини вироблених товарів від оподаткування (нелегальне виробництво і торгівля), або шляхом їх контрабандного ввезення на територію країни. В Україні широкі можливості як для легального уникнення акцизного збору, так і для нелегального ухилення від його сплати протягом певного часу існували завдяки ліберальному законодавству, що регулювало операції з давальницькою сировиною.

Причини ухилення від сплати податків акцизного збору і мита виробниками пов'язані з тим, що по-перше, сплата зазначених податків призводить до відволікання частини обігових коштів підприємств;

по-друге, за високих податкових ставок виробник, використовуючи механізм ціноутворення, не завжди може перекласти весь тягар податків на плечі кінцевих споживачів. Останні, відчуваючи податковий тягар через підвищення цін, мають можливість його позбутися чи послабити – відмовившись або зменшивши споживання підакцизних та імпортних товарів. Той факт, що платники різних видів податків мають неоднакові можливості ухилятися від їх сплати, повинен враховуватися при формуванні раціональної структури податкової системи. В такій системі значна роль відводиться податкам із “вбудованим механізмом чесності”, які створюють певні перешкоди для порушення платниками податкового законодавства (ускладнюють правопорушення) та захищають від їх наслідків бюджет. Ще одним способом раціоналізації структури податкової системи є добір податків за принципами взаємодоповнення і компенсації. Згідно з цими принципами податки необхідно комбінувати таким чином, щоб у разі штучного заниження податкової бази чи суми зобов'язань по одному з них, автоматично зростали платежі по іншому податку. Вирішальна роль в упередженні податкових правопорушень та боротьбі з ними відводиться органам податкового контролю, на які покладаються функції не лише запобігання, розкриття, розслідування правопорушень, віднесених до компетенції податкової поліції (міліції), а й роз'яснення податкового законодавства, контролю за його дотриманням, правильністю обчислення, повнотою і своєчасністю сплати податків та інших обов'язкових платежів, стягнення донарахованих сум податків, недоїмки з податків, штрафів та інших санкцій.

Важливими засобами боротьби з уникненням податків та ухиленням від їх сплати є:

удосконалення податкового законодавства в напрямку ліквідації податкових «лазівок»;

удосконалення демократичних інститутів, здатних посилити (а в разі необхідності - відновити) зв'язок між сплатою податків і отриманням вигод від споживання суспільних благ змінивши модель раціонального вибору платника, опортуністичний тип[4] його поведінки;

боротьба з корупцією;

створення інституційних механізмів, необхідних для забезпечення дотримання законів;

підвищення правосвідомості громадян та податкової моралі.

Отже боротьба з ухиленням від сплати податків є важливим завданням держави, значння якого обумовлене соціальними наслідками. Додавши до такого явища корупцію, разом вони підживлюватимуть одне одного, сприяючи взаємному розквіту і вражаючи суспільний організм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Соколовська А. М. Основи теорії податків : навчальний посібник. К., 2010. 326 с.

Микитенко Вікторія,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Лекарь Сергій Іванович,
д-р юрид. наук, доцент, заслужений економіст України,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

АКЦИЗНИЙ ПОДАТОК: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ УСУНЕННЯ

Належне функціонування держави залежить від фінансової стабільності та наповненості її бюджету. Податки є дуже важливою складовою економічної ситуації в країні, адже становлять основну частину надходжень до бюджету. Вагоме місце серед всіх податків займає акцизний податок, який завжди був і залишається важливим джерелом наповнення бюджету в Україні.

Початок повномаштабної війни на території нашої держави, а також введення в Україні воєнного стану зумовило зміни у всіх сферах суспільного життя. В тому числі і у системі оподаткування та у сфері податкових правовідносин.

Питання акцизного податку досліджували у свої роботах Ю. Аністратенко, В. Білоус, Ю. Бисаг, Г. Бех, Л. Воронова, Р. Гаврилюк, В. Чайка.

Проблеми системи адміністрування акцизного податку в загальному розумінні, можемо класифікувати на: проблеми правового характеру, проблеми організаційного характеру та проблеми соціально-психологічного характеру.

Суть проблеми правового характеру акцизного оподаткування пов’язана перш за все з потребою вдосконалення податкового законодавства. Адже проблеми, що наявні зараз це: визначення деяких понять є неповними або зовсім відсутніми, що унеможливлює розкриття сутності окремих правових явищ, подій чи дій; незнання платниками податків своїх прав та обов'язків призводить до низького рівня фінансової та правової грамотності платників податків.

Одним із основних шляхів усунення цієї проблеми може бути злагоджена та ефективна робота щодо внесення змін до податкового законодавства. При цьому будь-які зміни мають відбуватися за допомогою ефективного механізму планування та прогнозування, а також з передбаченням можливих форс-мажорних обставин та розробки механізмів швидкого реагування на проблеми, що можуть виникнути.

Суть проблеми організаційного характеру полягає в тому, що недоліки виникають ще на організаційному етапі адміністрування акцизного податку, а саме: відсутність висококваліфікованих спеціалістів в особі контролюючих органів; відсутність якісного методичного забезпечення діяльності податкових органів; недостатнє впровадження новітніх технологій.

Важливо, що формування іміджу ДПС України як сервісної служби європейського зразка з високим рівнем довіри, є однією із стратегічних цілей діяльності ДПС на 2022-2024 роки, що передбачає ефективне управління діяльністю; ефективне адміністрування податків, зборів, платежів; протидію ухиленню від оподаткування шляхом запровадження міжнародних стандартів та вдосконалення аналітичних інструментів; удосконалення системи зворотного зв'язку з платниками; удосконалення процедури адміністративного оскарження, налагодження діалогу з платниками за рахунок впровадження практики медіації [1].

Суть проблеми соціально-психологічного характеру полягає у конфлікті інтересів контролюючих органів і платників податків. Адже як висловила свою думку Р. Паславська, що «…в основі проблем соціально-психологічного характеру лежить конфлікт інтересів фіскальних органів і платників податків, що зумовлено: менталітетом українського платника податків щодо збереження своїх доходів та мінімізацію податків; перевищення посадовими особами фіскальних служб своїх повноважень; недовіра платників податків до фіскальних органів; низький рівень податкової культури в Україні» [2]. Дана проблема є дуже актуальною, адже впливає не лише на оподаткування акцизного податку, на податкову систему загалом.

У зв'язку з цим необхідно постійно проводити роз'яснювальну роботу серед платників податків, навчати і підвищувати кваліфікації працівників податкових органів та поступовий перехід від застосування більш суворого податкового контролю до ідеології партнерських відносин із платниками податків із позитивними змінами.

Отже, питання акцизного податку, а саме проблеми та шляхи вирішення їх є досить актуальною темою на данний час. Проблеми системи адміністрування акцизного податку можна класифікувати на 4 групи. Подальше вирішення даних проблем полягає у адаптації вітчизняного податкового законодавства до норм права ЄС; удосконалення методів контролю виробництва та обігу підакцизних товарів, а також протидія незаконному переміщенню зазначених товарів; використання цифрових технологій маркування; налагодження роботи ДПС як сервісної служби європейського зразка з високим рівнем довіри; налагодження партнерських відносин між платником податку та контролюючим органом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про затвердження місії та стратегічних цілей діяльності ДПС на 2022–2024 роки : наказ ДПС України від 22.11.2021 № 965. URL : https://tax.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/nakazi-pro-diyalnist/77553.html

2. Паславська Р. Ю. Система адміністрування податків в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2014. 20 с.

Мискіна Оксана,
канд. екон. наук;
Іщенко Віталій,
канд.екон. наук,
Державний податковий університет
(м. Ірпінь)

СУТНІСТЬ ОПОДАТКУВАННЯ: ГНОСЕОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ»

Досліджуючи сутність оподаткування варто звернути особливу увагу на трактування даного терміну у нормативно-правових актах та у наукових працях провідних вчених з податкової проблематики. Аналіз законодавчої бази з проблем оподаткування дав можливість виявити відсутність трактування терміну «оподаткування» (хоча при цьому сам термін дуже часто зустрічається у змістовній частині законодавчих положень). Навіть у статті 14 Податкового кодексу України, яка має назву «Визначення понять», трактування поняття «оподаткування» відсутнє. Разом з тим, щоб бути об'єктивним варто відзначити, що серед понять, яким дається визначення у 14 статті Податкового кодексу України, термін «оподаткування» зустрічається у пункті 14.1.135, 14.1.168, 14.1.186 та 14.1.187, проте його трактування по суті відсутнє.

Виявлена ситуація може бути спричинена двома основними чинниками:

1) однозначним та беззаперечним розумінням терміну «оподаткування» як науковцями, так і практиками (за такої ситуації варто лише внести до основних законодавчих актів з питань податкової проблематики його трактування);

2) недостатнім рівнем формалізованості терміну «оподаткування», що спричиняє необхідність чіткого визначення його сутності з наступним відображенням у законодавстві.

Дослідження економічної літератури у контексті визначення терміну «оподаткування» засвідчило: по-перше, наявність незначної кількості наукових статей, у яких ґрунтовно досліджується сутність терміну «оподаткування»; по-друге, у переважній більшості наукових

праць, в яких приділяється увага оподаткуванню, трактування даного поняття відсутнє; по-третє, серед тієї незначної кількості літературних джерел, де визначається сутність оподаткування, відсутня єдність серед науковців щодо трактування даного цього поняття.

Більш того, є погляди, стосовно яких понять «оподаткування» та «система оподаткування» є синонімами. З приводу останнього відзначимо, що у науці та практиці є підходи, в яких визнається тотожність понять «система оподаткування» та «податкова система». Яскравим цьому прикладом є порівняння пункту 6.3 статті 3 Податкового кодексу України та останнього абзацу 2 статті Закону України «Про систему оподаткування», який з прийняттям Податкового кодексу України втратив чинність.

З наведених стате видно, що законотворень поняття «система оподаткування» та «податкова система» ототожнює. Або ж у Податковому кодексі уточнено, що наведеному визначенню відповідає поняття «податкова система», а не «система оподаткування». За такого підходу поза увагою у Податковому кодексі залишається сутність понять «система оподаткування» та «оподаткування».

Узагальнюючи викладений вище матеріал зазначимо, що на нашу думку поняття «податкова система» і «система оподаткування» є тотожними, адже у кожному з понять іде мова про систему, яка забезпечує реалізацією податками своїх функцій. Ті ж позиції вчених, які вважають наведені вище поняття різними, базуються на твердженні, що система оподаткування – це не «сукупність податків …», а «процес встановлення податків та їх справляння». Проте більш точним є позиція, згідно якої система не може бути процесом, і відповідно система оподаткування – це синонім податкової системи, а процес встановлення та справляння податків – це характеристика оподаткування, що і визначає приналежність останнього до спеціальності 071 «Облік і оподаткування».

Невмержицька Марія,
здобувачка вищої освіти;
Кузуб Михайло,
старший викладач кафедри обліку та оподаткування,
Державний торговельно-економічний університет (м. Київ)

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ: РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ

В останні десятиліття світова економіка збільшується у геометричній прогресії. Лібералізація торговельної політики в усьому світі сприяє тому, що глобальна торгівля товарами та послугами швидко зростає, дедалі більше країн користується перевагами дозволу вільного руху капіталу, а, отже, помітно збільшуються міжнародні фінансові потоки.

Саме тому інвестори, регулюючі органи, аудиторські фірми, підприємства та бухгалтери у всьому світі почали розуміти необхідність створення єдиного набору високоякісних міжнародних стандартів.

Підзвітність, прозорість та ефективність, що забезпечуються прийняттям таких стандартів, відіграють важливу роль у залученні додаткових інвестицій, прискоренні економічного розвитку тощо. Країни, які входять до G20, а також багато інших урядів, великих міжнародних організацій, бізнес-асоціацій, інвесторів та представників світової бухгалтерської професії підтримують ідею створення єдиного набору високоякісних міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Вперше прагнення до створення таких стандартів бухгалтерського обліку виникло після Другої світової війни. У ці повоєнні роки міжнародні інвестиції досягли рекордних рівнів, що викликало необхідність домогтися узгодженості у способах надання фінансової інформації між різними країнами [2; 3].

У загальноприйнятому значенні міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) або International Financial Reporting Standards (IFRS) є набором правил бухгалтерського обліку для фінансової звітності публічних компаній, покликаних зробити її послідовною, прозорою і легко порівнянною по всьому світу [1; 3].

Можна виділити такі основні причини, що призвели до необхідності створення МСФЗ [2; 4]:

- У різних країнах склалися свої бухгалтерські школи зі своїми методологічними особливостями, специфікою підходів до трактування фінансового стану суб'єктів господарювання. Відповідно відмінності у методах бухгалтерського обліку ускладнюють користувачам фінансової звітності порівняння інформації від різних компаній та вимагають від бухгалтерів, які готують та перевіряють фінансову звітність, вільного володіння кількома наборами стандартів бухгалтерського обліку.

- Утруднюється підготовка консолідованої фінансової звітності для компаній із закордонними операціями.

- Під час пошуку іноземних інвестицій підприємства повинні враховувати стандарти, які використовуються в країні потенційного іноземного інвестора. Для цього може знадобитися підготовка кількох комплектів фінансової звітності, що відповідають кожній застосованій системі.

Перша міжнародна професійна неурядова організація із встановлення стандартів – Комітет з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (International Accounting Standard Committee – IASC) – була створена у 1973 році. Перші загальні міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) Комітет прийняв протягом 1973 – 1979 рр. Впродовж 1980-х рр. Комітет із МСБО розробив деталізовані стандарти обліку. З 2000 року почався етап зближення, компромісів та загального впровадження стандартів, який фактично започаткував глобалізацію системи фінансової звітності. У результаті реорганізації в 2001 році Комітет був замінений Радою з МСФЗ. Саме тоді випущені міжнародні стандарти було перейменовано на МСФЗ.

Наразі дотримання МСФЗ потрібне або дозволене більш ніж у 140 країнах світу, у тому числі в країнах Європейського Союзу. Проте, попри глобальну підтримку, є країни, в яких неохоче приймають МСФЗ. Серед них, зокрема, США (застосовують Загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку або Generally Accepted Accounting Principles – GAAP), Китай (використовують Китайські стандарти бухгалтерського обліку для комерційних підприємств або Accounting Standards for Business Enterprises – ASBE) та Японія (застосовують Загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку Японії або Japanese

Generally Accepted Accounting Principles – J-GAAP та Модифіковані міжнародні стандарти Японії або Japan's Modified International Standards – JMIS).

Серед основних причин, що гальмують впровадження та використання МСФЗ, зазвичай, виділяють політичне занепокоєння урядів країн щодо втрати контролю над встановленням стандартів, увагу до якості стандартів, дороговартісність переходу на нові стандарти для публічних компаній тощо.

Можна виділити такі пріоритетні напрями діяльності щодо підвищення ефективності впровадження та використання МСФЗ у світі:

- подальше безперервне вдосконалення стандартів корпоративної фінансової звітності та розкриття інформації;
- вдосконалення роботи щодо підтримки створення відкритих та прозорих фінансових систем;
- створення хабів, впровадження навчальних програм для інвесторів з метою демонстрації переваг від повної гармонізації на глобальній основі різних національних та міжнародних стандартів;
- робота з різними донорськими організаціями щодо заохочення використання стандартів МСФЗ країнами, що розвиваються тощо.

Отже, міжнародні стандарти фінансової звітності були створені, щоб забезпечити послідовність та цілісність стандартів та практики бухгалтерського обліку, незалежно від компанії чи країни. З їхньою допомогою інвестори та інші учасники ринку можуть приймати більш обґрунтовані економічні рішення, тому можна з упевненістю сказати, що робота над впровадженням МСФЗ у діяльність компаній обов'язково триватиме й надалі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голобородько Т. В. Використання міжнародних стандартів фінансової звітності у зарубіжних країнах. *Ефективна економіка*. 2016. № 10. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5293

2. Лучко М. Р., Бенько І. Д. Облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами. Тернопіль : Екон. думка ТНЕУ, 2016. 360 с.

3. Пархоменко В. М., Малюга Н. М. Облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами : навч. посіб. Київ, 2019. 120 с.

4. Kuzub M., Zadniprovsky O., Romashko O., Avhustova O., Shushakova I. Comparative Analysis of Ukrainian and European Accounting Standards. *Scientific Horizons*. 2022. Vol. 25 № 1. URL : https://doi.org/10.48077/scihor.25(1).2022.96-103

Некраса Ганна,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Ізмайлов Ярослав Олексійович,
д-р екон. наук, професор,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СТЯГНЕННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ПОДАТКІВ В ЄВРОПІ ТА АНАЛІЗ УКРАЇНСЬКОГО ДОСВІДУ

Збереження довкілля є важливим фактором економічної стабільності кожної держави. Україна, відповідно до укладених міжнародних угод, є учасником групи країн, які активно розвивають «зелену» економіку, що дозволяє забезпечити оптимальний рівень добробуту усіх громадян з урахуванням екологічних обмежень. Проте, реалізація заходів на шляху до «зелених» економіки та фінансів потребує докорінної перебудови всіх складових фінансової системи держави, щоб забезпечити максимальну мобілізацію необхідних обсягів фінансових ресурсів.

Екологічний податок є одним з ефективних інструментів для зменшення негативного впливу людської діяльності на навколишнє середовище. Він може бути використаний як засіб стимулювання підприємств та громадян до використання більш екологічно чистих технологій та поведінки.

Ставка екологічного податку вважається оптимальною, якщо економічним агентам вигідніше використовувати нові технології для зниження рівня забруднення, аніж сплачувати екологічний податок. Поряд з цим, надто високі ставки екологічних податків можуть спричинити до ухилення від їх сплати або – до припинення економічної діяльності [1].

У всіх економічно розвинутих країнах, які дбають про своє навколишнє середовище, використовуються екологічні податки. Найбільшу частину, яка приносить надходження у бюджети країн Євро Союзу, становлять податки на енергію (близько 47 % і більше), а у Республіці Польща, Німеччині та Франції перевищують 80 % [2].

Так, в Європі найвищі екологічні податки на сьогоднішній день сплачують в Швеції. Німеччина та Франція також мають високі податки на викиди в атмосферу, але в порівнянні з Швецією ці ставки значно менші. Наприклад, в Швеції встановлено податок на викиди в атмосферу, розмір якого складає 1189 шведських крон (близько 116 євро) за кожну тонну викидів CO2. Крім того, в Швеції діє податок на енергію, який також вважається одним з найвищих в Європі. Вартість цього податку становить 0,34 шведських крон за кіловат-годину.

Зарубіжні країни використовують екологічні податки для стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності у сфері охорони навколишнього природного середовища. крім того, вони є засобом і методом для вирішення проблеми перерозподілу коштів у бік збільшення фінансування програм, націлених на раціональне природокористування та збереження якості навколишнього природного середовища. в україні екологічні податки нині виконують тільки роль фіскальної спрямованості системи стягнення екоресурсних платежів [3].

Досліджуючи особливості стягнення екологічних податків в Україні, варто відзначити наступні:

— податкова база: українські екологічні податки встановлюються на обсяг викидів забруднюючих речовин, що відрізняється від підходу країн ЄС, де екологічні податки встановлюються на споживання енергії, води та інших ресурсів;

— рівень стягнення: українські екологічні податки є менш високими, ніж в більшості країн ЄС;

— використання зібраних коштів: наразі в Україні не має чіткого плану використання зібраних коштів з екологічних податків, що робить систему менш ефективною;

— контроль за дотриманням: в Україні не має ефективної системи контролю за дотриманням екологічних норм та правил, що ускладнює ефективність стягнення екологічних податків.

Слід зазначити, що в Україні донині не вибудувано ефективної моделі екологічного оподаткування, що пояснюється перманентними змінами механізму та пропорцій розподілу надходжень від екологічних податків між державним та місцевими бюджетами. Так, у період 2015-2017 рр. до загального фонду державного бюджету спрямовувалося 20 % екологічного податку, до обласного – 55 %, а до бюджетів місцевого самоврядування – 25 %. У 2018 і 2019 роках пропорція

розподілу екологічного податку зазнала істотних змін: частка, яка спрямовувалася до державного бюджету зросла до 45 %, міського – залишилася незмінною, а в розпорядження обласних бюджетів потрапляє лише 30 %. З 1 січня 2019 року у механізмі екологічного оподаткування в Україні відбулися досить суттєві зміни: ставка екологічного податку на викиди двоокису вуглецю стаціонарними джерелами зросла більш, ніж в 24 рази (з 0,41 до 10 грн/т). Однак це ще не стало стимулом для забруднювачів до впровадження екологічно чистих технологій, оскільки ставка екологічного податку є значно нижчою від їх вартості [1].

Також варто зазначити, що Україна запроваджує новий, але перспективний інструмент – «зелені» облігації, особливість яких полягає в тому, що кошти від їх продажу спрямовуються виключно на фінансування або рефінансування «зелених» проєктів.

Для підтримки випуску таких облігацій в Україні з боку податкової системи були передбачені пільги. Так індивідуальні і інституційні інвестори не повинні сплачувати податок на прибуток з доходів, отриманих у вигляді відсотків від їхніх зелених облігацій в Україні.

Цей вид податкових стимулів застосовується як до державних, так і до приватних зелених облігацій на ринку України протягом перехідного періоду. У довгостроковій перспективі інвесторам потрібно буде сплачувати лише податок на прибуток з 50% доходів, отриманих у вигляді відсотків від зелених облігацій в Україні. Для залучення іноземних інвесторів на внутрішні ринки облігацій повинна бути встановлена пільгова ставка податку на дохід [4].

Отже, метою екологічного оподаткування є зниження обсягів викидів у навколишнє середовище та забезпечення мобілізації коштів до бюджетів різних рівнів і їх спрямування на охорону довкілля та раціональне використання природних ресурсів. В Україні наразі відсутнвій коплексний підхід до стягнення та належного використання коштів від податкових надходень в цьому напрямку, але незначні позитивні зрушення вже можна спостерігати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Булавинець В. М. Екологічне оподаткування як інструмент «зелених» фінансів. *Ефективна економіка.* 2020. № 12. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8462

2. Грицай І. А., Грицай О. І. Роль екологічних податків у боротьбі зі зміною клімату: Україна та європейський досвід. *Розвиток системи обліку, аналізу, аудиту та оподаткування в Україні: теорія, методологія, організація* : збірник тез доповідей учасників XX Всеукраїнської науково-практичної конференції. К. : Інтерсервіс, 2022. С. 117–120.

3. Гобир І. Б. Особливості екологічного оподаткування нафтогазовидобувних підприємств: практика зарубіжних країн. *Східна європа: економіка, бізнес та управління.* 2017. Випуск 3 (08). С. 224–228.

4. Лангнан Чен. Підтримка розвитку ринку зелених облігацій в Україні. 2022. 2 жовтня. URL : https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-12Supporing%20Green%20Bond%20Development%20for%20Ukraine2_%D0%A3%D0%9A%D0%A0.pdf

Олейнікова Людмила,
д-р екон. наук,
старший науковий співробітник,
ДННУ «Академія фінансового управління»;
Лепьохін Олександр,
канд. екон. наук, доцент,
Запорізький національний університет

ОБҐРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ МОТИВАЦІЇ ДОБРОВІЛЬНОГО ВИКОНАННЯ ПОДАТКОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Якість процедур обліку, нарахування, декларування та сплати податків і зборів залежать від виконання податкової службою такої важливої функції, як сприяння добровільній сплаті податків і зборів їх платниками. Це передбачає, що платник, що добровільно виконує свій податковий обов'язок, має отримувати максимальне сприяння з боку податкових органів та зручні умови декларування і сплати податків.

Реалізація контрольних функцій, притаманних податковому органу, мають важливе значення і спрямовані на реалізації основних принципів оподаткування, таких як загальність оподаткування, рівність перед законом, справедливість, невідворотність настання визначеної законом відповідальності за податкові правопорушення тощо, які впливають на конкурентні умови ведення бізнесу. Проте, перевірка кожного окремого платника податків є економічно невиправданою, недоцільною та, з практичної точки зору, неможливою. Тому, податкові органи, з одного боку, впроваджують сучасні дієві підходи до проведення податкових перевірок на основі управління ризиками, а з іншого - мають формувати умови для добровільного сумлінного виконання податкових обов'язків платниками податків через систему самооподаткування (без впливу податкових органів), розвивати інститут добровільної сплати податків.

Зміщення акцентів у роботі податкових органів на забезпечення умов для добровільного виконання податкових зобов'язань має, одночасно, супроводжуватися й акцентом у контрольно-перевірочній роботі на викриття фактів ухилення від сплати податків, агресивного

податкового планування та витрачання коштів, отриманих з порушенням валютного, податкового, пенсійного законодавства. Це дасть можливість зменшити рівень тінізації економіки, масштаби корупції, а також розширити сегмент добровільної сплати податків.

Втім, домінуючою сьогодні в країні є саме контрольна функція фіскального органу. Україна має розвинену систему інституцій, що покликані здійснювати контроль у фінансовій сфері та мають протидіяти фінансовим порушенням і злочинам в економічній сфері. Ця система включає в себе правоохоронні (МВС, СБУ, органи прокуратури, податкова міліція), контрольні органи (Рахункова палата, Держава аудиторьска служба України, Державна податкова служба, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку), контрольно-наглядові підрозділи НБУ, та органи моніторингу (Державна служба фінансового моніторингу, Державна служба статистики, Державна служба фінансового моніторингу, система підрозділів первинного фінансового моніторингу).

Таким чином, інституційна спроможність України протидіяти ухиленню від сплати податків і забезпеченню рівних конкурентних умов для бізнесу є потенційно високою. Адже наявні інституції забезпечують застосування усього комплексу тих методів впливу на тіньову економіку, що спираються на інститути державної влади – моніторингових, контрольно-перевірочних та правоохоронних. Проте така спроможність є саме потенційною, оскільки проявити її державні інститути можуть лише за наявності належного правового та методологічного забезпечення, яке на сьогодні є недосконалим.

Петренко Євгенія,
здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Іванишина О. С.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ВПЛИВ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ НА ПОДАТКОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

Після вторгнення росії головне завдання керівництва держави змінилося, тепер головним пріоритетом є не покращення, а збереження економіки. Умови протистояння вимагають економічної стійкості держави, що залежить від активності підприємницької діяльності та її здатності ефективно протистояти викликам часу. Виявилося, що підприємці та бізнес можуть стабільно функціонувати в умовах війни, що дає змогу наповнювати державний бюджет, підтримувати працездатне населення та зберігати його платоспроможність.

Відтак, уряд країни повинен впровадити ініціативи з мотиваційних пріоритетів та механізмів стимулювання, спрямованих на підтримку підприємництва в умовах війни. Ці ініціативи потрібні для полегшення вимог до кредитування, підтримки бізнесу та можливості переїзду з територій, де відбуваються бойові дії.

Щоб нівелювати ризики колапсу національної економіки, викликаного війною, на законодавчому рівні було запроваджено низку радикальних податкових пільг і пільг для ведення бізнесу. Найбільш суттєві законодавчі зміни, які позитивно вплинули на формування податкових надходжень до місцевих бюджетів, стосувалися єдиного податку та плати за землю. Проте деякі податкові зміни, зумовлені війною (зокрема, щодо податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, акцизного податку), негативно вплинули на формування доходів місцевих бюджетів [7].

Держава також надала багато інших інструментів для стимулювання економіки та підтримки підприємців. Звичайно, це має фінансові наслідки, пов’язані з недонадходженням податків до державного бюджету.

Податкові надходження зменшилися на 46 %, тобто майже в 2 рази за рахунок спрощення державою системи оподаткування. Бізнес тимчасово звільняється від деяких податків, суттєво знижуються ставки деяких податків, також відбувається повна або часткова зупинка підприємницької діяльності через російську агресію, військові дії, що негативно впливає на скорочення структури державних податкових надходжень [3, с. 26].

Зміни в оподаткуванні під час воєнного стану торкнулися порядку обчислення та сплати податку на додану вартість, зокрема, визначення об'єктів оподаткування та розміру ставок.

На період воєнного стану призупинено обов'язок включення до бази оподаткування ПДВ товарів, які використовуються у негосподарській діяльності або в неоподатковуваних операціях. Така норма є справедливою, адже зараз багато підприємств (особливо в Маріуполі, Харкові, Чернігові, Києві, Донецькій та Луганській областях), які вже втратили не лише майно, а й товарно-матеріальні цінності (готову продукцію), просто не будуть. Здатні виконати умови нарахування так званого «компенсуючого ПДВ» [1].

Важливим є крок держави назустріч підприємцям. Практично для всіх представників бізнесу спрощено систему оподаткування, їм надано можливість переходу на єдиний податок. Тепер таку можливість мають усі фізичні особи-підприємці та юридичні особи, незалежно від річного доходу та кількості працівників. Тобто на час дії воєнного стану платниками єдиного податку можуть бути всі, крім:

- ті, хто обмінює іноземну валюту;
- які здійснюють виробництво, експорт, імпорт, реалізацію підакцизних товарів (крім роздрібного продажу паливно-мастильних матеріалів в ємностях до 20 л, імпорту автомобілів, кузовів до них, причепів і напівпричепів, мотоциклів, транспортних засобів). Призначені для перевезення 10 осіб і більше транспортні засоби для перевезення вантажів і роздрібної торгівлі підакцизними товарами);
- які здійснюють видобуток, реалізацію корисних копалин (крім видобування підземних і поверхневих вод підприємствами, що надають послуги централізованого водопостачання та водовідведення);
- страхові (перестрахові) брокери, банки, кредитні спілки, ломбарди, лізингові компанії, довірчі компанії, страхові компанії, накопичувальні пенсійні установи, інвестиційні фонди та компанії, інші фінансові установи, визначені законодавством;

- реєстратори цінних паперів;

- представництва, філії, відділення та інші відокремлені підрозділи юридичної особи, яка не є платником єдиного податку;

- фізичні та юридичні особи – нерезиденти [2, с. 75].

Отже, можна зробити висновок, що українська влада робить усе можливе для забезпечення стабільності економіки, підтримки бізнесу та безперебійного функціонування податкового механізму.

В умовах війни більшість економічних процесів, а отже, механізми та інструменти їх регулювання зазнають трансформацій. Сама суть процесу збереження стабільності податкової політики галузі залишилася незмінною; відтворює окремі аспекти ефективності протидії системи негативному впливу, який є найбільш деструктивним для економічних процесів. При цьому основною метою забезпечення функціонування податкової системи є пошук оптимальної стратегії і тактики реалізації податкової політики, доцільної з точки зору збереження ефективності інструментів її реалізації, а також як формування стійкої системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Децюра С. О. Правила оподаткування під час воєнного стану. *Бухгалтер 911*. 2022. 11 березня. URL : https://buhgalter911.com/uk/news/news-1064117.html

2. Пирога І. С. Оптимізація податкової системи України. *Науковий вісник публічного та приватного права.* 2017. Випуск 6, том 2. С. 74–79.

3. Піхоцька О. М., Ющик Ю. В. Аналіз виконання бюджетів в період воєнного стану. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія Економічна. Серія Юридична.* 2022. № 35. С. 25–32.

Прокопенко Ірина,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет
(м. Ірпінь)

ВПЛИВ ПОДАТКОВИХ РИЗИКІВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

В Україні в даний час надзвичайно складна економічна ситуація у зв'язку із війною, яку розв'язала країна агресор Росія. Негативні процеси впливають на діяльність суб'єктів господарювання майже у всіх сферах економіки. Так, більшість підприємств працюють в умовах економічних, фінансових та податкових ризиків, що уповільнює процеси їх розвитку. Особливої уваги потребує аналіз впливу податкових ризиків на діяльність підприємств, адже під час дії воєнного стану податкове законодавство зазнає значних змін з метою підтримки економіки. Такі зміни впливають на виконання суб'єктами господарювання своїх податкових зобов'язань, яким потрібно адаптуватися до нових реалій сьогодення.

Дослідженням особливостей впливу податкових ризиків на розвиток українських підприємств присвячені праці багатьох вчених, серед яких Брехов С., Десятнюк О., Іванов Ю. та інші. Проте вивчення особливостей впливу податкових ризиків на діяльність суб'єктів підприємницької діяльності в період війни потребує пошуку та обґрунтування дієвих механізмів їх мінімізації.

Метою дослідження є з'ясування податкових ризиків, що виникають в діяльності суб'єктів господарювання у воєнний період та визначення шляхів мінімізації їх негативного впливу на розвиток українських підприємств.

Визначення поняття «податковий ризик» наведено в Податковому кодексі України як «ймовірна можливість порушення податкового законодавства, внаслідок чого не виключені втрати бюджету» [3]. Варто зауважити, що будь-яка фінансово-господарська діяльність суб'єктів підприємництва, більшою чи меншою мірою, в залежності як від виду їх діяльності так і від організаційно-правової форми їх утворення, може призводити до невиконання податкових зобов'язань

та створювати податкові ризики. Так, дійсно податкові ризики можуть виникати під час здійснення діяльності, що пов'язана із виробництвом та реалізацією продукції та товарів, виконанні різних видів робіт та послуг; а також із товарними й валютно-фінансовими операціями; комерційною діяльністю та реалізацією соціально-економічних і науково-технічних проектів тощо.

З введенням воєнного стану в Україні у зв'язку із повномасштабною війною, економіка та відповідно державний бюджет України, опинилися в складному становищі. Насамперед суттєво зросли видатки на утримання Збройних сил Украйни за рахунок коштів державного бюджету. Якщо до війни, згідно офіційних даних, податкові надходження до бюджетів всіх рівнів становили до війни близько 85 %, то у 2022 році даний показник зменшився до 60 %. До державного бюджету податкові надходження суттєво скоротились у зв'язку зі скороченням чи взагалі із припиненням економічної активності суб'єктів підприємництва в Україні [1, с. 159].

До ризиків, які можуть впливати на розвиток вітчизняних суб'єктів підприємницької діяльності у воєнний період «належать:

1. Збільшення податкового тягаря: у воєнний період держава може збільшити податки з метою забезпечення фінансової підтримки для військових зусиль. Це може створити додатковий фінансовий тиск на підприємства, особливо на малі та середні.

2. Податкові зміни: У воєнний період держава може внести зміни до податкового законодавства, що може створити додатковий ризик для підприємств, які можуть не мати достатньої інформації або ресурсів для адаптації до нових правил.

3. Ризик корупції: У воєнний період може збільшуватися ризик корупції та підкупу для зменшення податкового тягаря. Це може викликати проблеми для підприємств, особливо для тих, які відмовляються від підкупу.

4. Ризик втрати довіри: У воєнний період довіра до державних органів може зменшуватися. Це може викликати проблеми для підприємств, які можуть мати складнощі з отриманням різних дозволів та інших форм державної підтримки» [5, с. 181].

Для зменшення податкових ризиків в умовах повномасштабної війни в Україні та для підтримки економіки й активізації діяльності суб'єктів підприємницької діяльності парламентом та урядом України

прийнято ряд законодавчих та нормативних актів щодо адаптації податкового навантаження і податкових правил до воєнних умов. Однією із таких змін є запровадження спрощеної системи оподаткування з можливістю сплати 2 % від доходу замість податку на прибуток (ставка 18 %) та податку на додану вартість (20 %). Крім того, спрощено і порядок подання звітності. Однак, така спрощена система вигідна не всім суб'єктам підприємництва. Адже базою оподаткування, з якої сплачується єдиний податок (2 %) є весь сукупний дохід і вона може бути набагато більша, ніж при загальній системі оподаткування, якою передбачено коригування оподатковуваного доходу та сплата податку лише з прибутку. Отже, перехід на спрощену систему оподаткування не є вигідним для низькорентабельного бізнесу.

Таким чином, навіть податкові зміни, які на перший погляд мали зменшити податкове навантаження на суб'єктів господарювання, становлять ризики втрати доходів, а отже й податкових надходжень до бюджету.

Науковці наводять шляхи зменшення податкових ризиків «під час воєнного стану, серед «яких:

–Звернення до податкових консультантів та юристів. Кваліфікований фахівець може допомогти підприємству зрозуміти податкову систему, оцінити ризики та знайти способи зменшення податкового тягаря.

–Планування податкових витрат. Підприємство може спробувати зменшити податковий ризик, плануючи свої податкові витрати наперед. Наприклад, воно може звернутися до податкового консультанта, щоб визначити, які витрати можуть бути віднесені на податкову знижку або які можуть бути відкладені на пізніше» [4].

Вітчизняне податкове законодавство з початку повномасштабної війни в Україні зазнало досить суттєвих змін та буде продовжувати змінюватись, що спричиняє податкові ризики для суб'єктів підприємницької діяльності. Бізнес може застосовувати різні шляхи їх зменшення, а саме: звернення до податкових консультантів, планування податкових витрат, збільшення ефективності виробництва тощо. При цьому важливо ретельно обґрунтовувати та аналізувати кожен із шляхів зниження податкових ризиків, виходячи із конкретної ситуації підприємства. Адже прийняття неправильних рішень може призвести не до зменшення податкових ризиків, а навпаки до їх збільшення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гордієнко М. І. Огляд змін податкового законодавства України в період дії військового стану. *Молодий вчений*. 2023. № 1 (113). С. 158–162.

2. Лега О. В., Яловега Л. В., Прийдак Т. Б. Договірна політика та податкові ризики в умовах невизначеності. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2022. Вип. 3(03). С. 41–46.

3. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua (дата звернення: 25.03.2023).

4. Сарана Л. А. Особливості управління податковими ризиками держави на час дії воєнного стану. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2022. № 1(4). URL : https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-4-08-03 (дата звернення: 02.04.2023).

5. Ярошенко І. В. Податкові ризики та їх вплив на розвиток підприємств у воєнний період. *Economic Synergy*. 2022. № 4. С.180–189.

Ракуть Дар'я,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Скоромцова Т. О.,
канд. екон. наук, с.н.с.,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

В умовах воєнного стану суттєва частка бізнесу в України була вимушена тимчасово згорнути свою діяльність, особливо на тих територіях, де велися бойові дії чи на окупованих територіях.

Тому в багатьох рішеннях Уряду України щодо податкового регулювання підприємницької діяльності було застосовано тимчасові зміни у податковому законодавстві які в умовах воєнного стану спрямовані на підтримку бізнес-структур в економічному плані та створено можливості зниження податкового навантаження законним шляхом.

Огляд та аналіз особливостей оподаткування суб'єктів господарювання в умовах воєнного часу, що спрямовані на підтримку бізнесу в Україні в частині зменшення податкового навантаження показує, що відбувається покращення фінансового стану платників податків і це дає можливість бізнесу своєчасно виконувати податкові зобов'язання.

Найсуттєвіших податкових змін зазнала система штрафних санкцій. Так, протягом дії воєнного (надзвичайного) стану в Україні платники податків звільняються від сплати штрафних санкцій за порушення термінів сплати податкових платежів та термінів подання звітності з податків, термінів реєстрації податкових та акцизних накладних, термінів подання електронних документів про фактичні залишки та обсяг обігу пального, спирту етилового тощо. Проте, після скасування воєнного стану в країні всі порушники мають виконати всі свої податкові зобов'язання протягом шести календарних місяців. Цей штрафний податковий мораторій застосовується лише щодо порушень, допущених стосовно тих податків і зборів, що передбачені

Податковим кодексом України, а саме: податку на додану вартість, податку на доходи фізичних осіб, податку на прибуток, плати за землю та інших податків і зборів, визначених ПКУ [1].

Проте, відповідно до зазначених податкових преференцій фінансової відповідальності можуть уникнути лише ті платники податків які дійсно не мають можливості через війну виконувати свої податкові зобов'язання. Тому, як стверджують експерти, підтвердження такого становища платнику доцільно звернутись до Торгово-Промислової Палати України задля отримання індивідуального сертифіката, який має персоніфікований характер та є засвідченням форс-мажорних (надзвичайних) обставин.

Ще одним податковим важелем преференцій, що буде діяти протягом воєнного стану в Україні, є запровадження мораторію на здійснення податкових перевірок суб'єктів господарювання. Винятком при цьому є лише проведення камеральних перевірок заявлених до відшкодування сум ПДВ та фактичні перевірки. Отже, попри введенню штрафного мораторію, у випадку виявлення порушень за результатами камеральної або фактичної перевірки, платникам податків будуть нести відповідальність передбачену Податковим кодексом.

Також, платникам податку на прибуток, які займаються благодійністю під час війни, дозволено не оподатковувати добровільну безоплатну передачу товарів, або надання безоплатних послуг на користь Збройних Сил України, Служби Безпеки України, інших військових формувань, а також лікарень та органів влади. З точки зору оподаткування прибутку, платникам вигідніше добровільно передавати товари та надавати послуги безпосередньо напряму ЗСУ та іншим військовим формуванням, а не через благодійну (неприбуткову) організацію.

Поряд з вищезазначеними податковими змінами, встановлено також і зміни щодо оподаткування нерухомості на об'єкти житлової та нежитлової нерухомості, які розташовані на територіях, де або ведуться бойові дії, або ці території знаходяться під окупацією. Так, юридичні особи звільняються від оподаткування об'єктів житлової та нежитлової нерухомості, а також передбачено звільнення від оподаткування земельних ділянок: на них не нараховується і не сплачується плата за землю. Такий порядок дій застосовується тимчасово - в період до 31 грудня року, в якому буде скасовано воєнний стану.

Проте, найбільш суттєвим нововведенням, є внесення податкових змін до акцизного податку в частині оподаткування пального. Пальне є вкрай важливим товаром під час війни, адже забезпечує її логістичну складову, тому Урядом було введено досить багато пільг [2].

Так, передбачено не оподаткування операцій з реалізації пального як гуманітарної допомоги; примусового відчуження чи вилучення для потреб держави без отримання компенсації; його передача Збройним Силам України, Теробороні та іншим військовим формуванням України без відшкодування його вартості.

Також, тимчасово, на період до припинення або скасування дії воєнного стану на території України, встановлено 0 % ставку акцизного податку на окремі види пального.

Пільги торкнулися також і процедур реєстрації накладних з цього податку. Наприклад, якщо платник акцизу не може зареєструвати акцизну накладну в Єдиному реєстрі акцизних накладних, то йому дозволяється переміщувати пальне транспортом за наявності товарно-транспортної накладної з усією інформацією як і в акцизній накладній, яку можна буде зареєструвати протягом шістьох місяців після скасування воєнного стану.

Щодо введення пільг з оподаткування пального, то слід відмітити, що відновлення обліку пального на акцизних складах, які частково зруйновані та розташовані в районах проведення бойових дій або на тимчасово окупованих територіях, буде провадитися на основі даних інвентаризації, яка буде проведена після закінчення дії воєнного стану.

Слід також відмітити, що серед податкових нововведень у період війни є встановлення тимчасового режиму оподаткування малого та середнього бізнесу. Наразі їм надана можливість перебувати на єдиному податку III групи зі ставкою податку в розмірі 2 % від обороту [2]. Перевагами такого режиму є звільнення від сплати податку на прибуток підприємств, ПДФО в частині доходів від господарської діяльності, ПДВ, податку на нерухомість і плати за землю. Також, під час імпорту товару суб'єкт малого або середнього бізнесу по ставці 2 % тимчасово, до дати закінчення дії воєнного стану, звільняється від сплати ПДВ та ввізного мита майже на всі товари, що ввозяться [3].

Таким чином, в умовах суттєвих недонадходжень до державного бюджету через війну важливим для України є продовження роботи бізнесу та створення робочих місць. Під час дії воєнного стану держава

для підприємців створила велику кількість можливостей для комфортного ведення бізнесу. Зниження податкового навантаження завдяки нововведенням воєнного часу дозволять підприємницьким структурам сплачувати податки, наповнювати державний бюджет та наближати нашу перемогу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2120-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text

3. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану : Закон України від 24.03.2022 № 2142-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text

Рибченко Марина,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Лекарь Сергій,
д-р юрид. наук, професор,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

РОЗВИТОК ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ З УРАХУВАННЯМ МІЖНАРОДНОГО ДОСВІДУ

В умовах сучасної практики національна податкова політика повинна адаптуватися до напрямку економічного та соціального розвитку країни, щоб забезпечити достатні податкові надходження на всіх рівнях фінансів. Саме дослідження податкової політики у високорозвинених державах світу дозволить застосовувати світовий досвід побудови податкової системи для організації оподаткування в Україні та запобігти тих помилок, негативних випадків, що характерні для інших держав.

Почнемо з прикладу Великобританії. Так, сучасна податкова система Великобританії складається з п'яти основних великих груп податків: прямі податки на доходи (прибутковий податок, податок з капіталу, податок на спадщину); непрямі податки (податок на додану вартість, акцизи, гербові податки); місцеві податки (податок на нерухомість та ін.); податки на ділову активність; інші податки [5]. У свою чергу, І. О. Цимбалюк наголошує, що в структурі податкових надходжень Великобританії домінують прямі податки, тоді як найменшу частку займають податки на соціальне страхування, що зумовлює чи не найнижчі у Європі розмір і тривалість соціальних відшкодувань із тимчасової непрацездатності [1, с. 170]. Слушно підкреслює Ю.О. Огревич та Д.О. Василенко, що у Великобританії платник податку може вибрати самостійно варіант оподаткування, який для нього буде найефективнішим. За допомогою цієї можливості, здійснюється скорочення платників, які ухиляються від сплати податків, зростає кількість коштів в бюджеті та забезпечується зростання економіки [2, с. 195]. Так, для подальшого вдосконалення податкової системи України важливим є досвід Великобританії, як однієї з країн з найрозвиненішою податковою

системою. Зокрема, цікавою практикою на сьогодні є свобод вибору варіанту оподаткування, для того щоб кількість платників податку не зменшувалася, а навпаки зростала і наповнювали бюджет країни.

Також уряд Великобританії створив найбільш конкурентоспроможну податкову систему в G20, за допомогою якої розроблено стратегії підтримки, а не перешкоджання росту та стимулювання інвестицій, а саме запроваджено низькі корпоративні податки, більшість вибуття акцій звільнені від оподаткування, існує мережа договорів про уникнення подвійного оподаткування, щоб мінімізувати утримання податків на дивіденди, проценти та роялті, отримані британською компанією, тощо [2, с. 196].

Наступним варто зазначити, що за своєю структурою і видами податків, податкова система України найбільше схожа на систему Польщі. З оглядом практики даної країни, слід впровадити в Україні використання прогресивної системи оподаткування щодо PIT (ПДФО), яка є віддзеркаленням Європейської системи, але разом з тим характеризується помірними середніми ставками проти інших країн ЄС. Ю.О. Огревич та Д.О. Василенко слушно наголошують, що за допомогою цього держава здійснює не лише фіскальну функцію, а й перерозподіляє суспільні доходи між різними категоріями населення, тобто виконує розподільчу функцію [2, с. 196].

Отже, вивчення міжнародного досвіду може дати змогу враховувати позитивні та негативні аспекти впровадження певних податкових політик, та визначити оптимальний шлях реформування податкової системи в Україні. Вважаємо, що орієнтація на податкові систему високорозвинених країн та вирішення внутрішніх проблем, які не дозволяють використовувати весь потенціал нашої податкової системи. Розглянута практика Великобританії та Польщі показує, що податкова система виступає важливим інструментом для стимулювання економічного зростання країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цимбалюк І. О. Тенденції розвитку податкової системи Великобританії. *Наукові записки. Серія: Економіка.* 2013. Випуск 17. С. 169–176.

2. Огренич Ю. О., Василенко Д. О. Податкова система зарубіжних країн: характеристика, особливості адаптації досвіду оподаткування в Україні. *Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи*. 2022. С. 195–197.

Руденко Олександр,
студент факультету управління та економіки
Науковий керівник:
Самарічева Тетяна Анатоліївна,
канд. екон. наук,
Хмельницький університет правління та права імені Леоніда Юзькова (м. Хмельницький)

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ПОДАТКОМ НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Аналіз податкового навантаження на комерційні банки є темою для постійних дискусій серед науковців та практиків. Особливо гостро дане питання постало саме на сучасному етапі розвитку України, в умовах повномасштабної війни, пандемії коронавірусу, світової економічної кризи, глобалізації та пришвидшеної євроінтеграції нашої держави, коли комерційні банки переживають далеко не найкращі часи. В таких умовах важливим є забезпечення оптимального податкового контролю за комерційними банками, адже вони безпосередньо впливають на фінансову безпеку всієї країни.

В ринковій економіці, особливо важливою є роль комерційних банків, адже вони є потужним інструментом для акумуляції та перерозподілу коштів між всіма секторами економіки. В той же час, основною метою банків, як і будь-яких інших комерційних установ, є отримання прибутку. Тобто, згідно із статтею 136 Податкового кодексу України, комерційні банки є платником податку на прибуток підприємств, базова ставка якого становить 18 %, а базою оподаткування є скоригований результат діяльності до оподаткування [1]. Для детальнішого розуміння тенденцій щодо сплати даного податку комерційними банками України, розглянемо основні показники їх діяльності (табл. 1).

Таблиця 1 – Основні показники діяльності комерційних банків в Україні у 2020–2022 рр.

Показники	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Кількість діючих комерційних банків, шт.	75	74	71
Доходи комерційних банків, млн. грн.	250 171	273 863	357 388
Витрати комерційних банків, млн. грн.	210 445	196 488	332 673
Податок на прибуток, млн. грн.	3 811	6 364	7 335
Чистий прибуток, млн. грн.	39 727	77 376	24 716
Податкове навантаження з податку на прибуток, %	1,52	2,32	2,05

Джерело: складено автором на основі даних [2].

Дані, наведені в таблиці 1 свідчать про те, що протягом аналізованого періоду, комерційні банки України в загальному були прибутковими, не зважаючи на пандемію коронавірусу та повномасштабну війну, що свідчить про відносну стійкість банківської системи. Таким чином, комерційні банки у 2020 році сплатили до бюджету 6,8 млрд грн податку на прибуток підприємств, а у 2021 році це значення сягнуло 6,4 млрд грн. У 2022 році цей показник склав рекордні 7.3 млрд. грн., хоч і банки мали найнижчий чистий прибуток за аналізований період. Також, бачимо тенденцію до зростання податкового навантаження з податку на прибуток, а саме із 1,52 % у 2020 році, та до рекордних 2,32 % у 2021 році. У 2022 році, у зв'язку із зростанням витрат банків, пов'язаних із рекордними відрахуваннями до резервів, рівень податкового навантаження з податку на прибуток знизився до 2,05 %.

Серед вітчизняних фахівців мають місце два основні підходи щодо оподаткування комерційних банків. Перший підхід говорить про те, що банки повинні оподатковуватися за вищою ставкою податку на прибутку, аніж інші суб'єкти господарювання. Підґрунтям для такої позиції є те, що банки є лише фінансовими посередниками, які не створюють жодних видимих матеріальних благ, а отже – отримують надприбутки.

Інший підхід говорить про те, що саме банки генерують фінансову активність та оптимізують фінансову складову економіки держави. Тобто такий підхід передбачає, що підвищення ставки податку на прибуток підприємства є перешкодою у діяльності комерційних банків, та може негативно вплинути на ефективність їх діяльності, і, як наслідок, на розвиток усієї економіки.

Такі підходи, щодо оподаткування банків податком на прибуток, зумовлюють необхідність розглянути досвід більш економічно розвинутих держав (табл. 2).

Таблиця 2 – Ставки податку на прибуток підприємств у деяких країнах світу в 2020–2022 рр.

Ставка податку на прибуток підприємств	Україна	США	Німеччина	Польща	Франція	Італія	ЄС
2020 рік	18,0	21,0	30,0	19,0	28,0	24,0	20,8
2021 рік	18,0	21,0	30,0	19,0	26,5	24,0	20,7
2022 рік	18,0	21,0	30,0	19,0	26,5	24,0	21,3

Джерело: складено автором на основі даних [3].

Із таблиці 2 бачимо, що ставка податку на прибутку (корпоративного податку), у більш розвинутих держав є вищою, аніж в Україні. Найближчою до української, є ставка Польщі – 19 %. Ставка даного податку в Україні має нижче значення, аніж середнє значення серед країн Європейського Союзу, де така ставка в середньому – 21,3 % у 2022 році. Таким чином, зважаючи на те, що в 2022 році Україна стала державою-кандидатом в ЄС, вважаємо за доцільне поступове підвищення ставки даного податку до рівня, близького до середнього значення серед країн-членів ЄС. Однак, таке підвищення, на нашу думку, буде доцільним лише після стабілізації макроекономічної ситуації в державі.

Однак, розмір ставки податку на прибуток підприємств, є не єдиною проблемою щодо оподаткування ним комерційних банків. Є і ряд інших проблем в справлянні даного податку, відносно комерційних банків, які потребують вирішення або перегляду, такі як:

-Ухилення від сплати податків, зокрема за рахунок штучного завищення витрат та приховування доходів, маніпуляції із валютно-обмінними операціями тощо;

-Наявність відстроченого оподаткування;

-Часті зміни в законодавстві;

-Недостатня кваліфікація багатьох працівників.

Вплив перелічених проблем можна знизити за рахунок розробки заходів, спрямованих на налагодження взаємодії банківських установ із податковими органами, проведення податкових консультацій,

надання ширшого переліку податкових пільг комерційних банкам, та, з урахування євроінтеграційних прагнень України, приведення податкового законодавства у відповідність до європейських стандартів.

Отже, ставка податку на прибуток підприємств в Україні є нижчою, аніж в багатьох розвинутих країнах. Саме тому вважаємо за доцільне, за умов стабілізації макроекономічної ситуації, поступове підвищення ставки даного податку до рівня, близького до середнього значення серед країн ЄС. Також існує ряд інших невирішених проблем у оподаткуванні банків даним податком, що зумовлює доцільність подальшого вивчення даної тематики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 01.04.2023 № 2755-VI / Законодавство України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text

2. Основні показники діяльності банків України / Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist

3. Ставки корпоративного податку. Trading economics. URL: https://fr.tradingeconomics.com/country-list/corporate-tax-rate

Савченко Юлія,
д-р філософії,
ТОВ «Аккаунтор Київ»

ПЕРЕКЛАДАННЯ ПОДАТКІВ ТА ФІСКАЛЬНІ ДИСБАЛАНСИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Уряд України стикається з новими викликами в галузі формування та реалізації фіскальної політики через повномасштабну війну та необхідність відновлення економіки після неї. Незважаючи на війну, проблеми перекладання податків та фіскальних дисбалансів залишаються актуальними, оскільки окремі регіони страждають більше, ніж інші. Також зменшення споживання під час війни призведе до зменшення прибутків та доходів, що ускладнить ситуацію з перекладанням податків. Розширення податкової бази за допомогою класичних інструментів, наприклад, збільшення податкового навантаження на споживання, не буде ефективним. Проте боротьба з виведенням капіталів за кордон та ухиленням від сплати податків в межах країни буде одним з головних пріоритетів у найближчі роки.

Війна завдала шкоди багатьом країнам, і кожна з них створила свою систему оподаткування під час і після війни. Ikegami [1] підкреслює важливість розробки фіскальної політики, яка б підтримувала економічне зростання. Японія є найбільш успішною моделлю, оскільки забезпечила високі темпи росту в економіці після війни. Унікальність японського досвіду полягає в партнерстві великих корпорацій та уряду, а не в олігархічному зрощенні. Японська модель поєднує фіскальні інструменти з мобілізацією трудових ресурсів та землі. У повоєнний період в Японії були доступні тільки трудові ресурси і земля, і їх використовували максимально ефективно для досягнення максимального економічного зростання. Податки були помірними, а бюджетні видатки направлялись у точки росту економіки, включаючи освіту та наукові дослідження. Компанії, які інвестували в навчання своїх працівників та їх дітей, отримували податкові пільги, але тільки для навчання в японських навчальних закладах. Уряд максимально стимулював корпорації взяти частину соціальних витрат на себе, щоб зменшити тиск на бюджет і зменшити необхідність підвищення податків.

Україна повинна зосередитись на стимулюванні точок росту економіки в своїй повоєнній фіскальній політиці, а не лише на зборі податків.

Згідно з B. Nerré, післявоєнне оподаткування в Японії призвело до радикальних змін у податковій культурі в результаті нової екстраординарної податкової програми, яка була спрямована на підвищення фіскальної ефективності, сповільнення інфляції та рівномірного розподілу податкового навантаження. Програма мала кілька заходів, включаючи прогресивне оподаткування доходів, зменшення податкових вирахувань, підвищення ставок податку на прибуток, заборона його коригування на амортизацію та підвищення кількості та ставок податків на споживання. Однак, ця програма стала причиною податкового культурного шоку, який призвів до низької фіскальної ефективності прибуткових податків та деморалізації працівників податкової служби [2, с. 296]. Невдача програми, за словами B. Nerré, була викликана тиском з боку США, які намагались нав'язати свою «правильну» податкову систему, яка не увійшла в резонанс з інституціональною структурою суспільства. Уряд України також має врахувати цей аспект, оскільки зарубіжний досвід відновлення після війни може бути не ефективним в Україні через ігнорування інституціональної структури суспільства.

F. H. Klopstock [3] досліджував фіскальну політику США та Європи. Автор зауважує, що в США фіскальні та монетарні інструменти були успішно поєднані для забезпечення функціонування економіки, незважаючи на витрати на ведення Другої світової війни. Однак в Європі друк грошей супроводжувався зниженням продуктивності. Така ж ситуація зараз спостерігається в Україні, де масштабна емісія грошей призводить до галопуючої інфляції. Інфляційний податок перекладається на бідні верстви населення, тому механізми перекладання податків на споживання, які працюють у мирній економіці, під час воєнного стану не повинні застосовуватися. Дискусії щодо військових фінансів, особливо щодо емісії проти оподаткування, відбуваються під час кожної війни. Є економісти, які підтримують високе оподаткування доходів, що зменшує споживання та стримує інфляцію. Однак ми вважаємо, що такий підхід не є раціональним.

E. Seligman запропонував ідеї післявоєнного оподаткування в 1944 році, щоб стимулювати активність бізнесу шляхом зниження ставок оподаткування доходів [4]. Це включало в себе скасування

корпоративного податку на прибуток, введення нового механізму оподаткування цінних паперів, зниження ставок податку на доходи для прогресивного оподаткування та зменшення податку на прибуток від інвестицій у ризиковані підприємства. Ці пропозиції були втілені в податковій політиці післявоєнної Америки та сприяли економічному зростанню. Однак, американські вчені критикували ці ідеї з політичної точки зору та пропонували альтернативні варіанти оподаткування.

У США корпоративний прибутковий податок складається з федерального та штатного податків, що може бути складним для адміністрування, але ефективно вирівнює фіскальні дисбаланси, стимулюючи переміщення капіталів. Класична система оподаткування доходів корпорацій включає оподаткування прибутку на рівні корпорації та дивідендів на рівні акціонерів. Підхід до корпоративного прибуткового оподаткування, запроваджений у повоєнний період, забезпечив високі надходження до бюджету. Податкова реформа 1954 року спрямовувалась на ліквідацію подвійного оподаткування, але не досягла повного успіху [5]. Стосовно оподаткування споживання, США намагалися не збільшувати податкове навантаження на споживання, оскільки саме споживання є одним з акселераторів економічного розвитку [6]. Однак податки на споживання мають важливу роль як автоматичні стабілізатори, зазначає N. F. Keiser [7].

G. Schmölders [8] запропонував раціональне оподаткування у повоєнній Західній Німеччині, яке полягає в зменшенні податкового навантаження на бідних та середній клас і збільшенні його на заможних громадян, з метою розбудови соціальної держави. Це досягається за допомогою прогресивної шкали оподаткування доходів, де низькі доходи не оподатковуються або оподатковуються за мінімальною ставкою, а середній клас платить помірні податки за рахунок розгалуженої системи податкових вирахувань. Цей підхід є раціональним, оскільки середній клас є основою економічного зростання і має бути зацікавлений у зростанні своєї продуктивності, а перекладання податкового навантаження на бідних збільшує ризик дестабілізації суспільства.

Один з ключових аспектів згладжування фіскальних дисбалансів та перекладання податків полягає у збереженні фіскального потенціалу економіки країни, який не повинен постраждати внаслідок хаотичного оподаткування без чітких правил. Таке оподаткування виснажує платників податків, що може призвести до того, що вони переходять

в тінь або знижують свою продуктивність. Цей феномен описано у статті Ola Olsson, Maria Eriksson Baaz, Peter Martinsson [9] на прикладі Республіки Конго, і дослідники зазначають, що схожі проблеми існували у Німеччині у XIX ст. Ідея збереження фіскального потенціалу є надзвичайно актуальною для України, як і для інших країн.

Наразі поки немає українських досліджень на тему повоєнного оподаткування в Україні з урахуванням ефектів перекладання податків та подолання фіскальних дисбалансів. Уряд України веде політику збереження підприємницького потенціалу в умовах війни, і вже від лютого 2022 р. запроваджено значні податкові пільги для бізнесу. Наразі, фінансування бюджету забезпечується переважно шляхом нарощування боргу та міжнародної технічної допомоги, що є типовим для країн, що переживають війну. Проте, уряд має розуміти, що західні партнери не зможуть надавати фінансову підтримку Україні у довгостроковій перспективі. Тому, повоєнне оподаткування повинне бути спрямоване на мобілізацію фіскального потенціалу економіки з урахуванням механізмів перекладання податків між секторами економіки, регіонами та групами населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ikegami, J. (1982). Fiscal policy for promoting growth in Japanese economy in the post-war period. Kyoto University Economic Review, 52(1/2 (112-113)), 30–37. URL : http://www.jstor.org/stable/43217246

2. Nerré, B. (2005). The Japanese post-war tax culture shock caused by the extraordinary tax program. Proceedings. Annual Conference on Taxation and Minutes of the Annual Meeting of the National Tax Association, 98, 293–302. URL : http://www.jstor.org/stable/41954913

3. Klopstock, F. H. (1948). Monetary and Fiscal Policy in Post-Liberation Austria: A Case Study of Financial Reconstruction in Post-War Europe. Political Science Quarterly, 63(1), 99–124. URL : https://doi.org/10.2307/2144550

4. Seligman, E. (1944). A Post-War Program for the Taxation of Corporations and Their Stockholders. Proceedings of the American Philosophical Society, 88(1), 60–67. URL : http://www.jstor.org/stable/985191

5. Bank, S. A. (2010). The rise and fall of post-World War II corporate tax reform. Law and Contemporary Problems, 73(1), 207–232. URL : http://www.jstor.org/stable/20779053 (с. 213)

6. Due, J. F. (1947). Federal excise taxation. The Bulletin of the National Tax Association, 33(3), 66–79. URL : http://www.jstor.org/stable/41787767; Kust, L. E. (1961). FEDERAL TAX REFORM. Proceedings of the Annual Conference on Taxation under the Auspices of the National Tax Association, 54, 4–18. URL : http://www.jstor.org/stable/23408267

7. Keiser, N. F. (1956). The Development of the Concept of "Automatic Stabilizers." The Journal of Finance, 11(4), 422–441. URL : https://doi.org/10.2307/2976652

8. Schmölders, G. (1949). Um ein rationales Steuersystem. FinanzArchiv / Public Finance Analysis, 11(3), 479–497. URL : http://www.jstor.org/stable/40908575

9. Ola Olsson, Maria Eriksson Baaz, Peter Martinsson. (2020). Fiscal capacity in "post"-conflict states: Evidence from trade on Congo River, Journal of Development Economics, Volume 146.

Синчак Віктор,
д-р екон. наук, професор,
Хмельницький університет управління
та права імені Леоніда Юзькова
(м. Хмельницький)

ПОМ'ЯКШЕННЯ ПОДАТКОВИХ ОБМЕЖЕНЬ ДЛЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ – ПЛАТНИКІВ ЄДИНОГО ПОДАТКУ ТРЕТЬОЇ ГРУПИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Уведення в нашій країні воєнного стану та здійснення в його умовах найперших заходів із обороноздатності держави, вимагало негайного проведення змін і прийняття управлінських рішень в податковій політиці з використанням податкових інструментів для забезпечення діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання в умовах війни та релокації бізнесу. Серед податкових інструментів важлива роль відводиться податковим обмеженням, що прописані у пункті 291.5 статі 291 ПК України та сформовані нами у відповідні класифікаційні групи [1]. Відзначимо, що у довоєнний період податкові обмеження позитивно себе зарекомендували у податковому регулюванні спрощеної системи оподаткування, зважаючи на тривале їх використання у вітчизняній практиці. Причому, завдяки сутнісним змінам або відмінні окремих із них в умовах воєнного стану, вони набули пом'якшувального змісту. Останнє у повній мірі стосується податкових обмежень, віднесених нами до класифікаційної ознаки «За видами суб'єктів».

Тож внесені зміни до ПК України на початку війни щодо пом'якшення або відміни для платників ЄП третьої групи податкових обмежень з класифікаційної ознаки «За видами суб'єктів», потребують наукового усвідомлення їхнього змісту, порівняння з довоєнним періодом та оцінки в умовах воєнного стану для надання пропозицій стосовно доцільності їх використання після війни. Зазначене зумовлює тему та мету цієї публікації.

Додержуючись визначення податковим обмеженням [1], звернемося до пункту 291.5 статі 291 та підпункту 9.3 пункту 9 перехідних положень ПК України. Поряд із цим наголосимо, що вказані положення основного нормативно-правового акту з питань оподаткування

будуть предметом порівняльного аналізу у взаємозв'язку з умовами воєнного стану та проекцією цих норм на довоєнний і післявоєнний періоди.

Нині вже на практиці доведено що здійсненні у перші дні війни заходи в податковій політиці щодо державної підтримки малого бізнесу (уведення зниженої ставки 2 %, зняття обмежень в чисельності найманих працівників і обсягах доходу окремо для платників єдиного податку (ЄП) третьої групи тощо), сприяли підприємницькій активності суб'єктів малого підприємництва в досліджуваних областях, в яких не ведуться бойові дії, на фоні загального її зменшення в Україні. Наведене узагальнення підтверджується результатами наших досліджень, що у надзвичайні періоди, по-перше, з'являється більше шансів для ведення бізнесу, і, по-друге, навіть за можливості не сплачувати ЄП (така норма передбачена підпунктом 9.1 пункту 9 підрозділу 8 перехідних положень ПК України для платників ЄП першої та другої груп), зареєстровані суб'єкти спрощеної системи оподаткування й надалі здійснювали розрахунки з місцевими бюджетами по єдиному податку та виявилися достатньо консолідованими до виконання своїх податкових обов'язків в умовах війни. У цій ситуації, на нашу думку, конституційний обов'язок щодо сплати єдиного податку додатково посилюється ще й внутрішньою мотивацією, зумовленою зовнішніми стимулами заходів воєнного стану, а отже необхідністю фінансового забезпечення обороноздатності та життєдіяльності держави у такий складний час.

Додержуючись послідовності у досліджуваному питанні, зупинимося більш детально на податкових обмеженнях, віднесених до класифікаційної ознаки «За видами суб'єктів». Нагадаємо, що податкові обмеження вказаної групи використовуються як елементи стримування для визначеного кола юридичних і фізичних осіб, які за чинного ПК України не можуть бути платниками ЄП третьої групи. Лише, в одному випадку, це стосується переліку суб'єктів, які використовують особливості оподаткування в умовах воєнного стану, а в іншому – відноситься до осіб, які функціонували у довоєнний період і будуть здійснювати діяльність після війни. До другого випадку відносимо також платників ЄП, які не використовують особливості оподаткування в умовах воєнного стану, на чому більш предметно зупинимося нижче.

Із даних аналізу, очевидно, що податкові обмеження, віднесені до класифікаційної ознаки «За видами суб'єктів», в умовах воєнного стану мають у сукупності пом'якшувальний зміст для платників ЄП третьої групи, порівняно з довоєнним періодом. Так податкові обмеження, що прописані у підпунктах 291.5.3 і 291.5.5 пункту 291.5 статті 291 ПК України та застосовувалися у довоєнний період, не передбачені для платників ЄП третьої групи, які використовують особливості оподаткування в умовах воєнного стану.

Натомість для правового режиму воєнного стану у підпункті 9.3 пункту 9 підрозділу 8 перехідних положень ПК України, наведений зменшений перелік податкових обмежень, що за своїм змістом відповідають довоєнному періоду. Саме чисельне зменшення податкових обмежень, дозволяє вбачати в останніх пом'якшувальний зміст за кількісною ознакою для платників ЄП третьої групи, які використовують особливості оподаткування в умовах воєнного стану.

Причому, віднесені до вказаної групи суб'єкти господарювання, зважаючи на можливість альтернативного вибору у спрощеній системі оподаткування, мають право не використовувати особливості оподаткування в умовах воєнного стану. За надання переваги зазначеному варіанту альтернативності, на таких осіб розповсюджуватимуться податкові обмеження, що характерні для платників ЄП третьої групи довоєнного періоду.

Не зайвим нагадати і те, що використання в умовах війни особливостей оподаткування, як додаткового елемента ЄП, має обмежувальний термін. Зауважимо, що він розпочався з 1 квітня 2022 року і діє до припинення або скасування воєнного стану. Тож із закінченням вказаного терміну для платників єдиного податку третьої групи відновляться податкові обмеження, що діяли у довоєнний період. Тут ідеться про застосування підпунктів 291.5.3 і 291.5.5 пункту 291.5 статті 291 ПК України, які, на нашу думку, доцільно зберегти в такій редакції і у післявоєнний період.

Таким чином податкові обмеження класифікаційної ознаки «За видами суб'єктів», які застосовувалися у вітчизняній практиці спрощеної системи оподаткування у довоєнний період і їх пом'якшення та використання в умовах воєнного стану, показало, що вони, з одного боку, є дієвим інструментом стримування від безпідставного надбання статусу платника ЄП третьої групи з преференційними особливостями

оподаткування, а з іншого – залишаються важливим елементом в державній підтримці малого бізнесу, як у звичайних, так і надзвичайних правових режимах. Визначено доцільним у післявоєнний період зберегти довоєнний порядок застосування податкових обмежень із класифікаційної ознаки «За видами суб'єктів» для платників єдиного податку третьої групи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Синчак В. П. Податкові обмеження у спрощеній системі оподаткування як інструменти податкового регулювання розвитку малого підприємництва. *Університетські наукові записки*. 2015. №1 (53). С. 408–425.

2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI (із змінами). URL : http://surl.li/haura

Скоромцова Тетяна,
канд. екон. наук, с.н.с.,
Державний податковий університет
(м. Ірпінь)

МИТНИЙ ПОСТАУДИТ ЯК ФОРМА МИТНОГО КОНТРОЛЮ

Важливим чинником, що впливає на безпеку переміщення товарів через митний кордон держави є здійснення надійного митного контролю та ефективних митних процедур.

Одним із заходів митного контролю з метою попередження можливих митних правопорушень є організація проведення митного аудиту, застосування якого дає можливість митній службі своєчасно й достатньою мірою не лише спростити саму процедуру митного оформлення та зменшити обсяг митних процедур, але й перевірити систему обліку та звітності товарів, що переміщуються через митний кордон України, їх своєчасність, достовірність, і повноту нарахування та сплати податків та зборів. Тобто митний аудит - це перевірка правильності заповнення митних декларацій та достовірності зазначених у них даних під час здійснення митних формальностей [1].

Вітчизняні практики також зазначають, що ефективна система митного аудиту - вкрай важливий інструмент для пришвидшення транскордонного руху товарів та одночасно - дотримання законності при такому переміщенні.

Проте, як зазначають автори Н. Авраменко, Т. Дорошенко, та ін. не дивлячись на певні підвищення стандартів митного контролю та аудиту в контексті євроінтеграції України, практика їх проведення свідчить про відсутність узгодженості у діяльності вітчизняних митних служб [2].

До основних існуючих проблем дані автори, спираючись на дані Аналітичного звіту, відносять проблеми пов'язані із незавершеністю роботи щодо створення єдиної інформаційної системи митного контролю та домінування людського фактору і суб'єктивізму в ході реалізації митного контролю і аудиту [2].

При цьому, як зазначає Д. Артюхов «забезпечення митного аудиту якісними ІТ-інструментами дозволило б скоротити час та кількість митних формальностей безпосередньо на «кордоні» та одночасно акцентувати увагу на митному контролі після випуску товарів у вільний обіг» [3]. Доцільно зазначити, що на першому етапі реалізації інформаційної системи «Митний аудит» вона уже пройшла декілька видів попередніх випробувань і готова до тестування в рамках дослідної експлуатації.

Однією із форм митного контролю, що характеризується позитивними рисами і які спрямовані на прискорення руху товарів через митний кордон є митний пост аудит як порівняно нова для вітчизняної та широко притаманна для митних органів розвинених країн світу як митна процедура.

Поряд з цим, така форма митного контролю як пост аудит (аудит після завершення митного оформлення), є новим клієнтоорієнтованим напрямком діяльності податкових органів та сприяє сервісно-профілактичним заходом для комфортного виконання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності своїх зобов'язань перед державою.

При цьому зазначена форма митного контролю дозволяє перенести акцент митного контролю на етап «після митного оформлення», тобто після випуску товарів у вільний обіг на митну територію країни.

Проте, не дивлячись на те, що правовою основою для проведення зазначених перевірок є положення Митного кодексу України яким передбачена перевірка системи обліку та звітності товарів, що переміщуються через митний кордон України, така форма митного контролю ні в науковій літературі, ні в митному законодавстві не має чіткого визначення [4].

А як свідчить аналіз європейського законодавства з митного аудиту, він є основною формою митного контролю в Європейському співтоваристві.

Поряд з цим, відповідно до Кіотської конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур, така форма контролю визначена як пост аудит, згідно з якою митні органи здійснюють перевірку правильності та достовірності даних, зазначених у митних деклараціях, через вивчення бухгалтерських документів та рахунків, перевірки книг, записів, комерційних даних фізичних осіб/підприємств, задіяних у міжнародній торгівлі, систем управління бізнесом після завершення митного оформлення.

Всесвітня митна організація також визначає митний пост-аудит як процес, що дозволяє працівникам митних органів проводити контроль за достовірністю даних митних декларацій шляхом перевірки книг, записів, бізнес-систем, комерційних даних фізичних осіб/підприємств, задіяних у міжнародній торгівлі. Поряд з цим, це є ознакою значної довіри держави до суб'єктів, які сумлінно виконують правила перетину митного кордону.

Таким чином, пост митний аудит, як основний інструмент митного контролю, здійснюється з метою проведення перевірок діяльності учасників ЗЕД після завершення митного оформлення, предметом якого є процес збору, аналізу та оцінки відомостей, що були заявлені у декларації під час митного оформлення та перевірки законності переміщення після випуску товарів у вільний обіг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сливка О. Постаудит як форма митного контролю в Україні та його перспективи. *Адміністративне право і процес.* 2018. №6. С. 201–203. URL : http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/6/37.pdf

2. Авраменко Н., Дорошенко Т., Матвеєв М. Проблеми митного контролю в контексті європейської інтеграції України. *Економіка та держава.* 2022. № 1. С. 55–60. DOI: https://doi.org/10.32702/2306-6806.2022.1.55

3. Артюхов Д. IT-трансформація Митниці: Розпочато дослідну експлуатацію інформаційної системи «Митний аудит». URL : https://customs.gov.ua/news/it-transformatsiia-62/post/it-transformatsiia-mitnitsi-rozpochato-doslidnu-ekspluatatsiiu-informatsiinoyi-sistemi-mitnii-audit-522

4. Митний кодекс України : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17

Степаненко Сергій,
д-р наук з державного управління,
Національний університет
«Одеська юридична академія»

ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ КОНТРОЛЮ НА МИТНОМУ КОРДОНІ УКРАЇНИ

На сучасному етапі економічного розвитку України важливу роль відіграє сфера митного контролю, а саме система ефективного управління ризиками та посилення зовнішньоекономічної безпеки країни. Це створить сприятливі умови для переміщення товарів через державний кордон шляхом спрощення, пришвидшення та удосконалення митних процедур.

Пріоритетним є насамперед дослідження теоретичних та прикладних аспектів управління ризиками в митній справі. Існує абсолютна потреба в уніфікації вітчизняної законодавчої бази у сфері митниці, що стосується митних стандартів на міжнародному рівні; формуванням останніх тенденцій, що призводять до перегляду підходів до забезпечення ефективності митного контролю; актуалізацією питань формування ефективної системи управління ризиками в контексті митного контролю [1, с. 185].

Необхідно систематизувати світовий досвід з приводу керування ризиками на митниці.

Теоретичною основою дослідження стали праці науковців у галузі митної справи, які широко розглядаються в спеціальній фаховій літературі, зокрема в працях Є.М. Бережного, І.Г. Бережнюка, Л.М. Івашової, А.В. Мазура, В.П. Науменка, Ю.П. Соловкова, П.В. Пашка, В.В. Ченцова та інших учених і практиків митної системи.

Мета тез полягає в аналізі нормативно-правових актів щодо удосконалення діяльності митних органів у галузі проведення митного контролю, що можливе з урахуванням розвитку подальшого міжнародного співробітництва, розвитку інформаційних технологій та активної міжвідомчої взаємодії із суміжними правоохоронними службами.

Митний контроль — це комплекс заходів, які вживаються митними органами у межах їх повноважень,головною метою яких є забезпечення дотримання чинного митного законодавства [2. Стаття 4, пункт 24].

Абсолютно всі товари та транспортні засоби, що перевозяться через митний кордон України, обов'язково підлягають митному контролю.

Основна мета митного контролю, як зазначено в Митній енциклопедії, полягає в перевірці проведення митних операцій і дій відповідно до митного законодавства; дотримання фізичними та юридичними особами, які займаються митною діяльністю, встановлених митних правил і процедур, а саме порядку переміщення товарів та будь-яких предметів через митний кордон України [3, с. 68].

Система комплексного контролю над товарами та транспортними засобами, що перевозиться через митний кордон, складається з послідовних заходів контролю, заснованих на широкому використанні методів аналізу ризиків як на етапах отримання даних про наміри здійснювати зовнішню торгівлю, так і протягом митного оформлення товарів та після випуску товарів у вільний обіг.

Такі базові елементи являють собою безперервний процес, спрямований на забезпечення захисту перш за все економічних інтересів держави, усунення порушень митного і податкового законодавства.

Безумовно, митний контроль займає важливе місце у системі державного фінансового контролю, адже саме через систему контрольно-перевірних заходів у межах митного контролю держава має забезпечувати економічну й фінансову безпеку, захищати власні національні інтереси.

Гострою проблемою є недосконалості митного законодавства і відсутність у ньому нормативно-правових актів, що зачіпають окремі аспекти проведення митного контролю після випуску товарів. Єдине розв'язання цієї проблеми бачиться в прийнятті нових нормативно-правових актів.

Отже, удосконалення та розвиток митного адміністрування націлені на створення інституційних основ і технологічних умов системного переходу митної служби на якісно новий рівень розвитку.

Передбачаються створення та покращення митно-логістичної інфраструктури, оптимізація функцій митних органів, заходи з нарощування транзитного потенціалу України, в тому числі за допомогою спрощення митних процедур з оформлення транзитних вантажів, що і має стати предметом подальших досліджень у зазначеному напрямі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Управління ризиками в митній справі: зарубіжний досвід та вітчизняна практика : монографія / за заг. ред. І. Г. Бережнюка. Хмельницький : ПП. Мельник А.А., 2018. 288 с.

2. Митний кодекс України : Закон України від 13.02.2012 № 4495-VI. Ст. 4, п. 24. URL : http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17

3. Баран Р. Б. Сучасні орієнтири вдосконалення митного контролю в Україні. *Інноваційна економіка.* 2013. № 1’2013[39]. С. 67–72.

Стороха Надія,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Тучак Тетяна Володимирівна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ БІЗНЕСУ

На сьогодні міжнародний бізнес характеризується різноманітністю форм, поширенням у різні куточки світу, великою кількістю залучених осіб, інвестуванням у будь-які регіони [1, с. 45]. Міжнародні аспекти оподаткування бізнесу є дуже важливими для підприємств, які здійснюють міжнародну діяльність. Оскільки різні країни мають різні системи оподаткування та законодавчі норми, то можуть виникати складнощі для бізнесу, що діє на міжнародному ринку. Одним з основних міжнародних аспектів оподаткування бізнесу є існування подвійного оподаткування. Це так звана ситуація, коли один прибуток оподатковується в двох або більше країнах. Подвійне оподаткування може виникати, наприклад, коли підприємство має філії в різних країнах. Для запобігання подвійному оподаткуванню укладаються податкові угоди між країнами, які визначають, яка країна має право на оподаткування того чи іншого виду доходу.

Серед науковців домінує позиція, відповідно до якої під подвійним оподаткуванням розуміють явище, яке виникає під час обкладання одним і тим же або аналогічним податком одного об’єкта оподаткування окремого платника податків за один і той же проміжок часу або інколи оподаткування у різних осіб одного об’єкту зіставними податками [2, с. 575]. З такого визначення можна виокремити найбільш суттєві риси вказаного явище, а саме: 1) тотожність об’єкта; 2) ідентичність строків сплати податку як загальнообов’язкового платежу; 3) здебільшого ідентичність суб’єкта – платника податків; 4) тотожність або аналогічність податкового платежу. Очевидно, подвійне оподаткування є негативним правовим фактом, адже в такому разі

конкретний суб'єкт чи певний об'єкт оподатковується однаковими або подібними податками неодноразово за один і той самий період у межах однієї чи кількох юрисдикцій [1, с. 46].

Варто зазначити, що у Податковому кодексі України відсутня дефініція поняття «подвійне оподаткування». Проте, стаття 13 Податкового кодексу України присвячена усуненню подвійного оподаткування зазначає, що при регулюванні відповідного явища беруться до уваги два критерії: резидентство й територіальність [3]. Так, у міжнародній практиці найчастішим способом вирішення проблеми подвійного оподаткування є багатосторонні заходи, реалізовані шляхом укладення двосторонніх і багатосторонніх міжнародних податкових угод, поряд із цим також є односторонні заходи, що реалізуються владою держави без узгодження з іншими країнами. Україна є стороною чималої кількості міжнародних договорів з іноземними державами з даного питання, проте не завжди вони містять чіткі формулювання. До того ж проблема подвійного оподаткування досить часто постає в судовій практиці. Існують непоодинокі випадки, коли платник податку неправильно застосовує відповідні податкові норми. Так, справа № 640/21092/21 ґрунтується на неправильному застосуванні положень Податкового кодексу України та Конвенції між Урядом України і Урядом Республіки Кіпр про уникнення подвійного оподаткування та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доходи. Зокрема, позивач некоректно використав норму міжнародного договору щодо ставки податку, оскільки відповідною конвенцією між Україною і Кіпром визначено понижену ставку податку у розмірі 2 %, натомість позивач застосував нульову ставку під час виплати доходів нерезиденту із джерелом походження з нашої держави [4].

З оглядом на вище зазначене, можемо виокремити негативні аспекти подвійного оподаткування для бізнесу, зокрема

– збільшення податкових витрат (коли один і той же дохід оподатковується в двох або більше країнах, це може призвести до збільшення податкових витрат для бізнесу, оскільки компанії змушені сплачувати податок у кожній країні, де вони заробляють дохід);

– зниження конкурентоспроможності (збільшення податкових витрат може знизити конкурентоспроможність компаній на міжнародному ринку. Якщо компанії мають вищі податкові витрати, це може зробити їх менш привабливими для інвесторів та споживачів);

– обмеження міжнародної торгівлі та інвестицій (подвійне оподаткування може стати перешкодою для міжнародної торгівлі та інвестицій, оскільки компанії можуть боятися входити на нові ринки, які збільшують їх податкові витрати);

– підвищення ризику (подвійне оподаткування може підвищити ризик для компаній, оскільки вони можуть стати об'єктом подвійного оподаткування, спричиненого різними податковими законодавствами в різних країнах);

– погіршення стосунків між країнами (подвійне оподаткування може призвести до конфліктів між країнами, особливо коли це стосується національних податкових законодавств. Це може погіршити стосунки між країнами та призвести до відмови від інвестицій та співпраці на міжнародному рівні).

Отже, проаналізувавши загальні аспекти стосовно міжнародного оподаткування, можемо стверджувати, що ефективним способом подолання подвійного оподаткування міжнародного бізнесу є укладення відповідних договорів між державами, які покликані гарантувати одержання ними певної частки до бюджету та запевнити платника податку, що його доходи не будуть повторно оподатковані. Дійсно, на сьогодні питання подвійного оподаткування, яке гостро постало на основі процесів посилення міжнародної економічної, інвестиційної діяльності й стала вагомою перешкодою в господарській діяльності, залишається не до кінця вирішеною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атаман Д. І. Проблема подвійного оподаткування міжнародного бізнесу та способи його усунення. *Перспективні напрямки наукових досліджень XXI століття.* Харків, 2021. С. 45–50.

2. Городніченко Ю. В. Подвійне оподаткування: його сутність та методи усунення. *Науковий вісник Мукачівського державного університету.* 2017. Випуск 10. С. 574–578.

3. Податковий кодекс України від 01.04.2023 № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України.* URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення: 22.04.2023).

4. Рішення окружного адміністративного суду міста Києва від 10.11.2021 № 640/21092/21. URL : https://zakononline.com.ua/courtdecisions/show/101688236 (дата звернення: 22.04.2023)

Тульчинська Світлана,
д-р екон. наук;
Солосіч Олександр,
аспірант кафедри економіки і підприємництва,
Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ІНСТРУМЕНТАРІЙ ФІСКАЛЬНОГО СТИМУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ СТАНОВЛЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Магістральним трендом розвитку сучасних економічних систем в умовах динамічної глобалізації та інтелектуалізації господарських процесів усіх рівнів є поступова трансформація структури та форм економічних відносин у бік більш прогресивних практик постіндустріальної парадигми соціально-економічних процесів. Фундаментальною основою постіндустріальної моделі розвитку виступають перш за все категорія інтелекту та інтелектуальної економіки в цілому, що формують собою організаційно-економічних базис культивації таких ресурсів як знання, інформація, технології, креативний потенціал та інновації. Саме тому в поточних умовах актуалізуються теоретико-методичні дослідження у сфері стимулювання інтелектуально-орієнтованих процесів розвитку, зокрема, у контексті побудови регуляторної системи реалізації відповідних фіскальних відносин, забезпечення її функціонального спрямування відповідно до потреб розвитку інтелектуальної економіки.

На сьогодні економічною наукою розроблено широкий спектр інструментального забезпечення реалізації фіскальної політики, що можуть застосовуватись адаптивно відповідно до конкретних сформованих соціально-економічних умов та визначених векторів та засобів досягнення результатів в наявній системі цілепокладання. Проте слід зауважити, що реалізація політики фіскального стимулювання у контексті забезпечення активізації процесів інтелектуалізованого розвитку економічної системи потребує селективного підходу у виборі відповідних інструментів та якісного доповнення наявної площини

можливих стимуляційних практик. Виходячи з цього, пропонуємо ідентифікувати основні інструменти здійснення фіскального стимулювання процесів становлення інтелектуальної економіки, до яких відносимо наступні:

— створення деталізованого переліку критеріїв ідентифікації інноваційних підприємств за характером їх діяльності, ступенем залученості в інноваційний процес та їх місцем в інноваційному циклі;

— формування системи прогресивного податкового пільгування підприємницьких утворень, що реалізують проактивну інноваційну політику;

— використання інструментів модифікації бази оподаткування відповідно до понесених підприємством витрат інтелектуально-орієнтованого розвитку;

— надання можливості списання або реструктуризації податкової заборгованості на сприятливих для господарського утворення умовах у разі імплементації останнім організаційних або виробничих інновацій, організація податкових канікул;

— формування системи прогресивного оподаткування ключових економічних акторів інноваційних процесів (дослідницьких установ, інноваційних підприємств, венчурних організацій, інкубаторів, акселераторів інноваційних проєктів);

— фінансування імплементації цифрових технологій у різні соціальні системи, зокрема, сфера освіти, охорони здоров'я, соціальна сфера [1, с. 161];

— створення системи податкових знижок, зменшення рівня податкових ставок для підприємницьких утворень, що здійснюють активну волонтерську діяльність та надають значні обсяги гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану [2, с. 100];

— реалізація політики інноваційної локалізації, формування центрів генерації інноваційного продукту у межах конкретних територіальних утворень із застосуванням спеціальних режимів оподаткування (вільні економічні зони);

— репріоритезація напрямків розподілу видаткової частини бюджету, фокусування на здійснення цільового інноваційного фінансування відповідних програмних заходів інтелектуально-орієнтованого розвитку.

Підсумовуючи вищевикладене, здійснення дієвої політики фіскального стимулювання процесів становлення інтелектуальної економіки вимагає формування комплексної системи інструментального забезпечення організації податкових відносин, що сприятимуть формуванню економічних драйверів інтенсифікації інтелектуально-орієнтованих процесів на всіх стадіях інноваційного циклу, починаючи від розробки відповідного продукту, закінчуючи його споживанням та технологічною дифузією в інші сектори економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Якушко І. В. Фіскальні інструменти розвитку цифрової економіки. *Modern Economics*. 2022. № 36(2022). С. 158–163. URL : http://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/12767/1/yakushko.pdf

2. Тульчинська С. О., Солосіч О. С. Концептуальні засади забезпечення економічної безпеки підприємництва в умовах воєнного стану. *Економіка та управління підприємством. Науковий погляд: економіка та управління*. 2022. № 3 (79). С. 97–102.

Якубівська Юлія,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Лекарь Сергій Іванович,
д-р юрид. наук, професор,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ПОДАТКОВЕ АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ: СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ

Актуальністю теми дослідження є система адміністрування податків в Україні, адже ефективне функціонування податкової системи, зокрема адміністрування податків, забезпечує надходження коштів до бюджетів різних рівнів з урахуванням податкоспроможності платників податків.

Низький ефект попередніх проведених податкових реформи в України свідчить про те, що вони не можуть вирішити багато економічних та соціальних проблем, з яких: складна економічну ситуація країни; високий дефіцит бюджету; низькі показники корпоративних інноваційних та інвестиційних діяльностей; високий ступінь зносу основних засобів, в першу чергу у галузях реального сектору економіки; високий рівень безробіття тощо. Тому, враховуючи недоліки попередньої податкової реформи та європейського досвіду, необхідно визначити стратегічні орієнтири розвитку податкової реформи України [1, с. 43–46].

Хоча в даній галузі було зроблено достатньо наукових досліджень, все ще немає можливості оцінити ефективність системи податкового адміністрування в Україні. Роботи Т. Ефіменко, Т. Кошчук, А. Крисоватого, В. Мельника, А. Соколовської, А. Хоменка розглядають проблему української податкової реформи [2, с. 133–145].

Проблема підвищення ефективності управління податком дуже важлива в економічній ситуації України, оскільки обсяг податку в значній мірі залежить від ефективності оподаткування та роботи податкових органів. Сьогодні деякі фактори в Україні негативно впливають на якість управління податками. Перш за все - недосконалості та нестабільність податкового законодавства, коли платник податків не

встигає реагувати на часті зміни порядку нарахування і сплати податків та надання податкової звітності, деякі законодавчі норми мають подвійні інтерпретації ; по-друге, багато платників податків перебувають у складній фінансовій ситуації, що робить їх не в змозі сплатити податок повністю; по-третє, негативне ставлення платників податків і недовіра до податкових органів сприяє ухиленню від оподаткування.

Завданнями податкової реформи є: сприяння економічному розвитку країни; зниження дефіциту бюджету; стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності підприємств та створення умов для швидкого оновлення їх основних засобів; стимулювання роботодавців до збільшення робочих місць; сприяння вирівнюванню доходів фізичних осіб та інші завдання [3, с. 141–145].

Враховуючи досвід проведених податкових реформ у країнах Європейського Союзу та недоліків попередніх податкових реформ в Україні можна визначити стратегічні орієнтири розвитку, вдосконалення та реформування адміністрування податкової системи в Україні:

створення законодавчої бази, яка б відповідала вимогам Європейського Союзу та, водночас, враховувала особливості української економіки та системи оподаткування;

введення прогресивної шкали оподаткування для податків на доходи фізичних осіб та на прибуток підприємств;

створення зручної для ведення бізнесу системи оподаткування;

розвиток вільних економічних зон та кластерів;

сприяння економічному розвитку країни;

стимулювання інноваційної та інвестиційної діяльності;

забезпечення умов для зростання рівня зайнятості населення;

підвищення рівня життя та добробуту громадян України;

боротьба з мінімізацією та ухиленням від сплати податків;

оподаткування багатства та предметів розкоші;

посилення ролі і значення екологічного оподаткування;

удосконалення системи пільгового оподаткування;

підвищення ефективності адміністрування податків шляхом введення електронної звітності та зменшення кількості звітних форм [4, с. 3–9].

Отже, в результаті проведеного дослідження були наведені основні проблеми розвитку адміністрування податків в Україні та визначені елементи стратегії розвитку та вдосконалення даного напряму з врахуванням загальноекономічних стратегічних цілей держави. Податкове законодавство постійно змінюється, що негативно впливає як

на економічний розвиток, так і на формування податкової політики. Основними проблемами розвитку податкової політики є такі: неефективне адміністрування податків, недосконаліть положень Податкового кодексу України; несправедливість розподілу податків; високий рівень ухилення від сплати податків тощо. Стратегія розвитку податкового адміністрування в Україні насамперед має містити заходи, спрямовані на збільшення дохідної частини бюджету шляхом удосконалення податкового законодавства, розширення бази оподаткування, створення сприятливих умов для розвитку виробництва, приватного підприємництва, скорочення «тіньового» сектора економіки, скорочення витрат на адміністрування податків шляхом спрощення системи їх адміністрування, автоматизації процесів оподаткування. Особливу увагу слід звернути на залучення зарубіжного досвіду до вирішення певного кола проблем, пов'язаних із підвищенням ефективності адміністрування податків. Практику діяльності податкових органів і методи податкового контролю зарубіжних країн можна назвати універсальними і використовувати їх для вдосконалення діяльності податкових органів в Україні. Враховуючи вищезазначені елементи реалізації податкової реформи, слід заначати, що їх впровадження сприятиме підвищенню результативності адміністрування податків в Україні, що, в свою чергу, дасть змогу підвищити податкову дисципліну серед платників податків та збільшити обсяги податкових надходжень до бюджету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богатирьова Є. М., Хомутенко В. П. Механізм реалізації податкової реформи. *Економіка та держава.* 2015. № 8. С. 43–46.

2. Хомутенко А. В., Хомутенко В. П. Стратегічні орієнтири трансформації податкової політики України на шляху до євроінтеграції. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2014. № 3. С. 133–145.

3. Ногінова Н. М. Необхідність реформування податкової політики України в умовах євроінтеграції. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Економіка*. 2014. Вип. 25. С. 141–145.

4. Брехов С. С., Проскура К. П. Впровадження нових податкових сервісів як захід підвищення ефективності податкового адміністрування. *Економіка, фінанси, право.* 2013. № 8/1. С. 3–9.

СЕКЦІЯ 3
ГАРМОНІЗАЦІЯ ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ЯК ОСНОВА ТРАНСПАРЕНТНОСТІ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ НА РІЗНИХ РІВНЯХ УПРАВЛІННЯ

Безверхий Костянтин,
канд. екон. наук, доцент,
Державний торговельно-економічний університет (м. Київ)

ПРОЦЕДУРИ АУДИТУ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ КОРПОРАТИВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Аудит інтегрованої звітності є важливим елементом підтримки довіри до звітності корпоративних підприємств, які прагнуть зробити більш прозорою свою фінансово-господарську діяльність. Це дає змогу інвесторам, акціонерам, клієнтам та іншим стейкхолдерам виявляти ризики та можливості в діяльності компаній та приймати відповідні управлінські рішення.

Водночас зростає зацікавленість до інтегрованої звітності корпоративних підприємств серед регуляторів та державних органів, що сприяє зміцненню контролю над їхньою діяльністю і сприяє зменшенню ризиків в сфері фінансів та екології.

Відсутність законодавчих вимог щодо проведення обов'язкового, ініціативного, внутрішнього аудиту інтегрованої звітності корпоративних підприємств знижує довіру зацікавлених осіб до неї.

В наших попередніх дослідженнях [1] було сформовано концепцію аудиту інтегрованої звітності корпоративних підприємств, що сприятиме формуванню сучасної парадигми аудиту інтегрованої звітності, метою якої є створення інформаційної інфраструктури, адекватної вимогам соціально орієнтованої економіки в інтересах усіх членів суспільства.

Виконавчий директор Міжнародного комітету з інтегрованої звітності (IIRC) Р. Ховітт (R Howitt) зазначає, що «У давні часи, коли ідея інтегрованих звітів тільки розвивалася, аудиторські гарантії не

надавали такого значення: ніхто не хотів, щоб цей початковий процес зіткнувся з проблемами, які можна вирішити пізніше. Але ті часи минули, якщо раніше перевірки викликали вагання, то тепер відбулося усунення акцентів. Система досить стійка та вкорінена в міжнародному масштабі. Якщо традиційна звітність проходить аудиторську перевірку, так само аудиторську перевірку мають проходити й інтегровані звіти» [2]. Зазначене вище, підтверджує той факт, що вже прийшов час для розробкилення методики та організації аудиту інтегрованої звітності корпоративних підприємств. Відповідно пропонуємо процедури аудиту інтегрованої звітності корпоративних підприємств в Україні (рис. 1).

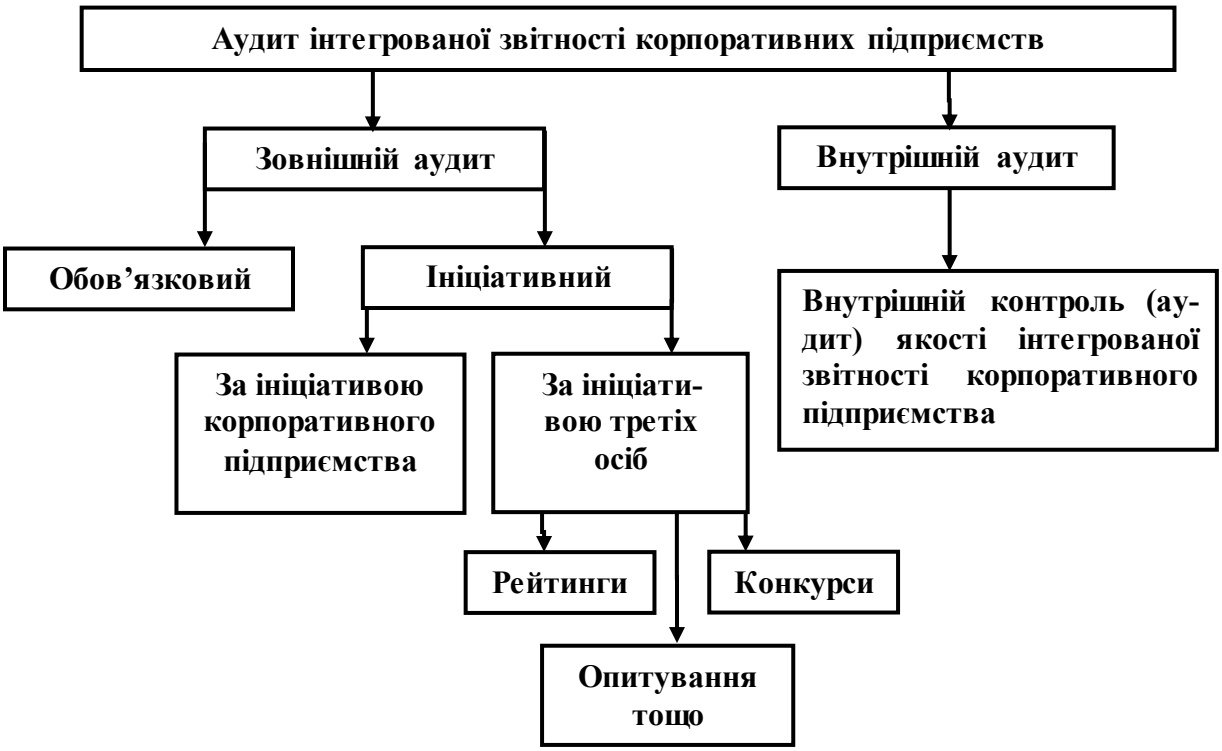

Рисунок 1 – Процедури аудиту інтегрованої звітності корпоративних підприємств

Джерело: розроблено автором.

Розглянемо детально (рис. 1) запропоновані процедури аудиту інтегрованої звітності корпоративних підприємств. Саме зовнішній аудит такої звітності може поділятися на обов'язковий та ініціативний.

Залежно від країни та регулюючого органу, можуть бути різні вимоги до проведення обов'язкового аудиту інтегрованої звітності корпоративних підприємств. Наприклад, у деяких країнах, таких як Франція, обов'язковий аудит інтегрованої звітності відбувається під

час проведення аудиту фінансової звітності, а в інших країнах вимоги можуть відрізнятися. Як правило, проведення аудиту інтегрованої звітності корпоративних підприємств добровільне, а не обов'язкове. Але багато компаній віддають перевагу проведенню аудиту, оскільки це може допомогти підтвердити достовірність та надійність інформації, що міститься у такій звітності, та забезпечити додаткову довіру стейкхолдерів.

Ініціативний аудит інтегрованої звітності є добровільним заходом, який корпоративні підприємства можуть проводити, щоб оцінити свою звітність з позиції сталого розвитку та її відповідності міжнародним вимогам до такої звітності. Цей вид аудиту не є обов'язковим і не передбачений законодавством, але він може бути корисним для підприємств, які хочуть підтвердити достовірність та надійність інформації, що міститься у їхній інтегрованій звітності. Ініціативний аудит інтегрованої звітності може бути корисним для корпоративних підприємств у багатьох аспектах, включаючи підвищення довіри стейкхолдерів, покращення управління ризиками та можливість підвищення ефективності управління бізнесом. Однак, корпоративні підприємства повинні розуміти, що проведення ініціативного аудиту є добровільним і може бути витратним заходом, та не завжди є необхідним для досягнення їхніх цілей сталого розвитку й забезпечення високої якості своєї фінансово-господарської діяльності.

Аудит інтегрованої звітності корпоративних підприємств за ініціативою третіх осіб є також добровільним заходом, але він проводиться з ініціативи зацікавлених сторін, таких як інвестори, фонди соціальної відповідальності, громадські та міжнародні організації тощо. Результати такого аудиту можуть бути використані стейкхолдерами для прийняття рішень щодо співпраці з корпоративним підприємством, інвестування в нього, рейтингування або порівняння з іншими підприємствами, проведення опитувань, участь у конкурсах. Крім того, ініціативний аудит інтегрованої звітності корпоративних підприємств за ініціативою третіх осіб може бути обмеженим у зв'язку з недоступністю всіх необхідних даних та відсутності в аудитора можливостей оцінювати всіх аспектів діяльності підприємства.

Внутрішній аудит інтегрованої звітності корпоративних підприємств є складовою системи внутрішнього контролю та оцінки ефективності управління підприємством. Його повинні проводити відповідні

фахівці, котрі працюють у складі відповідного структурного підрозділу (відділ внутрішнього аудиту, департамент внутрішнього аудиту тощо), що здійснює внутрішній аудит корпоративного підприємства.

На нашу думку, запропоновані процедури аудиту інтегрованої звітності корпоративних підприємств, уможливлять його швидку імплементацію та подальший розвиток вітчизняного аудиту, що буде відповідати найкращим закордонним практикам у перевірці та підтвердженні такої звітності, яка водночас матиме довіру і буде надійним інформаційним джерелом стейкхолдерів для прийняття ними відповідних управлінських рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гнилицька Л. В., Безверхий К. В. Аудит інтегрованої звітності корпоративних підприємств. *Фінанси України.* 2022. № 9. С. 98–114. DOI: https://doi.org/10.33763/finukr2022.09.098

2. The Bruce Column – The encouraging future for integrated reporting and integrated thinking. URL : https://www.iasplus.com/en/news/2018/01/bruce-column-howitte-interview (дата звернення: 05.04.2023).

Вільчинський Олександр,
здобувач ступеня кандидата наук,
Державний податковий університет
(м. Ірпінь)

МОДУЛЬ АВТОМАТИЗАЦІЇ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На сьогодні обов'язковою умовою модернізації державної фінансової політики активізації інвестиційної діяльності є врахування запитів і можливостей діджиталізації економічних та управлінських процесів.

Розвиток інформаційних технологій створив ситуацію, за якої автоматизація є необхідною передумовою підвищення ефективності будь-яких управлінських процесів, у тому числі і процесів формування та реалізації державної фінансової політики активізації інвестиційної діяльності в Україні.

На сьогоднішній день як в науці, так і на практиці досить ґрунтовно пропрацьовано питання, пов'язані з реалізацією основних функцій управління (облік, аналіз, контроль тощо) на рівні суб'єктів господарювання в умовах діджиталізації.

У контексті ж застосування інформаційних технологій на макроекономічному рівні наукових напрацювань значно менше. Питання ж формування та реалізації державної фінансової політики активізації інвестиційної діяльності в умовах діджиталізації є недослідженими, актуальними і потребують наукового осмислення.

Ефективне впровадження автоматизації формування та реалізації державної фінансової політики активізації інвестиційної діяльності передбачає належну інтеграцію інформаційно-методичного, технічного, юридичного та кадрового забезпечення у межах використовуваного програмного забезпечення.

Інформаційно-методичне забезпечення передбачає наявність чітко визначених джерел отримання вхідної інформації, технології її фіксації і схеми руху, методику обробки та форму кінцевого відображення.

Технічне забезпечення включає в себе сукупність технічних засобів та інформаційних комунікацій, які дозволяють у повній мірі реалізувати потенціал програмного забезпечення.

Юридичне забезпечення передбачає здійснення організації та практичної реалізації автоматизації державної фінансової політики активізації інвестиційної діяльності у відповідності до вимог чинного законодавства.

Кадрове забезпечення проявляється через формалізацію та дотримання вимог до працівників, що будуть безпосередньо взаємодіяти з програмними продуктами.

Структурно модуль «Автоматизація державної фінансової політики активізації інвестиційної діяльності» пропонується розробити на основі двох компонент. Перша компонента «Формування стратегії» включатиме в себе такі елементи як: горизонт управління, стратегічні цілі, вектор стратегічних цілей, вектор стану, вектор похибки, каскадування та управлінські заходи. Друга ж компонента «Реалізація стратегії» буде мати два елементи: звітність та оцінка ефективності.

Враховуючи, що автоматизація будь-якого процесу, в першу чергу, здійснюється з метою поліпшення його ефективності, що досягається за рахунок підвищення оперативності, у контексті модулю «Автоматизація державної фінансової політики активізації інвестиційної діяльності» важливим є розробка фільтрів, які спрямовані на оптимізацію часу між інформаційним запитом та отриманням звітної релевантної інформації.

До таких фільтрів пропонується включити три критерія: часовий період, стратегічна ціль та показник.

Так, компонента «Формування стратегії» характеризується консеквентним рухом між її елементами у напрямку формування стратегії державної фінансової політики активізації інвестиційної діяльності в Україні. При цьому зв’язки між елементами компоненти «Формування стратегії» мають каузальний характер.

За логікою каузальних зв’язків елементи компоненти «Формування стратегії» можна умовно поділити на два блоки. До першого відносяться п’ять елементів (горизонт управління, стратегічні цілі, вектор стратегічних цілей, каскадування та управлінські заходи), які є базовими і не піддаються оперативним змінам. Другий блок формують елементи які характеризуються змінністю. До них відносяться вектор

стану та вектор похибки. Саме ці елементи є критерієм, в якому формалізується цільова спрямованість державної фінансової політики активізації інвестиційної діяльності у межах конкретної сформованої стратегії.

Компонент «Формування стратегії» складається з чітко впорядкованих у контексті послідовності здійснення елементів, які у своїй сукупності підпорядковані розробці стратегії державної фінансової політики активізації інвестиційної діяльності.

Більш того, в межах схеми процесних зв'язків між елементами компоненти «Формування стратегії» охарактеризовано алгоритми їх практичної формалізації (вибір часових рамок, ручне внесення, автоматизований розрахунок та деталізація із використанням методів екстраполяції тренду на основі кореляційно-регресійного аналізу і експертного оцінювання).

Компонента «Реалізація стратегії» модулю «Автоматизація державної фінансової політики активізації інвестиційної діяльності» спрямована на автоматизацію контролю ефективності державної фінансової політики активізації інвестиційної діяльності і складається із двох елементів: звітність та оцінка ефективності.

При цьому елемент «Звітність» компоненти «Реалізація стратегії» модулю «Автоматизація державної фінансової політики активізації інвестиційної діяльності» передбачає ручне внесення фактичних даних у вектор стану звітного періоду. Далі, шляхом автоматичного розрахунку реалізується оцінка ефективності державної фінансової політики активізації інвестиційної діяльності.

Узагальнюючи зазначимо, що практична реалізація розробленого модуля «Автоматизація державної фінансової політики активізації інвестиційної діяльності» забезпечить поліпшення оперативності, економічну обґрунтованість через мінімізацію використовуваних ресурсів (фінансових, трудових тощо) та підвищення ефективності формування та реалізації державної фінансової політики активізації інвестиційної діяльності в Україні.

Голов Сергій,
д-р екон. наук, професор,
Міжнародний інститут менеджменту
(МІМ, м. Київ)

КОНЦЕПЦІЯ ОБЛІКУ ВАРТІСНОГО ЛАНЦЮЖКА

Концепцію вартісного ланцюжка вперше виклав М.Портер, який розглядав формування вартості продукту для клієнта. Він визначив вартісний ланцюжок, як внутрішні процеси або діяльність, що виконує компанія для проєктування, виробництва, просування, доставки та підтримки своїх продуктів [1].

Д. Шенк і В. Говіранджан вважають такий підхід надто вузьким, оскільки діяльність підприємства є лише частиною загальної системи, в якій діють інші учасники: постачальники, покупці, конкуренти. Відповідно, кінцевий споживач сплачує за вартість, створену по всій системі. Тому стратегічний аналіз вартісного ланцюжка має враховувати:

- зв'язки із постачальниками;
- зв'язки із замовниками;
- зв'язки у межах вартісного ланцюжка кожного сегмента підприємства;
- зв'язки між вартісними ланцюжками сегментів підприємства [2].

Аналіз вартісного ланцюжка дозволяє здійснювати стратегічну оцінку поточної позиції підприємства на ринку та його потенціалу в плані майбутнього розвитку.

Утім, практичне застосування такого аналізу значно ускладнюється відсутністю необхідної інформації про витрати й доходи конкурентів на різних стадіях вартісного ланцюжка.

Так само, система управлінського обліку не здатна формувати інформацію для стратегічного аналізу вартісного ланцюжка [3].

Тому, вчені намагаються розробити концепцію обліку вартісного ланцюжка для задоволення потреб стратегічного управління. Зокрема, Ян Даву побудував концепцію обліку вартісного ланцюжка шляхом комбінації теорії управління вартісним ланцюжком, теорії обліку та інформаційних технологій. Його ідея полягає в інтеграції фінансового і управлінського обліку за допомогою інформаційних технологій для забезпечення багатофункціонального обліку вартісного ланцюжка [4].

М. Кірлі і Г. Гюндюш [5] звертають увагу на важливість калькулювання вартісного ланцюжка для розуміння стратегічної конкурентної переваги бізнесу.

Отже, вчені розглядають облік вартісного ланцюжка винятково як інструмент стратегічного управління в умовах конкуренції. Як наслідок, фахівці з обліку зазвичай залишають поза увагою важливу думку П. Друкера [6], що скорочення витрат упродовж вартісного ланцюжка потребує кооперації усіх його учасників.

Тому головним завданням обліку вартісного ланцюжка, на мою думку, є формування і узагальнення актуальної інформації щодо діяльності різних, юридично непов'язаних осіб,

З огляду на це для запровадження обліку вартісного ланцюжка необхідно подолати принаймні три бар'єри: методологічний, технологічний і біхевіоральний.

Методологічний аспект передбачає сумісність інформації про витрати усіх учасників вартісного ланцюжка. З цього приводу П.Друкер зазначав: «…зазвичай компанія веде бухгалтерський облік на власний лад і при цьому переконана, що саме її система – єдино можлива і правильна» [6, с. 138].

Вочевидь П.Друкер мав на увазі передусім різні аналітичні сукупності витрат та різні облікові політики щодо формування собівартості продукції (товарів, робіт, послуг), зумовлені галузевими, технологічним та іншими чинниками. Тому, він пропонує обліковувати собівартість за обсягом господарської діяльності.

Ідея полягає не лише у формуванні повної собівартості окремих об'єктів витрат, а у виявленні та скороченні витрат, що не створюють цінність для кінцевого споживача. Скорочення таких витрат можливо лише через співпрацю усіх учасників вартісного ланцюжка на основі надійної інформації про формування витрат та їх факторів.

Технологічний аспект полягає у створенні системи збору, структурування та використання інформації для управління вартісним ланцюжком. Функціонування такої системи цілком можливе за допомогою блокчейну, що дозволить відображати усі операції між учасниками вартісного ланцюжка. Правовою основою обліку вартісного ланцюжка може бути угода між його учасниками на кшталт угоди про спільну діяльність.

Головним бар'єром на шляху запровадження обліку вартісного ланцюжка є побоювання його учасників через можливий виток або викривлення даних обліку. Такий ризик дійсно існує. Але «якими б не були перешкоди, розрахунок витрат за всім економічним ланцюжком все одно буде впроваджуватися. В іншому випадку, навіть найефективніші компанії втратять цінові переваги» [6, с. 138].

Облік вартісного ланцюжка створює підґрунтя для інтегрованого звітування. На відміну від консолідованої, інтегрована звітність охоплює інформацію про зв'язки із постачальниками, клієнтами тощо (рис. 1).

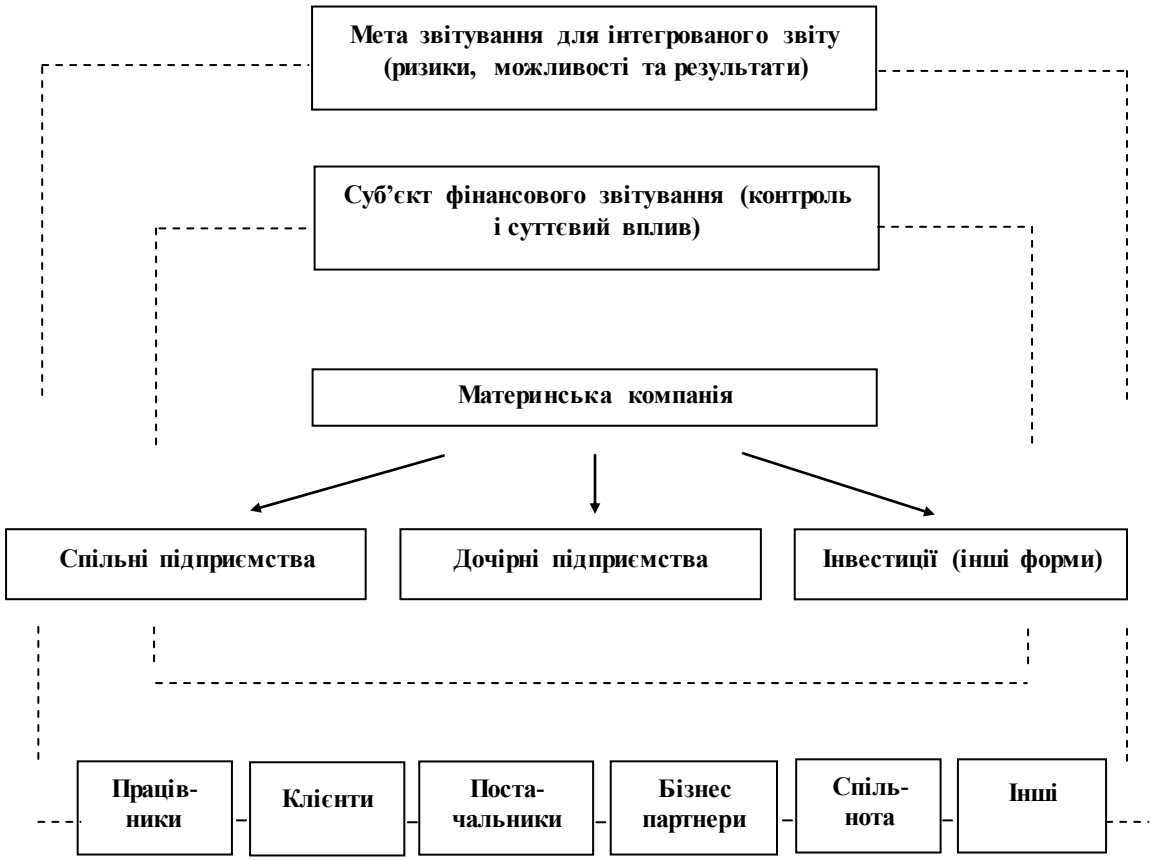

Рисунок 1 – Межа інтегрованого звітування [7]

Як бачимо, сфера інтегрованого звітування виходить за межі фінансової звітності. Тому, оцінювання ризиків охоплює розгляд стосунків не лише з пов'язаними, а й усіма зацікавленими сторонами, які впливають на здатність підприємства створювати вартість.

Отже, поряд з макрообліком та мікрообліком поступово формується інтраоблік, однією із функцій якого є інформаційне забезпечення управління вартісними ланцюжками.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Porter Michael E. Competitive Advantage. New York, 1985.
2. Shank John K., Govindarajan V. Strategic Cost Management: the new tool for competitive advantage. New York, 1993.
3. Value Chain Analysis for Assessing Competitive Advantage. Statement of Management Accounting. IMA, 1996.
4. Dawu, Y. Value Chain Accounting: Review and Prospect. *Accounting Research*. 2004. Vol. 2. Pp. 3–7.
5. Kirli Mustafa, *Gümüş* Harun. The implementation of strategic management accounting based on value chain analysis: value chain accounting. *International journal of social sciences and humanity studies*. 2011. Vol. 3. No. 1. Pp. 307–321.
6. Друкер Пітер Ф. Виклики для менеджменту XXI століття. Пер. з англ. Київ, 2020. 240 с.
7. The International Integrated Reporting Framework. URL : https://www.integratedreporting.org/wp-content/uploads/2021/01/InternationalIntegratedReportingFramework.pdf

Grigoroi Lilia,
Doctor of Economic Sciences,
Dean of the Faculty of Accounting;
Lazari Liliana,
Doctor of Economic Sciences,
head of the department Accounting and economic analysis,
Academy of Economic Studies of Moldova

DIGITALIZATION OF THE EDUCATION OF ACCOUNTANTS IN THE UNIVERSITIES OF MOLDOVA

The accelerated development of technologies is the basis for the realization of a digital society and a digital economy. This means that digital skills are vital for the professional success and personal development of all citizens. Much of the digital evolution is happening in the global sphere. The services of Google, Facebook, Viber, WhatsApp, Skype, Netflix - facilitate our communications and increase the efficiency of our work, since a large part of our work environment and lifestyle is based on modern technologies and their various forms.

A report published by Citigroup and the Oxford Martin School [1] estimated that it took 75 years for the phone to reach 50 million subscribers, 3.5 years for Facebook, and only 35 days for Angry Birds to reach the same number of users. But there is a big difference between the use of digital technologies in everyday life and their use in the educational process. Digital technologies have enormous untapped potential to improve education.

In everyday life, basic administrative practices and social interaction tend to involve a level of basic digital skills. That is, existing jobs are already affected by automation, robotics, and digitization.

In their research [2], scientists Thor Berger and Karl Benedikt Frey estimate that about half of existing jobs worldwide and 30% in the European Union will disappear in the next 25 years, given the emergence of new professions that require advanced digital skills. What is certain is that most current occupations and tasks will change with the introduction of technology into society and the workplace. Therefore, the mission of universities in modern conditions is to prepare students so that they can

cope with the social and economic challenges caused by rapid technological development, equipping them with the appropriate skills.

Domestic educational institutions must provide graduates with knowledge, skills and the competencies they will need in the future to innovate and thrive. Digital technologies enrich the learning process in many ways and provide learning opportunities that should be accessible to all. They open access to many information resources.

The Romanian economist Teodor Stoložan [3] noted that the digital revolution, on the one hand, has fundamentally changed and is changing the activities of every person, regardless of whether it is about the economy, innovation, education, health care, administration, etc.; and on the other hand, this digital revolution is rapidly developing, changing the whole society.

The accounting profession is evolving to adequately meet the demands of society. As for the fulfillment of this task, the knowledge and skills necessary for accountants are changing, which requires updating educational programs and improving teaching methods.

The impact of information technology on the accounting profession and the need to adapt to rapid technological changes justify the need to combine university studies with a computer to emphasize the need to respond to the diversity of employers' requirements in the modern labor market.

Today's universities strive for business efficiency as much and with the same passion as banks, retailers and manufacturing companies. In turn, these aspirations are supported by investments in technologies such as online learning platforms - the right IT infrastructure and a suite of real-time communication and collaboration services.

Any changes require financial and human resources, acquisition of new skills and leaving the comfort zone. While the advantages of automation are obvious not only for management, but also for students, future young professionals, resistance to change is significantly reduced.

As curricula form the basis of vocational training, continuous curriculum revision is vital for universities to maintain student engagement and improve employability. Faculties must respond quickly to the changes caused by the increasingly frequent introduction of the latest technologies, otherwise there is a risk that more and more potential students will choose other educational programs that will provide an opportunity to provide a sufficient knowledge base.

Although the Academy of Economic Studies of Moldova (ASEM) analyzes and revises curricula every two years, and other institutions with accounting specialties are oriented and motivated by the ASEM model, the reserves for improving the educational process are still not exhausted.

Digital technologies should not be just an addition to the curriculum, they should be fully integrated into the educational process and be "at the service of education". Digitization "at the service of education" will mean a new way of organizing the process of learning, assessment, research and interaction with students, not to mention internal operational processes. Of course, the question may arise: is digitalization a goal or a means of learning in the field of accounting in an educational institution? To begin with, the terms in question should be clarified. Therefore, "goal" means the goal to which we strive; it is what one seeks to achieve, and the term "means" means that which serves to achieve the end; capabilities (material or moral) that someone has for a certain purpose; method, procedure.

The priority of educational policy around the world for the last two decades has become the integration of digital tools in the process of learning and assessment. They open new horizons for educational practice, namely: facilitation of processes of presentation and processing of information by students, for the accumulation of knowledge.

There is an attempt, at least in ASEM, to combine traditional education with new trends in digital education, such as online learning, web-based learning, online learning, blended learning, etc. Hence, technology has many applications that are changing the way we learn, making education even more accessible to students.

So, researching the phenomenon of digitization in the field of university education with of accounting, highlighting its advantages and risks, ways of improvement and influence on the development of digital skills of graduates, we confirm the hypothesis that digitalization is a means of university accounting education, and not its end in itself.

Digitization has ceased to be a trend. This is an absolute necessity. Education must advance on the path of digitization to be able to meet the expectations and demands of students and employers, with the change of generations, and with the wave of technology that includes more and more companies and industries.

We also believe that scientific research in the field of accounting should be focused on new areas: professional digitalization, technological changes, new forms of fraud and corruption, corporate sustainability in

order to identify current and future opportunities and problems. It is in this context that it is necessary to continue and support national and international conferences for researchers in this field to present their research findings to the wider community.

We appreciate professional organizations and some private companies that provide financial support in the organization of scientific events. We would also like funding for academic researchers to investigate aspects related to future economic, technological, social and environmental changes that may affect accountants, universities and employers.

BIBLIOGRAFIE

1. Frey, C. B., and Osborne, M. (2015). Technology at work: The future of innovation and employment. URL : https://www.oxfordmartin.ox.ac.uk/publications/view/1883

2. Thor Berger, Carl Benedict Frey. Digitalization, jobs and convergence in Europe: strategies for closing the skills GAP. URL : http://eskillsscale.eu/fileadmin/eskills_scale/all_final_deliverables/scale_digitalisation_report.pdf

3. Stolojan, Theodor. Era digitală şi viitorul profesiei contabile. URL : http://www.bursa.ro/era-digitala-siviitorul-profesiei-contabile-46788032

Ель Богдан,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Метелиця Володимир,
д-р екон. наук, доцент, с.н.с.,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ГАРМОНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

На сучасному етапі міжнародної інтеграції у сфері економіки посилилась увага до проблеми уніфікації бухгалтерського обліку. Зараз відомі два основні підходи до вирішення цієї проблеми: гармонізація і стандартизація.

Гармонізація обліку передбачає певну відповідність та злагодженість, дотримання принципів ведення

Гармонізація бухгалтерського обліку і статистики, складання звітності групою країн чи їх об'єднанням, наприклад країнами ЄС. Гармонізація передбачає поєднання та взаємну відповідність законодавства країн щодо регулювання бухгалтерського обліку і статистики, існування в кожній країні своєї моделі організації обліку і системи стандартів. Головне завдання гармонізації полягає в тому, щоб вони суттєво не відрізнялись від аналогічних стандартів в інших країнах – членах співтовариства, тобто знаходились у гармонії один з одним.

Країни Європейського економічного співтовариства опублікували низку нормативних документів, які називаються Директивами, найбільш важливі серед них Четверта Директива «Про уніфікацію форм звітності і правил їх аудитування» і Сьома Директива «Про принципи складання консолідованої звітності». Вони є обов'язковими для виконання у всіх країнах, що входять до Європейського економічного співтовариства.

Після проголошення Україною курсу на європейську інтеграцію Верховна Рада прийняла Закон України «Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу» [1], який чітко визначає пріоритетні сфери адаптації законодавства України, зокрема бухгалтерського обліку суб'єктів господарювання.

Питаннями реформування бухгалтерського обліку, його уніфікації, гармонізації та стандартизації, їх значення для розвитку бухгалтерського обліку в Україні займалися такі вітчизняні вчені: Бондар М.І., Бутинець Ф.Ф., Голов С.Ф., Єфіменко В.І., Ловінська Л.Г., Пархоменко В.М., Петрук О.П., Швець В.Г., Шигун М.М. та ін.

Одним із основних завдань гармонізації бухгалтерського обліку є адаптація нормативно-правової бази бухгалтерського обліку України до законодавства ЄС та вимог МСФЗ [2].

Гармонізація обліку передбачає певну відповідність та злагодженість, дотримання принципів ведення бухгалтерського обліку й статистики, складання звітності групою країн чи їх об'єднанням, наприклад, країнами ЄС. Гармонізація передбачає поєднання та взаємну відповідність законодавства країн щодо регулювання бухгалтерського обліку і статистики, існування в кожній країні своєї моделі організації обліку і системи стандартів [3].

Враховуючи природу стандартів як нормативних документів, а також їх методологічне походження, стандарт бухгалтерського обліку розглядає як багаторівневу інформаційну модель оптимізації процесів організації та виконання процедур збору, обробки та зведення даних про об'єкт бухгалтерського обліку [4].

Гармонізація означає певну координату між різноманіттям та уніфікацією методів бухгалтерського обліку. Вона може бути поширеною (спрямованою на максимізацію уніфікованих підходів до методів обліку) та обмеженою (уніфікацією лише окремих аспектів, наприклад, форматів звітності та принципів її складання) [3].

Отже, під гармонізацією можна розуміти взаємне узгодження принципів ведення бухгалтерського обліку, складання звітності групою (об'єднанням) країн. Гармонізація в бухгалтерському контексті може бути визначена як процес, спрямований на підвищення порівнянності фінансової звітності, яка складається в різних країнах.

З огляду на постійне зростання міжнародних операцій та глобалізацію, гармонізація норм бухгалтерського обліку є надзвичайно важливою. Ця стандартизація критеріїв дозволяє користувачам бухгалтерської інформації (головним чином компаніям) правильно інтерпретувати та аналізувати дані, навіть якщо вони надходять з іноземної країни [5].

Гармонізація бухгалтерського обліку може бути розділена на три етапи: перший етап до гармонізації; другий етап, на якому країни усвідомлюють необхідність проведення гармонізації бухгалтерського обліку; і третій етап, на якому країни вже мають свої гармонізовані правила бухгалтерського обліку.

Необхідно визначити які переваги та недоліки виникають під час гармонізації бухгалтерського обліку.

Гармонізація бухгалтерського обліку дозволяє порівнювати рахунки компаній з різних країн. Це навіть забезпечує порівняння з вашою власною інформацією. Це дозволяє приймати правильні та адекватні рішення, що було б неможливо, якби нормативи бухгалтерського обліку не були стандартизовані.

З більш глобальної точки зору, гармонізація бухгалтерського обліку може визначити, заснована компанія в третій країні чи ні. Якщо норми бухгалтерського обліку цієї третьої країни не будуть гармонізовані, можливо, компанія буде більш неохоче засновуватися в цій країні, оскільки їй доведеться застосовувати правила, яких вона не знає.

Серед недоліків є обмеження законодавчої влади, оскільки гармонізація бухгалтерського обліку передбачає підпорядкування наднаціональній угоді. Ось чому багато країн неохоче укладають подібні угоди, оскільки вони повинні відмовитись від частини своїх повноважень і не зможуть створити стандарти бухгалтерського обліку абсолютно автономно.

Таким чином, гармонізація бухгалтерського обліку є складним процесом, метою якого є досягнення однаковості між правилами бухгалтерського обліку різних країн, зокрема складання угоди між різними країнами, щоб норми бухгалтерського обліку досягали високого ступеня однорідності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 18.03.2004 № 1629-IV. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1629-15#Text

2. Світлична В. Ю., Малик С. М. Гармонізація національної фінансової звітності з міжнародними стандартами: актуальність, порядок та перспективи. *Науково-технічний збірник.* URL : http://khg.kname.edu.ua/index.php/khg/article/view/58/58

3. Рєзнікова В. В., Орлова О. С. Гармонізація бухгалтерського обліку і фінансової звітності суб'єктів господарювання в Україні: поняття та форми. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО.* Вип. 31, том 2. 2015. С. 50–60. URL : http://surl.li/gmgty

4. Шигун М. М. Стандартизація бухгалтерського обліку в системі прийняття управлінських рішень. URL : http://eztuir.ztu.edu.ua/1924/1/26.pdf

5. Розвиток бухгалтерського обліку в умовах глобалізації та інформатизації суспільства : монографія / О. В. Пальчук, В. М. Савченко, І. В. Рузмайкіна та ін.; за ред. Г. М. Давидова. Кропивницький : ПП «Ексклюзив-Систем», 2017. 248 с. URL : https://core.ac.uk/download/pdf/158807115.pdf

Занько Борис,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет
(м. Ірпінь)

ВИКОРИСТАННЯ ДАНИХ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ДЛЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПІЛЬГ З ПОДАТКУ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО, ВІДМІННЕ ВІД ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ

Юридичні особи можуть мати у власності об'єкти житлової та нежитлової нерухомості, а також їх частки. Зазвичай з таких об'єктів суб'єкти господарювання сплачують податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки (далі - податок на нерухоме майно), який є прямим місцевим податком. Отже, розвиток територіальних громад у певній мірі залежить від сум податку на нерухоме майно, який надходить до місцевих бюджетів.

Проте, враховуючи важливість окремих суб'єктів господарювання для економіки України, податкове законодавство передбачає випадки, коли такі особи, навіть маючи у власності певні об'єкти нерухомості, не повинні сплачувати з них податок на нерухоме майно. Приміром, податкове законодавство дозволяє сільськогосподарським товаровиробникам у певних випадках не сплачувати податок на нерухоме майно, навіть якщо у їх власності є будівлі або споруди. Розглянемо, як можна використовувати дані системи бухгалтерського обліку для застосування пільг з податку на нерухоме майно на прикладі сільськогосподарських товаровиробників.

Відповідно до пп. «ж» пп. 266.2.2 п. 266.2 ст. 266 Податкового кодексу України не є об'єктом оподаткування податком на нерухоме майно будівлі та споруди сільськогосподарських товаровиробників (юридичних та фізичних осіб), які віднесені до класу «Будівлі сільськогосподарського призначення, лісівництва та рибного господарства» (код 1271) Державного класифікатора будівель та споруд ДК 018-2000, та які не здаються їх власниками в оренду, лізинг або позичку [1].

Таким чином, юридичні особи - сільськогосподарські товаровиробники, які є власниками об'єктів нежитлової нерухомості, з певних об'єктів нерухомості можуть не сплачувати податок на нерухоме майно,

якщо при цьому будуть дотримані всі умови, передбачені податковим законодавством.

При застосуванні норм пп. «ж» пп. 266.2.2 п. 266.2 ст. 266 Податкового кодексу України, які дають можливість не сплачувати сільськогосподарським товаровиробникам податок на нерухоме майно з будівель та споруд, доцільно врахувати консультацію, надану Головним управлінням Державної податкової служби у Черкаській області, у якій роз'яснено, зокрема, наступне:

- для того, щоб не сплачувати податок на нерухоме майно з певних об'єктів нерухомості, недостатньо лише формальних ознак (відповідності класу об'єктів нерухомості за класифікатором). Такі об'єкти нерухомості повинні використовуватися саме за цільовим призначенням у сільськогосподарському виробництві;

- використання таких необоротних активів (будівель і споруд) у сільськогосподарському виробництві має бути підтверджено відповідними первинними документами, а також відображено у бухгалтерському обліку;

- надання будівель та споруд сільськогосподарських товаровиробників (код 1271) в оренду не звільняє від сплати податку на нерухоме майно, оскільки діяльність із надання такої нерухомості в оренду не є діяльністю, що відноситься до сільськогосподарського виробництва;

- норми пп. «ж» пп. 266.2.2 п. 266.2 ст. 266 Податкового кодексу України, які звільняють від оподаткування податком на нерухоме майно будівлі та споруди сільськогосподарських товаровиробників, не застосовуються на період консервації чи тимчасового невикористання таких об'єктів нерухомості, крім випадків, коли інше встановлено рішеннями сільських, селищних або міських рад чи рад територіальних громад [2].

Будинки та споруди, які належать за правом власності юридичним особам - сільськогосподарським товаровиробникам, у бухгалтерському обліку відображаються на субрахунку 103 «Будинки та споруди» до рахунку 10 «Основні засоби». Сільськогосподарські товаровиробники при нарахуванні податку на нерухоме майно та для використання пільги з цього податку повинні мати необхідну інформацію, яку доцільно накопичувати у системі бухгалтерського обліку підприємства. До такої інформації належать, зокрема, дані щодо об'єктів нерухомості, які належать підприємству, їх типів та загальної площі, функціонального призначення цих об'єктів, місця їх розташування тощо.

При здійсненні внутрішнього контролю за правомірністю застосування сільськогосподарськими товаровиробниками норм пп. «ж» пп. 266.2.2 п. 266.2 ст. 266 Податкового кодексу України, які дають можливість не сплачувати податок на нерухоме майно в окремих випадках, як інформаційне джерело доцільно використовувати систему бухгалтерського обліку підприємства. У системі бухгалтерського обліку має накопичуватися, зокрема, інформація про доходи, які нараховує (отримує) сільськогосподарський товаровиробник у звітному періоді, та інформація про те, що ці доходи пов'язані з використанням відповідних будівель та споруд за цільовим призначенням у сільськогосподарському виробництві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 р. № 2755-IV (із змінами) / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 19.04.2023).

2. Платникам – юридичним особам щодо необхідності декларування та сплати податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. *Головне управління ДПС у Черкаській області* / вебсайт. URL : https://ck.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/603352.html (дата звернення: 19.04.2023).

Калівошко Олексій,
д-р екон. наук, професор,
Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки»;
Фурман Ольга,
віцепрезидент, керівник
Недержавного навчального закладу
ACADEMIA CDE

ОСОБЛИВОСТІ РЕЄСТРАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ В ПОЛЬЩІ

Індивідуальну підприємницьку діяльність може зареєструвати фізособа, як така. Назва має містити ім'я та прізвище власника. Крім того, назва може містити інформацію про бізнес-профіль компанії.

Як і в Україні, так і в Польщі підставою для здійснення підприємницької діяльності є офіційна реєстрація. Заяви до CEIDG заповнюються безпосередньо особою, майбутнім підприємцем в офісі гміни або за допомогою IT-платформи, створеної Міністерством економіки Республіки Польща. Це реєстр підприємців, які працюють у Польщі та є фізичними особами. Перевагою CEIDG є те, що це також додаток для REGON та NIP, який надає інформацію про вибір форми оподаткування та періоди сплати податків. За допомогою записів підприємець може не тільки створити, але й призупинити, відновити та припинити свою господарську діяльність.

У заяві на реєстрацію індивідуальної підприємницької діяльності слід зазначити, зокрема, але не обмежуючись:

ім'я, прізвище, по батькові, дату та місце народження;

документ, що посвідчує особу;

PESEL, якщо ви маєте польське громадянство або його вам надано;

Якщо у вас немає номера PESEL, про це слід зазначити у формі, яку заповнюєте. Якщо вам уже надано номери NIP і REGON, ви можете надати їх, заповнивши форму. Якщо у вас їх немає, подана форма також буде заявкою на них. Номери NIP і REGON будуть заповнені у вашому записі автоматично і ви перевірите їх у пошуковій системі CEIDG після реєстрації.

громадянство;

номер NIP і REGON, якщо отримані;

адресу проживання та інші адреси, пов'язані з госпдіяльністю;

найменування майбутньої діяльності – має містити ваше ім'я та прізвище (або коротке ім'я);

коди PKD – зіставте їх із видом вашої діяльності та оберіть переважний;

Окремі коди PKD можуть бути пов'язані з певними обов'язками – наприклад, для деяких кодів необхідна конкретна організаційна форма діяльності, призначено конкретний вид оподаткування, обов'язок використання касових апаратів або реєстрація ПДВ. Щоб обрати правильний код, можна скористатись пошуковою базою на сайті.

кількість співробітників, яких ви плануєте найняти;

дату початку ведення діяльності;

інформацію про страхування в ZUS або за кордоном.

Усі фактичні та юридичні дії вчиняє особа, котра здійснює госпдіяльність. Індивідуальний підприємець представляє самостійно свої інтереси, він же і несе відповідальність за її наслідками.

Підприємець може обрати:

оподаткування на загальних принципах: відповідно до податкової шкали 12 % або 32 %, або з фіксованим податком 19 %;

оподаткування за єдиною ставкою: одноразова сума на зареєстровані доходи або податкова картка (за умови дотримання певних критеріїв).

Податкова шкала у Польщі – основна форма оподаткування прибутку від підприємницької діяльності. Це означає, що вас оподатковуватимуть за загальними правилами, якщо ви не оберете іншу форму оподаткування.

Підприємець може вести бухгалтерський облік у формі книги доходів і витрат (так звана "спрощена бухгалтерія"), якщо він не перевищує встановлений законом ліміт доходу в 2 мільйони євро. Якщо ж ліміт перевищено, він повинен перейти на повний облік, тобто розпочати ведення повноцінного бухгалтерського обліку.

Всі компанії, які знаходяться і функціонують на території Польщі, зобов'язані ввести бухгалтерський і податковий облік. Зазвичай приватні підприємці складають книгу доходів і витрат. Товариства різного типу зобов'язані вести повний бухгалтерський облік з врахуванням всіх вимог законодавства.

На території Польщі існую три варіанти організації такого процесу:

самостійне введення бухгалтерського обліку, що потребує певних знань і навичок. Такий варіант зв'язаний з багатьма ризиками, тому що власник компанії не завжди достатню компетентний у вирішенні важливих питань;

включення у штат компанії бухгалтера. Цей варіант вигідний для великих фірм з інтенсивним фінансовим оборотом. Щоб найняти бухгалтера, йому необхідно щомісяця сплачувати заробітну плату і забезпечувати відповідні соціальні гарантії, що передбачає значні видатки;

бухгалтерський супровід бізнесу компетентними фірмами. Найпростіший і найвигідніший варіант для власників бізнесу в Польщі. Спеціалісти залучених компаній беруть на себе обов'язки по організації бухгалтерського обліку за встановлену плату. Більш як 60% підприємців в Польщі користуються послугами таких фірм.

Індивідуальний підприємець у Польщі виступає як платник таких внесків: сплачує за себе та за найманого працівника.

Індивідуальна підприємницька діяльність може бути призупинена лише у разі відсутності у підприємця працівників. Термін призупинення становить мінімум 30 днів (якщо охоплює лютий, то 28 або 29 днів, відповідно).

Рішення про припинення ведення бізнесу належить власнику. Його можна прийняти в будь-який момент. Про завершення господарської діяльності необхідно повідомити CEIDG протягом 7 днів після її закінчення.

Колісник Олена,
канд. екон. наук, доцент;
Мегедь Тарас,
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КЛАСИФІКАЦІЇ ВИТРАТ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В сучасних умовах господарювання важливість достовірного обліку, контролю та аналізу витрат набуває особливої актуальності з позиції управління конкурентоспроможністю підприємств.

Процес трансформації системи вітчизняного бухгалтерського обліку зумовив суттєву перебудову методології та організації обліку витрат переробних підприємств. Серед досліджень проблем облікового забезпечення витрат можна виділити праці таких науковців, як Бондар М.І., Бутинець Ф.Ф., Голов С.Ф., Гуцайлюк З.В., Крупка Я.Д., Легенчук С.Ф., Пилипенко А.А., Сопко В.В. та ін.

В економічній літературі не представлено єдиного підходу щодо трактування сутності поняття «витрати». Більшість досліджень спрямована на твердження, що витрати – це зменшення активів. З огляду на це, найбільш ґрунтовне визначення представлено у НП(С)БО 16 «Витрати», де «витрати відображаються в бухгалтерському обліку одночасно зі зменшенням активів або збільшенням зобов'язань» [1].

Організація обліку виробничої діяльності переробних підприємств базується на економічно обґрунтованій класифікації обліку витрат. Класифікація витрат переробних підприємств здійснюється виходячи з певних цілей аналітичного дослідження щодо визначення собівартості продукції та встановлення цін на її окремі види.

Основна класифікація здійснюється за видами витрат, за економічними елементами, за статтями калькуляції. Однак, на підприємстві можуть бути визначені також інші критерії класифікації витрат. Це викликано тим, що підприємство має безліч техніко-економічних, маркетингових, фінансових особливостей, які більш-менш впливають на формування собівартості [2].

НП(С)БО 16 визначено, що витрати операційної діяльності групуються за такими економічними елементами:

– матеріальні затрати;

– витрати на оплату праці;

– відрахування на соціальні заходи;

– амортизація;

– інші операційні витрати [1].

В основу класифікації витрат покладено різні витрати для різних цілей [3]:

за ознаками класифікації витрат та їх впливом на фінансові результати – вичерпані та невичерпані; собівартість продукції та витрати періоду; прямі та непрямі; основні та накладні;

для прийняття рішень – релевантні та нерелевантні; постійні а змінні; маржинальні та середні; дійсні та можливі;

для контролю витрат – контрольовані та неконтрольовані.

При формуванні обліково-аналітичного забезпечення особливої уваги заслуговує процес калькуляції, як обчислення собівартості одиниці продукції, виконаних робіт та послуг, а також заготівельної собівартості матеріальних цінностей та засобів виробництва за елементами витрат. Калькуляції складають на продукцію основного і допоміжного виробництв щомісячно, за квартал і рік за цільовим призначенням.

Якщо підприємство виготовляє тільки один вид продукції, одним підрозділом, у якому працюють не більше десяти осіб, то на такому підприємстві виникають питання:

формування ціни (не вищої ніж у конкурентів);

собівартості продукції, як в цілому, так і однієї продукції (контролювати, щоб собівартість за елементами не перевищувала нормативні та не перевищувала ціну реалізації);

можливість реалізації продукції (готова продукція знаходила покупця);

своєчасність розрахунків за продукцію покупцями тощо.

Але, якщо підприємство виготовляє декілька видів продукції, то виникає необхідність контролю не тільки за співвідношенням доходів від реалізації та собівартістю по підприємству в цілому, а і виникає необхідність контролю за цінами на кожен вид продукції та порівняння собівартості одиниці в загальній сумі та за елементами витрат, щоб визначити за якими видами є перевищення в порівнянні зі статтями калькуляції тощо [3].

На переробних підприємствах, зокрема, діє така номенклатура статей витрат на підготовку і освоєння нових видів продукції: витрати на винахідництво і раціоналізацію; витрати на проектування і конструювання нового виробу; витрати на проектування спеціального інструментального оснащення та розроблення технологічного процесу його виготовлення; витрати на розроблення і оформлення нормативів витрат; витрати на випробування матеріалів, напівфабрикатів, інструментів і пристосувань для виробництва нових виробів; витрати на перепланування, перестановку і налагодження устаткування; витрати на виготовлення первісного комплекту спеціального інструмента і пристроїв для дослідного зразка продукції; витрати на виготовлення дослідного зразка [4].

Таким чином, можна стверджувати, що розмежування загальної суми витрат та групування їх за певними ознаками дозволяє оцінювати їхню поведінку та залежність від обсягу виробництва, або вплив на нього. Класифікація витрат надає можливість більш гнучко оперувати категорією «собівартість продукції» з метою визначення на ринку сприятливої цінової пропозиції на продукцію, а також використання облікової інформації для потреб управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Витрати: НП(С)БО 16, затв. наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 № 318. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text (дата звернення: 14.04.2023).

2. Куць Т. В. Обліково-аналітичне забезпечення управління витратами виробництва сільськогосподарської продукції. *Регіональна економіка та управління.* 2017. Вип. 1(14). С. 79–83. URL : https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/709896.pdf (дата звернення: 12.04.2023).

3. Жидєєва Л. І., Колісник О. П. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством (організацією, установою) : навчальний посібник. Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. 178 с. URL : https://dpu.edu.ua/uk/?view=article&id=1811 (дата звернення: 12.04.2023).

4. Павлова Г. Є., Приходько І. П., Волчанська Л. В. Облік витрат в аграрних і переробних підприємствах. *Економіка та суспільство.* 2021. Вип. № 27. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/412/399 (дата звернення: 14.04.2023).

Колос Роман,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Метелиця Володимир,
д-р екон. наук, доцент, с.н.с., Державний податковий університет (м. Ірпінь)

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ: СУТНІСТЬ ТА ОБЛІКОВИЙ АСПЕКТ

У діяльності зарубіжних й вітчизняних підприємств усе більшу роль у досягненні високої прибутковості й продуктивності, в забезпеченні конкурентоспроможності поруч з економічними факторами відіграють неекономічні показники роботи підприємства, а саме впровадження на підприємстві механізму контролю якості, рівень соціального забезпечення працівників, запровадження енергозберігаючих й екологічно безпечних технологій. Саме тому в останні роки соціальна відповідальність набула усе більшого розповсюдження й трансформувалася у глобальну бізнес-концепцію, яка формує основні ідеї та сучасну форму підприємницької діяльності. Задля досягнення поставлених цілей стратегії соціальної відповідальності підприємства мають враховувати необхідність отримання достовірної, оперативної інформації про соціальні заходи. Такими інструментами є соціальний облік й нефінансова звітність. Досвід ведення соціального обліку свідчить про відсутність єдиного погляду стосовно його суті й завдань, а тому є необхідність у подальших дослідженнях.

Питаннями щодо соціальної відповідальності бізнесу займалися вітчизняні і зарубіжні вчені: Боуен Г., Бредгард Т., Друкер П., Киш А., Карагод В. С., Котлер Ф., Колот А. М., Малик І. П., Родіонов О. В., Рогалин Я., Савченко І. Г., Янкевич А. П.

Звертаючись до теоретичної бази, необхідно зазначити, що соціальна відповідальність в багатьох розроблених концепціях часто замінювалася іншими визначеннями, такими як корпоративна соціальна діяльність, етика бізнесу тощо. Задля більш точного розуміння суті соціальної відповідальності розглянемо трактування цієї категорії у різних джерелах (табл. 1).

Таблиця 1 – Трактування поняття
«соціальна відповідальність бізнесу»

Джерело (автор)	Визначення
Стратегія сприяння розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні на період до 2020 року [1]	Соціальна відповідальність бізнесу – це свідоме відношення суб'єктів господарської діяльності до вимог соціальної необхідності, соціальних завдань, морально-етичних норм та цінностей, розуміння наслідків своєї діяльності для суспільства, держави, споживачів, ділових партнерів та своїх працівників
Зелена книга Європейського союзу [2]	Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) – це концепція, згідно з якою компанії інтегрують соціальні та екологічні питання у свою комерційну діяльність та взаємодію із зацікавленими сторонами на добровільній основі
Боуен Г. [3]	Соціальна відповідальність бізнесу – це реалізація тієї політики, прийняття таких рішень, або дотримання такої лінії поведінки, яка була б бажана з позиції цілей та цінностей суспільства
Колот А. М. [4]	Корпоративна соціальна відповідальність – це імплементований у корпоративне управління певний вид соціальних зобов'язань (здебільшого добровільних) перед працівниками, партнерами, інститутами громадського суспільства і суспільства у цілому

Джерело: узагальнено автором [1–4].

Отже, можна сказати, що єдиного наукового підходу до визначення «соціальна відповідальність бізнесу» не існує. У зв'язку з динамічним розвитком концепції сталого розвитку для інформаційного забезпечення соціально відповідальної діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання з'явився новий вид бухгалтерського обліку – соціальний облік. Огляд наукових публікацій показав, що під соціальним обліком слід розуміти відображення фактів господарської діяльності в рамках економічних та організаційних заходів використання, збереження, розвитку трудових ресурсів підприємства з урахуванням еколого-економічного забезпечення їх реалізації [5, с. 257].

Соціальний облік рекомендований для вирішення питань, які пов'язані із екологічними й соціальними наслідками діяльності підприємств у всіх їх виявах та наданням інформації щодо виконання соціальних програм.

Створення системи бухгалтерського обліку соціально відповідальної діяльності передбачає визначення мети, завдань, принципі, суб'єктів, предмета й об'єктів (рис. 1).

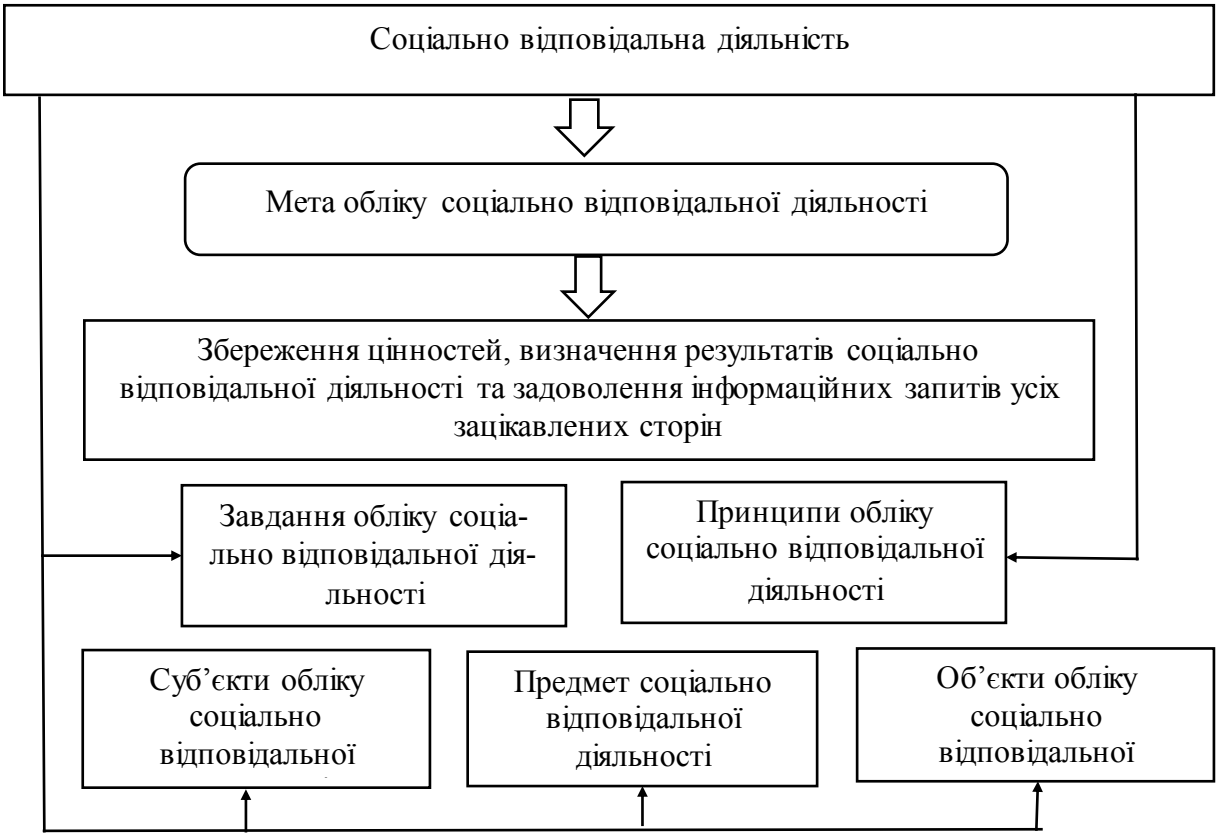

Рисунок 1 – Система обліку соціально відповідальної діяльності

Мета бухгалтерського обліку соціально відповідальної діяльності полягає у збереженні цінностей, задоволенні інформаційних запитів усіх зацікавлених сторін й визначенні результатів соціально відповідальної діяльності.

До завдань соціально відповідальної діяльності належать:

- здійснення суцільного, безперервного й документального спостереження за соціальними, екологічними та економічними явищами й процесами на суб'єктах підприємницької діяльності;

- забезпечення своєчасною й достовірною інформацією зовнішніх та внутрішніх користувачів щодо стану й наявності господарських засобів та їх джерел, щодо господарських явищ й процесів, які відбувалися на підприємствах;

- створення інформаційної бази задля організації, планування, регулювання, стимулювання, контролю й аналізу соціально відповідальної діяльності підприємства.

Суб'єктами бухгалтерського обліку соціально відповідальної діяльності є господарюючі суб'єкти, які забезпечують соціальну відповідальну діяльність.

До предмету обліку соціально відповідальної діяльності потрібно віднести факти господарської діяльності, що характеризують стан й застосування ресурсів підприємства, їх результатів, формування для зовнішніх і внутрішніх користувачів інформації фінансового характеру.

Об'єкти обліку соціально відповідальної діяльності поділяються на дві групи: об'єкти, що складають господарську діяльність та об'єкти, що забезпечують господарську діяльність.

Отже, соціально відповідальна діяльність й принципи, на яких вона побудована, дає можливість визначити соціально відповідальну діяльність як діяльність суб'єкта господарювання, яка орієнтована на задоволення усіх зацікавлених осіб із метою одержання позитивних соціальних, екологічних та економічних результатів. Переваги ведення соціально відповідальної діяльності зумовлюють потрібність впровадження комплексної системи інформаційного забезпечення управління бізнесом, а саме шляхом організації ведення соціального обліку. Також необхідно розробити єдиний нормативно-правовий документ щодо регулювання соціального обліку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стратегія сприяння розвитку соціальної відповідальності бізнесу в Україні на період до 2020 року. URL : http://svb.ua/national-csr-strategy (дата звернення: 12.04.2023).

2. Бедзай О. В., Федченко Т. В. Соціальна відповідальність бізнесу: проблеми розвитку та бухгалтерського обліку. 2013. № 256. С. 70–74. URL : http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/92349 (дата звернення: 11.04.2023).

3. Bowen Howard R. Social Responsibilities of the Businessman. N.Y.: Harper & Row, 1953. 298 p.

4. Колот А. М. Корпоративна соціальна відповідальність і проблеми її сприймання суспільством. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика.* 2013. Вип. 2 (6). С. 6–14.

5. Левицька С. О. Соціальний облік: методичний підхід та організаційне забезпечення. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* 2014. № 797. С. 255–262. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNULPM_2014_797_36 (дата звернення: 12.04.2023).

Крижанівська Олександра,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Занько Борис Михайлович,
доцент кафедри обліку та консалтингу, Державний податковий університет (м. Ірпінь)

РОЛЬ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОГО ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ В ЕПОХУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Технології відіграють важливу роль у забезпеченні ефективного обліку та оподаткування в епоху цифрової трансформації, зменшуючи ризики та помилки, покращуючи якість даних і забезпечуючи швидку обробку інформації**.**

Одним з найважливіших інструментів є віртуальні інструменти та хмарні технології. Вони дозволяють автоматизувати процеси, зберігати великі обсяги даних та забезпечувати їх безпеку. Електронні платіжні системи та онлайн-банкінг зменшують витрати на обслуговування, спрощують процес оплати податків та забезпечують точність розрахунків. Інтернет-платформи та програми-аналітики дозволяють збирати інформацію про оподатковувану базу, створюють можливості для моніторингу та аналізу фінансової діяльності, а також для автоматизації процесів оподаткування. Розробка технологій блокчейн дозволяє забезпечити відкритість та надійність фінансової інформації та забезпечити швидку і безпечну взаємодію з учасниками оподаткування.

Застосування сучасних технологій в обліку та оподаткуванні дозволяє ефективно використовувати дані та забезпечує точність та своєчасність розрахунків. Це забезпечує економію коштів та підвищення якості фінансового управління.

Однак, щоб забезпечити ефективне використання технологій в обліку та оподаткуванні, необхідно вирішити ряд проблем, пов'язаних зі збором та обробкою фінансової інформації, забезпеченням її безпеки та конфіденційності, а також з розробкою стандартів та методик обліку та оподаткування.

Цифрова економіка істотно вплинула на розвиток обліку, аналізу та оподаткування в системі управління підприємством, зокрема: з'являються нові та видозмінюються існуючі об'єкти обліку, аналізу та оподаткування трансформуються існуючі та створюються нові інформаційні технології, що використовуються в організації обліку, для формування звітів та проведення фінансово-економічного аналізу діяльності підприємств. Сфера бухгалтерського обліку, аналізу та оподаткування зазнає змін, впровадження інновацій дозволить прискорити рутинну роботу і забезпечити збереження даних на високому рівні, але для прийняття складних, професійних рішень і надалі буде необхідною участь людини. Для успішного використання технологій в обліку та оподаткуванні необхідно розробити належні процедури та стандарти, які забезпечать їх інтеграцію в процеси фінансового управління. Також необхідно забезпечити належну підготовку фахівців, які будуть використовувати ці технології у своїй роботі. Окрім того, розвиток хмарних технологій в обліку, аналізі та оподаткуванні залежить у першу чергу від рівня володіння інформаційними технологіями працівників підприємства.

Цифрова економіка змушує податкові органи замінити традиційні моделі податкового менеджменту новими, які аналізують та використовують велику кількість інформації, наявної в Інтернеті, та та впровадити нові електронні інструменти для забезпечення ефективної співпраці між податковими органами.

В умовах цифрової економіки людський капітал та інформаційні технології відіграють вирішальну роль у забезпеченні сталого розвитку національного господарства. У зв'язку з цим набуває особливого значення підготовка висококваліфікованих фахівців з урахуванням потреб ринку та сучасних тенденцій розвитку цифрових технологій, ефективне впровадження яких супроводжується прискоренням економічного зростання, збільшенням кількості робочих місць, підвищенням якості послуг.

Міжнародними експертами з публічного адміністрування визначено, що характер проблем розвитку та управління, що стоять перед національними економіками та світом у цілому на наступні 15 років, вимагає трансформації державного управління й інтеграції між різними рівнями сфер і галузей. Саме соціальні й технічні інновації дають можливість для суспільного контакту між державою і громадянами

у зрушенні у бік більш спільного управління при наявності ефективного, дієвого, прозорого, відповідального, правдивого державного управління [1, с. 30].

Таким чином, використання технологій у забезпеченні ефективного обліку та оподаткування в епоху цифрової трансформації є необхідним елементом фінансового управління. Вони забезпечують швидкість та точність обробки даних, зменшують витрати та ризики, а також дозволяють підвищити ефективність фінансового управління в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бодров В. Г., Податкове регулювання в умовах формування цифрової економіки в Україні. *Економічний вісник*. 2018. С. 30–33.
2. Москаленко В. Ф. Економіка охорони здоров'я. 2010. № 2. С. 70–75.
3. Інформаційне суспільство в Україні: стан, проблеми, перспективи : матеріали щорічної науково-практичної конференції за міжнародної участі «Дні інформаційного суспільства – 2015», м. Київ, 19–20 травня 2015 р. / за заг. ред. д-ра держ. упр., проф. Н. В. Грицяк. К. : Вид-во «Тезис», 2015. С. 226.
4. Рогова Н. В. Трансформація політики, інструментів та технологій обліку та оподаткування в умовах цифрової економіки. *Фінансовий простір :* збірник наукових праць. 2020. № 2(38). С. 106–108.
5. Рогова Н. В. Проблемні аспекти оподаткування криптовалют. Черкаси, 2019. С. 43–48.

Кульбідюк Діана,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Метелиця Володимир,
д-р екон. наук, доцент, с.н.с.,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Для прийняття рішень користувачам необхідно, щоб вони мали достовірну та об'єктивну інформацію про майно, фінансове становище, результати роботи, а також про процеси їх формування на підприємстві. Таку інформацію надає саме бухгалтерська система обліку.

Бухгалтерський облік – процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень [1].

Питання обґрунтування ролі бухгалтерського обліку в інформаційній системі управління підприємством досліджували у своїх працях: М. Бондар, Ф.Бутинець, Ю. Верига, С. Голов, З. Гуцайлюк, Л. Жидєєва, О. Лаговська, С. Легенчук, О. Пилипенко, В. Шевчук та ін.

Бухгалтерський облік як функція управління, активно взаємодіє з іншими функціями, такими як: планування, контроль та аналіз. Елементи методу бухгалтерського обліку (документування, інвентаризація, рахунки, подвійний запис, оцінка, калькулювання, баланс та звітність) слід розглядати в якості інструментів підготовки релевантних даних на всіх етапах прийняття управлінських рішень [2].

Функції бухгалтерського обліку в системі управління підприємством забезпечують оцінку ефективності організації обліку та конкретному підприємстві.

Система бухгалтерського обліку на підприємстві, потребує також прийняття управлінських рішень щодо своєї організації, методики обліку (накопичення інформації), створення внутрішньої звітності для подачі інформації тому чи іншому менеджеру чи виконавцю, а

також формування та накопичення інформації в процесі підготовки фінансової звітності за даними фінансового обліку.

В процесі управління (прийняття управлінських рішень) взаємодіють об'єкти та суб'єкти, що дає можливість розглядати процес управління підприємством як систему управління, доповнену інструментами регулювання, інформаційною та результативною складовими тощо. Таким чином, система управління підприємством – це спосіб взаємодії між управлінським персоналом та щодо досягнення поставлених цілей фінансово-господарської діяльності підприємства [2].

Успіх функціонування підприємства залежить від взаємодії всіх його підрозділів і від того наскільки керівництво та менеджери володіють інформацією, наданою бухгалтерами щодо наявності ресурсів, можливостей підприємства та наскільки ця інформація своєчасна і якісна [3].

Система обліку і звітності включає стадії збору, вимірювання та оцінки первинних даних, реєстрації та обробки для потреб управління, накопичення та групування даних за потоками, відповідно до певних принципів організації синтетичного та аналітичного обліку, і складання внутрішньої та зовнішньої звітності.

Обов'язковою умовою відображення господарських операцій у бухгалтерському обліку є їхнє документальне обґрунтування, завдяки чому показники обліку набувають особливого, доказового, юридичного значення. Економічна сторона бухгалтерського обліку дає змогу оцінити ефективність господарських процесів, юридична – законність і доцільність рішень, що приймаються керівництвом [4].

Користувачів облікової інформації цікавить відповідна її частина, і зазвичай з різним ступенем деталізації, оскільки визначається вона відповідно до того, з якою метою потрібна.

Система бухгалтерського обліку на підприємстві призначена для ведення бухгалтерського обліку, накопичення інформації, складання зовнішньої та внутрішньої звітності для :

періодичного планування, контролю та оцінки діяльності підприємства;

прийняття рішень при визначенні економічної чи фінансової політики підприємства та нестандартних ситуаціях;

подання звітності зовнішнім користувачам: державним органам, банківським установам, акціонерам та іншим користувачам тощо.

Загальну сукупність всієї інформації на підприємстві класифікують за такими двома основними ознаками:

інформація, яка необхідна для ефективного управління підприємством.

Інформація, яка відображає поточний фінансовий стан підприємства, величину та структуру його активів (майна) та джерел їх утворення, розмір залучених до обороту матеріальних та фінансових ресурсів, результати господарської діяльності за певний період тощо [3].

Ефективність функціонування системи бухгалтерського обліку (ефективність організації та ведення бухгалтерського обліку) забезпечується шляхом налагодження інформаційних зв'язків між підсистемами та рівнями управління та виражається у задоволенні інформаційних запитів управлінського персоналу (керуючої системи). Така ситуація сприяє раціоналізації процесу прийняття управлінських рішень на основі опрацювання керуючою системою необхідного масиву даних, застосування аналітичних та контрольних процедур до об'єктів управління [2].

Таким чином, бухгалтерський облік в системі управління підприємством виконує функцію забезпечення управлінського персоналу усіх рівнів управління, сформованою відповідно до єдиних методологічних засад, аналітичною та узагальненою інформацією, необхідною для поточного та стратегічного планування, аналізу, контролю та прийняття управлінських рішень з метою досягнення визначених цілей господарської діяльності підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 19.04.2023).

2. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством : навчальний посібник / Лаговська О. А., Легенчук С. Ф., Кузь В. І., Кучер С. В. Житомир : Житомирський державний технологічний університет, 2017. 416 с.

3. Жидєєва Л. І., Колісник О. П. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством (організацією, установою) : навчальний посібник. Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. 178 с. URL : https://dpu.edu.ua/uk/?view=article&id=1811 (дата звернення: 12.04.2023).

4. Бухгалтерський облік : навчальний посібник / В. М. Краєвський, О. П. Колісник, Н. В. Гуріна та ін. Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. 388 с.

Мазіна Олександра,
канд. екон. наук, доцент;
Андрух Ольга,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність 071 «Облік і оподаткування»,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах глобалізації використання міжнародних стандартів є важливим інструментом інтеграції національної економіки у світовий економічний простір. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) – це прийняті Радою міжнародних стандартів бухгалтерського обліку документи, якими визначено порядок складання фінансової звітності [1].

МСФЗ є однією з основних складових глобальної фінансової інфраструктури. Згідно Концептуальної основи, метою МСФЗ є забезпечення валідованою інформацією зацікавлених користувачів для прийняття ними рішень стосовно компаній, що діють на різних ринках світу. Саме це дозволяє підприємствам та організаціям вільно взаємодіяти з іноземними партнерами та конкурувати на світовому ринку [2].

Перехід національної системи бухгалтерського обліку та звітності на МСФЗ також зумовлений інтеграцією України до Європейського союзу. Окрім цього, з ростом частки західних інвестицій у вітчизняну економіку, виникла необхідність універсалізації правил бухгалтерського обліку для полегшення ведення бізнесу в Україні. Тому, Україна, як країна, що має намір розвивати свою економіку та залучати інвестиції, не може ігнорувати дані стандарти.

У період становлення України як самостійної держави, питання розвитку бухгалтерського обліку в напрямі міжнародних стандартів активно дискутувалися такими відомими, на той час, вченими як Бородкін О.С., Бутинець Ф.Ф., Кірейцев Г.Г., Сопко В.В. та ін. Однак, прийняття рішення на законодавчому рівні стосовно розробки системи

обліку та звітності, що базується на системі міжнародних стандартів, поклала край дискусіям з цього питання та спрямувала дослідження вчених на конструктивний розвиток національної системи не тільки для бізнес-структур, але і для державного сектору економіки. Серед сучасних дослідників, які працюють над адаптацією МСФЗ в національній системі обліку та звітності можна назвати Голова С.Ф., Дядюн О. О., Зубілевич С.Я., Карпачову О.В., Костюченко В.М., Мазіну О.І., Рогозного С.А. та ін. [3; 4].

Згідно з законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» МСФЗ застосовуються для складання фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності в обов'язковому порядку публічними акціонерними товариствами, банками, страховиками, а також підприємствами, які провадять господарську діяльність за видами, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України [1].

Важливою особливістю МСФЗ є той факт, що процес їхнього прийняття супроводжується вимушеним компромісом між різними національними системами. Саме тому, з одного боку, принципи подання звітності є універсальними, з іншого – залишається простір для збереження особливостей національної фінансової системи.

За останні роки великі компанії України вже успішно впровадили міжнародні стандарти фінансової звітності в своїй діяльності. Це дозволило їм отримувати доступ до інвестиційних ресурсів, бути більш конкурентоспроможними та забезпечувати вищу якість фінансової звітності.

Однак, маючи певний досвід у застосуванні міжнародних стандартів, Україна зіштовхнулася з певними проблемами, пов'язаними з їх реалізацією на практиці. Багато підприємств та організацій не мають достатнього рівня знань стандартів, що перешкоджає їх впровадженню та дотриманню.

Також існує проблема з координацією та стандартизацією різних галузей економіки в Україні. Однак, не зважаючи на ці проблеми, Україна продовжує працювати над впровадженням міжнародних стандартів.

Для держави МСФЗ це ознака інтегрованості до міжнародної фінансової спільноти. А також, свідчення того, що держава зацікавлена у подоланні максимальної кількості перепон, на шляху до безперешкодного руху капіталів та доступу українського бізнесу до світових ринків.

Перспективи впровадження МСФЗ в Україні є визначальними для подальшого розвитку української економіки через підвищення якості фінансової звітності українських компаній та приведення її до відповідності міжнародним стандартам. У свою чергу, якісна фінансова звітність забезпечує більшу прозорість та достовірність інформації, що надається інвесторам, сприяючи зростанню довіри до українських компаній та залученню інвестиційних ресурсів.

Ще однією перспективою є підвищення конкурентоспроможності українських компаній на міжнародному ринку. Українські компанії, які впроваджують МСФЗ, можуть бути більш привабливими для зарубіжних партнерів та інвесторів, що дозволить їм отримати більш вигідні умови укладання договору та залучення фінансування.

Також впровадження МСФЗ дозволяє забезпечити більшу гармонізацію національної фінансової звітності з міжнародними стандартами, що дозволяє зменшити витрати на розробку власних стандартів та на якісну підготовку фахівців, здатних працювати з методологією МСФЗ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text

2. Концептуальна основа фінансової звітності. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/Концептуальна%20основа_ukr(1).pdf

3. МСФЗ: Короткий курс для практиків / Зубілевич С. Я., Мазіна О. І., Рогозний С. А., Карпачова О. В., Дядюн О. О. Х. : ТОВ «ФАКТОР-ДРУК», 2020. 364 с.

4. Мазіна О. І., Рогозний С. А. Міжнародні стандарти фінансової звітності та їх практичне застосування. Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. 440 с.

Мазіна Олександра,
канд. екон. наук,
Державний податковий університет
(м. Ірпінь)

СКЛАДОВА ВИЩОЇ ОСВІТИ У ТРАНСПАРЕНТНОСТІ СИСТЕМИ ОБЛІКУ ТА ЗВІТНОСТІ

Транспарентні інформаційні потоки, згенеровані системою бухгалтерського обліку та звітності, є надзвичайно важливою складовою знань про суспільство, його стан, ризики, загрози та потенційні можливості як на мікро- та макрорівнях, так і в глобальному соціально-економічному просторі, що сприяє вчасному прийняттю доцільних рішень. Розуміючи надзвичайну важливість інформації, що генерується системою бухгалтерського обліку, міжнародною спільнотою було напрацьовано ряд засобів, які запобігають ризикам її недостовірності як у процесі формування так і у процесі контролю. Однак, досвід показує, що напрацьований інструментарій не гарантує уникнення загроз суспільним інтересам. Така ситуація дозволяє стверджувати, що у процесі формування і контролю інформаційного забезпечення прийняття рішень існує ряд важливих факторів, дія яких може спричинити негативні наслідки для усього суспільства. Одним з таких факторів є людський фактор у особі фахівця, зусиллями якого формується інформація для прийняття рішень значної кількості зацікавлених користувачів. Адже саме професійність бухгалтера є основоположним фактором довіри до інформації бухгалтерського обліку та звітності і, водночас, запорукою досягнення її соціальної місії. Саме тому, суспільство має бути зацікавленим у якості професійної підготовки фахівців з обліку та контролю і, водночас, нести соціальну відповідальність за створення належних умов для формування професійності таких фахівців.

Розуміння надзвичайної важливості інформації, що генерується обліковою системою та відображається у звітності, спричинило до створення цілого ряду міжнародних професійних організацій, призваних розробляти та впроваджувати найбільш досконалі стандарти бухгалтерського обліку, фінансової звітності та аудиту, а також освітні стандарти для фахівців, які займаються бухгалтерським обліком і

контролем. При цьому, діяльність міжнародних професійних організацій носить глобальний характер, тим самим заохочуючи і посилюючи транспарентність облікової інформації на глобальному рівні.

Поняття професіонала з будь-якої галузі діяльності може трактуватися по різному, що зазначається і у вікіпедії, і тлумачному словнику, однак універсальне тлумачення терміну професійного бухгалтера, як фахівця, діяльність якого є гарантією транспарентності, тобто успішного використання усіх розроблених стандартів, не залежно від національних, законодавчих та галузевих особливостей встановлюється в документах, які розробляє Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC).

Професійний бухгалтер - це особа, яка, завдяки формальній освіті та практичному досвіду, є експертом у сфері бухгалтерського обліку, що демонструє і підтримує компетентність, відповідає кодексу етики, дотримується високих професійних стандартів і діяльність якої регулюється через професійну організацію бухгалтерів або інший механізм регулювання [1]. Підтвердженням професійності є сертифікати або дипломи професійної організації, незалежність оцінювання у яких при здійсненні контролю знань не підлягає сумніву.

Оскільки Україна реалізує стратегії входження до єдиного економічного простору з ЄС транспарентність інформації, яка генерується системою бухгалтерського обліку, стає критичною, що вимагає не тільки використання єдиних правил і методик формування інформації у звітності, але і єдиних правил і методик підготовки фахівців. Отже, у процесі підготовки майбутніх фахівців слід орієнтуватися на міжнародні стандарти освіти, які розробляє IFAC з одного боку, а з іншого – акцентувати увагу на важливості тісної співпраці вищих закладів освіти (ВЗО) з професійними організаціями, які діють в межах вимог IFAC або є її дійсними членами.

Стосовно відповідності освітніх програм для спеціальності 071 – Облік і оподаткування, які розробляються в закладах вищої освіти на базі діючих галузевих стандартів, то така відповідність, по суті, повинна дотримуватися. Адже самі галузеві стандарти зорієнтовані на міжнародні стандарти освіти, які розробляє IFAC, про що прямо вказується в самих галузевих стандартах [2]. Звісно, це стосується виключно заявлених компетентностей, які забезпечуються певними дисциплінами та тематичним змістом таких дисциплін. При цьому, поза увагою залишаються методики викладання і незалежного контролю знань студентів.

Логіка підказує, якщо студентам спеціальності 071 викладають дисципліни з назвами і тематичним наповненням, що відповідає сертифікаційній програмі професійної організації, то чому після закінчення університету студент не отримує сертифікати чи дипломи професійної організації. З досвіду вищих закладів освіти, які тісно співпрацюють, наприклад, з ACCA, окрім відповідності тематичного наповнення, вимогами професійних організацій є дотримання методик формування навчальних посібників, методик викладання і методик незалежного контролю знань. При цьому, контроль відповідності усіх методик, заявлених професійною організацією здійснюється з чіткою ретельністю [3].

Складною перепоною до взаєморозуміння між ВЗО і глобальними професійними організаціями, які діють на теренах України є мова сертифікаційних дисциплін. Як правило це англійська, хоча є приклади країн (Грузія, Молдова і ін), де отримання сертифіката, який визнається в розвинених країнах, на національній мові. Для України цей підхід поки що не реалізовано, а недостатній рівень знань англійської значно знижує доступ до сертифікаційних програм глобального рівню.

На теренах України окрім глобальних професійних організацій, які знаходяться в тісній співпраці з Міжнародною федерацією бухгалтерів, а це ACCA і CIMA, існує єдина національна професійна організація ФПБАУ, яка є дійсним членом IFAC. Саме ФПБАУ сьогодні знаходиться на завершальному етапі розробки національної сертифікаційної програми, яка буде визнаватися і іншими, у т.ч. глобальними професійними організаціями. На сьогодні тісна співпраця університетів, які здійснюють підготовку фахівців облікових спеціальностей має значні перспективи поєднання навчального процесу з вимогами професійної організації і подолати бар'єр між знеціненим дипломом з професійним сертифікатом.

Враховуючи вище зазначене, слід зробити висновок, що забезпечення сучасних викликів у досягненні траспарентності інформації, що надається системою бухгалтерського обліку та у фінансовій звітності, фактично покладається на вищі навчальні заклади, що надають повну економічну освіту. Саме на них покладається відповідальність за професійність фахівців з бухгалтерського обліку. Таким чином, в сучасних реаліях, вищі заклади освіти мають самостійно залучати професійні організації до розробки освітніх програм і наближати вимоги до навчальних, методичних та інших інформаційних матеріалів до їхніх вимог.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. IFAC. URL : https://www.ifac.org/knowledge-gateway/tags/developing-future-ready-professionals/accountancy-education

2. Стандарт вищої освіти. Спеціальність 071 «Облік і оподаткування». URL : https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/05/06/071-oblik-i-opodatkuvannya-bakalavr-1.pdf

3. ДВНЗ Університет банківської справи. Харківський навчально-науковий інститут. URL : http://kbi.karazin.ua/wp-content/uploads/2019/03/071_magistrvib.OiAPD_ACCA-.pdf

Макарович Вікторія,
канд. екон. наук, доцент,
Закарпатський інститут
імені Ференца Ракоці II

ПРОБЛЕМИ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЩОДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В існуючій системі обліку самі інновації безпосередньо не визнаються окремим об'єктом бухгалтерського обліку за чинними обліковими стандартами. Проявляються в системі обліку інновації у вигляді витрат на дослідження та розробки або у вигляді внутрішньо створених нематеріальних активів, а питання відображення сталого розвитку підприємства переважно розглядається в контексті здійснення екологічних та соціальних витрат на рівні підприємства, що теоретично оформлено сучасними зарубіжними науковцями у вигляді концепцій «Обліку зовнішнього середовища» (environmental accounting), «Екологічного обліку» (ecological accounting), «Зеленого обліку» (green accounting), «Соціального обліку» (social accounting) тощо.

Для розробки належного інформаційного забезпечення з метою формування всіх видів звітів (інтегрованих, нефінансових тощо), які спрямовані на розкриття ролі підприємства в забезпеченні сталого розвитку, в частині інноваційної діяльності підприємств та безпосередньо сталих інновацій повинна бути удосконалена чинна методика їх бухгалтерського обліку. Основною її метою має бути надання інформації про інноваційні ініціативи та заходи підприємства, їх економічну ефективність та внутрішній і зовнішній вплив на навколишнє екологічне та соціальне середовища, за які підприємство несе відповідальність.

Аналіз факторів розвитку системи бухгалтерського обліку щодо інноваційної діяльності підприємства дозволив виділити наступні основні проблеми, які потребують вирішення науковцями (рис. 1).

Фундаментальна проблема – недостовірна оцінка вартості підприємства, зокрема, через недостовірну оцінку існуючих та невключення до складу об'єктів обліку інших елементів інноваційної діяльності підприємства, спричиняючи неможливість ефективного управління ними

Теоретичні проблеми:
1) Розробка теоретичних засад обліку інноваційної діяльності підприємства;
2) Уточнення принципів бухгалтерського обліку в умовах економіки знань;
3) Розробка цілісної концепції обліку об'єктів інноваційної діяльності підприємства.

Методологічні проблеми:
1) Удосконалення порядку визнання та оцінки досліджень, розробок та інноваційних нематеріальних активів в обліку;
2) Розвиток методології обліку сталих інновацій;
3) Розвиток методів і моделей управлінського та стратегічного обліку об'єктів інноваційної діяльності;
4) Розвиток фінансової звітності в частині об'єктів інноваційної діяльності;
5) Розвиток засобів додаткового розкриття облікової інформації в частині об'єктів інноваційної діяльності.

Організаційні проблеми:
1) Розробка облікової політики щодо об'єктів інноваційної діяльності підприємства;
2) Розвиток організації облікової оцінки об'єктів інноваційної діяльності при застосуванні нових моделей та методів оцінки;
3) Розвиток організації управлінського та стратегічного обліку, а також формування управлінської та стратегічної звітності в частині об'єктів інноваційної діяльності підприємства;
4) Формування системи обмежень на розкриття конфіденційної облікової інформації.

Рисунок 1 – Проблеми системи бухгалтерського обліку щодо інноваційної діяльності підприємства в умовах економіки знань

Вирішення фундаментальної проблеми – недостовірної оцінки вартості підприємства та ефективності управління інноваційною діяльністю – стає ще більш актуальним в умовах економіки знань, оскільки ринкова вартість світових інноваційно-містких компаній лідерів все більше відрізняється від їх балансової оцінки, а результати управління їх інноваційними ініціативами займають важливе місце в забезпеченні прибутковості. Однією з основних причин виникнення розриву між ринковою та балансовою вартістю підприємства вважається недооцінка визнаних в обліковій системі нематеріальних активів та невключення до її складу значної кількості інших об'єктів нематеріальної та інноваційної природи, які є основними факторами створення

вартості. Для подолання даної проблеми необхідним є як розвиток моделей оцінки об'єктів інноваційної діяльності підприємства за ринковою вартістю на момент їх створення та на момент їх використання, а також розширення кількості таких об'єктів, що відображаються в системі обліку та звітності підприємства. Розвиток моделей облікової оцінки об'єктів інноваційної діяльності можна проводити як шляхом їх розширення, так і шляхом їх повної заміни, що передбачає трансформацію базових принципів бухгалтерського обліку. В цілому це має призвести до підвищення релевантності оприлюднюваної облікової інформації в частині інноваційної діяльності підприємства для різних груп її користувачів, сприяючи підвищенню ефективності рішень, що приймаються на її основі, зокрема, більш ефективному розподілу капіталу.

Методологічні проблеми обліку інноваційної діяльності передбачають розвиток таких елементів обліку як оцінка, рахунки та звітність щодо об'єктів інноваційної діяльності, які потребують ідентифікації та введення до складу об'єктів бухгалтерського обліку. Зокрема, потребують розробки стандартизовані моделі оцінки для тих об'єктів інноваційної діяльності підприємства, які на сьогодні не ідентифікуються або заборонено відображати в системі обліку. В основу таких моделей має бути покладено перехід від історичної до потенційної ринкової оцінки. Ідентифікація, визнання та відокремлений облік сталих інновацій має забезпечити формування облікової інформації, яка має вагоме значення з позиції розкриття безпосередньої ролі підприємства в забезпеченні сталого розвитку. Окрім того, потребують удосконалення методологічні засади управлінського та стратегічного обліку в частині об'єктів інноваційної діяльності, які стануть основою для формування засобів додаткового розкриття облікової інформації (нормативного та добровільного). Особлива увага має бути приділена методології розкриття нарративної нефінансової інформації та набору нефінансових показників, що характеризують інноваційні витрати та капіталовкладення підприємства.

Організаційні проблеми обліку інноваційної діяльності пов'язані з уточненням існуючих та введенням до складу системи обліку нових об'єктів інноваційної діяльності. Потребує розробки система формування та оприлюднення управлінських та стратегічних звітів щодо таких об'єктів, а також визначення меж конфіденційності облікової інформації, що має розкриватись в таких звітах для користувачів різних рівнів (вище керівництво, власники, менеджмент, різні групи зовнішніх користувачів).

Таким чином, вважаємо одним із шляхів подолання проблем системи бухгалтерського обліку щодо інноваційної діяльності підприємства в умовах економіки знань є створення комплексної системи обліку інноваційної діяльності підприємств як окремого і найважливішого бізнес-процесу, що є основним фактором створення вартості. Об'єднуючим елементом такої системи є використання поняття «інноваційного капіталу», що характеризує сукупність наявних у підприємства формалізованих (промислова власність) і неформалізованих організаційних знань, які дозволяють підприємству забезпечувати одержання майбутніх економічних вигід, сприяючи впровадженню інновацій, покращенню і розвитку інноваційного потенціалу та забезпечуючи генерування довгострокової вартості.

Матюха Микола,
канд. екон. наук, доцент,
Київський національний університет
технологій та дизайну

ІНТЕГРАЦІЯ СИСТЕМИ ЦІЛЬОВИХ КОМПЛЕКСНИХ ПОКАЗНИКІВ У СИСТЕМУ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

Одним із факторів підвищення результативності управління є використання на практиці комплексних цільових показників, які служать орієнтиром прийняття рішень на різних рівнях. Напрям використання таких показників слугує розвитку системи бюджетування компаній, які будують економічну політику на стратегічному та тактичному рівнях. Така інтеграція комплексних цільових показників діяльності бізнесу у систему бюджетування, також дозволяє впровадити новий інструмент у практику оперативного планування, підвищити ефективність цієї функції у системі прийняття рішень. Одночасно, із запровадженням системи комплексної системи виміру, аналізу та оцінки результатів діяльності, заснованої на цільових ключових показниках, необхідно також інтегрувати її в діючі на підприємстві системи обліку та звітності, сформувати інформаційний ресурс компанії. Саме це дозволить надалі отримувати своєчасну та достовірну інформацію про фактичне виконання визначених показників та приймати ефективні управлінські рішення.

Проблеми інтеграції системи комплексних цільових показників з управлінським обліком та звітністю необхідно розглядати у розрізі трьох основних аспектів:

—зміна, або розширення прийнятої аналітики та методики (правил) обліку відповідно до системи, що впроваджується в компанії;

—зміна процедури та строків збору та формування управлінської звітності у системі бюджетування;

—зміна структури та форматів управлінської звітності.

По-перше, зміни мають бути у пов’язані із розширенням аналітичності обліку, яка потрібна для розрахунку показників, або із запровадженням нової методики (правил) обліку. Напрямками розширення аналітичності є форми первинних документів новими реквізитами, введення нових субрахунків у робочий план рахунків, доповнення прийнятих облікових довідників компанії.

Другим суттєвим аспектом інтеграції системи комплексних цільових в облік є модифікація діючої методики ведення обліку (шляхом зміни облікової політики компанії). Така зміна може ґрунтуватися на застосуванні розроблених норм витрат, які контролюються у поточному періоді для досягнення цілей. У період прояву інфляційних процесів, норми витрат мають бути виражені у натуральних одиницях (особливо, що стосується списання запасів), у грошових та структурних відсоткових відносно загальної їх суми. Норми мають періодично переглядатися та змінюватися відповідно до економічної ситуації, узгоджуватися із структурою загальних витрат компанії, у розрізі структурних підрозділів та статей витрат. Крім того, методика обліку має передбачати механізм розподілу витрат із зазначенням порядку їх відображення в обліку (за місцями виникнення), конкретних етапів та баз розподілу за групами витрат. Ця методика затверджується як додаток до облікової політики організації з управлінського обліку. Такий механізм має забезпечити внутрішній оперативний контроль за видами діяльності та передбачає високу оновленість надання даних. Ретроспективний діючий облік може надати достовірну інформацію про хід ведення бізнесу після зведення та перевірки даних, що потребує проходження певного проміжку часу, коли такі дані втрачають актуальність. Управлінська звітність має надавати дані задовго до затвердження загальноприйнятої фінансової та податкової звітностей компанії.

З точки зору оперативності збору даних слід розділяти цільові ключові показники на два типи:

1-й тип показники, що підлягають постійному моніторингу (показники виробничої ефективності зміни (працівника, структурного підрозділу), збутової діяльності (співвідношення середньодобової реалізації та обсягів надходження виручки);

2-й тип показники, що відображають за підсумками звітного періоду (місяця, кварталу, року). Термін надання даних залежить від регламенту закриття періоду, структури компанії, системи узагальнення та систематизації даних Система управління компанії має визначити черговість інформаційної потреби у цілях представлення цільових ключових показників та зміст, структура форматів управлінської звітності.

Отже, для інформаційного забезпечення формування комплексних цільових показників необхідно змінити діючу структуру та формат управлінської звітності, сформувати ієрархічну структуру управлінської звітності, що дозволяє отримувати на різних рівнях організаційної ієрархії інформацію різного ступеня деталізації у системі бюджетування. У результаті проведення інтеграції у діючі системи планування та обліку (звітності) компанія отримує робочий інструмент для ефективного управління своєю діяльністю, заснований на наборі комплексних цільових показників, що дозволяє керівництву своєчасно отримувати інформацію про зміни, що відбуваються, і приймати необхідні управлінські рішення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Косташ Т. В., Смола М. Р. Роль управлінського обліку в прийнятті управлінських рішень. *Ефективна економіка.* 2021. № 10. URL : https://archer.chnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/2567/1/Kostash%20T.%2C%20Smola%20%D0%9C.%20_article.pdf (дата звернення: 21.08.2022).

2. Мурашко І. Бухгалтерський та управлінський облік як основа інформаційного забезпечення управлінської діяльності. *Економіка та суспільство.* 2022. Вип. 41. 56 с. Липень.

Метелиця Володимир,
д-р екон. наук, с.н.с.,
Державного податкового університету
(м. Ірпінь)
Гагалюк Тарас,
д-р екон. наук, с.н.с.,
Інституту аграрного розвитку в
Центральній та Східній Європі
ім. Лейбніца (ІАМО)

ЗВІТНІСТЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОСЕКТОРУ

Концепція сталого розвитку (ESG-концепція – environment, social, governance) покликана допомогти суб'єктам господарювання створити свою довгострокову цінність.

При підготовці звітності сталого розвитку вітчизняні компанії у сфері агробізнесу спираються на Глобальний договір ООН ((UN) Global Compact) «Партнерство заради сталого розвитку» [1], стандарти Global Reporting Initiative (GRI), Директиву 2014/95/ЄС Європейського Парламенту та Ради щодо розкриття нефінансової інформації [3]. Застосування цих норм дає змогу розкрити інформацію про екологічний, людський і соціальний капітал бізнесу.

Важливим напрямом енергетичного менеджменту є поступовий перехід на експлуатацію низьковуглецевої сільськогосподарської техніки (зокрема, John Deere, CNH Industrial), що працює на біометані та біодизелі. Крім того, GPS-трекери та дистанційні системи моніторингу палива суттєво знижують споживання пального.

Актуально запобігати стоку забруднюючих речовин у водойми шляхом точного внесення добрив та пестицидів у ґрунт, будівництва і постійного контролю стану захисних буферних зон водних об'єктів, збору дощової води.

Ключовими показниками ефективності діяльності є зменшення кількості відходів, їх повторне використання або передача постачальникам послуг з утилізації відходів. Зокрема, пожнивні рештки можуть бути замульчовані або використані, як корм (разом з макухою) чи для виробництва пари; солома може бути використана для підстилки худобі, гній підданий природному компостуванню в купах, упаковки від

пестицидів передані на утилізацію; лушпиння насіння соняшнику використовується, як паливо; зола – для виробництва добрив.

Мінімізація негативного впливу на біорізноманіття досягається через застосування технологій точного землеробства, дистанційного зондування, збору даних NDVI (Normalized Difference Vegetation Index) із супутників, синхронізацію даних в програмах ГІС (геоінформаційних системах). Планшети з додатком «Мобільний агроном» роблять процес оцінки ризиків і прийняття рішень більш ефективним. Підтримці біорізноманіття ґрунту сприяє використання біодеструкторів (бактерій і грибів).

Управління людськими ресурсами будується на принципі розвитку людського капіталу.

Основним показником звітності сталого розвитку в частині людського капіталу є дані про чисельність працівників і фонд оплати праці: оклад, премії, пенсійні виплати, матеріальна допомога, медичне страхування і страхування життя; безкоштовне харчування, транспорт і спортивні заходи, бонуси.

У період воєнного стану розкриттю підлягає інформація про збереження грошового забезпечення мобілізованим до Збройних Сил України або до Територіальної оборони, надання техніки, медикаментів і амуніції у військові частини (бронежилети, тепловізори, квадрокоптери), матеріальна допомога сім'ям загиблих працівників, евакуація працівників, надання притулку і харчування внутрішньо переміщеним особам, допомога по народженню дитини.

Невід'ємною цінністю суб'єкта господарювання є навчання, підвищення кваліфікації та сертифікація його працівників. Зокрема, в умовах воєнного стану важливими є тренінги з тактичної медицини, гігієни та взаємозамінності.

Слідування принципам Глобального договору ООН також означає надавати рівні трудові можливості для жінок та осіб з інвалідністю, не використовувати примусову чи дитячу працю; реалізовувати право на участь у профспілках і укладання колективних договорів.

У частині соціального капіталу звітність сталого розвитку має розкривати інформацію про методи боротьби з тіньовими оборотами, шахрайством і крадіжками. В першу чергу, це перевірки контрагентів на предмет реєстрації прав користування землею, наявності договорів продажу продукції та послуг, не відповідності критеріям ризиковості платників ПДВ.

Максимізація позитивного соціального впливу не можлива без підтримки місцевих громад і суспільства. Інвестиції можуть спрямовуватись в інфраструктуру (ремонти доріг, водопроводів); освіту (утримання шкіл, дитсадків); цільову благодійність (малозабезпеченим сім'ям); спорт і культуру (будівництво бібліотек, спортивних майданчиків, будинків культури); охорону здоров'я (утримання сільських ФАПів, закупівля медичного обладнання).

Іншим, не менш важливим аспектом, є управління питаннями якості та безпеки продукції за стандартами ISO 9001, ISO 14001, ISO 45001. Контроль якості та безпеки досягається за результатами незалежних аудиторських перевірок дотримання принципів HACCP (Hazard Analysis Critical Control Point).

Означені показники звітності сталого розвитку наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Показники звітності сталого розвитку

Вид капіталу	Показники
Екологічний	- Енергетичний менеджмент (виробництво електроенергії та теплоенергії з біомаси, низьковуглецева с.г. техніка на біометані та біодизелі, системи GPS-моніторингу); - Управління водою та стічними водами (дозволи на спецводокористування, технології точного внесення добрив і пестицидів, буферні зони води, системи збору дощової води і очистки стічних вод, системи точного розподілу води і сухого охолодження, сухий спосіб видалення гною); - Поводження з відходами (технології повторного використання відходів (на корм, як добриво, як паливо, для підстилки), передача на утилізацію спеціалізованим підприємствам); - Управління біорізноманіттям (системи точного землеробства, дистанційне зондування, ГІС-системи, планшети, біодеструктори, скорочений обробіток ґрунту, багаторічні культури, контроль якості насінна та поживності ґрунту, точне внесення пестицидів); - Моніторинг впливу на навколишнє середовище та дотримання екологічних вимог (дозволи на викиди в атмосферу, на водозабір, на користування надрами); - Кліматичні акції (дані метеорологічних станцій і ГІС-рішень, зміна вартості електроенергії та оподаткування парникових газів, оцінка зниження викидів CO2 (стаціонарними джерелами, технікою, добривами та суднами), впровадження заходів зі зниження викидів CO2 (інгібітори нітрифікації, диференційоване мінеральне підживлення, модернізація техніки, фільтри від пилу)

Людський	- Працевлаштування (зарплата, пенсійні виплати, матеріальна допомога (в т.ч. по народженню дитини), бонуси, страхування, житло, харчування, транспорт, грошове забезпечення військовим, надання обладнання у військові частини, допомога сім'ям загиблих, евакуація); - Навчання та кар'єрний ріст (навчання, ППК і сертифікація, встановлення камер спостереження); - Права людини, різноманітність та інклюзія (недискримінація жінок та інвалідів, заборона примусової та дитячої праці); - Свобода асоціацій і колективних переговорів
Соціальний	- Боротьба з корупцією та відповідність (методи перевірки контрагентів для запобіганням тіньовому обороту, незаконній податковій оптимізації, системи запобігання крадіжкам і шахрайству співробітників); - Підтримка місцевих громад та суспільства в цілому (інвестиції в інфраструктуру, освіту, спорт, культуру, охорону здоров'я; аграрний консалтинг); - Взаємодія з постачальниками (перевірка дотримання стандартів етики, прав людини, гігієни праці, екологічних і соціальних стандартів) - Якість продукції та безпека клієнтів (дотримання стандартів ISO та принципів HACCP)

Отже, оприлюднення звітності сталого розвитку є необхідною передумовою для післявоєнного відновлення економіки України. Інформація про екологічний, людський і соціальний капітал вітчизняного агробізнесу дозволить залучити іноземні інвестиції для розмінування деокупованих територій, відбудови виробничих потужностей та відновлення сільської інфраструктури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. United Nations Global Compact. URL : https://unglobalcompact.org/ (дата звернення: 09.04.2023).

2. GRI Standards. URL : https://www.globalreporting.org/how-to-use-the-gri-standards/gri-standards-english-language/ (дата звернення: 09.04.2023).

3. Directive 2014/95/EU of the European Parliament and of the Council of 22 October 2014 amending Directive 2013/34/EU as regards disclosure of non-financial and diversity information by certain large undertakings and groups Text with EEA relevance. URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0095 (дата звернення: 09.04.2023).

Миронов Петро,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Колісник Олена Пилипівна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Організація обліку фінансових результатів є важливою складовою фінансового управління підприємства. Фінансові результати є відображенням ефективності фінансової діяльності підприємства та включають в себе прибуток, збитки, витрати та інші фінансові показники.

Сутність організації обліку фінансових результатів полягає в тому, щоб забезпечити точність та достовірність фінансової звітності, що забезпечує обґрунтовані фінансові рішення та довіру соціального середовища до діяльності підприємства.

Облік фінансових результатів - це процес фіксування, класифікації та аналізу фінансових операцій та подій підприємства, які призводять до змін у фінансовому стані компанії. Його головною метою є забезпечення точності та повноти фінансової звітності підприємства [1; с.75].

Проблеми, що можуть виникнути при організації обліку фінансових результатів, можуть бути наступними:

1. Недостатня організація обліку та аналізу фінансових даних, що може призвести до недостовірних фінансових результатів та неправильних фінансових рішень.
2. Неправильний вибір методів та засобів обліку, що може призвести до заниження або завищення фінансових результатів.
3. Недостатня кваліфікація бухгалтерів та фінансових аналітиків, що може призвести до недостовірних фінансових результатів та неправильних фінансових рішень.
4. Невідповідність фінансової звітності вимогам законодавства, що може призвести до санкцій та інших негативних наслідків.

5. Неправильна організація системи внутрішнього контролю та аудиту, що може призвести до недостатньої перевірки фінансової звітності та ризику фінансових злочинів.

6. Недостатня автоматизація процесів обліку та звітності, що може призвести до затримок у видачі фінансової звітності та недостовірності даних.

7. Неадекватне управління ризиками, що може призвести до неочікуваних фінансових втрат та погіршення фінансових результатів.

8. Недостатня контроль за використанням фінансових ресурсів, що може призвести до зловживань та втрат.

9. Невідповідність фінансових показників стратегії розвитку підприємства, що може призвести до неправильних фінансових рішень та зниження конкурентоспроможності.

Для запобігання цим проблемам необхідно виконувати наступні дії:

1. Відповідальне ставлення до організації обліку та аналізу фінансових даних.
2. Вибір оптимальних методів та засобів обліку.
3. Підвищення кваліфікації бухгалтерів та фінансових аналітиків.
4. Дотримання вимог законодавства.
5. Встановлення ефективної системи внутрішнього контролю та аудиту.
6. Використання сучасних інформаційних технологій для автоматизації процесів обліку та звітності.
7. Визначення та управління ризиками.
8. Встановлення контролю за використанням фінансових ресурсів.
9. Аналіз та оцінка фінансових показників з урахуванням стратегії розвитку підприємства.

Виконання цих дій допоможе запобігти проблемам, що можуть виникнути при організації обліку фінансових результатів та забезпечить ефективну фінансову діяльність підприємства. Крім того, правильно організований облік та аналіз фінансових даних може дати підприємству змогу здійснювати обґрунтовані фінансові рішення та вчасно реагувати на зміни в економічному середовищі.

Організація обліку фінансових результатів є важливим елементом фінансового управління підприємством. Вона дозволяє підприємству визначати свої фінансові результати та розробляти стратегію розвитку на основі обґрунтованих фінансових даних. Однак, для того, щоб організація обліку була ефективною, необхідно дотримуватись певних принципів та виконувати вимоги законодавства.

Загалом, організація обліку фінансових результатів має велике значення для підприємства та його стабільності. Якщо ця організація відбувається правильно, то підприємство має змогу ефективно управляти своїми фінансами, приймати обґрунтовані рішення та досягати успіхів в своїй діяльності.

Однак, існують ряд проблем, які можуть виникнути при організації обліку фінансових результатів. Найбільш поширеними з них є:

1. Недостатня якість облікової інформації. Це може бути наслідком неправильної організації процесу обліку, недостатньої кваліфікації працівників, або недбалості у веденні обліку. Така проблема може призвести до неправильних фінансових рішень та втрати довіри з боку інвесторів та партнерів.
2. Відсутність автоматизованих систем обліку. Це може ускладнювати процес збору та аналізу фінансових даних, знижувати швидкість їх обробки та підвищувати ризик помилок.
3. Неправильна інтерпретація фінансових даних. Це може бути наслідком недостатньої кваліфікації працівників, або недостатнього розуміння специфіки бізнесу та його фінансових показників. Така проблема може призвести до неправильних фінансових рішень та неправильного розуміння фінансового стану підприємства.
4. Недостатня інформаційна прозорість. Це може бути наслідком відсутності відкритості в обліковій політиці, недостатньої деталізації фінансової звітності та неправдивих звітів. Така проблема може призвести до втрати довіри з боку інвесторів та партнерів, а також до юридичних проблем.

Організація обліку фінансових результатів є важливим елементом фінансового управління підприємством. Правильно організований процес обліку забезпечує достовірність фінансової звітності та довіру з боку стейкхолдерів. Для забезпечення якості облікової інформації слід використовувати сучасні автоматизовані системи обліку, дотримуватися принципів і стандартів бухгалтерського обліку, а також залучати кваліфікованих фахівців до процесу обліку та аналізу фінансових даних.

Окрім цього, важливо забезпечити інформаційну прозорість та чесність у веденні фінансового обліку, а також вчасно та правильно інтерпретувати фінансові дані. Для цього слід дотримуватися стандартів звітності та проводити ретельний аналіз фінансових даних, щоб мати змогу приймати правильні фінансові рішення.

Отже, організація обліку фінансових результатів є ключовим елементом успішного фінансового управління підприємством. Правильно організований процес обліку забезпечує достовірність та інформаційну прозорість фінансової звітності, а також довіру з боку стейкхолдерів. Для досягнення цієї мети слід використовувати сучасні автоматизовані системи обліку, дотримуватися принципів і стандартів бухгалтерського обліку та залучати кваліфікованих фахівців до процесу обліку та аналізу фінансових даних.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іванова Н. І. Організація обліку та аудиту фінансових результатів діяльності підприємств : навчальний посібник. К. : КНЕУ, 2019. 272 с.

Міла Олександр,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Колісник Олена,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ОЦІНКА АКТИВІВ ТА ЗОБОВ'ЯЗАНЬ У СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Оцінка є визначальною складовою вітчизняної системи бухгалтерського обліку. Особливе значення облікової оцінки підтверджується дослідниками, проте комплексний підхід щодо даного твердження відсутній у науковій літературі. Зазначена проблема стає більш актуальною за умов необхідності здійснення облікової оцінки вартості підприємства в напрямі створення системи інформаційного забезпечення вартісно-орієнтованого управління підприємством, оскільки до облікової оцінки висуваються нові вимоги користувачами облікової інформації.

В сучасних умовах ринкових відносин оцінка як складова методу бухгалтерського обліку зазнала трансформації з огляду її функцій, видів та методики розрахунку, які суттєво розширились та урізноманітнились.

Дослідженням питань оцінки активів та зобов'язань в системі бухгалтерського обліку займалися науковці: К. В. Безверхий, М. І. Бондар, Ф. Ф. Бутинець, С. Ф. Голов, І. В. Замула, М. Д. Корінько, О. І. Коблянська, М. В. Корягін, С. Ф. Легенчук, Л. Г. Ловінська, Н. М. Ткаченко, В. Г. Швець, М. М. Шигун та інші. Праці вчених зосереджені здебільшого на дослідженні методології оцінки об'єктів обліку, відповідно теоретичні положення оцінки в бухгалтерському обліку потребують подальших напрацювань.

Оцінка – це відображення об'єктів бухгалтерського обліку в єдиному грошовому вимірнику з метою узагальнення їх у цілому по підприємству.

Передбачено різні методи та види оцінки господарських засобів підприємства на дату: придбання, вибуття, складання фінансової звітності, переоцінки. Оцінка вартості господарських засобів може передбачати встановлення відповідних видів їх вартості: первісної, переоціненої, справедливої, чистої реалізаційної, амортизованої [1].

Фінансова звітність підприємства формується з дотриманням такого принципу як історична (фактична) собівартість, що визначає пріоритет оцінки активів, виходячи з витрат на їх виробництво та придбання [2].

Оцінка за собівартістю придбання являє собою суму грошових коштів або інших цінностей, переданих в оплату отриманих товарів чи послуг. Переваги такої оцінки полягають в тому, що вона представляє собою ціну реальної угоди і може бути перевірена.

Згідно з Концептуальною основою фінансової звітності оцінювання (оцінка) – це процес визначення грошових сум, за якими мають визнаватися і відображатися елементи фінансових звітів в балансі та в звіті про прибутки та збитки. У фінансових звітах передбачено використання кілька різних основ оцінки з різним ступенем та в різних комбінаціях. Вони включають: історичну собівартість; поточну собівартість; вартість реалізації (погашення); теперішню вартість [3].

Якщо оцінка здійснюється за історичною вартістю, то активи відображаються в обліку за сумою фактично сплачених за них коштів на дату придбання, а зобов’язання – за сумою мобілізованих коштів в обмін на зобов’язання.

При відображенні в обліку активів і зобов’язань за поточною вартістю активи визнаються за тією сумою коштів, яку необхідно було б сплатити для придбання таких самих активів на поточний момент, а зобов’язання – за тією сумою коштів, яка вимагалася для проведення розрахунку у поточний момент. Приведення вартості активів у відповідність із ринковою здійснюється шляхом їх переоцінки.

Справедлива вартість – сума, за якою можна продати актив або оплатити зобов’язання за звичайних умов на певну дату [4].

Теперішня вартість – дисконтована сума майбутніх платежів (за вирахуванням суми очікуваного відшкодування), що, як очікується, буде потрібна для погашення зобов’язання в процесі звичайної діяльності підприємства.

Важливість застосування історичної собівартості при оцінюванні активів підтверджується збереженням рівності між активом та пасивом балансу, що досягається саме завдяки такому оцінюванню. Застосовуючи інші методи оцінювання, крім історичної собівартості, ми вводимо в систему механізм руйнації самої системи, прикладом слугують фінансові кризи, коли реальна вартість активів підприємства зменшувалася в рази [5].

Вчені-обліковці та практики констатують, що серед головних чинників виникнення глобальних фінансово-економічних криз, було і є застосування недостовірних даних оцінок активів підприємства на основі використання справедливої вартості [6].

В економічній літературі розглядаються декілька підходів до визначення оцінки, основними серед яких є економічний і бухгалтерський. Економічний підхід розглядає оцінку в розрізі ринкових цін, які вважаються максимально реальними. А щодо бухгалтерського підходу, то його сутність полягає в розрахунку оцінки на основі затратного способу.

Крім того, існують особливості в сутності оцінки активів та зобов'язань в бухгалтерському обліку залежно від сфери її застосування. В науці – це метод бухгалтерського обліку, який забезпечує вартісне вимірювання господарських операцій в єдиному грошовому вимірнику, а на практиці – це затверджені обліковою політикою підприємства прийоми відображення вартості об'єктів бухгалтерського обліку, процесів та явищ, що виникають на підприємстві, у грошовому вимірнику.

Правильна й достовірна оцінка об'єктів бухгалтерського обліку має велике значення для об'єктивної характеристики ресурсів підприємства, чіткого визначення фінансових результатів, від її правильності залежить адекватність і надійність облікових даних.

Отже, підсумовуючи все вище зазначене, можна стверджувати, що сучасний бухгалтер при формуванні облікової політики в частині оцінки активів і зобов'язань повинен звертатися до значної кількості нормативно-правових актів щодо бухгалтерського обліку, як національного, так і міжнародного видання і застосовуючи професійне судження, самостійно обирати найбільш доцільний варіант.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бухгалтерський облік : навчальний посібник / В. М. Краєвський, О. П. Колісник, Н. В. Гуріна та ін. Ірпінь : Університет ДФС України, 2021. 388 с.

2. Загальні вимоги до фінансової звітності: НП(С)БО 1, затв. наказом МФУ від 07.02.2013 № 73. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text (дата звернення: 09.04.2023).

3. Концептуальна основа фінансової звітності: прийняття РМСБО від 01.09.2010. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_009#Text (дата звернення: 10.04.2023).

4. Об'єднання підприємств: НП(С)БО 19, затв. наказом МФУ від 07.07.1999 № 163. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99#Text (дата звернення: 09.04.2023).

5. Нехай В. А. Оцінка: елемент методу чи метод бухгалтерського обліку. *Вісник Чернігівського державного технологічного університету.* 2013. Вип. № 3 (68). С. 42–46. URL : file:///C:/Users/Admin/Downloads/Vcndtue_2013_3_7.pdf (дата звернення: 11.04.2023).

6. Задніпровський О. Г., Мартинів І. К. Оцінка основних засобів в бухгалтерському обліку: засади поліваріантності. *Національна економіка. Інтелект XXI.* 2019. Вип. 3 С. 56–60. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/int_XXI_2019_3_11 (дата звернення: 11.04.2023).

Мосійчук Євгенія,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Занько Борис Михайлович,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ГАРМОНІЗАЦІЯ ОБЛІКОВО-ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В УКРАЇНІ

З другої половини двадцятого століття розвиток бухгалтерського обліку вступив в нову фазу — фазу міжнародної стандартизації та гармонізації. Цьому сприяли об'єктивні передумови, серед яких варто виділити:

– розвиток світових продуктивних сил досяг такого рівня, при якому економічні процеси стали всеосяжними, глобальними й інтернаціональними;

– взаємне проникнення капіталів різних країн у вигляді виробничих, капітальних і фінансових інвестицій набуло повсюдного характеру, а створення систем міжнародного кредитування й економічного регулювання обумовило інтенсивний розвиток Світового ринку;

– виникнення інтегрованих сильних підприємств, корпорацій, транснаціональних компаній сприяло подальшій взаємозумовленості і взаємозалежності економік різних країн;

– вільна конвертація валют провідних країн, а також уведення єдиної європейської валюти євро стимулювали подальше зміцнення міжнародних економічних зв’язків [1].

На сучасному етапі функціонування української економіки відбулися суттєві зміни, що призводять до змін у веденні бухгалтерського обліку, що пов’язано з необхідністю наближення обліку до міжнародних стандартів та норм. Гармонізація фінансової звітності означає застосування єдиних принципів складання фінансової звітності, яка використовується користувачами для прийняття рішень. Гармонізація фінансової звітності окремих держав здійснюється як на регіональному, так і на міжнародному рівнях, зокрема, останнє передбачає застосування

єдиних, глобальних міжнародних стандартів фінансової звітності. Гармонізація обліку сприяє обміну економічною інформацією між учасниками, що забезпечить її користувачів можливістю використання єдиного підходу [2].

При здійсненні гармонізації обліково-інформаційних систем в Україні необхідно враховувати також особливості вітчизняної системи оподаткування, у тому числі різні бази оподаткування, які використовуються при нарахуванні загальнодержавних та місцевих податків і зборів. У зв'язку з цим відзначимо, що Б.М. Занько розглянув основні проблемні аспекти накопичення в обліку інформації щодо бази оподаткування для обчислення загальнодержавних [3] та місцевих податків і зборів [4].

Гармонізацію бухгалтерського обліку та фінансової звітності доцільно визначати за такими складовими: теоретико-методологічна база, що враховує гармонізацію принципів і методологічних положень (стандартів), а також практичний інструментарій щодо гармонізації практики ведення бухгалтерського обліку. Це сприятиме кращому розумінню економічної природи основних напрямів зближення бухгалтерського обліку та фінансової звітності, дозволяє розробити ефективні заходи гармонізації національної системи бухгалтерського обліку та звітності з міжнародними стандартами [2].

Як зазначають автори М.Г. Білопольський та К.В. Худоба, «Проблеми гармонізації бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів в Україні полягають в тому, що система обліку підпорядкована податковому законодавству і не забезпечує інформацією для прийняття ефективних управлінських рішень» [5]. Таким чином, ці автори підкреслюють необхідність не лише гармонізації з МСБО та МСФЗ, а також доцільність гармонізації обліку всередині країни.

Гармонізація обліку всередині країни щодо запасів та створення ефективної системи управління передбачає не лише реєстрацію фактів про рух запасів, але й потребує необхідності врахування підсистем логістики та планування, комбінаторики та математичного аналізу, алгоритми і правила використання яких повністю залежать від особливостей бізнес-процесів підприємства.

У сучасних умовах необхідності швидкого формування фінансової інформації актуальним є автоматизація бухгалтерського обліку

та формування фінансової звітності. Так О.М. Петрук [6] зазначає, що використання інформаційно-комп'ютерних технологій для обліку та контролю зменшує комерційні та фінансові ризики через покращання інформаційного забезпечення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання.

Основними вимогами до ефективного функціонування інформаційної системи бухгалтерського обліку традиційно визначено унікальність, гнучкість, зрозумілість, оперативність, швидкість, простоту обробки та доцільність, що відповідають функціональним обов'язкам різних видів користувачів, а тому інформаційна система, побудована з дотриманням даних вимог, буде максимально задовольняти інформаційні потреби користувачів [6].

Отже, гармонізація обліково-інформаційних систем в Україні є необхідною складовою процесу реформування бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні, запровадженого з метою вдосконалення національної системи бухгалтерського обліку й фінансової звітності та її наближення до міжнародних норм і стандартів. У сучасних умовах дослідники зазначають, що впровадження таких норм не має бути копіюванням, оскільки існує низка економічних і культурних особливостей, що актуалізує необхідність використання закордонного досвіду, а також його адаптацію до національної системи бухгалтерського обліку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Голов С. Ф. Міжкнародні стандарти фjнансової звітності: зміни та поширення. *Бухгалтерський облік та аудит.* 2009. № 8–9. С. 43–54.

2. Кирилюк Б. Л. Напрями гармонізації бухгалтерського обліку запасів та відображення у фінансовій звітності України відповідно до стандартів GAAP / Житомирський державний технологічний університет. Житомир, 2015. С. 84–91.

3. Занько Б. М. Проблемні аспекти накопичення в обліку інформації щодо бази оподаткування для обчислення загальнодержавних податків і зборів. *Економіка та суспільство.* 2018. № 18. С. 908–914. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/4 (дата звернення: 25.04.2023).

4. Занько Б. М. Проблемні аспекти накопичення в обліку інформації щодо об'єктів та баз оподаткування для обчислення місцевих податків і зборів. *Економіка та суспільство.* 2018. № 19. С. 1266–1271. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/issue/view/3 (дата звернення: 25.04.2023).

5. Білопольський М. Г., Худоба К. В. Проблеми уніфікації бухгалтерського обліку та шляхи їх вирішення. URL : http://www.ztu.edu.ua/ua/science/conference/files/world_bok_2013/Bilopolskui_Khudoba+.docx (дата звернення: 25.04.2023).

6. Петрук О. П. Розвиток національної системи бухгалтерського обліку в Україні: стратегія, гармонізація, регламентація : дис. ... д-ра екон. наук : 08.06.04. Житомир, 2006. 358 с.

Паращенко Каріна,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Новікова Олена Павлівна,
старший викладач кафедри обліку та консалтингу,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ ТА ПОДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення рф на територію України та запровадження воєнного стану, стало найскладнішим періодом для сучасної України, який вплинув на всі галузі людської діяльності та забезпечив нестабільність економічної сфери.

З перших днів війни кожне підприємство в Україні зазнало економічних збитків. Перед представниками влади постало питання щодо того, як допомогти суб'єктам господарювання продовжувати свою діяльність. Першими кроками для цього стали зміни у складанні та поданні основоположного елементу облікової політики – фінансової звітності.

Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [1], фінансова звітність – це звітність, що містить інформацію про фінансовий стан та результати діяльності підприємства. Метою її складання є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан та результати діяльності підприємства [1].

У свою чергу, фінансова звітність складається з балансу (звіту про фінансовий стан), звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід), звіту про рух грошових коштів, звіту про власний капітал та приміток до річної фінансової звітності [1].

В умовах воєнного стану, фінансова звітність в Україні набула певних особливостей.

По-перше, постала необхідність враховувати можливі ризики та зміни, які будуть відбуватися в економічному середовищі.

По-друге, деякі підприємства можуть змінювати свою діяльність або переходити на інші види діяльності, що, в будь-якому випадку, впливає на фінансову звітність. Приміром, компанія, яка весь час спеціалізувалася на експорті власної продукції змінює стратегію та зосереджується на внутрішньому ринку.

По-третє, постає необхідність стосовно належного зберігання документації, необхідної для складання фінансової звітності, адже, зважаючи на сьогоднішні реалії, деяка важлива інформація може бути втрачена або пошкоджена.

Проте, на нашу думку, найважливішою особливістю є дотримання законів та стандартів бухгалтерського обліку стосовно складання та подання фінансової звітності, які від 24 лютого 2022 року зазнали нововведень та відображають певні послаблення щодо вимог подання фінансової звітності.

Розглянемо ж, як змінилися правила складання та подання фінансової звітності в Україні в умовах воєнного стану.

Перш за все, законодавча база поповнилася значною частиною нормативно-правових актів, до яких можемо віднести:

1) Розпорядження КМУ «Про забезпечення здійснення розрахунків підприємств, установ, організацій в умовах воєнного стану» від 11.03.2022 р. № 212-р.;

2) Повідомлення Мінфін України «Щодо подання та оприлюднення фінансової звітності у період дії воєнного стану або стану війни» від 11.03.2022 р.;

3) Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» від 19.07.2022 р. № 2435-IX.;

4) Закон України «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» від 03.03.2022 №2115-IX та інші.

Виділимо ключові моменти, які характеризують головні зміни у законодавчій базі стосовно складання та подання фінансової звітності.

Передусім, підприємства, які в період дії воєнного стану не мають змоги подати фінансову звітність, мусять її подати протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни за весь період неподання [2].

При цьому, у період дії воєнного стану, а також протягом трьох місяців після його завершення до зазначених осіб не застосовується адміністративна та/або кримінальна відповідальність за неподання чи несвоєчасне подання відповідної звітності та/або документів [2].

Варто зазначити, що будь-які перевірки щодо своєчасності та повноти подання будь-яких звітів чи документів звітового характеру уповноваженими органами не здійснюються [2].

Проте, у разі можливості підприємством вести облік і складати фінансову звітність, вони не звільняються від таких обов'язків і в період дії воєнного стану.

Великий спектр інформації знаходимо і стосовно підприємств, які, або знаходяться на окупованій території, або мають активи, які там перебувають.

Перш за все, для підприємств, які знаходяться на окупованій території та/або мають (мали) місцезнаходження на території ведення бойових дій у період дії воєнного стану, передбачено можливість проведення інвентаризації після усунення перешкод для безпечного доступу комісії до активів підприємства [3].

Стосовно відображення у фінансовій звітності активів підприємства, які знаходяться на окупованих територіях, або територіях, де ведуться активні бойові дії, то вони продовжуються відображатися у фінансовій звітності підприємства, адже списати їх не можна до тих пір, поки підприємство не отримає безперервного доступу до них.

Таким чином, умови воєнного стану змусили законодавців переглянути чималу кількість нормативно-правових актів щодо складання та подання фінансової звітності. Протягом року було змінено деякі з них, і в той же час, затверджено низку нових законів. Передусім, на меті стояло полегшити суб'єктам господарювання тягар звітності та допомогти втримати підприємства задля подальшого розвитку та продовження надання послуг.

З урахуванням усіх особливостей складання та подання фінансової звітності в умовах воєнного стану, необхідно слідкувати за повнотою та достовірністю відображеної інформації та застосовувати можливі законодавчі послаблення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 від 07.02.2013 № 73. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#n17 (дата звернення: 15.04.2023).

2. Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни : Закон України від 03.03.2022 № 2115-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20#Text (дата звернення: 15.04.2023).

3. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов’язань : наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 № 879. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text (дата звернення: 15.04.2023).

Ракуть Дар'я,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Занько Борис Михайлович,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ГАРМОНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПДВ

На сьогодні податок на додану вартість (ПДВ) є важливою складовою частиною податкової системи України. Він має першочергове значення у формуванні доходів Державного бюджету України. ПДВ є одним із найбільш важливих, але досить складних та суперечливих податків. Через наявність численних проблем при його справлянні, він може змінитися з бюджетоутворювального на бюджетовитратний. Саме тому досконала система обліку розрахунків з ПДВ має пріоритетне значення як для економіки підприємства, так і для держави в цілому.

ПДВ є досить складним податком із постійними змінами, нововведеннями та вдосконаленням способів його нарахування, адміністрування та відшкодування. Тому досконала система обліку розрахунків з ПДВ має істотне значення як для держави в цілому, так і для економіки підприємств.

Ціль роботи. Обґрунтування гармонізації системи обліку розрахунків з ПДВ на підприємстві в нинішніх правових умовах.

Матеріали та методи. Теоретичною основою дослідження стали законодавчі та нормативні акти України з питань адміністрування, формування, нарахування та перерахування податку на додану вартість, періодична література, інформаційні ресурси мережі Internet. У процесі дослідження використовувались загальнонаукові методи: аналізу та синтезу, порівняння, метод групувань.

Результати та обговорення. При постачанні товарів (робіт, послуг) між суб'єктами господарювання виникають фінансово господарські відносини, які знаходять своє відображення в первинних документах. У той же час, для підтвердження розрахунків з ПДВ, платниками

податку складається податкова накладна. У продавця виникає податкове зобов'язання щодо ПДВ, а в покупця – податковий кредит з ПДВ. І на завершальному етапі обліку розрахунків з ПДВ кожен платник ПДВ узагальнює дані із податкових накладних у податковій звітності (Декларації) за відповідний звітний період.

Формування податкових накладних супроводжується їх реєстрацією в Єдиному реєстрі податкових накладних (ЄРПН). Відсутність факту реєстрації податкової накладної в ЄРПН не звільняє продавця від обов'язку включення суми ПДВ, вказаної в такій податковій накладній, до суми податкових зобов'язань за відповідний звітний період. Водночас, всі податкові накладні, які отримані з ЄРПН, для покупця (отримувача) товарів (робіт, послуг) є підставою для нарахування сум ПДВ, що вказані в податковій накладній, до податкового кредиту [1]. Однак, податкові накладні не завжди можуть бути доставлені від одного платника податку до другого через ЄРПН, тому що вони блокуються в результаті роботи системи моніторингу критеріїв оцінки ризиків (СМКОР).

У зв'язку із цим виникає невідповідність в обліку розрахунків з ПДВ у підприємств - платників ПДВ, які взаємопов'язані між собою господарськими відносинами. Так, після блокування податкових накладних, дата реєстрації таких податкових накладних переходить з одного місяця на інший. Це призводить до викривлення достовірності даних та можливості маніпулювання розрахунками з ПДВ [2, с. 4].

Для відображення в обліку інформації, яка стосується розрахунків з ПДВ, користуються Інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій (Інструкція № 291) [3].

Облік розрахунків з ПДВ ведеться на 64 рахунку, а саме на субрахунках 641 «Розрахунки за податками»; 643 «Податкові зобов'язання»; 644 «Податковий кредит». Виникнення податкових зобов'язань з ПДВ відображається за кредитом субрахунку 641, а податковий кредит з ПДВ та суми ПДВ, сплачені до бюджету – за дебетом субрахунку 641. На цьому субрахунку визначається сума ПДВ, що підлягає сплаті до бюджету як різниця між його дебетовим та кредитовим оборотом, за виключенням суми ПДВ (відображеної за дебетом) щодо сплати податку за попередній звітний період [2, с. 5]. Суми ПДВ, відображені на субрахунках 643 і 644, не беруть участі при визначенні

ПДВ, що підлягає сплаті до бюджету у звітному періоді. Ці субрахунки є аналітичними і використовуються для порівняння підтвердженого та непідтвердженого ПДВ, а також для контролю сформованих та отриманих податкових накладних.

Висновки. Система обліку розрахунків з ПДВ є складною і недосконалою. Існують проблеми, які не задовольняють суб'єктів господарювання. Досить спірним є питання щодо необхідності ведення транзитних рахунків 643 та 644, які ускладнюють облік ПДВ [4, с. 179]. Також, часто змінюється податкове законодавство в частині обліку розрахунків з ПДВ. Ці зміни мають як позитивний, так і негативний характер. Тому потрібно удосконалювати методику обліку розрахунків з ПДВ та гармонізувати систему обліку розрахунків з ПДВ на державному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 04.04.2023).

2. Подолянчук О. А. Облікове забезпечення розрахунків з податку на додану вартість. *Ефективна економіка*. 2020. № 2. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7667. DOI: 10.32702/2307-2105- 2020.2.76 (дата звернення: 04.04.2023).

3. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : наказ Міністерства фінансів України від 30 листопада 1999 р. № 291. URL : http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99 (дата звернення: 04.04.2023).

4. Масіна Л. О., Гусєв А. О. Облік податку на додану вартість на підприємстві: поточний стан та шляхи реформування. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління.* 2021. № 2 (48). URL : https://doi.org/10.18524/2413-9998.2021.2(48).243689 (дата звернення: 04.04.2023).

Ракуть Дар'я,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Салямон Віталій Петрович,
старший викладач кафедри соціальної філософії та управління,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

УПРАВЛІННЯ ВПРОВАДЖЕННЯМ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Зважаючи на необхідність підприємств витримувати конкурентну боротьбу в умовах викликів воєнного стану, дослідження присвячене питанням управління імплементації інноваційних технологій у виробництві, практична реалізація яких на підприємствах сприятиме активізації переходу останніх до ресурсозаощаджувального типу економічного розвитку. Нинішні надскладні умови, в яких працюють вітчизняні підприємства, формують нові вимоги до їх розвитку, які визначаються, передусім моделлю інноваційного розвитку та підвищення конкурентоспроможності національної економічної системи. Усвідомлення того, що невіддільною складовою інноваційного розвитку економіки країни, здатності витримувати виклики воєнного стану, перш за все є саме інноваційний розвиток підприємств різних сфер економічної діяльності та організаційно-правових форм, розробка та впровадження інноваційних технологій. Викликає занепокоєння той факт, що потреби в інноваціях на більшості із машинобудівних підприємств задовольняються коштом імпорту технологій, устаткування, а не шляхом створення власних інноваційних розробок. Інвестиційна спроможність машинобудівних підприємств зумовлюється насамперед низьким рівнем їх фінансового потенціалу, що й пояснює негативний вплив на рівень інноваційної активності машинобудівних підприємств України та зниження обсягів виробництва інноваційної продукції [1, с. 746].

Особливістю інноваційної діяльності є те, що підприємства є як споживачами, так і продавцями технологічної продукції або технологій, взаємодіючи зі споживачами інноваційної продукції або технологій. Тому центр тяжіння інноваційної діяльності має подвійну природу: він не лише звертає увагу на потреби споживачів поза ринком, а й звертає увагу на потреби внутрішніх споживачів, і водночас зосереджується на подоланні власних слабкостей. Розв'язання цих питань можливе у визначенні зв'язку між ефективністю інновацій підприємств і його драйверів з точки зору внутрішніх і контекстуальних факторів оцінки ефективності інновацій підприємства.

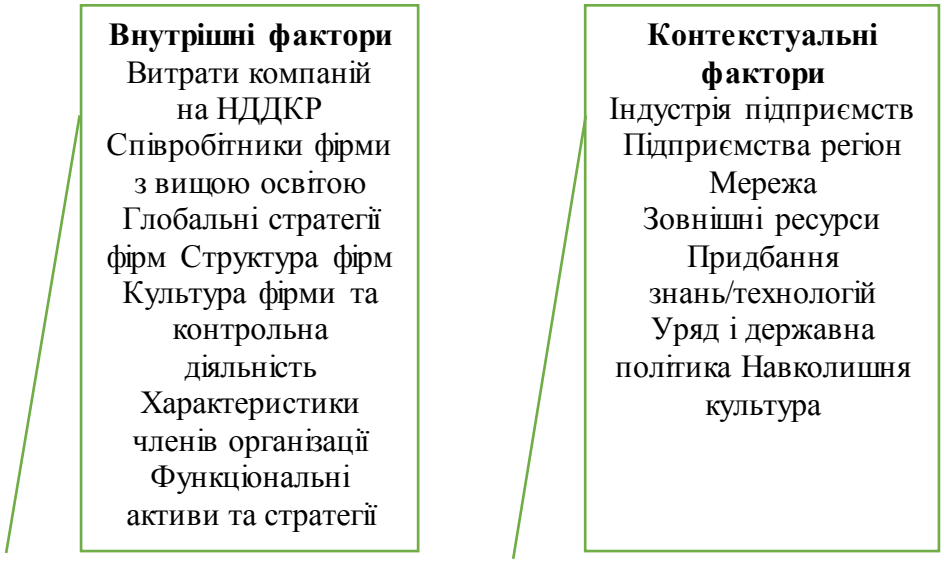

Рисунок 1 – Фактори оцінки ефективності інновацій підприємства

Вибір найкращого підходу до визначення певного контексту інновацій передбачає здійснення аналізу різних підходів до управління інноваціями, визначення їх відповідних переваг та недоліків. Контекстні інновації вимагають прийняття інноваційних практик і рішень з деталізацією рівнів стратегічного й оперативного рішення, які при цьому мають носити системний підхід. Водночас ці підходи мають бути гнучкими та адаптивними до різних складних ситуацій.

Основними внутрішніми бар'єрами до впровадження інноваційних технологій та формування інноваційних процесів можуть бути жорсткі організаційні заходи та процедури, ієрархічні та формальні комунікаційні структури, консерватизм, конформізм і відсутність бачення, опір змінам, відсутність мотивації та уникнення ризику. Основні контекстуальні чинники впровадження інноваційних технологій та формування інноваційних процесів:

1. Тип інновації (поступова, радикальна та трансформаційна).

2. Тип організації (централізована, децентралізована, функціональна та органічна).

3. Тип промисловості (високотехнологічна, споживча продукція, орієнтована на постачальників).

4. Тип країни / культури (егалітарна, авторитетна).

Враховуючи, що в умовах обмеженості фінансових коштів держави і вітчизняних підприємств та необхідності активізації інноваційного розвитку підприємств в Україні, сьогодні особливо актуальним є необхідність здійснення економічного обґрунтування вибору пріоритетних напрямків інноваційного розвитку підприємств. Сьогодні у всьому світі основним напрямком удосконалення управління підприємством є створення та впровадження інтегрованих систем менеджменту. Грамотно інтегрована система управління стає основою для поліпшення діяльності компанії, дозволяє успішно працювати в майбутньому, пов'язує всі зацікавлені сторони єдиною метою. Для України характерні досить високі темпи зростання ефективності інноваційної діяльності. Про це свідчить позиція країни в рейтингу, згідно з Індексом ефективності інновацій, який розраховується зі співвідношення Інноваційного вихідного індексу та Інноваційного вхідного індексу з використанням показників, подібних до тих, що використовуються при розрахунку Глобального індексу інновацій [3].

Формування організаційно-економічних механізмів інноваційного розвитку підприємств має враховувати необхідність комплексного підходу до ресурсозаощадження з урахуванням особливостей господарської діяльності. Головною метою такого механізму є максимізація прибутку підприємства коштом реалізації інноваційного ресурсозаощадження. Відбір альтернативних варіантів інноваційного ресурсозберігаючого розвитку підприємства має ґрунтуватися на їх відповідності економічним критеріям оптимальності. Основним напрямом активізації інноваційного розвитку підприємства має стати застосування комплексного підходу до раціоналізації роботи підприємства з ресурсозбереження на основі системи інжинірингу; систематичного аналізу організаційно-економічних факторів виробництва; застосування функціонально-вартісного аналізу, що дозволяє суттєво скоротити витрати виробництва та забезпечити створення якісного інноваційного продукту чи послуги. Розробка і формування інноваційної політики України потребує формулювання повної концепції і довгострокових планів її

розвитку в інноваціях та інноваційній діяльності. Підвищенню інноваційній активності підприємств України може посприяти схема «бізнес – наука – держава» [2].

Отже, однією з визначальних характеристик сучасного стану розвитку світової економіки є інноваційність. Механізми управління впровадженням технологічних інновацій на промисловому підприємстві повинні забезпечувати зростання ефективності етапу комерціалізації нововведення, дозволити ще на етапі відбору інноваційних проєктів до впровадження оцінити прогнозний рівень ефекту як у вартісному вимірі, так й з позиції часу, протягом якого нова технологія буде залишатися конкурентоспроможною [4, с. 896]. Вважаю, що практична реалізація розроблених рекомендацій на підприємствах сприятиме активізації переходу останніх до ресурсозберігаючого типу економічного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ткаченко І. П., Кравченко Р. А., Шенцов Є. В. Імплементація інноваційних технологій на підприємстві: наративи управління. URL : https://sciconf.com.ua/wp-content/uploads/2021/12/RESULTS-OF-MODERN-SCIENTIFICRESEARCH-AND-DEVELOPMENT-12-14.12.21.pdf
2. Інноваційна Україна 2020: національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця та ін.; НАН України. К., 2015. 336 с.
3. Global innovation Index 2021. Ukraine. URL : https://www. wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_ pub_gii_2019/ua.pdf
4. Ткаченко І. П., Кравченко Р. А., Шенцов Є. В. Впровадження інноваційних технологій: дослідження потенціалу та адаптивних механізмів управління на підприємстві. URL : https://sci-conf.com.ua/ wpcontent/uploads/2021/12/MODERN-SCIENCE-INNOVATIONS-ANDPROSPECTS-5-7.12.21.pdf

Рогозний Сергій,
аудитор, консультант з МСФЗ,
член Правління та керівник Комітету
з фінансів та бюджету ФПБАУ,
директор ТОВ «МІК «Старт»

СТРАХОВІ КОНТРАКТИ ЗА МСФЗ 17: КЛЮЧОВІ НОВАЦІЇ В ОЦІНКАХ ТА ЗВІТУВАННІ

МСФЗ 17 «Страхові контракти», який набув чинності 1 січня 2023 року замість однойменного МСФЗ 4, завершує цикл революційних змін у міжнародних стандартах. Раніше було реформовано визнання, оцінки та розкриття у звітності інформації про доходи, пов'язані з ними витрати, фінансові активи і зобов'язання, а також про орендні операції у орендаря.

Попередній стандарт з самого початку приймався як тимчасове рішення, про що було зазначено в його меті – «визначити процес підготовки фінансової звітності стосовно страхових контрактів суб'єктів господарювання, який випускає такі контракти, поки Рада не завершить 2-й етап проекту зі страхових контрактів» [1, п. 1]. Мета ж нового стандарту полягає в «забезпеченні надання суб'єктом господарювання доречної інформації, що достовірно представляє такі контракти» [5, п. 1].

Розглянемо, яким чином стандарт прагне забезпечити поставлену мету.

Новація 1: Визнання доходу. Відбувається з плином часу по мірі виконання договору по аналогії з МСФЗ 15 «Дохід від договорів з клієнтами» шляхом амортизації отриманої страхової премії – зобов'язання на залишок покриття. З іншої сторони, отримання доходу за договором у господарській діяльності супроводжується певними витратами: на укладання договору [5, п. 91] та його виконання [4, п. 95].

А тільки у страховому контракті витрати на виконання дуже складно розрахувати через його ключову характеристику – ризик, тобто невизначеність щонайменше щодо одної з наступних обставин:

«(а) імовірність настання страхової події;

(б) час настання страхової події; або

(в) розмір виплат суб'єкта господарювання в разі настання страхової події» [5, п. В3].

У зв'язку з цим стандарт передбачає вартісну оцінку такого ризику та маржинальності, але у переважній більшості не на рівні окремих контрактів, а їх сукупностей.

Новація 2: Групування. Чинні страхові контракти підлягають розподілу на групи за продуктами (портфелями), періодами їх виникнення (не більше року) та очікуваною перспективою стати обтяжливими [5, дод. А]. Подібне групування вирішує ще одну задачу – дозволяє ідентифікувати групи контрактів, які або з моменту укладання, або пізніше проявили свою негативну результативність для компанії. Це дає змогу бухгалтеру одразу визнати очікувані збитки з дооцінкою зобов'язання на залишок покриття [5, п. 47], а менеджменту зробити певні висновки щодо доцільності укладання подібних контрактів на умовах, що невигідні компанії.

Новація 3: Контрактна сервісна маржа. Загальний метод, передбачений стандартом, вимагає оцінювати за кожною групою контрактів грошові потоки виконання контрактів, у тому числі через нефінансовий ризик, який страхується клієнтом, та майбутній прибуток або збиток. Очікуваний прибуток за майбутніми послугами по групі контрактів і називається контрактною сервісною маржою [5, п. 38].

Новація 4: Часова вартість грошей. Страхування є різновидом фінансових послуг, тому запроваджені МСФЗ 9 [3] вимоги щодо дисконтування майбутніх грошових потоків поширюються і на страхові грошові потоки [5, п. 36], відкориговані на нефінансовий ризик [5, п. 37]. Фінансові ризики визначені МСФЗ 7, та включають кредитний ризик, ризик ліквідності та ринковий ризик [2, п. 32].

А нефінансові можуть включати індекс збитків від землетрусів, пожеж, нещасних випадків з транспортними засобами, витрат на лікування тощо. Ці ризики зазвичай і є об'єктом страхування, а грошові потоки страхової компанії на компенсацію таких збитків також повинні бути очищенні від фінансового компоненту.

Новація 5: Реформування звіту про прибутки-збитки. З набуттям чинності МСФЗ 17 дуже суттєвих змін зазнає звіт про прибутки-збитки та інший сукупний дохід. Замість витратних статей по страховим відшкодуванням, змін у страхових резервах та збутових витрат у страхових компаній з'являється одна стаття «Витрати на страхові послуги», яка включатиме:

- страхові вимоги за подіями, що сталися;
- амортизацію аквізиційних грошових потоків;

- зміни у зобов'язаннях за страховими вимогами;
- зміни, пов'язані із визнанням чи переоцінкою компоненту збитку;
- інші понесені витрати на страхові послуги [5, п.103].

Також з'являються фінансові доходи або витрати за страхуванням, які включають у себе зміну балансової вартості груп страхових контрактів, через вплив часової вартості грошей та вплив фінансового ризику чи його зміни.

Новація 6: Балансова консолідація. У балансових звітах страховиків можна було знайти з півдесятка статей по активам (відстрочені аквізиційні витрати, частки перестраховиків у резервах, торгова дебіторська заборгованість та інші) та ще більше статей по резервам і зобов'язанням. Замість них запроваджується лише 4 статті, що подаються на нетто-основі:

а) випущені страхові контракти, що є активами;

б) випущені страхові контракти, що є зобов'язаннями;

в) утримувані контракти перестрахування, що є активами, та

г) утримувані контракти перестрахування, що є зобов'язаннями [5, п. 78].

А наповнення балансових статей розкривається у примітках.

Новація 7: Спрощений підхід. Передбачено в МСФЗ 17 і певне послаблення щодо контрактів, тривалістю до одного року та таких, що мають незначну мінливість. Для груп таких контрактів дозволяється застосовувати підхід на основі розподілу премії [5, п. 53], який не вимагає розрахунку контрактної сервісної маржі та проведення дисконтування. І як показує практика, балансова оцінка зобов'язань на залишок покриття, розрахована за таким підходом, як правило, є близькою до оцінок за МСФЗ 4.

Отже, зміна ключових засад обліку страхових контрактів потребує поглибленої уваги до стандарту як з боку управлінського персоналу страхових компаній, так і аудиторів, регуляторів, інвесторів. Обрання підходу для агрегування контрактів, обґрунтування застосовної моделі обліку, забезпечення процедури переходу на МСФЗ 17 – всі ці питання потребують застосування суттєвих облікових оцінок та суджень. Як результат – наближення до більшої порівнянності даних різних страхових компаній і змістовне оновлення розкриттів у фінансовій звітності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міжнародний стандарт фінансової звітності 4 «Страхові контракти» / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS-04_ukr_2016.pdf (дата звернення: 25.04.2023).
2. Міжнародний стандарт фінансової звітності 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/МСФЗ%207_ukr_2022.pdf (дата звернення: 25.04.2023).
3. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти» / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS_09_ukr_2022.pdf (дата звернення: 25.04.2023).
4. Міжнародний стандарт фінансової звітності 15 «Дохід від договорів з клієнтами» / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS-15_ukr-compressed.pdf (дата звернення: 25.04.2023).
5. Міжнародний стандарт фінансової звітності 17 «Страхові контракти» / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS17%20ukr_AH.pdf (дата звернення: 25.04.2023).

Рябоконь Анастасія,
здобувачка вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Гуріна Наталія,
канд. екон. наук,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ВИТРАТ ТА ЇХ РОЛЬ У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Радикальна реформа господарського механізму є одним з ключових факторів пришвидшення процесу відновлення економіки України, зокрема у післявоєнний період. Враховуючи це, варто зазначити, що для вітчизняної економіки, яка наразі закладає фундамент для майбутньої відбудови, на часі є питання оптимізації процесу управління витратами.

Масштабна агресія, руйнування та шкода, які стали на шляху нашої держави, змушують підвищити ефективність використання наявного ресурсного резерву суб'єкта господарювання, що призведе до зменшення витрат та підвищення економічної результативності його діяльності.

Формуючи систему управління витратами підприємства, передусім варто визначити сутність витрат та їхнього місця у процесі діяльності суб'єкта господарювання в нинішніх умовах. На основі економіко-теоретичного та бухгалтерського підходу до визначення поняття «витрати», доцільно розглядати їх у двох аспектах:

- як економічну категорію;

-як об'єкт бухгалтерського обліку та економічного аналізу.

Виходячи з цього, можна сформулювати наступні детермінації поняття «витрати»:

- як економічну категорію витрати, на нашу думку, доцільно розглядати як «сукупність економічних ресурсів підприємства, виражених у грошовій формі, які витрачені в ході господарської діяльності підприємства за певний проміжок часу для виготовлення продукції (надання послуг, виконання робіт) та інших цілей з метою отримання економічних вигід» [1];

- з позиції об'єкту обліку під витратами варто розуміти «зменшення економічних вигід у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення капіталу, що пов'язані зі здійсненням господарської діяльності підприємства за певний період часу» [1].

Впровадження зазначених визначень зумовлює комплексний підхід до вирішення теоретичних та практичних проблем витрат як з точки зору економічної теорії, так і з огляду на бухгалтерський облік.

Організацію бухгалтерського обліку витрат виробництва варто розглядати як серію заходів, що спрямовані на організацію облікової системи виробництва як структурованої частини інформаційно-комунікаційних зав'язків у механізмі управління діяльністю підприємства та його частин, зокрема, процесу виробництва.

Серед основних завдань організації бухгалтерського обліку витрат варто виділити:

- правильне та своєчасне документування операцій з обліку витрат згідно з НП(С)БО 16 «Витрати» [3];
- контроль за правильністю використання сировини, продукції та тари на кожному етапі її руху та зберігання;
- гарантування збереження майна та застереження від виникнення нестач, крадіжок цінностей;
- підтримка раціонального та ефективного використання ресурсів;
- забезпечення підвищення рентабельності підприємства.

Виходячи з цього, під час процесу виробництва варто застосовувати наступні принципи:

1. включити всі виробничі витрати, враховуючи планові та нормативні показники;
2. включити всі виробництва товарів за звітний період в їх собівартість;
3. групувати та відображати витрати на виробництві за виробничими підрозділами, видами продукції, елементами та статтями витрат, застосовуючи систему рахунків бухгалтерського обліку;
4. узгоджувати об'єкти обліку витрат з об'єктами калькулювання;
5. на основі чинних норм і відхилень від них, окремо відображати виробничі витрати;
6. документувати витрати у період їх понесення.

Дотримання зазначених принципів під час формування системи бухгалтерського обліку в частині витрат дають змогу забезпечити гідний рівень виконання вимог, що вимагаються від вихідних даних і звітів бухгалтерської служби. Підсумовуючи, варто зазначити, що суб'єктам господарювання варто розробляти власні класифікації витрат, враховуючи обрані ознаки, види та перелік витрат як додаток до облікової або аналітичної політики, а застосовувати у програмних продуктах в системі бюджетування, встановивши взаємозв'язки між ними, формами звітності та інформаційними системами. Важливим є зручність системи групування для управління ними та наявність необхідної кількості ознак для забезпечення повної інформації про витрати задля задоволення потреб різних рівнів управління та виробничих умов.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ткаченко Н. М., Гуріна Н. В. Історичний генезис понять «витрати» і «затрати»: обліково-економічний аспект. *Ефективна економіка :* електронне наукове фахове видання. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4278

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text

3. Витрати: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31.12.99 № 318 (із змінами) // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text

Снігач Богдан,
аспірант;
Столяр Павло,
аспірант,
Запорізький національний університет

МЕТОДИКА АНАЛІЗУ ВИЗНАЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Розміщення та власність фінансових коштів, у свою чергу, можна аналізувати у трьох напрямах при спільному використанні даних як активу, і пасиву. Перше пропонується називати аналізом структури коштів, друге та третє – оцінкою ліквідності та фінансової стійкості.

Достатність фінансових коштів у кожен час (платоспроможність) можна аналізувати за двома напрямами.

Перше пропонується назвати аналізом структури грошових потоків коштів (прямий метод), друге – аналізом потоків грошових коштів у зв'язку з фінансовими засобами (непрямий метод).

Використання фінансових коштів економісти однозначно пропонують оцінювати у вигляді показників оборотності (у розрахунках бере участь показник виручки від реалізації) і рентабельності (у розрахунках беруть участь показники прибутку).

Коефіцієнти рентабельності, будучи показниками ефективності, в економічній літературі поділяють на показники витратного типу та показники ресурсного типу [2].

Успішне функціонування підприємств можливе в умовах нестабільної економічної ситуації лише за умови подолання кризових явищ, які можуть виникнути у відповідний етап їх розвитку. Це можна зробити шляхом своєчасного аналізу фінансового стану підприємства.

Сформований зміст поняття «фінансовий стан» зображено на рис. 1.

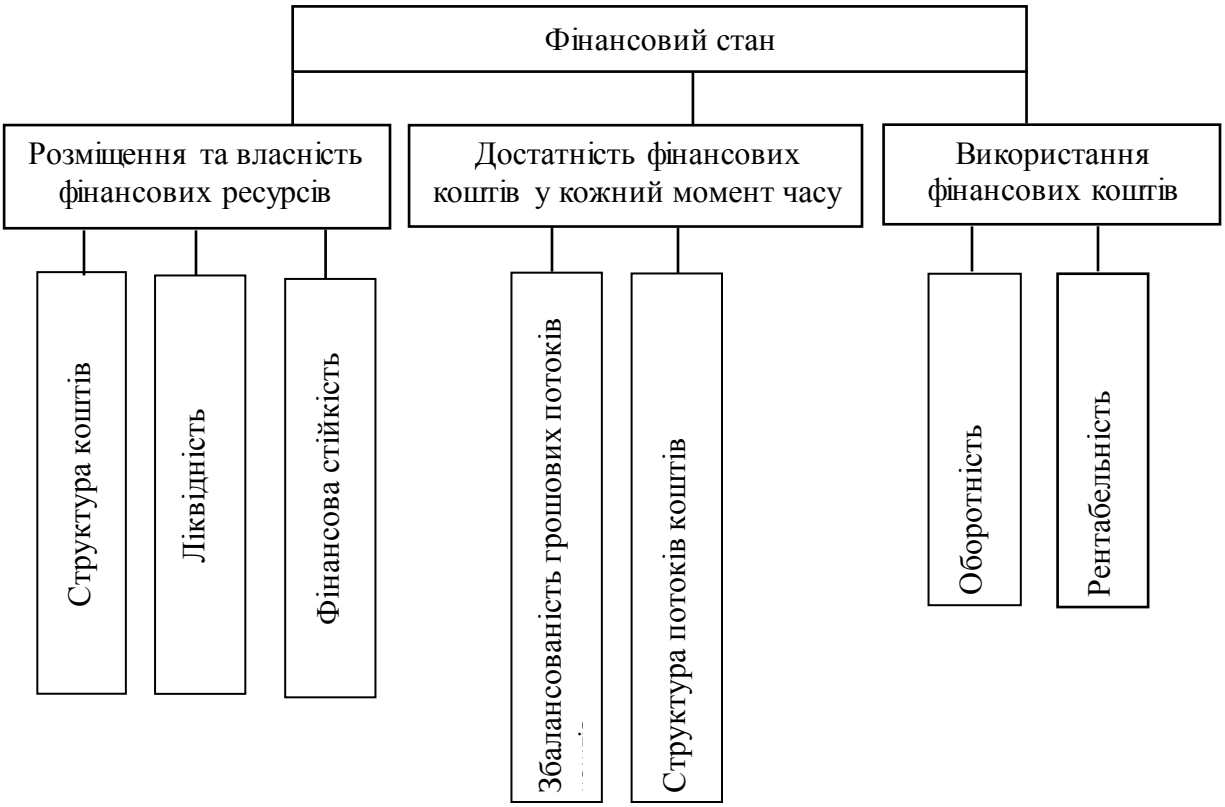

Рисунок 1 – Зміст поняття «фінансовий стан»

Отже, фінансова стійкість є основним елементом загальної стабільності підприємств і розглядається як стабільність фінансового стану, здатність виконувати зобов'язання перед кредиторами, бюджету та власників шляхом збалансування власних фінансових ресурсів і позик.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Череп А. В., Лігузова В. О. Економіка підприємства: методичні рекомендації до самостійної роботи студентів економічних спеціальностей денної форми навчання. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 78 с.

2. Череп А. В., Корженевська В. М. Дослідження економічних інструментів антикризового управління діяльністю підприємств машинобудування. *Вісник Приазовського державного технічного університету :* зб. наук. праць. Серія: Економічні науки. Маріуполь : ДВНЗ ПДТУ. 2017. Вип. 33. С. 303–311.

Сторожук Тетяна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет
(м. Ірпінь)

ДО ПИТАННЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ В УСТАНОВАХ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ

Розширення міжнародних зв'язків, євроінтеграційний шлях України та всі супутні йому процеси, співпраця з Міжнародним валютним фондом, Світовим банком передбачають та спонукають до модернізації державних фінансів України. Метою таких процесів є покращення прозорості використання бюджетних коштів, підвищення ефективності їх використання, і як результат, удосконалення управління державними фінансами. Діяльність державних підприємств, організацій і установ має ряд особливостей, які впливають на організацію обліку їх діяльності та звітування. Насамперед, це неприбуткові організації, які переважно здійснюють надання соціальних безоплатних послуг у сферах, розвиток яких неможливий або недоцільний з використанням приватного капіталу. Тому левову долю їх доходів складають бюджетні асигнування, а витрати мають виключно цільове використання.

Важливою особливістю та проблемою практичного використання є сувора відповідність бухгалтерського обліку і складання звітності вимогам нормативних документів [1, с. 40]. При цьому, законодавчо-нормативних документів значна кількість, вони різного рангу дії та органу видання (затвердження), від Бюджетного Кодексу, законів до листів та пояснень Міністерства фінансів України, Державної казначейської служби України, рішень місцевих територіальних громад та кошторису установи на відповідний рік як основного планового фінансового документу. За кожним об'єктом обліку нормативно-регулюючих документів велика кількість і вони дуже різних років видання (в тому числі і застарілі). Крім того, значний вплив має так звана галузева специфіка в органах законодавчої влади, виконавчої влади, силових органах, установах та закладах охорони здоров'я, освіти, науки, культури, спорту тощо. Все це вимагає відповідної організації здійснення бухгалтерського обліку:

- в розрізі статей бюджетної класифікації;
- окремого обліку за рівнями бюджетного фінансування (місцевий чи загальнодержавний бюджет);

- відокремленого обліку бюджетних асигнувань та власне зароблених доходів;

- окремого обліку витрат на функціонування бюджетної установи та здійснення комерційної діяльності;

- розподілу обліку видатків за джерелами покриття;

- окремого обліку касових і фактичних видатків тощо.

Незважаючи на значні зміни і успіхи в організації обліку і звітності в установах державного сектору, що спостерігаються в останні десятиліття є ще багато проблем та невирішених питань організаційного, методологічного та технічного характеру, що потребують комплексного доопрацювання. Це проблеми як теорії, які вимагають методологічного обгрунтування, так і практичного застосування суб'єктами господарювання. До проблем, що вимагають термінового вирішення автори відносять:

- відображення в обліку і звітності зміни переважаючої частки джерел фінансування установ державного сектору із загальнодержавного бюджету до місцевих;

- поєднання в одній установі на ряду з бюджетною і комерційної діяльності та зростання її долі;

- зміна структури доходів бюджетних установ в сторону зменшення бюджетних асигнувань та зростання частки позабюджетних і самостійно зароблених коштів;

- врахування галузевих особливостей окремих установ та необхідність специфічного підходу до обліку їхньої діяльності;

- науково-методологічне обґрунтування впровадження інформаційних систем та механізмів в обліковий процес;

- відображення в обліку і звітності використання різних форм господарювання (орендна, кооперативна, індивідуальна трудова діяльність тощо).

Крім того, даний перелік варто доповнити:

- розширення об'єктів обліку бюджетних установ (наприклад, різного роду нематеріальні активи, фінансові інвестиції, капітал у підприємствах тощо), що раніше не було притаманним такого роду установам;

- необхідність обліку виробничих витрат та втрат, калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг), розрахунку вартості наданих платних послуг в рамках комерційної діяльності тощо.

Результати проведеного дослідження свідчать, що проблема модернізації системи обліку в державному секторі економіки є на сьогоднішній день не вирішеною. Нагальним питанням є необхідність формування єдиної законодавчо – нормативної бази, яка відповідала б міжнародним вимогам і нормам. Проблеми теорії, які вимагають методологічного обгрунтування потребують посилення наукової роботи в даному напрямку. Перегляд нормативно-правового та методологічного забезпечення відображення операцій фінансово-господарської діяльності установ державного сектору має здійснюватися з урахуванням наявних змін у економіці і системі бухгалтерського обліку та потреб часу.

Потребує вдосконалення поєднання облікового відображення бюджетної та комерційної діяльності установ державного сектору економіки.

Система ринкових умов господарювання об'єктивно передбачає необхідність постійного пошуку і формування варіантів ведення бухгалтерського обліку в установах державного сектору економіки, які відповідали б новим соціально-економічним відносинам і процесу реформування бухгалтерського обліку в країні та світі. Трактування терміну бюджетні установи відповідно до статті 2 п. 12 Бюджетного кодексу України [2] як органів державної влади, органів місцевого самоврядування, а також організацій, створених ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного бюджету чи місцевого бюджету вже не відповідає дійсності. Збільшення питомої ваги комерційної діяльності та недофінансування з бюджетів не відповідає трактуванню «повністю» утримуються за рахунок бюджетів.

Як зазначає К. В. Безверхий, «бухгалтерський облік у суб'єктів державного сектору виконує три функції: управлінську; контрольну; інформаційну» [3, с. 10]. На нашу думку, основна функція бухгалтерського обліку інформаційна, що дає можливість на основі інформації здійснювати управління, контроль, аналіз, а також планування, прогнозування, моделювання, визначення стратегії тощо. Тому зусилля мають бути направлені на удосконалення інформаційної бази прийняття управлінських рішень в установах державного сектору через дослідження запитів і потреб системи управління, постійне здійснення аналітичної роботи, удосконаленні організації праці облікових

працівників та максимального використання можливостей засобів комп'ютерної техніки та програмного забезпечення. Погоджуємося з думкою В. С. Титикало [4] щодо доцільності впровадження управлінського обліку в бюджетних установах, як основи менеджменту. Також значні можливості підвищення ефективності діяльності бюджетних установ на основі поліпшення рівня управління процесами надання послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лучко М. Р., Штимер Л. Т. Організація обліку в установах державного сектору економіки: реалії сьогодення. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2015. Випуск 1 (45), т. 2. С. 39–42.

2. Бюджетний кодекс України. Документ 2456-VI від 08.07.2010, в редакції від 01.04.2023. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text (дата звернення: 07.04.2023).

3. Безверхий К. В. Облік в бюджетних установах : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2020. 312 с.

4. Титикало В. С. Роль бухгалтерського обліку та звітності в управлінні бюджетною установою. *Фінанси, облік і аудит.* 2011. № 18. С. 369–380.

Сторожук Олександр,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Гуріна Наталія,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ПОДАТОК НА ПРИБУТОК: КЛАСИФІКАЦІЯ ТА НЕДОЛІКИ ОПОДАТКУВАННЯ

В нинішній економічній ситуації, яка склалася в Україні актуальним є питання щодо реформування податку на прибуток підприємств. Діюча система оподаткування прибутку підприємств не задовольняє державу та бізнес. Держава нарікає на масове ухиляння від сплати податку через мінімізацію всіма можливими способами, які приводять до недоодержання доходів бюджету. Бізнес невдоволений тиском зі сторони фіскальних органів, складністю адміністрування податку на прибуток. Податок на прибуток задля стимулювання й врегулювання підприємницької діяльності має широкі можливості. Держава за допомогою цього податку може заохочувати пожвавлення інноваційної й інвестиційної діяльності й стимулювати розвиток конкурентних відносин, проте, на сьогоднішній день такої тенденції ми не спостерігаємо.

Головним критерієм ефективної діяльності підприємства є прибуток. Дотепер відчувається недостатність напрацювань, наукових та методичних розробок стосовно комплексного підходу до розрахунку фінансових результатів діяльності підприємства у бухгалтерському обліку, що зумовлює актуальність теми.

Податок на прибуток підприємств впродовж останніх років знаходиться у центрі уваги бізнесу й держави. Податок на прибуток є потужнім інструментом для економічного розвитку держави та стимулювання інвестицій.

Метою здійснення будь-якої підприємницької діяльності є одержання прибутку. Трактування прибутку має багато значень й розуміється бухгалтерами, юристами, економістами, податковими службами

по-різному. Здебільшого економісти сприймають прибуток як умову підвищення добробуту. Більшість вітчизняних вчених вважають, що прибуток, з точки зору бухгалтерського обліку, є частиною доходу, отриманого як різниця між виручкою від реалізації й повною собівартістю продукції.

Якщо прибуток розглядати як економічну категорію, то визначають бухгалтерський прибуток, економічний прибуток [1, с. 111].

На сьогоднішній день така класифікація прибутку не відповідає вимогам держаних органів й управлінського персоналу підприємства, що утворюють макропоказники стосовно інформації про результати діяльності суб'єктів господарювання. Необхідно класифікувати прибуток за різними ознаками, які будуть характеризувати усі сторони при його формуванні й використанні. Це дозволить використовувати конкретну інформацію за призначенням й оптимізувати показники прибутковості суб'єкта господарювання. Крім того, характеристика видів прибутку від різноманітної діяльності підприємств потрібна для забезпечення його ефективного використання. Основні класифікаційні ознаки прибутку підприємства наведені у табл. 1.

Таблиця 1 – Класифікаційні ознаки прибутку підприємства

Ознака	Вид прибутку
За видом діяльності	Прибуток від звичайної (операційної, фінансової, інвестиційної) діяльності
За порядком розрахунку	Прибуток від звичайної діяльності до оподаткування, валовий прибуток, загальний прибуток, чистий прибуток
За джерелами формування	Прибуток від фінансової діяльності; прибуток від операційної діяльності; прибуток від інвестиційної діяльності; інший прибуток
Залежно від розмірів	Цільовий прибуток; мінімальний прибуток; максимальний прибуток
За методикою оцінки	Номінальний прибуток; реальний прибуток
Залежно від мети визначення	Економічний прибуток; прибуток як об'єкт оподаткування; бухгалтерський прибуток
За країною одержання прибутку	Прибуток, отриманий за межами України; прибуток одержаний в Україні.

Тому, класифікація прибутку має важливе значення для господарської діяльності суб'єктів господарювання, оскільки вона розкриває економічну природу різноманітних видів прибутку та відіграє важливу роль у виборі системи оподаткування.

Дослідники виділяють три основні недоліки, що свідчать про недоречність діючої системи оподаткування прибутку підприємств, такі як:

1. Проблеми з розрахунками об'єкта оподаткування. Фінансовий результат з подальшим коригування на визначені Податковим кодексом різниці зумовлює постійний ризик для платників податку, оскільки фіскальні органи можуть по-іншому кваліфікувати ті чи інші доходи й витрати і відповідними наслідками у вигляді донарахувань та санкцій. Існує й інший аспект: чинні правила визначення об'єкта оподаткування дозволяють проводити різноманітне податкове структурування, внаслідок якого відбувається перерозподіл податкового навантаження на сумлінних платників податків [2].

2. Проблема адміністрування податку на прибуток та фіскальний тиск. Сутність цієї проблеми полягає у тому, що податковий орган, надаючи роз'яснення та публікуючи листи з тих чи інших питань застосування податкового законодавства, часто некоректно тлумачить приписи Податкового кодексу України, виходячи з фіскального розуміння закону. Під час проведення перевірок контролюючі органи часто порушують порядок проведення заходів податкового контролю [2-4].

3. Проблема фіскальної ефективності податку на прибуток. Фіскальна ефективність податку на прибуток, тобто частка у структурі валового внутрішнього продукту або податкових надходжень [2], має тенденцію до зниження.

Тому, в Україні запроваджена класична модель європейського податку на прибуток, відповідно до якої базовим показником для обчислення об'єкта оподаткування являється бухгалтерський фінансовий результат до оподаткування, який надалі коригується на різниці визначені законом.

Кожен суб'єкт підприємницької діяльності хоче максимізувати свій прибуток, що можливо тільки за наявності оптимальної системи оподаткування прибутку. Як показує практика податкова політика характеризується низьким рівнем функціонування сучасної моделі оподаткування підприємств. В економічно розвинених країнах оподаткування податком на прибуток здійснюється в напрямах розширення сфери податкових пільг, розвитку підприємств, зниження податкових ставок.

Отже, для стимулювання підприємницької діяльності потрібно створити оптимальну податкову систему, яка б із однієї сторони, занадто не обтяжувала підприємців, а з іншої – забезпечувала постійний дохід до бюджету держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилевич В. Д. Економічна теорія. Політекономія : підруч. 8-ме вид., перероб. і допов. К. : Знання, 2012. 702 с.

2. Мельникова Л. О. Податок на прибуток підприємств: шляхи вдосконалення в умовах впровадження Податкового кодексу України. *Наукові праці НДФІ*. 2016. № 1. С. 16–23.

3. Sirenko N., Prokopenko N., Poltorak A., Melnyk O., Trusevich I. Behavioral approach to monitoring the financial security of state. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*. 2019. Vol. 41. № 1. Pp. 107–117.

4. Полторак А. С., Головко М. Й. Механізм реформування системи оподаткування прибутку юридичних осіб в Україні в умовах фіскальної децентралізації. *Актуальні проблеми економіки.* 2017. № 10 (196). С. 269–276.

Судак Валерія,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Колісник Олена,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ОСОБЛИВОСТІ ОПОДАТКУВАННЯ ТА ПОДАННЯ ЗВІТНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З початком повномасштабного вторгнення, Україна зіштовхнулась з непростою ситуацією: податкові находження зменшилися, натомість з'явилась нагальна потреба в збільшення фінансуванні оборони. До того ж зросла кількість людей, що потребують державних виплат – насамперед внутрішньо переміщенні особи та безробітні. Разом з цим, скоротилися можливості українського уряду залучати кошти на внутрішньому та зовнішньому ринках. Ці та інші причини поставили за необхідність ввести зміни як до Податкового кодексу, так і до інших законодавчих актів України стосовно особливостей оподаткування та подання звітності враховуючи захист інтересів суб'єктів оподаткування.

Наразі було прийнято Закон «Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни» від 03.03.22 № 2115-IX [1] та Закон «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану» від 03.03.22 № 2118-IX [2].

Варто зауважити, що особливості стягнення податків і зборів, установлені цими законами, діють з введення на території України воєнного стану, тобто з 24.02.2022, і до його припинення або скасування.

Розглянемо Закон №2115, що стосується подання фізичними особами звітності, а також відповідальності, що виникає в разі її неподання. У законі зазначено, що фізичні особи, які до початку повномасштабного вторгнення з певних причин не надали відповідних до

законодавства документів та звітів у документальній чи електронній формі, мають змогу зробити це протягом 3 місяців по закінченню чи скасуванню воєнного стану за весь період неподання такої звітності (пп. 1 п. 1 Закону № 2115). При цьому, під час воєнного стану, а також протягом 3 місяців після його скасування щодо фізичних та юридичних осіб жодні штрафні санкції за несвоєчасне подання відповідних документів та звітів не застосовуватиметься (пп. 2 п. 1 Закону № 2115).

Ті особи, у яких відсутня фізична можливість надати звітність протягом 3 місяців після скасування воєнного стану, через їх участь в бойових діях, повинні надати її протягом 1 місяця з дати припинення наслідків, які унеможливлювали її подання. Також вони є звільненими від адміністративної або кримінальної відповідальності за неподання відповідних до законодавства документів та звітів [1].

Розглянемо основні зміни до Податкового кодексу, а саме Закон № 2118. Згідно з прийнятими нормами, у разі відсутності вчасного подання звітності платники податків звільняються від відповідальності за умови виконання ними покладених зобов'язань впродовж 3 місяців з дня скасування воєнного стану в Україні (п. 69.1 ПК) [2].

Доцільно звернути окрему увагу на проведення перевірок. Згідно з п. 69.2 Податкового кодексу, будь-які перевірки своєчасності та подання звітності або відповідних документів звітного характеру не проводяться (пп. 4 п. 1 Закону № 2115). У цьому ж положенні вказано, що раніше розпочаті перевірки мають призупинитись.

Проте, за Меморандумом із МВФ, уряд працює над відновленням довоєнного стану податкового адміністрування та політики. Це, зокрема, передбачає поновлення планових перевірок бізнесу з боку ДПС орієнтовно з липня 2023 року.

Операції, що полягають у добровільному переданні грошових коштів, включаючи підакцизні товари, та наданні послуг на користь Збройних сил України та підрозділів територіальної оборони, і які не передбачають попереднього або подальшого відшкодування їх вартості, згідно з п. 69.5 Податкового кодексу, не є операціями з реалізації для цілей оподаткування.

Підсумовуючи, варто зазначити, що Україна запровадила законодавчі зміни, орієнтовані на захист інтересів суб'єктів оподаткування щодо подання звітності та сплати податків і зборів під час дії воєнного стану. Закон від 03.03.22 № 2115-IX окреслює особливості

подання фізичними та юридичними особами звітності, а також відповідальності за її неподання, в той час, як закон від 03.03.22 № 2118-IX вносить зміни до Податкового кодексу та інших законодавчих актів України щодо специфіки оподаткування та подання звітності. Законодавчі зміни захищають інтереси суб'єктів оподаткування та зменшують їх ризики у період запровадженого військово стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни : Закон України від 03.03.2022 № 2115-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2115-20 (дата звернення: 07.04.2023).

2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану : Закон України від 03.03.2022 № 2118-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text (дата звернення: 07.04.2023).

Суходольська Дарина,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Колісник Олена,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ, КОНТРОЛЮ ТА АНАЛІЗУ ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ

Методика обліку, контролю та аналізу витрат на виробництво і формування собівартості продукції є надзвичайно важливою для ефективного управління виробництвом. Вона дозволяє збирати, аналізувати та контролювати всі види витрат на виробництво, включаючи прямі та непрямі витрати, заробітну плату, витрати на матеріали та інші витрати.

Ця інформація є необхідною для визначення собівартості продукції, що дозволяє встановити оптимальну ціну на продукцію та забезпечити прибутковість підприємства. Також методика дозволяє виявляти можливості зниження витрат та покращення ефективності виробництва, що забезпечує збільшення прибутковості підприємства.

До того ж, методика обліку, контролю та аналізу витрат на виробництво дозволяє контролювати витрати на виробництво та виявляти недоліки виробництва, що дозволяє приймати своєчасні заходи щодо їх усунення. Це забезпечує підприємству можливість реагувати на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі та зберігати свою конкурентоспроможність.

Методика обліку, контролю та аналізу витрат на виробництво і формування собівартості продукції має кілька етапів, які необхідно виконати для досягнення ефективного управління виробництвом. Основні етапи методики включають [1]:

1. Визначення видів витрат на виробництво - на цьому етапі необхідно визначити всі види витрат, які пов'язані з виробництвом продукції. Це можуть бути витрати на сировину, матеріали, енергію, зарплату працівників, амортизацію основних засобів тощо.

2. Виявлення і аналіз витрат на кожен етап виробництва - на цьому етапі необхідно проаналізувати витрати на кожному етапі виробництва продукції. Це допоможе визначити, на яких етапах виробництва витрати найбільші та знайти способи зниження витрат на цих етапах.

3. Визначення собівартості продукції - на цьому етапі необхідно розрахувати собівартість продукції, тобто суму всіх витрат, пов'язаних з виробництвом одиниці продукції. Це допоможе визначити ціну продукції та знайти шляхи зниження витрат.

4. Виявлення можливостей зниження витрат - на цьому етапі необхідно проаналізувати всі можливості зниження витрат на виробництві. Це можуть бути способи оптимізації використання матеріалів, зменшення витрат на енергію, зниження витрат на зарплату працівників тощо.

5. Контроль за витратами на виробництво - на цьому етапі необхідно вести постійний контроль за витратами на виробництві, щоб уникнути непередбачуваних збитків для підприємства. При контролі за витратами необхідно визначати причини непередбачуваних витрат і знаходити шляхи їх зменшення.

Врахування всіх витрат на кожному етапі виробництва є ключовим фактором для точного визначення собівартості продукції. Це дозволяє визначити повну вартість виробництва продукції, яка включає в себе всі прямі та непрямі витрати. Також це допомагає управлінцям зрозуміти, які етапи виробництва відносяться до найбільш витратних, і дозволяє розробляти стратегії зниження витрат на цих етапах [2].

При визначенні собівартості продукції необхідно враховувати всі прямі (пов'язані з безпосереднім виробництвом продукції: витрати на сировину, матеріали, оплату праці робітників), та непрямі витрати (оренда приміщень, комунальні послуги, оплата керівництва тощо).

Точне визначення собівартості продукції дозволяє знати, яка ціна продажу продукції буде рентабельною. Неправильне визначення собівартості може призвести до збитків або низької прибутковості.

Витрати є головним об’єктом аналізу в процесі управління підприємством [3]. Аналіз витрат на виробництво відіграє важливу роль у виявленні можливостей зниження витрат та покращення ефективності виробництва. Завдяки аналізу витрат можна виявити ті етапи виробництва, на яких витрачається надто багато ресурсів або де витрати

можуть бути знижені без втрати якості продукції. Також він дозволяє визначити, які види витрат є найбільш значущими для виробництва, і зосередити зусилля на їх оптимізації. Наприклад, аналіз витрат може допомогти виявити витрати на непотрібні матеріали або на зайві робочі години, і розробити стратегії зниження цих витрат.

Контроль за витратами на виробництво дозволяє постійно відстежувати, чи дотримуються витрати на виробництво запланованих показників, та виявляти недоліки виробництва, які можуть призводити до зайвих витрат.

Він допомагає виявляти невикористані ресурси та можливості зниження витрат на виробництво. Наприклад, якщо виявлено, що певне обладнання витрачає більше енергії, ніж потрібно, то можна вжити заходів щодо енергозбереження та зменшення витрат на електроенергію.

Контроль за витратами також дозволяє виявляти зайві витрати на складському управлінні, транспортуванні, оплаті праці та інших витратах, що допомагає уникнути недоїмки прибутку та покращити фінансові показники компанії.

Застосовуючи методику обліку, аналізу та контролю витрат на виробництво та формування собівартості продукції необхідно дотримуватись певних правил та норм. Необхідно визначити види витрат на виробництво відповідно до вимог законодавства та бухгалтерської звітності. Проводити аналіз витрат потрібно на кожному етапі виробництва, він повинен бути повний та детальний, включаючи всі витрати, пов'язані з матеріалами, працею, обладнанням, інфраструктурою тощо.

Визначати собівартість продукції відповідно до встановлених норм та правил, а також виявляти можливості зниження витрат на виробництво з урахуванням різних факторів, які впливають на виробництво та забезпечують його ефективність. Щодо контролю витрат на виробництво, то він повинен бути постійним та систематичним, аби уникнути втрат та непередбачених витрат.

Для забезпечення максимальної точності визначення собівартості продукції та контролю за витратами на виробництво можуть використовуватись спеціальні програми та інструменти. Такі програми дозволяють автоматизувати облік витрат та забезпечують точний аналіз витрат на кожному етапі виробництва. Крім того, вони дозволяють розраховувати собівартість продукції на основі різних методів, що забезпечує більш точний результат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фокін О. К. Розвиток методичних положень економічного аналізу виробничих витрат великих промислових підприємств. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу.* 2019. Вип. 1 (42). URL : http://eztuir.ztu.edu.ua/123456789/7536

2. Іванов М. В. Механізм формування витрат на промислових підприємствах : дис. … канд. екон. наук : 08.00.04. Хмельницький : ХНУ, 2019. URL : http://surl.li/gpnta

3. Жидєєва Л. І., Колісник О. П. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством (організацією, установою) : навчальний посібник. Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. 178 с. URL : https://dpu.edu.ua/uk/?view=article&id=1811

Фальченко Єгор,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня,
Науковий керівник:
Гуріна Н. В.,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ТА КОНТРОЛЮ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Розрахунки з кредиторами є важливою складовою фінансово-економічної діяльності будь-якого підприємства. Вони нерозривно пов'язані з вихідними грошовими потоками, які становлять основу процесу забезпечення безперервної діяльності суб'єктів господарювання. Затягування строків погашення зобов'язань приводить до сповільнення операційного циклу та зниження ділової активності підприємства. Крім того, вартість грошей з урахуванням фактору часу має тенденцію до зниження, що негативно впливає на їхню купівельну спроможність і призводить до скорочення ресурсів підприємств. Тому одним із головних завдань, які постають перед управлінською ланкою вітчизняних підприємств, є постійний моніторинг розмірів кредиторської заборгованості, строків погашення, аналіз її структури. У зміцненні фінансового стану і платоспроможності підприємств значна роль належить контролю за станом розрахунків, динамікою кредиторської заборгованості.

Головною метою дослідження є науково-теоретичне обґрунтування аспектів бухгалтерського обліку та контролю кредиторської заборгованості.

Виходячи із поставленої мети, основними завданнями є дослідження економічної сутності розрахунків з кредиторами, характеристика обліку розрахункових операцій на підприємстві, а також знаходження шляхів трансформації обліку та контролю розрахунків з кредиторами.

Господарська діяльність підприємства неможлива без виникнення кредиторської заборгованості перед іншими суб'єктами підприємницької діяльності. Використання такого позикового капіталу дозволяє суттєво розширити об'єми господарської діяльності підприємства, забезпечити більш ефективне використання власного капіталу,

прискорити формування різних цільових фінансових фондів, і врешті — підвищити ринкову вартість підприємства.

У результаті проведеного дослідження навчальної літератури та наукових праць виявлено, що серед фахівців у сфері бухгалтерського обліку, фінансів та економіки відсутній єдиний підхід щодо трактування поняття «кредиторська заборгованість» (табл.1).

Таблиця 1 – Підходи до трактування терміна «кредиторська заборгованість» в економічній літературі та наукових працях

Автор	Визначення поняття «Кредиторська заборгованість»
Ф.Ф. Бутинець, Л.Л. Горецька	форма розрахунку за товари та послуги, придбані під час регулярно повторюваних операцій підприємства та використовувані для переробки (як сировина) або для подальшого перепродажу
С.Ф. Голов, В.М. Костюченко	суми, які нараховуються постачальникам за купівлю у них товарів або послуг в кредит
О.В. Лишиленко	заборгованість підприємства перед іншими суб'єктами підприємницької діяльності (постачальниками, підрядниками, покупцями) за поставлені від них засоби і предмети праці, виконані роботи або отриману передоплату
Н.М. Ткаченко	тимчасово залучені суб'єктом у власне користування грошові кошти, які підлягають поверненню юридичній або фізичній особі
О.Б. Чорненька	результат правовідносин суб'єкта господарювання, який є наслідком вчинення певної дії одного суб'єкта до іншого суб'єкта господарювання, фізичної особи, держави, позабюджетного фонду щодо передачі ТМЦ, грошових коштів чи інших активів, надання послуг, виконання робіт, або дії законодавчо-нормативних документів (виникнення заборгованості з податків чи інших обов'язкових платежів перед бюджетом та позабюджетними цільовими фондами) та надає кредитору право вимоги
М.П. Хохлов, О.С. Корнієнко	позичені підприємством в інших юридичних і фізичних осіб грошові кошти, оцінені в гривнях, щодо яких у підприємства існують зобов'язання погашення у певний строк
О.Є. Майборода, І.П. Косарєва, І.О. Корабейнікова	правові відносини між сторонами, які мають документальне підтвердження щодо тимчасового залучення підприємством у власне користування грошових коштів, які не належать підприємству, або це різновид комерційного кредиту, форма розрахунку за товари і послуги, які придбаються
О.Ф. Томчук	різновид комерційного кредиту, який виступає важливим фактором стабілізації фінансового стану підприємства

Джерело: узагальнено автором, опрацювавши джерела [1–5].

Отже, проаналізувавши позиції науковців щодо сутності категорії «кредиторська заборгованість», пропонуємо її визначати як правовідносини двох чи більше суб'єктів, які є наслідком вчинення певної дії (фінансово-господарської операції) одного суб'єкта (кредитора) до іншого (дебітора) щодо передачі товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів чи інших активів, надання послуг, виконання робіт або дії законодавчо-нормативних документів (виникнення заборгованості з податків чи інших обов'язкових платежів перед бюджетом та позабюджетними цільовими фондами), та надає кредитору право вимоги, а дебітору – обов'язок щодо її погашення.

У сучасних умовах підприємства нерідко здійснюють господарські операції, які не є нормальними з погляду операційної діяльності, можуть мати несистематичний характер і навіть ознаки фіктивності. Наприклад, наприкінці звітного періоду підприємство перераховує аванс певному контрагентові, проте в наступному періоді замість товарів (робіт, послуг) отримує повернення авансу. Такі операції здійснюються здебільшого між пов'язаними відносинами власності суб'єктами задля штучного збільшення вартості чи зміни структури їхніх активів, зниження податкових зобов'язань тощо.

Бухгалтерський облік кредиторської заборгованостей в Україні регулюється такими законодавчими актами, як: Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», НП(С)БО 11 «Зобов'язання», НП(С)БО 13 «Фінансові інструменти», Податковий кодекс України.

Контроль кредиторської заборгованості повинен забезпечувати своєчасність погашення договірних зобов'язань. Це, в свою чергу, дозволяє підприємству уникнути збитків у вигляді фінансових санкцій. Крім матеріальних вигід, ефективний контроль сприяє встановленню позитивного іміджу підприємства у бізнес-середовищі, що підвищує рівень довіри партнерів, збільшує ймовірність підписання контрактів на більш вигідних умовах.

Отже, за результатами дослідження можна дійти таких висновків:

1. Аналіз ситуації на підприємствах України свідчить про необхідність широкого впровадження дієвого внутрішньогосподарського контролю за розрахунками з кредиторами. Це забезпечить управлінський персонал достовірною, вчасною, максимально повною інформацією про стан, структуру та динаміку відносин з контрагентами і

допоможе правильно визначити основні напрямки діяльності та завдання, які постають перед суб'єктом господарювання.

2. Необхідною умовою якісного інформаційного забезпечення обліку заборгованості є визначення її сутності та проведення класифікації. Для цього заборгованість необхідно визначати як синтезовану економічну категорію та визначати природу її виникнення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончарук Р. П. Сутність та класифікація кредиторської заборгованості: колізії наукових підходів. *Вісник ЖДТУ: економічні науки*. 2013. № 1. С. 48–51.

2. Чорненька О. Б. Аналіз наукових підходів щодо сутності кредиторської заборгованості та її класифікації. *Вісник економічні науки.* 2017. № 20. С. 207–212.

3. Хохлов М. П., Корнієнко О. С. Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю підприємства. *Економіка і суспільство.* 2017. № 10. С. 402–407.

4. Майборода О. Є., Косарєва І. П., Корабейнікова І. О. Характеристика сутності та поняття дебіторської і кредиторської заборгованості. *Економіка і суспільство.* 2018. № 15. С. 396–402.

5. Томчук Е. Ф. Аналітичне забезпечення управління кредиторською заборгованістю підприємства. *Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Ґжицького*. 2016. № 2 (69). С. 160–164.

Череп Алла,
д-р екон. наук, професор;
Воронкова Валентина,
д-р фін. наук, професор,
Запорізький національний університет

ФОРМУВАННЯ ПЛАНУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕРЕРВНОСТІ І ВІДНОВЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЧЕРЕЗ КІБЕРБЕЗПЕКУ

Згідно із звітом 2019 року, 60 % кібератак можна пояснити неадекватною поведінкою людей [1]. Завдяки розгортанню нових цифрових інструментів для прискорення зв'язку та обміну даними проекти можуть бути виконані поспішно, деякі користувачі не повністю оволоділи своїми новими робочими інструментами. У контексті безпеки даних людські помилки можуть бути пов'язані із «зловживаннями» інструментів для спільної роботи. Вони є причиною інцидентів із безпекою, з якими стикаються компанії, які не можна ігнорувати. Можна назвати основні типи людських помилок, які впливають на безпеку даних: 1) покращити видимість для користувачів, щоб контролювати ризики безпеки даних; 2) переглянути права доступу для покращення видимості, виявлення та виправлення людських помилок; 3) зберегти автономію користувача як фактор ризику для безпеки. Як засвідчило опитування CESIN, 80% опитаних CISO визначили управління загальним доступом співробітниками як головний ризик для даних компанії [2].

Як засвідчив аналіз, кілька років тому користувач залежав від IT для обміну даними. Обмін був можливий лише через файлові сервери, створені та контрольовані IT-відділами. Сьогодні відбувається зміна парадигми, так як користувач став адміністратором своїх акцій. Він має у своєму розпорядженні безліч інструментів, які дозволяють йому легше створювати простори для спільного використання та обміну вмістом. Користувач тепер сильно впливає на свої дані. Крім того, помилки конфігурації або недбалість адміністратора чи співробітника становлять 33 % інцидентів безпеки, з якими стикаються компанії у 2021 році [2]. Наслідки цих дій можуть бути серйозними та призводити до серйозних ризиків: витоку даних, втрати довіри, поганої репутації, недоступності послуги.

Кожна організація чи підприємство повинні мати План забезпечення безперервності діяльності і План відновлення діяльності, яка полягає в тому, щоб гарантувати підтримку, а потім нормальне відновлення діяльності компанії та/або IT-процесів. Якщо заходи, визначені під час розробки залежать від специфіки компанії, то слід: 1) уявити кризові сценарії та їхній вплив на компанію; 2) визначити критичні бізнес-активи та дані; 3) визначити ролі команди, відповідальної за застосування Плану забезпечення безперервності діяльності і План відновлення діяльності 4) оновити плани відповідно до еволюції інфраструктури компанії. Комп'ютерні дані дуже довго зберігаються, помилково вважаються остаточно знищеними або втраченими, але в більшості випадків їх можна відновити. Відновлення даних необхідно довірити кваліфікованому фахівцеві, здатному поставити точний діагноз і застосувати відповідні засоби [3].

У цьому плані важливо виділити структрні компоненти Плану забезпечення безперервності діяльності і Плану відновлення діяльності.

Централізоване управління дає IT-командам можливість централізовано контролювати, керувати та налаштовувати тисячі пристроїв незалежно від того, де працюють кінцеві користувачі – у польовому офісі чи за кухонним столом. За допомогою Digi Remote Manager IT-менеджери можуть відкривати або закривати мережу на рівні окремих співробітників. Виконання протоколу безпеки та оновлення мікропрограми легше та безпечніше з Digi Remote Manager. Підключення для віддалених місць, з'єднання може бути серйозною проблемою для людей, які живуть у віддалених передмістях або сільській місцевості, або навіть у високих будівлях. Power over Ethernet (POE) на захищених розширювачах Digi LTE дозволяє віддаленим працівникам ізолювати найкращий прийом сигналу в робочому середовищі, а потім прокладати єдиний захищений кабель до домашнього офісу. Підготовка до наступної кризи: бізнес-лідери та IT-менеджери повинні підготуватися до будь-якого сценарію, включаючи тривалий період або повернення співробітників, які працюють за межами підприємства та потребують віддаленого підключення до корпоративної мережі. Світ змінився, як і робоча сила, і кількість людей, які працюють віддалено, тобто з дому, ніколи не була такою. Ця величезна тенденція до зростання створює навантаження на корпоративні IT-відділи, оскільки вони прагнуть забезпечити віддалених працівників надійним зв'язком,

одночасно керуючи ризиками небезпеки мережі. Через цю тенденцію та уроки, отримані від пандемії COVID-19, стільниковий зв'язок із безпекою підприємства є однією з найкращих довгострокових інвестицій, які може зробити бізнес. Рішення Digi можуть допомогти зменшити навантаження на IT-персонал. Це полегшує аспект безпеки IT-роботи, звільняючи їх від зосередження на більш орієнтованих на бізнес питаннях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Gary Miller, "60 % des petites entreprises qui subissent une cyberattaque font faillite dans les six mois", The Denver Post, 23 octobre 2016. URL : https://www.denverpost.com/2016/10/23/small-companies-cyber-attack-out-of-business/

2. 2019 Cost of a Data Breach Report, Ponemon Institute LLC, 2019. URL : https://www.ibm.com/security/data-breach

3. Череп А. В., Воронкова В. Г., Череп О. Г., Нікітенко В. О. Експоненційні технології як економічний ресурс концепції цифрової економіки. Innovative resources of modern science (Інноваційні ресурси сучасної науки) : collective monograph / Compiled by V. Shpak; Chairman of the Editorial Board S. Tabachnikov. Sherman Oaks, California : GS Publishing Services, 2022. URL : https://www.eo.kiev.ua/ua/content/148/

СЕКЦІЯ 4
БІЗНЕС-АНАЛІЗ, МОДЕЛЮВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ НА МАКРО- ТА МІКРОРІВНЯХ

Бабич Світлана,
канд. екон. наук, доцент;
Депутат Уляна,
здобувачка вищої освіти,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (м. Харків)

ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасні економічні умови, в яких вимушені функціонувати вітчизняні підприємства, носять невизначений і динамічний характер. На процес господарювання підприємства впливає значний обсяг взаємоузгоджених економічних, соціальних, організаційних, господарських, матеріальних і фінансових чинників. Головною метою усіх суб'єктів господарювання є максимізація їх позитивного впливу і раціональне їх застосовування для отримання фінансово-господарського результату. Економічний ефект виробничої діяльності підприємств, що позначається у грошовій формі, і є фінансово-господарським результатом.

Для оцінювання і аналізу рівня результативності всіх аспектів діяльності суб'єкта господарювання частіше за все застосовують відносні показники - показники рентабельності, які є всеохоплюючими показниками економічної користі від процесу виробництва. Рентабельність відображає прибутковість суб'єктів господарювання. Вона обчислюється зіставленням валового доходу або прибутку та витратами або використаними ресурсами. Рентабельність це показник ефективності, який характеризує рівень узагальненого ефекту в розрахунку на одиницю витрат. Тобто рентабельність є показником, який характеризує економічну ефективність, тому часто визначаючи рентабельність говорять про неї як про ефективність [2; 3].

Рентабельність також використовують як показник, що визначає рівень ефективності роботи, вкладених ресурсів, понесених затрат,

використання майна, тобто це показник, який відображає рівень прибутковості підприємства та процесу його господарювання. Однак не можливо охарактеризувати інтенсивність роботи суб'єкта господарювання за підтримки одного показника, тому в сучасній практиці застосовуються сукупність показників рентабельності, кожен з яких характеризує прибутковість підприємства з різних сторін. Проте всі ці показники являють собою відношення фінансових результатів до витрат чи вартості капіталу [1; 2].

Загалом система показників рентабельності відображає дві групи показників: рентабельність діяльності підприємства та рентабельність використовуваних ресурсів (рис. 1).

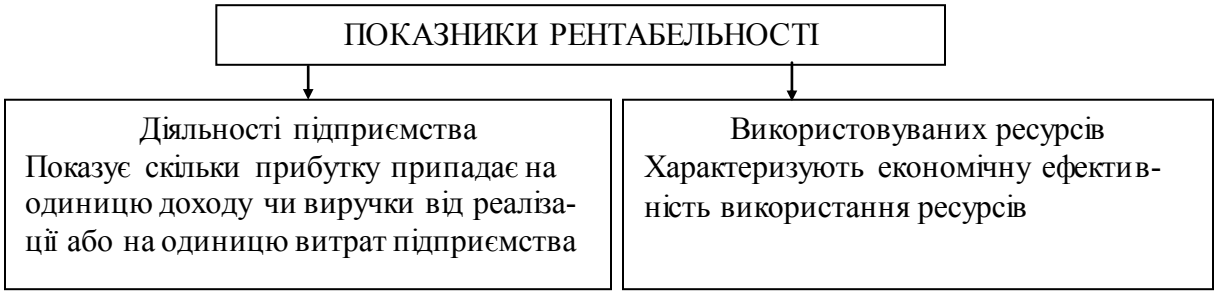

Рисунок 1 – Загальна система показників рентабельності підприємства

В різних джерелах наводяться наступні визначення рентабельності [2; 3]:

– рентабельність (від rentable - прибутковий, дохідний) – показник економічної результативності створення на організаціях, показує застосовування речових, трудових та фінансових ресурсів.

– рентабельність – міра прибутковості, економічності, дохідності роботи організації в цілому, прибутковість різних напрямів функціонування, корисність створення окремих видів продукції.

– рентабельність – відносний розмір прибутку, отриманого на кожну гривню вкладену чи витрачену на виготовлення кінцевого продукту.

– рентабельність – співвідношення прибутку з авансованою вартістю.

– рентабельність – узагальнюючий показник економічної результативності виробництва, що характеризує співвідношення між результатами фінансово-господарської діяльності і затратами на виробництво продукції.

– рентабельність – відносна характеристика ефективності діяльності підприємства.

Рівень ефективності функціонування будь-якого суб'єкта господарювання характеризують фінансові результати, отримані в результаті цієї діяльності, якими можуть бути як прибутки, збитки і рентабельність. Показники рентабельності діяльності організації відображають результати його господарської діяльності та розкривають ефективність роботи підприємства як в цілому, так і різних напрямків його діяльності.

Отже, до основних показників ефективності господарської діяльності підприємства доцільно віднести показники рентабельності функціонування суб'єкту господарювання, які відображають весь спектр результатів його господарської діяльності та характеризують результативність роботи підприємства в цілому, так і різних напрямків його діяльності зокрема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фінансова діяльність підприємства : підруч. / Бандурка О. М., Коробов М. Я., Орлов К. І. та ін. Київ : Либідь, 1998. 312 с.

2. Гримчуцький Т. С., Карапетян О. В., Погріщук Б. В. Економіка підприємства. Київ : КНЕУ, 2010. 347 с.

3. Ємельянов О., Петрушка Т., Симак А. Показники ефективності використання виробничих ресурсів, як інструменти діагностики господарської діяльності підприємств. *Економіка та суспільство*. 2022. № 36. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1146

Бабич Дмитро,
д-р екон. наук, професор;
Ільченко Данило,
здобувач вищої освіти,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (м. Харків)

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасно функціонуюче економічне середовище характеризується посиленням та динамізмом конкурентної боротьби між різними суб'єктами господарювання за власних споживачів. Відповідно в сучасних ринкових умов організації на ряду зі здійсненням бізнес-процесу постійно протистоять мінливим факторам зовнішнього середовища та впроваджують заходи зниження ризику діяльності. Усі зазначені аспекти підвищують актуальність управління конкурентоспроможністю на вітчизняному і особливо зарубіжному ринку. На тлі глобальних тенденцій задля зайняття лідируючих позицій керівники компаній впроваджують та удосконалюють моделі адміністрування підвищення конкурентоспроможності, відповідно сучасним вимогам та виокремлюють даний аспект в ключове завдань функціональних напрямів й відповідно розвитку державної економічної політики [3].

Ключове місце у раціональному функціонуванні й одночасному підвищенні конкурентоспроможності компаній відводиться формуванню конкурентних переваг, бо саме вони окреслюють можливість лідируючих позицій за певними напрямами економічної діяльності та виокремлюють важелі впливу на співвідношення конкурентних сил. Як результат, повстає необхідність всебічного дослідження та формування ефективних управлінських інструментів задля посилення функціонування підприємницьких структур. Найважливішим вектором спрямування довгострокової перспективи є заходи управління відповідно побудованої стратегія розвитку компанії, що передбачає: постійний та обґрунтований процес нововведень; моніторинг оточення та запобігання або використання методів зниження ризику; впровадження мобільно-сформованої організаційної системи здійснення бізнес-процесу, який буде безперешкодно адаптуватися до змін зовнішнього оточення.

Впровадження удосконаленої системи управління та сприймання інновацій може забезпечити компанії значний сегмент на ринку. Дані зміни адекватно окреслюють ситуацію у зовнішньому середовищі функціонування й повинні відповідати певним умовам [1]:

1. Готовність до інноваційної діяльності з урахуванням наявності різнопланових ресурсів, що здатні протистояти змінам.
2. Цілісність запропонованих заходів, що охоплюють всі аспекти діяльності підприємств, так як зміни повинні відбуватися комплексно.
3. Організована послідовність реалізації заходів, ефективна взаємодія між усіма обов'язковими параметрами виробництва.
4. Кінцевий результат оновлення повинен бути спрямований на покращення якості продукту та задоволення забаганок споживачів.
5. Поступове впровадження і обґрунтованість змісту заходів, що намічені задля покращення певних аспектів функціонування.

Виконання зазначених аспектів задля розвитку передбачає постійне підвищення професійно-інтелектуальних навичок співробітників компанії, покращення та відповідність сучасним реаліям рівня знань, посилення ролі адміністрування з приводу впровадження інновацій [2]. Залучення креативних, традиційних та нетрадиційних методів управління інноваційним вектором розвитку в компанії, нестандартного бачення функціонування бізнес-процесу та розподілення ресурсів є запорукою певних переваг. Одним з таких унікальних складових конкурентоспроможності підприємства доцільно вважати організаційну культуру, яка є фундаментом посилення професійної активності та ділової поведінки співробітників для зменшення неоднозначності. Правильно побудована організаційна культура є більш дієвою, ніж жорсткі адміністративно встановлені правила.

Напрямами по залученню споживачів завдяки створенню додаткових споживчих якостей продукції є результатом використання інтелектуальних активів, технологічного вдосконалення бізнес-процесів і адаптивних стратегій управління [4]. Дані аспекти створюють додаткові переваги та інноваційно-спрямований потенціал підприємства (рис. 1).

Рисунок 1 – Напрями конкурентоспроможності підприємства

Задля підвищення конкурентоспроможності суб'єкта важливим є системи управління організацією або її окремими підсистемами, відповідно мінливому оточенню. Процес управління загальною системою й конкурентоздатністю залежить від ефективності виробництва та спрямованості на бажані результати з мінімальними затратами. Також важливо використання новітніх підходів до довгострокового планування, що ґрунтується на прогнозах майбутнього стану компанії та узгоджується з усіма напрямами реалізації цілі. Саме пошук способів покращення конкурентоздатності підприємства повинен здійснюватися на альтернативній основі за кількома спектрами діяльності й від того наскільки доцільно обрана стратегія, буде залежати високоефективна господарська діяльність та відповідно конкурентоспроможність компанії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гайдук В. А. Конкурентоздатність в умовах сучасного ринку. *Економіка та держава*. 2017. № 2. С. 16–17.

2. Дашко І. М. Дослідження основних методів оцінювання рівня конкурентоспроможності підприємств. *Економіка та держава.* 2020. № 5. С. 108–110.

3. Котлик А. В. Удосконалення бізнес-процесів підприємства на основі оцінки їх конкурентоспроможності. *Проблеми управління соціально-економічним розвитком України :* матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції молодих вчених та студентів. Харків : ВБ «Фактор», 2018. С. 870–874.

4. Шершньова З. Є., Оборська С. В. Стратегічне управління : навч. посібник. Київ : КНЕУ, 2011. 384 с.

Бабич Світлана,
канд. екон. наук, доцент;
Хрущ Олеся,
здобувачка вищої освіти,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (м. Харків)

ФОРМУВАННЯ СПРИЯТЛИВОГО СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО КЛІМАТУ

В умовах постійно мінливих факторів макросередовища, під впливом науково-технічного прогресу значно змінюється характер та зміст праці, що опосередковано відображається на психологічному стані людини та потребує від співробітників зміни мислення, швидкості адаптації та реакції до нових умов, тому для продуктивного управління менеджери повинні діагностувати стан атмосфери у колективі за допомогою різноманітних засобів (спеціально розроблені анкети та соціометричні запитання, які дозволяють встановити групові взаємовідносини і обстановку, виявити не сумісництво індивідуумів та встановити причини цих явищ), щоб швидко та своєчасно реагувати на існуючі проблеми та внести певні корективи для запобігання виникнення протиріч між членами групи. На підставі отриманих результатів в даній ситуації перед керівником постає головна задача, щоб з користю використати індивідуальні особливості кожного працівника та відповідно регулювати взаємовідносини у колективі, враховуючи, що часто причиною незадоволеності працівників являються фактори: успішності, функціональні фактори, управлінські фактори та психологічні фактори [1].

Таким чином схему, яка демонструє та враховує головні чинники, що зумовлюють задоволеність співробітників запропонованою роботою, а також створюють відносно стійкий психологічний настрій можна представити у сукупності різних компонентів (рис. 1). Дана схема є цікавою для керівника, бо дозволяє запобігати конфліктності в колективі, через безпосередній контакт з кожним співробітником та організацію згуртованості колективу, одночасно він має володіти такими особистісними характеристиками: визначеність та усвідомленість

організації праці підлеглих, цілеспрямованість на вирішення поточних завдань, тактовність при спілкуванні, дієвість зворотних зв'язків, вимогливість до себе і колективу, критичність, відповідальність за дію колективу.

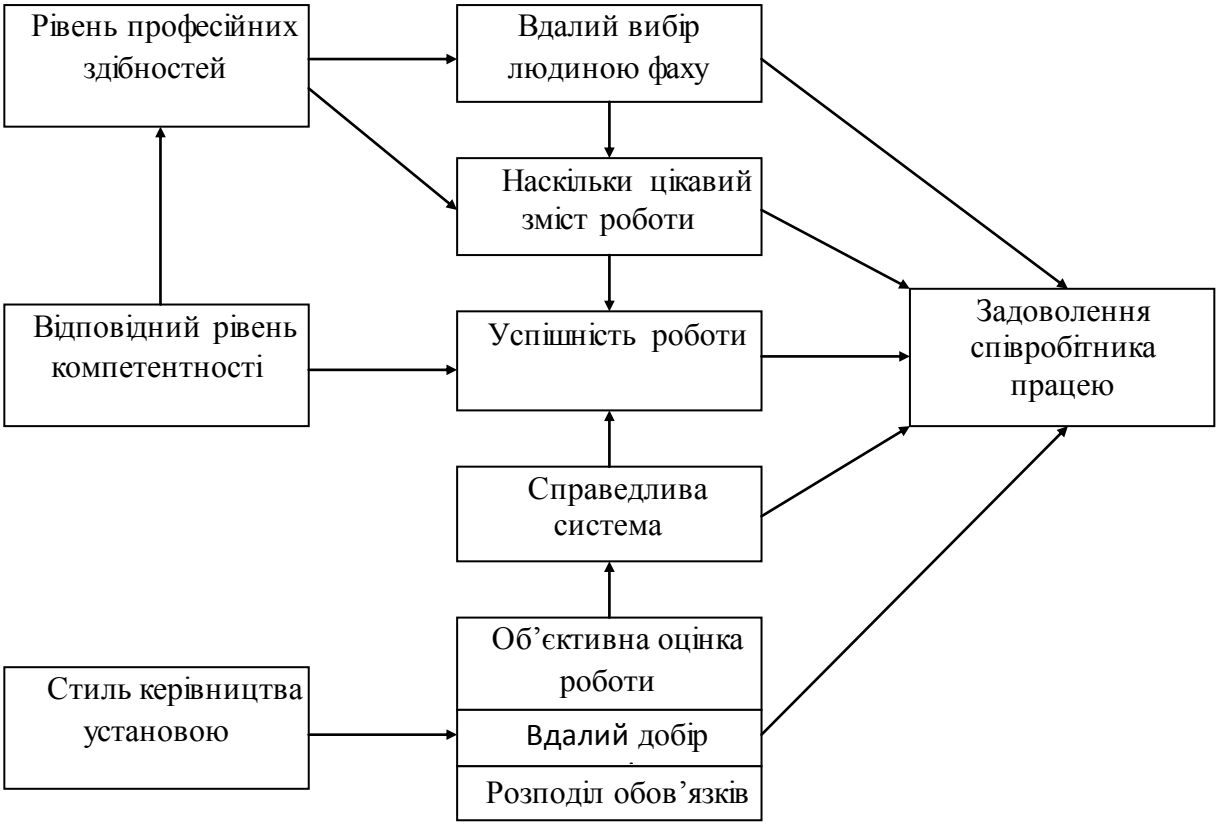

Рисунок 1 – Чинники, що зумовлюють вплив різних компонентів на задоволення працею [3]

Одним з основних підходів підвищення ефективності підприємства є формування сприятливого соціально-психологічного клімату, що представляє систему стійких відносин між співробітниками колективу та середовище, в якому існують багатогранні форми діяльності, передбачаючи взаємодію членів трудової групи, як слідство впливає на результативність їхньої спільної діяльності та залежить на скільки вони будуть задоволені самим процесом мотивування по досягненню поставлених задач [2, с. 110].

На наш погляд багато керівників вважають, що створення сприятливої атмосфери у колективі не є важливим, але вона не тільки ефективно оказує дію на бажані результати, а й цілком мотивує людину на розвиток свого потенціальних можливостей, тобто продуктивність спільної діяльності колективу залежить від того, якою мірою надаються можливості

реалізовувати свої індивідуальні здібності, так і сприяти розвитку колективу в цілому, у зв'язку з цим встає необхідність в поліпшені емоційної взаємозалежності, процесу між особової взаємодії.

Уявлення про загальну, притаманну реальній дійсності картину щодо даної проблеми по створенню сприятливої атмосфери, свідчить про те, що у наш час є актуальним питання ефективної організації та управління людськими ресурсами, регулювання між ними дружніх відносин, створення гарної комунікації з використанням виховних і психотерапевтичних дій, посилених позитивною мотивацією.

В процесі життєдіяльності у роботі кожного колективу виникає багато не передбачуваних ситуацій, які можуть здійснити негативний вплив на існуючу психологічну атмосферу в організації, тому на нашу думку, соціально-психологічний клімат важко будується та підтримується, відповідно небажано мати виокремлювати певних працівників, які б займали особливе місце у колективі, пам’ятаючи, що негативні емоції інших членів значно погіршують виконання виробничих задач. Також хотілось би зауважити, що наявність керівника, з авторитарним стилем, який нав’язує тільки свою точку зору в роботі і між особистих стосунках тільки значно погіршує атмосферу у колективі, а навпаки відсутність натиску зі сторони керівництва значною мірою оказує позитивну дію, цей факт підтверджується дослідженнями даної проблеми та свідчить про те, що іноді не сприятлива атмосфера повергає до зниження зацікавленості в результатах діяльності, підвищення рівня плинності персоналу, зниження мотивуючих факторів тощо. В результаті ретельного дослідження соціально-психологічного клімату, особливо в виробничих колективах, нами було встановлено, що матеріально-технічні та організаційно-управлінські умови значно впливають на побудову сприятливої атмосфери, тому що процес розподілу праці у таких колективах передбачає залежність заробітної плати від забезпечення робочого місця усіма необхідними ресурсами, а даний аспект передбачає рівноправні можливості для всіх членів колективу у досягненні загальної цілі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Соснін О. В., Воронкова В. Г. Філософія гуманістичного менеджменту (соціально-політичні, соціально-економічні, соціально-антропологічні виміри) : навчальний посібник / О. В. Соснін, В. Г. Воронкова, М. А. Ажажа. Запоріжжя : Дике поле, 2016. 356 с.

2. Хейз Нікі. Успіх – один на всіх: Основні аспекти ефективного керівництва командою / перев. з англ. Дніпропетровськ : Баменс Бізнес Букс, 2005. 240 с.

3. Хмелевська А. Ю. Методичні положення щодо діагностування та корекції соціально-психологічного клімату на підприємстві. *Вісник соціально-економічних досліджень*. Одеса : Одеський національний економічний університет, 2015. № 56. С. 107–113.

Бабич Світлана,
канд. екон. наук, доцент;
Кулабухов Микита,
здобувач вищої освіти,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (м. Харків)

ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Реалізація інвестиційної діяльності підприємства характеризується провідним чином розширеним відтворенням основних засобів, яке потребує відповідного ресурсного забезпечення, тобто формування необхідних інвестиційних ресурсів. Застосування комплексної системи стратегічного управління підприємством передбачає обґрунтування мети розвитку та декомпозиція цілей, урахування інвестиційних ресурсів на вході та їх ранжування відповідно досягнення цілей, оцінювання впливу зовнішніх факторів, результуючі, ресурсні та функціонально-організаційні групи елементів. Спираючись на системний підхід на вході в процес відтворення знаходяться економічний, фінансовий, матеріальний та трудовий потенціал, тобто структурні елементи системи, на виході – результат перетворення сукупного потенціалу в продукт, який має натуральну та вартісну форму.

Інвестиційна діяльність підприємства відображається у кількісних та якісних змінах та спирається на фундаментальні визначення його елементів: сукупність бізнес-процесів, адаптація до трансформаційних змін, спроможність нівелювати негативного впливу ринкового середовища, можливість запобігання ризикам, довго тривалість формування та поліпшення потенціалу підприємства, інтеграційні процеси всередині організаційної структури, підвищення рівня працездатності підприємства. Виходячи з постулату, що розвиток є процесом, тому зміни якісних та кількісних характеристик приводять до довгострокового покращення господарської системи підприємства [1].

В умовах ринково орієнтованої економіки роль об'єкту інвестування набуває особливого значення. На перший план для будь-якого інвестора, що прийняв рішення щодо фінансування певного проекту, виходить досягнення мети інвестування; таким чином, об'єкт інвестування

стає засобом для досягнення визначеної мети. Природно постає питання щодо фінансування інвестиційних проектів. На цьому етапі на перший план виходить проблема пошуку інвестиційних ресурсів.

Узагальнюючи економічну сутність інвестиційних ресурсів на мікрорівні необхідно окреслити їх наступні визначення:

- інвестиційні ресурси, як потенційне джерело доходу та позитивного економічного чи соціального ефекту, але за умов ефективності їх управління;

- інвестиційні ресурси, як універсальна грошова форма капіталу, що має різноманіття форм і визначень, та для її безпосереднього застосування в процесі інвестування вимагає в більшості випадків трансформувати її в інші форми;

- інвестиційні ресурси, як об'єкт купівлі та продажу на інвестиційному ринку тобто є об'єктом ринкових відносин;

- інвестиційні ресурси, як джерело доходу підприємницької діяльності, і є фактором ризику, що характеризується можливістю фінансових втрат, а також перспективою повного банкрутства;

- інвестиційні ресурси, як фінансовий резерв, що забезпечує вивільнення капіталу за умов ліквідності та можливості їх реалізації за ринковою вартістю;

- інвестиційні ресурси, як об'єкт маніпулювання часовими перевагами, що відображається в альтернативі вибору об'єктів інвестування з різним рівнем прибутковості, та терміном окупності [2, 3].

Інвестиційні ресурси підприємства в залежності від джерел формування можна розділити на власні і залучені. Саме інвестиційні ресурси використання котрих забезпечує результативність виробництва, віддзеркалюють напрямки інвестиційної діяльності підприємств, а їх ефективне використання, формує умови підвищення рівня конкурентоздатності підприємства та сприяє динамічному розвитку бізнес процесів. Джерела формування інвестиційних ресурсів підприємства завдяки інвестиційному ринку схематично можна відобразити наступним чином: кошти фізичних та юридичних осіб, державі національні та іноземні, які можуть залучатися підприємством безпосередньо або через банківську сферу (рис. 1).

Рисунок 1 – Формування інвестиційних ресурсів підприємства через інвестиційний ринок [4]

Забезпечення інвестиційного процесу досягається за допомогою органічного поєднання джерел формування інвестиційних ресурсів, методів фінансування та методів управління інвестиційним процесом. Усі напрямки і форми інвестиційної діяльності організацій здійснюються за рахунок саме інвестиційних ресурсів, ефективне використання котрих підвищує результативність виробництва, ступінь конкурентоздатності продукції, сприяє динамічному розвитку економічних процесів.

Інвестиційна стратегія, що є невід'ємною складовою успішної діяльності будь-якого підприємства, має бути узгодженою наявними та потенційними джерелами формування капіталу підприємства, ґрунтуватися на спостереженні результатів та ефективності програм розвитку підприємства, ураховувати співвідношення очікуваної прибутковості, термінів досягнення цілей та вартості й можливостей залучення ресурсів [4; с. 45].

Реалізація інвестиційної стратегії протікає під впливом ризиків, та використання заходів запобігання деструктивного впливу, які варто враховувати при формуванні стратегії. До негативних і деструктивних факторів відносять: невідповідність розвитку суб'єкта господарювання трансформаційним змінам зовнішніх умов розвитку; втрата адекватного контролю реалізації заходів запобігання ризиків; негативні тенденції фактичних показників ефективності; висока ймовірність втрат через поширення світової кризи; недооцінка ризиків інвестиційної діяльності, та її низька ефективність; неадекватність системи і структури виробництва масштабам стратегічного розвитку

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуткевич С. О., Смик Р. Ю., Занозовська О. Г. Пріоритети інвестиційної діяльності в сучасних умовах : монографія. Харків : Діса плюс, 2019. 172 с.

2. Потенціал і розвиток бізнесу : навч. посіб. / за ред. О. М. Полінкевич, Л. В. Шостак. Луцьк : Вежа-Друк, 2019. 592 с.

3. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 № 1560-XII / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text (дата звернення: 22.03.2023).

4. Стратегія розвитку: інвестиційний вимір : монографія / С. О. Гуткевич та ін. ; за ред. д-ра екон. наук, проф. Гуткевич С. О. Харків : Діса плюс, 2016. 162 с.

Бабич Світлана,
канд. екон. наук, доцент;
Савєльєв Роман,
здобувач вищої освіти,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (м. Харків)

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ МОДЕРНІЗАЦІЄЮ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Сучасний етап розвитку економіки України, умови пов’язані з пандемією та воєнним станом значно вплинули на функціонування підприємств, посиленням негативного впливу зовнішніх факторів і посиленням їх тиску на внутрішнє оточення. Стратегії управління розвитком має вирішувати завдання забезпечення майбутньої життєдіяльності за рахунок підтримки постійної відповідності потенціалу підприємств вимогам ділового середовища і зовнішнього оточення. У зв'язку з цим необхідно наукове обґрунтування процесу модернізації можливостей підприємства, яке має передбачати: розробку альтернативних варіантів стратегії розвитку підприємства; вибір оптимального з них; послідовну реалізацію; перебудову керуючої системи з метою підвищення її гнучкості та адаптивності до змін у навколишньому середовищі, сприйнятливості до нововведень в процесі використання стратегічного потенціалу підприємства.

Умови сучасної дійсності вимагають від суб’єктів господарювання використання підходів стратегічного управління результатом дій якого є модернізація процесу виробництва та управління. Водночас розвиток підприємства потребує чітко визначених кроків по розробці та впровадженню і реалізації системи заходів. Підприємства, які чітко бачать своєї стратегічні орієнтири та окреслені напрями модернізації господарської діяльності, зазвичай досягають встановлених цілей та укріплюють свої ринкові позиції. За допомогою сучасних методів управління компанії підвищують свою ефективність [1].

В умовах світової кризи підвищенню економічної ефективності підприємства вченими приділяється все більше та ретельної уваги. Задля удосконалення системи управління стратегічним розвитком передбачається трансформування окремих напрямів бізнес-операцій, що передбачає відмову від не рентабельних спрямувань та одночасне розвинення й удосконалення додаткового спектру послу, стосовно здійснення ремонту транспортних засобів на тлі покращення технологічного озброєння.

Стратегічні резерви підвищення економічної ефективності базується на пошуку шліхів і можливостей модернізації господарської діяльності, зменшення витрат за рахунок раціонального та оптимального використання різнопланових ресурсів суб'єкта господарювання. Оскільки ефективність стратегічного розвитку включає в себе ефективність використання виробничого, фінансового, управлінського та кадрового потенціалу, тому й шляхи покращення її структуровані відповідно до організаційної структури управління суб'єктом господарювання, яка потребує відповідної модернізації (рис. 1).

Результативність стратегічного управління модернізацією можлива при використанні алгоритму процесу його реалізації, який охоплює декілька взаємопов'язаних кроків, зокрема: обґрунтування напрямів модернізації підприємства; визначення цілей і завдань модернізації; оцінювання й аналіз трансформаційних змін структури виробництва; визначення конкурентних переваг та сильних і слабких сторін; опрацювання стратегічних альтернатив; вибір і реалізація стратегії; оцінка стратегічних позицій. Ефективність процесу модернізації підприємства вимагає втілення у практику наступних дій: реструктуризація системи управління; визначення переваг у конкурентній боротьбі, активізація діяльності по запобіганню ризикам функціонування; застосування сучасних методик моніторингу стратегічного розвитку, оцінювання ефективності елементів системи управління; інтегральна оцінка стратегічного розвитку підприємства [2].

Рисунок 1 – Стратегічне управління модернізацією на підприємствах [3]

Стратегічне управління модернізацією підприємства вимагає проведення наступних дій: окреслення структури потенційних можливостей (потенціал елементів); більш ретельне дослідження конкурентних переваг і аналіз слабких сторін функціонування підприємства;

формування та впровадження методики діагностики стратегічного розвитку, виявлення взаємопов'язаного впливу окремих елементів; встановлення інтегрального показника оцінки конкурентоспроможності; розробка стратегій по зміцненню й розвитку потенціалу. Водночас механізм підвищення ефективності стратегії розвитку має бути гнучким і здатним до своєчасного корегування, та забезпечувати збільшення обсягів виробництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаптивне управління підприємствами в умовах неотехнологічного відтворення : монографія / за ред. О. В. Ареф'євої. Київ : НАУ, 2020. 260 с.
2. Післякризовий розвиток економіки України: засади стратегії модернізації : аналітич. доп. / Жаліло Я. А., Покришка Д. С., Белінська Я. В., Бережний Я. В. та ін. Київ : НІСД, 2012. 144 с.
3. Вовк О. М. Детермінанти модернізації підприємств інфраструктурної сфери: теорія, методологія, практика. Київ : ФОП Маслаков, 2020. 480 с.

Білаш Вікторія,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»;
Дорошенко Ганна,
д-р екон. наук, професор,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (м. Харків)

МІСЦЕ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ В ІННОВАЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ

Розвиток ефективної системи технологічного трансферу на фундаменті співробітництва малих та середніх підприємств з великими виробничими організаціями, ВНЗ, науково-дослідними інститутами сприяє активізації інноваційної діяльності, розширенню галузі наукових досліджень та розвитку наукомістких виробництв. Для визначення місця трансферу технологій в інноваційному процесі необхідно розглянути суб'єкти, які безпосередньо беруть у ньому участь.

Процес технологічного трансферу передбачає участь кількох функціонально різних суб'єктів, ключовими з яких є розробники технологій та реципієнти. У своїх роботах, присвячених трансферу технологій, багато дослідників пропонують класифікувати учасників процесу трансферу технологій за трьома ключовими групами суб'єктів: автори (розробники) технологій, технологічні інвестори та посередники (суб'єкти технологічного трансферу).

Домовленості про інвестування, які фінансує замовник, укладаються з розробниками технологій у формі науково-технічних проєктів, угод про створення спільних компаній або спільне патентування, в якому кожній стороні належить обумовлена частка на результати науково-дослідної та виробничої діяльності.

Аналізуючи зарубіжний досвід здійснення трансферу технологій, ми дійшли висновку, що величезне значення в організації та здійсненні процесу трансферу результатів науково-дослідних робіт мають такі суб'єкти інноваційної діяльності, як центри трансферу технологій, науково-технологічні парки, консалтингові компанії, технологічні майданчики, коучинг-центри, інститути венчурного фінансування які утворюють третю групу учасників процесу трансферу технологій. Дані суб'єкти інноваційної діяльності, по суті, не є інвесторами, надають значну

підтримку у передачі технологій, залученні інвесторів та технологічних партнерів, надаючи цілий спектр додаткових послуг [1, с. 268].

На наш погляд, одним із найважливіших завдань у просуванні технології є пошук потенційного партнера та стратегічного інвестора, готових стати співвласниками інноваційної компанії. Співпраця з цими суб'єктами приваблива для власника технології з ряду причин: отримання фінансування для комерціалізації високотехнологічних розробок, користування послугами з загального менеджменту, отримання доступу до каналів збуту на міжнародних ринках, отримання інформації про ринки та галузі, отримання допомоги у реалізації проекту із боку кваліфікованих експертів.

Визначаючи місце трансферу технологій в інноваційному процесі, слід зазначити наявність розгалуженої мережі зворотних зв'язків як між сусідніми, так і віддаленими ланками інноваційного процесу, схильність до кооператійних зв'язків як всередині компанії, так і за її межами, багатоваріантність джерел фінансування високотехнологічних розробок, розширення можливостей використання зовнішніх джерел знань та технологічної інформації поряд із власними результатами науково-дослідної діяльності.

Зарубіжний та вітчизняний досвід дає всі підстави вважати, що трансфер технологій є стратегічно важливою складовою інноваційної діяльності, ключовою умовою для ефективного впровадження та освоєння наукомістких розробок та фактором, що забезпечує перманентність передачі науково-технічної інформації на всіх етапах виробництва високотехнологічної продукції. Високотехнологічний трансфер є початковою стадією інноваційного процесу та пронизує всю систему організації інноваційної діяльності сучасних підприємств. Потоки технологій включають множинні інновації різного ступеня радикальності, завдяки яким компанія одномоментно отримує переваги від покращуючих інновацій і визначає вектор базисної інновації [2, с. 312]. Трансфер технологій виступає у форматі перманентного потоку високотехнологічних розробок, що охоплює всіх учасників інноваційного процесу та пронизує всю систему відносин між ними, що ґрунтується на внутрішньофірмовому та міжфірмовому співробітництві. Під даним співробітництвом слід розуміти передачу науково-технічної інформації, технологічного досвіду між виробничими відділами та науково-дослідними підрозділами компанії, безперервну роботу над поліпшенням властивостей та технічних параметрів продукції, що випускається.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Shore C., McLauchlan L. «Third mission» activities, commercialisation and academic entrepreneurs. *Social Anthropology*. 2012. Volume 20, Issue 3. P. 267–286.

2. An exploration of business model development in the commercialization of technology innovations / Dmitriev V., Simmons G., Truong Y.n., Palmer M., Schneckenberg D. *R&D Management*. 2014. Volume 44, Issue 3. P. 306–321.

Бугріменко Роман,
д-р екон. наук, доцент,
Державний біотехнологічний
університет (м. Харків)

ОЦІНКА ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Методологія BSC визначає чотири перспективи проекту, які дозволяють компаніям точніше визначити, наскільки вони близькі до досягнення своїх пріоритетних цілей: маркетингова перспектива; внутрішня перспектива; фінансова перспектива; розвиваюча перспектива.

Відповідно до матриці виділяються чотири сфери, кожна з яких має різний обсяг діяльності і які визначають вимоги зазначеної системи.

При використанні індикаторів необхідно дотримуватися кількох умов: компанії повинні мати складні інформаційні та комунікаційні системи; при створенні інформаційної системи для конкретного бізнесу необхідно враховувати культуру та організаційну філософію компанії; система оцінювання має відповідати політиці компанії.

Доцільність і необхідність використання методу BSC слід оцінювати за наступною матрицею (рис. 1).

Діагностична система показників

Інтерактивна система показників

Чи здатне підприємство функціонувати?	**Так**	**Ні**
Так	**1** Повний контроль над діяльністю підприємства	**2** Втрата господарської стійкості
Ні	**3** Загроза надмірного фокусування діяльності	**4** Втрата контролю над підприємницькою діяльністю

Рисунок 1 – Матриця оцінки господарських ситуацій

Загальна система індикаторів за кожним прогнозом (фінансовий, маркетинговий, внутрішній та розвитку) наведена на рис. 2.

Рисунок 2 – Система показників аналізу організаційно-економічного розвитку згідно з методикою BSC

Застосування цієї техніки включає реалізацію наступного алгоритму:

1) Визначення цілей і орієнтація цілей для дій: чого ми прагнемо досягти?

2) Вибір показників стратегії розвитку компанії: що важливіше?

3) Когнітивні показники: що вони вимірюють?

4) Прогнозування результатів: що потрібно виміряти та змінити?

5) Узгодження: кому воно потрібне?

6) Розробка наступних дій: куди ви йдете зараз?

Іншим прикладом аналізу розвитку бізнесу на основі ринкових цінностей є метод Т. Коупленда, Т. Коллера та Дж. Мурріна [1, с. 132–137], співробітників консалтингової групи «McKinsey». Дослідження стосується процесу розвитку компаній. Крім того, показник вартості підприємства приймає різні значення в залежності від об'єктивного стандарту розрахованої акціонерної вартості: цінність для інвесторів, цінність для суспільства, оцінка кредиторами тощо.

У рамках цієї концепції пропонується використовувати формулу для оцінки можливостей компанії. Це дозволяє визначити цінність перспектив розвитку компанії:

$$\begin{matrix} Вартість \\ росту \end{matrix} = k \times n \times \left[\frac{R - WACC}{WACC(1 + WACC)} \right], \qquad (1)$$

де k – частка чистого прибутку, яка інвестується в проекти для зростання.

n – кількість років, під час яких компанія інвестує у своє зростання.

R – прибутковість вкладеного капіталу;

WACC – середня вартість капіталу.

Відповідно до цього підходу, якщо компанія показує стабільне довгострокове зростання вище середнього по галузі, то ми повинні дивитися на «горизонт» для цього часу (рис. 3) [1, с. 140–143].

Рисунок 3 – Розвиток підприємства згідно концепції вартості бізнесу

Кожен «горизонт» розвитку характеризується специфічною оцінкою, аналізом і управлінням цими процесами. Ми узагальнюємо результати дослідження методологічного підходу до оцінки та аналізу організаційних процесів і фінансових ініціатив. Слід зазначити, що можуть застосовуватися такі критерії: 1) Ефективність бізнесу або діяльності окремих його частин (бізнес-процесів). Це правило має

універсальний характер, оскільки воно використовується у всіх розглянутих методах. Важливою причиною використання цього правила є суперечливість економічного співвідношення «безмежні потреби – обмежені ресурси – обмежені економічні блага». 2) Процес течії часу. Використання даного критерію в економічних дослідженнях базується на механізмі перерахунку значень індексу за певний період часу.

Незважаючи на різні інструменти управління розвитком, більшість вітчизняних компаній все ще використовують традиційні фінансові показники та моделі. Звичайно, це може лише підвищити ефективність управління цим складним соціально-економічним явищем. Управління розвитком компаній базується на формулах оцінки коефіцієнта доданої вартості (економічної вигоди) та індикаторів основного капіталу [2, с.70].

Враховуючи вищесказане, жодна з існуючих концепцій вимірювання ефективності діяльності компанії не може точно визначити рівень розвитку компанії. Проте, на нашу думку, з усіх розроблених ідей збалансована система показників є найефективнішою для досягнення мети.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пономаренко В. С. Стратегічне управління розвитком підприємства : навч. посібник. Трідід. Х. : ХДЕУ, 2002. 640 с.

2. Бугріменко Р. М. Теоретичні аспекти інфраструктурного розвитку мереж роздрібної торгівлі. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2021. Вип. 2 (34). С. 65–74.

Войтенко Наталія,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Мискін Юрій Ігорович,
д-р екон. наук, доцент,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ГОТОВОЮ ПРОДУКЦІЄЮ ЗА ДАНИМИ ПРАТ «НОВОГРАД-ВОЛИНСЬКИЙ ХЛІБОЗАВОД»

Виробництво та реалізація готової продукції – це один з важливих етапів планування фінансових показників діяльності підприємства, оскільки чим більший ринок збуту, тим більший прибуток підприємства.

Розвиток харчової промисловості в Україні займає важливе значення для соціальних та економічних аспектів життєдіяльності суспільства, особливо після початку повномасштабного вторгнення.

Приватне акціонерне товариство «Новоград-Волинський хлібозавод» є одним з найбільших регіональних виробників хліба та хлібобулочної продукції в Житомирській області. Хлібозавод був заснований в 1944 році. Шануючи традиції та багаторічний досвід хлібопекарів, підприємство не зупиняється у своєму розвитку, постійно вдосконалюючи рецептури, розширюючи асортимент, оновлюючи технологічні лінії та посилюючи контроль якості.

Основною метою ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» є створення брендового продукту, обраного покупцями завдяки авторитету підприємства, якості продукту і його конкурентності, та створення ефективного бізнесу, що дозволяє постійно вдосконалювати виробництво [2].

Відповідно до НП(С)БО 9 «Запаси» готова продукція – це продукція, що виготовлена на підприємстві, призначена для продажу і відповідає технічним та якісним характеристикам, передбаченим договором або іншим нормативно-правовим актом [3].

У вартість готової продукції включається – вартість сировини та витрати на оплату праці.

Виробництво здійснюється у відповідності з вимогами ДСТУ ISO 22000:2019 «Системи управління безпечністю харчових продуктів», правилами та нормами безпеки праці, а також санітарно-гігієнічними вимогами до виробництва готової продукції [1].

Булочно-кондитерський цех обладнано машиною інтенсивного тістоприготування «Пригма-160», що дозволяє виробляти більше продукції.

Особливостями використання тістоміса двошвидкісного (тістомісильної машини) є можливістю інтенсивного замісу на підвищеній швидкості для замішування пшеничного, житньо-пшеничного, житнього тіста і тіста для кондитерських виробів. Призначених для експлуатації в 1-3-х змінному режимі в умовах промислового виробництва [4].

Формування обліково-аналітичної системи ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» має базуватися на основних документах, що регламентують методику обліку продукції харчової промисловості, регістрах аналітичного та синтетичного обліку, бухгалтерського обліку, оподаткування та статистичної звітності, а також враховувати правила політики.

Основним принципом створення обліково-аналітичної безпеки підприємства є центр відповідальності, який є основним суб’єктом планування, калькуляції та витрат на виробництво; окремий обчислювальний центр чітко розділяє постійні та змінні витрати.

Інформація про собівартість продукції, особливо з урахуванням деталей їх виробництва, є важливою складовою обліково-аналітичного забезпечення харчових виробництв. Тобто завданнями такої системи було б визначення понять виробництва та управління, обліку та аналізу економічних процесів, розподілу витрат, управління витратами, сприяння нормативному обліку витрат і гнучкому плануванню.

Тому в сучасних економічних умовах суб’єкти господарювання прагнуть підвищити рівень ефективності своєї діяльності та розширити ринки збуту, все це можливо при формуванні системи якісного та бухгалтерського аналізу, яка дозволить розвивати аналіз того чи іншого хлібобулочного виробу. Оцінка ефективності виробництва та розширення ринків збуту в суміжних регіонах.

ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод» підтримувало військових у зоні ООС та допомагає військовим і сьогодні та передають свою продукцію волонтерам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ДСТУ ISO 22000:2019 Системи управління безпечністю харчових продуктів : наказ від 31.10.2019. URL : http://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=86029 (дата звернення: 22.02.2023).

2. Офіційний сайт ПрАТ «Новоград-Волинський хлібозавод». URL : http://nvhlib.com.ua/ua/main (дата звернення: 22.02.2023).

3. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси» : наказ від 20.10.1999, редакція від 03.11.2020. URL : https://zakon.help/documents/z0751-99 (дата звернення: 22.02.2023).

4. Тістоміс Прима-160. URL : http://impexmash.com/product/tistomis-pryma-160/ (дата звернення: 22.02.2023).

Воротков Владислав,
аспірант,
Запорізький національний університет

ВІДНОВЛЕННЯ ПЕРВІСНИХ ТЕХНІКО-ЕКОНОМІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВ

Будь-які предмети, які є частиною основних засобів (ОЗ), крім землі, підлягають постійному фінансовому та моральному зносу у процесі їх використання чи простого обслуговування. Тобто через певний проміжок часу – під впливом фізичних сил, технічних та економічних факторів вони поступово втрачають свої властивості (або стають непридатними) і приймають ситуацію, коли їх подальше використання неможливо чи шкідливо.

Це означає, що з часом вони більше не зможуть виконувати свої функції через технічні дефекти, поломки або економічну неефективність. Звичайно зношені предмети можна ремонтувати, але іноді вартість ремонту виявляється неефективною, беручи до уваги інші фактори.

Раніше випущені ОЗ завжди поступаються своїм останнім аналогам через технічний прогресу. Тому іноді виникає необхідність заміни старих копій на сучасні, і природне зношування не є основним фактором. Необхідність змін у сучасній економіці часто визначається моральним погіршенням та економічними факторами. Під час фізичного зносу відбувається втрата споживчої вартості їх основних засобів, тобто погіршення технікоекономічних та спеціальних характеристик через вплив трудового процесу, природних сил, і навіть їх невикористання.

Зі значною часткою застарілих ОЗ економіка несе значні витрати:

– по-перше, старіння будівель, споруд та обладнання вимагає збільшення інвестицій у капітальний ремонт для підтримки їх у робітнику стані;

– по-друге, старе обладнання часто погіршує якість продуктів і послуг, а виробництво відстає через технічну відсталість. Фізичний знос прискорюється під впливом високих температур, вологості, тиску та агресивних середовищ.

Фізичний знос основних фондів (ОФ) основного виду діяльності, зокрема, залежить від технологічного процесу та умов, в яких вони використовуються: навантажень, якості обслуговування, рівня організації виробництва, кваліфікації працівників та інших факторів. Фізичний знос може бути частковим чи повним.

Часткове зношування усувається в результаті ремонту, що проводиться з метою відновлення його первісних техніко-економічних властивостей на устаткуванні [1].

Повна амортизація компенсується заміною ОЗ, що амортизуються природним шляхом: для активної частини - це покупка обладнання, для будівель та споруд – для капітального будівництва.

Амортизація насамперед характеризується його виникненням до природної амортизації, тобто основні засоби не можуть бути використані фізично, але вони є економічно життєздатними. Є два типи (Форми) морального зносу. Амортизація першого типу означає втрату частини витрат на відповідні природні амортизуючі машини в результаті більше дешевого виробництва цих машин у нових умовах (з використанням досягнень НТП у виробництві). Моральне знецінення тут було викликано зниженням собівартості виробництва аналогічних машин однакової конструкції.

Зношування обладнання першого типу пов’язане не з фактичним ступенем зносу, а з темпами технічного прогресу, що призводить до зниження собівартості виробництва через збільшення продуктивності під час виробництва нових основних коштів. Амортизація зазвичай настає раніше, ніж фізична амортизація, тобто ОЗ, які все ще можуть використовуватися, економічно неефективні та мають два типи (форми).

Амортизація за першим типом (об'єктом) є втратою частини вартості машин без відповідного фізичного зносу внаслідок зниження собівартості продукції нових умовах (з використанням досягнень НТП). Моральне погіршення цього виду спричинене скороченням робочого часу виробництва однакових машин; однакової конструкції. Зношування першого типу пов'язаний не з терміном служби обладнання, а зі ступенем його природного зносу та темпами НТП, що призводить до зниження виробничих витрат за рахунок підвищення продуктивності при виробництві нових ОЗ. У разі амортизації за першим типом вартість споживання ОЗ не змінюється. Немає жодних структурних змін у нових машинах, таких як дриль; продуктивність обладнання залишається незмінною. Змінюється тільки вартість ОЗ.

Другий тип морального зносу – скорочення терміну служби банкоматів та обладнання, їх продуктивності та потужності (ці характеристики зазвичай залишаються на рівні введення в експлуатацію), а використання старих машин у порівнянні з новими призводить до більш високих витрат виробництва. Ця амортизація відображається у знеціненні ОЗ у зв'язку з створенням нових, досконаліших. Він заснований на НТП, завдяки якому існує сучасна технологія з точки зору основних параметрів проектування та продуктивність. Однак це не враховує економію сировини та робочої сили, яка може бути забезпечена за рахунок нових основних засобів. Тому для того, щоб більш точно розрахувати моральне зношування другого типу, необхідно порівняти основні засоби та виробничі витрати. Поступова амортизація ОЗ призводить до накопичення коштів для компенсації зносу та їх заміни. Це робиться через амортизацію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Саморай А. О. Власний капітал: законодавчі зміни в обліку та порядок його формування. URL : http://www.rusnauka.com/5_SWMN_2014/Economics/7_159622.doc.htm

Гаврилова Наталія,
канд. екон. наук, доцент,
Центральноукраїнський національний технічний університет

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ВІДНОВЛЮВАЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ В ЕНЕРГЕТИЦІ

Відновлювальні ресурси є важливою складовою енергетичного сектору, дія якого посилюється у національному та світовому масштабах. Енергетичні ресурси, які традиційно використовувались поступово вичерпуються, а відновлювальні, такі як сонячна енергетика набувають все більшої популярності та актуальності за рахунок розширення їх доступності та державної підтримки.

Економічно обґрунтований потенціал відновлювальних джерел енергії в Україні складає близько 454,4 кВт/год, що дорівнює 59,2 млн тонн. умовного палива за рік [1]. Приєднавшись до Європейського енергетичного співтовариства, Україна зобов'язана до 2035 року виробляти 25 % електроенергії з відновлювальних джерел енергії. Відповідно до Рішення КМУ «Про впровадження Директиви 2009/28/ЕС і внесення змін до Статті 20 Договору про заснування Енергетичного співробітництва», відповідно до якого визначені національні цілі щодо відновлювальних ресурсів у енергетиці з метою надання гарантій інвесторам та проведення заохочувальних заходів щодо розвитку новітніх та інноваційних технологій [1]. Відповідно до цього документа, Україна була зобов'язана до 2020 року досягти рівня 11 % загальної відновлювальної енергії у кінцевому споживанні, що є потужним важелем у виробітку відновлювальних ресурсів у енергетиці. Заходи, визначені даним документом сприяють реалізації державної політики щодо реалізації заходів управління відновлювальними ресурсами в енергетиці, дозволить суттєво зменшити споживання традиційних паливно-енергетичних ресурсів для споживання галузями економіки, а отже і зміцнить рівень енергетичної безпеки країни.

Враховуючи глобальні проблеми з енергоресурсами, посилення залежності вітчизняної економіки від імпортованих енергетичних джерел посилюється необхідність пошуку нових джерел енергетики, а

приватний бізнес, іноземних інвесторів та державу залучати нові джерела фінансування. Враховуючи шкідливість багатьох джерел енергетики, а саме бензину, дизельного та ядерного палива на екосистему посилюється необхідність пошуку нових джерел в енергетиці, якими є відновлювальні джерела в енергетиці, а саме вітрова та сонячна електроенергетика як найбільш доступні та безпечні. Тому дослідження екологічної та економіко-фінансової складової відновлювальних джерел в енергетиці є актуальною та потребує детального дослідження.

Основою відновлювальних ресурсів в енергетиці є виробництво енергетичного продукту, які варто тлумачити як витрати різного виду енергії, що була використана для використання матеріального або нематеріального продукту. В залежності від джерел походження та ступені переробки продукції енергетики виділяють первинну енергію (природний ресурс, отримання якого здійснюється через видобуток сонячної енергії, вугілля, нафти, урану), яка ще не підлягала переробці та перетворенням та вторинні енергоресурси, які пройшли переробку та утворення через технологічні агрегати, а також відновлювальні джерела енергії, а саме сонячна енергія, енергія води, тепло землі.

Національний план дій, щодо управління відновлювальними ресурсами в енергетиці [2] посприяв вирішенню наступних важливих завдань:

- збільшено встановлені відновлювальної електроенергетичні потужності до 10900МВт, а виробництво «зеленої електроенергії» до 26 млрд кВт;
- збільшено виробленої із відновлювальних ресурсів теплової енергії до 5,85 млн т.;
- збільшено обсяг використаних у транспортному секторі джерел енергії з відновлювальних ресурсів до 505 тис. т.

Дослідження показують, що у 2021 році питома вага електроенергії, які була отримана із віднавлювальних ресурсів складала 8,1%, або 12,8ТВт год, 56 % з цього обсягу складає енергія сонячна, 33% - вітрова, 8 % - з спалювання біомаси та біогазу та 3% - мала гідроенергетика. У 2021 році по всім видам відновлювальних ресурсів в енергетиці було отримано 12804 млн кВт·год чистої електроенергії, це на 1941,9млн кВт·год, або на 17,8 % більше показників минулого 2020 року. Саме сонячними електростанціями було вироблено 7670 млн кВт·год, що складає 4,8 % загального обсягу електроенергії, та на 1065,4 млн. кВт·год. більше минулого 2020 року [3].

Визначальним у розвитку відновлювальних ресурсів в енергетиці України став 2021 рік, оскільки добове виробництво електроенергії з відновлювальних ресурсів в енергетиці вперше перевищило рівень генерації тепловими електростанціями, і становив 79 млн кВт·год проти 77 млн кВт·год [4]. Реалізація перспективних проєктів щодо відновлювальних ресурсів в енергетиці в Україні дала змогу зменшити викиди CO_2 в атмосферу, а за 2021 рік були зменшені майже на 10,3 млн. тон, що приблизно викидає 2,2 млн автомобілів. Вітрові та сонячні електричні станції приватних домогосподарств наглядно демонструють позитивну динаміку розвитку. Так, у період з 2018 по 2022 рік загальна потужність міні станцій по виробництву сонячної енергії зросла понад як у п’ять разів, і на початок 2022 року дорівнювала 1205, МВт, а це майже 45 тисяч одиниць [4].

Розширення виробництва відновлювальних ресурсів в енергетиці вимагатиме формування «зелених» кластерів, «зеленої» економіки, екологізації транспорту, виробництво екологічної та «зеленої» продукції. Основою «зеленої» економіки є розвиток відновлювальних ресурсів в енергетиці, підвищення рівня енергоефективності, сприяння розвитку ринку електромобілів, випуск та реалізація екологічних товарів та послуг. Розвиток відновлювальних джерел в енергетиці вимагає дотримання екологічних умов, дотримання стандартів по стійкому управлінню, фінансового забезпечення, інвестиційного обґрунтування, законодавчого стимулювання та податкової підтримки. В Україні у реалізації проєктів по впровадженню відновлювальних джерел енергетики та виробництву сонячної енергії активно співпрацюють комерційні банки, приватні інвестори, приватні домогосподарства та міжнародні партнери. Проводяться численні наукові дослідження щодо екологічної безпеки, енергоефективності та фінансової доцільності будівництва та запуску сонячних станцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Проєкт Звіту про результати стимулювання та використання енергії, виробленої з відновлюваних джерел за 2019–2020 рр. URL : http://www.saee.gov.ua

2. Про Національний план дій з відновлювальної енергетики : розпорядження КМУ від 01.10.2014 № 902-р. URL : http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/902-2014-%D1%80

3. Омельченко В. Сектор відновлювальної енергетики до, під час та після війни. 2022. 11 листопада. URL : https://razumkov.org.ua/statti/sektor-vidnovlyuvanoyi-energetyky-ukrayiny-do-pid-chas-ta-pislya-viyny

4. Кучерява І., Сорокіна Н. Відновлювана енергетика в світі та Україні станом на 2019 р. – початок 2020 р. *Гідроенергетика України.* 2020. № 1–2. С. 38–44.

Герасимчук Богдана,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
Науковий керівник:
Мискін Ю. І.,
д-р екон. наук, доцент,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

В умовах ринкової економіки, де підприємства несуть відповідальність за власні результати та дії, необхідно активно планувати їх фінансові можливості та майбутній фінансовий стан.

Для досягнення успіху у бізнесі важливо мати чіткий фінансовий план, який допоможе керівникам підприємства управляти своїми ресурсами, а також встановити цілі та пріоритети в діяльності.

Ефективне фінансове планування дозволяє підприємству бути готовим до можливих фінансових криз, зменшувати ризики та збільшувати шанси на успіх. Для досягнення цих цілей фінансовий план повинен включати стратегію управління фінансами, прогноз доходів та витрат, аналіз конкурентоспроможності, оцінку ризиків та можливостей, а також інші компоненти, які дозволяють підприємству забезпечити стабільність та успішність у майбутньому.

Крім того, ефективне фінансове планування може допомогти підприємству залучати додаткові інвестиції та кредити, оскільки показники, що вказують на фінансову стабільність та успішність, є важливими для потенційних інвесторів та кредиторів [1, с. 153–160].

Однак існують деякі проблеми та виклики, з якими стикаються підприємства під час фінансового планування. До основних проблем фінансового планування можемо віднести:

1. Недостатня якість даних: Однією з найбільших проблем підприємства при фінансовому плануванні є недостатня якість даних. Необхідність у точних даних є критично важливою для прийняття ефективних фінансових рішень. Якщо дані не точні або неповні, то це може призвести до неправильного планування.

2. Невідповідність прогнозів реальності: Незважаючи на те, що фінансове планування базується на прогнозуванні майбутніх подій, деякі підприємства зустрічаються з проблемою того, що їх прогнози не відповідають реальності. Це може бути пов'язано з недостатньою оцінкою ризиків, змінами в економічному середовищі та іншими факторами.

3. Неправильне розподілення ресурсів: Фінансове планування допомагає підприємствам розподіляти ресурси для досягнення мети. Однак, недостатнє розуміння процесу планування може призвести до неправильного розподілу ресурсів, що може вплинути на ефективність діяльності підприємства.

4. Недостатня гнучкість: Фінансове планування на підприємстві повинно бути гнучким і адаптованим до змін в економічному середовищі та у внутрішніх процесах підприємства. Однак, іноді підприємства стикаються з проблемою того, що їх планування не може бути змінене або адаптоване до нових умов, що може призвести до неправильних фінансових рішень.

5. Недостатній контроль за виконанням плану: Однією з ключових складових фінансового планування є контроль за його виконанням. Якщо підприємство не здійснює достатнього контролю за виконанням плану, то це може призвести до зростання витрат, втрати прибутку та інших фінансових проблем [2, с. 168–178].

Щодо перспектив фінансового планування на підприємстві, варто зазначити наступні:

1. Використання новітніх технологій та програмного забезпечення дозволить підприємствам забезпечити точність та швидкість фінансового планування.

2. Розвиток аналітичних інструментів та методів дозволить підприємствам прогнозувати ризики та можливості, що дозволить підприємству ефективніше планувати свою діяльність.

3. Використання даних Big Data та аналізу даних дозволить підприємствам отримувати більш точну інформацію для фінансового планування.

4. Розвиток інструментів для прогнозування ризиків та можливостей дозволить підприємствам забезпечити більш точне та ефективне фінансове планування [3, с. 115–117].

Отже, хоча існують декілька проблем і викликів у фінансовому плануванні на підприємстві, проте з використанням новітніх технологій та аналітичних інструментів підприємства можуть забезпечити ефективне та точне фінансове планування. Важливо також пам'ятати про необхідність контролю за виконанням плану та адаптації його до змін в економічному середовищі. Ефективне фінансове планування може допомогти підприємствам планувати свої фінансові ресурси, управляти ризиками та забезпечувати стабільність та успішність бізнесу в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Когут І. А. Необхідність та особливості здійснення фінансового планування на підприємствах в сучасних умовах господарювання. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*. Мелітополь, 2012. № 4 (20). С. 153–160.

2. Вовк В. М. Планування як важливий елемент системи фінансового менеджменту на підприємстві : зб. наук. пр. К. : Східноєвропейський університет економіки і менеджменту, 2010. Випуск XVI, № 1. С. 168–178.

3. Говорушко Т. Теоретичні аспекти необхідності і сутності планування діяльності підприємств. 2011. Вип. 9, ч. 2. С. 115–117.

Денисенко Максим,
аспірант,
Запорізький національний університет

НАПРЯМИ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ ПІДПРИЄМСТВА

Для здійснення фінансово господарської діяльності, отримання доходів, прибутку та накопичень підприємства використовують різні види ресурсів. При цьому фінансові ресурси виступають джерелом їх формування. Вони створюють передумови для стабільного процесу виробництва, його постійного зростання, а також визначають конкурентоспроможність підприємства на ринку. Тому більш детально при формуванні ресурсної бази підприємства необхідно розглядати саме фінансову складову, оскільки фінансові ресурси виступають ключовим елементом у забезпеченні підприємства необхідними ресурсами.

Так, спочатку з грошових надходжень відшкодовують авансовані в процесі виготовлення продукції обігові кошти і погашають заборгованість за короткотерміновими кредитами, взятими на придбання матеріальних цінностей, енергоносіїв тощо.

Закінчується процес відшкодування витрат, пов'язаних з основною діяльністю, формуванням амортизаційних відрахувань, спрямуванням відповідної частини коштів до державних цільових фондів та інших витрат, необхідних для функціонування виробництва і продажу продукції. Одночасно із загальної суми надходжень виділяється фонд оплати праці з нарахуваннями, пов'язаними із соціальним захистом працівників.

Решта коштів, після віднесення на доходи адміністративних витрат і витрат на збут продукції та інших витрат загальногосподарського характеру, сплати до бюджету податків і платежів, залишається на підприємстві у вигляді чистого прибутку [1, с. 43; 2, с. 101].

Напрями використання фінансових ресурсів у процесі формування ресурсної бази підприємства відображено на рис. 1.

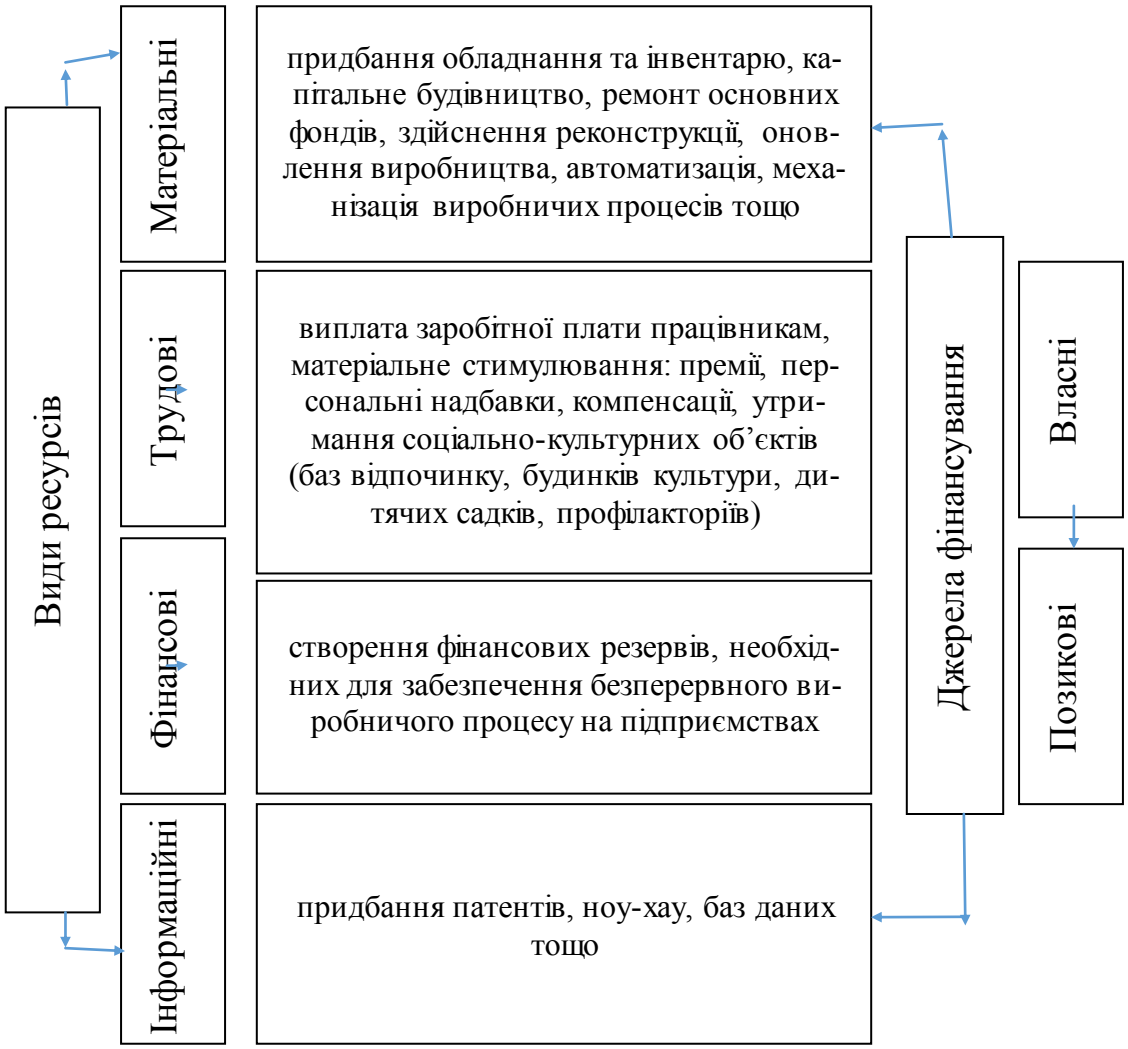

Рисунок 1 – Напрями використання фінансових ресурсів

Практика свідчить, що формування ресурсної бази підприємства можливо за рахунок джерел як власних, так і позикових фінансових ресурсів.

Відомо, що власні фінансові ресурси формуються в момент створення підприємства, а також у процесі його діяльності і включають зареєстрований (пайовий) капітал, утворений за рахунок внесків (установчих чи пайових) до незареєстрованого статутного капіталу та капіталу в дооцінках (за рахунок випуску і розміщення акцій); додатковий капітал, утворений як перевищення надходження внесків чи сум коштів, отриманих від продажу акцій, а також у разі здійснення переоцінки матеріального майна підприємства за справедливою вартістю; нерозподілений прибутку підприємства, який може бути використаний для фінансування господарської діяльності; інші виробничі фонди, які утворюються за рахунок прибутку та амортизаційні відрахування на відтворення основних засобів і нематеріальних активів.

На відміну від власних, позикові фінансові ресурси формуються в процесі діяльності підприємства і передбачають використання довгострокових і короткострокових кредитів банків; облігаційні і необлігаційні позики; товарні чи комерційні кредити.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бровкова О., Бровкова К., Тієн Донг Нго. Дослідження чинників та резервів підвищення прибутковості підприємств харчової промисловості. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2016. № 5. С. 41–58.

2. Василик О. Д., Павлюк К. В. Державні фінанси України : підручник. К. : Центр навчальної літератури, 2003. 608 с.

Жадан Олександр,
д-р екон. наук, професор;
Макарова Кароліна,
здобувачка вищої освіти,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (м. Харків)

НЕОБХІДНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ОСВІТИ

Країни суттєво відрізняються з точки зору розвитку ринку освіти і, відповідно, по тій ролі яку відіграє держава в національній системі освіти. Однак кількість країн з розвиненим ринком приватних навчальних послуг дуже обмежена. Тому в даний час у всьому світі вже стало очевидним, що в галузі освіти лише ринкові відносини є недостатніми. Нормальне функціонування та розвиток освіти можливі лише за допомогою поєднання двох механізмів - ринкових відносин (саморегуляція на ринку) та регулювання держави. Цей факт визнаний багатьма економістами, але теорія державного регулювання освіти ще не була повністю створена.

Країни суттєво відрізняються з точки зору розвитку ринку освіти і, відповідно, по тій ролі яку відіграє держава в національній системі освіти. Однак кількість країн з розвиненим ринком приватних навчальних послуг дуже обмежена. Тому в даний час у всьому світі вже стало очевидним, що в галузі освіти лише ринкові відносини є недостатніми. Нормальне функціонування та розвиток освіти можливі лише за допомогою поєднання двох механізмів - ринкових відносин (саморегуляція на ринку) та регулювання держави. Цей факт визнаний багатьма економістами, але теорія державного регулювання освіти ще не була повністю створена [1, с. 97].

Теоретична основа державного регулювання сфери освіти - це ряд понять (модель соціальної держави, концепція мері тарних вигід, теорія людського капіталу, теорія державного сектору), деякі з яких інтерпретують недосконаліст ринкового механізму в галузі освіти з точки зору споживачів для оцінки та фінансування навчання. Решта досліджують сферу освіти з точки зору особливостей виробництва навчальних послуг, які визначають необхідність втручання держави.

Найчастіше згадані положення, внаслідок яких об'єктивно потребує державного регулювання галузі освіти, навіть з ринковими механізмами, достатньо розробленими в ній, сформульовані наступним чином, як наведено на рисунку 1.

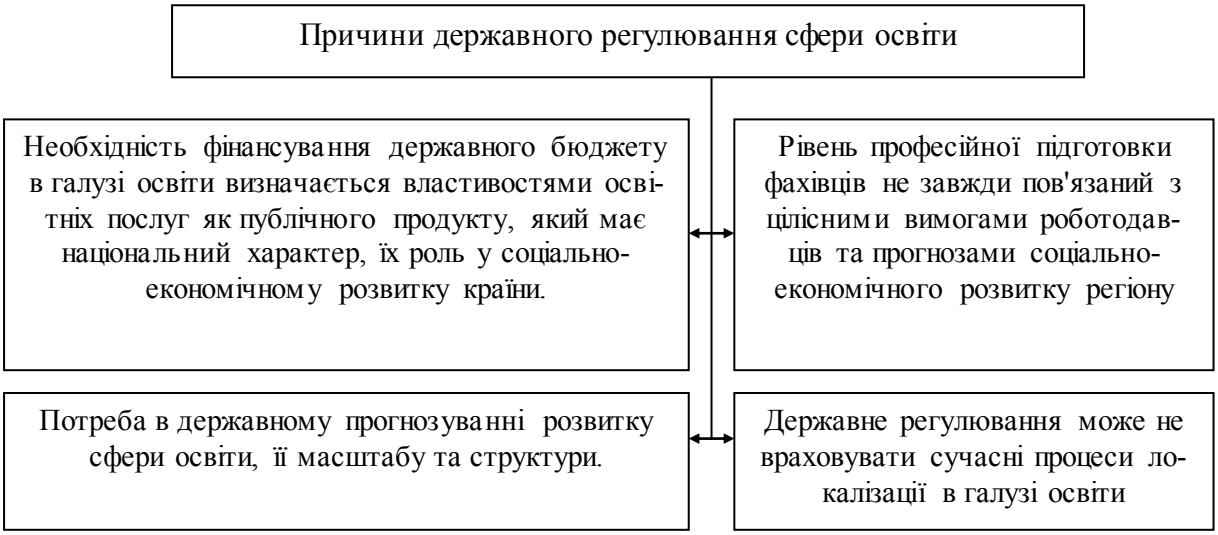

Рисунок 1 – Причини державного регулювання сфери освіти
Джерело: [3; с. 42].

Розглянемо ці аспекти докладніше:

1. Необхідність фінансування державного бюджету в галузі освіти визначається властивостями освітніх послуг як публічного продукту, який має національний характер, їх роль у соціально-економічному розвитку країни. Це фінансування є державними інвестиціями в людський капітал, їхній масштаб повинен бути стабільною часткою на валовому внутрішньому ринку. Зокрема, прерогатива держави полягає у фінансуванні підготовки персоналу для неринкового сектору національної економіки. Крім того, приватний кредитний капітал не ризикує інвестувати кошти в фундаментальні та пошукові дослідження навчальних закладів, і не зацікавлений у наданні населенню кредитів на вищу освіту через високий ризик неперервного запозичених коштів та труднощів у кількісному визначенні прибутків від вкладеного капіталу.

2. Потреба в державному прогнозуванні розвитку сфери освіти, її масштабу та структури. Складність такого прогнозування така, що його не може здійснити кожен навчальний заклад і навіть кожен окремий регіон країни окремо. Наукова обґрунтованість та надійність прогнозу розвитку сфери освіти можна забезпечити з урахуванням загальних тенденцій економіки, наукового та технологічного прогресу,

структури соціального виробництва, вимог до загальної освітньої, культурної, технічної та професійного навчання населення та динаміка валовий внутрішнього продукту та ряду інших факторів, які визначають середньо- та довгострокові перспективи соціально-економічного розвитку.

3. Рівень професійної підготовки фахівців не завжди пов'язаний з цілісними вимогами роботодавців та прогнозами соціально-економічного розвитку регіону. Основна нездатність окремих споживачів оцінити якість наданих ним навчальних послуг, передбачає досить ефективну систему державного контролю над нею.

4. Державне регулювання може не враховувати сучасні процеси локалізації в галузі освіти.

Сьогодні роль освіти в сучасному суспільстві є більш доцільною та більш узгоджується з механізмом регулювання, а не командне управління. Державне регулювання сфери освіти, на відміну від командного управління освітою, має формуватися на основі економічних, соціальних, юридичних, політичних та організаційних форм та методів спрямування впливу на суб’єкти освітніх процесів, створюючи умови для виконання цих цілей та завдань, які одночасно відповідатимуть як стратегічним інтересам держави, так і на зацікавленість самих суб’єктів освітнього процесу [2, с. 159].

У світовій практиці вирізняються дві основні моделі ринкової економіки. Це так звана «ліберальна» модель та модель соціально орієнтованого ринку, яка відрізняється ступенем та засобами державного регулювання економіки. Ліберальна модель заснована на незначному втручанні держави в діяльність суб'єктів господарювання, більшість з яких є не державними, максимально свободою підприємництва, мінімальною участю у вирішенні соціальних проблем. Регулювання стану в основному обмежується макроекономічними процесами [4, с. 38].

Отже, держава повинна активно впроваджувати освітню політику, спрямовану на підтримку розвитку сфери освіти. Питання полягає у формі того, який механізм впливу держава може застосувати на сферу освіти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Грішнова О. А. Освіта як чинник людського розвитку і економічного зростання України. *Демографія та соціальна економіка.* 2004. № 1–2. С. 93–101. URL : https://dse.org.ua/arhcive/maglast.pdf (дата звернення: 10.05.2019).

2. Губерська Н. Л. Мета, завдання та принципи державної політики у сфері вищої освіти. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* 2014. Вип. 3, т. 2. С. 158–162. URL : http://www.lj. kherson.ua/2014/ pravo03/part_2/33.pdf (дата звернення: 11.05.2019).

3. Лопушняк Г. С., Рибчанська Х. В. Вища освіта України: державне регулювання та перспективи розвитку : монографія. Київ : Простір-М, 2018. 284 с.

4. Шестаковська Т. Л. Концептуальні засади функціонування організаційно-економічного механізму розвитку національної системи освіти. *Науковий вісник Полісся.* 2015. № 1(1). С. 34–41. URL : http://journals.uran.ua/nvp_chntu/ article/view/47466/43548 (дата звернення: 14.05.2019).

Іжевський Павло,
д-р екон. наук;
Кубіна Анна,
здобувачка вищої освіти на бакалаврському рівні факультету управління та економіки, Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ГЛОБАЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Глобальні економічні проблеми людства є однією з найактуальніших тем на сьогодні, оскільки вони впливають на життя людей у всіх країнах світу.

Історично людство не так часто стикалося з проблемами, так як вони не були поширені і співпраця між країнами, економіка та міжнародні відносини не досягли належного рівня розвитку. Але з появою світової економіки та зростанням зовнішньоекономічних зв'язків стало неможливим ігнорувати виникнення та розвиток загальних проблем, які згодом були названі глобальними. Основна мета глобальної економіки полягає у розширенні та оптимізації відносин між державами та народами з метою полегшення процесу їх спілкування та взаємодії [1, с. 120].

Наприклад, криза 2008 року показала, як глобальні економічні проблеми можуть мати серйозний вплив на всі аспекти життя в різних країнах. Нестабільність фінансової системи світу спричинила зростання безробіття та зменшення доходів багатьох людей. Крім того, економічна криза також призвела до зменшення інвестицій та розвитку бізнесу, що має наслідки для майбутнього розвитку країн [2, с. 35].

Однією з головних глобальних проблем світу є нерівномірний розподіл багатства та доходів між країнами та в середині країн, що призводить до значних соціально-економічних нерівностей.

Міжнародні нерівності в багатстві та доходах пов'язані з тим, що деякі країни мають значно більші економічні можливості, ніж інші, що може бути наслідком різного рівня розвитку, наявності природних

ресурсів, рівня освіти та інших факторів. Нерівномірний розподіл багатства та доходів може стимулювати соціальну напругу, економічну нестабільність та збільшення кількості людей, які живуть в бідності.

Також, важливою проблемою є криза збитків навколишнього середовища, а саме, зміна клімату, виснаження природних ресурсів та забруднення довкілля.

Зміна клімату є однією з найбільш серйозних проблем, адже може мати серйозний вплив на світову економіку, зокрема на сільське господарство, транспорт, туризм та інші галузі. Виснаження природних ресурсів є іншою серйозною проблемою, яка може мати наслідки для економіки та соціального благополуччя. В свою чергу, забруднення повітря, води та ґрунту може призвести до зменшення якості життя людей та збільшення витрат на лікування хвороб, пов'язаних із забрудненням.

Ще однією, на перший погляд, не дуже критичною проблемою є розвиток технологій та автоматизація. Вона полягає в тому, що автоматизація та впровадження нових технологій у виробництво можуть призвести до зменшення кількості робочих місць, оскільки деякі операції стають автоматичними і не потребують людської праці, а спеціалісти по обслуговуванню цієї техніки мають висококваліфіковані та досвідчені. Це може мати негативний вплив на економіку та соціальну сферу, оскільки зменшення робочих місць може призвести до безробіття та зниження рівня життя людей.

Криза глобальної торгівлі виникла в останні десятиліття. Головною її причиною став зростаючий протекціонізм, коли країни встановлюють бар'єри на шляху ввезення товарів з інших країн або надають переваги своїм внутрішнім компаніям. Це може призвести до зниження виробництва та експорту товарів, а також до зростання цін на вироби.

Також кризу глобальної торгівлі може спричинити загальна економічна нестабільність, що впливає на попит на товари і послуги, а також на інвестиції. Це може призвести до зниження зовнішньої торгівлі, особливо в економіках, залежних від експорту товарів.

Криза фінансових ринків - це складна економічна ситуація, коли на ринках виникають серйозні труднощі, які призводять до зменшення довіри і небезпечних коливань цін на фінансові активи.

Основна причина криз фінансових ринків полягає в тому, що деякі гравці на ринку ризикують надто багато інвестуючи у ризиковані активи, або ж надто багато користуються кредитними можливостями, що призводить до зростання заборгованості і падіння довіри до фінансових установ. Вона може призвести до зменшення інвестицій, скорочення кількості робочих місць, зменшення виробництва, зростання рівня безробіття та зменшення доходів населення [3].

Загалом усі проблеми можуть бути взаємопов'язані та підсилювати одна одну, що може призвести до серйозних економічних наслідки.

До шляхів подолання глобальних економічних проблем належать:

1. Забезпечення рівних можливостей для всіх людей та країн шляхом відкритого та справедливого міжнародного торгівельного режиму, який забезпечує рівні умови конкуренції.

2. Здійснення інвестицій у відновлювану енергетику та екологічно чисті технології для зменшення впливу на довкілля та забезпечення сталого розвитку.

3. Розвиток соціальних програм, які сприяють зменшенню нерівності та бідності, включаючи забезпечення доступу до освіти, охорони здоров'я та житла для всіх.

4. Підтримка малих та середніх підприємств, які є основою економіки багатьох країн, забезпечення їхнього розвитку та створення нових робочих місць.

5. Здійснення програм з підтримки науково-технічного розвитку та інновацій, що допоможе підвищити конкурентоспроможність країни та забезпечити стале зростання економіки.

Ці заходи можуть сприяти подоланню проблем економіки, соціальної стабільності та екологічної безпеки, а також забезпечити стале економічне зростання та розвиток.

Отже, глобальні економічні проблеми становлять серйозну загрозу для людства, тому що вони можуть призвести до зниження життєвого рівня, збільшення бідності та безробіття, економічної нерівності та інших негативних наслідків. Для того щоб вирішити ці проблеми, необхідно прийняти широкомасштабні заходи на рівні країн та глобальної спільноти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Матюк Л. В., Бартошик Б. А. Глобальні проблеми розвитку економіки. *Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством:* матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції, 24 червня 2022 р. Луцьк : ВІП ЛНТУ, 2022. С. 120–122.

2. Набок Р. М. Особливості управління банком в умовах нестабільності на фінансових ринках. *Вісник Національного банку України.* 2010. № 1 (167). С. 38–40.

3. Глобальні економічні проблеми людства. URL : https://geoknigi.com/book_view.php?id=178

Іщук Світлана,
д-р екон. наук, професор;
Жулканич Віктор,
канд. екон. наук, докторант,
ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долішнього НАН України»

СТРУКТУРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ПІД ВПЛИВОМ РОСІЙСЬКОЇ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Повномасштабна військова агресія росії завдала величезної шкоди промисловому потенціалу України, оскільки бойові дії охопили здебільшого ті регіони, де він був найбільш розвинутим. Це передусім Харківська, Запорізька, Дніпропетровська області, а також раніше не підконтрольні Україні частини Донецької і Луганської областей. Виробничі потужності багатьох промислових підприємств були повністю або частково зруйновані, а інших – суттєво пошкоджені. Деякі з цих підприємств належали до високотехнологічних, а тому відновити їх буде досить складно і затратно. Частина потужностей була релокована в інші регіони або навіть у сусідні країни. Зокрема, близько 800 підприємств перенесли свою діяльність у безпечніші (переважно західні) області України, понад 600 із них уже відновили роботу на новому місці. Проте, це здебільшого підприємства сфери торгівлі та ІТ-компанії. До переробної промисловості належать менше третини релокованих підприємств. Водночас переважна більшість діючих підприємств відчувають значні проблеми з попитом і логістикою, доступом до кредитних ресурсів та ін. Це може посилити деіндустріалізацію України, яка почалася задовго до повномасштабного вторгнення росії і навіть до початку війни у 2014 році, про що свідчить, зокрема, негативна динаміка частки промисловості у вітчизняному експорті товарів і послуг. Так, якщо у 2003 році значення цього показника становило 82 %, то у 2013-му – 66 %, а у 2021-му – 61 %.

Те, що війна та її прямі і непрямі наслідки кардинально змінюють українську промисловість, ілюструють актуальні показники динаміки промислового виробництва. Так, упродовж 2022 року обсяг реалізованої промислової продукції в Україні зменшився на 21,6 % (табл. 1).

Таблиця 1 – Показники динаміки і структури реалізованої промислової продукції України у 2021–2022 рр., %

Вид промислової діяльності	Код за КВЕД-2010	Темп приросту/ зниження реалізованої промислової продукції в Україні, %	Структура реалізованої промислової продукції, %		Темп приросту/ зниження промислової продукції, реалізованої за межі України, %	Частка промислової продукції, реалізованої за межі України, %	
			2021	2022		2021	2022
Промисловість	**B+C+D+E**	**-21,6**	**100,0**	**100,0**	**-44,6**	**28,4**	**20,0**
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	***B***	***-31,0***	***16,1***	***14,1***	***-57,4***	***31,9***	***19,7***
Переробна промисловість	***C***	***-31,5***	***61,3***	***53,6***	***-42,2***	***37,8***	***31,9***
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	10–12	-11,9	18,9	21,3	-20,9	30,0	26,9
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	13–15	8,5	0,8	1,1	-9,5	42,5	35,5
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	16–18	-11,8	3,3	3,7	-6,9	38,2	40,3
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	19	-45,3	2,9	2,0	-53,2	8,4	7,2
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	20	-43,0	2,9	2,1	-64,0	32,0	20,2
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	21	-15,3	1,4	1,5	-4,8	13,5	15,2
Виробництво гумових і пластмасових виробів	22	-18,6	1,9	2,0	-41,3	20,0	14,4
Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	23	-49,6	3,8	2,4	-35,6	11,3	14,4
Металургійне виробництво	24	-57,9	16,0	8,6	-63,4	63,2	55,0
Виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	25	-24,0	1,8	1,8	-25,1	25,6	25,2
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	26	-35,2	0,4	0,3	-24,6	24,6	28,6
Виробництво електричного устаткування	27	-31,7	1,1	1,0	-27,8	35,6	37,6

Виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань	28	-47,1	2,0	1,3	-52,3	42,2	38,0
Виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів	29	9,2	0,9	1,3	10,5	64,5	65,2
Виробництво інших транспортних засобів	30	-10,4	1,3	1,4	-44,3	50,8	31,6
Виробництво меблів	31	-22,1	0,8	0,8	-13,1	55,3	61,7
Виробництво іншої продукції	32	-9,6	0,2	0,2	-11,6	38,7	37,9
Ремонт і монтаж машин і устаткування	33	-36,6	0,9	0,7	-52,0	8,0	6,0
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	***D***	***13,3***	***21,5***	***31,1***	**…**	**…**	**…**
Виробництво, передача та розподілення електроенергії	35.1	31,5	13,9	23,2	…	…	…
Виробництво газу; розподілення газоподібного палива через місцеві (локальні) трубопроводи	35.2	-23,9	5,9	5,7	…	…	…
Постачання пари, гарячої води та кондиційованого повітря	35.3	-5,3	1,7	2,1	…	…	…
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	***E***	***-16,8***	***1,1***	***1,2***	**…**	**…**	**…**

Джерело: авторські розрахунки за даними [1].

Скорочення виробництва відбулось в усіх сегментах промисловості, за винятком постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, де зростання загалом становило 13,3 %. Обсяг реалізованої продукції переробної промисловості скоротився найсуттєвіше – на 31,5 %. Найбільшого падіння (на понад 40 %) зазнали: металургійне виробництво (С24), виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції (С23), виробництво машин і устаткування, не віднесених до інших угруповань (С28), виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення (С19) і виробництво хімічних речовин і хімічної продукції (С20). Загалом у переробній промисловості відбулось падіння обсягу реалізованої продукції в усіх виробництвах, окрім текстильного (С13-15) і виробництва автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів (С29). Наслідком описаної динаміки стали негативні зміни у структурі промислового сектора національної економіки у напрямку відчутного зменшення у ньому частки переробної промисловості – на 7,7 в.п. (або на 12,6 %), зокрема, металургійного виробництва – на 7,4 в.п. (або на 46,3 %).

Повномасштабні воєнні дії на території України також спричинили зменшення на 44,6 % обсягу промислової продукції, реалізованої за межі країни. Водночас експортна орієнтованість промислового сектора національної економіки, тобто частка продукції, реалізованої за межі країни, за вказаний період загалом скоротилася на 8,4 в.п. (або на 29,6 %). Проте це скорочення стосувалось передусім добувної промисловості (на 12,2 в.п. або на 38,2 %), тоді як окремі переробні виробництва, навпаки, – збільшили частку продукції, реалізованої за межі країни. До них належали високотехнологічні виробництва (С21 і С26), виробництва деревообробної (С16-18) і меблевої промисловості (С31), а також деякі машинобудівні виробництва (С27 і С29). Найбільш експортно орієнтованим (65 %) сегментом української промисловості є виробництво автотранспортних засобів, причепів і напівпричепів (С29), яке було єдиним, що продемонструвало у 2022 році нарощення експорту продукції (+10,5 %). Його основу (~80 %) складає виробництво вузлів, деталей і приладдя для автотранспортних засобів (С29.3). У 2022 році 89,9 % продукції цього виробництва було реалізовано за межі України, однак, ця продукція виготовляється з давальницької сировини. Це означає, що виробництво С29.3 не є економічно самодостатнім.

Підсумовуючи результати проведених оцінок, можна стверджувати, що фактична (згідно з останніми доступними даними) структура випуску переробної промисловості України є дуже нестабільною і нераціональною, виходячи, зокрема, з позиції економічної ефективності. Очевидно, що у період війни і повоєнної відбудови нестабільність структури переробної і загалом усієї промисловості України ще більше зросте, оскільки посилюється залежність від логістики, кон'юнктури на світових ринках сировини, темпів та обсягів надходження фінансово-інвестиційних потоків у національну економіку, швидкості відновлення виробничих потужностей, формування нової промислової політики і багатьох інших чинників.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна служба статистики України / вебсайт. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 03.04.2023).

Кібець Єлізавєта,
здобувачка вищої освіти;
Кузуб Михайло,
ст. викладач кафедри обліку та оподаткування,
Державний торговельно-економічний університет (м. Київ)

МАРКЕТИНГ І БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК: ВАЖЛИВЕ ОБ'ЄДНАННЯ ДЛЯ УСПІХУ БІЗНЕСУ

Маркетинг та бухгалтерський облік є двома ключовими компонентами, які взаємодіють у бізнесі та допомагають досягати успіху. Маркетинг відповідає за збільшення продажів та популярності бренду, тоді як бухгалтерський облік відповідає за ефективне управління фінансами та ресурсами компанії. У цій статті я розгляну, як поєднання маркетингу та бухгалтерського обліку може стати важливим чинником для успіху бізнесу.

Зв'язок між маркетингом та бухгалтерським обліком не є чітким, та й спроб встановити його не робилося. Вважається, що ці дві функції практично дуже відрізняються одна від одної. Функції бухгалтерського обліку пов'язані з обов'язками всіх інших функцій, якими займається організація, і як такі розглядаються як вищі за інші функції [5].

Як зазначають Раджеш і Суганті, сьогодні організаціям важко втриматися на плаву в умовах турбулентного та динамічного економічного середовища. Саме тому дуже важливо мати чітке розуміння взаємозв'язку між маркетингом і бухгалтерським обліком. Рисунок 1 показує, як пов'язані ці дві функціональні сфери [6].

Кожен бізнес має певну систему бухгалтерського обліку, яка відстежує фінансовий стан підприємства.

Може здатися, що бухгалтерський облік і маркетинг - це сфери діяльності лівої та правої півкуль, яким важко працювати разом. У той час як маркетинг приносить гроші, бухгалтерія аналізує, як вони витрачаються та повертаються на інвестиції. Подібно до маркетологів і креативних фахівців, сучасні бухгалтери підковані в технологіях і орієнтовані на ефективність. На жаль, ці дві верстви іноді не наважуються співпрацювати одне з одним. Однак бухгалтери та маркетологи прагнуть до однієї мети: зробити бізнес успішним [1].

Один з найважливіших аспектів успішного бізнесу - це ефективне управління фінансами. Бухгалтерський облік - це процес фінансового аналізу та звітування, який допомагає компаніям контролювати витрати та заробіток, виявляти потенційні проблеми та шукати шляхи їх вирішення. Без належного бухгалтерського обліку компанія може загубити гроші, не знаходячи ефективні способи їх використання.

У той же час маркетинг - це процес створення та виконання стратегій, які сприяють збільшенню продажів, популярності та відомості про бренд. Застосування маркетингових стратегій, таких як реклама, просування та продажі, може допомогти компанії залучити нових клієнтів та збільшити свій прибуток [4].

Однак маркетинг та бухгалтерський облік у бізнесі не мають діяти окремо. Взаємодія між ними надзвичайно важлива для успішного функціонування будь-якого бізнесу. Наприклад, враховуючи фінансові показники, компанія може визначити, які маркетингові кампанії будуть ефективними та дозволять отримати максимальний результат при мінімальних витратах. Також, маркетингові стратегії можуть допомогти компанії залучати нових клієнтів, які забезпечать стабільний прибуток у майбутньому.

Для оцінки успіху (або невдачі) конкретної маркетингової ініціативи потрібні дані з бухгалтерського обліку та маркетингових систем. Однак, якщо витрати на маркетингову кампанію можна відносно легко підрахувати на основі даних бухгалтерського обліку, то співвіднесення цих витрат з доходами може бути складним завданням. Навіть з урахуванням сучасних технологій відстеження відвідувачів веб-сайтів, які стають дедалі досконалішими, буває важко остаточно прив'язати продаж до конкретного маркетингового активу, особливо коли деякі дані взагалі не відстежуються. Або, якщо дані відстежуються, для аналізу може знадобитися об'єднання даних з двох окремих систем - бухгалтерської та маркетингової, які не завжди добре взаємодіють одна з одною. Це означає, що маркетингу та бухгалтерії знадобиться допомога один одного, щоб розробити систему для визначення того, як маркетингові витрати перетворюються на збільшення доходу та прибутку компанії. Як мінімум, потрібно відстежувати співвідношення продажів і маркетингових витрат у часі [4].

Кожен бізнес має вміти якісно доносити клієнтам інформацію про свої послуги чи товари. Таким чином, маркетинг і реклама є важливими для будь-якого бізнесу. Бухгалтерія надає керівництву інформацію про

витрати на рекламу та відносну ефективність витрат порівняно з валовими продажами. Наприклад, стратегія продажів або маркетингова кампанія може здаватися успішною щодо валових продажів, але бухгалтерія може визначити, чи була кампанія дійсно успішною, якщо порівняти її з витратами на неї.

До того ж, відділи маркетингу можуть надавати бухгалтерії бізнес-прогнози, які допомагають бухгалтерії ефективно розподіляти ресурси. Відділ маркетингу також може надавати бухгалтерії інформацію про те, які продукти чи послуги найкраще продаються. Ці два відділи також повинні працювати разом, щоб скласти бюджет для майбутніх маркетингових кампаній. Бухгалтерія та відділ маркетингу інформують керівництво про успіх конкретних маркетингових кампаній, що допомагає

Бухгалтерія може зосередити маркетинг на економічно ефективних кампаніях, які демонструють позитивну рентабельність інвестицій.

В той же час, маркетинг може допомогти бухгалтерам підняти голову над улюбленими електронними таблицями, щоб побачити ширшу картину того, чого намагається досягти організація. Він може допомогти бухгалтерам пов'язати фінансові результати із загальними цілями компанії у спілкуванні з радою директорів та керівниками. І вони можуть допомогти бухгалтерам бачити свою роботу з підрахунку цифр у більш творчому світлі [2].

Коли маркетинг і бухгалтерський облік працюють разом як партнери, синергія, що виникає в результаті, може допомогти компанії зосередитися на ефективних і результативних способах досягнення цілей компанії. Прив'язка показників ефективності компанії до маркетингових повідомлень і поширення цих результатів по всій компанії може об'єднати організацію навколо спільної мети. Зростаюче захоплення і підвищена залученість співробітників зберігає мотивацію і змушує всіх разом рухатися в одному напрямку.

У підсумку, маркетинг та бухгалтерський облік є важливими компонентами для успіху бізнесу. Поєднання їх може допомогти компанії отримати точнішу інформацію про свої фінанси та використовувати бюджет маркетингу ефективніше для залучення нових клієнтів та збільшення прибутку. Для цього важливо, щоб маркетинговий та бухгалтерський відділи компанії взаємодіяли та співпрацювали між собою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. How Do Accounting & Marketing Work Together? The Houston Chronicle. 2021. URL : https://smallbusiness.chron.com/accounting-marketing-work-together-38276.html

2. Kuzub, M. V. Problems of development modern science: theory and practice, EDEX, Madrid, Spain. ISBN 978–617–7214–33–4, r. 210–214.

3. Кузуб М. В. Розвиток «хмарних» технологій у бухгалтерському обліку. *Розвиток бухгалтерського обліку, оподаткування і контролю в умовах інтеграційних процесів :* Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція, 22–23 жовтня 2020 р. Херсон : ДВНЗ «ХДАУ», 2020. 371 с.

4. Marketing and Accounting: An Essential Partnership for Business Success. URL : https://thewisemarketer.com/channels/financial-services/marketing-and-accounting-an-essential-partnership-for-business-success/

5. Мухамед Т. Нусейр. Establishing the link between marketing and accounting functions: a review. 2019. С. 5–6.

6. Раджеш Д. І., Суганті Л. The relationship between transformational leadership and followers' interpersonal communication satisfaction in Indian organisations. 2014. С. 28–51.

Klymentova Marija,
graduate student;
Kobielieva Tetiana,
Doctor of Economic Sciences, Prof.,
National Technical University "KhPI"
(Kharkov)

BUSINESS ANALYSIS OF COMPETITORS' PRICES FOR NEW PRODUCTS

Price competition dates back to the days of free market competition. Price reduction was the basis by which the industrialist (trader) singled out his product, attracted consumers to it and, ultimately, won the desired market share [6]. Price competition plays a crucial role in markets with similar consumer preferences. In such markets, predominantly low-cost retail chains are leading. The formation of a low price level, aimed at conducting price competition in many cases, faces certain difficulties and does not have a positive effect. So, it is worth noting the huge number of risks that arise from a trading organization when setting the minimum acceptable price level. There is a possibility of losing not only part of the income, but also a decrease in the level of economic stability of the enterprise to the minimum permissible dangerous level.

Business analysis of competitors' prices for new products is a way to check the competitiveness of one's own goods or services, carried out on the basis of monitoring data from competitors' prices and the dynamics of their changes in the market, since with a decrease in the cost of the same goods on other trading platforms, potential customers can choose exactly those stores in which it is most profitable to buy. Business pricing is a method that allows you to track the dynamics of average market prices, to form a pricing policy that allows you to ensure the competitiveness of the company's products in the market, thereby ensuring the achievement of market goals.

Competitor analysis is necessary when the business is conducted in a new path and it is not known how to approach it. Any action, from creating store pages on social networks and creating a website to the interior in the store and the communication style of the staff, you first need to find out what methods competitors used to do this. In this case, it will be possible not only to avoid their mistakes, but also to do everything much better.

In our opinion, it is possible to obtain the results ofprice analysis with the required level of efficiency using a situational approach to pricing management. The situational approach has made a great contribution to management theory, using the possibilities of direct application of science to specific situations and conditions. The central point of the situational approach is the situation, that is, a specific set of circumstances that affect the organization at a given time [2].

One of the ways to resolve problem situations in the economic sphere is the pricing policy of the organization, pricing processes and the possibility of using incentive methods, not only to attract, but also to retain old customers. One of the most significant factors that determine the efficiency of the enterprise is the pricing policy in the commodity markets. Prices provide the company with the planned profit, competitiveness of products, demand for it. Reasonable and consistent with the needs of customers to the quality of the goods and the price of it, the general offer of the enterprise becomes the basis for its success in a competitive market.

Taking into account this requirement, an approach to the implementation of a situational decision-making mechanism depending on the level of the price of goods is proposed. The procedure for solving the task involves the implementation of a clear sequence of actions. First, you select the product for which the recommended price will be calculated. Further, the type of discount can be assigned to the selected price. The calculation of the price on the basis of a point assessment involves the analysis of the prices of competitors' goods and the assessment of their quality, the collection of data on the prices of competitors, the study of the technical and economic characteristics of competitors' products, the comparability of the analyzed product with the goods of competitors, the calculation of the price of the analyzed product by the point method and the comparison of the current price of the goods with the price calculated by the point method [3]. Estimation of the price by the point method consists in the fact that on the basis of expert assessments of the significance of the parameters of products for consumers, each parameter is assigned a certain number of points, the summation of which gives a kind of integral assessment of the technical and economic level of the product [4]. The use of different predictive models and comparison of the results obtained can increase the reliability of forecasting.

REFERENCES

1. Pererva P. G., Kocziszky György, Szakaly D., Somosi Veres M. Technology transfer. Kharkiv-Miskolc : NTU «KhPI», 2012. 668 p.

2. Перерва П. Г. Практический маркетинг. *Маркетинг на промышленном предприятии.* 1991. Вып. 2. 80 с.

3. Ткачова Н. П., Перерва П. Г. Розвиток методів аналізу фактичного стану конкурентних переваг підприємства. *Економіка розвитку*. 2011. № 4 (60). С.116–120.

4. Pererva P. G., Tkachev M. M., Kobielieva T. O. Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights. *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 4 (8), ч. 2. С. 240–246.

5. Грабченко А. И., Смоловик Р. Ф., Перерва П. Г. Основы маркетинга высоких технологий : учебное пособие. Харьков : ХГПУ, 1999. 242 с.

6. Pererva P. G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobielieva T. O. Compliance program : [tutorial]. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.

7. Гончарова Н. П., Яковлев А. И., Перерва П. Г. Маркетинг инновационного процесса : учебное пособие. К. : ВИРА-Р, 1998. 267 с.

8. Перерва П. Г. Самомаркетинг менеджера и бизнесмена. 2003. 592 с.

9. Перерва П. Г. Управління маркетингом на машинобудівному підприємстві : навч. посібник для інж.-техн. вузів. Харків : Основа, 1993. 288 с.

10. Kosenko O. P., Kobielieva T. O., Tkacheva N. P. Monitoring the commercial potential of intellectual property : *Scientific bulletin of Polissia*. 2017. № 1, ч. 2. С. 140–145.

11. Tkachova N., Kobielieva T., Pererva P. Formation of competitive advantages of machine-building enterprises on the basis of the benchmarking concept. *International Marketing and Management of Innovations*: Global Sci. E-Journal. Bielsko-Biala, 2021. № 6. 10 p.

12. Перерва П. Г. Комплаенс-программа промышленного предприятия: сущность и задачи. *Вісник НТУ «ХПІ»*. Харків : НТУ «ХПІ», 2017. № 24 (1246). С. 153–158.

13. Назаренко С. М., Перерва П. Г. Методичний підхід до оцінювання ефективності використання IT-аутсорсингу. *Маркетинг і цифрові технології*. 2021. Т. 5, № 3. С. 18–29.

Колосов Андрій,
д-р екон. наук, професор;
Гриценко Єлизавета,
здобувачка вищої освіти,
Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка (м. Полтава)

АНТИСИПАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ – СУЧАСНА КОНЦЕПЦІЯ МЕНЕДЖМЕНТУ

Негативні наслідки фінансово-економічної кризи 2008 року, пандемії «Ковід-19» 2019-2021 років, повномасштабного вторгнення РФ до України, що призвели до величезних економічних втрат в світі, виявили наявність певної кризи управління як на рівні державних інституцій, так і на рівні окремих економічних суб'єктів. Основна претензія до управління полягає в його нездатності передбачати наростання загроз об'єктивного характеру, які, начебто, мали бути спостережувані відомими інструментами економічного аналізу, стратегічного управління, прогнозування та ін. Але спонтанно виявлені фінансові бульбашки в світовій фінансовій системі протягом кризи 2008 року показали її недосконалість. Події, пов'язані із пандемією «Ковід-19» та війною в Україні, доводять неготовність світу протистояти непередбачуваним загрозам не лише в фінансовій, але й в політичній, військовій, економічній сферах. У зв'язку з цим різко підвищилася потреба в розробці та й застосування нових підходів до управлінської діяльності, зокрема, на основі ще раніше сформованих принципів антисипативного управління, саме такого, яке спрямовано, перш за все, на виявлення, передбачення і своєчасне реагування на будь-які загрозливі зміни в зовнішньому середовищі. Саме викладенню результатів досліджень авторів в даній сфері присвячені наступні тези.

Доволі пасивне ставлення сучасної теорії і практики управління до ідей антисипативного підходу частково пояснюється помилковим ставленням до нього як до різновиду антикризового менеджменту, хоча у дійсності, скоріше, антикризовий менеджмент слід розглядати як складову антисипативного управління. Це логічним чином випливає з того, що інструментарій антикризового менеджменту актуалізується в разі встановлення кризового стану суб'єкту діяльності, тоді як

антисипативний підхід озброює управління не лише виявленням кризового стану, але й передбаченням будь-яких зовнішніх змін, які можуть бути використані не тільки в сенсі протидії загрозам, але й як додаткові можливості зростання й розвитку. Отже, для розвитку методології антисипативного управління актуальними є не тільки розробка специфічного інструментарію, але й концептуальне визначення місця й значення антисипативного менеджменту в загальній системі управлінської діяльності.

Перегляд процесу історичного розвитку менеджменту дає підстави вважати, що антисипативне управління стає не лише однією з різних концепцій управління в умовах сучасного ринку, але є логічним кроком подальшого розвитку менеджменту з урахуванням об'єктивних змін, що відбуваються на ринку, зокрема, у аспекті змінювання співвідношення ролей постачальників та споживачів, що спостерігається протягом всього минулого і вже на початку поточного століття.

Представимо в таблиці послідовність етапів перетворення світового ринку через змінювання співвідношення на ньому ролей виробника і споживача і пов'язаних з цим етапів розвитку теорії та практики менеджменту. Характер співвідношення ролей виробника й споживача на ринку формує переважні умови здійснення ринкових транзакцій, тобто, актів купівлі-продажу, що, у свою чергу, формує основні риси відповідного етапу розвитку менеджменту і його основних інструментів. Так, класичний менеджмент сформувався в період переваги ролі виробника над споживачем на ринку, коли здійснення актів продажу не потребувало додаткових зусиль, чому й інструменти класичного менеджменту здебільшого націлені були на управління всередині економічних об'єктів.

Перехід переваги на ринку до споживача у процесі формування так званого «суспільства споживання» уперше ускладнило ринкові транзакції в процесі пошуку споживача, що привело к формуванню неокласичного менеджменту, спрямованого на боротьбу виробників між собою з метою зайняття вигідної позиції на ринку. А основними інструментами менеджменту на цьому етапі стали стратегічний менеджмент, поведінкова теорія функціонування економічних суб'єктів, школа людських відносин та ін.

Таблиця – Розвиток теорії і практики менеджменту по етапах перетворення світового ринку

Етап співвідношення ролей виробника і споживача на ринку	*Характер здійснення ринкових транзакцій*	*Етап розвитку теорії і практики менеджменту*	*Характерні інструменти менеджменті*
1. Примат (перевага) виробника над споживачем	Здійснюються без додаткових зусиль	Класичний менеджмент	Науковий менеджмент Ф. Тейлора, функціональний підхід А. Файоля, основи «раціональної бюрократії» М. Вебера
2. Примат (перевага) споживача над виробником («суспільство споживання»)	Здійснюються в порядку захищених контрактів між виробниками та агентами ринку	Неокласичний менеджмент	Стратегічний менеджмент, поведінкова теорія функціонування економічних суб'єктів, школа людських відносин
3. Примат (перевага) оптового покупця (брендів) над виробником і споживачем	Здійснюються в порядку внутрішньої контрактації між суб'єктами корпорацій	Нова управлінська парадигма	Теорія транзакцій, інституціональна теорія, технології злиття й поглинання
4. Примат непередбачуваності та хаотичності проявів світових суспільних процесів над поведінкою споживача і виробника	Значна частина ринкових транзакцій спрямовується державами та міжнародними інституціями під жорстким регулюванням	Антисипативний менеджмент	Антикризовий менеджмент, організаційна поведінка економічних суб'єктів, управління стійкістю економічних суб'єктів

Коли приблизно після другої світової війни перевага на ринку перейшла до оптових покупців (посередників), які на ринку пропозицій виступали все менше від імені конкретного виробника, а здебільшого у вигляді певного бренду, зусилля для здійснення ринкових транзакцій настільки ускладнилися, що це викликало процес розширення границь окремих економічних суб'єктів з метою переведення ринкових транзакцій у сфері купівлі-продажу усередину корпорацій, теоретичною основою чого стали теорія транзакцій та інституціональна теорія, а інструментом практичного менеджменту стали технології злиття й поглинання.

Нарешті, приблизно з 80-х років минулого століття стало визнаватися, що наростання непередбачуваності та хаотичності проявів світових суспільних процесів переважає можливості вибору споживача та виробника, а значний обсяг ринкових транзакцій спрямовується державами та міжнародними інституціями в певні сфери під жорстким регулюванням. Саме так відбувалося під час боротьби із світовою пандемією «Ковід-19» та зараз в умовах світового супротиву агресії РФ проти України. Відповідно діяльність економічних суб'єктів в таких умовах набуває рис організаційної поведінки, подібної до поведінки людини, яка шукає вихід в невизначених умовах, що розкрито нами в роботі [1]. У якості загальної концепції поведінки економічного суб'єкту на основі передбачення можливих змін в зовнішньому середовищі може бути застосована концепція управління стійкістю економічних суб'єктів, розглянута нами в роботі [2]. Розглянуте дозволяє дійти наступного висновку.

Розглянута траєкторія розвитку співвідношення ролей виробника й споживача на світового ринку свідчить про те, що суспільство остаточно вступило в 4-й етап розвитку ринку із приматом непередбачуваності та хаотичності проявів світових суспільних процесів над поведінкою споживача і виробника, які вимушені звертатися до управлінської теорії та інструментів антисипативного управління, здатного продукувати управлінські рішення на основі передбачення змін в зовнішньому середовищі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Організаційна поведінка підприємства в умовах мінливого середовища (150 питань теорії і практики організації) : монографія. Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. 344 с. URL : http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/2849

2. Колосов А. М., Колосова К. А., Штапаук Г. П. Управління стійкістю підприємства : монографія / за заг. ред. А. М. Колосова. Старобільськ : Вид-во держ. закл. «Луган. Нац. Ун-т імені Тараса Шевченка», 2016. 336 с. URL : http://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/handle/123456789/2492

Кондратенко Владислав,
аспірант,
Запорізький національний університет

ВИЗНАЧЕННЯ НАЙВАЖЛИВІШИХ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ ПІДПРИЄМСТВА

Визначення меж фінансової стійкості відноситься до найважливіших економічних проблем, оскільки недостатній її рівень може призвести до відсутності у підприємства коштів на розвиток виробництва, їх неплатоспроможності і, зрештою, до банкрутства, а «надлишкова» стійкості перешкоджатиме розвитку, обтяжуючи витрати підприємства зайвими запасами та резервами [1].

Фінансовий стан - це найважливіша характеристика економічної діяльності підприємства, яке є сукупністю показників, що відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів [2].

Аналіз фінансового стану показує за якими конкретними напрямам доцільно здійснювати діяльність для того, щоб забезпечити і фінансову стійкість і платоспроможність підприємства у конкретний період часу.

Проведемо аналіз структури активів балансу ПрАТ «Виробниче об’єднання «Конті» (табл. 1).

За період, що розглядається, сума активів підприємства до кінця 2021 р. зменшилася з 1776201 тис. грн до 1598377 тис. грн, що відображає негативну динаміку розвитку підприємства.

За оборотними активами рік у рік відбувається зменшення з 653784 тис. грн до 633674 тис. грн протягом всього аналізованого періоду. Ця зміна в основному сталося через зростання запасів на 48276 тис. грн, що може свідчити про неефективну організацію виробництва та погано організовану логістичну мережу.

Проведений аналіз також підтверджує, що зменшення оборотних активів відбувається також за рахунок збільшення коштів протягом усього аналізованого періоду на 2111 тис. грн, або 39,64 %, що говорить про погіршення економічного стану підприємства.

Таблиця 1 – Структура активів балансу за 2019–2021 р

Актив	2019 р	2020 р	2021 р	Структура		
				2019р	2020р	2021 р
Нематеріальні активи:	172 463	90 909	55 350	9,71%	5,57%	3,46%
Основні засоби:	768 658	724 288	699 119	43,28%	44,34%	43,74%
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	58	0	0	0,003%	0,00%	0,00%
інші фінансові інвестиції	0	117	104	0,00%	0,01%	0,01%
Довгострокова дебіторська заборгованість	239	0	0	0,01%	0,00%	0,00%
Відстрочені податкові активи	180 999	198 736	210 130	10,19%	11,19%	11,83%
Усього за розділом I	1 122 417	1 014 050	964 703	63,18%	61,10%	59,04%
II. Оборотні активи						
Запаси	92 993	94 566	141 269	5,24%	5,79%	8,84%
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	544 061	497 735	483 242	30,63%	30,47%	30,23%
за виданими авансами	7 139	14 843	2 625	0,40%	0,91%	0,16%
з бюджетом	5 512	5 459	1 862	0,31%	0,33%	0,12%
у тому числі з податку на прибуток	1 402	1 402	1 402	0,08%	0,08%	0,08%
Інша поточна дебіторська заборгованість	1 110	5 918	2 245	0,06%	0,36%	0,14%
Гроші та їх еквіваленти	182	476	2 111	0,01%	0,03%	0,13%
Інші оборотні активи	2 787	417	320	0,16%	0,03%	0,02%
Усього за розділом II	653 784	619 414	633 674	36,81%	37,92%	39,64%
III. НА, утримувані для продажу, та групи вибуття	0	0	0			
Баланс	1 776 201	1 633 464	1 598 377	100,00 %	100,00 %	100,00 %

Позитивно можна оцінити і зниження дебіторської заборгованості на 483242 тис. грн (30,23 %), оскільки знижується відволікання коштів з обороту підприємства.

З балансу підприємства видно, що питома вага оборотних активів більша ніж питома вага необоротних активів. Оборотні (поточні) активи мають більшу ліквідність порівняно з необоротними та додають підприємству фінансової гнучкості. А це означає, що чим вища у балансі частка необоротних активів (і відповідно, нижче за поточні), тим складніше підприємству платити за рахунками, залучати короткострокові позики та отримувати відстрочку за платежами.

Найбільшу частку у структурі активів підприємства протягом всього аналізованого періоду займають основні засоби. Їх питома вага до підсумку активів щорічно змінюється незначно з 63,18 % у 2019 р. до 59,04 % у 2021 р.

Тож, підприємству доцільно управляти матеріально-технічними запасами, дебіторською заборгованістю, а також оновлювати основні засоби, які і дозволяють збільшити обсяги виробництва, доходу та фінансові результати. Саме такий контроль дозволить підвищити ділову активність підприємств та забезпечити фінансову стійкість і платоспроможність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Череп А. В. Економічний аналіз в системі управління: теорія і практика : збірник статей молодих вчених / за ред. А. В. Череп. Запоріжжя : ЗНУ, 2014. Випуск 5. 250 с.

2. Череп А. В., Гамова О. В. Навч.-мет. пос. студ. Запоріжжя : Видавництво «Дике поле», 2015. 240 с.

Kopitsya Andriy,
graduate student;
Pererva Petro,
Doctor of Economic Sciences, Prof.,
National Technical University "KhPI",
Kharkov

BUSINESS ANALYSIS OF INNOVATION ACTIVITYOFINDUSTRIAL ENTERPRISE

At the present stage of development, analysis has become one of the most reliable and visual means of managers in decision-making, setting tasks, and identifying negative aspects. Thus, in the implementation of innovative activities, business leaders should not only clearly understand the essence of innovation, but also use analysis as a means of managing and forecasting a single project and the entire activity of the organization as a whole. Therefore, it is very important to determine the mechanism of business analysis of the implementation of innovative activities, the stages of an innovative project and any technological change, the methodology for assessing the effectiveness of innovative projects.

As the *first stage* of the business analysis of innovation should be a study of the accounting system for the implementation of innovative projects. Currently, many enterprises are faced with the problem of management accounting in general. This applies to separate cost accounting. And innovation, even if it is conducted, is not taken into account at all. Therefore, this kind of analysis should be carried out, and accounting should be conducted in the following areas: improvement of labor organization and management; improving the efficiency of resource use; improvement of production technology; improvement of consumer qualities of products; new types of products; new sales opportunities.

As the *second* stage can be a structural business analysis of the number of innovations in the context of the organization's divisions. Moreover, for this stage of business analysis, it is necessary to highlight the proposed innovations, innovations recognized as effective, innovations accepted for implementation and successfully implemented as of the end of the reporting period. This allows you to track such important characteristics of the internal environment of the organization as

innovation activity, as well as the quality of proposals (applications), that is, the share of proposals, the implementation of which is economically justified. The difference between the innovations accepted for implementation and the innovations implemented shows the results of activities for the reporting and previous periods.

As the *third stage* When conducting such an analysis, the difficulty lies in the identification and classification of innovative solutions, as well as their comparison with the necessary (for these conditions of the micro and macro environment) values. Therefore, the assessment of innovation activity and innovation potential is only auxiliary in the system of evaluation of innovative activity, the actual results of which are determined by financial results.

As the *fourth stage*, there should be an analysis of the completeness and updating of existing methods for evaluating innovative projects. The effectiveness of a project should be evaluated according to a specific methodology and expressed in monetary terms.

As the *fifth stage* should be an assessment of the impact of implemented innovative projects on the results of the economic activity of the enterprise as a whole.

As the *sixth stage*, there should be an analysis of own free funds and an analysis of the general financial condition in terms of solvency (liquidity). Particular attention should be paid to the amount of free cash or funds that can be extracted from the turnover of the enterprise without much impact on the results of the main activity. Moreover, to analyze the financial condition of the enterprise, where the implementation of innovations is planned, it is recommended to use ratios of financial stability, solvency, business activity and profitability.

Qua *Seventh stage* There should be a dynamic analysis of the structure of the staff. Here it is necessary to pay attention to the dynamic analysis of the number of educated workers, as they are one of the means of developing and implementing innovative projects. Here you can use the coefficient of R&D personnel, which characterizes the professional staff and shows the proportion of personnel directly involved in the development of new products and technologies, production and engineering design, other types of technological preparation of production for the release of new products or the introduction of new services, in relation to the average composition of all permanent and temporary workers registered in the enterprise.

As the *eighth stage, there* should be an analysis of integral indicators of the effectiveness of innovation. It is recommended to use performance indicators, profitability of innovations and a modified internal rate of return to assess the effectiveness of innovation.

Having considered the sequence of stages of the study of innovative activity of the enterprise, a scheme of analysis has been formed, which can be carried out either completely or partially, depending on the completeness of the available information. The result of such a comprehensive analysis of innovation should be a list of priority areas for the future activities of the enterprise. Business analysis should also identify factors of negative impact on the process of innovation, which must be taken into account in the further adjustment of tasks.

REFERENCES

1. Pererva P. G., Kocziszky György, Szakaly D., Somosi Veres M. Technology transfer. Kharkiv-Miskolc : NTU «KhPI», 2012. 668 p.

2. Перерва П. Г. Практический маркетинг. *Маркетинг на промышленном предприятии.* 1991. Вып. 2. 80 с.

3. Ткачова Н. П., Перерва П. Г. Розвиток методів аналізу фактичного стану конкурентних переваг підприємства. *Економіка розвитку*. 2011. № 4 (60). С. 116–120.

4. Pererva P. G., Tkachev M. M., Kobielieva T. O. Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights. *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 4 (8), ч. 2. С. 240–246.

5. Грабченко А. И., Смоловик Р. Ф., Перерва П. Г. Основы маркетинга высоких технологий : учебное пособие. Харьков : ХГПУ, 1999. 242 с.

6. Pererva P. G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobielieva T. O. Compliance program : [tutorial]. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.

7. Перерва П. Г. Управління маркетингом на машинобудівному підприємстві : навч. посібник для інж.-техн. вузів. Харків : Основа, 1993. 288 с.

Крамаренко Аліса,
канд. екон. наук, доцент;
Вишневська Марія,
канд. техн. наук, доцент,
Український національний університет науки і технологій

БІЗНЕС-АНАЛІТИКА ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ОБҐРУНТОВАНОСТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Бізнес-аналітика є однією з найбільш важливих сфер управління сучасними підприємствами. Використання бізнес-аналітики дозволяє збільшити ефективність управління, підвищити обґрунтованість управлінських рішень та покращити стратегічне планування.

Business intelligence (BI) - це процес збору, аналізу та використання даних для прийняття кращих управлінських рішень в бізнесі. BI включає в себе використання інструментів для візуалізації даних, аналізу та створення звітів. Завдяки BI компанії можуть збирати та аналізувати великі обсяги даних, що дозволяє їм отримувати цінні інсайти про різні аспекти свого бізнесу, такі як продажі, виробництво, фінанси та інші. Застосування BI дозволяє підвищити ефективність прийняття рішень, знизити ризики та оптимізувати бізнес-процеси. BI використовується в багатьох галузях, включаючи фінанси, маркетинг, продажі, логістику та виробництво.

Один з найбільш очевидних плюсів бізнес-аналітики - це збільшення точності прийняття рішень. Використання даних для прийняття рішень дозволяє підприємству оцінити потенційний вплив різних варіантів вирішення проблеми на результативність підприємства. Таким чином, знижується ризик неправильного вибору варіанту та збільшується ефективність прийнятих рішень.

Крім того, бізнес-аналітика дозволяє підприємствам робити більш точні прогнози. Використання даних та аналітики може допомогти виявити тенденції та патерни, які можуть допомогти в розробці стратегії розвитку підприємства.

Для найбільш повного задоволення аналітичних потреб суб'єктів управління ефективно поєднувати основний інструмент з Business Intelligence – OLAP, та один з інструментів ERP-систем – OLTP.

OLAP і OLTP - це дві різні системи обробки даних, які використовуються у сфері бізнесу для збору, аналізу та обробки даних.

OLAP (Online Analytical Processing) - це метод аналізу даних, який дозволяє виконувати аналітичні запити, які можуть включати функції, такі як підрахунок, сортування, фільтрація, групування і сумування. OLAP є ефективним інструментом для аналізу великих обсягів даних, таких як продажі, фінансові показники, інвентар і т.д.

OLAP є корисним інструментом для бізнес-аналітики та прийняття рішень на підприємстві. Деякі з основних способів використання OLAP в бізнес-процесах підприємства включають:

– аналіз продажів: OLAP дозволяє бізнес-аналітикам аналізувати продажі по різних параметрах, таких як продукт, регіон, час, клієнт, щоб визначити найбільш прибуткові товари, ринки та клієнти, а також виявити тенденції;

– планування та прогнозування: OLAP дозволяє бізнес-аналітикам використовувати історичні дані та іншу інформацію для розробки стратегій та планів, а також для прогнозування показників, таких як продажі, прибуток, запаси та інші;

– управління запасами: OLAP допомагає підприємствам керувати запасами, прогнозувати необхідність закупівель та контролювати запаси в реальному часі;

– аналіз ризиків: OLAP дозволяє бізнес-аналітикам аналізувати ризики та виявляти можливі проблеми, наприклад, затримки в поставках, нестачу матеріалів та інші;

– аналіз витрат: OLAP дозволяє підприємствам аналізувати витрати на різні види діяльності та визначати способи оптимізації витрат;

– управління клієнтською базою: OLAP допомагає підприємствам аналізувати та керувати клієнтською базою, включаючи профілювання клієнтів, прогнозування потреб, аналіз тенденцій покупок та залучення нових клієнтів.

OLTP (Online Transaction Processing) - це система обробки транзакцій, яка використовується для збору, зберігання і обробки операційних даних, що збираються в реальному часі. OLTP зазвичай використовується у веб-додатках та інших операційних системах, які обробляють транзакції у режимі реального часу, такі як онлайн-магазини або банківські системи. OLTP дозволяє виконувати транзакції, такі як оплата, резервування, замовлення товарів і послуг.

Деякі з основних особливостей використання OLTP в бізнес-процесах підприємства включають:

– операційні процеси: OLTP використовується для керування операційними процесами підприємства, такими як продажі, фінансові операції, керування запасами, обробка замовлень та багато інших;

– швидка обробка транзакцій: OLTP дозволяє обробляти великі обсяги транзакцій в режимі реального часу, що є важливим для підтримки швидких та ефективних операцій;

– висока надійність: OLTP системи мають високу надійність та стабільність, що дозволяє забезпечувати безперебійну роботу підприємства та уникнути втрати даних;

– безпека: OLTP системи мають вбудовані механізми захисту даних, такі як аутентифікація, авторизація та шифрування, що забезпечують безпеку та конфіденційність даних;

– інтеграція з іншими системами: OLTP системи можуть бути легко інтегровані з іншими системами, що дозволяє забезпечувати підтримку більш широкого спектру бізнес-процесів та забезпечити їх ефективність та автоматизацію;

– синхронізація даних: OLTP системи забезпечують синхронізацію даних в реальному часі, що дозволяє забезпечувати точність та достовірність даних у всіх відділах та підрозділах підприємства.

Таким чином, використання OLTP дозволяє підприємствам забезпечувати безперебійну роботу та ефективне управління операційними процесами, а також забезпечує точність та достовірність даних, що є важливим для прийняття правильних рішень. Завдяки OLTP підприємства можуть підтримувати високу швидкість обробки транзакцій та забезпечувати високу надійність та безпеку даних.

Однак, слід зазначити, що OLTP не є найкращим вибором для аналітичних процесів та отримання статистичних даних, оскільки він орієнтований на обробку великої кількості транзакцій у реальному часі, а не на обробку та аналіз даних великого обсягу.

Таким чином, OLTP та OLAP можуть доповнювати один одного в різних бізнес-процесах підприємств. OLTP забезпечує ефективне управління операційними процесами, тоді як OLAP дозволяє аналізувати детальні дані та витягувати корисну інформацію для прийняття рішень. Обидва інструменти є важливими для успішної діяльності підприємств та дозволяють забезпечувати ефективне та точне прийняття рішень на всіх рівнях управління.

Laushkin Arkady,
graduate student;
Mekhovych Serhiy,
Doctor of Economic Sciences, Prof.;
Pererva Petro,
Doctor of Economic Sciences, Prof.,
National Technical University "KhPI",
(Kharkov)

BUSINESS ASSESSMENT OF MANAGERIAL POTENTIAL IN THE FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF THE ENTERPRISE

At present, the issue of preserving and strengthening the sustainability of the business economy has become relevant. At the same time, the sustainable development of the economy of business structures, as a rule, refers to the ability of the economic system of the enterprise to perform its functions and achieve goals even with adverse changes in the parameters of the system or the environment.

Assessment of the foreign economic potential of business structures should be used in the development of the concept of the main directions of export of products, in the preparation of the program for the development of export activities of the enterprise, in determining the optimal combination of the amount of funds allocated for the development of foreign economic activity. In addition, according to the author, in order to improve the efficiency of management of foreign economic potential, it is advisable to derive its generalizing or integral indicator. The integral indicator will allow at any time to determine the real size of the foreign economic potential and identify trends in its development.

There are various concepts of the potential of the enterprise or its components, which are used to assess the effectiveness of work in general and develop a strategy and monitor its implementation in particular: the concept of production potential, human resources, economic potential, marketing potential, regional potential, strategic potential. However, the real competitiveness of the enterprise in foreign markets can only be provided by a combination of these concepts. The integration of these indicators creates a competitive advantage, which many authors reduce to the core competence of the business structure.

Economic science operates with various socio-economic methods and techniques for assessing the effectiveness of foreign economic activity of an enterprise, using groups of indicators. In our opinion, the following groups of indicators are of the greatest importance among them: foreign economic (marketing), socio-economic, production-economic and environmental.

The group of foreign *economic (marketing) indicators* used for strategic decision-making includes: capacity and share of the foreign market; the level of competitiveness of the enterprise, product; the degree of use of the marketing mix; characteristics of public relations and customer loyalty;

To the group of *socio-economic indicators*: the level of consumption of goods, services and food products by the population; shares of expenditure on food, consumer goods and services;

To the group of production *and economic indicators*: profit, profitability, volume of products sold, marketability of products; capacity utilization, balance of production; sustainability of the enterprise.

To the group of environmental indicators: product quality, the level of environmental friendliness of production and storage of products, and others. However, most of these indicators assess only one or another aspect of the foreign economic activity of the enterprise, not allowing a systematic assessment of the object and further influence it for the purpose of management, while being essentially only an indirect reflection of the effectiveness.

Studies show that the most significant role in achieving the highest level of foreign economic potential is played by the system of market-oriented management. Only its high level can ensure the effective use of appropriate tools and the use of resources. Thus, the indicator of foreign economic potential gives producers objective information about their own competitiveness and can serve to assess the effectiveness of strategic management, as well as one of the tools for forecasting the foreign economic activity of enterprises.

Thus, considering the impact of foreign economic activity on the economic development of business structures, it should be noted its impact on its qualitative and structural positive transformations. Intensification and diversification of foreign economic relations enables the subjects of our country to receive additional financial income. The socio-economic sustainability of business structures is increasing, their investment attractiveness for foreign counterparties and investors is improving.

REFERENCES

1. Перерва П. Г. Самомаркетинг менеджера и бизнесмена. 2003. 592 с.
2. Pererva P. G., Kocziszky György, Szakaly D., Somosi Veres M. Technology transfer. Kharkiv-Miskolc : NTU «KhPI», 2012. 668 p.
3. Перерва П. Г. Практический маркетинг. *Маркетинг на промышленном предприятии.* 1991. Вып. 2. 80 с.
4. Ткачова Н. П., Перерва П. Г. Розвиток методів аналізу фактичного стану конкурентних переваг підприємства. *Економіка розвитку*. 2011. № 4 (60). С. 116–120.
5. Pererva P. G., Tkachev M. M., Kobielieva T. O. Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights. *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 4 (8), ч. 2. С. 240–246.
6. Грабченко А. И., Смоловик Р. Ф., Перерва П. Г. Основы маркетинга высоких технологий : учебное пособие. Харьков : ХГПУ, 1999. 242 с.
7. Pererva P. G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobielieva T. O. Compliance program : [tutorial]. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.
8. Гончарова Н. П., Яковлев А. И., Перерва П. Г. Маркетинг инновационного процесса : учебное пособие. К. : ВИРА-Р, 1998. 267 с.
9. Перерва П. Г. Управління маркетингом на машинобудівному підприємстві : навч. посібник для інж.-техн. вузів. Харків : Основа, 1993. 288 с.
10. Tkachova N., Kobielieva T., Pererva P. Formation of competitive advantages of machine-building enterprises on the basis of the benchmarking concept. *International Marketing and Management of Innovations*: Global Sci. E-Journal. Bielsko-Biala, 2021. № 6. 10 p.

Lepskyi Roman,
graduate student;
Pererva Petro,
Doctor of Economic Sciences, Prof.,
National Technical University "KhPI",
(Kharkov)

INNOVATIVE FORMS OF ECONOMIC PROCESS MANAGEMENT AT INDUSTRIAL ENTERPRISES

To ensure the innovative development of industrial enterprises, it is necessary to accelerate the development, implementation and large-scale dissemination of effective innovations in industrial production. The innovation process is a very complex, multifaceted process that combines a variety of scientific, technical, economic, social, and psychological problems. Ensuring economic freedom and independence of business entities as the main requirements for the transition to a market economy for industrial enterprises pose, firstly, the task of survival in a competitive environment, and secondly, the problems of sustainable development and efficiency, the solution of which is interdependent on the implementation of innovative transformations and the implementation of innovative processes. Even if an enterprise is not and does not become a flagship in the innovation market, it certainly has to renew physically and morally obsolete products and technologies, under the influence of factors that force enterprises to an innovative shift. Therefore, the study of the management of innovation processes and the factors contributing to the introduction of innovations is a necessary condition for the effective operation of industrial enterprises.

The development of new technologies and computerization does not bypass such an important process as management. Previously studied and actively used methods are beginning to become obsolete, and some even cease to work altogether. As a result, systems begin to function inefficiently. This especially leaves an imprint on the activities of the regions. There is a need to find and implement improved, innovative management methods, with the help of which there can be an improvement in the management apparatus in regional systems and an increase in their performance.

We propose to conditionally divide the whole variety of methods of managing economic systems into three large groups: economic, administrative, socio-psychological. Economic involves material motivation, that is, orientation towards the performance of certain indicators or tasks, and the implementation of economic remuneration for the results of work after their implementation. These include planning, incentives, self-financing and other economic levers used at the macro and micro levels of management.

Administrative (organizational and administrative) management methods are based on power motivation based on obedience to the law, law and order, and senior. Failure to comply with these relations by subordinates entails the application of sanctions.

To achieve maximum management efficiency, spiritual motivations are needed, on which socio-psychological management methods are based. With the help of these methods, they influence the consciousness of workers, the social, ethnic, religious and other interests of people and carry out moral stimulation of labor activity.

Often in practice, the use of a certain set of standard methods of managing organizational systems leads to the fact that an enterprise, institution or other large system functions, but inefficiently, develops, but not dynamically, while in some cases there is some contradiction to the constantly changing technological, social and natural environment. That is why each system needs to foresee and evaluate the possibilities of introducing innovative management methods. Innovative methods, as a rule, are based on interaction with many processes in the technical, economic, social and natural spheres, create advantages for individual enterprises, regions and countries. They play a key role in the implementation of the main imperative of sustainable development – the harmonious combination of economic growth with the preservation of the natural environment and social progress.

Considering management methods and comparing them with the signs of innovation, completely non-standard methods can be added to the well-known classification. They will be differentiated on the basis of innovation. These include the following methods: self-organization, or self-management; full or partial automation of management processes; cluster approach; Optimization of managed units.

It is necessary to emphasize once again that these methods can change in accordance with the development of the management environment. Derivatives of them are a way to adapt to certain situations, for example, crisis situations. The effective use of innovative methods as part of innovation as a whole makes it possible to overcome the quantitative limitations of natural, natural and human resources and create conditions for ensuring long-term positive dynamics of economic development.

REFERENCES

1. Pererva P. G., Kocziszky György, Szakaly D., Somosi Veres M. Technology transfer. Kharkiv-Miskolc : NTU «KhPI», 2012. 668 p.

2. Перерва П. Г. Практический маркетинг. Вып. 2. Маркетинг на промышленном предприятии. 1991. 80 с.

3. Ткачова Н. П., Перерва П. Г. Розвиток методів аналізу фактичного стану конкурентних переваг підприємства. *Економіка розвитку*. 2011. № 4 (60). С. 116–120.

4. Pererva P. G., Tkachev M. M., Kobielieva T. O. Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights. *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 4 (8), ч. 2. С. 240–246.

5. Грабченко А. И., Смоловик Р. Ф., Перерва П. Г. Основы маркетинга высоких технологий : учебное пособие, Харьков : ХГПУ, 1999. 242 с.

6. Pererva P. G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobielieva T. O. Compliance program: [tutorial]. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.

7. Гончарова Н. П., Яковлев А. И., Перерва П. Г. Маркетинг инновационного процесса : учебное пособие. К. : ВИРА-Р, 1998. 267 с.

8. Перерва П. Г. Самомаркетинг менеджера и бизнесмена. 2003. 592 с.

9. Перерва П. Г. Управління маркетингом на машинобудівному підприємстві : навч. посібник для інж.-техн.вузів. Харків : Основа, 1993. 288 с.

10. Kosenko O. P., Kobielieva T. O., Tkacheva N. P. Monitoring the commercial potential of intellectual property. *Scientific bulletin of Polissia*. 2017. № 1, ч. 2. С. 140–145.

11. Tkachova N., Kobielieva T., Pererva P. Formation of competitive advantages of machine-building enterprises on the basis of the benchmarking concept. *International Marketing and Management of Innovations*: Global Sci. E-Journal. Bielsko-Biala, 2021. № 6. 10 p.

Македон Вячеслав,
д-р екон. наук,
Дніпровський національний
університетімені Олеся Гончара
(м. Дніпро)

ВИКОРИСТАННЯ БІЗНЕС-АНАЛІЗУ В ПРИЙНЯТТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Бізнес-аналіз використовує інструменти аналітики та відповідні дані для прийняття бізнес-рішень. У процесі аналізу бізнесу фінансова звітність є відправною точкою для аналітика. Оскільки вони показують активи та грошові потоки, зобов'язання, прибутки тощо.

А саме аналіз перетворює дані бухгалтерського обліку в корисну інформацію. Щоб підтвердити хороші сторони та виявити недоліки, необхідно використовувати методи вимірювання та презентації, використання методів бізнес-аналізу, необхідний скептицизм аналітика та інші моделі визнання та визначення. Надані підприємству дані допоможуть бізнесменам та іншим зацікавленим сторонам у підготовці та розумінні фінансової інформації. Оскільки аналітик приймає дані, надані менеджерами, необхідно використовувати певні додаткові дані з бази даних організації. Підозрілі репресії та прогнози аналітика можуть бути підтверджені як обґрунтовані через неповне відображення даних у балансах [2, с. 44].

Якісний аналіз є важливим першим кроком, який дозволяє аналітику сформулювати їх як чітку картину, фінансовий і бухгалтерський аналіз. Знання менеджерів є джерелом певної цінності. Їхня здатність просто подавати інформацію досить проблематична. Насправді фінансова звітність, яка містить різні фінансові показники, створює певним користувачам труднощі у визначенні реальної інформації з простих даних.

Тому бухгалтерам-боржникам необхідно перетворити цю складність на легкість. Навіщо потрібна ця легкість? Тому що якщо ми не доведемо до них чітку інформацію, дані, які містяться у фінансовій звітності, інвестори будуть знижувати вартість підприємства через результати бухгалтерського обліку. У результаті інвестори та інші користувачі матимуть неточні оцінки фінансових даних [1, с. 935]. Імовірність оцінки

підприємства буде настільки, наскільки цифри відображають економічну реальність. Звичайно, завдяки фінансовому аналізу з певною інформацією посередники можуть доповнити вартість підприємства. Розуміння концептуальної основи системи фінансової звітності та підготовки фінансової звітності є фундаментальною передумовою фінансового аналізу. Вони роблять це, покращуючи розуміння фінансових показників і майбутніх можливостей підприємства для зовнішніх користувачів. А саме, ефективний фінансовий аналіз намагається отримати внутрішню управлінську інформацію публічного характеру. Багато посередників не мають доступу до цієї інформації. Тому вони покладаються на певні знання про діяльність підприємства або стратегії, з якими стикаються в повсякденному житті.

Насправді мета фінансового аналізу полягає у використанні фінансових даних для оцінки поточного та минулого стану підприємства. Але також оцінити його стійкість. У цьому аналізі ми маємо дві ключові навички: аналіз має бути систематичним і ефективним, а аналіз має дозволяти аналітику використовувати дані для дослідження певних питань бізнесу. Інструментами, які найчастіше використовуються в цьому аналізі, є аналіз коефіцієнтів і аналіз грошових потоків. Коефіцієнт аналізу аналізує продукти підприємства та показники ринку. Тоді як аналіз грошових потоків зосереджується на ліквідності та фінансовій гнучкості підприємства. У загальній діяльності підприємств аналіз бухгалтерського обліку має на меті показати найвищий рівень бізнес-реальності підприємства [4, с. 460]. Подання цифр, їх гнучкість, облікова політика, облікові оцінки, аналітична перевірка облікових викривлень є основою бухгалтерського аналізу.

По суті, він виправляє недоліки бухгалтерського обліку, створює неупереджені облікові дані та перевіряє достовірність висновків з попередньо проведеного фінансового аналізу. На додаток до статті ми підкреслимо важливість стратегічного аналізу бізнесу. Цей аналіз має на меті визначити ключові чинники прибутку та бізнес-ризики.

Зокрема, стратегічний бізнес-аналіз вивчає галузь, до якої належить підприємство. Він оцінює потенціал підприємства для отримання прибутку, аналізує конкурентні переваги та пропонує стратегію. Тому необхідно визначити ключові фактори успіху та ключові операційні ризики. Ця ідентифікація в майбутньому визначає ключові стратегії бухгалтерського обліку та оцінює, чи має підприємство прибуткову

стійкість. Це означає, що прогноз безпечного майбутнього для підприємства є твердим і високонадійним. Припущення щодо майбутнього підприємства здійснюються за допомогою перспективного аналізу. Він зосереджений на прогнозуванні майбутнього і є остаточним кроком у процесі бізнес-аналізу. Його прийомами зазвичай є прогнозування та оцінка фінансових звітів. За допомогою цих методів (інструментів) аналітик здійснює синтез бухгалтерського та фінансового аналізу з єдиною метою - прогнозування майбутнього підприємства [3].

Насправді оцінка підприємства сприймається через майбутній приплив і відтік коштів. Сертифікат оцінки також складається щодо бухгалтерської вартості інформаційної системи бухгалтерського обліку, а також рентабельності капіталу та зростання. Синтез цих аналізів дає чудову оцінку справжньої вартості підприємства. Але це також допомагає оцінити потенційні зміни конкурентних переваг, а також наслідки цих змін для рентабельності капіталу [5, с. 681].

Зі сказаного вище можна підкреслити, що аналіз дозволяє сприйняти досліджуване ціле та його складові частини. Але не тільки це, щоб визначити якості ж. Особливо ми бачимо його значення у плануванні, стратегії та бізнес-рішеннях. Різноманітні типи аналізу, які складають бізнес-аналіз, забезпечують впевненість для всіх фінансових звітів у певному суб'єкті господарювання. Синтезована інформація відокремлює розрядність від внутрішньої, точну від неточної, первинну від вторинної тощо. Оскільки функціонування бізнес-організацій є складним процесом, і фактори, які визначають зростання та розвиток підприємства, визначити нелегко.

Зокрема, бухгалтерський аналіз забезпечує неупереджену оцінку поточної балансової вартості, а також рентабельності капіталу. У той час як фінансовий аналіз дозволяє глибше і детальніше зрозуміти фактори, які впливають на поточну прибутковість капіталу. Також в роботі наголошується на важливості застосування методів розбивки, порівняння та елімінації. Порядок у застосуванні методів призначений для швидкого та ефективного виявлення помилок, упущень, слабких місць.

Отже дослідження організаційної та фінансової ситуації дає уявлення про організаційні одиниці, фактори діяльності, ліквідність і прибутковість підприємства. Таким чином здійснюється усунення негативних явищ. Але, звичайно, є позитивний стимул для керівників приймати кращі рішення та рішення, які покращать робочий процес.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гафіяк А. М. ІТ-технології та бізнес-аналітика. *Економіка та суспільство.* 2018. № 15. С. 933–937.

2. Калабухова С. В. Уніфікація аналітичних процедур в умовах стандартизації бухгалтерського обліку та аудиту : монографія. Київ : КНЕУ, 2019. 431 с.

3. Шарко М. В., Гусаріна Н. В. Бізнес-аналітика ранжування показників економічної інформації при прийнятті управлінських рішень з інноваційного розвитку виробництва. *Modern economics.* 2018. № 10. С. 146–151.

4. Штефан Б. Бізнес-аналітика на підприємствах: зміст і технології організації. *Моделювання регіональної економіки.* 2014. № 2(24). С. 456–471.

5. Yanqing Duan, Guangming Cao, John S. Edwards. Understanding the impact of business analytics on innovation. *European Journal of Operational Research.* 2020. Volume 281. Issue 3. P. 673–686. DOI: https://doi.org/10.1016/j.ejor.2018.06.021

Матросова Людмила,
д-р екон. наук, професор;
Калінін Владислав,
здобувач вищої освіти,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (м. Харків)

ВИКОРИСТАННЯ ПРОЦЕСНОГО ПІДХОДУ В УПРАВЛІННІ ОРГАНІЗАЦІЄЮ

Процесний підхід - це основна база сучасних підходів до управління. Будь-яка компанія, яка здійснює комерційну діяльність, може бути представлена як набір бізнес-процесів виробничого та невиробничого характеру. Однак для кожного підприємства ці бізнес-процеси будуть індивідуальними.

Доцільність переходу до моделі процесного управління пояснюється його орієнтацією на кінцевий продукт, і, відповідно, на клієнта. Ефективність діяльності при використанні процесного підходу до управління базується на зниженні витрат та покращенні якості кінцевого продукту. Крім того, процесне управління дозволяє керівництву компанії отримувати надійну та відповідну інформацію про стан справ та на її основі приймати своєчасні та правильні рішення.

Як зазначає Бьорн Андерсен, сучасна організація - це набір спеціалізованих відділів, і в той же час - це діяльність яка направлена на реалізацію процесів.

В якості використання процесного підходу розглядається систематичне визначення та менеджмент процесів які використовує організація, а особливо оцінка взаємодії цих процесів. В цьому полягає основа результативності функціонування організації [4, с. 862].

Нещодавно об'єднання працівників до спеціалізованих відділів забезпечило більшу ефективність та надавало переваги компаніям перед конкурентами: робітники швидше набирали професійні навички через централізацію, витрати на управління зменшувалися, організаційна структура була більш зрозумілою та керованою.

Однак з часом в умовах сильно зміненого конкурентного середовища слабкі сторони такої системи організації діяльності стали очевидними. Між відділами неминуче виникають бюрократичні бар'єри,

ймовірність помилок збільшується. Кожен з підрозділів прагне вдосконалити власні показники діяльності, не враховуючи труднощів інших підрозділів та конфлікт дій всередині організації. Як результат, ефект синергії, необхідної для життєздатної організації, зникає. Цілі та завдання підрозділів встановлюються на передньому плані, і організація забуває про клієнта. Функціональне управління передбачає контроль ефективності роботи технологій, що складаються з впровадження відповідних функцій. При процесному підході виділяються бізнес-процеси та кінцеві результати, необхідні для споживача.

Розгляд організації як набору бізнес-процесів дозволяє зосередитись на кінцевих продуктах та споживачах, що призводить до кращого задоволення споживачів та підтримки конкурентоспроможності. Процесний підхід через власників процесів призводить до концентрації відповідальності та точності в контролі ресурсів та роботи.

Цілісний підхід знижує ризик зосередження уваги організації на її конкретних функціях та підвищує увагу до складних системних проблем взаємодії організації із зовнішнім середовищем.

На користь комплексного підходу щодо опису, аналізу та реорганізації бізнес процесів, також говорить те, що більшість проблем в організації виникають на межах між функціональними одиницями. Для усунення їх у функціональних ієрархіях необхідні складні та тривалі за терміном процедури розрізнення функцій та координації взаємодії.

Розуміння управління процесами базується на систематичному підході до організації: визначення та опису процесів, з яких формується діяльність організації, визначаючи систему взаємопов'язаних процесів, моделювання бізнес-процесів та розуміння необхідних дій для впровадження процесного підходу [2, с. 206].

Кінцева мета дій процесного підходу - усунути недосконалості існуючих процесів: визначити та усунути прогалини в інформаційних потоках, перерозподіл потоків ресурсів за їх необхідністю в процесах, раціональним розподілом функцій (включення в процес відсутності операцій та усунення дублювання функцій), покращення якості операцій тощо. Структура, орієнтована на процес, спрямована на бізнес-процеси, їх ефективність та вдосконалення.

Для впровадження процесного підходу необхідно забезпечити порядок дій, як представлено на рисунку 1.

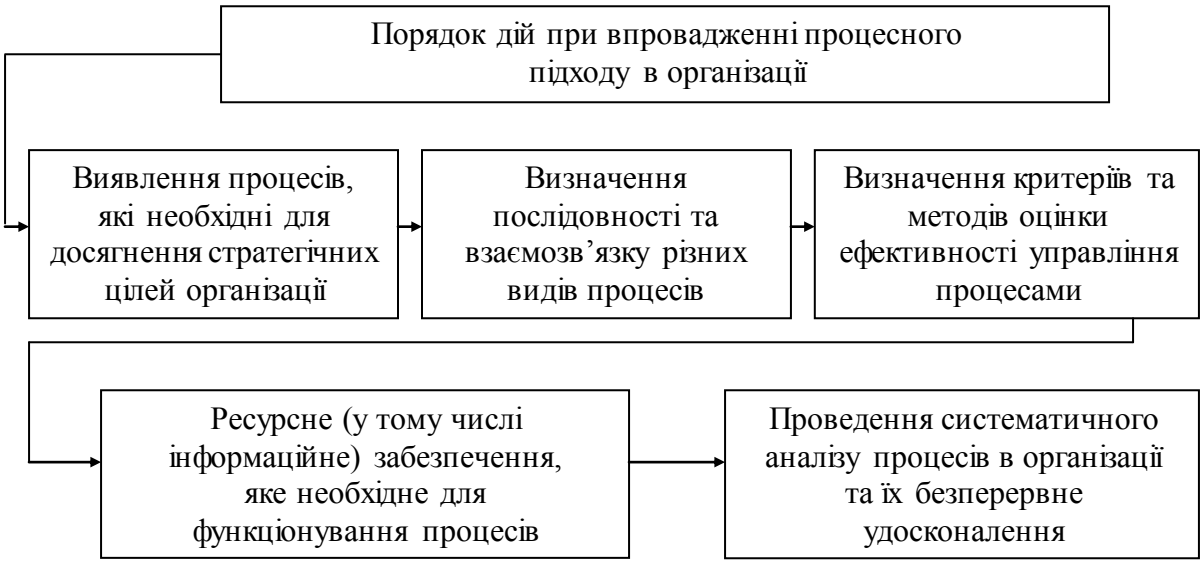

Рисунок 1 – Порядок дій під час впровадження процесного підходу в організації

Джерело: складено автором на основі [3, с. 110].

Ефект від впровадження процесного підходу, як правило, залежить від стабільності зовнішнього середовища, терміну проекту впровадження та гнучкості системи управління [1].

Таким чином, можна зробити висновок, що сучасний розвиток ринків товарів та послуг, утворює нові виклики для керівників сучасних організацій, та спонукає до розробки новітніх видів, методів та інструментів управління організаціями. Фундаментом, на якому базується процесний підхід виступає його будова та функціонування. Управлінські принципи процесного підходу формують нові правила, базуючись на яких у керівного складу організації є можливість побудувати ефективну систему функціонування організації, яке має на меті отримати заплановані результати. Використання в управлінні процесного підходу відкриває можливості для організації оптимізувати функціональні зв'язки, зробити систему більш прозорою для власників та керівництва, а також створює здатність організації приймати швидко управлінські рішення щодо мінливого зовнішнього середовища, а головне сформувати конкурентні переваги організації для її роботи в ринкових умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Денисенко Л. О., Шацька С. Є. Концептуальні засади класифікації бізнес-процесів, як основи формування бізнес-системи організації. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1558

2. Запухляк І. Б., Зелінська Г. О., Побігун С. А. Підходи, методи та інструменти управління змінами в системі управління розвитком підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2018. № 23. С. 204–209.

3. Свірідова С. С., Толстова С. А. Сучасні інструменти стратегічного управління сільськогосподарськими підприємствами. *Економіка: реалії часу. Науковий журнал.* 2017. № 2(30). С. 109–116.

4. Чернодубова Е. В., Мартинов А. А. Переваги функціонального підходу до управління витратами і доходами підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки.* 2018. № 22. С. 860–865.

Mekhovych Katherina;
Pererva Petro,
Doctor of Economic Sciences, Prof.,
National Technical University "KhPI"
(Kharkov)

FORESIGHT TECHNOLOGIES AS A TOOL TO IMPROVE THE EFFICIENCY OF INNOVATION MANAGEMENT

Of great importance at the present stage is the appropriate strategic positioning of business structures in global economic development and the design on this basis of innovative development strategies for the formation and implementation of appropriate corporate strategies for the innovative development of industrial enterprises. The solution to this problem requires the design of technologies for the formation of long-term forecasts for the development of each specific enterprises, setting priorities in the development of technologies and justifying programs and strategies for socio-economic development.

Foresight is one of the ways to stimulate the creative potential of individuals and communities in the process of formulating a vision of the future and analyzing the possibilities of its implementation. Accordingly, in society, when disseminating the results and ideas of foresight, a culture of foresight and the habit of working with the future develops, the formation of individual people's skills in developing their own individual strategies and embedding them in the overall picture of the vision of the future.

The large-scale and dynamic dissemination of the foresight methodology is explained by the emergence of new problems in the global economy: the complexity of technological competence, increased competition, and barriers to public funding. The need to solve the described problems overrides the importance of foresight.

The key motives for using foresight, in our opinion, are the following:

a) the need for more detailed and accurate forecasting of the prospects for the development of the region in interaction with the interests of the participants in the process;

b) the need to design a network of entities actively involved in the development of the future development of the economic system of the region;

c) the need to design alternative directions for the future development of the region;

d) the need to activate the existing reserves of an economic entity, motivation for changes, etc. [2].

Foresight technology combines groups of predictive and communicative methods. The use of this technology, it should be noted, is in constant development, which involves the use of other new, previously unused methods and has a multi-purpose focus. In the process of implementing foresight procedures, there can be an analysis of the problem situation, an analysis of its long-term change, diagnosis of the problem, analysis of various ways to overcome it, development of recommendations for all interested groups, identification of key areas and areas of cooperation.

Therefore, foresight should be considered as a preliminary stage in the process of designing strategies for the innovative development of business structures, a way to align them with the strategy of private business and launch business processes. The participants of the foresight project should be representatives of regional authorities, the academic community, business representatives and, of course, the public of the region. For example, the foresight project of innovative development of machine-building enterprises in Kharkiv will allow for adequate strategic positioning of enterprises in global economic development and the development of an appropriate strategy for socio-economic development on this basis. In turn, this strategy is the basis for the formation and implementation of corporate strategies of integrated industrial structures, and the intensive organization of technological clusters in the city, in the region and in the country as a whole.

It should be noted that foresight, unlike the forecast, is not a document with which it is necessary to check the achieved results of the innovative development of the enterprise in 10-15 years. Foresight is a dynamic process, it is necessary to analyze the science and technologies of the future, taking into account the changing needs of a person, including taking into account the dynamics of the formation of people's requests and the emergence of new technological solutions and products in response to them.

REFERENCES

1. Pererva P. G., Kocziszky György, Szakaly D., Somosi Veres M. Technology transfer. Kharkiv-Miskolc : NTU «KhPI», 2012. 668 p.

2. Перерва П. Г. Практический маркетинг. Вып. 2. Маркетинг на промышленном предприятии. 1991. 80 с.

3. Ткачова Н. П., Перерва П. Г. Розвиток методів аналізу фактичного стану конкурентних переваг підприємства. *Економіка розвитку*. 2011. № 4 (60). С. 116–120.

4. Pererva P. G., Tkachev M. M., Kobielieva T. O. Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights. *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 4 (8), ч. 2. С. 240–246.

5. Грабченко А. И., Смоловик Р. Ф., Перерва П. Г. Основы маркетинга высоких технологий : учебное пособие. Харьков : ХГПУ, 1999. 242 с.

6. Pererva P. G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobielieva T. O. Compliance program: [tutorial]. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.

7. Гончарова Н. П., Яковлев А. И., Перерва П. Г. Маркетинг инновационного процесса : учебное пособие. К. : ВИРА-Р, 1998. 267 с.

8. Перерва П. Г. Самомаркетинг менеджера и бизнесмена. 2003. 592 с.

9. Перерва П. Г. Управління маркетингом на машинобудівному підприємстві : навч. посібник для інж.-техн.вузів. Харків : Основа, 1993. 288 с.

10. Kosenko O. P., Kobielieva T. O., Tkacheva N. P. Monitoring the commercial potential of intellectual property. *Scientific bulletin of Polissia*. 2017. № 1, ч. 2. С. 140–145.

11. Tkachova N., Kobielieva T., Pererva P. Formation of competitive advantages of machine-building enterprises on the basis of the benchmarking concept. *International Marketing and Management of Innovations*: Global Sci. E-Journal. Bielsko-Biala, 2021. № 6. 10 p.

12. Перерва П. Г. Комплаенс-программа промышленного предприятия: сущность и задачи. Вісник НТУ «ХПІ». Харків : НТУ «ХПІ», 2017. № 24 (1246). С. 153–158.

13. Назаренко С. М., Перерва П. Г. Методичний підхід до оцінювання ефективності використання ІТ-аутсорсингу. *Маркетинг і цифрові технології*. 2021. Т. 5, № 3. С. 18–29.

Мироненко Микола,
канд. техн. наук, доцент,
Державне підприємство
«Науково-дослідний та
конструкторсько-технологічний
інститут трубної промисловості
ім. Я. Ю. Осади»
(м. Дніпро)

РОЗВИТОК ОКРЕМИХ ПІДРОЗДІЛІВ ВІТЧИЗНЯНОЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ УСТАНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ФОРМИ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ЗА ПІДСУМКАМИ 2022 РОКУ

Об’єктом дослідження у пропонованих широкому загалу тезах є державне підприємство «Науково-дослідний та конструкторсько-технологічний інститут трубної промисловості ім. Я.Ю. Осади» (скор. ДП «НДТІ»), засноване 29 грудня 1937 року в м. Дніпропетровську [1, 2].

Станом на 01 січня 2023 року до складу інституту входять:

- адміністративно-управлінські підрозділи;
- три науково-дослідних підрозділи;
- міжрегіональний науково-інженерний центр обґрунтування вимог до якості труб, балонів, іншої металопродукції та забезпечення їх нормативною документацією (скор. НІЦ ДП «НДТІ»).

Нижче більш детально розглянемо особливості господарської діяльності останнього з перерахованих підрозділів інституту, спираючись на «Звіт про стан системи управління НІЦ ДП «НДТІ» за 2022 рік відповідно до вимог ДСТУ EN ISO/IEC 17025:2019».

Вихідними даними для цього внутрішнього документа є первинна інформація щодо господарської та наукової діяльності в інституті у 2021 та 2022 роках. Задля правильного та глибокого дослідження сильних та слабких сторін було проведено SWOT-аналіз діяльності НІЦ ДП «НДТІ» за 2022 рік, результати якого наведено на рис. 1. Цей інструмент стратегічного менеджменту також дозволив окремо сфокусуватися на шансах та загрозах, які виникали у діяльності науково-інженерного центру за підсумками 2022 року (рис. 1).

SWOT-аналіз	Шанси (позитивний вплив)	Загрози (негативний вплив)
Фактори зовнішнього середовища	Приорітетність розвитку металургії, енергетики та машинобудування; Обмеженість пропозицій на аналогічні послуги; Наявність достатнього попиту на послуги з випробувань; Зростання підприємств трубної промисловості.	Податкові борги колишніх років; Воєний стан в Україні; Падіння в металургійній промисловості; Зменшення кількості замовлень на послуги випробувань.
Фактори внутрішнього середовища	Сильні сторони (позитивний вплив)	Слабкі сторони (негативний вплив)
	Достатня база інтелектуальної власності НІЦ ДП «НДТІ»; Високий рівень технічного забезпечення лабораторій НІЦ ДП «НДТІ»; Багаторічний досвід; Актуалізований фонд нормативної документації; Налагоджений інформаційний зв'язок із постачальниками і замовниками; Компетентний персонал; Систематичне виконання цілей у сфері якості.	Обмежена участь у семінарах, які проводяться компетентними установами; Недостатність кадрових фахівців (молодих спеціалістів); Відсутність достатніх обігових коштів для розширення сфери діяльності НІЦ ДП «НДТІ»

Рисунок 1 – SWOT-аналіз діяльності НІЦ ДП «НДТІ»
станом на грудень 2022 року

Як випливає з інформації, візуалізованої за допомогою SWOT-аналізу найбільш негативним чинником у 2022 році на діяльність НІЦ ДП «НДТІ» є воєнний стан в Україні. Це підтверджує й інформація, наведена у табл. 1. Згідно з нею кількість виконаних фахівцями НІЦ ДП «НДТІ» звітів, проведених досліджень та наданих замовникам протоколів контрольних і сертифікаційних випробувань у 2022 році становила 491 шт., у той же час, як роком раніше подібної науково-технічної продукції замовникам було надано понад 1700 шт. Таким чином, падіння становило понад 3,5 рази.

Наступним значним за впливовістю чинником є факт наявності податкової заборгованості минулих років, який спричиняє подальше критичне становище на підприємстві з наявністю достатніх обігових коштів для ведення поточної господарської діяльності: закупівлі необхідних витратних матеріалів, оплати праці персоналу на рівні, вищому за мінімально допустиму тощо.

Таблиця 1 – Результати роботи НІЦ ДП «НДТІ» у 2021 та 2022 роках

Рік	Кількість, шт.			
	Протоколів контрольних випробувань	Протоколів сертифікаційних випробувань	Досліджень	Звітів, наданих замовникам
2021	690	75	18	920
2022	284	40	5	162

Третьою за рахунком, але не за впливом на подальший розвиток підприємства є недостатня кількість відносно молодого (у віці до 40 років) і кваліфікованого персоналу для проведення наукових досліджень. Ця проблема може перетворитися на міну сповільненої дії й у подальшому спричинити колапс всієї господарської діяльності науково-дослідної установи.

Залишається сподіватися лиш на те, що воєнний стан в Україні матиме обмежені часові межі, питання з податковим боргом буде вирішено, виходячи зі стратегічних цілей розвитку нашої держави, а молоді фахівці, вперше переступивши поріг науково-дослідного інституту матимуть змогу отримати в його стінах такі знання та навички, які дозволять їм з часом перетворитись на висококласних спеціалістів в галузі трубного виробництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Творцы стальных артерій / Г. И. Гуляев, О. А. Семёнов, А. А. Шведченко и др.; ред. кол. : О. А. Семёнов (отв. ред.) и др. Днепропетровск : Проминь, 1989. 151 с.

2. Король Р. М., Мироненко М. А., Рябець М. А. Розвиток галузевої науково-дослідної установи державної форми власності в умовах перманентної зовнішньої агресії. *International Partnership and Cooperation of Ukraine in Wartime* : Collective monograph / edited by D. Nascimento, G. Starchenko. University of Coimbra, Portugal. Chernihiv : REICST, 2022. Pp. 159–174. DOI: https://doi.org/10.54929/monograph-02-2022-01-12

Мискін Юрій,
д-р екон. наук, доцент,
Державний податковий університет
(м. Ірпінь);
Дашкевич Олег,
канд. екон. наук, доцент,
Хайфський університет
(м. Хайф, Ізраїль)

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА: АКСЕОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

Сучасний стан домінування фінансового критерію в оцінці ефективності функціонування суб'єктів господарювання без належного врахування впливу діяльності підприємства на екологію та соціальну сферу створює передумови для існування суттєвих проблем як в економіці окремо взятих країн, так і в забезпеченні стабільного розвитку суспільства вцілому.

Дослідження ефективності діяльності підприємств через призму сталого розвитку держави вимагає ідентифікації сутності поняття «цінність підприємства» та підходів до обліково-аналітичного забезпечення управління цінністю підприємства. Відтак, нагальним та актуальним є питання визначення сутності цінності підприємства як об'єкта обліку та аналізу.

Останнім часом діяльність підприємств зорієнтована, у переважній більшості випадків, на економічний зиск і майже не враховує екологічних і соціальних запитів. Більш того, «протягом останніх років бізнес усе частіше сприймається як головне джерело економічних, соціальних і екологічних проблем. Значною мірою у цьому винні самі компанії, сприймаючи питання формування цінностей дуже обмежено. Вони орієнтуються здебільшого на короткострокову фінансову ефективність. А для того, щоб бізнес залишався успішним у довгостроковій перспективі, він повинен створювати цінності не тільки для своїх акціонерів, а й для всього суспільства» [1, с. 312].

На сьогоднішній день можна констатувати, що обираючи між цінністю та вартістю, менеджмент переважної більшості сучасних підприємств віддає перевагу останній. Така ситуація частково спричинена і

плутаниною між поняттями «цінність» та «вартість». Це обумовлено тим, що англомовне поняття «value» має два варіанти перекладу на українську мову: як «вартість» чи як «цінність» [2, с. 80]. Відповідно «у науковому просторі та практичній площині країн колишнього СНД наявна дискусія використання та змістовного навантаження понять «цінність підприємства» та «вартість підприємства». Започаткував її ще в 1909 р. М.І. Туган-Барановський, визначивши основою такої дискусії некоректність перекладу термінології з іноземних мов» [3]. Піднята проблема актуальна і сьогодні. У вітчизняних наукових працях можемо спостерігати ситуацію, коли за назвою «ціннісно-орієнтоване управління» криється вартісно-орієнтований підхід до менеджменту.

З даного приводу влучно зазначав і засновник австрійської наукової економічної школи Менгер К.: «Цінність, не є щось іманентне певному благу, як його властивість або незалежна річ, що існує сама по собі. Вона є судження, що економічна людина виносить про важливість благ у його розпорядженні для підтримки свого життя і добробуту. Тому цінність не існує поза свідомістю людини» [4, с. 121]. А це, у свою чергу, акцентує увагу на тому, що цінність – це не фінансовий вимірник, а критерій відношення суб'єкта оцінки до об'єкта, цінність якого визначається. І цілком зрозуміло, що відношення людини до об'єкта, цінність якого визначається, є суб'єктивним і ґрунтується на ціннісних пріоритетах самої людини. А враховуючи, що «цінності людей під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників, … поступово змінюються» [5], то і характеристика цінності підприємства буде характеризуватися мінливістю.

Узагальнюючи дослідження сутності цінності підприємства як об'єкта обліку та аналізу, зазначимо дві основні її особливості:

1) цінність підприємства залежить від стейкхолдера (його ціннісних пріоритетів), що її оцінює;

2) цінність підприємства залежить від відношення суб'єкта оцінки до підприємства, цінність якого визначається.

Спираючись на запропоновані особливості поняття «цінність підприємства» вважаємо за необхідне у майбутньому розробити модель обліково-аналітичного забезпечення оцінки цінності діяльності підприємства у розрізі його стейкхолдерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Михайлишин Н. П., Романів С. Р. Концепція створення спільної цінності: новий погляд на формування цінностей компанії. *Економіка та суспільство*. 2016. № 2. С. 312–317.

2. Яковенко Р. В. Тлумачний англо-український словник економічних термінів з елементами теорії та проблематики. Дидактичний довідник. Вид. 2-ге, випр. Кіровоград : Видавець Лисенко В. Ф., 2015. 130 с.

3. Стасюк Л. Л. Цінність підприємства: генезис та сучасна парадигма формування змісту поняття. URL : http://www.vestnikeconom.mgu.od.ua/ journal/2016/21-2016/23.pdf (дата звернення: 14.12.2022).

4. Menger C. Principles of Economics. N.Y. : L., 1981. 328 p.

5. Швиданенко Г. О. Ціннісно-орієнтована модель управління підприємством. URL : http://projects.dune-hd.com/bitstream/handle/2010/20421/51-59.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 14.12.2022).

Міщенко Тетяна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет
(м. Ірпінь)

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АУДИТ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАОЩАДЖЕННЯ КОШТІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Реформуванням міністерств та інших органів влади займались майже всі уряди України часів незалежності, при цьому завжди декларувалося створення професійної, результативної, ефективної та підзвітної системи центральних органів виконавчої влади. Проте, не просто розмови, а реальні дії з реформування державного управління в Україні розпочалися у квітні 2016 року, коли була розроблена «Стратегія реформи державного управління на 2016-2020 роки». Реалізація положень цього документу передбачала формування ефективної системи державного управління, що здатна виробляти і реалізовувати цілісну державну політику, спрямовану на потреби громадян, сталий суспільний розвиток та адекватне реагування на внутрішні і зовнішні виклики.

Наразі реформа державного управління в Україні, відповідно до «Стратегії реформування державного управління України на 2022-2025 роки» впевнено, крок за кроком, рухається вперед. У фокусі реформи − зміна підходів у трьох ключових елементах виконавчої влади: структури, процедури та люди. Проте, зміни, що відбулися щодо добору нових працівників, запровадження нових структур і процедур сконцентровані на кількості державних органів, а не на якості їхньої роботи, яка напряму залежить від якості виконання державними органами своїх функцій.

Питання оптимізації структури органів виконавчої влади, їх штатної чисельності, переліку функцій, які вони виконують актуалізувалися в умовах воєнного стану та обмеженого обсягу бюджетних коштів. Тому, виникає необхідність у проведенні «глобальної ревізії» управлінських та фінансових ресурсів в державних інституціях, що дозволить посилити управлінську якість державного апарату, адаптувати його діяльність до умов війни, відкоригувавши існуючі функції, а отже заощадити бюджетні кошти. Для досягнення вказаної мети

Національним агентством України з питань державної служби було прийняте рішення про проведення функціонального аудиту та наказом від 14.07.2022 № 57-22 затверджено «Методику проведення функціонального аудиту органів виконавчої влади в умовах воєнного стану» (далі – Методика) [1].

Функціональний аудит – це процес визначення критичних, актуальних та неактуальних функцій органу виконавчої влади. Його метою є підготовка пропозицій щодо їх збереження або виключення, необхідності виконання або невиконання в умовах воєнного стану [2, с. 4]. Головним завданням проведення функціонального аудиту є підвищення ефективності державного управління та державної служби шляхом аналізу функцій органів виконавчої влади в умовах воєнного стану та визначення можливостей оптимізації їх штатної чисельності [1].

На період воєнного стану за результатами функціонального аудиту в органах державної влади передбачається запровадження невідкладних змін, пов'язаних з: «обґрунтованим визначенням критичних та актуальних функцій; виключенням або переглядом неактуальних та застарілих функцій; усуненням дублювання функцій; підготовкою переліку функцій, які необхідно автоматизувати; визначенням форм роботи працівників в умовах воєнного стану» [1].

Першочерговим є перегляд функцій органів державної влади, які в період воєнного стану, тимчасово перебувають у стані «простою», тобто є неактуальними. Наприклад, це функції, пов'язані з внутрішнім туризмом, екологією, спортом тощо. Проте, ці функції не скорочуються, а «заморожуються» до часів, коли набудуть своєї актуальності. Такий підхід до ревізії функцій органів державної вади не тільки дозволяє вже протягом кількох днів після проведення функціонального аудиту заощадити бюджетні кошти, а й оптимізувати функції та штатну чисельність у тривалій перспективі на постійній основі. Така оптимізація може включати автоматизацію та цифровізацію, спрощення, внесення змін до актів законодавства, оновлення структури державного органу тощо. Таким чином, і у воєнний час, і в післявоєнній перспективі функціональний аудит, передусім, спрямований на вивчення можливостей заощадження коштів державного бюджету.

Станом на кінець грудня 2022 року в усіх органах державної влади пройшли функціональні аудити, за результатами яких керівниками цих органів прийнято рішення щодо оптимізації функцій та штатної

чисельності від 10 % (АРМА) до 33 % (НАДС) за рахунок поєднання ряд допоміжних функцій, реорганізації сервісних структурних підрозділів, укрупнення територіальних органів тощо [3].

Алгоритм функціонального аудиту в органах державної влади чітко прописаний в Методиці, яка також визначає учасників його проведення:

− керівник органу виконавчої влади;

− служба управління персоналом;

− структурний підрозділ уповноважений на проведення функціонального аудиту (у разі визначення);

− бухгалтерська служба;

− керівники самостійних структурних підрозділів та державні службовці категорії «В», визначені структурою органу виконавчої влади у разі недоцільності утворення окремого структурного підрозділу [1].

За таких умов можливими є випадки, коли під час проведення функціонального аудиту кожен керівник структурного підрозділу буде приймати суб'єктивні і упередженні рішення, вважаючи, що функції його підрозділу значно збільшилися, особливо за часів воєнного стану, а відтак скорочувати або об'єднувати їх не варто. Тому вважаємо за доцільне визначити суб'єктом проведення функціонального аудиту підрозділ внутрішнього аудиту центрального органу державної влади, оскільки це максимально відповідає основним завданням підрозділу щодо надання керівникові об'єктивних і незалежних висновків та рекомендацій, зокрема з питань удосконалення системи управління. Така об'єктивність і незалежність висновків забезпечується функціональною та структурною незалежністю самого підрозділу внутрішнього аудиту, який підпорядковується тільки керівнику органу державної влади. Також підрозділ внутрішнього аудиту може надавати консультації щодо доцільності оптимізації окремих функцій, штатних посад органу державної влади, підготовки рекомендацій за результатами функціонального аудиту.

Доречним було б включення функціонального аудиту до переліку видів аудитів (фінансовий, аудит відповідності, аудит ефективності), які проводять підрозділи внутрішнього аудиту центральних органів державної влади або передбачити його як окреме обов'язкове питання під час їх проведення.

Отже, наразі проведення функціонального аудиту в органах державної влади є вимушеним кроком для оптимізація державницького апарату, збереження коштів державного бюджету з подальшим перерозподілом збереженої суми на потреби армії чи об'єктів критичної інфраструктури. Проте в тривалій перспективі він повинен проводитися на постійній основі, що дозволить органам державної влади рухатися за траєкторією спрощення і відмови від надмірної бюрократії, забути застарілі шаблони і намагатися спиратися на успішні міжнародні практики державного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Методика проведення функціонального аудиту органів виконавчої влади в умовах воєнного стану : наказ НАДС від 14.07.2022 № 57-22. URL : https://nads.gov.ua
2. Як провести функціональний аудит органу виконавчої влади : практичний посібник / Національне агентство України з питань державної служби. 2022. 34 с. URL : https://nads.gov.ua/oplata-praci-derzhavnih-sluzhbovciv/funktsionalnyi-audyt
3. Сайт Національного агентства України з питань державної служби. URL : https://nads.gov.ua

Міщук Володимир,
здобувач першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти;
Поснова Тетяна,
канд. екон. наук,
Державний податковий університет
(м. Ірпінь)

МЕХАНІЗМ ФІНАНСУВАННЯ КРЕАТИВНИХ КЛАСТЕРІВ В АСПЕКТІ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНІВ

В Україні створений проєкт національної програми кластерного розвитку до 2027, який аргументує необхідність прискорення кластерного розвитку, окреслює головні засади та орієнтири розвитку до 2025 року й містить ряд рекомендацій для органів виконавчої влади національного та регіонального рівнів, а також для керівників кластерних структур [1].

Кластер – це галузеве, територіальне та добровільне об'єднання організацій, які тісно співпрацюють між собою, а також з іншими суб’єктами в ланцюжку створення цінності з метою підвищення конкурентоздатності власної продукції, її експорту й сприяння економічному розвитку регіону [1].

Кластерні політики – це формальне представлення політичних зобов'язань та домовленостей в кластерному розвитку на державному рівні з метою посилення та фасилітації існуючих кластерів та-або створення нових. Регіональна інноваційна екосистема (PIE) – це екосистема регіонального рівня, як комплекс взаємопов’язаних інфраструктурних елементів, організацій, процесів та людей, що діють з метою генерації та впровадження інновацій в промислових та інших соціальноекономічних сегментах свого регіону, а також орієнтовані на експорт. Зазвичай, регіональна екосистема включає бізнес-організації (МСП), науково-дослідні інститути, університети, лабораторії R&D, стартапи, фонди, агенції розвитку, промислові підприємства та інших акторів (може краще стейкхолдерів) інноваційного розвитку [1].

Для підтримки та розвитку креативних кластерів необхідне їх відповідне фінансування. Існує кілька способів фінансування креативних кластерів, а саме:

1. Державне фінансування: уряд може надавати гранти та субсидії креативним кластерам, які розвиваються в країні. Це може бути фінансування на дослідження та розробки, оренду приміщень, навчання та підвищення кваліфікації, а також на рекламу та маркетинг [2].

2. Часткове фінансування: організації, що входять до кластеру, можуть фінансувати свою діяльність частково, надаючи фінансову підтримку іншим членам кластеру. Наприклад, один член кластеру може надати фінансову підтримку іншому члену, який розробляє нову продукцію.

3. Фінансування від приватних інвесторів: крім державних та часткових джерел фінансування, кластер може отримувати інвестиції від приватних інвесторів. Це може бути у формі інвестиційних фондів, інкубаторів стартапів або венчурних капіталістів, які інвестують у кластер, що обіцяє успішність та збільшення прибутку [2].

4. Підтримка від місцевих громад: кластер може отримувати фінансову підтримку від місцевих громад та бізнес-спільнот. Наприклад, місцеві підприємства можуть надавати допомогу зі збору коштів, спонсорувати події та проекти, а також надавати інші види підтримки, яка допоможе кластеру збільшити свою присутність на ринку та залучити нових клієнтів.

5. Фінансування від міжнародних організацій: креативні кластери можуть отримувати фінансову підтримку від міжнародних організацій, таких як Європейський союз, Всесвітня організація інтелектуальної власності, ЮНЕСКО та інші. Ці організації надають фінансову підтримку для розвитку та підтримки креативних індустрій в різних країнах світу.

6. Краудфандинг: креативні кластери можуть використовувати краудфандинг для залучення коштів від громадськості та зацікавлених осіб. Це може бути ефективним способом залучення фінансування, особливо для стартапів та молодих підприємств, що ще не мають достатньої кількості власних коштів [2].

7. Кредитування: креативні кластери можуть отримувати фінансову підтримку від банків та інших фінансових установ у формі кредитів. Це може бути корисним способом для отримання необхідного фінансування, особливо для підприємств, які мають певний рівень стабільності та прибутковості [2].

Загалом, фінансування креативних кластерів є ключовим чинником їхнього успіху та конкурентоспроможності на регіональних ринках. Різні джерела фінансування можуть бути використані окремо або у поєднанні, щоб забезпечити необхідні ресурси для розвитку та підтримки кластеру та його членів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національна програма кластерного розвитку до 2027. URL : file:///C:/Users/User1/Downloads/cluster_development_program%20v1%20(4).pdf

2. Фінансування креативних індустрій. URL : https://www.ppv.net.ua/uploads/work_attachments/Finance_for_Creative_Industries_PPV_2020__UA.pdf

Necheporenko Denis,
graduate student;
Pererva Petro,
Doctor of Economic Sciences, Prof.,
National Technical University "KhPI"
(Kharkov)

FORMATION OF THE DIRECTION OF IMPROVEMENT OF TAXATION OF BUSINESS STRUCTURES

The essence of the tax mechanism is disclosed from the standpoint of recognizing the dual nature of its nature. On the one hand, it is objective, since the basis of the tax mechanism is taxes as a category of finance, on the other hand, it is subjective, since it is developed by the state to implement the goals put forward by the tax policy and the tasks set by it at a particular stage of economic development. As a result of theoretical generalizations, it has been revealed that in the conditions of highly developed market relations, tax policy is used by the state to redistribute added value in order to change the structure of production, territorial and economic development, and increase the level of profitability of certain groups of the population.

Tax policy is a concept that synthesizes superstructural managerial and basic financial relations arising in the process of accumulation of state revenues, conscious, purposeful influence of the state on social reproduction by using the functionality of the financial category "tax" and the system of categories of tax management serving it (tax law, tax system, tax mechanism). Our study proposes the author's vision of the tax mechanism, which includes a set of tools (types of taxes, their elements), formed on the basis of the distributive essence of the category "tax" and the systemic interrelations of its elements that ensure this distribution. The content of the tax mechanism, its functional imperatives, structural characteristics and tools at various historical stages are determined by the evolutionary dynamics of the macroeconomic system. The conditions and parameters of the existing model of the economy and the corresponding financial system mediate the improvement of the tax mechanism (directive, fiscal, regulatory), which determines the possibilities of implementing the goals of tax policy. In the process of studying the tools offered by the theory and used in the practice of financial resources management, it has

been established that the state and the taxpayer influence the totality of tax payments and obligations of economic entities. Their interaction is carried out in the process of functioning of the tax mechanism as an integral part of the financial mechanism, which is a tool for implementing financial policy at the macro and microeconomic levels.

The components of the tax mechanism at the macro and microeconomic levels have certain differences:

- the subjects of the implementation of the tax mechanism are: at the macroeconomic level - the state, at the microeconomic level - an economic entity;

- the objects of direct management are: at the macroeconomic level - tax revenues of the budget system, at the microeconomic level - a set of tax payments and liabilities of thetax collector; these objects are interconnected and have an indirect mutual influence;

- And most importantly, the goals of tax policyare oppositely false: for an economic entity, this is a reduction in tax payments, and for the state, quite the opposite, their increase. The relationship between tax and financial mechanisms is manifested in the distribution and redistribution of the created value added to the state budget and extra-budgetary social funds, as well as to the intergovernmentalbudget. m distribution and redistribution depending on the features generated by socio-economic differences in the level of development of territories (regions), industries and individual enterprises.

Being one of the initial elements of the tax mechanism, the tax contains the essential (distributive, redistributive) and systemic properties of all parts of the tax system (as part of the economic system of the state). In our opinion, the systematic nature of the study of the essence of the category «tax» presupposes its study in three aspects, set by methodological coordinates. The coordinates of the production characteristics of the category "tax" are based on the primordial nature of the sphere of production of goods, works and services and the secondary nature of the public sphere, the source of financing of which is mandatory payments of a tax nature. By mediating production, when creating added value, financial relations develop, which in the distribution of financial flows have a designated purpose and form a representation of financial resources (income from factors of production) and the purpose of realizing the interest of the owner of the resource. These relations of distribution and redistribution form incomes, part of which subsequently becomes a tax potential, which is in favor of the tax as an element of reproduction.

REFERENCES

1. Ткачова Н. П., Перерва П. Г. Розвиток методів аналізу фактичного стану конкурентних переваг підприємства. *Економіка розвитку*. 2011. № 4 (60). С. 116–120.

2. Pererva P. G., Kocziszky György, Szakaly D., Somosi Veres M. Technology transfer. Kharkiv-Miskolc : NTU «KhPI», 2012. 668 p.

3. Перерва П. Г. Практический маркетинг. Вып. 2. Маркетинг на промышленном предприятии. 1991. 80 с.

4. Pererva P. G., Tkachev M. M., Kobielieva T. O. Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights. *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 4 (8), ч. 2. С. 240–246.

5. Грабченко А. И., Смоловик Р. Ф., Перерва П. Г. Основы маркетинга высоких технологий : учебное пособие. Харьков : ХГПУ, 1999. 242 с.

6. Pererva P. G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobielieva T. O. Compliance program: [tutorial]. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.

7. Гончарова Н. П., Яковлев А. И., Перерва П. Г. Маркетинг инновационного процесса : учебное пособие. К. : ВИРА-Р, 1998. 267 с.

8. Tkachova N., Kobielieva T., Pererva P. Formation of competitive advantages of machine-building enterprises on the basis of the benchmarking concept. *International Marketing and Management of Innovations* : Global Sci. E-Journal. Bielsko-Biala, 2021. № 6. 10 p.

9. Перерва П. Г. Самомаркетинг менеджера и бизнесмена. 2003. 592 с.

10. Перерва П. Г. Управління маркетингом на машинобудівному підприємстві : навч. посібник для інж.-техн. вузів. Харків : Основа, 1993. 288 с.

11. Kosenko O. P., Kobielieva T. O., Tkacheva N. P. Monitoring the commercial potential of intellectual property : *Scientific bulletin of Polissia*. 2017. № 1, ч. 2. С. 140–145.

Огренич Юлія,
д-р екон. наук, доцент,
Запорізький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану в Україні для підприємств всіх галузей актуальним питанням є достатність та забезпеченість фінансовими ресурсами задля відновлення діяльності, підтримання фінансового стану. Саме належне фінансове забезпечення відображає стабільність грошових надходжень, достатність фінансових ресурсів для здійснення операційної, фінансової, інвестиційної діяльності, впливає на рівень прибутковості, а також визначає можливість підприємств своєчасно виконувати зобов'язання перед банками, бюджетом, партнерами. В умовах сьогодення переважна більшість підприємств опинилися в складній ситуації, призупинили свою діяльність та відбувається релокація бізнесу, тобто переміщення підприємств в регіони Західної України. Вагомим питанням для підприємств постав пошук фінансових ресурсів для відновлення діяльності, логістики, пошук ринків збуту та постачальників сировини, матеріалів.

Вирішальну роль серед джерел фінансового забезпечення відіграють саме залучені кошти, тобто банківське кредитування, бюджетне фінансування. Це пояснюється тим, що власних коштів не вистачає, адже частина підприємств розміщені на територіях, що наближені або знаходяться у зоні бойових дій. Важливу роль у підтримці відновлення роботи підприємств та фінансовому забезпеченні їх діяльності відіграє держава. Крім того, для таких підприємств розроблена програма релокації підприємств, де визначено перелік учасників програми, особливості розгляду заявки на переміщення, державна підтримка для таких підприємств, перелік приймаючих регіонів, порядок переміщення підприємств тощо [4]. В рамках програми релокації підприємств передбачено, що такі підприємства отримають пакет державної підтримки, а саме: «підбір місця розташування для потужностей підприємства; допомога з перевезенням на нову локацію; сприяння в розселенні працівників та пошуку нових співробітників; підтримка у відновленні логістики, закупівлі сировини та пошуку ринків збуту» [4].

Також в умовах воєнного стану зменшується частка податкових надходжень від суб'єктів господарювання до держави і головним джерелом ресурсів бюджету стає міжнародна допомога від країн-партнерів, міжнародних організацій. В майбутньому важливим джерелом ресурсів до державного бюджету можуть стати конфісковані активи росії. За таких умов фінансова підтримка з боку держави для підприємств реалізується через банківське кредитування, а саме надання пільгових кредитів та портфельних гарантій. Серед пільгових кредитів переважає програма «Доступні кредити 5-7-9%», а також «Доступний фінансовий лізинг 5-7-9%».

Зокрема, спостерігається динаміка до зростання суми виданих пільгових кредитів різним суб'єктам підприємницької діяльності на такі цілі: антикризові кредити; інвестиційні цілі; кредити для сільського господарства; антивоєнні кредити; рефінансування попередньо отриманих кредитів (рис. 1) [3]. З даних рис. 1 можна побачити, що станом на 09.01.2023 найбільша частка суми отриманих кредитів від уповноважених банків суб'єкти підприємництва отримали у якості антикризових кредитів, а також на антивоєнні кредити. Крім того, у період воєнного стану державна політика спрямована на підтримку сільськогосподарських товаровиробників, адже було внесено ряд змін до програми «Доступні кредити 5-7-9%».

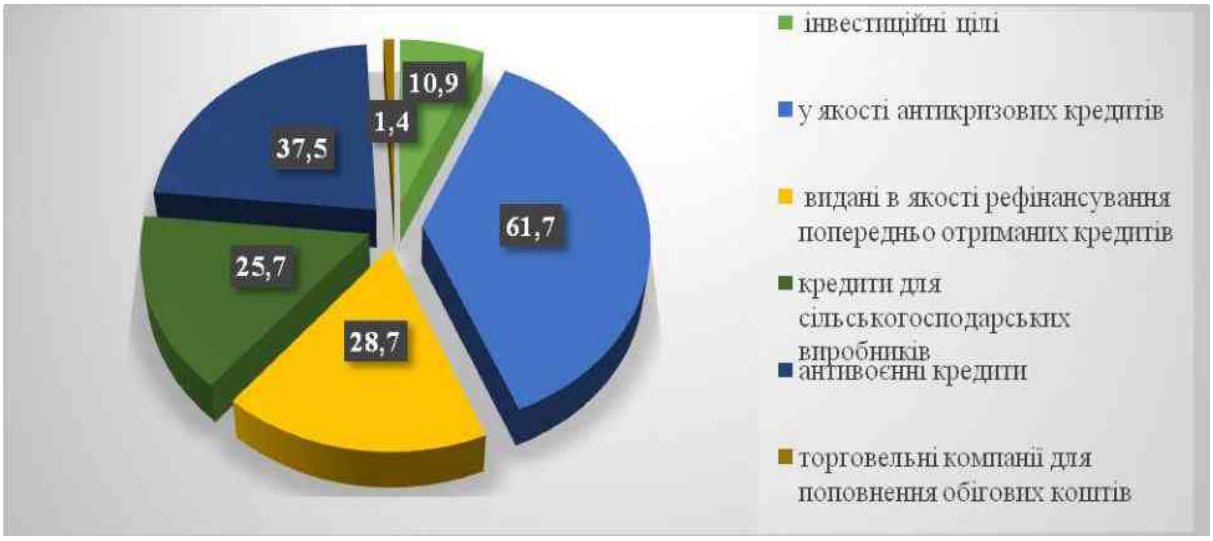

Рисунок 1 – Динаміка суми отриманих кредитів від уповноважених банків суб'єктам підприємництва станом на 09.01.2023

Джерело: складено автором на основі [3].

Серед лідерів по кількості укладених кредитних договорів у розрізі уповноважених банків на січень 2023 року були такі: Приватбанк; Ощадбанк; Райффайзен Банк Аваль та ін. Також відбулося зростання суми виданих кредитів з 17,5 млрд грн на 31.12.2020 до 166 млрд грн на 09.01.2023 [3].

Завдяки державній підтримці в напрямку фінансового забезпечення підприємства продовжують працювати, відновлюють роботу повністю або частково. В умовах обмеженості фінансових ресурсів підприємства змушені вдаватися до таких заходів задля раціонального використання ресурсів: скорочення витрат, зміни бізнес-моделі, надавати нові послуги, виробляти нову продукцію, розширювати ринки збуту, шукати клієнтів за кордоном, а також залучати підтримку від міжнародних організацій, шукати нові джерела фінансування серед країн-партнерів. Комплекс таких заходів дозволяє оптимізувати, раціоналізувати використання фінансових ресурсів, що сприяє відновленню роботи, дозволяє продовжувати функціонувати.

Отже, вагоме значення у фінансовій підтримці сільськогосподарських товаровиробників відіграє програма «Доступні кредити 5-7-9%», яка також спрямована на підтримку середніх та великих підприємств [1]. Дана програма дозволяє сільськогосподарським товаровиробникам отримати кредит на придбання техніки, поповнення обігових коштів, придбання добрив, насіння, а також середнім та великим підприємствам – на придбання основних засобів, поповнення обігових коштів.

Передумовою вдосконалення фінансового забезпечення підприємств є здійснення управління, що сприятиме розробці та прийняттю ефективних управлінських рішень з приводу залучення фінансових ресурсів, використання власних ресурсів, що впливатиме на рівень прибутковості. Крім того, застосування концепції управління фінансовим забезпеченням підприємств дасть змогу раціоналізувати використання ресурсів, підвищити ефективність господарської діяльності шляхом впровадження механізму управління формуванням власних ресурсів та механізму мобілізації фінансових ресурсів із залучених джерел [2, с. 135–136].

Таким чином, в умовах воєнного стану для підприємств важливе значення має фінансове забезпечення їх діяльності, достатність фінансових ресурсів, що дозволить їм відновити роботу, покращити фінансове становище. Саме фінансове забезпечення виконує функцію

формування та використання фінансових ресурсів, спрямоване на мінімізацію витрат, підвищення прибутковості підприємств. Важливу роль у фінансову забезпеченні підприємств відіграє держава, політика якої направлена на підтримку підприємств, відновлення їх функціонування. Основним джерелом фінансування роботи підприємств є банківське кредитування, бюджетне фінансування, міжнародна допомога. Відповідно підприємства повинні раціонально використовувати фінансові ресурси, розширювати джерела фінансування, що сприяє підвищенню ефективності фінансового забезпечення, активізації їх розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Держава покращила умови пільгової кредитної підтримки посівної кампанії та підприємництва / Інформаційне агенство «ЛІГА:ЗАКОН». URL : https://buh.ligazakon.net/news/210258_derzhava-pokrashchila-umovi-plgovo-kreditno-pdtrimki-posvno-kampan-ta-pdprimnitstva (дата звернення: 07.04.2023).

2. Карпова Т. Фінансове забезпечення підприємств у контексті механізму їх ефективного функціонування. *Економічний аналіз*. 2020. Том 30, № 4. С. 132–139. URL : https://www.econa.org.ua/index.php/econa/article/view/1887 (дата звернення: 07.04.2023).

3. За перший тиждень 2023 року 245 підприємців отримали доступні кредити / Міністерство економіки України. URL : https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=1e2773a6-6938-4be7-8f38-b63a65f3ec08&title=ZaPershiiTizhden2023-Roku245&fbclid=IwAR0hkhtXO1RLrZkGWWJkxpQRu78XK4bDsqDgBrqicRGUvhzZbudxIMWGWok (дата звернення: 07.04.2023).

4. Програма релокації підприємств / Міністерство економіки України. URL : https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3e766cf9-f3ca-4121-8679-e4853640a99a&title=ProgramaRelokatsiiPidprimstv (дата звернення: 07.04.2023).

Олійник Наталія,
канд. тех. наук, доцент;
Олійник Олександр,
аспірант;
Данюк Дмитро,
здобувач вищої освіти,
Херсонський національний технічний університет,
Technical University of Applied Sciences Augsburg (Germany)

СПЕЦИФІКА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА СПОСОБИ СТИМУЛЮВАННЯ

Актуальність теми обумовлена тим, що в умовах воєнного стану в Україні від менеджменту підприємств вимагаються рішучі дії, а саме: гнучкість стилю керівництва, швидке прийняття управлінських рішень, удосконалення комунікаційних процесів, забезпечення безпеки персоналу, його ментального здоров'я, підтримання продуктивності праці тощо. Все це потребує розроблення системи управління персоналом в умовах воєнного стану та адаптації інструментів управління персоналом до форс-мажорних умов функціонування. Беручі до уваги те, що у вітчизняних підприємств досвіду управління персоналом в умовах війни немає, то це формує для науковців нові виклики в галузі управління соціально-економічними процесами на макро- та мікрорівнях.

В умовах воєнного стану можуть виникнути певні виклики і проблеми, які впливають на якість управління (рис. 1).

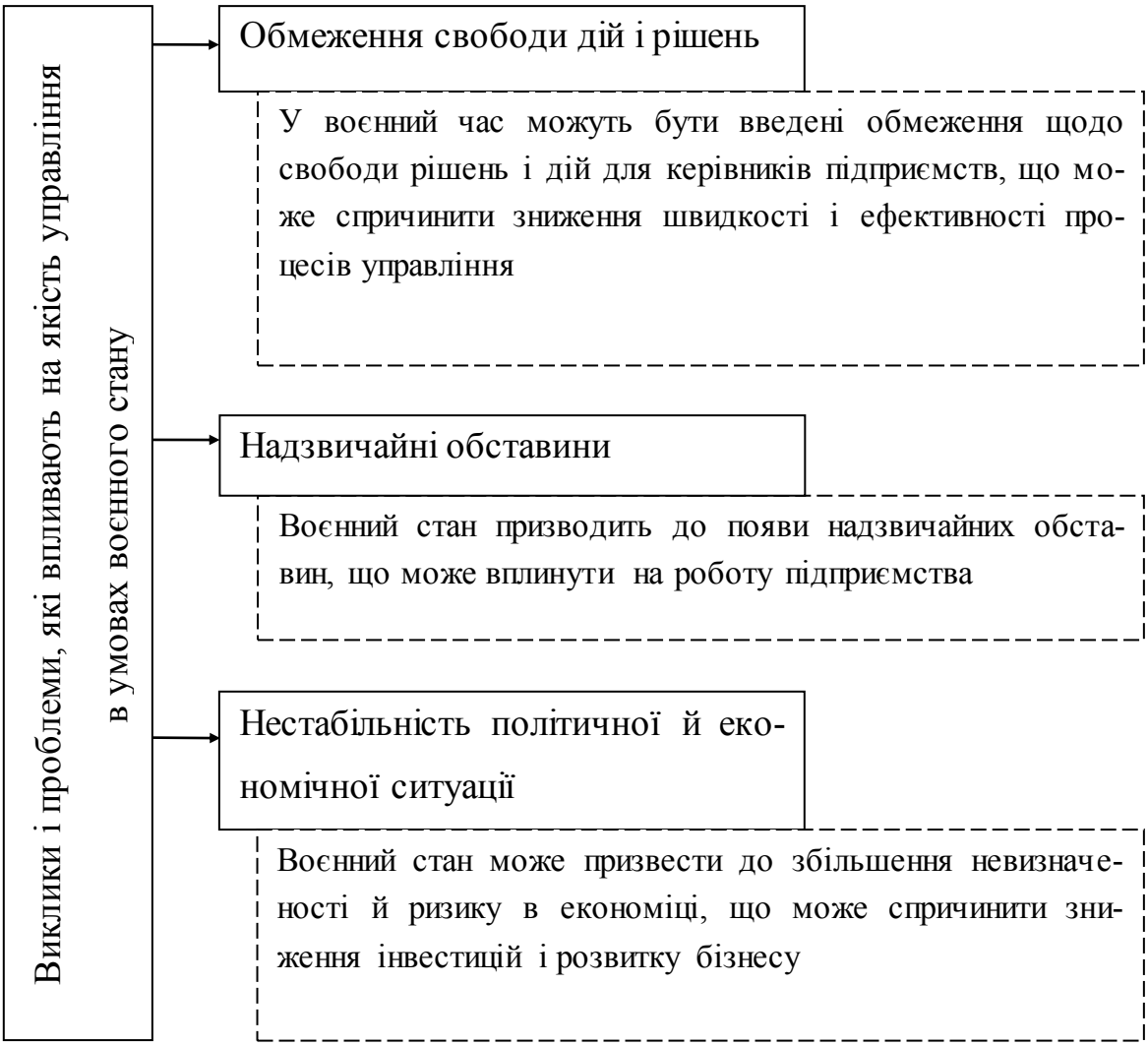

Рисунок 1 – Виклики і проблеми, які впливають на якість управління в умовах воєнного стану

Джерело: розроблено авторами.

Як видно з рис. 1, обмеження щодо свободи рішень і дій для керівників підприємств може спричинити зниження швидкості і ефективності процесів управління. Воєнний стан також передбачає появу низки обмежень у правах працівників суб'єктів господарювання, які повинні враховувати всі учасники трудових відносин. Законом України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» встановлено обмеження прав працівників, в тому числі щодо надання відпусток. В даному Законі передбачено, що «роботодавець може обмежити тривалість щорічної основної відпустки до 24 календарних днів. Якщо ж тривалість відпустки є більшою за передбачену у нормативно-правовому акті, – невикористаний період відпустки переноситься на період після припинення або скасування воєнного стану» (стаття 12) [1].

Сучасна економічна та соціальна ситуація в Україні не тільки кардинально змінила уявлення та цінності, а й породила невизначене, доволі часто необґрунтоване ставлення до багатьох цінностей і норм, у тому числі й щодо необхідності постійного особистісного розвитку [2, с. 103–104]. Тому стимулювання персоналу в умовах воєнного стану може бути дуже складним завданням, так як війна викликає багато стресів, тривогу та неспокій серед працівників.

Основі способи стимулювання персоналу в умовах воєнного стану наведені на рис. 2.

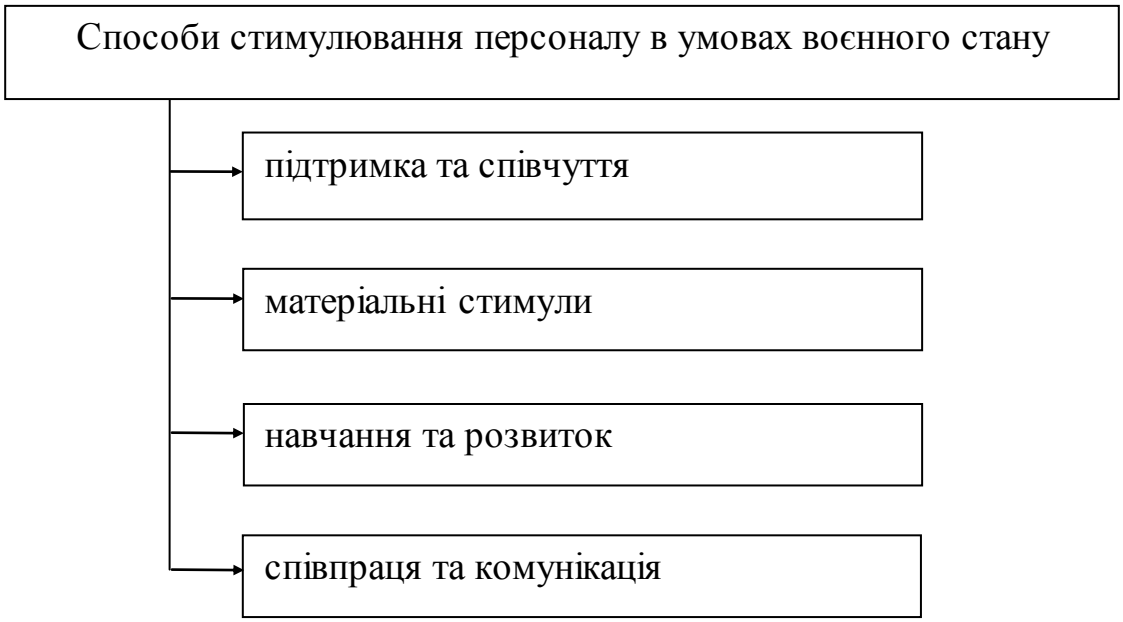

Рисунок 2 – Основі способи стимулювання персоналу в умовах воєнного стану

Джерело: побудовано авторами на основі [3].

В раніше проведених дослідженнях [4, с. 139–140] зазначалось, що мотивація – це соціально-психологічний процес спонукання, стимулювання себе та інших до трудової діяльності для досягнення особистих цілей і мети підприємства (організації). Також потрібно враховувати той факт, що постійна трудова активність та виконання встановлених завдань сприятиме самоствердженню в особистості обґрунтованості обраного життєвого та виробничого напрямку діяльності, відсіюючи негативні думки, та збільшуючи рівень задоволеності та щастя від обраного виду діяльності [5, с. 52].

Потрібно забезпечити моральну підтримку для персоналу, щоб допомогти йому впоратися зі стресом і труднощами, пов'язаними з воєнним станом. Це може бути проведення спеціальних тренінгів із

психології та духовності, організація груп підтримки, забезпечення доступу до консультантів-професіоналів та ін. Нарешті, на підприємстві можна використовувати різні форми мотивації працівників, наприклад, фінансові стимули, нагороди тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 № 2136-IX. Дата оновлення: 19.07.2022 / Верховна Рада України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text (дата звернення: 12.02.2023).

2. Makarenko S., Oliinyk N., Oleksenko Ya. Improvement of the system of management of professional development of personnel: the Case of Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2020. Vol. 6. № 4. P. 103–109. URL : https://doi.org/10.30525/2256-0742/2020-6-4-103-109 (дата звернення: 16.04.2023).

3. Череп О. Г., Калюжна Ю. В., Михайліченко Л. В. Особливості управління персоналом в умовах воєнного стану в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 48. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-24 (дата звернення: 16.04.2023).

4. Макаренко С. М., Олійник Н. М. Бізнес-планування : навч.-метод. посіб. для студентів спец. 073 «Менеджмент». Херсон : ТОВ «ВКФ «СТАР» ЛТД», 2017. 224 с.

5. Макаренко С. М., Олійник Н. М., Лущик К. І. Визначення оптимального виробничого навантаження як основи підвищення продуктивності праці працівників підприємства. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету* : зб. наук. праць. Серія : Економіка і менеджмент. 2017. Вип. 26, ч. 2. С. 51–54.

Остапенко Яна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет;
Остапенко Анастасія,
магістрантка,
ЗВО «Київський національний
університет культури та мистецтв»

КОРЕЛЯЦІЙНО-РЕГРЕСІЙНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ ПРАТ «ПРЕЗИДЕНТ – ГОТЕЛЬ»

Конкурентоздатність вітчизняних підприємств готельного господарства в останні роки знижується. Це спричинене рядом факторів, зокрема політичного та економічного характеру [1].

Для дослідження та усунення причин зниження рівня конкурентоспроможності підприємства «Президент – Готель» проведемо кореляційно-регресійний аналіз його фінансових показників.

Кореляційно-регресійний аналіз – це побудова та аналіз економіко-математичної моделі у вигляді рівняння регресії (рівняння кореляційного зв'язку), що виражає залежність результативної ознаки від однієї або кількох ознак-факторів і дає оцінку міри щільності зв'язку [2].

Для дослідження взаємозв'язку між чистим фінансовим результатом (ЧФР), як одним з показників конкурентоспроможності, та факторами впливу на нього використаємо кореляційний аналіз. Головними факторами впливу було обрано:

-чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) (ЧДРП);

-фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток, збиток (ФРОД);

-операційні витрати (ОВ);

-необоротні активи (НА);

-оборотні активи (ОА);

-довгострокові зобов'язання і забезпечення (ДЗЗ);

-поточні зобов'язання і забезпечення (ПЗЗ).

Для дослідження обрано показники за 2012-2021 рр. (таблиця 1).

Таблиця 1 – Фінансові показники ПРАТ Президент Готель за 2012–2021рр., тис. грн

Рік	Чистий фінансовий результат	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток, збиток	Операційні витрати	Необоротні активи	Оборотні активи	Довгострокові зобов'язання і забезпечення	Поточні зобов'язання і забезпечення
2012	5116	38442	6274	21683	130581	10726	24	2124
2013	5036	20027	5896	18343	124879	19441	90	1772
2014	7812	34716	9519	16745	118878	31219	345	2000
2015	11733	28143	13765	22715	122325	35871	565	2284
2016	5366	54159	5091	39186	266609	47047	27324	2759
2017	13426	46565	15435	30306	268660	50950	24970	5459
2018	11971	41447	16175	30594	270883	47800	28306	6275
2019	16171	75611	22490	27262	255958	327720	29265	9517
2020	10934	41916	14045	26620	222426	344175	28651	23746
2021	-7027	41105	-7385	46379	209211	314749	25770	6947

Джерело: сформовано авторами за [3].

Використовуючи програмне забезпечення PSPP, побудуємо кореляційну матрицю та визначимо взаємозв'язок між показниками.

За результатами розрахунків найвища кореляція (взаємозв'язок) спостерігається між чистим фінансовим результатом (ЧФР) готелю та фінансовим результатом від операційної діяльності (ФРОД), тобто чистий фінансовий результат на 98,8 % залежить від фінансового результату від операційної діяльності. Тобто має місце мультиколінеарність.

Після виключення даного елементу із системи, кореляційна матриця буде мати наступний вигляд (рисунок 1):

```
CORRELATION
        /VARIABLES = ЧФР ЧДРП ОВ НА ОА ДЗЗ ПЗЗ
        /PRINT = TWOTAIL SIG.
```

Кореляції

		ЧФР	ЧДРП	ОВ	НА	ОА	ДЗЗ	ПЗЗ
ЧФР	Кореляція Пірсона	1,000	,343	-,486	,255	-,086	,127	,213
	Знач. (двобічна)		,333	,154	,477	,812	,728	,554
	N	10	10	10	10	10	10	10
ЧДРП	Кореляція Пірсона	,343	1,000	,395	,714	,518	,704	,288
	Знач. (двобічна)	,333		,258	,020	,125	,023	,419
	N	10	10	10	10	10	10	10
ОВ	Кореляція Пірсона	-,486	,395	1,000	,656	,427	,723	,151
	Знач. (двобічна)	,154	,258		,039	,218	,018	,677
	N	10	10	10	10	10	10	10
НА	Кореляція Пірсона	,255	,714	,656	1,000	,376	,953	,388
	Знач. (двобічна)	,477	,020	,039		,284	,000	,268
	N	10	10	10	10	10	10	10
ОА	Кореляція Пірсона	-,086	,518	,427	,376	1,000	,618	,776
	Знач. (двобічна)	,812	,125	,218	,284		,057	,008
	N	10	10	10	10	10	10	10
ДЗЗ	Кореляція Пірсона	,127	,704	,723	,953	,618	1,000	,580
	Знач. (двобічна)	,728	,023	,018	,000	,057		,079
	N	10	10	10	10	10	10	10
ПЗЗ	Кореляція Пірсона	,213	,288	,151	,388	,776	,580	1,000
	Знач. (двобічна)	,554	,419	,677	,268	,008	,079	
	N	10	10	10	10	10	10	10

Рисунок 1 – Кореляційна матриця взаємозв'язку фінансових показників ПРАТ «Президент – Готель»

Джерело: розраховано авторами.

Коефіцієнти кореляційної матриці свідчать про відсутність мультиколінеарності, тобто між обраними факторами відсутній високий кореляційний зв'язок, а, отже, дана кореляційно – регресійна модель може бути використана як основна.

Використовуючи пакет PSPP, розрахуємо багатофакторну регресійну модель.

За розрахунками, чистий фінансовий результат ПРАТ «Президент – Готель» на 91 % (значення R) залежить від зазначених факторів і лише на 9 % від інших чинників. Скоригований коефіцієнт детермінації (R^2) складає 0,83, вказує на прямий тісний лінійний зв'язок між досліджуваними факторами.

Багатофакторна регресійна модель має вигляд:

$$Y = -3090{,}74 + 0{,}08x_1 - 0{,}65x_2 + 0{,}17x_3 + 0{,}01x_4 - 0{,}54x_5 + 0{,}22x_6$$

За показниками регресійної моделі найбільший негативний вплив на чистий фінансовий результат підприємства готельного бізнесу «Президент – Готель» мають показники операційних витрат та довгострокових зобов'язань, збільшення яких значно зменшує показник чистого фінансового результату (прибутку).

Отже, керівництву готелю, для покращення фінансового стану закладу та збільшення його конкурентоспроможності, необхідно звернути увагу на показники операційних витрат та довгострокових зобов'язань та контролювати їх величину.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шиманська К., Остапенко Я. Стан діяльності підприємств готельного господарства в Україні та особливості: обліково-контрольний аспект. *Вісник ЖДТУ: Економіка, управління та адміністрування.* 2014. Вип. 1(67). С. 59–67.

2. Остапенко, Я. О. Економіко-математичне моделювання як інструментарій прогнозування: теоретичний аспект. *Modern Transformation of Economics and Management in the Era of Globalization : International Scientific Conference*. 2016.

3. Фінансова звітність ПРАТ Президент Готель за 2020–2021 роки. URL : https://clarity-project.info/edr/30058128/finances?current_year=2021

4. Остапенко Я. О. Сфера послуг під кутом статистики. *Сучасні питання економіки і права.* 2015. № 1. С. 14–21.

Панасюк Ольга,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет
(м. Ірпінь)

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА В КОНЦЕПЦІЇ ВАРТОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В складних умовах сьогодення для нашої країни, однією з головних умов ефективного провадження господарської діяльності підприємства виступає якісна та своєчасна оцінка його фінансового стану, результати якої є передумовою прийняття управлінських рішень щодо розвитку окремих напрямків господарювання та функціонування підприємства в цілому. Адекватність цих рішень буде залежати від обраної моделі оцінки фінансового стану та інтерпретації отриманих результатів. Вибір такої моделі визначається багатьма факторами, серед яких першочергового значення набуває галузева приналежність підприємства, пріоритети його розвитку, закріплені у фінансовій стратегії, цілі та завдання, які в певний період часу вимагають здійснення об'єктивної оцінки фінансового стану.

В економічній літературі існує безліч методичних підходів до оцінки фінансового стану підприємства. І в усіх цих методах одним з визначальних показників є прибуток підприємства, як основний результат та мета господарської діяльності. Стрімка зміна стратегії управління підприємством поступово зсуває даний показник на другий план. Концепцію максимізації прибутку підприємства (як визначального фактору забезпечення його фінансової стабільності) змінює концепція максимізації вартості компанії (Value-Based Management – VBM). Саме вартісний підхід дозволяє нівелювати суперечностями між метою максимізації прибутку та постійним оцінюванням фінансового стану підприємства. Новий підхід визначив необхідність пошуку відповідних вимірників вартості компанії та виявленні факторів її розвитку (Value Drivers) в контексті оцінки її фінансового стану.

Таким чином стратегічний підхід виник не як альтернатива традиційному аналізу коефіцієнтів, отриманий на основі фінансової звітності, а як метод поєднання та збалансування всіх показників компанії.

В межах вартісного підходу в контексті оцінки фінансового стану підприємства сформовано велику кількість моделей оцінки бізнесу:

– метод дисконтування грошових потоків (Discounted Cash Flow – DCF);

– метод економічної доданої вартості (Economic Value Added – EVA);

– метод ринкової доданої вартості (Market value added – MVA);

– метод доданої вартості власного капіталу (Shareholders Value Added – SVA) тощо.

Зазначені вище підходи до оцінки вартості компанії як категорії системи оцінки фінансового стану підприємства, не є альтернативами одне одному, адже розширюють межі та можливості фінансового аналізу компанії. Тому для більш ефективної оцінки фінансового стану підприємства зазначені методи доцільно поєднувати [8].

Теоретичною основою для поєднання підходів в контексті оцінки фінансового стану підприємства може стати ідея [7] про проведення аналізу компанії в трьох часових категоріях (табл. 2).

Таблиця 1 – Часові категорії здійснення оцінки фінансового стану підприємства

Історичний аналіз фінансового стану	**Аналіз поточного стану компанії**	**Перспективний аналіз фінансового стану**
аналіз динаміки показників прибутку, доходів, рентабельності та чистих грошових потоків	аналіз балансових показників відносно минулих результатів діяльності	прогнозування доходів компанії; розробка продукції та оптимізація витрат
джерела: фінансова звітність минулих періодів	*джерела*: звітність поточного та минулих періодів	*джерела*: стратегічні плани та програми

Джерело: складено автором.

З метою оцінки фінансового стану підприємства можуть бути використані різні методи. Однак лише поєднання різних моделей та методів оцінки вартості компанії є більш ефективним в контексті отримання реальної картини фінансового стану підприємства.

Таким чином, оцінка фінансового стану підприємства не втрачає своєї актуальності в умовах мінливого зовнішнього середовища, що вимагає нових підходів до організації даного процесу. В контексті зазначеного виникає необхідність використання та поєднання різного роду моделей оцінки вартості компанії у трьох часових періодах з метою отримання найбільш повного та обґрунтованого уявлення про фінансовий стан підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ключник О. С., Кондратюк О. В. Вдосконалення комплексної оцінки фінансового стану підприємства. *Науковий вісник Рівненського інституту ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»*. 2021. № 1. С. 120–127.

2. Литвин Б. М., Стельмах М. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. К. : Хай-Тек Прес, 2018. 336 с.

3. Піскунов О. Г., Мтеленко Н. Г., Лободзиньска Т. П. Еволюція підходів до комплексної оцінки фінансового стану підприємства. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2021. № 6. С. 80–88.

4. Салига К. С. Методичні підходи діагностування фінансового стану підприємства. *Держава та регіони. Економіка та підприємництво*. 2019. № 3. С. 204–210.

5. Business Valuation Management. The Institute of Cost and Works Accountants of India. *Repro India Limited*. 2019. 304 p.

6. Jan Viebig. Equity Valuation. John Wiley & Sons Ltd, The Atrium, Southern Gate, Chichester. 2020. 439 p.

Параниця Надія,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет
(м. Ірпінь)

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ БІЗНЕСУ В РЕАЛІЯХ СЬОГОДЕННЯ

В сучасних умовах цифрові технології стають головним чинником ефективного розвитку економіки. Діджиталізація бізнесу в Україні стає не просто трендом, а набуває термінового втілення у всі галузі економіки [1].

Так, М.І. Диба, Ю.О. Гернего, зазначають діджиталізація – це можливість за допомогою нових технологій розвивати бізнес, створювати нові продукти та поліпшувати клієнтський досвід, а також удосконалювати внутрішні бізнес-процеси [2].

На думку О. Грибіненко діджиталізація – трансформація, проникнення цифрових технологій щодо оптимізації та автоматизації бізнес-процесів, підвищення продуктивності та покращення комунікаційної взаємодії зі споживачами [3].

Дж. Скот Бреннен та Д. Крейс визначають диджиталізацію (digitalization) як спосіб реструктуризації багатьох сфер суспільного життя за допомогою цифрових, комунікаційних та медіаінфраструктур, тобто концентруються переважно на суспільному аспекті диджиталізації [4].

Важливо відмітити, що особливим фактором, що характеризує цифрову економіку, стала віддалена зайнятість. Застосування цифрових технологій, розвиток інтернету, мобільного зв'язку та хмарного сховища даних уможливили дистанційну роботу співробітників. Як наслідок, питання про дистанційне наймання співробітників приймається майже в кожній фірмі, оскільки це значно скорочує її витрати (рис.1).

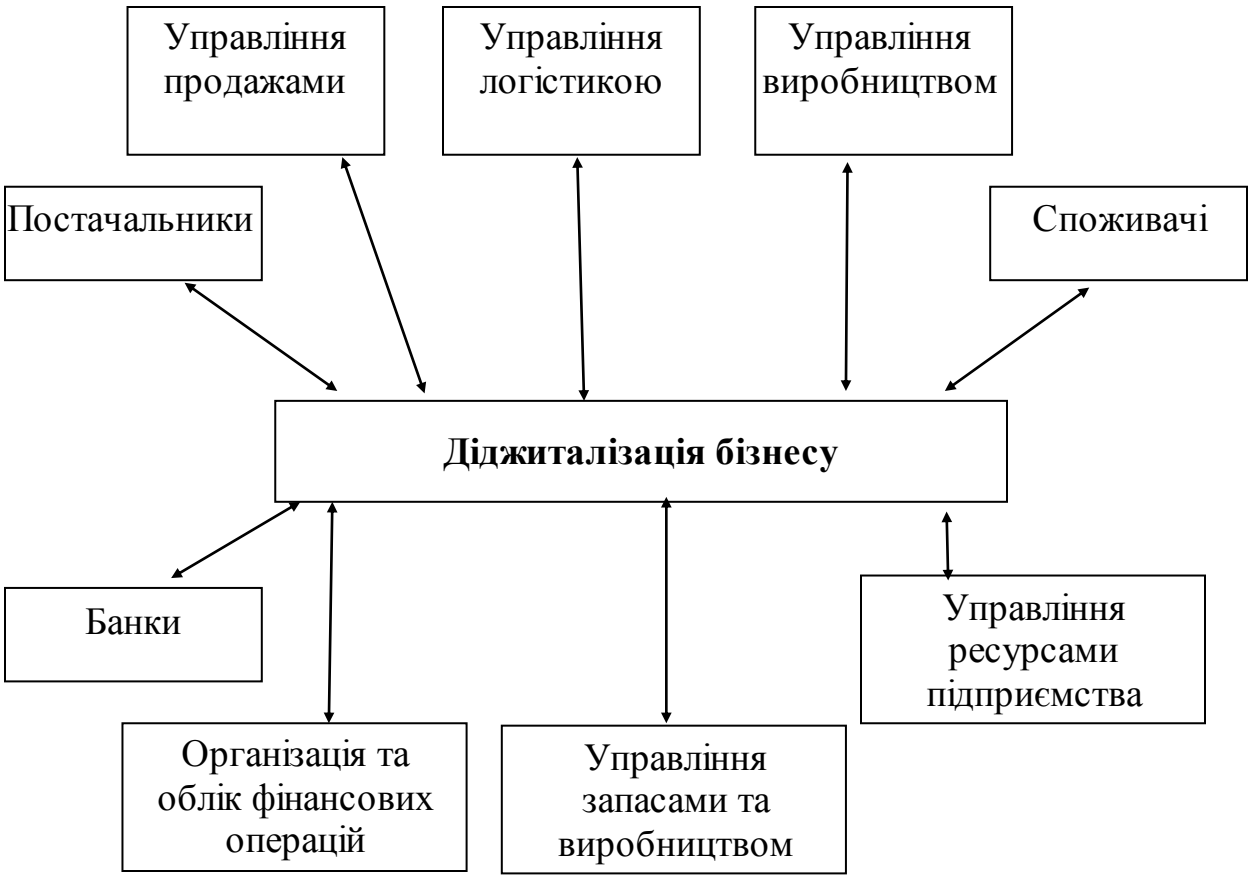

Рисунок 1 – Діджиталізація бізнесу

Отже, діджиталізація бізнесу в реаліях сьогодення має стати поштовхом для ефективного розвитку всієї економіки України в над складних умовах існування бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Діджиталізація бізнесу: сьогодення і майбутнє. Збірник матеріалів круглого столу, м. Київ, 28 січня 2021 року. К. : Хай-Тек Прес, 2021. 88 с.

2. Диба М. І., Гернего Ю. О. Диджиталізація економіки: світовий досвід та можливості розвитку в Україні. *Фінанси України*. 2018. № 7. С. 50–63.

3. Грибіненко О. Діджиталізація економіки в новій парадигмі цифрової трансформації. *Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки»*. 2018. № 16. С. 35–37.

4. Digitization, digitalization and digital transformation: the differences. I-scoop. URL : https://www.i-scoop.eu/digitization-digitalization-digital-transformation-disruption (the date of application: 22.03.2023).

Паянок Тетяна,
канд. екон. наук, доцент;
Мазур Тамара,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ФОНДУ ОПЛАТИ ПРАЦІ ПІДПРИЄМСТВА

Статистичний аналіз фонду оплати праці дозволяє планувати його розмір на майбутнє. Аналіз кількості працюючих показує, що лише останні три роки підприємство збільшило штат працівників. Чистий дохід від реалізації вказує на те, що протягом шести років (2013-2018 рр.) фактично одна людина в середньому заробляла 193,2 тис грн, мабуть це керівник, який і працював і вів бухгалтерію. Абсолютний ланцюговий приріст фонду оплати праці вказує на позитивну тенденцію, за останні вісім років фонд оплати праці в середньому зріс на 539 тис грн, а це відносний середній приріст у 151 %.

Таблиця 1 – Фінансові показники ТОВ НВП «ВІККОН ПЛЮС» за 2013–2021 рр.

Рік	Кількість працюючих	Фонд оплати праці (грн)	Ланцюговий приріст		Чистий дохід від реалізації (грн)	Ланцюговий приріст	
			+, -	%		+, -	%
2013	1	15 720	-	-	122 800	-	-
2014	1	18 000	2280	15	125 600	2800	2
2015	1	24 000	6000	33	131 900	6300	5
2016	1	30 000	6000	25	137 500	5600	4
2017	1	38 400	8400	28	607 600	470100	342
2018	2	53 549	15149	39	33 700	-573900	-94
2019	29	267 272	213722	399	1 758 400	1724700	5118
2020	34	1 585 751	13 480	493	32 628 200	30869800	1756
2021	39	4 326 075	2740324	173	39 859 900	7231700	22
С.зн.	-	-	538794	151	-	4967138	894

Джерело: сформовано авторами за даними [2].

Аналіз чистого доходу від реалізації товарів, робіт, послуг показує також позитивну тенденцію, середній розмір за аналогічний період складає майже 5 млн грн, відносний середній приріст 894 %. Лише у 2018 році розмір чистого доходу зменшився до 33,7 тис грн, а це на 573,9 тис грн менше від попереднього року. Проаналізуємо середній розмір заробітної плати в ТОВ НВП «ВІККОН ПЛЮС» за 2013-2021 рр. (табл. 2).

Таблиця 2 – Тенденція середнього розміру заробітної плати ТОВ НВП «ВІККОН ПЛЮС» за 2013–2021 рр.

Рік	Кількість працюючих	Фонд оплати праці (грн)	Середній розмір ЗП 1-го працівника	Ланцюговий приріст		Середній розмір з/п за місяць	Абсолютний приріст, +,-
				+, -	%		
2013	1	15 720	15 720	-	-	1 310	-
2014	1	18 000	18 000	2 280	-15	1 500	190
2015	1	24 000	24 000	6 000	-33	2 000	500
2016	1	30 000	30 000	6 000	-25	2 500	500
2017	1	38 400	38 400	8 400	-28	3 200	700
2018	2	53 549	26 775	-11 625	30	2 231	-969
2019	29	267 272	9 216	-17558	66	768	-1463
2020	34	1 585 751	46 640	37 423	-406	3 887	3119
2021	39	4 326 075	110 925	64 285	-138	9 244	5357
С. зн	-	-	35520	11901	69	2960	992

Джерело: сформовано авторами за даними [2].

Зі зростанням кількості працюючих збільшився і розмір фонду оплати праці. Для оцінки системи оплати праці проаналізуємо її на рівні одного працівника. Фактично щорічно в середньому розмір зарплати за місяць зростав на 992 грн. У 2021 році в середньому кожен працівник отримує 9,2 тис грн, що вище встановленого рівня мінімальної заробітної плати. Зменшення середнього рівня заробітної плати 1-го працівника зменшувався протягом двох років на 11,6 тис грн у 2018 році і на 17,6 тис грн у 2019 році.

Статистичний аналіз за 2013-2021 рр. показав, що протягом останніх дев’яти років у рік працівник в середньому отримує 35,5 тис грн. У 2019 році цей показник мав мінімальне значення в сумі 9,2 тис грн, максимальний показник мав значення 110,9 тис грн у 2021 році.

Присутня сильна правостороння асиметрія, гостро вершинний розподіл. Значення показника у 2021 році стало для розподілу екстремальною точкою (110, 9 тис грн), яка негативно впливає на результати нормального розподілу (рис.1, 2).

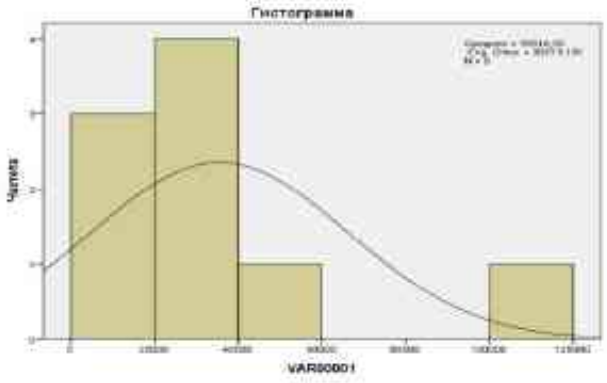

Рисунок 1 – Нормальний розподіл середнього розміру заробітної плати 1-го працівника

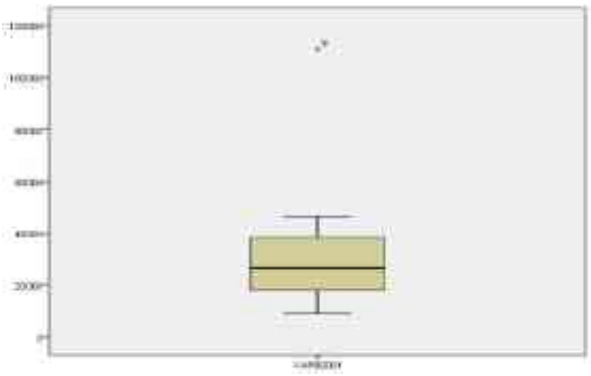

Рисунок 2 – Ящикова діаграма середнього розміру заробітної плати 1-го працівника

Джерело: сформовано авторами за даними [1, 2].

Застосуємо аналіз часового ряду для прогнозу середнього розміру заробітної плати 1-го працівника за рік (рис. 3).

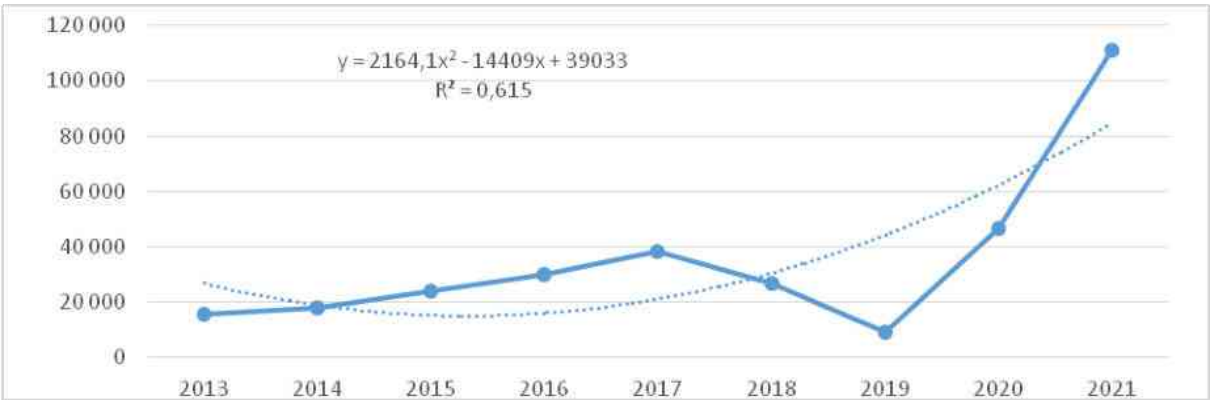

Рисунок 3 – Динаміка середньорічного розміру заробітної плати одного працівника за 2013–2021 рр., грн

Джерело: сформовано авторами за даними [1, 2].

На рисунку 3 чітко видно, що квадратична функція матиме максимальне значення коефіцієнта апроксимації. Застосуємо поліноміальне рівняння тренду для побудови точкового, короткострокового прогнозу:

$Y_{2022}=2164,1*10^2-14409*10+39033=111353$ грн

$Y_{2023}=2164,1*11^2-14409*11+39033=142390$ грн.

При цьому довірчі інтервали прогнозу показують, що середньорічний розмір заробітної плати одного працівника може коливатися в межах:

у 2022 році 0<111353 грн<796744,

у 2023 році 0<142390 грн <923042.

Отже, статистичний аналіз фонду оплати праці повинен носити комплексний аналіз, поєднувати аналіз чисельності працівників, їх продуктивність праці. Працівники бізнес-структури повинні чітко розуміти і бачити пряму кореляцію між їх продуктивністю праці та розміром заробітної плати, яку вони отримують, тільки за таких умов у них буде стимул нарощувати виробництво. Такий підхід, в першу чергу, стосується працівників, які безпосередньо задіяні у виробничому процесі та маркетингової служби, які безпосередньо займаються збутом готової продукції. Адже при перевищені темпу приросту продуктивності праці над середнім розміром заробітної плати відбувається економія фонду оплати праці за рахунок умовного вивільнення працівників, знижується зарплатомісткість продукції, збільшується рентабельність виробництва та ін. Поєднання різних методів аналізу дозволяє якісно здійснити екстраполяцію як фонду оплати праці, так і інших фінансово-господарських показників та спланувати ресурси підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Паянок Т. М., Задорожня Т. М. Статистичний аналіз даних : навчальний посібник. Ірпінь : Університет державної фіскальної служби України, 2020. 312 с.

2. Офіційний сайт YouControl. URL : https://youcontrol.com.ua

Петрищева Катерина,
аспірант кафедри «Фінанси, банківська справа та підприємництво», Донбаська державна машинобудівна академія (м. Краматорськ – Тернопіль)

АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ «ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА»

На сучасному етапі розвитку економіки стає очевидним, що економічна безпека країни може бути досягнута лише при забезпеченні економічної безпеки таких її структурних елементів як галузі, промислові комплекси, підприємства та організації.

Економічна безпека кожного окремого підприємства дозволяє усій господарській системі країни не тільки зберігати свій потенціал, але й забезпечити подальше економічне відновлення.

Сьогодні підприємства постійно стикаються з новими викликами та загрозами, що вимагають найчастіше негайного вирішення та реагування, тому завжди гостро постає проблема досягнення необхідного рівня економічної безпеки функціонування підприємств. Але вирішення питання щодо забезпечення економічної безпеки на рівні підприємства можливе лише після з'ясування її сутності.

Зазначимо, що підприємство як цілісна економічна система об'єднує в собі значну кількість структурних елементів. Виокремлення складових елементів економічної безпеки має базуватися на принципах збалансованості та забезпечення майбутнього зростання самої виробничої системи.

Виходячи з того, що економічна безпека підприємства формується в процесі виробничо-фінансової діяльності, а забезпечується та відтворюється на етапах реалізації і розподілу готової продукції, то доцільним, на нашу думку, буде виділення таких функціональних складових як виробнича, управлінська, інноваційна, маркетингова, фінансова та ділова (ринкова) складові.

Серед вчених-економістів, які вивчали вказане питання, можна виділити: Малик О.В. [1, с. 15],Кракос Ю.Б., Разгон Р.О. [2], Хаванова М.С. [3], Фень К.С. [4], Копитко М.І. [5]. Але попри наявність значної кількості праць стосовно економічної безпеки серед науковців відсутня єдина думка щодо визначення єдиного підходу, стосовно відображення її сутності.

Відповідно до першого підходу економічна безпека розглядається, як стан стійкості, рівноваги, захищеності від негативного впливу загроз зовнішнього і внутрішнього середовища, його прихильниками є: Малик О.В. [1, с. 15], Кракос Ю.Б., Разгон Р.О. [2]. Але кожен з авторів має власну інтерпретацію щодо визначення «економічна безпека».

Так, відповідно до підходу Малик О.В.: «економічна безпека підприємства» це наявний стан стійкості, рівноваги, захищеності від негативного впливу загроз зовнішнього і внутрішнього середовища та ефективного використання ресурсів, що забезпечує конкурентні переваги підприємства та стабільне функціонування у майбутньому» [1, с. 15], погоджуємося з думкою автора в тому, що економічна безпека досягається за умови ефективного використання ресурсів.

Кракос Ю.Б., Разгон Р.О. вважають, що «економічна безпека підприємства – це стан його захищеності від негативного впливу зовнішніх і внутрішніх загроз і ризиків, дестабілізуючих чинників, при якому забезпечується стабільність реалізації його основних комерційних і соціальних цілей» [2].

На відміну від інших, вчені-економісти приділяють увагу стабільності реалізації комерційних та соціальних цілей. Повністю погоджуємося з цією думкою авторів, оскільки метою діяльності підприємства є й отримання прибутку, і задоволення соціальних потреб суспільства.

Відповідно до наступного підходу економічна безпека визначається, як:стан і здатність підприємства так організувати своюдіяльність (виробничу, інноваційну, фінансово-економічну, зовнішньоекономічну тощо), щоб надійно захиститися від негативних факторів впливу дестабілізуючих чинників внутрішнього і зовнішнього середовищ. Так, Копитко М.І. визначає економічну безпеку наступним чином: «… комплексне поняття, що характеризує стан і здатність підприємства так організувати свою діяльність (виробничу, інноваційну, фінансово-економічну, зовнішньоекономічну тощо), щоб надійно захиститися від негативних факторів впливу дестабілізуючих чинників внутрішнього і зовнішнього середовищ, а також якісно адаптуватися до існуючих умов з найменшими втратами» [5, с. 59]. Вказане визначення конкретизує ті фактори, що надані у рамках попереднього підходу, а саме: стан захищеності – це здатність організувати свою діяльність.

На підставі розгляду фінансово-економічної літератури виділимо наступний підхід до розуміння економічної безпеки: стан корпоративних ресурсів, процес найефективнішого використання його виробничо-господарських ресурсів та підприємницьких здібностей. Тобто в рамках зазначеного підходу робиться наголос на тому, що економічна безпека – це не просто стан захищеності підприємства, а ще й стан ресурсів, можливостей.

Так, Фень К.С.вважає, що: «… поняття «економічна безпека підприємства» необхід о розглядати, як процес найефективнішого використання його виробничо-господарських ресурсів та підприємницьких здібностей, при якому забезпечується успішне та своєчасне протистояння підприємства ризикам та зовнішнім загрозам, що уможливлює досягнення поставлених цілей та завдань відповідно до обраної ним стратегії розвитку. Ефективно використовувати трудові та матеріальні ресурси на основі досягнення науки та техніки з метою виробництва товарної продукції, яка користується надійним попитом та одержувати значні прибутки від реалізації»[4, с. 21–22].

На нашу думку, визначення економічної безпеки, як «процес найефективнішого використання його виробничо-господарських ресурсів та підприємницьких здібностей» є найбільш точним та підкреслює той факт, що досягнення безпеки суб'єкта господарювання є динамічним, а не статичним.

Також, окремі науковці розглядають економічну безпеку, як: здатність підтримувати сприятливі умови життєдіяльності, стан рівня життєздатності.

На думку Хаванової М.С.: «економічна безпека підприємства» - це такий стан рівня життєздатності суб'єкта господарювання, що одночасно гарантує виконання місії та цілей підприємства, та невід'ємними характеристиками якого є доступ до ресурсів і ринків, стан захищеності від зовнішніх та внутрішніх ризиків, рівень економічної ефективності функціонування, а також здатність підприємства до розвитку»[3, с. 11–12]. Вказане визначення є унікальним тим, що воно поєднує в собі, як перший підхід, так і ресурсний підхід, а також автор згадує у ньому здатність підприємства до розвитку.

Вивчення фінансово-економічної літератури свідчить про те, що серед вчених-економістів немає єдності із вказаного питання, а саме погляди стосовно економічної безпеки можна розділити на групи відповідно до табл. 1:

Таблиця 1 – Систематизація поглядів щодо визначення поняття «економічна безпека»

Автор	Підходи щодо визначення економічна безпека
Кракос Ю.Б., Разгон Р.О. [2], Малик О.В. [1, с. 15]	1) стан стійкості, рівноваги, захищеності від негативного впливу загроз зовнішнього і внутрішнього середовища
Копитко М.І. [5, с. 59]	2) стан і здатність підприємства так організувати свою діяльність (виробничу, інноваційну, фінансово-економічну, зовнішньоекономічну тощо), щоб надійно захиститися від негативних факторів впливу дестабілізуючих чинників внутрішнього і зовнішнього середовищ
Фень К.С. [4, с. 21–22]	3) стан корпоративних ресурсів, процес найефективнішого використання його виробничо-господарських ресурсів та підприємницьких здібностей
Хаванова М.С. [3, с. 11–12]	4) здатність підтримувати сприятливі умови життєдіяльності, стан рівня життєздатності, стан рівня життєздатності суб'єкта господарювання, що одночасно гарантує виконання місії та цілей підприємства, та невід'ємними характеристиками якого є доступ до ресурсів і ринків, стан захищеності від зовнішніх та внутрішніх ризиків, рівень економічної ефективності функціонування, а також здатність підприємства до розвитку
Авторське визначення	стан виробничо-господарських та фінансових ресурсів, підприємницьких здібностей, який гарантує виконання місії та цілей підприємства, забезпечує стан захищеності від зовнішніх та внутрішніх ризиків, рівень економічної ефективності функціонування, а також здатність підприємства до відновлення та розвитку

Узагальнення поглядів, що надані у фінансово-економічній літературі надає можливість надати наступне визначення економічної безпеки: стан виробничо-господарських та фінансових ресурсів, підприємницьких здібностей, який гарантує виконання місії та цілей підприємства, забезпечує стан захищеності від зовнішніх та внутрішніх ризиків, рівень економічної ефективності функціонування, а також здатність підприємства до відновлення та розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Малик О. В. Формування механізму управління фінансовою безпекою підприємства : дис. … канд. екон. наук : 08.00.04. Хмельницький, 2015. 263 с.

2. Кракос Ю. Б., Разгон Р. О. Управління фінансовою безпекою підприємств. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі.* 2008. № 1. С. 86–97. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/eupmg_2008_1_10 (дата звернення: 22.12.2016).

3. Хаванова М. С. Стратегічне управління фінансво-економічною безпекою підприємства (на прикладі автомобілебудівних підпримств) : дис. … канд. екон. наук : 21.04.02. Київ, 2015. 218 с.

4. Фень К. С. Формування і зміцнення економічної безпеки підприємств харчової промисловості : дис. … канд. екон. наук : 08.00.08. Кам'янець-Подільський, 2018. 273 с.

5. Копитко М. І. Комплексне забезпечення економічної безпеки підприємств (на матеріалах підприємств траспортного машинобудування) : дис. … д-ра екон. наук : 21.04.02. Київ, 2015. 478 с.

Погорєлова Катерина,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»;
Дорошенко Ганна,
д-р екон. наук, професор,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (м. Харків)

ВПЛИВ КРИЗОВИХ ФАКТОРІВ НА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА

Економічну кризу, незалежно від факторів, що її викликають, завжди можна порівняти з серйозним різким зниженням виробництва на промислових підприємствах під впливом факторів зовнішнього середовища, що порушують здатність підприємства оперативно адаптуватися до подібних ситуацій і повертатися на вихідні економічні та фінансові позиції до колишніх показників. Економічні та фінансові нестабільності – кризи – завжди є перевірним випробуванням на стійкість суб'єктів господарювання, у тому числі промислових підприємств, можливості їх подальшого успішного в комерційному сенсі існування [1, с. 217]. Такий підхід небезпечний зайвою впевненістю в настанні сприятливого результату, незважаючи на будь-які події, і спонукають менеджерів підприємства не використовувати весь портфель управлінських антикризових заходів для досягнення позиції переходу від спаду до відновлення.

Слід зазначити, що концентрація на однокомпонентній загрозі через фінансову складову, або будь-яку іншу відокремлену від взаємопов’язаних процесів на підприємстві, також не є максимально ефективною для моніторингу загальної кризової ситуації, оскільки заперечує, хоч і частково, наявність інших загроз. Протилежний підхід до сутності кризи передбачає розрив комерційних і виробничих зв'язків і ланцюжків поставок, що, у свою чергу, веде до дестабілізації циклу виробництва [2, с. 150]. Тут слід звернути увагу на наявність або відсутність міцних взаємозв'язків із контрагентами і постачальниками, що суттєво впливає на процес розвитку кризи і відновлення.

Соціально-економічна криза проявляється через стрімкий спад економічних показників, що виражається у зниженні обсягів виробництва, руйнуванні встановлених ланцюжків поставок, фінансовому розпаді підприємства, реструктуризації його цілісності, можливій зміні організаційно-правової форми, підвищенні індексу безробіття. Результатом може стати загальна депресивна економічна ситуація, що веде до істотного зниження загального рівня життя населення.

Характерною об'єктивною особливістю соціально-економічної кризи є надмірно велике відхилення від існуючох чи очікуваних показників діяльності залежно від прийнятих критеріальних показників. Таким чином, можна зробити висновок, що рішення топ-менеджерів, спрямовані на стабілізацію економічного становища підприємства, що перебуває під впливом факторів обурення зовнішнього середовища, будуть відповідати категорії сталого управління в тому випадку, якщо результатом буде досягнення заданих параметрів стійкості. В інших випадках подібні управлінські рішення можна віднести до стандартних антикризових методів.

Сучасні дослідники часто розглядають економічну стійкість як певне становище, стан господарюючого суб'єкта, ґрунтуючись на специфіці його основної операційної галузі, враховують фінансову стабільність. Також фіксується, що за допомогою здійснення управління майновим фондом підприємства за збереження балансу видів його діяльності, за критеріями ризик-менеджменту, зниження нецільових витрат та втрат, формування резервного портфеля можливо досягти бажаного стану рівноважної економічної стійкості. Відповідно можемо зробити висновок, що це поняття потребує подальшого поглибленого вивчення та розробки комплексу показників для комплексної оцінки стійкості підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Менеджмент у VUCA-світі: пошук рівноваги : монографія / за заг. ред. Г. О. Дорошенко. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2021. 433 с.

2. Omelyanenko, V. Institutional strategies of system security of technological & innovation systems V. Omelyanenko. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2019. Vol. 5. P. 150–159.

Potapov Fyodor,
graduate student;
Mekhovych Serhiy,
Doctor of Economic Sciences, Prof.;
Pererva Petro,
Doctor of Economic Sciences, Prof.,
National Technical University "KhPI"
(Kharkov)

ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC FOUNDATIONS OF EFFECTIVE DESIGN OF INNOVATIVE TECHNOLOGY

In a market economy, the creation and application of complex design solutions in industry, the growth in the intensity of their use and the increasing requirements for their reliability increase the importance of the task of their economic justification at the stages of design, production and trial operation. Such structural systems are typical in technological machines operating in various modes of their operation. One of the most important problems is the description of the system by an appropriate mathematical model, the successful solution of which requires a priori information. The possibility of using an adequate mathematical model significantly increases the efficiency of control of a real dynamic system.

Evaluation of the effectiveness of design support for innovations as part of project documentation is presented as a set of uniform methodological and methodological principles based on certain criteria (economic, social, environmental, scientific and technical, functional, engineering, architectural and artistic, etc.) reflecting the compliance of innovations with the goals of the innovation project.

In our opinion, the effectiveness of design solutions based on the introduction of innovations should be determined by comparing criteria based on safety principles. Under the criteria for the safety of innovations, we propose to understand the limit values of quantitative and qualitative indicators of the state of building structures, building materials and technologies under operating conditions, corresponding to the permissible level of accident risk.

The calculation of comparative economic efficiency is carried out in accordance with the regulatory and technical documents of design activities. Calculations of economic efficiency should be carried out for the development of feasibility studies for the introduction of innovations in the project. The development of innovations as part of the design documentation is aimed at improving the quality of design projects, which requires a preliminary study and analysis of the solutions of innovative business structures and technical customers of the results of their activities in order to reduce design costs through the introduction of innovations.

Improvement of management methods through the design implementation of innovations aimed at the introduction of organizational and management decisions will allow winning the competitive process in the competition in the market of design design services.

The calculation of the economic effect of measures aimed at improving the methods of management, planning and organization, design and design activities requires special methods for its determination. Our recommendations do not set goals and objectives to cover all methods of performance evaluation. They describe in detail the criteria-based assessment and highlight the express method of scoring the effectiveness of innovations as part of the project documentation.

Criteria-based evaluation of innovations at the design design stage includes a number of stages.

1. The essence of assessing the effectiveness of innovations in the composition of project documentation is to consider their compliance with each of the criteria (criteria-based assessment).

2. The main criterion for evaluating innovations in the design documentation is a system of criteria for the safety of innovations for compliance with the required strength and stability under possible adverse combinations of design loads and impacts.

3. The determination of the criterion values of the safety of innovations should be carried out on the basis of a multivariate analysis of the following 6 information: - availability of strength calculations; - availability of stability calculations; - availability of calculations for reliability.

4. When assessing the possibility of destruction of an element of innovation, the designer/designer must determine the possible types of destruction, identify the appropriate characteristics by which the degree of danger can be judged.

5. Equivalent and equivalent criteria for evaluating innovations at the project stage are:

- financial and economic criteria: potential annual profit; expected net profit margin; compliance of innovation with the criteria of economic efficiency of investments; start-up costs for the implementation of innovation; the estimated time after which the innovation will pay off; availability of finances at the right time; implementation of innovations in other projects; the need to attract borrowed capital (loans) to finance innovation; financial risk associated with the implementation of innovation; stability of income from innovation; the possibility of using tax legislation (tax benefits).

- scientific and technical criteria: the probability of technical success of innovation; patent clearance (whether the patent right of any of the patentholders has been violated); uniqueness of products (lack of analogues);

- production criteria: the need for technological innovations for the implementation of the project; compliance of the project with the existing production capacity; availability of highly professional production personnel; the magnitude of production costs; the need for additional production capacity; the level of production safety; rational use of production capacities; rational use of production resources; increase in jobs; increase in the volume of production of innovations;

- environmental criteria: the possible harmful impact of the innovation on the environment; environmental and legal support of innovation, its consistency with environmental legislation; possible negative reaction of environmental public opinion to the implementation of innovation; additional costs for waste disposal; reduction of possible emissions of harmful components into the atmosphere, soil, water; reduction of production waste; improving the environmental friendliness of innovation; reduction of fines for possible violation of environmental legislation and other regulatory documents; improving the ergonomics of innovation (reducing noise, vibration, etc.);

- energy efficiency criteria: compliance with the specific consumption of energy resources and heat-shielding properties of the innovation; the use of design and other design solutions aimed at reducing the consumption of energy resources in buildings and structures, as well as the use of energy-saving equipment; accounting for the consumption of energy resources; ensuring the regulation of the supply of coolants as part of the innovation to buildings, structures and their premises in accordance with the outdoor temperature and the required indoor temperature.

REFERENCES

1. Гончарова Н. П., Яковлев А. И., Перерва П. Г. Маркетинг инновационного процесса : учебное пособие. К. : ВИРА-Р, 1998. 267 с.
2. Pererva P. G., Kocziszky György, Szakaly D., Somosi Veres M. Technology transfer. Kharkiv-Miskolc : NTU «KhPI», 2012. 668 p.
3. Перерва П. Г. Практический маркетинг. Вып. 2. Маркетинг на промышленном предприятии. 1991. 80 с.
4. Ткачова Н. П., Перерва П. Г. Розвиток методів аналізу фактичного стану конкурентних переваг підприємства. *Економіка розвитку*. 2011. № 4 (60). С. 116–120.
5. Pererva P. G., Tkachev M. M., Kobielieva T. O. Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights. *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 4 (8), ч. 2. С. 240–246.
6. Грабченко А. И., Смоловик Р. Ф., Перерва П. Г. Основы маркетинга высоких технологий : учебное пособие. Харьков : ХГПУ, 1999. 242 с.
7. Pererva P. G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobielieva T. O. Compliance program: [tutorial]. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.
8. Перерва П. Г. Самомаркетинг менеджера и бизнесмена. 592 с.
9. Перерва П. Г. Управління маркетингом на машинобудівному підприємстві : навч. посібник для інж.-техн. вузів. Харків : Основа, 1993. 288 с.
10. Tkachova N., Kobielieva T., Pererva P. Formation of competitive advantages of machine-building enterprises on the basis of the benchmarking concept. *International Marketing and Management of Innovations*: Global Sci. E-Journal. Bielsko-Biala, 2021. № 6. 10 p.

Свічкар Наталія,
канд. екон. наук, доцент;
Касімов Олександр,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня зі спеціальності 071 «Облік і оподаткування», Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

ВИКОРИСТАННЯ НОРМАТИВНОГО МЕТОДУ ОБЛІКУ ВИТРАТ ТА КАЛЬКУВАННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ УПРАВЛІНСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ

У світовій практиці використовують як фактичний, так і нормативний метод обліку витрат виготовленої продукції. Облік фактичних витрат – це метод послідовного накопичення даних про фактично понесені витрати. Основною перевагою фактичного методу обліку витрат є його простота, але при цьому він має низку істотних недоліків:

– відсутність нормативів для контролю кількості використаних ресурсів та цін на них;

– відсутність можливості визначення та аналізу причин відхилень;

– розрахунок витрат проводиться тільки наприкінці звітного періоду, що не дозволяє своєчасно реагувати на значні зміни у діяльності компанії, які можуть вплинути на її прибуток.

При використанні фактичного методу обліку витрат керівництво компанії позбавляється ряду інструментів управління витратами та отримує дані про собівартість наприкінці періоду, коли змінювати ситуацію вже пізно.

Нормативний метод обліку витрат або стандарт-костинг (англ. Standard Costing) – сукупність процедур з планування, нормування, відпуску матеріалів у виробництво, складання внутрішньої звітності, розрахунку собівартості продукції, здійснення економічного аналізу та контролю на основі норм витрат [1, с. 96].

Норма витрат або норматив (англ. Standard Cost) – кількість виготовлених або споживаних ресурсів, що припадають на якусь одиницю (на одного робітника, одиницю продукції, партію продукції, на одиницю часу, площі, обсягу тощо).

Цілі нормативного методу обліку витрати:

1) використання нормативів під час складання бюджетів компаніями;

2) використання як інструмент аналізу відхилень та основи для управління відхиленнями;

3) оперативне забезпечення керуючого персоналу бухгалтерською інформацією, оскільки дані про фактичну вартість виробів надаються лише через певний час після закінчення періоду, протягом якого виконувалось замовлення;

4) виявлення основних факторів виробництва та зосередження уваги менеджменту на головних недоліках;

5) спрощення процедури обліку, оскільки облік «історичної» собівартості трудомісткий та створює багато зайвої роботи з реєстрації господарських фактів, а тому виявляється дорожчим.

Нормативний метод обліку витрат виступив основою для такого підходу як «управління по відхиленням».

Управління по відхиленням (англ. Management by Exception) – система діяльності, заснована на виявленні та доведенні до відома керівників тих сигналів, які вимагають його особистої уваги [2].

Таким чином, менеджмент компанії концентрує свою увагу на тому, які для компанії є значні відхилення від запланованих величин.

Основне завдання нормативного обліку є попередження нераціонального витрачання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, тобто в його основі лежать технічно обґрунтовані розрахункові величини витрат робочого часу та матеріальних ресурсів на одиницю продукції (норми виробничих витрат), що відображаються у калькуляції чи карті нормативних витрат.

Карта нормативних витрат або калькуляція (англ. Standard cost card) – документ, у якому накопичуються дані про нормативні витрати виробництва продукції: нормативні витрати матеріалів та праці, нормативні накладні витрати.

У масових та багатосерійних виробництвах нормативні калькуляції складаються за деталями, вузлами, цеховими машино-комплектами, напівфабрикатами, процесами, по виробах. У допоміжних виробництвах калькуляції складаються на замовлення з технологічного оснащення, виготовлення типових інструментів, на одиницю ремонтної роботи, енергоносія, транспортної послуги, групи запасних частин тощо.

Для складання нормативних калькуляцій підприємство має відповідну нормативну базу – нормативні документи технічної підготовки виробництва, нормативи витрати виробничих ресурсів, допоміжну нормативну документацію.

Нормативні витрати визначаються заздалегідь. Щоб встановити нормативні витрати на продукт, необхідно оцінити планові витрати праці, матеріалів і накладні витрати. Потім вони підсумовуються, утворюючи нормативні витрати виробництва продукту.

Розглянемо особливості нормування окремих видів витрат.

1. Норми на матеріали. Нормативні витрати основних матеріалів визначаються множенням нормативної ціни цих матеріалів та нормативної їх кількості. Нормативна ціна основних матеріалів є ретельною оцінкою витрат певного виду основних матеріалів на наступний обліковий період. Визначаючи нормативні ціни, необхідно врахувати всі можливі збільшення цін, кількісні зміни на ринку матеріалів, нові джерела постачання та ін. Нормативна кількість основних матеріалів – оцінка очікуваної кількості, яка буде використана. Така оцінка є одним із найважчих завдань у встановленні нормативів. На неї впливають специфіка конструкції виробів, якість основних матеріалів, вік та продуктивність машин та обладнання, кваліфікація та досвід робітників.

2. Норми трудовитрат. Щоб встановити норми трудовитрат, необхідно проаналізувати всі види діяльності з різних операцій. Кожну операцію аналізують та обчислюють допустимий час, який потрібний середньому робітнику для виконання роботи.

3. Норми накладних витрат. Накладні витрати включають витрати праці допоміжних робітників, вартість додаткових матеріалів та інші непрямі витрати, які не можуть бути безпосередньо віднесені на конкретне замовлення. Як базу розподілу повинен вибиратися фактор, який найбільше відповідає накладним витратам кожного виробничого підрозділу. Зазвичай накладні витрати розраховуються за погодинними ставками, помноженими на нормо-години. Термін виробництва в нормо-годинах визначається, як час, який буде потрібно на виробництво кожного виду продукції.

Норми використання виробничих ресурсів розробляються спільно працівниками технічних служб, планового відділу та бухгалтерії. При розробці цих норм використовують дані попереднього періоду або наново розробляють технічно обґрунтовані норми.

Зазвичай перегляд та оновлення нормативів відбувається у таких випадках:

– при змінах у специфікації продукції або при зміні технології виробництва;

– зміна конструкцій виробів, вузлів та деталей;

– при величині відхилень від нормативів, яка досягає значень, які можна порівняти з нормативами.

При встановленні нормативів важливо враховувати виробничу потужність, особливо це стосується нормативів праці та виробничих накладних витрат.

При нормативному методі всі зміни норм повинні бути зафіксовані у спеціальному документі «Повідомлення про зміну норм», а відхилення – у документі залежно від форм методу виявлення і первинному документі, інвентарній відомості або розкрійній карті. Лише незначна кількість відхилень виявляється розрахунковим методом. Відхиленням від норм вважається як економія, так і перевитрати матеріальних та трудових витрат. Відхилення від норм допускаються тільки з дозволу відповідальних працівників підприємства [3, с. 177].

До недоліків нормативного методу можна віднести відносну трудомісткість. У зв'язку з цим метод застосовується, як правило, у компаніях з масовим та багатосерійним виробництвом, де не потрібний частий перегляд норм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Зорій Н. М., Мельник Н. Г. Теоретико-організаційні аспекти внутрішнього контролю витрат виробництва готової продукції на підприємстві. *Економіка*. 2022. № 2–3(4–5). С. 94–100.

2. Глушач Ю. С., Фальченко О. О. Методичні аспекти обліку витрат та калькулювання собівартості продукції у вітчизняній та зарубіжній обліковій практиці. *Економіка та суспільство.* 2021. № 29. DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-49

3. Кузьмінська О. Е. Напрями аналізу виробничих витрат підприємств. *Вчені записки*. 2020. № 16. С. 174–180.

4. Пастернак О. П. Вибір методів обліку витрат основної діяльності для потреб управління. *Глобальні та національні проблеми економіки. Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського.* Миколаїв, 2015. Вип. 5. С. 1019–1024. URL : http://global-national.in.ua/archive/52015/207.pdf (дата звернення: 17.04.2023).

Семенова Світлана,
канд. екон. наук, доцент,
Державний торговельно-економічний університет (м. Київ)

ВІДКРИТА ТА ІНКЛЮЗИВНА СИСТЕМА ВИЩОЇ ОСВІТИ В ЄВРОПІ

Співпраця Європейського освітнього простору (the European Education Area – EEA) та Європейського дослідницького простору (the European Research Area – ERA) у синергії з Європейським простором вищої освіти (the European Higher Education Area) мають на меті формування стійкої економіки, досягнення цілей сталого розвитку завдяки побудові більш екологічного, інклюзивного та цифрового суспільства. Європейська система вищої освіти на сьогодні налічує близько 5000 вищих навчальних закладів, 17,5 млн студентів, 1,17 млн дослідників та 1,35 млн людей, які викладають у вищих навчальних закладах [1]. Освітня складова є вкрай важливою для економічного розвитку, підготовки та працевлаштування висококваліфікованих фахівців, які мають володіють компетенціями, актуальними для сьогодення.

Країни-члени ЄС мають на меті, щоб до 2030 р. питома вага людей, які у віці 25-34 роки мають вищу освіту, складала 45% [1]. Досягнення даної мети пов’язане з побудовою відкритої та інклюзивної системи вищої освіти. Для цього передбачено виконання наступних важливих завдань:

1) налагодження транснаціонального співробітництва між закладами вищої освіти в Європі, розгортання Ініціативи європейських університетів;

2) розробка нових навчальних програм STEAM (наука, технології, інженерна математика) та інформаційно-комунікаційних технологій ІКТ;

3) сприяння дослідженням та інноваціям;

4) об’єднання потенціалу і ресурсів у реалізації спільних освітніх програм, присудженні спільних ступенів на основі загальних європейських критеріях;

5) впровадження універсального автоматичного визнання академічних кваліфікацій;

6) посилення гарантій якості освіти, яка дає студентам знання і навички, компетентності, необхідні для досягнення успіху у сучасному світі;

7) ініціатива «Європейська студентська картка» для полегшення мобільності студентів на всіх рівнях, зокрема в рамках проектів ERASMUS+;

8) гнучкість та інклюзія освіти, відкритість і зв'язок з громадою.

Для того, щоб зробити систему вищої освіти інклюзивною та відкритою до суспільства потрібно створити належні умови для успішного навчання студентів незалежно від походження та можливостей. Це виходить за рамки підтримки малозабезпеченої частини населення, хоча це також залишається важливою компонентою. Необхідно забезпечити доступність та відкритість закладів вищої освіти для всіх охочих, незалежно від рівня доходів, національних, релігійних, гендерних, вікових критерії, у тому числі для людей з особливими потребами. Для цього уряд на національному рівні і безпосередньо заклади вищої освіти повинні гарантувати відкритість, гнучкість та інклюзію за допомогою: належної організації вступу, викладання та оцінювання знань і вмінь студентів, менторства (наставництва) для студентів, академічної і неакадемічної підтримки. Для того, щоб зробити вищу освіту доступнішою, особливо для старшого покоління, необхідне впровадження гнучких варіантів навчання, зокрема заочно і онлайн, визнавати результати попередньої освіти.

Політика студоцентризму спонукає навчальні заклади будувати освітній процес таким чином, щоб дозволяти студентам вибирати темп (інтенсивність), місце та спосіб проведення занять, також посилюється роль загальної концепції «навчання впродовж життя» [2]. Сучасні розробки сприяють появі більш гнучких навчальних підходів та освітніх пропозицій поза традиційною кваліфікацією. Це розширює перелік фахових і спеціальних компетенцій, охоплення освітніх програм. Ключовими питаннями, які потребують вирішення закладами вищої освіти, є наступні: якою має бути вища освіта в умовах динамічних змін, сьогоднішніх викликів і обставин та як мають заклади вищої освіти підготуватися до впровадження змін і гнучкої вищої освіти? [3].

Для вирішення цих питань сучасні дослідження в ЄС зосереджені на тому, як будувати політику впровадження гнучкого та інклюзивного навчання у системі вищої освіти та оцінювати її ефективність,

здійснювати кадрове забезпечення, встановлювати взаємозв'язки між рівнями вищої освіти, закладами та інституціями. Окремо досліджується вплив встановлення гнучких підходів до навчання на успіхи, прогрес, обмін знаннями і змагання, внутрішню конкуренцію між університетами в країнах ЄС [4]. Для впровадження в Україні важливо визначати позитивний досвід гнучкого та інклюзивного навчання в університетах країн ЄС для розвитку системи вищої освіти у сучасних кризових і нестандартних умовах.

Дослідження проводиться, щоб виявити і проілюструвати ефективні політики, а також практичні підходи до розробки гнучких та інклюзивних підходів до навчання у вищій освіті. Це показує, що політика може сприяти гнучкому навчанню завдяки законодавчим та регулятивним важелям, формулюванню та підтримці навчання впродовж життя, інструментам поєднання теорії та практики, національних систем кваліфікацій, забезпечення якості та акредитації, накопичення та передачі досвіду, інформаційних та керівних послуг. Відомо, що інформаційно-довідкові послуги можуть створити сприятливе середовище для гнучкого та інклюзивного навчання.

Поряд з цим, впровадження інклюзії у навчанні – це складний процес, на який впливає низка факторів на національному, інституційному та навіть індивідуальному рівнях. Потрібне відповідне поєднання політик та інструментів управління, щоб створити сприятливе середовище для навчання; потрібні добре продумані механізми впровадження, щоб забезпечити відображення цих шляхів у практиці вищих навчальних закладів.

Деякі країни ЄС досягли успіху у прийнятті політичних рамок (стандартів), інструментів та цілеспрямованих заходів, що підтримують гнучкі та інклюзивні навчальні підходи у своїх системах вищої освіти. Водночас системи вищої освіти у всьому світі останнім часом зазнали значних змін у глобальному контексті. Одним із них стало експоненціальне зростання попиту на вищу освіту в усьому світі. У відповідь на соціальний попит та швидко мінливі ринки праці кількість вищих навчальних закладів зросла, а заклади та програми стали більш різноманітними. Вищі навчальні заклади почали відрізнятися за статусом, походженням, місією та способами навчання. Розширення доступу до вищої освіти та зарахування до вищої освіти були основними політичними цілями урядів не тільки в ЄС, а й в усьому світі в їх прагненні побудувати стійку економіку знань та подолати соціальні проблеми.

Вища освіта відіграє важливу роль у вирішенні економічних, соціальних і демократичних викликів сьогодення. Тому система вищої освіти має бути побудована за принципами відкритості до суспільства, гнучкості та інклюзії. Розширення взаємодії вищих навчальних закладів між собою та зі школами дозволить покращити інклюзію і відкритість. Адаптація освітніх програм до потреб студентів всіх категорій, заохочення й підтримка вищих навчальних закладів, академічна мобільність і співпраця допоможуть в інтеграції України до європейського освітнього простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. European Education Area. Higher education initiatives. 2023. European Commission. URL : https://education.ec.europa.eu/education-levels/higher-education/about-higher-education

2. Education 2030 Agenda and SDGs. The SDG-Education 2030 Steering Committee. URL : https://www.sdg4education2030.org/education-2030-framework-action-unesco-2015

3. SDG 4 – Policies for flexible Learning Pathway in Higher Education 2020. IIEP Working paper, 52 p. URL : http://www.iiep.unesco.org/en/publication/sdg-4-policies-flexible-learning-pathways-higher-education-taking-stock-good-practices

4. Семенова С. М. Гнучка система вищої освіти в умовах пандемії. *Інформаційні технології в культурі, мистецтві, освіті, науці, економіці та бізнесі* : матеріали VI Міжнародної науково-практ. конференції, 22–23 квітня 2021 р., м. Київ. К. : КНУКіМ, 2021. С. 85–87.

Скорик Олександр,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Науковий керівник:
Мискін Юрій Ігорович,
д-р екон. наук,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЦІННІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах господарювання українські підприємства, незважаючи на воєнний стан в державі, переформат «правил поведінки» на міжнародному ринку намагаються втриматися на бізнесовій арені. Переважна більшість підприємств має одну єдину мету - це максимізація прибутку будь якою ціною, не думаючи про майбутнє. Основною цінністю для таких підприємств є фінансовий критерій - прибуток. Однак управління, цільовою спрямованістю якого є максимізація створюваної цінності, може бути ефективним лише за умови чіткого розуміння впливу факторів, які є рушійною силою цього процесу.

Дискусія щодо сутності поняття «цінність підприємства» досить поширена серед науковців і в більшості випадків вона зводиться до ототожнення з терміном «вартість підприємства».

Ми розмежовуємо дані поняття, і під поняттям «вартість» розуміємо грошову величину витрат на виробництво та реалізацію товару. «Цінність», ми трактуємо, як важливість, значимість, актуальність.

Зрозуміло, що відношення людини до об'єкта, цінність якого визначається, є суб'єктивним і ґрунтується на ціннісних пріоритетах самої людини. А враховуючи, що людина завжди знаходиться під впливом зовнішніх і внутрішніх чинників, то і цінності підприємства будуть характеризуватися мінливістю [1]. Погоджуємося з думкою Михайлишин Н. П., Романів С. Р., що для того, щоб бізнес залишався успішним у довгостроковій перспективі, він повинен створювати цінності не тільки для своїх акціонерів, а й для всього суспільства» [2, с. 312].

Для того, щоб зайняти домінуючу позицію на ринку керівники підприємства (власники, акціонери, працівники) повинні переглянути головні принципи управління, предмет господарської діяльності і віддати пріоритет тим напрямам, які мають найбільшу цінність для стейкхолдерів. Впровадження стратегічного управління, орієнтованого на цінностях, сприятиме швидкому досягненню поставлених цілей, правильній організації виробничих процесів, зростанню прибутку, і успішному розвитку бізнесу.

А такий продукт обліку й аналізу, яким є обліково-аналітична інформація, являє собою основу, ядро системи інформаційного забезпечення діяльності підприємств. Саме створення зазначеної системи сприятиме підвищенню ролі обліку як одної з функцій управління та забезпечить отримання оперативної, актуальної, достовірної, аналітичної інформації щодо здійснених господарських операцій для прискорення процедур внутрішньогосподарського контролю та дасть можливість підвищити ефективність управління діяльністю підприємств.

Концептуальна модель обліково-аналітичного забезпечення управління цінністю підприємства де суб'єктом оцінки виступає власника зображено на рис. 1. Саме власник, на основі власних ціннісних пріоритетів та відношення до підприємства, формує ситуаційне змістовне наповнення поняття «цінність підприємства». І уже базуючись на останньому, розробляється обліково-аналітичного забезпечення управління цінністю підприємства, яке, у свою чергу, складається із вхідної інформації, алгоритмів її перетворення у вихідну та вже самої вихідної інформації.

Запропонована модель обліково-аналітичного забезпечення управління цінністю підприємства описує алгоритм формування обліково-аналітичного механізму управління на основі цінності підприємства де суб'єктом оцінки виступає власник підприємства.

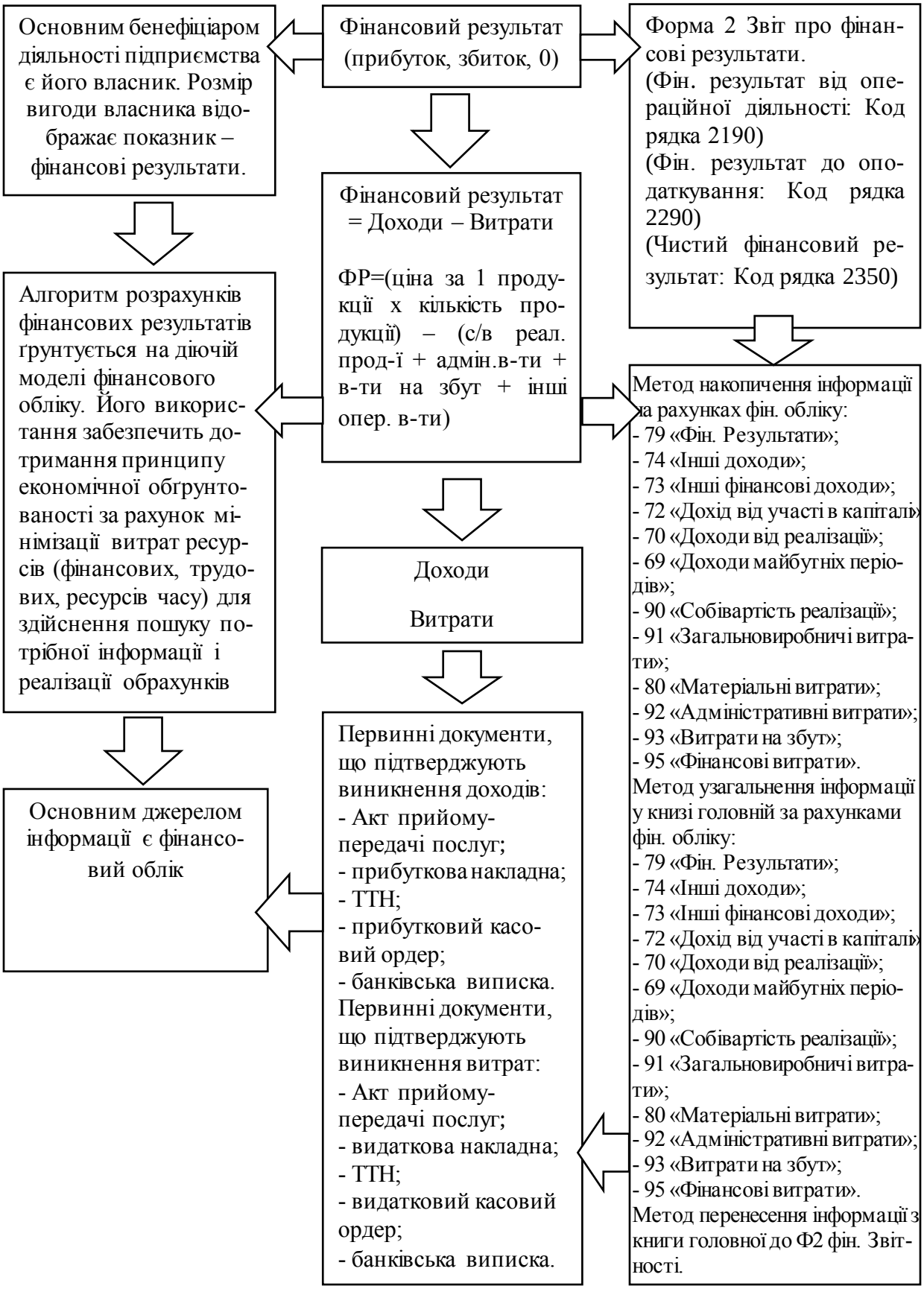

Рисунок 1 – Концептуальна модель обліково-аналітичного забезпечення управління цінністю підприємства

Цінність обліково-аналітичного забезпечення полягає в тому, що на виході зазначеної системи є обліково-аналітична інформація, сформована з використанням як методів бухгалтерського обліку, так й економічного аналізу.

Отже, обліково-аналітичне забезпечення управління цінністю підприємства має відштовхуватися від пріоритетів суб'єкта і його відношення до об'єкта. Цінність підприємства, є базисом для моделювання обліково-аналітичного забезпечення управління цінністю підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Мискін Ю., Гринишин М., Романюк А. Сутність цінності підприємства як об'єкта обліку та аналізу. *Mechanism of an Economic Regulation*. 2022. № 3–4 (97–98). P. 124–128. https://doi.org/10.32782/mer.2022.97-98.20 (дата звернення: 25.04.2023).

2. Михайлишин Н. П., Романів С. Р. Концепція створення спільної цінності: новий погляд на формування цінностей компанії. *Економіка та суспільство.* 2016. № 2. С. 312–317.

Смірнова Поліна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний біотехнологічний
університет (м. Харків)

МЕТОДОЛОГІЯ ОЦІНКИ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

В економічній науці існують різні класифікації методів і способів оцінювання інвестиційного потенціалу. Узагальнення методів оцінки здійснено відповідно до різних ознак залежно від типів зв'язків ресурсів, можливостей і компетенцій за певними напрямами.

Залежно від методики визначення оціночних показників виділяють три підходи до оцінювання інвестиційного потенціалу: агрегатний, коефіцієнтний, інтегральний [1].

Сутність агрегатного підходу полягає в обчисленні оціночних показників-агрегатів, що розраховуються на підставі фінансової звітності. Прикладом використання агрегатного підходу є побудова балансових моделей оцінки фінансового стану підприємства.

Коефіцієнтний підхід передбачає розрахунок відносних показників для оцінювання інвестиційного потенціалу. Він дозволяє оцінити залежність між різними складовими фінансової звітності та їх динаміку, тобто усуває статичність; є простим у розрахунках; нівелює вплив інфляції. Ці переваги роблять даний підхід одним із найбільш розповсюджених за сучасних умов господарювання.

Інтегральний підхід до отримання загальних висновків про ймовірність включає попередню математичну обробку основних статистичних даних, використання спеціальних економіко-математичних моделей, розроблених на основі методів рейтингової оцінки.

Залежно від способу співставлення показників в оцінювання потенціалу підприємства виділяють підходи, які передбачають використання як бази порівняння еталонів або нормативів, та показники, які характеризують потенціал на основі його динаміки:

– показники, які передбачають порівняння із нормативами, тобто допустимими критичними значеннями, межами, складають більшість підходів до оцінювання інвестиційного потенціалу;

– показники, які передбачають порівняння з еталонами (стандартами, що можуть виводитись за даними сукупності досліджуваних підприємств, середньогалузевими даними тощо);

– показники, які характеризують стан явища, що вивчається, на основі своєї динаміки.

Для оцінки потенціалу підприємства досить часто використовують традиційні методи оцінки інвестиційного проекту – чиста приведена вартість, строк окупності інвестицій, внутрішня норма прибутковості, індекс рентабельності, коефіцієнт ефективності інвестицій тощо.

Також існує методичний підхід до оцінки потенціалу суб'єкта господарювання, в основі якого лежить його розподіл на інвестиційно-фінансову та інвестиційно-нефінансову складові [2]. У свою чергу інвестиційно-фінансовий потенціал розглядається як сукупність фінансових резервів і поточний інвестиційно-фінансовий потенціал, саме який і підлягає оцінці.

Поточний інвестиційно-фінансовий потенціал визначається за допомогою абсолютних показників шляхом сумування амортизаційного потенціалу (який характеризується величиною амортизаційних відрахувань підприємства) та потенціалу прибутку (характеризується величиною прибутку, яку можна витратити на фінансування капітальних вкладень без порушення поточної господарської діяльності). Ця методика є схожою на методику визначення величини грошового потоку від інвестиційного проекту. Формально даний методичний підхід дозволяє оцінити можливості як простого, так і розширеного відтворення підприємства, здійснюваного на умовах самофінансування.

Таким чином, існуючі показники, що застосовуються для оцінки інвестиційного потенціалу, можна об'єднати в три групи:

1) абсолютні показники, що розраховуються на основі даних балансу-нетто, скоригованого звіту про фінансові результати;

2) відносні показники (показники ефективності використання ресурсів, оцінки фінансового стану тощо);

3) інтегральні показники.

Потенціал підприємства є складною організаційною системою, що складається з багатьох підсистем. Тому для забезпечення комплексного підходу до оцінювання його характеристик повинна охоплювати всі складові підсистеми та елементи за обраними критеріями.

При проведенні оцінювання внутрішнього потенціалу підприємства необхідно дотримуватися таких вимог:

– обґрунтувати вибір найбільш важливого показника, який надав би оцінку відтворювальним можливостям підприємства;

– забезпечити можливість здійснювати розрахунок показника (показників) за даними поточного обліку і фінансової звітності підприємств;

– використати зіставлення даних за однаковий звітний період.

Дані для оцінювання повинні бути доступними, достовірними і порівняними, для чого потрібно використовувати показники стандартної фінансової звітності підприємства, що характеризує склад активів та капіталу підприємства, фінансові результати господарської діяльності та трудові ресурси. Основним джерелом для оцінювання внутрішнього потенціалу підприємства є баланс, що характеризує стан майна і капіталу підприємства, звіт про фінансові результати та звіт про працю.

Процес оцінювання внутрішнього потенціалу підприємства здійснюється за такою послідовністю:

1) Розрахунок рівня доходу інвестованого капіталу компанії та розрахунок рівня середнього доходу інвестованого капіталу базується на динаміці, складу та динаміці його основних джерел, і впливу на ефективність їх залучення та використання.. Для отримання найбільш точних і повних результатів рекомендується, усі розрахунки (в межах одного підприємства) повинні базувалися на використанні даних принаймні за три попередні періоди.

2) Проведення вартісного порівняння рівня доходу інвестованого капіталу торговельних підприємств та рівня доходу окремих видів бізнесу. За результатами порівняння, відповідно до стратегічних цілей розвитку компанії, визначається, чи перевищує фактичний рівень приросту капіталу досліджуваних підприємств середньогалузевий рівень за певний період часу.

3) За результатами порівняння визначаються цілі, що оцінюють внутрішній потенціал підприємства. За результатами аналізу визначаються завдання для оцінки можливих внутрішніх інвестицій. Застосовується просте або розширене відтворення.

Якщо необхідний для бізнесу рівень рентабельності капіталу нижче середнього по даній галузі показника (Кспів.рент. < 1), то такий вид бізнесу не є прибутковим для власника підприємства. В цьому випадку власник повинен зосередитися на забезпеченні простого відтворення..

Якщо рівень доходу на капітал дорівнює або перевищує середньогалузевий показник (Кспів.рент. ≥ 1), то є можливість до розширеного відтворення господарської діяльності підприємства.

4) Обґрунтування шляхів забезпечення простого або розширеного відтворення підприємства в залежності від потенціалу основних підсистем і компонентів інвестиції. Центральний аспект належного процесу оцінки здійсненності полягає не тільки у виборі цілей, але також у здатності ідентифікувати шляхи забезпечення простого або розширеного відтворення в фактичній проектній діяльності, що досліджується [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кобєлєв В. М., Галич Ю. А. Підходи до оцінки економічного потенціалу підприємства. *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2019. № 8. С. 16.

2. Боярко І. М. Оцінка інвестиційної привабливості суб'єктів господарювання. *Актуальні проблеми економіки*. 2008. № 7. С. 90–99.

Стороха Надія,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня ННІ економічної безпеки та митної справи
Науковий керівник:
Тучак Тетяна Володимирівна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ ОПОДАТКУВАННЯ БІЗНЕСУ

На сьогодні міжнародний бізнес характеризується різноманітністю форм, поширенням у різні куточки світу, великою кількістю залучених осіб, інвестуванням у будь-які регіони [1, с. 45]. Міжнародні аспекти оподаткування бізнесу є дуже важливими для підприємств, які здійснюють міжнародну діяльність. Оскільки різні країни мають різні системи оподаткування та законодавчі норми, то можуть виникати складнощі для бізнесу, що діє на міжнародному ринку. Одним з основних міжнародних аспектів оподаткування бізнесу є існування подвійного оподаткування. Це так звана ситуація, коли один прибуток оподатковується в двох або більше країнах. Подвійне оподаткування може виникати, наприклад, коли підприємство має філії в різних країнах. Для запобігання подвійному оподаткуванню укладаються податкові угоди між країнами, які визначають, яка країна має право на оподаткування того чи іншого виду доходу.

Серед науковців домінує позиція, відповідно до якої під подвійним оподаткуванням розуміють явище, яке виникає під час обкладання одним і тим же або аналогічним податком одного об'єкта оподаткування окремого платника податків за один і той же проміжок часу або інколи оподаткування у різних осіб одного об'єкту зіставними податками [2, с. 575]. З такого визначення можна виокремити найбільш суттєві риси вказаного явище, а саме: 1) тотожність об'єкта; 2) ідентичність строків сплати податку як загальнообов'язкового платежу; 3) здебільшого ідентичність суб'єкта – платника податків; 4) тотожність або аналогічність податкового платежу. Очевидно, подвійне

оподаткування є негативним правовим фактом, адже в такому разі конкретний суб'єкт чи певний об'єкт оподатковується однаковими або подібними податками неодноразово за один і той самий період у межах однієї чи кількох юрисдикцій [1, с. 46].

Варто зазначити, що у Податковому кодексі України відсутня дефініція поняття «подвійне оподаткування». Проте, стаття 13 Податкового кодексу України присвячена усуненню подвійного оподаткування зазначає, що при регулюванні відповідного явища беруться до уваги два критерії: резидентство й територіальність [3]. Так, у міжнародній практиці найчастішим способом вирішення проблеми подвійного оподаткування є багатосторонні заходи, реалізовані шляхом укладення двосторонніх і багатосторонніх міжнародних податкових угод, поряд із цим також є односторонні заходи, що реалізуються владою держави без узгодження з іншими країнами. Україна є стороною чималої кількості міжнародних договорів з іноземними державами з даного питання, проте не завжди вони містять чіткі формулювання.

До того ж проблема подвійного оподаткування досить часто постає в судовій практиці. Існують непоодинокі випадки, коли платник податку неправильно застосовує відповідні податкові норми. Так, справа № 640/21092/21 ґрунтується на неправильному застосуванні положень Податкового кодексу України та Конвенції між Урядом України і Урядом Республіки Кіпр про уникнення подвійного оподаткування та запобігання податковим ухиленням стосовно податків на доходи. Зокрема, позивач некоректно використав норму міжнародного договору щодо ставки податку, оскільки відповідною конвенцією між Україною і Кіпром визначено понижену ставку податку у розмірі 2 %, натомість позивач застосував нульову ставку під час виплати доходів нерезиденту із джерелом походження з нашої держави [4].

З оглядом на вище зазначене, можемо виокремити негативні аспекти подвійного оподаткування для бізнесу, зокрема

– збільшення податкових витрат (коли один і той же дохід оподатковується в двох або більше країнах, це може призвести до збільшення податкових витрат для бізнесу, оскільки компанії змушені сплачувати податок у кожній країні, де вони заробляють дохід);

– зниження конкурентоспроможності (збільшення податкових витрат може знизити конкурентоспроможність компаній на міжнародному ринку. Якщо компанії мають вищі податкові витрати, це може зробити їх менш привабливими для інвесторів та споживачів);

– обмеження міжнародної торгівлі та інвестицій (подвійне оподаткування може стати перешкодою для міжнародної торгівлі та інвестицій, оскільки компанії можуть боятися входити на нові ринки, які збільшують їх податкові витрати);

– підвищення ризику (подвійне оподаткування може підвищити ризик для компаній, оскільки вони можуть стати об'єктом подвійного оподаткування, спричиненого різними податковими законодавствами в різних країнах);

– погіршення стосунків між країнами (подвійне оподаткування може призвести до конфліктів між країнами, особливо коли це стосується національних податкових законодавств. Це може погіршити стосунки між країнами та призвести до відмови від інвестицій та співпраці на міжнародному рівні).

Отже, проаналізувавши загальні аспекти стосовно міжнародного оподаткування, можемо стверджувати, що ефективним способом подолання подвійного оподаткування міжнародного бізнесу є укладення відповідних договорів між державами, які покликані гарантувати одержання ними певної частки до бюджету та запевнити платника податку, що його доходи не будуть повторно оподатковані. Дійсно, на сьогодні питання подвійного оподаткування, яке гостро постало на основі процесів посилення міжнародної економічної, інвестиційної діяльності й стала вагомою перешкодою в господарській діяльності, залишається не до кінця вирішеною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Атаман Д. І. Проблема подвійного оподаткування міжнародного бізнесу та способи його усунення. *Перспективні напрямки наукових досліджень XXI століття.* Харків, 2021. С. 45–50.

2. Городніченко Ю. В. Подвійне оподаткування: його сутність та методи усунення. *Науковий вісник Мукачівського державного університету.* 2017. Випуск 10. С. 574–578.

3. Податковий кодекс України від 01.04.2023 № 2755-VI. *Відомості Верховної Ради України.* URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення: 22.04.2023).

4. Рішення окружного адміністративного суду міста Києва від 10.11.2021 № 640/21092/21. URL : https://zakononline.com.ua/courtdecisions/show/101688236 (дата звернення: 22.04.2023).

Сукрушева Ганна,
канд. екон. наук, доцент;
Антоненко Анастасія,
здобувачка вищої освіти,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (м. Харків)

НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УКРАЇНІ

За умов стрімкого розвитку в Україні процесів реформування, розпочинаючи з 2015 р., багато уваги вчених фокусується на можливостях і необхідності змін в механізмі публічного управління в різних галузях суспільства та економіки. Однією із провідних реформ, що постійно підлягає оновленню та ретельному опрацюванню, є реформа галузі охорони здоров'я. Напрями та стратегію реформування сфери охорони здоров'я оновлюють кожні 5 років, адже вони вимагають трансформацій усіх управлінських механізмів та, відповідно, системи в цілому. Держава докладає максимум зусиль щоб налагодити ефективні публічні механізми, завдяки яким буде можливою реалізація стратегічних напрямів розвитку в галузі охорони здоров'я в Україні.

Реформування системи охорони здоров'я – це відпрацювання та впровадження нових фінансово-економічних і організаційно-правових механізмів, які направлені на підвищення доступності та ефективності медичного обслуговування населення і необхідні для розвитку в Україні системи охорони здоров'я [1].

З точки зору українських дослідників, в завданнях державного регулювання в галузі охорони здоров'я проявляються два аспекти. Так, з однієї сторони, регуляторні заходи мають сприяти у вирішенні політичних завдань, а з іншої – у вдосконаленні управлінських механізмів.

В досягненні економічних та соціальних цілей криється політичний аспект. За своєю суттю він володіє нормативним характером, що стосується певних інтересів суспільства та політичних завдань і базується на системі цінностей, яку прийнято в суспільстві.

Політичні та соціальні проблеми охорони здоров'я при цьому є колективними для усіх сучасних держав і криються у наступному:

– соціальна солідарність завдяки забезпеченню охорони здоров'я шляхом посередництва систем соціального медичного страхування або національних служби охорони здоров'я;

– рівноправність та справедливість доступу усіх громадян до охорони здоров'я;

– забезпечення умов здорового оточення завдяки безпеці продуктів харчування, питної води, не шкідливим умовам праці і т. п.;

– економічність шляхом забезпечення фінансового обґрунтування витрат на галузь охорони здоров'я;

– інформованість та освіченість громадян про проблеми охорони здоров'я;

– індивідуальний вибір постачальника послуг в галузі охорони здоров'я [2, с. 80].

Інший управлінський аспект зачіпає механізми управління охороною здоров'я, що володіють змішаною природою та відображають складні взаємовідносини між багатьма надавачами медичних послуг.

Перелічені заходи, направлені на найбільш раціональне й ефективне використання матеріальних та людських ресурсів, переважно володіють технічним характером та передбачають регулювання наступних аспектів:

– ефективність та якість (оцінюється економічність клінічних втручань, тобто співвідношення ефективності та вартості послуг і т. п.);

– поведінка постачальників (регулювання лікарняних позик, перетворення лікарень на державні підприємства, взаємодія між службами первинної допомоги та лікарнями);

– доступ хворих до послуг (в т. ч. шляхом упровадження відповідних аспектів в податковій політиці);

– ринок медикаментів (встановлюються орієнтовні ціни, контролюється прибуток і т. п.);

– поведінка платників (встановлюються правила контрактації, розроблюються планові ринки для лікарняних служб, в державному секторі встановлюються ціни на медичні послуги і т. п.);

– діяльність лікарів та інших медичних працівників (встановлюються вимоги ліцензування, заробітної плати і т. п.) [2, с. 82].

Механізми державного управління трактують як систему послідовної реалізації дій, що базуються на функціональній діяльності, цільовій орієнтації, основоположних принципах із застосуванням відповідних методів і форм управління; відображення взаємозв'язку заходів, дій і явищ, результатом яких є визначення цілей, узгодження інтересів, реалізація рішень та їх розробка завдяки державним ресурсам

(методи та засоби управління, апарат, влада); схематичне зображення структурно-функціонального (статично-динамічного) змісту управлінського процесу як функціонування певної підсистеми чи системи, єдності відносин і діяльності, взаємодії об'єкта та суб'єкта [4, с. 63].

Під механізмами державного управління в галузі охорони здоров'я розуміють сукупність форм, методів, засобів, важелів, стимулів та інструментів, за допомогою яких реалізуються державно-управлінські та регуляторні впливи в галузі охорони здоров'я, які визначаються взаємодією політико-економічних, правових, соціально-культурних й ідеологічних чинників, залежать від цілей і завдань, які ставить перед собою держава стосовно охорони здоров'я своїх громадян; відображення взаємозв'язків і взаємодій потреб, інтересів і стимулів суб'єктів цієї сфери та рівня економічного й соціального розвитку країни в конкретних наборах методів, засобів та інструментів [3, с. 123].

Таким чином, віддаючи належне різноманітним поглядам науковців щодо розвитку та вдосконалення механізмів управління держави в галузі охорони здоров'я, варто відзначити про необхідність подальших сучасних реформ і трансформацій у галузі з урахуванням євроінтеграційних процесів, глобальних тенденцій та пандемічних викликів. Розвиток публічних механізмів в галузі охорони здоров'я направлений на формування доступної та ефективної системи охорони здоров'я, яка б відповідала міжнародним стандартам якості та потребам населення держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кошова С. П., Михальчук В. М., Радиш Я. Ф. Єдиний медичний простір України – нова парадигма розвитку національної системи охорони здоров'я. *Державне управління: удосконалення та розвиток.* 2021. № 9. URL : http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/9_2021/32.pdf

2. Лехан В. Стратегічні напрямки розвитку охорони здоров'я в Україні : монографія. Київ : Сфера, 2001. 176 с.

3. Логвиненко Б. О. Публічне адміністрування сферою охорони здоров'я в Україні: теорія і практика : монографія. Київ : МП Леся, 2017. 244 с.

4. Лопушняк Г. С. Державні гарантії забезпечення соціальних прав: коституційні засади та практична реалізація. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика.* 2015. № 1. С. 60–72.

Сукрушева Ганна,
канд. екон. наук, доцент;
Полосков Павло,
здобувач вищої освіти,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (м. Харків)

ПРОГНОЗУВАННЯ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗАЦІЇ, ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Прогнозування діяльності підприємства передбачає оцінку економічних і фінансових перспектив та передбачуваного фінансового стану підприємства на планований період залежно від можливих варіантів виробничо-збутової діяльності та формування на цій основі обґрунтованих висновків і рекомендацій щодо вибору раціональної стратегії і тактики дій керівництва підприємства.

Успішне функціонування та конкурентні переваги може забезпечити промисловому підприємству лише ефективна стратегія щодо його виробничої діяльності. Під час прийняття управлінських рішень обов'язковою дією є оцінка їхніх можливих наслідків. Будь-якому рішенню мають передувати аналіз ситуації, що склалася.

У ринковій економіці підприємство має широке коло повноважень. Сьогодні підприємство самостійно формує цілі та завдання діяльності, вишукує необхідні для їх реалізації фінансові та інші ресурси, а також приймає рішення щодо створення, ліквідації, приєднання, злиття або, навпаки, поділу підрозділів і філіалів, входження до складу підприємства.

Успішний розвиток підприємства являє собою процес приведення до оптимального співвідношення можливості його розвитку і тенденцій зміни зовнішнього середовища. Чим більш пристосоване підприємство до цих змін, тим вищі його шанси швидко й ефективно розвиватися.

Прогнозування розвитку організації є важливим аспектом стратегічного управління. Воно дозволяє організаціям передбачити потенційні зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі та вжити проактивних заходів для забезпечення свого довгострокового успіху. Цей розділ має на меті надати комплексний огляд теоретичної сутності прогнозування розвитку організації, включаючи його цілі та проблеми [3, с. 171].

Цілі прогнозування розвитку організації

Основною метою прогнозування розвитку організації є передбачення потенційних змін у її внутрішньому та зовнішньому середовищі. Таким чином, організації можуть вжити проактивних заходів для пом'якшення потенційних загроз і використання можливостей. Прогнозування дозволяє організаціям:

1) Визначити потенційні виклики та можливості: Прогнозування дає уявлення про потенційні виклики та можливості, з якими організація може зіткнутися в майбутньому. Ця інформація допомагає організаціям розробляти проактивні стратегії для зменшення ризиків та використання можливостей.

2) Розробляти ефективні стратегії: Прогнозування допомагає організаціям розробляти ефективні стратегії, надаючи уявлення про майбутні тенденції та динаміку ринку. Розуміючи ринок, організації можуть розробляти стратегії, які відповідають їхнім цілям і завданням.

3) Ефективно розподіляти ресурси: Прогнозування дозволяє організаціям ефективно розподіляти ресурси, визначаючи потенційні сфери зростання та інвестицій. Це допомагає організаціям приймати обґрунтовані рішення щодо розподілу ресурсів і забезпечує їх ефективне використання.

4) Покращення процесу прийняття рішень: Прогнозування надає особам, які приймають рішення, релевантну інформацію, що допомагає їм приймати обґрунтовані рішення. Надаючи уявлення про потенційні результати різних сценаріїв, прогнозування покращує процес прийняття рішень.

Елементи прогнозування розвитку організації включають аналіз даних, визначення тенденцій та трендів, оцінку можливих ризиків та шляхів їх уникнення. Для цього необхідно провести дослідження зовнішнього середовища, внутрішніх факторів організації, конкурентного середовища, макроекономічних та соціальних тенденцій. Об'єктами прогнозування розвитку організації можуть бути різні елементи, такі як продукти, послуги, ринки, клієнти, конкуренти, технології тощо. Суб'єктами прогнозування можуть бути менеджери, аналітики, спеціалісти з маркетингу, фінансів, операційного менеджменту. Плани прогнозування базуються на зібраних даних та інформації, а також на здійсненні ретельного аналізу цих даних. При розробці плану необхідно враховувати тенденції та фактори, які можуть вплинути на розвиток організації, і враховувати можливі наслідки змін [2, с. 148].

Прогнозування розвитку організації може бути кількох типів. Наприклад, довгострокові прогнози використовуються для стратегічного планування на 5-10 років вперед, середньострокові прогнози використовуються для оптимізації бізнес-процесів та прийняття управлінських рішень на 2-3 роки вперед, а короткострокові прогнози використовуються для прийняття оперативних рішень в рамках поточної діяльності організації. У зв'язку з цим, важливо враховувати, що прогнозування розвитку організації повинне бути комплексним і включати в себе аналіз і прогнозування фінансових, економічних, соціальних та інших факторів, які можуть впливати на розвиток організації. Одним із ключових аспектів прогнозування розвитку організації є розробка стратегічного плану. Стратегічний план повинен відображати коротко- та довгострокові цілі організації, описувати методи, якими будуть досягнуті ці цілі, та визначати ключові показники, які будуть використовуватися для оцінки результатів.

Також варто зазначити, що прогнозування розвитку організації не є статичним процесом, і його необхідно регулярно оновлювати в залежності від змін у зовнішньому середовищі, таких як зміни в економічних умовах, політиці, технологіях та ін. Прогнозування розвитку організації в сучасних умовах є критично важливим для успіху організації. Змінюючийся світовий ринок, нові технології та зміна потреб споживачів можуть значно вплинути на розвиток організації. Прогнозування дозволяє організації бути готовими до змін та вчасно адаптуватися до нових реалій. Це допомагає зменшити ризики та мінімізувати витрати, а також покращити ефективність та конкурентоспроможність організації. Крім того, прогнозування розвитку організації допомагає визначити цілі та стратегії, які необхідні для досягнення успіху. Воно дозволяє організації визначити, які ресурси та зусилля потрібні для досягнення мети, і розробити плани дій, які допоможуть досягти цих цілей. Прогнозування також дозволяє організації виявляти нові можливості та ризики на ринку та вчасно реагувати на них. Це може допомогти організації здійснювати зміни та розвиватися у напрямку, який буде відповідати ринковим умовам та потребам споживачів [1, с. 152].

У загальному, прогнозування розвитку організації є важливим інструментом для планування та управління бізнесом в умовах невизначеності та змін. Воно дозволяє організації бути готовими до змін, збільшує шанси на успіх та допомагає зберігати конкурентоспроможність на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрющенко К. А. Інструменти в управлінні конкурентоспроможністю суб'єктів інноваційного підприємництва. *Вісник Хмельницького національного університету*. Хмельницький, 2017. № 4 (250). С. 150–154.

2. Сендзюк М. А. Методи вибору ключових показників оцінки ефективної діяльності підприємств. *Бізнес-Інформ*. 2014. № 6. С. 145–152.

3. Янковська В. А. Теоретичні основи планування та прогнозування на підприємстві. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2015. № 2. С. 166–174.

Тернова Ірина,
канд. екон. наук, доцент;
Рулевич Владислав,
здобувач вищої освіти,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (м. Харків)

СУЧАСНІ ТРЕНДИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У МЕНЕДЖМЕНТІ СФЕРИ ПОСЛУГ

У світі відбувається значний розвиток цифрових технологій, які впливають на різні сфери діяльності, включаючи бізнес та послуги. Їх розвиток надає багато можливостей для розвитку бізнесу та підвищення якості послуг для споживачів.

Сучасні тенденції використання цифрових технологій у сфері послуг постійно змінюються та розвиваються. Розглянемо декілька з найбільш актуальних трендів на сьогоднішній день:

1. Використання штучного інтелекту та машинного навчання: великі дані та інші інструменти аналітики допомагають компаніям отримувати більш точні дані про своїх клієнтів та ринок, а також використовувати їх для автоматизації процесів та підвищення ефективності. Наприклад, використання машинного навчання може допомогти забезпечити більш точні прогнози попиту на послуги та ефективніше планувати ресурси компанії. Розробка віртуальних асистентів та чат-ботів, які можуть взаємодіяти з клієнтами та допомагати їм у вирішенні проблем, дозволяє знизити витрати на підтримку клієнтів і підвищити їх задоволеність [2].

2. Інтернет речей (IoT): IoT дозволяє компаніям подбати про різні аспекти їхньої діяльності, від датчиків температури в офісі до GPS-даних про переміщення службових автомобілів. Ці дані можуть бути використані для покращення процесів та забезпечення більш ефективного використання ресурсів.

3. Віртуальна та доповнена реальність: віртуальна та доповнена реальність може бути використана для створення більш інтерактивного та ефективного досвіду для клієнтів. Наприклад, віртуальна реальність може допомогти клієнтам переглянути готельний номер, або зал у ресторані, або вибрати меблі, а доповнена реальність може бути використана для створення інтерактивних навчальних матеріалів для персоналу.

4. Розширені аналітичні можливості: розширені аналітичні можливості дозволяють компанії зберегти більш точні дані про своїх клієнтів та їх поведінкові та психологічні особливості. Наприклад, аналіз соціальних мереж може допомогти розробці тенденцій і реклами серед користувачів, що дозволить компанії створити більш ефективну стратегію менеджменту та маркетингу. Використання аналітичних даних дозволить отримати інформацію про клієнтів та їх поведінку, а це дозволить зрозуміти, які послуги та товари їм потрібні, та пропонувати індивідуальні пропозиції.

5. Безпека та кіберзахист: зростання різноманітних цифрових загроз ставить перед компаніями виклик щодо забезпечення безпеки та кіберзахисту своїх клієнтів. Тому компанії звертаються до використання сучасних технологій кіберзахисту, включаючи захист від шахрайства та зловмисних атак, а також розробку стратегій управління ризиками [1].

6. Клієнт-центричний підхід: клієнти знаходяться в центрі уваги багатьох компаній, що вибирають цифрові технології. Компанії розробляють та впроваджують персоналізовані та інтерактивні послуги, які можуть залучати та утримувати клієнтів, забезпечувати їх задоволеність та вірність.

7. Електронна комерція: електронна комерція (e-commerce) стає все більш популярною та доступною для споживачів. Одним із трендів електронної комерції в сфері послуг є перехід на мобільні додатки та онлайн-платформи. Користувачі вимагають доступу до послуг з будь-якого пристрою та в будь-який час, що створюють потребу в розробці зручних та інтуїтивно зрозумілих додатків та платформи. Компанії вибирають різноманітні платформи та канали для продажу своїх товарів та послуг онлайн, що дозволяє залучити більше клієнтів та збільшити обсяг продажів. За допомогою Інтернету можна залучати клієнтів з усього світу, що розширює ринок для бізнесу [3].

Хоча переорієнтація бізнесу на цифрові технології та електронну комерцію у сфері послуг має багато переваг, вона також виникла з деякими проблемами.

Одна з основних проблем виникає в тому, що не всі клієнти готові до використання цифрових послуг. Деякі люди, особливо похилого віку, можуть бути менш комп'ютерно грамотними та не відчувати комфорту при використанні цифрових технологій. Це може призвести до зменшення клієнтської бази компанії та зменшення її фінансових показників.

Іншою проблемою може бути недостатня інфраструктура та доступ до Інтернету в деяких регіонах. Це може ускладнити доступ клієнтів до цифрових послуг та обмежити їхні можливості.

Крім того, збільшення використання цифрових технологій та електронної комерції може призвести до зменшення зайнятості та зміни вимог до робочої сили. Це можна вплинути на економіку та суспільство [4].

Проте, не дивлячись на ці проблеми, перспективи використання цифрових технологій у сфері послуг досить високі. Цифрові технології можуть зменшити витрати компаній на розробку та надання послуг, підвищити якість обслуговування та збільшити задоволеність клієнтів.

Крім того, цифрові технології можуть допомогти компаніям залучати нових клієнтів і розширювати свій бізнес за межі своєї локалізації. Наприклад, електронна комерція дозволяє компаніям продавати свої послуги онлайн, що забезпечує доступ до товарів та послуг для клієнтів з будь-якої точки світу.

Крім того, цифрові технології можуть допомогти забезпечити більш ефективне управління бізнесом та покращити зв'язок з клієнтами. Наприклад, інтернет-технології можуть забезпечити швидкий та ефективний зв'язок з клієнтами через соціальні мережі, електронну пошту та чат-ботів.

Крім того, використання цифрових технологій у сфері послуг може сприяти розвитку нових видів послуг та ринків. Наприклад, з'являються нові послуги, які пов'язані зі збором та обробкою даних клієнтів, їх аналізом та використанням цих даних для покращення продукту та послуги.

В цілому, сучасні тренди використання цифрових технологій у сфері послуг свідчать про те, що компанії активно використовують ці технології для поліпшення якості та ефективності своїх послуг, залучення та утримання клієнтів, а також для збільшення обсягів продажів та прибутку. Однак, для успішної переорієнтації бізнесу на цифрові технології та електронну комерцію, компанії повинні мати чітку стратегію та план дій, а також вміти пристосовуватись до змін та інновацій у цьому секторі. Тільки такі компанії зможуть забезпечити свій успіх та конкурентоспроможність у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Altimeter: Тренди цифрової трансформації 2022 року. URL : https://www.management.com.ua/tend/tend1341.html

2. Benjamin Talin. 11 Digital Business Models you should know incl. examples. 2021. URL : https://morethandigital.info/en/11-digital-business-models-you-should-know-incl-examples/

3. Gartner: What's New in the 2022 Gartner Hype Cycle for Emerging Technologies. URL : https://www.gartner.com/en/research/methodologies/gartner-hype-cycle

4. The Essential Guide To Addressing Common Digital Transformation Challenges. Blog: Forrester BPM Center of Excellence. URL : https://www.forrester.com/report/the-essential-guide-to-addressing-common-digital-transformation-challenges/RES178855

Тернова Ірина,
канд. екон. наук, доцент;
Червоницька Юлія,
здобувачка вищої освіти,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (м. Харків)

РОЛЬ ЦИФРОВІЗАЦІЇ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

Цифровізація державного управління - це процес впровадження цифрових технологій у державний апарат з підвищення ефективності та якості управління, зниження державного бюрократії, підвищення рівня доступності та зручності для громадян.

Основні напрямки цифровізації державного управління:

1. Електронне урядування – використання цифрових технологій для полегшення взаємодії громадян з державними службами та органами влади, а також для підвищення якості надання державних послуг.

2. Електронна демократія – використання цифрових технологій для забезпечення участі громадян у процесах державного управління, відкритості та прозорості діяльності влади.

3. Електронна адміністрація – використання цифрових технологій для підвищення ефективності та економії коштів у процесах державного управління, зокрема в області фінансів, реєстрації та контролю.

4. Відкриті дані – створення цифрової платформи для доступу до відкритих даних про діяльність державних органів та влади, забезпечення більшої прозорості та довіри до діяльності державних органів.

5. Кібербезпеку – захист інформації та системи від кібератаків та зловмисних дій, які можуть загрожувати національній безпеці та функціонування державних систем [1].

На сьогоднішній день інноваційні інформаційні технології все більше впливають на соціально-економічний розвиток України [2, с. 69]. Усі ці напрямки, пов'язані між собою та спрямовані на підвищення ефективності діяльності державного апарату, якості надання державних послуг та зменшення бюрократичних бар'єрів.

Переваги цифровізації державного управління в Україні:

1. Покращення якості та швидкості надання державних послуг – можливе полегшення процесу надання державних послуг, зменшення бюрократії та скорочення часу, необхідного для отримання послуг.

2. Зниження корупції – використання цифрових технологій може допомогти зменшити рівень корупції в державному апараті, завдяки відкритості та прозорості в діяльності владних структур.

3. Підвищення ефективності державного управління – цифрові технології можуть допомогти у зборі, обробці та аналізі великих обсягів даних, що може забезпечити більш ефективне планування та управління державними проектами та програмами.

4. Зниження витрат на державне управління – цифрові технології можуть допомогти зменшити витрати на державне управління, зокрема на зарплату та інші витрати на функціонування державних органів, за рахунок автоматизації процесів та зменшення паперової роботи [3].

Недоліки цифровізації державного управління в Україні:

1. Низький рівень інформаційної культури серед населення – багато людей не мають достатньої кількості знань та навичок в галузі цифрових технологій.

2. Недостатнє фінансування – впровадження цифрових технологій у державний апарат вимагає значних витрат на закупівлі та розробку нових програм, обладнання та інфраструктури, а також на підготовку персоналу, що може стати перешкодою для швидкого впровадження цифровізації.

3. Нерозвинена інфраструктура в окремих регіонах – у деяких регіонах України інфраструктура телекомунікацій може бути недостатньою або відсутньою, що розширює впровадження цифрових технологій та знижує якість електронних послуг.

4. Потенційна загроза безпеці держави – цифровізація державного управління може збільшити ризик кібератак та кіберзлочинності, що може мати наслідки для безпеки держави та її громадян.

5. Можлива залежність від зарубіжних постачальників – впровадження цифрових технологій може призвести до залежності від іноземних постачальників програмного забезпечення та обладнання, що може стати перешкодою для розвитку вітчизняної промисловості [4].

Усі ці недоліки можуть бути подолані за умов комплексного підходу до впровадження цифрових технологій у державне управління, врахування вимог та потреб користувачів, забезпечення кібербезпеки та розвитку вітчизняної індустрії цифрових технологій.

Україна має значний потенціал для подальшого розвитку цифровізації державного управління. Для цього будуть використані такі можливості та шляхи:

1. Розвиток цифрової інфраструктури – забезпечення швидкого та надійного доступу до Інтернету, розвиток високошвидкісної мережі 5G, створення єдиного центру обробки даних, що дозволяє збирати та аналізувати великий обсяг інформації.

2. Розробка та впровадження нових електронних послуг – розширення переліку послуг, які надаються електронно, впровадження мобільних додатків для надання державних послуг, впровадження електронних систем онлайн-платежів.

3. Впровадження штучного інтелекту та аналітики даних для автоматизації процесів управління, покращення прийняття рішень та прогнозування ситуацій.

4. Відкритість державного управління – відкритість та доступність інформації про діяльність державних органів та управління, зменшення бюрократії та корупції, підвищення рівня довіри громадян до державних органів.

5. Розвиток кібербезпеки.

6. Залучення інвестицій.

Ці шляхи та можливості можуть допомогти підвищити ефективність державного управління в Україні та забезпечити більш якісне та швидке надання державних послуг громадянам та бізнесу.

За результатами розвитку цифровізації державного управління в Україні можна очікувати підвищення ефективності роботи уряду, зменшення корупції та бюрократії, підвищення прозорості діяльності органів влади, підвищення якості та швидкості надання державних послуг громадянам та бізнесу, забезпечення високого рівня кібербезпеки та безпеки державної інформації. У цілому цифровізація державного управління має великий потенціал для подальшого розвитку в Україні та може покращити якість та ефективність державного управління в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державна стратегія розвитку цифрової економіки та суспільства в Україні на 2021–2027 роки. URL : https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-strategiyi-rozvitku-cifrovoyi-ekonomiki-ta-suspilstva-v-ukrayini-na-2021-2027-roki (дата звернення: 25.04.2023).

2. Тернова І. А. Роль ІТ-сектору України у розвитку зовнішньоекономічної діяльності. *Соціальна економіка*. Харків, 2016. № 1 (51). С. 69–76.

3. E-Government and digital public services. URL : https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/egovernment (дата звернення: 25.04.2023).

4. UN E-Government Survey 2022. URL : https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2022 (дата звернення: 25.04.2023).

Trush Eugen,
graduate student;
Mekhovych Serhiy,
Doctor of Economic Sciences, Prof.;
Pererva Petro,
Doctor of Economic Sciences, Prof.,
National Technical University "KhPI" (Kharkov)

BUSINESS ANALYSIS OF THE MECHANISM FOR IMPROVING THE QUALITY OF DESIGN ACTIVITIES

Quality is one of the main requirements for the product being developed. The technical equipment of our industry and the increased demands of consumers have put the problem of improving the quality of the product in the first place of all the problems solved by the industry. Quality is understood as a set of properties of the product that determine its suitability for intended use. The building of a modern competitive product is unthinkable without the proper quality of all components in its development. And the decisive role in this process belongs to design training.

The design of the product depends on its proper operation and care. The design of the product should exclude the possibility of turning on incompatible movements and forcing modes. The passport and operating instructions, drawn up by the designer or with his participation, must give an exhaustive description of the product and the conditions for proper operation. A clear reservation of the conditions and modes of operation of the machine, care for the mechanisms guarantees the calculated reliability of the product. In addition, an important role is played by the design of rational packaging and the technology of preservation of the product, preventing its premature failure during delivery to the consumer.

It is proposed to assess the quality of design training using three assessments: technical, commodity and economic.

Technical quality assessment allows you to determine which product is technically better than the other. The technical assessment determines the technical level of quality, including the technical characteristic; reliability in operation; ease of management and maintenance; no failures; durability, etc.

Commodity quality assessment adds to the technical assessment the characteristic of the usefulness of the product, i.e., the suitability of the product to perform the intended functions.

Economic evaluation takes into account the specific conditions of production and shows at what price a particular improvement in quality is achieved, for example, the price of a unit of power or another measure of the quality of a product. In practice, there are cases when, for example, repair costs exceed the cost of manufacturing a new product. This means that the developer does not pay enough attention to the quality, durability of the product and its components.

The struggle for the high quality of the product must be waged at all stages of its life cycle. A certain level of product quality is laid down in the design, ensured during manufacture and maintained during operation. The most important stage is the design stage, which has a direct impact on ensuring the quality of the product.

The designer lays down in the design documentation not only the principle of operation and design features of the product, but also its indicators (purpose, reliability, manufacturability, standardization and unification, ergonomic, environmental, aesthetic, patent and legal, economic, etc.). To assess the quality of design work, it is not enough to be guided only by the quality of design documentation (the absence of errors and omissions) or only by the performance of the product. With this assessment, the project should be considered for all of the above indicators - the effectiveness of the design is taken as the basis for the assessment. The effectiveness of the design is revealed, as a rule, in the operation of the product or according to the results of the tests. However, some indicators, such as aesthetic, ergonomic, standardization and unification, can be determined with sufficient reliability from the design documentation.

The level of product quality is a relative characteristic of product quality, based on a comparison of a set of indicators of its quality with the corresponding set of basic indicators.

Assessment of the technical level of machinery and equipment is carried out in comparison with the best examples of domestic and foreign engineering. A standard can be taken as a real product or conditionally accepted, for which requirements are established containing all the necessary quality indicators. A conventionally accepted standard is created on the basis of an analysis of a group of products, the indicators of which

are accepted in the standard. The products constituting the basic group must be: similar in purpose, class and operating conditions; to present products that make up a significant part of the total volume of similar products produced and sold in the country and abroad; characterize the level of quality at a certain point in time.

REFERENCES

1. Pererva P. G., Kocziszky György, Szakaly D., Somosi Veres M. Technology transfer. Kharkiv-Miskolc : NTU «KhPI», 2012. 668 p.

2. Перерва П. Г. Практический маркетинг. Вып. 2. Маркетинг на промышленном предприятии. 1991. 80 с.

3. Ткачова Н. П., Перерва П. Г. Розвиток методів аналізу фактичного стану конкурентних переваг підприємства. *Економіка розвитку*. 2011. № 4 (60). С. 116–120.

4. Pererva P. G., Tkachev M. M., Kobielieva T. O. Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights. *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 4 (8), ч. 2. С. 240–246.

5. Грабченко А. И., Смоловик Р. Ф., Перерва П. Г. Основы маркетинга высоких технологий : учебное пособие. Харьков : ХГПУ, 1999. 242 с.

6. Pererva P. G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobielieva T. O. Compliance program: [tutorial]. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.

7. Гончарова Н. П., Яковлев А. И., Перерва П. Г. Маркетинг инновационного процесса : учебное пособие. К. : ВИРА-Р, 1998. 267 с.

8. Перерва П. Г. Самомаркетинг менеджера и бизнесмена. 2003. 592 с.

9. Перерва П. Г. Управління маркетингом на машинобудівному підприємстві : навч. посібник для інж.-техн. вузів. Харків : Основа, 1993. 288 с.

10. Kosenko O. P., Kobielieva T. O., Tkacheva N. P. Monitoring the commercial potential of intellectual property. *Scientific bulletin of Polissia*. 2017. № 1, ч. 2. С. 140–145.

11. Tkachova N., Kobielieva T., Pererva P. Formation of competitive advantages of machine-building enterprises on the basis of the benchmarking concept. *International Marketing and Management of Innovations* : Global Sci. E-Journal. Bielsko-Biala, 2021. № 6. 10 p.

Tyufanov Georgy,
graduate student;
Mekhovych Serhiy,
Doctor of Economic Sciences, Prof.;
Pererva Petro,
Doctor of Economic Sciences, Prof.,
National Technical University "KhPI" (Kharkov)

ECONOMIC BUSINESS-ANALYSIS OF REENGINEERING

Business process reengineering is an activity aimed at holistic and systematic modeling and reorganization of material, financial and information flows, aimed at optimizing the organizational structure, redistributing and minimizing the use of various resources, reducing the time to meet customer needs, and improving the quality of their service. At present, state support contributes to the penetration of innovative activities into industrial enterprises. But, as practice shows, for the enterprise this is not the key to increasing efficiency in the field of the economic and social environment, despite the fact that the innovative projects being implemented have high potential. Often this is due to the fact that business process reengineering is not carried out or is not carried out effectively when introducing innovations. Innovations are superimposed on an unadapted and unfinished system of business processes, as a result of which a negative result is obtained.

The reasons for the development of such events in the enterprise are the following aspects:

- ambiguous understanding of the theoretical foundations of business process reengineering, innovation and innovation and their features;
- lack of an algorithm that allows you to effectively and efficiently re-engineer business processes in the implementation of innovations.

In most enterprises, as a rule, managers use an intuitive approach when reengineering business processes and, as a result, this does not always end in success. Thus, there is a certain discrepancy between the need of economic entities for effective methods of reengineering business processes in the implementation of innovative technologies and the

insufficient level of theoretical study of this issue. The issues of business process reengineering and issues of innovation, innovation in an unrelated context, i.e., separately relative to each other, are also considered and studied.

When considering production and management activities as objects of improvement in order to increase the efficiency of the enterprise, we use the term business process. Consideration of the enterprise in the form of a system of business processes will help to identify the shortcomings of the functioning of activities in specific places where problematic issues arise with their subsequent elimination. Such problematic issues arise quite often due to the instability of the external environment of the enterprise. This situation contributes to the need to monitor the internal and external environment in order to identify problems of the activity itself and change external factors for the timely response of business process systems, in order to increase and maintain their high level of efficiency and competitiveness. This will be facilitated by the use of the method of reengineering business processes in the enterprise. In turn, the degree of increasing and maintaining a high level of efficiency of business processes will be influenced by the innovative activity of the enterprise.

Thus, summarizing the above, we offer our definition: a business process is a function of efficiently transforming an input object into a result, which is performed with the help of resources under the guidance of the process owner, and then reflecting the completion of the transformation using an event.

According to the proposed definition of the concept of "business process", its efficiency and effectiveness, as an object of business analysis, is significantly influenced by the impact of the subject - the head of the business process, expressed in management decisions. The impact is carried out on the basis of the flow of information in the direction of the business process - the head of the business process, and vice versa, which is presented in the form of data characterizing the business process process. The completeness of the data is determined by the system of indicators of the business process. Thus, the scorecard determines the management decision on planning, implementation, adjustment of the business process as a system consisting of elements. Indicators should have a number of properties that will provide the process owner with information to present a complete picture of what is happening in the object subordinate to him:

a) complete, adequate, objective reflection of cases taking place in the business process; b) ensuring the periodic collection and processing of data; c) the value of the data must exceed the costs of obtaining and processing them; d) indicators should provide a qualitative and quantitative description of the business process; e) the information provided must be unambiguous and understandable; f) the obtained indicators should be comparable with similar indicators.

REFERENCES

1. Pererva P. G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobielieva T. O. Compliance program: [tutorial]. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.

2. Pererva P. G., Kocziszky György, Szakaly D., Somosi Veres M. Technology transfer. Kharkiv-Miskolc : NTU «KhPI», 2012. 668 p.

3. Перерва П. Г. Практический маркетинг. Вып. 2. Маркетинг на промышленном предприятии. 1991. 80 с.

4. Pererva P. G., Tkachev M. M., Kobielieva T. O. Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights. *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 4 (8), ч. 2. С. 240–246.

5. Грабченко А. И., Смоловик Р. Ф., Перерва П. Г. Основы маркетинга высоких технологий : учебное пособие. Харьков : ХГПУ, 1999. 242 с.

6. Гончарова Н. П., Яковлев А. И., Перерва П. Г. Маркетинг инновационного процесса : учебное пособие. К. : ВИРА-Р, 1998. 267 с.

7. Перерва П. Г. Самомаркетинг менеджера и бизнесмена. 2003. 592 с.

8. Kosenko O. P., Kobielieva T. O., Tkacheva N. P. Monitoring the commercial potential of intellectual property. *Scientific bulletin of Polissia*. 2017. № 1, ч. 2. С. 140–145.

9. Tkachova N., Kobielieva T., Pererva P. Formation of competitive advantages of machine-building enterprises on the basis of the benchmarking concept. *International Marketing and Management of Innovations* : Global Sci. E-Journal. Bielsko-Biala, 2021. № 6. 10 p.

10. Перерва П. Г. Управління маркетингом на машинобудівному підприємстві : навч. посібник для інж.-техн. вузів. Харків : Основа, 1993. 288 с.

Усата Наталія,
канд. екон. наук, с.н.с.,
ННЦ «Інститут аграрної економіки»

ВПЛИВ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА НА РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Одним із можливих механізмів сталого розвитку аграрного сектору економіки України є державно-приватне партнерство (ДПП), що передбачає об'єднання ресурсів державного та приватного партнерів з відповідним розподілом ризиків, відповідальності та винагород між ними. Обґрунтування концептуальних засад та стратегічних напрямів взаємодії між державними і приватними партнерами при вирішенні суспільних проблем є актуальним і необхідним. Нестача бюджетних коштів унеможливлює реалізацію масштабних інвестиційних проектів, тому залучення приватних партнерів на довгостроковій основі для відновлення постраждалих внаслідок військових дій виробничих і інфраструктурних об'єктів сільського господарства та їх модернізації у воєнний та повоєнний період є доречним.

Успішний розвиток механізму ДПП та використання в повній мірі його потенціалу для розвитку аграрної економіки можливі при умові, коли держава зможе забезпечити для інвестора свою підтримку, сприятливі умови та безпеку вкладення фінансових ресурсів у державну власність, а приватний партнер, зі свого боку, виконання передбачених угодою зобов'язань.

За даними центральних та місцевих органів виконавчої влади в Україні станом на 01.01.2023 на умовах ДПП укладено 193 договори, з яких реалізується лише 18 договорів (9 - концесійних договорів, 5 - договорів про спільну діяльність, 4 - інші договори), 162 договори не реалізується (116 - не виконується, 46 – розірвані / закінчився термін дії), 13 призупинені у зв'язку зі збройною агресією російської федерації [1].

Проведені нами дослідження вказують на те, що в Україні ДПП розвивається вкрай повільно, кількість реалізованих проектів мінімальна, а їхня ефективність є низькою через відсутність сприятливого правового та економічного середовища для ведення бізнесу. В аграрному секторі України ДПП використовується у поодиноких випадках,

в той час як світова практика свідчить про його широке використання для розвитку сільського господарства.

Процес євроінтеграції України є незавершеним, у межах якого, важливим залишається приведення системи нормативно-правових документів та порядку організації господарських процесів на державному, регіональному та господарському рівнях у відповідність із європейськими правилами і нормами.

Сучасний євроінтеграційний вектор України потребує нагального подолання негативних тенденцій у розвитку сільського господарства, щоб мати можливість ефективно конкурувати з європейськими країнами.

Зважаючи на необхідність реальних зрушень у сфері реалізації інвестиційних проектів ДПП в сільському господарстві, вбачається необхідним розроблення Концепції розвитку державно-приватного партнерства в аграрному секторі економіки України, якою буде визначено основні проблеми розвитку ДПП в галузі, намічено основні завдання, шляхи та способи їх розв'язання тощо.

Прийняття і реалізація основних заходів, що передбачені Концепцією сприятиме:

активізації державно-приватного партнерства, як механізму залучення інвестицій у аграрний сектор;

удосконаленню організаційного механізму управління розвитком ДПП;

підвищенню ефективності управління об'єктами державної та комунальної власності;

забезпеченню можливості ефективного залучення вітчизняних і іноземних інвестицій та впровадження великих інвестиційних проектів в галузь;

створенню умов для використання новітніх технологій та запровадження інновацій;

покращенню якості виробленої продукції та наданих послуг;

ефективному використанню та модернізації інфраструктурних об'єктів;

зниженню фінансового навантаження на бюджет, оптимізації бюджетних видатків на надання публічних послуг та утримання бюджетних установ;

пришвидшенню відновлення зруйнованих війною об'єктів та будівництва нових об'єктів, пов'язаних з післявоєнною відбудовою економіки [2; 3].

Виконання передбачених Концепцією завдань сприятиме активізації використання державно-приватного партнерства у вирішенні проблем розвитку аграрного виробництва та сільських територій у воєнний та повоєнний період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стан здійснення ДПП в Україні. URL : https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=9fc90c5e-2f7b-44b2-8bf1-1ffb7ee1be26&title=StanZdiisnenniaDppVUkraini (дата звернення: 20.03.2023).

2. Онегіна В. М., Батюк Л. А. Державно-приватне партнерство та розвиток сільських територій в Україні. *Актуальні проблеми інноваційної економіки.* 2017. № 2. С. 64–71.

3. Кочеров М. «Нестабільні» гарантії прав приватних партнерів. URL : https://yur-gazeta.com/publications/practice/derzhavnoprivatne-partnerstvo/nestabilni-garantiyi-prav-privatnih-partneriv.html (дата звернення: 11.04.2023).

Федоренко Роман,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Науковий керівник:
Майор Ольга Володимирівна,
канд. екон. наук, доцент,
ПВНЗ «Європейський університет»

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ ЯК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Проблема фінансової безпеки завжди була актуальною для України, тому вітчизняними науковцями вже розроблено теоретичне обґрунтування її засад, запропоновано відповідні механізми, моделі, інструменти її реалізації. Однак 2022 рік зробив свої корективи і перед науковцями з'явилися нові виклики у вирішенні актуальних проблем фінансової безпеки підприємств.

Фінансова безпека підприємства — це характерний стійкістю до впливу внутрішніх і зовнішніх загроз стан життєдіяльності підприємства, за якого захищаються фінансові інтереси підприємства [1, с. 36]. Фінансовий моніторинг — це державна система протидії відмиванню та легалізації коштів, отриманих злочинним шляхом [2]. Моніторинг фінансової безпеки підприємства можна здійснити з допомогою показників майнового стану, показників ліквідності й платоспроможності, показників дебіторської і кредиторської заборгованостей, показників рентабельності підприємства, показників ділової активності, а також показників фінансової стійкості із застосуванням скоригованих методів оцінки. Базуються скорингові методи оцінки рівня фінансової безпеки на підрахунку балів за кожною позицією показників за якими оцінюється фінансова безпека. Скорингові методи включають в себе експертний аналіз, що передбачає опитування експертів (кваліфікованих фахівців) із подальшою математичною обробкою результатів дослідження. До групи скорингових методів оцінки можна віднести метод балів або ранговий метод [3, с. 81]. Цей метод дає змогу встановити важливість кожного показника фінансової безпеки суб'єкта господарювання у формуванні загального її рівня на підставі вагових

коефіцієнтів, кожному показнику присвоїти певну кількість балів, згідно з інтервалами їх значень, а також здійснити інтегральну оцінку фінансової безпеки підприємства (табл. 1). В основі визначення рівня фінансової безпеки суб'єкта господарювання лежать граничні значення показників та їхній рейтинг [4, с. 52; 5].

Таблиця 1 – Показники-індикатори фінансової безпеки підприємства

Назва показника індикатора	Розрахунок індикатора	Прогнозове значення	Економічний зміст
Коефіцієнт загальної ліквідності (покриття)	Оборотні активи / Поточні зобов'язання	>1	Показує здатність підприємства погасити свої короткострокові зобов'язання за кредитами та розрахунками в разі реалізації всіх оборотних активів
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	(Грошові кошти + Поточні інвестиції) / Поточні зобов'язання	0,2 - 0,5	Показує, яка частина поточної заборгованості може бути погашена негайно швидколіквідним майном
Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток / Власний капітал	>0,2	Показує величину чистого прибутку, що припадає на одиницю власного капіталу. Дає змогу оцінити рентабельність власного бізнесу порівняно із альтернативним (найчастіше із середнім процентом за депозитами)
Коефіцієнт незалежності (автономії)	Власний капітал / Підсумок балансу	>0,5	Оцінює частку власного капіталу у загальній вартості майна та характеризує ступінь залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування
Коефіцієнт оборотності активів	Сума виручки від реалізації / Сума активі	2,5-5,2	Оцінює кількість оборотів активів для отримання виручки

Кожному експерту в процесі експертної оцінки пропонується оцінити рейтинг кожного показника, при цьому ґрунтуючись на певній бальній шкалі. Таким чином, створюється система оціночних показників діяльності, кожному з яких привласнюється певний ранг та формується шкала оцінки отриманих показників й визначається механізм розрахунку сукупного рейтингового показника [4, с. 53].

Інформаційне забезпечення підприємства сьогодні включає канали та інструменти впливу його керівників через відповідні сфери управління на напрямки діяльності підприємства [5]. Такими інструментами виступають засоби корпоративної інформаційної мережі, що автоматизують функції управління на підприємстві через постачання інформації. Підприємства усе частіше використовують засоби бізнес-аналітики, засоби бізнес-планування та автоматизації, адже вони дозволяють зменшити трансакційні витрати та знизити трудомісткість управлінських процесів, пришвидшити внутрішню комунікацію та збільшити ефективність роботи.

Системи бізнес-аналітики на підприємстві – це ефективні інструменти для суб'єктів великого, малого та середнього підприємництва для обробки актуальної інформації про підприємство. За допомогою такої системи можливо: швидко приймати ефективні рішення для керівників підприємства; здійснювати ефективне управління витратами; досягнути високої точності та об'єктивності даних; знизити вплив «людського фактору» та витрати праці; структурувати клієнтську базу; досягти «прозорості» інформації та звітності для менеджерів та персоналу; здійснювати стратегічне прогнозування; розробляти системи для виявлення та відстеження «шахрайських» схем.

В умовах воєнного стану жорстко постало питання ефективного контролю злочинного фінансування, саме тому потрібно застосовувати адаптовані до реальних потреб критерії фінансового моніторингу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білоус І. І. Основні чинники впливу та загрози фінансовій безпеці домогосподарства. *Ефективна економіка.* 2020. № 8. URL : http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8104 (дата звернення: 01.09.2020).

2. Що таке фінансовий моніторинг та навіщо він потрібен. URL : https://buhplatforma.com.ua/news/28550-shcho-take-fnansoviy-montoring-ta-navshcho-vn-potrben (дата звернення: 20.04.2023).

3. Криниця С. О., Тригуб Ю. П. Методичні підходи до діагностики фінансової безпеки підприємства з урахуванням фактору конкурентоспроможності. *Вісник Університету банківської справи.* 2020. № 3. С. 79–84.

4. Слободянюк Н. О., Шокер Р. І. Методика оцінювання рівня ефективності використання ресурсного потенціалу в процесі забезпечення фінансової безпеки підприємства. *Торгівля і ринок України.* 2020. № 1. С. 47–56.

5. Концепції і методи розвитку підприємства: економічний та обліково-аналітичний контекст / Краєвський В. М., Костенко О. М., Скорик М. О., Довбиш Н. Є. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки».* 2021. № 2 (46), т. 1. С. 43–49. DOI: 10.25313/2520-2294-2021-2-6960

Череп Олександр,
д-р екон. наук, професор;
Осмаковська Ксенія,
Запорізький національний університет

ГАРМОНІЙНИЙ РОЗВИТОК СУСПІЛЬСТВА НА ЗАСАДАХ ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Енергетичний сектор України перебуває у стані війни з 2014 року, тому з 24 лютого 2022 року з повномасштабним вторгненням на територію України певні рішення були вже відпрацьовані на територіях України, де раніше велися активні бойові дій та на тимчасово окупованих територіях. У той же час українська енергетика стикнулася з низкою нових і більш загрозливих викликів, таких як ядерний тероризм із захопленням Запорізької АЕС, численні пошкодження критичної інфраструктури – електричних і газових мереж, різке падіння попиту на енергетичні продукти у зв'язку з виїздом населення та припиненням виробництва продукції, пов'язаної з підприємницькою діяльністю, ще більш критичне зниження рівня оплат в енергетичній системі. Не дивлячись на бойові дії по всій території нашої держави, було прийнято рішення продовжувати синхронізацію енергосистеми України з енергосистемою Континентальної Європи. Отримання Україною статусу кандидата на вступ до ЄС ставить додаткові виклики для енергетики та регулювання цієї галузі.

Символічно, що саме в перший день повномасштабної війни 24 лютого українська енергосистема була від'єднана від енергомереж агресора, перейшла у ізольований режим, а згодом почала паралельну роботу в синхронному режимі з енергосистемою континентальної Європи (ENTSO-E).

ENTSO-E – європейська мережа операторів системи передачі електроенергії, що об'єднує 43 операторів у 36 країнах Європи [1]. На початку квітня, після синхронізації з ENTSO-E, Україна вперше експортувала електроенергію до Європейського Союзу, а саме до Польщі. Досвід показав, що енергосистема України має значний запас міцності і вже ніколи не повернеться до синхронної роботи з російським агресором. Більше не потрібно розраховувати на передачу технологій

з боку окупанта. Відновлення експортних операцій допоможе нашим європейським партнерам подолати залежність від російських енергоресурсів та допоможе Україні отримати додаткові кошти для відновлення та розвитку зруйнованої війною енергетичної інфраструктури.

За 300 днів великої війни росіяни знищили сотні об'єктів енергетичної інфраструктури, на відновлення яких знадобиться багато зусиль, часу та коштів. Країна-агресор з 10.10.2022 здійснила низку масованих атак на енергетичні об'єкти України, остання з яких була 16.12. 2022. Росія серйозно пошкодила близько 50 % усієї енергетичної інфраструктури України (ТЕС, ТЕЦ, ГЕС).

З 31 жовтня 2022 року було введено планові погодинні відключення електроенергії. Вони передбачають, що певні групи споживачів будуть обмежувати щодня, але за певним розкладом, складеним операторами розподільчих мереж для кожної області окремо. Обмеження споживання необхідні, щоб зменшити навантаження на мережі, забезпечити стале балансування енергосистеми та уникнути повторних аварій після того, як електромережі були ушкоджені ракетними обстрілами та атаками дронів росіян.

Такі заходи дають можливість енергетикам якомога швидше відновити ушкоджені енергооб'єкти, балансувати систему та забезпечувати енергоживленням всіх споживачів. Енергоефективність повинна стати не просто національним пріоритетом, вона повинна стати державною релігією, догмою, аксіомою і «ідеєю фікс» окремо взятої людини. Бо у сучасному світі виграють не ті країни, які володіють енергією, а ті, які можуть її ефективно використовувати.

Україна вимушена оперативно реагувати на виклики війни, бо її енергосектор функціонує в умовах масштабного руйнування об'єктів теплової та електричної генерації. Втім, наша країна одночасно з поточними заходами розробляє план дій майбутньої відбудови енергетики, і робить це за принципами максимального забезпечення енергетичної безпеки та збереження довкілля.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ENTSO-E. Website. URL : https://www.entsoe.eu/

Shein Evgen,
graduate student;
Pererva Petro,
Doctor of Economic Sciences, Prof.,
National Technical University "KhPI"
(Kharkov)

PECULIARITIES OF TAXATION OF SMALLBUSINESS STRUCTURES

The activities of small businesses have a huge impact not only on the participants in this sector of the economy, but also on the economy of a particular region and the country as a whole. An increase in the number of small businesses contributes to economic growth, improving the standard of living of the population, and creating additional jobs. All this indicates the need to support small businesses on the part of the state. The tax burden has a huge impact on the efficiency of a small business entity. Currently, there are a number of benefits for small businesses in the taxation of their income.

The problem of the functioning of small business in the crisis state of the Ukrainian economy is extremely acute. Due to the presence of a number of unresolved problems – a difficult political situation, contradictory and ambiguous legislation, a high tax burden and, as a result, a significant shadowing of the economy, the question of whether there is an opportunity for the development and effective functioning of small business in Ukraine is of particular relevance.

Currently, the activities of small businesses have a huge impact not only on the participants in this sector of the economy, but also on the economy of a particular region and the country as a whole. An increase in the number of small enterprises contributes to economic growth, improving the standard of living of the population, and creating additional jobs. Often, it is the opening of their own business that allows citizens to realize their potential. All this indicates the need for the state to support small businesses. Despite the many advantages of a small commercial structure (good manageability, high speed of information transfer, quick response to changing market demands, etc.), it is quite vulnerable and it is quite difficult for it to resist already formed and successfully functioning representatives of larger businesses.

Representatives of small businesses, along with other legal entities, carry out accounting and tax accounting, they must independently form an accounting policy based on their structure, industry affiliation, taxation system and other features of their activities. However, the peculiarities of the functioning of small enterprises require a non-standard approach to the organization of accounting and tax accounting.

The peculiarities of taxation of small businesses primarily depend on the tax regime chosen by the organization. It depends directly on the chosen taxation system whether a small enterprise is recognized as a payer of a number of taxes and fees, in particular value added tax, personal income tax and corporate income tax, as well as the size of the tax burden of the organization.

Tax incentives for software developers are due to the importance of their activities in modern economic conditions, when considerable attention is paid to business process automation and digitalization. Thus, small business is currently one of the main segments of the development of the economy of any state, however, it is these business entities that are most affected by environmental factors, the influence of unstable economic situations. In this regard, measures aimed at reducing the tax burden of small businesses, creating more comfortable conditions for their financial and economic activities are quite timely and relevant.

A controversial issue is the idea of applying a zero rate in order to stimulate the development of small business. It has been proven that the absence of a tax generates less stimulating effects than its low level. After all, the existence of the need to pay at least a small amount leads to the formation of an incentive to increase the efficiency of economic activity in order to be able not only to fulfill obligations to the state, but also to leave a certain amount of profit at its disposal. Therefore, having a number of advantages over the previously used simplified taxation system, the new stimulating mechanism for taxation of small enterprises is also characterized by certain shortcomings. However, their nature does not require immediate legislative changes and revision of tax rules. It is necessary to conduct practical testing of the tax on a time interval of at least one year, having the opportunity to predict all the necessary changes in its elements.

REFERENCES

1. Pererva P. G., Kocziszky György, Szakaly D., Somosi Veres M. Technology transfer. Kharkiv-Miskolc : NTU «KhPI», 2012. 668 p.

2. Перерва П. Г. Практический маркетинг. Вып. 2. Маркетинг на промышленном предприятии. 1991. 80 с.

3. Ткачова Н. П., Перерва П. Г. Розвиток методів аналізу фактичного стану конкурентних переваг підприємства. *Економіка розвитку*. 2011. № 4 (60). С. 116–120.

4. Pererva P. G., Tkachev M. M., Kobielieva T. O. Evaluation of holder profits violation of their exclusive rights. *Науковий вісник Полісся*. 2016. № 4 (8), ч. 2. С. 240–246.

5. Грабченко А. И., Смоловик Р. Ф., Перерва П. Г. Основы маркетинга высоких технологий : учебное пособие. Харьков : ХГПУ, 1999. 242 с.

6. Pererva P. G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobielieva T. O. Compliance program: [tutorial]. Kharkov-Miskolc : LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.

7. Гончарова Н. П., Яковлев А. И., Перерва П. Г. Маркетинг инновационного процесса : учебное пособие. К. : ВИРА-Р, 1998. 267 с.

8. Перерва П. Г. Самомаркетинг менеджера и бизнесмена. 2003. 592 с.

9. Перерва П. Г. Управління маркетингом на машинобудівному підприємстві : навч. посібник для інж.-техн. вузів. Харків : Основа, 1993. 288 с.

10. Kosenko O. P., Kobielieva T. O., Tkacheva N. P. Monitoring the commercial potential of intellectual property. *Scientific bulletin of Polissia*. 2017. № 1, ч. 2. С. 140–145.

11. Tkachova N., Kobielieva T., Pererva P. Formation of competitive advantages of machine-building enterprises on the basis of the benchmarking concept. *International Marketing and Management of Innovations* : Global Sci. E-Journal. Bielsko-Biala, 2021. № 6. 10 p.

12. Перерва П. Г. Комплаенс-программа промышленного предприятия: сущность и задачи. *Вісник НТУ «ХПІ»*. Харків : НТУ «ХПІ», 2017. № 24 (1246). С. 153–158.

13. Перерва П. Г. Практический маркетинг. Вып. 4. Исследование рынка промышленной продукции. 1991. 96 с.

СЕКЦІЯ 5
ІНСТРУМЕНТИ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ТА РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Білик Юлія,
аспірантка
Науковий керівник:
Мардус Н. Ю.,
д-р екон. наук, доцент,
Національний технічний університет
Харківський політехнічний інститут
(м. Харків)

БЮДЖЕТ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ТА ЙОГО ХАРАКТЕРНІ ОЗНАКИ

В Україні в 2015 році був прийнятий Закон «Про добровільне об'єднання територіальних громад», стартував процес об'єднання територіальних громад та створення спроможних об'єднаних громад. Місцеві бюджети стають основним інструментом реалізації регіональної політики й вирішення таких важливих завдань, як структурна перебудова економіки, вирівнювання економічного розвитку регіонів та ефективності територіального поділу праці, розвиток місцевого господарства, здійснення житлового будівництва, благоустрій міст, проведення природоохоронних заходів та ін. Однак ряд запитань ще не вирішені, наприклад, бюджетні повноваження ОТГ, які залишаються ще чітко не врегульованими, а ефективне виконання місцевих бюджетів є ключовим елементом добре функціонуючої бюджетної системи держави.

Об'єднаною територіальною громадою (далі – ОТГ) є добровільне об'єднання жителів сільської, селищної чи міської ради в одну адміністративну одиницю.

Для підвищення зацікавленості у громад до об'єднання, а також для забезпечення ресурсної бази бюджетів ОТГ задля фінансування видаткових повноважень виокремлено наступні характерні ознаки формування бюджетів зазначених громад:

1. Бюджети ОТГ мають міжбюджетні відносини з державним бюджетом. Це - базова дотація, освітня субвенція, медична субвенція,

інші субвенції та дотації, якщо є підстави для надання та отримання відповідних міжбюджетних трансфертів. За 2022 рік (станом на 01.01.2023) Кабінет Міністрів України забезпечив перерахування міжбюджетних трансфертів місцевим бюджетам в обсязі 137 млрд грн. Слід зазначити, що бюджети громад, які не об'єдналися, не отримують міжбюджетні трансферти із державного бюджету.

2. До бюджетів ОТГ, крім доходів, що отримували бюджети до їх об'єднання, зараховується 60% податку на доходи фізичних осіб. Раніше цей податок зараховувався до районного бюджету [1]. Загалом за січень-грудень 2022 року до загального фонду місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) надійшло 398,1 млрд гривень.

3. За рахунок бюджетів ОТГ, крім видатків на здійснення самоврядних повноважень, фінансуватимуться видатки, які делегуються державою їм на виконання, а саме: видатки на утримання закладів бюджетної сфери – освіти, культури, охорони здоров'я, фізичної культури та спорту, соціального захисту та соціального забезпечення [2].

4. Бюджети ОТГ беруть участь у горизонтальному вирівнюванні податкоспроможності. Результатом горизонтального вирівнювання є базова (з держбюджету – місцевим бюджетам) або реверсна (з місцевого бюджету – держбюджету) дотація. Базова дотація надається бюджетам ОТГ, які мають рівень надходжень нижче 0,9 середнього показника по Україні, для підвищення рівня їх фіскальної спроможності. Із бюджетів ОТГ, які мають рівень надходжень вище 1,1 середнього показника по Україні, передається (держбюджету) реверсна дотація. При цьому, як і по інших бюджетах (обласних, районних та міських міст обласного значення), вирівнювання здійснюється лише за одним податком – податком на доходи фізичних осіб. З 1438 ОТГ майже 75 % отримують базову дотацію і лише трохи понад 14 % громад сплачують реверсні дотації. Ще майже 11 % – бездотаційні. Найбільша частка ОТГ, які отримують базові дотації, серед сільських та селищних громад – близько 80 %. Загалом в Україні 27 сільських громад, де частка власних доходів складає менш як 20 % в бюджеті. Наразі налічується 43 громади з часткою власних доходів понад 80 %. З них дев'ять – громади обласних центрів.

5. Бюджет ОТГ формується з участю громадських організацій та громадських рад, що забезпечує залучення громадських ініціатив та підвищує рівень відповідальності влади перед громадою. У міському або районному бюджеті громадська участь може бути менш активною.

6. Ради ОТГ мають право здійснювати місцеві запозичення до бюджетів ОТГ – як місцеві, так і внутрішні, в тому числі шляхом отримання кредитів (позик) від міжнародних фінансових організацій. Запозичення здійснюються до бюджету розвитку і кошти спрямовуються на реалізацію інвестиційних програм (проектів), метою яких є розвиток комунальної інфраструктури, впровадження ресурсозберігаючих технологій, створення чи оновлення стратегічних об'єктів довготривалого користування або об'єктів, які забезпечують виконання завдань міських рад, спрямованих на задоволення інтересів населення їх громад [3].

До основних джерел доходів місцевих бюджетів належать податкові надходження (податки на прибутки підприємств і організацій, податок на добавлену вартість, акцизний збір, державне мито, прибутковий податок із громадян, плата за землю, місцеві податки та збори, а також відрахування від загальнодержавних податків), кошти, отримані від власних засобів муніципального утворення, які створюються за рахунок діяльності підприємств та організацій, що перебувають у власності територіальних громад, та оплата за послуги, які надають органи місцевого самоврядування, а також місцеві позики [4].

У 2022 році Уряд реалізовував 52 програми державної регіональної підтримки розвитку територій, на які було виділено більше 150 млрд гривень. Всі ці фінансові ресурси держава спрямовувала на місцевий рівень, щоб створити умови для динамічного і збалансованого розвитку територій.

Таким чином, об’єднання територіальних громад має ряд позитивних наслідків для управління місцевими фінансами:

– зменшується чисельність адміністративного персоналу місцевих рад і обсяг видатків на його утримання;

– підвищується конкуренція населених пунктів у межах ОТГ, що стимулює детінізацію економіки, зменшення корупції у сфері формування та використання бюджетних коштів, розподілі земельних ресурсів, управлінні комунальним майном тощо;

– управлінські рішення щодо надання більшої кількості суспільних послуг ухвалює об’єднана територіальна громада, а не районна рада, що сприяє повнішому забезпеченню пріоритетів населення.

Реформування місцевих органів самоврядування дає нові можливості для перспективного ефективного розвитку сільських, селищ-

них та міських територій у регіонах України. Сьогодні кількість об'єднаних територіальних громад постійно зростає, що є свідченням ефективного впровадження концепції децентралізації на шляху до євроінтеграції. В ідеалі 90-95 % усіх місцевих проблем мають вирішуватися на рівні територіальної громади, однак сьогодні нічого не може бути реалізовано вчасно та якісно з однієї причини: у нашій державі більша частина ресурсів акумулюється в державному бюджеті, що свідчить про високу залежність ресурсів місцевої влади від державних коштів і про їх низьку автономію

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Особливості формування бюджетів об'єднаних територіальних громад. URL : https://bit.ly/2G8DvIc

2. Особливості формування та виконання бюджету об'єднаних територіальних громад. URL : https://bit.ly/30hC1lX

3. Наталенко Н. В. Фінанси та бюджет об'єднаної громади (навчальний модуль). К. : ІКЦ «Легальний статус», 2016. 72 с.

4. Місцеві бюджети як чинник стабільності розвитку регіонів : навч. посібник / Ніколенко В. Ю., Свешніков С. М., Юрченко В. В., Крижановський В. І. К., 2016. 41 с.

Бура Анна,
Бура Оксана,
здобувачки вищої освіти першого (бакалаврського) рівня ННІ економічної безпеки та митної справи
Науковий керівник:
Лекарь Сергій Іванович,
д-р юрид. наук, професор, заслужений економіст України,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ЕКОНОМІКА ГРОМАД І РЕГІОНІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПРІОРИТЕТИ ЇХ ВОЄННОГО РОЗВИТКУ

Повномасштабне військове вторгнення російської армії на територію України завдало потужного удару по всіх ланках вітчизняної економіки. Унаслідок цього знизилося виробництво основних видів продукції, зокрема тієї, що становить основу експортного потенціалу нашої держави, впали доходи до бюджетів різних рівнів, посилилася інфляція, загострилася низка соціальних проблем. Велика кількість людей були змушені покинути свої домівки у пошуках більш безпечного місця для проживання. Численні підприємства стикнулися з необхідністю релокації в центральні та західні регіони держави. Водночас органи місцевого самоврядування цих регіонів постали перед необхідністю переорієнтації економіки на «військові рейки», включаючи створення належних умов для прийняття внутрішньо переміщених осіб та облаштування їх побуту.

Протягом лише першого місяця після широкомасштабного вторгнення понад 50 % українських підприємств або зовсім перестали працювати, або призупинили свою діяльність якщо не до мирних, то принаймні до спокійніших часів (продовжували працювати без будь-яких обмежень не більше 17 % великих підприємств, а ще 30 % змогли перейти на роботу в онлайн-режимі) [1].

Враховуючи все зазначене уряд тимчасово запровадив низку важливих регуляторних новацій, покликаних зменшити негативні наслідки воєнних дій для бізнесу шляхом зменшення фіскального навантаження та стимулювання розвитку малого підприємництва. Зокрема, було дозволено переходити на третю групу спрощеної систми оподаткування платникам податку з оборотом до 10 млрд грн із необмеженою кількістю працівників. Їм також дали змогу сплачувати 2-відсотковий податок із доходу замість податку на прибуток і ПДВ. Одночасно розширився перелік операцій, щодо яких платник єдиного податку третьої групи звільняється від податкового обов'язку з ПДВ. А період, протягом якого він може без застосування санкцій не виконувати податкового обов'язку, якщо у нього немає відповідної можливості, збільшився. Крім того, відбулась певна лібералізація митного законодавства, зокрема щодо часткового скасування обов'язкових платежів при імпорті товарів та автомобілів [2].

Зміни торкнулися й реалізації регіональної політики. Більшість владних повноважень перейшли до обласних військових адміністрацій. Разом із цим, органи місцевого самоврядування були частково обмежені у свободі своїх дій. По-перше, зменшилась сфера їх фактичної компетенції щодо ухвалення рішень, які треба погоджувати з відповідними військовими адміністраціями. По-друге, на час дії воєнного стану було розширено повноваження сільських, селищних та міських голів, зокрема надано їм право одноособово приймати певні рішення, насамперед у сфері управління фінансовими та земельними ресурсами.

Основним пріоритетом державної політики України в контексті протидії воєнним викликам і загрозам на повоєнному етапі розвитку її економіки має стати створення такого інституційного ґрунту, який би забезпечив максимально ефективне використання наявних людських, природних і матеріальних ресурсів країни з метою підвищення якості та комфортності життя її населення в безпечних соціально-економічних умовах.

Зважаючи на історичний досвід і європейські традиції, фундаментальну основу економічної політики повоєнного відновлення України мають скласти заходи з формування високоефективного конкурентного ринку, ґрунтованого на приватній власності та індивідуалістичній системі цінностей. Саме така економіка буде здатна успішно

протистояти як нинішнім, так і майбутнім загрозам, оскільки максимально відповідатиме стандартам інституційного середовища ЄС. До того ж у цьому разі всі суб'єкти економіки виявляться достатньо вмотивованими для захисту наявних економічних цінностей та сформованих на їх основі інститутів. Власне це підтверджується й практикою більшості країн, які свого часу вдало подолали наслідки воєнних експансій на свою територію, а сьогодні належать до числа розвинених держав світу.

Послідовне втілення цих принципів у життя означає, що держава, в особі своїх інституцій центрального та регіонального й субрегіонального рівнів, має насамперед сформувати надійний інституційний ґрунт для повоєнного відновлення країни, а також забезпечити належний контроль за виконанням чинних законів та інших нормативно-правових актів, щоб не допускати руйнування цього ґрунту на догоду чиїмось особистим примхам, або ж вузькокорпоративним чи груповим інтересам [1]. Водночас основні зусилля з реалізації економічної політики в площині конкретних стратегічно-планових завдань і рішень повинні бути перенесені на рівень окремих громад і регіонів.

Вказана диференціація регіонів має бути чітко показана в новій Державній стратегії регіонального розвитку України, яка, поряд з іншим, повинна також окреслити основні пріоритети розвитку для кожного з них. На її основі мають оновлюватися регіональні стратегії, а також стратегії розвитку окремих територіальних громад, зокрема з урахуванням пріоритетів місцевої політики щодо внутрішньо переміщених осіб і релокованого бізнесу. При цьому важливо забезпечити реалізацію таких стратегій достатніми фінансово-бюджетними ресурсами. Вагомого значення для успішної повоєнної модернізації України сьогодні також набуває формування ефективних механізмів управлінських взаємодій між органами влади різних рівнів, зокрема між органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Передусім це стосується міжбюджетних відносин, зокрема оптимізації чинної системи міжбюджетних трансферів, а також делегування повноважень і забезпечення достатньої адміністративної спроможності органів місцевого самоврядування територіальних громад [3].

Не менш значимо налагодити взаємовигідну співпрацю між владними інституціями та представниками громадянського суспільства й бізнес-середовища громад і регіонів України на повоєнному етапі їх

розвитку. Це дасть змогу покращити інвестиційний клімат в нашій державі та залучити додаткові фінансові ресурси від приватних інвесторів і грантодавців, у тому числі закордонних, на відновлення найбільш вражених війною об'єктів її інфраструктури та сфер економіки. Крім того, це прискорить наближення України до вступу в ЄС, оскільки сприятиме адаптації на вітчизняний соціально-економічний ґрунт європейських принципів і засад публічного управління та державно-приватного й міжсекторного партнерства.

Як наслідок, небезпека повторення воєнних конфліктів, подібних нинішньому, суттєво знизиться. Адже можливість повернути Україну в пострадянську систему геоекономічних координат, що було головною ціллю агресора в цій війні, фактично вичерпається.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Реун А. Податково-митна реформа 2.0. *Дзеркало тижня*. URL : https://zn.ua/ukr/business/podatkovo-mitna-reforma-20.html

2. Самаєва Ю. Як працює тил. *Дзеркало тижня.* 2022. 31 березня. URL : https://zn.ua/ukr/macrolevel/jak-pratsjuje-til.html

3. Сімонова Л. Інвестиції: на потреби війни мають працювати мініпідприємства, розосереджені по всій країні й підтримані коштами інвесторів. *Дзеркало тижня*. URL : https://zn.ua/ukr/macrolevel/investitsiji-na-potrebi-vijni-majut-pratsjuvati-minipidprijemstva-rozoseredzheni-po-vsij-krajini-j-pidtrimani-koshtami-privatnikh-investoriv.html

Бурих Денис,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Науковий керівник:
Майор Ольга Володимирівна,
канд. екон. наук, доцент,
ПВНЗ «Європейський університет»

РОЗВИТОК ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Реформа з децентралізації влади є однією з найвагоміших реформ, розпочатих в Україні впродовж останніх років. Європарламент визнав децентралізацію однією з найуспішніших реформ [1]. Концепція реформи децентралізації в Україні було схвалено Урядом у 2014 році. Її практична реалізація здійснюється з 2015 р. після ухвалення Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [2].

Одним із бажаних та очікуваних результатів процесу децентралізації є створення фінансово спроможних та самодостатніх об'єднаних територіальних громад (далі – ОТГ), які мали б достатньо фінансових, людських, земельних ресурсів необхідних для поліпшення забезпечення потреб громадян, якісного надання їм соціальних та адміністративних послуг, створення умов для комфортного життя і ефективного використання бюджетних коштів.

Найважливіше при утворенні ОТГ – дотримання законодавства при формуванні та виконанні бюджетів цих громад. Місцевий бюджет – це план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування [3].

ОТГ, які створені за законом та перспективним планом формування територій громад області, мають такі самі повноваження, як міста обласного значення та прямі міжбюджетні зносини з державним бюджетом [4].

Не дивлячись на воєнний стан, Україна продовжує тримати курс до Європейського Союзу, то і кроки громад мають відповідати їх політиці. Цитуючи керівника Програми (USAID) DOBRE Брайана Кемпла - «Мене вражає в українцях те, що у важких умовах сьогодення вони планують свою перспективу і розвиток» [5], хочемо ще раз

наголосити на ключовому факті у формуванні та розвитку ОТГ є той факт, що формування та розвиток об'єднаних територіальних громад відбувається за участі жителів, які проживають на цих територіях.

Для виявлення політичних, економічних, соціальних і технологічних аспектів зовнішнього середовища, які впливають на розвиток ОТГ пропонуємо розглянути через PEST-аналіз (табл. 1). Основною метою PESTLE–аналізу є визначення факторів, що мають або можуть мати вплив на функціонування ОТГ. Тому не на стільки важливо до якої категорії віднести той чи інший фактор, а важливо саме виявлення факторів та їх оцінка.

Таблиця 1 – PEST-аналіз можливих ризиків розвитку ОТГ

	Політика		**Економіка**
P	1. Воєнний стан в Україні. 2. Корупція. 3. Часто змінювана законодавча та податкова бази. 4. Недовіра суспільства до державних органів влади. 5. Часті реорганізаційні процеси. 6. Недостатність утвердження місцевого самоврядування.	E	1. Високий рівень інфляції. 2. Безробіття. 3. Мінімальні інвестиції. 4. Висока облікова ставка НБУ, високі ставки кредитування комерційних банків. 5. Висока залежність економіки країни від іноземних кредиторів. 6. Низький платоспроможний попит внутрішнього ринку. 7. Нестабільний курс гривні. 8. Процеси релокації бізнесу.
	Соціум		**Технологія**
S	1. Скорочення кількості працездатного населення. 2. Виїзд молодих людей з країни. 3. Зменшення кадрового та людського потенціалу. 4. Низька престижність праці у виробничій сфері. 5. Рівень освіти та охорони здоров'я. 6. Наявність храмів та церков на територіїї ОТГ.	T	1. Застаріле обладнання, яке не орієнтоване на економію енергоносіїв. 2. Обсяг технологічної обізнаності, якою володіють мешканці ОТГ.

Звичайно, що кількісно виміряти вплив чинників за допомогою системи єдиних показників досить складно, адже на кожну громаду вони впливають індивідуально, але враховувати ці чинники потрібно обов'язково. PEST-аналіз є попереднім етапом загального аналізу ризиків проєктів. Результат аналізу необхідно враховувати при розробці можливих сценаріїв розвитку ОТГ, а також при складанні повної картини потенціалів для розвитку та ризиків, що можуть йому перешкоджати.

Розвиток об'єднаних територіальних громад – довготривалий процес якісних змін, результатом якого є покращення якості життя населення регіону. Глобалізація світової економіки зумовлює посилення ролі громади в економічному розвитку регіонів країни, а відтак – і самої країни. Від добробуту ОТГ безпосередньо залежить процвітання країни загалом, її успіх в економічній, соціальній, гуманітарній політиці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Європарламент визнав децентралізацію однією з найуспішних реформ. URL : http://surl.li/goxlc (дата звернення: 24.04.2023).

2. Про добровільне об’єднання територіальних громад : Закон України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text (дата звернення: 24.04.2023).

3. Децентралізація. URL : http://surl.li/goxjl (дата звернення: 24.04.2023).

4. Скорик М. О. Інфраструктурні виклики об’єднаних територіальних громад України. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: «Економічні науки».* 2021. № 8. URL : https://doi.org/10.25313/2520-2294-2021-8-7507 (дата звернення: 24.04.2023).

5. Міжнародна підтримка. URL : https://decentralization.gov.ua/news/16463 (дата звернення: 24.04.2023).

Коляденко Роман,
здобувач вищої освіти третього (PhD) рівня за спеціальністю 051 «Економіка», група АЕ-22-1 ННІ економічної безпеки та митної справи
Науковий керівник:
Марченко Ольга Іванівна,
канд. екон. наук,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

РИНОК ЖИТЛОВОЇ НЕРУХОМОСТІ В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Актуальність теми підтверджується тим, що саме від стану, тенденцій розвитку та перспектив діяльності будівельних підприємств залежить швидкість та якість відновлення зруйнованої інфраструктури й житлового фонду українських населених пунктів. Відновлення житлового та нежитлового фонду стане одним з найголовніших питань після завершення війни.

Перед повномасштабним вторгненням росії, український ринок новобудов розвивався дуже бурхливими темпами – нові об'єкти з'являлися в усіх великих містах України, і не тільки. Особливо високою була будівельна активність у таких містах, як Київ, Львів, Харків, Одеса, Дніпро. Клієнти будівельних компаній завжди мали широкий вибір об'єктів нерухомості, відповідний спектр послуг, а також залишались задоволені від переваг співпраці як щодо розташування, ціни та якості нових будинків, так і щодо планування та площі житла, включаючи пріоритетні напрями (проекти) розвитку об'єктів благоустрою тощо.

О. Коба [1; 2] дотримується думки, що для економічного відновлення України і забезпечення економічної безпеки сфери будівництва необхідно: сформувати єдиний координаційний центр для всіх робочих груп, які беруть участь у цьому процесі; забезпечити жорсткий контроль та прозорість за рухом і цільовим використання коштів; продовжити системну роботу з удосконалення стандартизації і нормування будівельної продукції на основі міжнародних стандартів;

відновити кредитування на ринку будівництва, залучати іноземні інвестиції для фінансування і розвитку будівельних проектів; сприяти і стимулювати впровадженню у будівництво передових технологій і матеріалів з урахуванням наявного світового досвіду, залучати до цього процесу провідних фахівців України та іноземних спеціалістів; впроваджувати безвідходне, маловідходне виробництво (зокрема, будівельних матеріалів); залучати іноземних експертів для посилення потенціалу будівельних компаній (зокрема, кадрового потенціалу) тощо.

Поряд з тим, І. Крилова [3] за результатами проведених досліджень стверджує, що відновлення пошкодженого житлового фонду як важливої складової сфери будівництва можна здійснити через окремі механізми отримання компенсацій у вигляді нового житла (яке можна і необхідно побудувати) або із залученням Фонду державного майна України через розрахунок і надання суми компенсації на відповідний ремонт, для відновлення пошкодженого майна тощо.

На думку Соколовської К.В. та Касич А.О., головним важелем, який здатний забезпечити розвиток української будівельної галузі, на думку автора, вважається цифровізація. Таке зауваження ґрунтується на тому, що цифровізація в будівельних компаніях дозволяє скоротити витрати на проектування та прискорити термін реалізації проекту. Основний тренд серед зарубіжних компаній – управління будівництвом у режимі реального часу на базі хмарних рішень для колаборації, що дозволяє більш ефективно контролювати всі операції та тим самим знижувати кількість непотрібних помилок та витрат. Існують цифрові інструменти для ефективної роботи з нерухомістю та на етапі експлуатації. При цьому по кожному напрямку на ринку можна знайти різні рішення та постачальників.

Оскільки цифрові технологій вже стали невід’ємною частиною будівельної діяльності, учасники інвестиційно-будівельного процесу мають пристосовуватись до вимог цифровізації, які висуваються під час реалізації будівельних проектів на різних стадіях. Для можливості самооцінювання відповідності рівня цифрового розвитку вимогам окремих проектів, учасники будівництва та інші стейкхолдери мають реалізовувати стратегії цифровізації та адаптувати їх у кожному конкретному випаду до вимог різних проектів, що вимагає додаткових досліджень.

Серед таких рішень, що зараз активно обговорюються у професійних колах архітекторів та на різних рівнях державної чи місцевої влади, можна виділити наступні заходи щодо вирішення проблеми житлового забезпечення:

1. Будівництво тимчасового модульного житла.

2. Переобладнання існуючого нежитлового фонду.

3. Будівництво нового житлового фонду Будівництво тимчасового модульного житла дозволяє у короткі терміни звести певну кількість житла та швидко розселяти людей. Перевагою такого рішення є короткі терміни, простота зведення і можливість повторного використання.

З огляду на такий розвиток подій через війну Росії проти України, Кабінет Міністрів України спростив дозвільні та реєстраційні процедури у будівництві в умовах воєнного стану. Це допоможе значно пришвидшити виконання робіт з капітального ремонту, реконструкції пошкоджених будинків і споруд, сприятиме будівництву нових об'єктів тощо. Так, Постановою КМУ від 24.06.2022 № 722 [4], на період дії воєнного стану та протягом року з дня його припинення або скасування, вносяться такі зміни у сфері будівництва.

Реформування містобудівного законодавства, незважаючи на війну в Україні, вимагає зрозумілих термінологій, уніфікованих процедур, оптимізації містобудівної документації, урахування практик європейських країн та досвіду відбудови повоєнних держав, і головне, єдиних принципів містобудування на основі людиноцентричності, гомогенності та безпечності, напрацьованих унаслідок співпраці всіх учасників містобудівної діяльності.

Для збільшення обсягів житлового будівництва в Україні слід активізувати відповідну державну політику, до механізмів якої відносяться: популяризація інтегрованих систем, організаційні заходи, забезпечення інформаційного обміну, державне фінансування проектів, сприяння у формуванні мереж співробітництва, усунення бюрократичних перешкод співпраці, ресурсне забезпечення діяльності будівельних кластерів та їх учасників, сприяння розвитку технопарків та бізнес-інкубаторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коба О. В. Ризики і загрози економічної безпеки будівельної галузі України в умовах воєнного стану. *Eurasian scientific discussions*: Proceedings of the 4th International scientific and practical conference (May 8–10, 2022). Barca Academy Publishing. Barcelona, Spain. 2022. P. 367–371.

2. Коба О. В. Економічна безпека будівельної галузі в умовах воєнного стану. *Innovations and prospects of world science* : Proceedings of the 9th International scientific and practical conference (April 28–30, 2022). Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2022. P. 658–660.

3. Крилова І. І. Необхідність дерегуляції процесів в рамках відновлення пошкодженого житлового фонду та критичної інфраструктури. *Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні*: матеріали Всеукраїнської науковопрактичної конференції у 3-х томах, м. Київ, 15–28 квітня 2022 р. Т. 2. Київ : ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України, 2022. С. 49–51. URL : https://ispp.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/tezy0422-t2.pdf (дата звернення: 10.03.2023).

4. Деякі питання здійснення дозвільних та реєстраційних процедур у будівництві в умовах воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 24.06.2022 № 722. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722-2022-п#Text (дата звернення: 10.03.2023).

Корж Марина,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет
(м. Ірпінь)

ЕКОНОМІЧНІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДЕВЕЛОПМЕНТУ ЯК ФОРМИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УМОВАХ ПОДОЛАННЯ НАСЛІДКІВ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

Протягом останніх десятиліть на тлі стрімкого розвитку будівельного бізнесу спостерігається трансформація та вдосконалення способів і методів організації підприємницької діяльності в цій сфері для найбільш ефективного та якісного використання земельних ділянок, будівель та споруд з метою отримання максимального прибутку. До таких видів підприємницької діяльності можна віднести девелоперську діяльність.

В умовах подолання наслідків військової агресії та відновлення економіки проблема нових можливостей для девелопменту із застосуванням механізмів державно-приватного партнерства стає все більш актуальною.

Під девелопментом як підприємницькою діяльністю розуміють діяльність з ініціювання, організації та управління проєктами розвитку нерухомості, що здійснюється підприємцем-девелопером на свій ризик і спрямована на отримання прибутку.

Девелопмент у будівництві, на думку Д. О. Приходько, слід розглядати, як управління будівельним проєктом організацією-девелопером, що спеціально обрана замовником, і керує процесами організації будівництва в рамках девелоперської угоди: від ініціації проєкту до здачі об’єкта в експлуатацію і припинення взаємодії із замовником [1, с. 8].

З економічної точки зору, цільова спрямованість усіх різновидів девелоперських відносин може бути охарактеризована як управління розвитком нерухомості.

Окремі автори вважають, що девелопмент – це сучасний метод управління бізнесом, нерухомістю, будівництвом, орієнтований на збільшення вартості об’єктів і принесених ними доходів за допомогою обліку ситуації, що змінюється, оцінки ризиків, використання можливостей розвитку, вдалого вкладення капіталу.

Тобто, фактично девелопер - підприємець, який ініціює і організовує найкращий з можливих варіантів розвитку об'єктів нерухомості, включно з пошуком джерел фінансування проєкту і реалізацією створеного об'єкта нерухомості.

З юридичної точки зору, девелоперський проєкт являє собою права на земельні ділянки, можливість ними володіти, розпоряджатися та користуватися. Крім того, девелопмент включає повний пакет проєктних та дозвільних документів, що прив’язані до даної ділянки.

Основними нормативно-правовими актами, загальні норми яких на сьогодні прямо чи опосередковано застосовуються для регулювання девелоперської діяльності, є Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, закони України: «Про регулювання містобудівної діяльності», «Про архітектурну діяльність», «Про інвестиційну діяльність», «Про інститути спільного інвестування», «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю», «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки», а також низка підзаконних нормативно-правових актів. Фактично девелоперська діяльність розглядається через призму таких категорій, як: «організація будівництва будівель», «інвестиційна діяльність», а також надання послуг (в тому числі посередницьких), виконання робіт тощо. Однак наявне нормативно-правове регулювання неспроможне в повному обсязі відобразити та врахувати специфіку змісту девелоперської діяльності, її суб’єктного складу, характеру договірних зв’язків між ними тощо

Зазвичай, схема фінансування девелоперських проєктів – складна модель із власних коштів девелопера, залучених засобів, передплати майбутніх орендаторів або покупців.

Девелопмент несе в собі сильний зовнішній ефект на територію, який є сукупністю соціальних, економічних, екологічних та естетичних чинників [2].

Ці ефекти не завжди мають позитивний характер. З одного боку девелопмент вирішує проблеми, з іншого створює конфлікти.

Невідповідність між обмеженими можливостями забудовників-девелоперів та масштабами завдань розвитку міст та територій формують поле зацікавлених осіб, відповідно і простір конфлікту.

Саме том у виникає потреба домовлятися та фіксувати невідповідність. Це об'єктивні вимоги технології розвитку територій. Розвиток території забезпечується будівництвом «всередині території» - на земельній ділянці в межах кварталу, мікрорайону та «поза територією» - це будівництво «позамайданних» об'єктів та мереж інженерно-технічного забезпечення. Останні, як правило, обслуговують одразу декілька кварталів або цілий район. Саме тому початок забудови певної території – це діяльність не тільки «для себе», а скоріше «для себе та оточення». У цей момент і виникає питання, хто буде займатися будівництвом «для інших». До проєктів залучаються органи влади. При цьому забезпечується їх взаємодія з приватними компаніями. Приватні забудовники не мають таких можливостей, щоб розв'язати питання розвитку міста в цілому. Вони здатні освоїти лише частину території – квартал чи мікрорайон [3].

Складність і велика кількість багатопрофільних робіт в рамках проєкту призводять до необхідності взаємодії девелопера з різними організаціями. Хоча девелопер і бере на себе всі ризики, пов'язані з проєктом, в його реалізації, крім безпосередньо девелоперів, бере участь велика кількість суб'єктів, серед них інвестори – суб'єкти інвестиційної діяльності, які приймають рішення про вкладення власних, запозичених і залучених майнових та інтелектуальних цінностей в будівництво об'єкта інвестування, забезпечують його фінансування і розпоряджаються вкладеними інвестиціями на свій розсуд з метою отримання прибутку (доходу) або соціального ефекту.

Таке визначення відповідає положенням Закону України «Про інвестиційну діяльність» [4]. У сфері будівельної діяльності поняття інвестора об'єднує, в залежності від ступеня участі в проєкті, такі групи осіб:

- генеральний інвестор - інвестор, який самостійно повністю фінансує будівництво від його початку і до введення об'єкта в експлуатацію;

- співінвестор - інвестор, який бере участь у фінансуванні будівництва спільно з головним інвестором.

Забудовник відповідно до статті 875 Цивільного кодексу України [5], замовник - це сторона договору підряду на капітальне будівництво, яка зобов'язується надати підряднику будівельний майданчик, забезпечити його затвердженої проєктно-кошторисною документацією, прийняти закінчений об'єкт і оплатити виконані роботи.

Відповідно до ст. 26 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності [6], право на забудову земельної ділянки реалізується її власником або користувачем за умови використання земельної ділянки відповідно до вимог містобудівної документації.

Оскільки процес девелопменту формує команду для реалізації проєкту, сторони якої належать і до приватного і до публічного секторів, а також через нерозривність співпраці девелопера з державою і громадою, то девелопмент можна розглядати як державно-приватне партнерство (ДПП).

В умовах подолання наслідків військової агресії, роль ДПП відіграватиме величне значення, оскільки у зазначений нами спосіб та в організаційно- управлінському форматі ДПП планується відбудовувати зруйновану соціальну та енергетичну інфраструктуру, школи, дитячі садочки, медичні заклади, університети та інші об’єкти соціуму, там де вони зазнали руйнації, і не лише там, а усюди по мірі важливості, де вони цього потребують. Для міста – це можливість залучити приватні кошті, але на тих умовах які потрібні саме нам жителям міста, а не ті які потрібно бізнесу. Закон про державно-приватне партнерство був ухвалений ще у 2012 році, однак за 10 років існування цей механізм практично не використовувався. Перш за все, через пекельну бюрократію та тривалість всіх процедур в рамках ДПП.

За допомоги українських та іноземних експертів, науковців та представників бізнесу Національна інвестиційна рада при Президенті розробила реформу ДПП. Ключова задача – максимальне спрощення існуючих процедур в рамках державно-приватного партнерства. А разом з ними, і часу на підготовку проєктів – він буде скорочений вдвічі. Більше того розроблено дорожню карту послідовності реалізації проєктів у форматі саме ДПП. Ці зміни насамперед стосуються максимального спрощення термінів та бюрократичних засад реалізації спільних проєктів, тобто проєкт на декілька мільйонів може бути реалізованим до 6 місяців. Передбачається також що затвердження проєктів буде здійснюватися через електронну систему закупівель, де не буде стороннього впливу.

Підсумовуючи вищевикладене, слід відмітити, що ще дванадцять років тому умови співпраці бізнесу та держави були прописані в відповідних законодавчих актах. Проте ситуації сьогодення спричинили низку протиріч. До початку воєнного стану в основному було завершено інституціальні зміни щодо державно-приватного партнерства розвитку територіальних громад, створено необхідні інститути ринку і демократів та планувалося їх вдосконалення та поновлення. З 2015 року в Україні починали розвиватися відносини між владою і бізнесом задля втілення Цілей Сталого Розвитку (на Самті Організації Об'єднаних Націй затверджено документ «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року»), вимірюваних кількістю проєктів державно-приватного партнерства.

План швидкого відновлення України, який вже складають фахівці, передбачатиме швидку реконструкцію соціальної інфраструктури, зруйнованої повномасштабним вторгненням росії і має враховувати найкращі сучасні будівельні стандарти. Вплив державно-приватного партнерства на розвиток територіальних громад зростає. Пришвидшена реалізація проєктів дозволить отримати ефект для громади від впровадження нових послуг чи підвищення якості уже існуючих послуг.

Важливим завданням розвитку девелопменту як форми державно-приватного партнерства є: проведення прозорих конкурсних процедур; налагодження взаємодії приватних суб'єктів та державних органів влади з громадськими організаціями; здійснення впровадження достатньої інформаційної підтримки ДПП; запровадження єдиного реєстру, що буде містити відомості про проєкти ДПП; забезпечення безперешкодного доступу до інформації про проєкти ДПП з метою здійснення громадського контролю за проведенням конкурсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Приходько Д. О. Функціонально-організаційна надійність процесів будівництва : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : 05.23.08.; Київ. нац. ун-т буд-ва і архіт. К., 2011. 20 с.

2. Doing business. *World Bank*. URL : https://archive.doingbusiness.org/en/data/exploreeconomies/ukraine (дата звернення: 25.03.2023).

3. Поровчук М. Девелопмент як форма державно-приватного партнерства. Просторовий розвиток. 2022. № 1. С. 197–217. URL : https://doi.org/10.32347/2786-7269.2022.1

4. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.1991 р № 1560-XII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text (дата звернення: 25.03.2022).

5. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text (дата звернення: 25.03.2022).

6. Про регулювання містобудівної діяльності : Закон України від 17.02.2011 № 2438-IX. URL : https://zakon.rada .gov.ua/laws/show/3038-17#Text (дата звернення: 25.03.2023).

Ланченко Євгеній,
д-р екон. наук, доцент,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України

СОЦІАЛЬНЕ ПАРТНЕРСТВО В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Основною формою узгодження інтересів сторін соціально-трудових відносин є інститут соціального діалогу, що базується на партнерських відносинах урегулювання проблемних питань розвитку соціально-трудової сфери й формується між працівниками, профспілками, роботодавцями та їх об'єднаннями, державними й місцевими органами влади, виключає диктатуру будь-кого з них. Регулювання соціально-трудових відносин у територіальних громадах покликане забезпечити їх соціально-економічний розвиток, забезпечити соціальне партнерство між господарськими організаціями, громадським активом, представниками влади в територіальних громадах.

Вкрай важливо задіяти комплекс заходів, які забезпечать баланс інтересів і досягнення цілей суб'єктів соціально-трудових відносин на рівні громади, забезпечать соціальний мир і злагоду тощо. Соціальне партнерство як тип соціально-трудових відносин можна вважати найкращим шляхом узгодження інтересів і цілей їх сторін, зокрема в територіальній громаді.

Більшість учених правомірно акцентують увагу на соціальних питаннях розвитку соціально-трудових відносин в Україні, адже серйозні проблеми простежуються на ринку праці, у функціонуванні соціальної інфраструктури, зокрема в сільській місцевості. Проте це не має обмежувати природну суть соціально-трудових відносин, адже вони мають передбачати також економічний і громадсько-політичний напрями розвитку для забезпечення досягнення цілей усіх сторін соціально-трудових відносин.

Соціальне партнерство передбачає узгодження інтересів між працівниками, роботодавцями й державою, регулювання яких забезпечують переговорні процедури й укладання формальних трудових угод (договорів). Тут простежується ототожнення з більш ширшим поняттям «соціально-трудові відносини», які за визначенням формуються як

система і включають набір елементів, що забезпечують розвиток соціально-трудових відносин і поза сферою їх колективно-договірного регулювання.

Соціальне партнерство – це один із проявів розвитку соціально-трудових відносин, при якому узгоджуються інтереси їх суб'єктів на інституційному рівні та практичні заходи, що в подальшому сприяють досягненню позитивних (очікуваних, бажаних, прийнятних, оптимальних) ефектів для кожної сторони соціально-трудових відносин.

Прийнято виділяти такі рівні соціально-трудових відносин: індивідуальний, мікрорівень, мезорівень (регіональний, галузевий), макрорівень, а також світовий (міжнародний, глобальний, мегаекономічний) рівень. Варто доповнити мезорівень розвитку соціально-трудових відносин в Україні, що має включати додатково й громадський (сільський, селищний, міський або рівень територіальної громади) рівень регулювання соціально-трудових відносин. Оскільки предмет, суб'єкти, механізм функціонування соціально-трудових відносин тут дещо відрізняються від інших рівнів та має вагомий вплив на соціально-економічні процеси у відповідній громаді.

Нині місцева влада в територіальних громадах завдяки децентралізації влади та реформі місцевого самоврядування отримала вагомі й дієві інструменти впливу на розвиток аграрних соціально-трудових відносин: земельні ресурси, бюджетні кошти, виробничі об'єкти комунальної власності тощо. Місцева рада територіальних громад як сторона соціально-трудових відносин має забезпечити узгодження земельно-орендних відносин (терміни, умови й орендна плата, екологічний контроль), збалансувавши задоволення інтересів держави, громади, бізнесу, власників сільськогосподарських земель.

Таким чином, пропонується впровадити так звані Громадські угоди (на рівні територіальних громад із окремим блоком проблемних питань регулювання аграрних соціально-трудових відносин) замість або як логічне доповнення регіональних (обласних) колективних угод.

Зважаючи на актуальність формування соціального капіталу в територіальних громадах, визначено концептуальні напрями розвитку системи соціально-трудових відносин в аграрній сфері, яку слід покласти в основу відповідного розділу нового проєкту державної програми сприяння зайнятості в Україні, зокрема в частині сприяння зайнятості в аграрній сфері та зайнятості сільського населення.

Так, завданнями до нового проєкту державної програми сприяння зайнятості населення на період до 2030 р. мають бути:

1) забезпечення формальної зайнятості та регулювання сегменту ринку праці в аграрній сфері;

2) розвиток вищої аграрної освіти для формування людського й соціального капіталу в сільській місцевості;

3) державне й приватне інвестування в розвиток трудомістких виробництв сільськогосподарських підприємств;

4) формування умов розвитку різних видів сільськогосподарських підприємств, зокрема фермерських господарств;

5) розвиток агропромислової інтеграції, продовження ланцюгів доданої вартості в територіальних громадах;

6) удосконалення організації і оплати праці, соціального партнерства в аграрному секторі економіки та місцевих органах влади;

7) забезпечення продовольчої безпеки та формування додаткового експортного потенціалу в аграрному секторі економіки;

8) включення земельних питань в предмет соціального партнерства в територіальних громадах.

Левчук Андрій,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Максименко І. А.,
канд. філос. наук, доцент,
Державний податковий університет
(м. Ірпінь)

ІНФРАСТРУКТУРНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ ПІДГАЙЦІВСЬКОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ ТА ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ

Підгайцівська об'єднана територіальна громада Луцького району Волинської області була утворена шляхом об'єднання 8 сільських рад (з 20 населених пунктів). Підгайці - центр об'єднаної територіальної громади [1]. Цілі, завдання та основні заходи економічного та соціального розвитку громади на 2023-2024 роки викладені в програмі. Її метою є узгоджені дії перетворення громади на самодостатню конкурентоспроможну та інвестиційно привабливу територію для ведення прозорого бізнесу, комфортного та безпечного проживання, де створено належні умови для всебічного та гармонійного розвитку людини, громаду з наданням якісних адміністративних, освітніх і медичних послуг, громаду із унікальною історико-культурною спадщиною та національними традиціями українського народу.

Заходи Програми спрямовані на підтримку життєдіяльності громади, запобігання та мінімізацію негативного впливу внутрішніх і зовнішніх чинників на економіку громади, забезпечення захисту населення та території громади, облаштування та підтримання у належному стані пунктів тимчасового перебування населення та захисних споруд, посилення охорони та забезпечення безпеки об'єктів критичної інфраструктури [2].

Що стосується інфраструктурного розвитку громади, то основна увага зосереджена на таких питаннях як: дорожня інфраструктура, вуличне освітлення та розвиток житлово – комунального господарства.

Загальна протяжність доріг комунальної власності – 230,396 км. У цілому по громаді мережа доріг загального користування забезпечує транспортне сполучення між населеними пунктами. Всі населені пункти забезпечені під'їздами з твердим покриттям. Дороги є дотичними до шосейної дороги Е40 Дубно - Луцьк та до автошляху міжнародного значення М19 Доманове (на Брест) - Ковель - Чернівці - Тереблече (на Бухарест).

Транспортне сполучення у сільській місцевості дорогами загального користування забезпечує доступність сіл до районного центру, міста обласного значення, центрів старостатів та суміжної Рівненської області.

З метою розвитку інфраструктури місцевості громади щороку проводиться ремонт доріг комунальної власності за рахунок коштів місцевого та державного бюджетів.

На вулицях дорожнє покриття покращується окремими ділянками в залежності від наявності коштів. Автошляхи другорядного значення та з невеликим транспортним навантаженням висипаються щебенем. Проїзну частину доріг з більш інтенсивним рухом автомобілів вимощують бруківкою чи асфальтували.

У населених пунктах громади облаштовували LED-освітлення, яке дає можливість економити витрати на електроенергію.

У громаді функціонує комунальне підприємство, яке надає послуги з теплопостачання до об'єктів бюджетної сфери, водопостачання та водовідведення, благоустрою території, утримання будинків, вивезення сміття, тощо.

У населених пунктах використовується вода з індивідуальних криниць та свердловини. Значна кількість вулиць користується централізованим водопостачанням.

Надавачем послуг газопостачання є ТОВ «Волиньгаззбут». Електропостачання здійснюється ПрАТ «Волиньобленерго". Газифіковано житлових будинків – 97 %.

Що стосується проблемних питань, то зусилля необхідно зосереджувати на:

- створенні комфортних умов проживання мешканців громади, комплексному задоволенні потреб щодо забезпечення санітарно-епідеміологічної безпеки, належного стану сільської інфраструктури об'єктів благоустрою;

- покращенні транспортно-експлуатаційного стану доріг;

- створенні умов для безпечного руху транспортних засобів і пішоходів вулицями та дорогами території;

- поліпшенні умов утримання об'єктів благоустрою, збереження їх технічного та естетичного стану, підвищення експлуатаційних якостей та подовження строків служби;

- належному санітарному стані та зменшенні забруднення території; забезпеченні збалансованого розвитку сільської зеленої зони для виконання нею екологічних та соціально-економічних функцій, покращення стану атмосферного повітря;

- зменшенні аварійних ситуацій на водопровідній мережі, ресурсозбереженні в комунальній сфері;

- поліпшенні умов життєдіяльності населення та забезпеченні безперебійного водопостачання та відведення стоків, зменшенні забруднення території;

- здійсненні контролю за станом благоустрою виробничих територій, важливо організувати озеленення, охорону зелених насаджень, створювати місця відпочинку громадян;

- сприяння створенню об’єднань співвласників багатоповерхових будинків, реєстрації таких об'єднань;

- співпраці з ОСББ шляхом участі у проектній діяльності у галузі житлово – комунального господарства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Підгайцівська громада / Волинська область, Луцький район. URL : https://pidgaycі-gromada.gov.ua/

2. Програма економічного і соціального розвитку Підгайцівської сільської ради на 2023–2024 роки. URL : https://pidgaycі-gromada.gov.ua/programi-10-56-11-19-06-2019/

Максименко Іван,
канд. філос. наук, доцент,
Державний податковий університет
(м. Ірпінь)

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВІЙНИ

З початку повномасштабної війни український уряд забезпечує виконання законів України та уточнює «правила воєнного життя» підзаконними актами. Відтак постанови, які вже ухвалив Кабінет Міністрів України впродовж дії воєнного стану, можна розділити на два напрями: адміністративне регулювання воєнного стану та регулювання економіки [1].

Основні зміни стосувалися питань оборони, забезпечення війська, а також економічних питань як-от робота бізнесу та оподаткування, встановлення соціальних пільг, гуманітарного забезпечення тощо. Не чекаючи закінчення війни, Кабмін розпочав процес реєстрації воєнних збитків та відновлення інфраструктури і житлового фонду. Значна увага приділяється питанням санкцій проти рф та білорусі.

Загалом за час дії воєнного стану уряд ухвалив понад 726 нормативно-правових актів. З них близько 350 документів стосуються воєнного стану, решта – розподілу фінансування, призначень та звільнень посадових осіб, а також змін, які не пов’язані безпосередньо з війною [1].

Що стосується адміністративного регулювання воєнного стану, то у перший день повномасштабної війни Кабмін затвердив план заходів для забезпечення регулювання режиму воєнного стану, який передбачав встановлення взаємодії та координації органів державної влади з військовим командуванням, посилення охорони об’єктів критичної інфраструктури, забезпечення роботи бомбосховищ та евакуацію населення у разі необхідності.

Низка змін стосувалися бюджетних питань, зокрема формування місцевих бюджетів в умовах воєнного стану. Крім того, уряд затвердив порядок фінансування військових адміністрацій: за рахунок місцевих бюджетів територіальних громад фінансуються міські військові адміністрації, а обласні та районні - за рахунок коштів держбюджету.

Ряд ухвалених постанов стосується питань народного спротиву і територіальної оборони. Зокрема, уряд врегулював питання застосування вогнепальної зброї цивільними громадянами проти російських окупантів; дозволив бійцям територіальної оборони використовувати власну мисливську зброю та набої до неї.

На початку повномасштабної війни Кабмін призупинив надання державних послуг та дозвільних документів. До основних документів, які використовуються для посвідчення особи всередині країни (паспорт та ІПН), додали тимчасове цифрове рішення - єДокумент, а закордонні паспорти, термін дії яких збігає під час воєнного стану, українці можуть продовжити на п'ять років та вклеїти до них фотографію дитини із зазначенням її персональних даних.

Ряд адміністративних послаблень уряд ухвалив для водіїв. Ці спрощення, зокрема, передбачають: продовження на час воєнного стану і ще рік після його закінчення терміну дії посвідчення водія у разі, якщо він сплив упродовж воєнного стану; скасування медичної довідки для отримання водійського посвідчення; дозвіл водіям з правами на легкові автомобілі керувати вантажівками тощо.

Кабмін також ухвалив постанову, спрямовану на захист державних інформаційних ресурсів від кіберзагроз.

Крім того, уряд дозволив безробітним ставати на облік та отримувати відповідні виплати онлайн через «Дію».

Одним із основних напрямів роботи уряду впродовж воєнного стану стало вирішення гуманітарних питань. Зокрема, Кабмін ухвалив низку постанов, які регулюють питання евакуації населення та спрощують перетин кордону для дітей та представників вразливих груп населення.

Низка урядових постанов стосуються захисту прав дітей в умовах війни. Зокрема, спрощено надання дитині статусу позбавленої батьківського піклування у разі неможливості документального підтердження смерті батьків, а також спрощено тимчасове влаштування дітей, які залишилися без батьківського піклування, у дитячі будинки або прийомні сім'ї. Уряд також постановив створити систему обліку дітей, які були евакуйовані в межах території України або за кордон.

На початку війни, аби спростити забезпечення української армії усім необхідним вніс зміни до процедури публічних закупівель, зокрема дозволив замовникам купувати товари без використання системи Prozorro.

Крім того, уряд передбачив, що Укрзалізниця може бути замовником під час закупівель за рахунок як власних, так і бюджетних коштів товарів та послуг для безперебійної роботи залізничного транспорту, зокрема палива, медикаментів та першочергових аварійно-відновлювальних робіт. Також вона може виступати платником за тристоронніми договорами, замовниками за якими є військові адміністрації.

На період воєнного стану Кабмін також розширив перелік першочергових видатків, які можуть здійснюватися із загального та спеціального фонду держбюджету. Зокрема, до переліку включили витрати на оплату зв'язку та інтернету, утримання споруд цивільного захисту, закупівлі медичного обладнання тощо.

24 лютого уряд затвердив перелік товарів критичного імпорту - тобто таких, за які держава дозволяє здійснювати транскордонні валютні платежі. Однак на прохання підприємців уряд почав розширювати цей перелік. Відтак, станом на кінець травня він змінювався 17 разів і наразі включає понад тисячу позицій.

Значна увага приділяється регулюванню підприємницької діяльності. В центрі - питання продовольчої безпеки, яке є критичним як для України, так і для всього світу. У зв'язку з цим Кабмін ухвалив низку постанов для підтримки українського агросектору та сільськогосподарських товаровиробників.

Деокупація Київщини та Чернігівщини відкрила світу катастрофічні масштаби руйнувань та воєнних злочинів, які російські війська чинили більше місяця з початку повномасштабного вторгнення. Відтак, перед владою постало два головних завдання: притягнути рф до відповідальності у міжнародному суді за скоєні злочини та відбудувати зруйновані міста і села.

Аби почати процес визначення завданих збитків та відбудови, Кабінет Міністрів України не став чекати кінця війни, і вже у березні затвердив відповідний порядок. Аби спростити та прискорити роботи з відбудови, уряд скоротив процес отримання сертифікату вищої категорії на створення об'єктів архітектури з одного місяця до п'яти днів, врегулював розроблення проєктів будівництва для капітального ремонту зруйнованих під час війни об'єктів, а також спростив оновлення будівельних норм.

Серед основних завдань Кабінету Міністрів в умовах повномасштабної війни стала підтримка українців в питаннях соціального забезпечення. За період воєнного стану уряд ухвалив низку постанов із надання соціальних пільг як цивільним громадянам України, які втратили джерело доходів або стали вимушеними переселенцями, так і захисникам України - у вигляді виплат, пільг, а також можливості для лікування та реабілітації [1].

Низка урядових постанов стосувалася соціального забезпечення цивільних громадян, зокрема тих, які внаслідок бойових дій та російської окупації стали вимушеними переселенцями.

Для населення на територіях, де ведуться активні бойові дії, Кабмін впровадив безкоштовну видачу гуманітарних наборів та продуктів харчування тривалого зберігання. Формування таких наборів із наявних обсягів гуманітарної допомоги покладено на військові адміністрації. Зважаючи на складне фінансове становище, у якому опинилося багато українців, Кабмін запровадив низку пільг у сфері комунального обслуговування. Крім того, уряд врегулював питання виплат пенсій на період воєнного стану.

Забезпечення потреб оборони і громадян стало ще однією надскладною задачею для влади в умовах війни через руйнування логістики та зупинку роботи багатьох бізнесів. У цій ситуації на допомогу прийшли міжнародні партнери - Україна отримала безпрецедентну підтримку як від США, так і від країн Європейського Союзу.

Одним з найважливіших рішень Кабміну в боротьбі із російським впливом стала повна заборона імпорту в Україну будь-яких товарів з рф, денонсування угод з рф. Це стосується угод в галузях освіти і науки; стандартизації, метрології і сертифікації; науково-технічній сфері і, зокрема, ракетобудуванні; рибного господдарства; фінансовій сфері.

В даний час важливими питаннями, на яких зосереджується уряд, є відбудова зруйнованої інфраструктури та повернення додому українських біженців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Доронцева Є. Державне регулювання під час війни: як Кабінет Міністрів України адаптував економіку до воєнного стану. 2022. 1 липня. URL : https://voxukraine.org/derzhavne-regulyuvannya-pid-chas-vijny-yak-kabinet-ministriv-ukrayiny-adaptuvav-ekonomiku-do-voyennogo-stanu/

Мацелюх Наталія,
д-р екон. наук, професор;
Мацелюх Дмитро,
здобувач освітнього ступеня, магістр зі спеціальності 051 «Економіка», Державний податковий університет (м. Ірпінь)

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПОБУДОВИ СТРАТЕГІЙ МІСЦЕВОГО ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄС

Підсумки війни росії проти українського народу визначать історію світу та його обличчя на багато поколінь. Контури світу, в якому переможна Україна посяде нове гідне місце, мають бути окреслені вже сьогодні. Ключовим і наріжним каменем є принципи, які маємо покласти в основу місцевого розвитку вже сьогодні для забезпечення відновлення міст, громад та сталого майбутнього України та українців. Перший принцип, який випливає з наслідків війни - неподільність територій, спільноти та інтересів, оскільки після перемоги почнеться довга політична та соціальна інтеграція окупованих територій, держава буде мати усталену нову політику щодо українців у світі. Україна має відкривати нові горизонти. Другий принцип – Україна, це країна, яка швидко інтегрується в Європейську спільноту на засадах партнерства та згуртованості. Третій принцип – Україна, це безпечна країна, яка є учасником колективної безпеки та активним учасником побудови майбутньої архітектури безпеки Європи та світу. Четвертий принцип - Україна створює нові економічні можливості для відновлення і сталого розвитку міст, спільнот та є привабливою для іноземних інвесторів. П’ятий принцип - Україна гарант світової продовольчої безпеки та безпекового споживання.

Для повноцінного втілення таких принципів вже сьогодні варто подбати про побудову ефективних стратегій місцевого відновлення з подальшим регіональним розвитком України. В цьому контексті є корисним позитивний досвід ЄС щодо побудови стратегічних ініціатив економічного розвитку Європейських міст на засадах сталого розвитку.

По-перше, вважаємо за необхідне скористатися інструментарієм реалізації політики згуртованості ЄС, яка є фундаментальною політикою країн-членів ЄС для цілей місцевого розвитку. Згуртованість (cohesion) задекларована як одна з центральних проблем європейської політики з часів заснування ЄС. У Розділі XVIII Угоди про функціонування Європейського Союзу «Економічна, соціальна та територіальна згуртованість» зазначено: Союз орієнтується на скорочення диспаритетів між рівнями розвитку різних регіонів, приділяючи особливу увагу сільським територіям, територіям, на яких відбувається перебудова промисловості, та тих, що потерпають від значних та постійних природних чи демографічних перешкод (стаття 174); країни-члени здійснюють свої економічні політики та координують їх для досягнення вищезазначених цілей, так само зорієнтовані політики Союзу, які спрямовують на ці цілі структурні фонди та інші наявні фінансові інструменти (стаття 175) [1]. Таким чином, Угода безпосередньо визначає провідну роль збалансованого розвитку регіонів та територій як чинника забезпечення європейської згуртованості. У свою чергу, скорочення регіональних диспаритетів через здійснення політики згуртованості має на меті підтримку сталого розвитку, конкурентоспроможності, вирішення структурних проблем регіонів та збалансованого розподілу економічних та соціальних ресурсів в межах ЄС. Підвищення рівня життя населення як наслідок здійснення політики згуртованості має бути практичним соціальним проявом позитивного ефекту європейської інтеграції [2]. Ціль формування згуртованої країни також визначена як центральна у Державній стратегії регіонального розвитку України на 2021–2027 роки [3]. Проте , необхідно переглянути оперативні цілі у відповідності до загроз і небезпек розвитку регіонів внаслідок військової агресії росії у 2022-2023 рр.

Щодо побудови стратегій відновлення міст з подальшим розвитком, маємо зробити припущення , що ключовим фактором успіху слід вважати бюджетні інструменти розвитку задля досягнення довгострокової стабільності і зростання місцевої податкової бази. Адже чим сильніший зв’язок між місцевою податковою базою та місцевими доходами, тим більший шанс підготувати продуману стратегію.

Наступне, що слід враховувати при розробці стратегії, — це цільові показники. Особливий наголос слід зробити на відкритій комунікації з «кінцевими споживачами» щодо стандартів публічних

послуг. Це має допомогти зрозуміти споживачам та визначитися чи вплинути на вибір стратегії місцевого розвитку. Без такої підтримки в довгостроковій перспективі навіть найкраща стратегія місцевого розвитку буде втраченою.

Наголошуючи на місцевій стратегії економічного розвитку, слід пам'ятати про важливу роль, яку відіграють в ній окремі суб'єкти. Мова йде про сусідні громади, які часто мають схожі проблеми. Певні важливі місцеві завдання можна значно краще вирішити спільно, а не поодинці. Саме тому повинна існувати можливість розробити та надати деякі публічні послуги на основі співпраці «місцевий до місцевого». Такий підхід може бути особливо актуальним для системи водопостачання, очищення стічних вод, поводження з відходами тощо. Таким чином, горизонтальна співпраця заслуговує на значну підтримку, адже в багатьох випадках приносить свої плоди й надає додаткові сили для реалізації стратегії місцевого розвитку (досягнення горизонтальних синергетичних ефектів).

Слід також взяти до уваги ефекти вертикального співробітництва. Відтак, спільне надання деяких важливих публічних послуг на основі багаторівневої співпраці глибоко вкорінює стратегію місцевого розвитку в більш широкій регіональній стратегії, що, у свою чергу, може наблизити реалізацію місцевих цілей .

Наступна ініціатива – це міжгалузеве співробітництво, так звані «наскрізьні синергетичні ефекти», що може надати додатковий креативний поштовх і ресурси місцевій стратегії розвитку як на етапі проектування, так і на етапі впровадження.

Варто підкреслити, що реально стратегії, яка може бути впроваджена, не існуватиме без громадян. З одного боку, це здається очевидним, але, з іншого боку, на жаль, часто трапляється так, що політика місцевого розвитку створюється без належного спілкування та без реальної участі тих, хто найбільше зацікавлений і на кого вона матиме найбільший вплив, тобто мешканців, які повинні бачити й відчувати переваги довгострокової політики. Тому необхідним є розширення можливостей громадян для забезпечення стратегічних дострокових рішень у майбутньому, тобто сталість. Тобто, розширення прав і можливостей громадян має пріоритетне значення для успішного здійснення стратегічних (довгострокових) рішень. Його значення зростатиме й у майбутньому.

Крім завдань і залучення фінансів на місцевому рівні , а також ролей різних зацікавлених сторін, які є визначальними для успішної реалізації місцевої стратегії, існують також внутрішні фактори, що стимулюють стратегічний процес на місцевому рівні. Одним із таких можна назвати «внутрішню інтелектуальну систему», яка базується на достовірних даних, глибоких місцевих знаннях і розумінні навколишнього світу. Тому важливим є розумне реагування політичних лідерів та розумна спеціалізація, яка забезпечує надійну основу для прийняття оптимальних довгострокових рішень (інтелектуальний стратегічний підхід).

У завершенні слід позначити стійку систему впровадження такої стратегії, яка відкриває шлях до довгострокового успіху, нівелює ризики иа перетворює їх в можливості. Тобто ефективна реалізація місцевої стратегії вимагає декількох важливих складових: кадрової, чіткої системи прийняття управлінських рішень, реального та проактивного фінансового планування, ефективного регуляторного інструментарію у різних сферах політик.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Consolidated Version of the Treaty on the Functioning of the European Union (2012) / Official Journal of the European Union. URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12012E/TXT&from=EN (дата доступу: 20.04.2022).

2. Жаліло Я. Пріоритет «згуртована країна» у вимірах регіональних стратегій. К. : УНЦПД, 2020. 32 с.

3. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#n11

Мацелюх Наталія,
д-р екон. наук, професор;
Анфілов Дмитро,
аспірант,
Державний податковий університет
(м. Ірпінь)

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕОКУПОВАНИХ РЕГІОНІВ

За період повномасштабної війни збитки, завданні економіці України в результаті російської агресії, становлять близько 700 млрд доларів, відповідно до оцінки уряду. Відновлення деокупованих територій потребуватиме залучення значних обсягів фінансових ресурсів. Зокрема фінансові ресурси потрібні для відновлення інфраструктури, відновлення житлового фонду, бізнесу, а також для забезпечення розвитку регіонів, з метою підтримки їх фінансової самодостатності та підвищенню інвестиційної привабливості. Окрім цього потрібно розуміти, що на державний бюджет лягатиме додаткове навантаження через розширення соціальних виплат для ветеранів, ВПО, пільговиків, тощо.

Регіони України, що постраждали від війни, переважно мають значні проблеми з економічним потенціалом, адже в результаті військових дій, найперше були зруйновані інфраструктури та потужні підприємства – заводи, відновлення яких потребує потужних капітальних інвестицій, загалом завдано шкоди промисловості, сільському господарству та транспортній інфраструктурі. Зазначимо, що станом на початок 2023 року, відповідно до даних Центру досліджень продовольства та землекористування Міністерства аграрної політики і продовольства України, загальна сума непрямих та прямих збитків, завданих вітчизняному аграрному сектору з початку повномасштабної війни становить 41,1 мільярд доларів [1]. Також зазначимо, війна часто призводить до розпаду соціальної інфраструктури та міграції населення, часто безповоротної, що в свою чергу призводить до зменшення ринку споживання, у регіонах, звідки пересиляються та приводить до розширення безробіття у регіонах, які приймали переселенців.

Основним драйвером економічного розвитку регіону завжди залишається бізнес. Адже підприємства – це платники податків та роботодавці. Зокрема для забезпечення економічного розвитку регіону, у контексті наповнення місцевих бюджетів, більш важливою є роль підприємств, як роботодавців. Адже від кількості робочих місць залежить динаміка сплати ПДФО, яке є основним джерелом дохідної частини місцевих бюджетів, також кількість робочих місць створює споживчий попит для бізнесу, таким чином створюється циклічний процес запуску регіонального розвитку. Однак при відновленні постраждалих регіонів, на думку експертів, проблемним є те, що підприємства стикаються з нестачею фінансування. За даними інтернет-видання Deloitte, 40 відсотків вітчизняних компаній потребують оборотного капіталу, якого їм бракує через майже повне припинення банківського кредитування з початком повномасштабного вторгнення. Зокрема 36 відсотків підприємств сьогодні активно шукають фінансування, проте програмою «Доступні кредити 5-7-9%» у 2022 році скористалися лише 4% опитаних Deloitte компаній [2].

Наступною важливою проблемою це відновлення логістики у деокупованих регіонах. Зокрема станом на кінець 2022 року 44 відсотки вітчизняних підприємств зазнали труднощів, пов'язаних із логістикою та транспортуванням [2]. Спостерігається розрив звичних транспортних ланцюжків, викликаний підриванням мостів, знищенням та мінуванням доріг, а також блокуванням портів, а також нестачею у потрібних обсягах пального для виробничих підприємств, через російські удари по нафтопереробних підприємствах та сховищах пального.

Важливо розуміти проблему зменшення інвестиційної привабливості деокупованих регіонів, найперше спричинений тим, що дані регіони межують з росією. В таких умовах для інвестора зростає ризик втрати майна підприємства, основних засобів, ресурсів та готової продукції через обстріли. Існує постійний ризик випадкового враження, наприклад, ракетою для окремого малого чи середнього підприємства поза межами безпосередньо прифронтової зони. Звісно, що даний випадок носить більше ймовірний характер, відповідно з позиції міжнародного інвестування, де-факто, даний ризик повинен не підлягає страхуванню. Водночас для підвищення інвестиційної привабливості регіонів, держава в особі уряду для великих підприємств та в особі обласних рад для малих та середніх підприємств повинна виступати

страхувальником або ж надавати інвестору податкові пільги, гранти чи природні ресурси у використання інвестору за пільговим тарифом. Зазначимо, що аналізуючи досвід Ізраїлю, можемо визначити, що за наявності гарантій безпеки для інвестора та перспективних умов на ринку, війна стає прийнятним фактором у ході розвитку інвестиційних проектів.

Кадровий потенціал деокупованих територій – проблема, яка потребуватиме рішення найперша. Зокрема необхідні будуть фахівці у галузі освіти (дошкільної, середньої та вищої), безпеки (поліція, прокуратора, СБУ, прикордонники), митних органів, судової системи. Також потрібні будуть фахівці у сфері рятувальних служб та охорони здоров'я, водночас для цих професій можна розглянути варіант перевірки рівня кваліфікації фахівців для фахівців, які тривалий час працювали на окупованих територіх.

Зазначимо, що важливим інструментом для залучення додаткових коштів для регіонального розвитку є розвиток туризму. Якщо регіон має природні або культурні пам'ятки, то розвиток туризму може бути дуже ефективним способом залучення інвестицій та створення робочих місць у деокупованих регіонах: АР Крим та тих частих Донецької, Херсонської та Запорізької областей, які мають вихід до Азовського моря. Для цього необхідно створити інфраструктуру, зокрема готелі, ресторани та туристичні маршрути. Водночас відновлення туристичної інфраструктури буде можливим за умови ліквідації військової загрози зі сторони росії.

Отже, проблеми економічного відновлення регіонів, які постраждали від війни, є важливим завданням для уряду, бізнесу та міжнародних організацій. Для досягнення успіху необхідно використовувати комплексний підхід та залучати інвестиції в розвиток різних сфер економіки та інфраструктури. Вважаємо, що досягнути успіху можливо лише налагодивши співпрацю зарубіжного та вітчизняного бізнесу, уряду України та міжнародних організацій спільно здійснювати допомогу у відновленні економіки України та її регіонів, та становленні соціального добробуту. Важливим інструментом для економічного відновлення є розвиток малого та середнього бізнесу. Малі та середні підприємства зазвичай є джерелом нових робочих місць та сприяють розвитку місцевих господарських систем. Одним з важливих інструментів для економічного відновлення регіонів після війни є

залучення інвестицій. Це можуть бути як державні інвестиції, так і інвестиції приватних компаній. Для залучення інвестицій необхідно створити в регіонах сприятливі умови для бізнесу, зокрема, надати пільги та допомогу у відкритті нових підприємств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Завдані економіці України внаслідок війни збитки. Інтерфакс-Україна. *Економіка.* 2023. URL : https://interfax.com.ua/news/economic/882336.html (дата звернення: 22.04.2023)

2. Григоренко Є. Як після війни Україна має відновлювати економіку та бізнес. *Велике дослідження.* Делойт. 2022. URL: https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/press-room/deloitte-press/2022/how-should-ukraine-rebuild-its-economy-and-business-after-the-war.html (дата звернення: 22.04.2023).

3. Бугас Н. В. Державна регіональна політика управління під час війни та у період післявоєнного відновлення України. *Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку*. 2022. С. 339–343.

4. Дьомін М. В. Інструменти відновлення рівня регіонального розвитку: державно-приватне партнерство. *Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Київ, 15–28 квітня 2022 р. У трьох томах / ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України. Київ, 2022. № 1. С. 128–123.

5. Гбур З. Стратегічні пріоритети публічного управління з відновлення України під час війни / рекомендовано до друку науково-технічною радою, ГО «Інститут економічних та еколого-енергетичних досліджень» (протокол № 13 від 20.02. 2023). 2023. С. 327–331.

Морозюк Костянтин,
здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
Науковий керівник:
Корж Марина Анатоліївна,
канд. екон. наук,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ПЛАНУВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Глобалізаційний і євроінтеграційний курс розвитку України обумовлює необхідність трансформації системи міжнародних економічних відносин та планування зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

Процес планування діяльності підприємства на всіх етапах його функціонування залишається необхідною функцією управління, яка за умов обмеженості та високої вартості ресурсів, підвищеного рівня конкуренції та суттєвої мінливості зовнішнього середовища, дає певні гарантії від настання ризикованих подій шляхом багатоваріантного підходу в прийнятті рішень. Лише планування здатне підготувати підприємство до змін у напрямках діяльності або розширенні таких напрямків на вимогу науково-технічного прогресу або інших факторів, таких як зростання масштабів суспільного виробництва, розширення господарських та міжнародних зв'язків.

Навіть в звичайних умовах господарювання достовірність і реальність планових розрахунків ускладнюється цілим набором чинників, пов'язаних з неповнотою інформації, впливом фактору часу та певною інерційністю виробничо-господарських та економічних процесів на підприємствах на фоні швидких змін ринкового середовища. Якщо ж вести мову про виникнення форс-мажорних обставин, до яких, безумовно, відносять і військову агресію однієї країни проти іншої, то це створює цілу низку додаткових проблем, які слід враховувати, адаптуючи процес планування до нових умов.

Проблеми, які ускладнюють процес планування зовнішньоекономічної діяльності підприємств в країні під час військової агресії проти неї, можна умовно поділити на дві групи:

- перша група – загальні, що ускладнюють планування всіх аспекти підприємницької діяльності в умовах війни;

- друга група – ті, що притаманні саме зовнішньоекономічній діяльності [1].

В умовах впливу військового стану частина підприємств змушені були припинити свою діяльність внаслідок окупації, руйнування, неможливості матеріально-технічного, енергетичного та іншого забезпечення тощо. Однак і ті, які зберегли можливість функціонувати, стикаються із значними викликами та проблемами.

З середини березня 2022 року Уряд розпочав програму релокації підприємств з метою підтримки стабільності української економіки шляхом переміщення бізнесу з регіонів поблизу або в зоні бойових дій у безпечніші регіони, що знаходяться на Заході України. Так, суб'єкти господарювання тепер можуть переїжджати до дев'яти областей: Закарпатської, Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської, Хмельницької, Чернівецької, Вінницької, Волинської та південної частини Рівненської. Основний перевізник – АТ «Укрзалізниця». АТ «Укрпошта» відповідає за доставку обладнання на станцію, а також як оператор може підтверджувати проходження контрольних пунктів, формувати рахунки та інші документи для покриття транспортних витрат. Регіони, віддалені від активних бойових дій, беруть безпосередню участь у програмі. Особливо між Львівською, Чернівецькою, Закарпатською та Тернопільською областями існує конкуренція навіть серед тих, хто готовий прийняти переміщені підприємства. Незважаючи на те, що переміщені підприємства сплачують податки за основними місцями реєстрації, саме зусилля для покращення їх умов полягає у працевлаштуванні місцевих жителів та внутрішньо переміщених осіб, налагодженні та досвіді підприємницьких зв'язків. Крім того, така діяльність є важливим іміджевим елементом національної політики на регіональному рівні, результатом якої є покращення інвестиційного та бізнес-середовища, зміцнення співробітництва, створення комфортного середовища для проживання та роботи тощо [2].

Доцільно зауважити, що Уряд за дорученням Президента України розпочав нову економічну стратегію функціонування в умовах воєнного стану, щоб допомогти нашій економіці вижити і стати основою післявоєнного відновлення. Всього діє вісім програм, спрямованих на створення робочих місць шляхом підтримки бізнесу, державних закупівель, будівництва, кредитування та працевлаштування безробітних. Це також безповоротна допомога малому та середньому бізнесу, підтримка українських виробників, будівництво нової інфраструктури.

До проблем, які ускладнюють процес планування та здійснення зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану можна віднести наступні:

1. Обмеження у виборі партнерів для здійснення зовнішньоекономічних операцій, які обумовлені неможливістю подальшої прямої співпраці з підприємствами, власники яких є безпосередньо представниками країн-агресорів або мають опосередкований зв'язок з ними.

2. Обмеження в експорті. З метою посилення захисту національної безпеки України було прийнято ряд рішень щодо розширення переліку товарів, експорт яких підлягає ліцензуванню.

3. Скорочення граничних строків розрахунків за операціями з експорту та імпорту товару. 24 лютого 2022 року Правління Національного банку України (НБУ) видало Постанову № 18 «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану», згідно з якою, починаючи з 5 квітня 2022 року, для всіх експортно-імпортних операцій застосовуються граничні строки розрахунків тривалістю 90 календарних днів.

4. Динамічне державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності, яке проявляється у регулярному введені чи відміні спеціальних правил її ведення щодо тих чи інших товарів або видів діяльності на період воєнного стану з метою захисту національних інтересів.

Отже, зовнішньоекономічна діяльність в умовах війни, характеризується стрімким одночасним зростанням ризиків, що ускладнює аналіз системи та провокує виникнення нових ризиків. Необхідною умовою стабільної зовнішньоекономічної діяльності компанії є ефективний механізм управління зовнішньоекономічними ризиками, який здатний у суворій послідовності реалізувати алгоритм практичних заходів з метою досягнення поставлених цілей. Реалізація комплексу

управлінських дій у рамках визначеної послідовності сприяє підвищенню ефективності системи управління зовнішньоекономічними ризиками в умовах невизначеності. Перспектива подальших розвідок і досліджень буде спрямована на вдосконалення методів реагування на ризики, що виникають в період запровадження воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Красовська Ю. В., Швець О. Ф. Вплив воєнного стану на планування зовнішньоекономічної діяльності підприємства. *Вісник НУВГП. Серія «Економічні науки».* 2022. Випуск 2(98). С. 112–119.

2. Скрипник С., Процевят О., Воронова О. Особливості регулювання зовнішньоекономічної діяльності в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство.* 2022. № 38. URL : https://economyandsociety.in.ua/index. php/journal/article/view/1308.

Москальова Юлія,
здобувачка першого(бакалаврського) рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Поснова Тетяна Вікторівна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

КРЕАТИВНА ЕКОНОМІКА В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ СТАНУ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Креативна економіка є порівняно молодою галуззю національного господарства, проте вона стрімко і впевнено розвивається протягом останнього десятиліття. Підтвердженням цього є приклад розвинених країн Європи, в яких щораз зростає відсоток працівників, зайнятих на об'єктах креативних індустрій, а також підвищується частка доданої вартості, виробленої на цих об'єктах. Україна, перебуваючи активним гравцем на європейській арені, також засвідчує впевнений ріст позицій у сфері креативної економіки. До того ж, значний потенціал українців доводить, що протягом найближчих років показники розвитку вітчизняних креативних індустрій лише зростатимуть. Тому це викликає жвавий інтерес усіх зацікавлених осіб (політиків, економістів, громадських діячів, представників культури та мистецтва тощо) у реалізації євроінтеграційних прагнень України та її сталому розвитку.

Україна бере участь у програмі «Креативна Європа» на основі відповідної Угоди, підписаної у 2021 році. Протягом 2016–2020 років українські представники креативної економіки в рамках зазначеної Програми реалізували 38 міжнародних проєктів у співпраці зі 117 партнерськими інституціями з 29 країн Європи. Загальна сума фінансової підтримки склала 5 472 228 євро.

На довоєнний час Україна брала участь у всіх заходах підпрограми «Культура». Участь у підпрограмі «Медіа» здійснювалась за напрямами: «Кластер аудиторій: розвиток аудиторії та кіноосвіта», «Європейські фестивалі та фестивальні мережі», «Кластер бізнесу: розвиток медіа талантів та навичок». Участь України у Програмі сприяла

розвитку більш динамічного і спроможного вітчизняного сектору культури і креативних індустрій, розширенню співпраці між професіоналами, просуванню європейських цінностей і «порядку денного» в українському суспільстві та зміцненню культурних зв'язків з країнами Європейського Союзу [1].

Як вважають фахівці, в України є великий потенціал для лідерства у сфері креативної економіки, адже темпи приросту креативної економіки в Україні 10–20 % на рік – цілком реальні. Підтвердженням цього є людський ресурс українців, який характеризується їх талановитістю, винахідливістю та високим інтелектом. До того ж, потенціал сировинної економіки має певні обмеження, а творчий підхід працівників креативної економіки практично безмежний. Закономірно, що люди завжди матимуть перевагу над машинами та алгоритмами, тому ця сфера прогнозовано буде лише розвиватися.

Україна незважаючи на досить високу активність створених кластерів як на місцевому, національному так і на міжнародному рівні (зокрема, участь в Європейській спільноті кластерів – European Clester collaboration platform, кооперація з європейськими кластерами в обміні досвідом, кращими практиками та спільних транскордонних проєктах), значно відстає в напрямку реалізації державної політики та стратегії.

В Україні налічується близько 30 кластерів, але єдиної організації – репрезентанта кластерів України немає, так само як немає і кластерних державних програм [2]. Наприклад, Громадська Спілка «Харківський Кластер Інформаційних Технологій» — харківська громадська спілка, яка з 2015 року об'єднує провідні IT-компанії, місцеву владу та вищі навчальні заклади для впровадження комплексних змін в IT-екосистему міста. Також гарним прикладом буде Chernihiv.IT — це спільнота компаній у галузі інформаційних технологій, місія якої – вдосконалювати умови для розвитку та промоції цієї галузі в регіоні через підвищення рівня та якості профільної освіти, популяризувати Чернігів як комфортну локацію для IT-бізнесу, а також об'єднувати відповідні компанії зі спільними цінностями.

Розвиток галузі стримує недостатнє фінансове забезпечення. Компанії в цій галузі іноді вважаються більш ризикованими, ніж компанії в інших галузях через їх загалом невеликий розмір, домінування нематеріальних активів і високу залежність від роялті. Відсутність стратегічного підходу до залучення інвестицій від існуючих і потенційних

інвесторів обмежує можливості диверсифікації. Існуючі ініціативи не завжди враховують специфіку сектору і не стимулюють інвесторів приймати рішення на користь підприємств індустрії. Це негативно впливає на рівень зрілості сектору, його диверсифікацію та інноваційний потенціал [3].

Відсутність бізнес / менеджменту / маркетингових навичок обмежує потенціал бізнесу. Підприємства в цьому секторі не володіють необхідними управлінськими навичками, особливо в сферах фінансового менеджменту, міжнародного маркетингу та стратегічного планування бізнесу, які є надзвичайно важливими для суб'єктів господарювання, які бажають брати участь у міжнародній торгівлі. Система освіти та затверджені програми професійної підготовки не передбачають розвитку стратегічних, управлінських та комунікативних навичок. У цьому контексті навчальні заклади повинні розвивати нові підходи та вносити відповідні зміни в освітні програми, спрямовані на набуття підприємницьких та бізнес-навичок.

Не дивлячись на все вище сказане, розвиток сектору повністю відповідає Цілям сталого розвитку ООН на 2016-2030 рр., зокрема ЦСР 8 «Сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх». У цей час зацікавлені сторони в державному та приватному секторах повинні підтримувати три фундаментальні зміни у сприйнятті та обізнаності: по-перше, усвідомити, що культурна та орієнтована на експорт творча діяльність не завжди однакова або взаємозамінна. По-друге, приватний сектор має працювати як приватний сектор. На сьогоднішній день існували надмірні очікування (іноді всупереч традиційній діловій практиці) і залежні від держави позиції щодо того, які заходи має вжити приватний сектор. Хоча держава, безсумнівно, відіграє ключову роль у формуванні основи підприємницької діяльності, приватний сектор має створити бізнес так, щоб успішно функціонувати. По-третє, не лише окремі підприємства мають бути успішними, але й уся галузь має бути більш організованою, щоб протистояти міжнародній конкуренції, задовольняти попит і слідувати тенденціям розвитку ринку. Без цього розуміння сумнівно, що творчі індустрії зможуть процвітати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Україна приєдналася до програми «Креативна Європа» (2021–2027). Україна переможе! 2021. 12 жовтня. URL : https://mkip.gov.ua/news/6248.html

2. Cluster internationalisation. European Commission. Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. Industry. Industrial policy. Industrial cluster policy. URL : https://ec.europa.eu/growth/industry/policy/cluster/internationalisation_en

3. Freeman, A. London's creative workforce: 2009 update / GLA Economics Working Paper Series, 40. London: GLA Economics. – 2010. URL : http://legacy.london.gov.uk/mayor/economic_unit/docs/wp40.Pdf (Last accessed 21 April 2010).

Немчук Павло,
науковий співробітник,
ННЦ «Інститут аграрної економіки»
(м. Київ)

ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Сучасні підходи до управління економічним розвитком регіонів характеризуються спрямованістю на пошук критеріїв стійкості, виявлення векторів територіальної організації промисловості, активізацію інноваційної та інвестиційної діяльності, інтеграцію регіону до національного та світового економічного простору, забезпечення збалансованості розвитку системо утворюючих елементів регіонального господарства.

Все вище сказане дозволяє стверджувати, що сучасне регіональне управління не може бути зведене лише до вирішення завдань економічної політики розвитку території, а має бути спрямоване на формування регіональних координаційних механізмів та сприятливого інституційного середовища з метою забезпечення сталої та позитивної динаміки розвитку регіону як неоднорідної соціально-економічної. системи.

Регіональна соціально-економічна система включає такі обов'язкові елементи такі як: населення (як у особі окремого індивідуума, і у формі об'єднань індивідуумів); приватні підприємства як форми об'єднання фізичних осіб; державні підприємства та організації; муніципальні підприємства та організації; процеси соціального забезпечення; інфраструктурні процеси.[1]

Вирізняють окремо властивість системи, що веде до суттєвих змін її функцій – неоднорідність системи.

До неоднорідних соціально-економічних систем віднесені системи, що включають неоднорідні елементи, неоднорідні функції, неоднорідні відносини, неоднорідні структури, неоднорідні процеси. Властивість неоднорідності призводить до неможливості використання єдиних прийомів і методів управління і веде спочатку до необхідності ієрархії та визнання однієї з груп методів первинної.

Слід оцінювати ситуації у регіонах та з позицій можливого виникнення загроз у соціально-економічній сфері. Враховуючи регіональні інтереси, необхідно розробити спільні випереджувальні заходи, які з одного боку покращують інституційне середовище для залучення іноземних інвесторів та впровадження інновацій, з іншого - забезпечують стійкий комплексний розвиток території та знімають соціальну напруженість.

У зв'язку з цим світова практика управління регіональними соціально-економічними процесами виробила два підходи до розробки концепцій та стратегій їх розвитку – централізований та децентралізований.

Підхід централізований, реалізується на основі спільної ролі регіональної влади при виробленні концепцій та стратегій, прийнятті рішень, фінансуванні підтримуваних територій та застосовуваних механізмів впровадження заходів.

Підхід децентралізований спирається на внутрішні джерела розвитку та вимагає для своєї реалізації великих зусиль щодо забезпечення скоординованого розвитку територіальної структури національної економіки.

При цьому підходи до розробки концепції регіонального розвитку спираються на основні теорії економічного зростання. У процесі суспільно-історичного розвитку відбуваються зміни не тільки в самій економічній системі, а й у уявленнях про змістовну сторону розвитку.[2]

В силу цього, поняття "економічне зростання" і "економічний розвиток" не ототожнюються, і в даний час економічний розвиток все більш пов'язується з поліпшенням, що забезпечують отримання соціального результату - поліпшення якості життя членів суспільства. Економічний розвиток, на відміну від економічного зростання, відбувається через зміни пріоритетів та інновацій у ключових галузях.

Це забезпечує поступову трансформаційну адаптацію внутрішньої структури соціально-економічної системи до змін довкілля, що дозволяє досягти у довгостроковому періоді певних темпів зростання, забезпечити життєздатність та стійкість системи, реалізацію цілей функціонування. Актуалізується орієнтація на принципи економічного розвитку, що ґрунтується на факторах структурних змін, соціально-політичної стабільності, науково-технічного прогресу та екологічної складової. Цим забезпечуються радикальні зміни у економічній сфері, а й у соціальних структурах, громадських інститутах і поведінці людей, середовищі проживання.[3]

Отже, розробка та реалізація стратегії, здатної забезпечити раціональне співвідношення природи та людини, потребує пошуку ключових факторів економічного розвитку, які визначаються станом продуктивних сил, відносинами власності, соціокультурними, правовими та державними інститутами. До найважливіших факторів економічного розвитку регіонів належать оптимальне поєднання спеціалізації та диверсифікації бізнесу; концентрація інновацій у пріоритетних напрямках; а також гнучка організаційна структура, що передбачає перехід від вертикальної інтеграції до мережевих форм управління, об'єднання компаній задля досягнення синергічного ефекту.[4]

У сучасних умовах збільшується значення організаційно-управлінських факторів, що впливають на посилення системи та максимізацію внутрішньої ефективності. На основі факторів економічного розвитку формуються пріоритети, пов'язані із забезпеченням сприятливого інвестиційного клімату та включенням до міжнародного та міжрегіонального поділу праці. Проводиться раціональна структурна політика. Здійснюється концентрація ресурсів у стимулюванні розвитку нових кластерів економіки. Акцентується увага на соціальному та екологічному блоках як стрижневих об'єктах інвестиційної діяльності.

Теорія менеджменту дозволяє розглядати регіон як складну, відкриту, ієрархічно побудовану і цілеспрямовано розвивається.

Її складність обумовлена тим, що вона містить різноманітні елементи умов життя з безліччю причинно-наслідкових взаємозв'язків між собою та природою. Система будь-якого рівня може мати безліч станів, що визначаються, перш за все, рівнем організованості, що залежить у свою чергу від кількості та якості її елементів і взаємозв'язків між ними. Швидкість розвитку окремих елементів системи, придбання ними нових якостей можуть суттєво відрізнятися.

Це може спричинити порушення пропорцій і відповідностей між окремими сторонами життєдіяльності системи, появі у ній внутрішніх протиріч. Розгляд регіону як економічного суб'єкта вимагає застосування системного підходу, що враховує цілісність систем, що вивчаються, їх цілеспрямованість, наявність зовнішньої по відношенню до системи середовища, що вивчається, і можливість структурування. Регіональні соціально-економічні системи, будучи структурними елементами економіки держави, тим менш володіють особливостями, які і формують їх істотний внесок в економічні результати всієї країни.

Відповідно зазначеного у світовій практиці управління регіональними соціально економічними процесами розвитку.

Світова практика управління регіональними соціально-економічними процесами виробила два підходи до розробки концепцій та стратегій їх розвитку – централізований та децентралізований, складові яких треба узгоджувати з фактичним станом об'єктів на виробничій, обслуговуючих та інший соцільній інвраструтурі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тимошенко Л., Сімахова А. Соціально-економічний розвиток і його кероване забезпечення в умовах інноваційної моделі суспільної динаміки. *Механізм регулювання економіки.* 2015. № 1. С. 68–78.

2. Усата Н. В. Управління розвитком сільських територій з використанням механізму державно-приватного партнерства. *Глобальні та національні тенденції у галузі наук про життя* : збірник наукових праць. Ніжин, 2022. С. 153–155.

3. Бакун Ю. О., Ксенофонтов М. М., Байдала В. В. Сільські території як об'єкт управління у контексті їхньої нормативно-правової інтерпретації. *Економіка АПК 8*. К., 2019. С. 79–89.

4. Коломійчук В., Шевчук Л., Шульц С. Стратегічні засади соціально-економічного розвитку регіону. Тернопіль, 2002. 277 с.

Патика Наталія,
д-р екон. наук, професор,
Національний науковий центр
«Інститут аграрної економіки»

ШЛЯХИ НАРОЩУВАННЯ ІНСТИТУЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ ТА РЕСУРСНОЇ ДОСТАТНОСТІ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЩОДО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Реформа місцевого самоврядування і територіальної організації влади в Україні на засадах децентралізації, яка реалізується з 2015 р., створила нові можливості для соціально-економічного розвитку територіальних громад і органів місцевого самоврядування. Завдяки бюджетній децентралізації відбувся перерозподіл бюджетних ресурсів на користь місцевих громад тощо.

При завершенні адміністративно-територіальної реформи було створено 1439 ОТГ, до складу яких увійшло 26705 сіл, із них 8870 сіл (33,2 %) до міських ОТГ, 9397 (35,2 %) – до селищних, 8438 (31,6 %) – до сільських ОТГ (дані на 1 січня 2023 р.) [1]. Станом на кінець 2022 р. 331 (22,2 %) територіальних громад з дев'яти областей були розташовані в районах проведення воєнних (бойових) дій, або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні). З них 105 – сільські територіальні громади. У переважній частині сіл зруйновані частково, а подекуди й повністю виробнича інфраструктура, житловий фонд, не діють житлово-комунальні підприємства, інженерне забезпечення в незадовільному стані. Як наслідок, практично повністю втрачена привабливість проживання сільського населення та можливість реалізації прав на зайнятість.

За результатами анкетного опитування представників органів місцевого самоврядування щодо впливу на діяльність ОТГ російсько-української війни, а перед цим поширення пандемії Covid-19 та запроваджених карантинних обмежувальних заходів, з'ясовано, що майже у всіх громадах зменшилася дохідна частина бюджетів, суттєво скоротилися зайнятість і доходи населення. При цьому підвищилися ціни на базові харчові продукти, а в окремих селах є проблеми з їх постачання тощо.

У контексті цього дослідження важливою є Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки [2]. За задумом урядовців цей документ має відповісти на нові виклики, які постали перед Україною протягом останніх років і суттєво впливають на ситуацію в регіонах, особливо на рівень та якість життя жителів сіл. Серед оперативних цілей під назвою: «Збереження навколишнього природного середовища та стале використання природних ресурсів, посилення можливостей розвитку територій, які потребують державної підтримки (макро- та мікрорівень)», визначені 17 завдань за напрямом «Розвиток сільських територій», передбачено розвиток на інтегральних засадах (поєднання галузевого й територіального підходу) з раціональним використанням місцевого людського, економічного та природного потенціалу; створено умови для набуття інституційної спроможності територіальних громад стратегічно планувати розвиток та ефективно управляти ресурсами для свого розвитку; виділено функціональний тип «сільські території у несприятливих умовах», що потребують особливої уваги від держави, застосування спеціальних механізмів та інструментів стимулювання їх розвитку; розроблено механізм реалізації цієї Стратегії тощо.

З метою реалізації першого етапу зазначеної Стратегії розпорядженням Уряду від 12.05.2021 № 497 затверджено відповідний план заходів на 2021–2023 рр. [3]. Ним визначено відповідальних із числа керівників центральних органів виконавчої влади, представників органів місцевого самоврядування (за згодою), строки та індикатори виконання.

Забезпечення належного рівня координації виконання заходів Стратегії покладено на Кабінет Міністрів України через Міжвідомчу координаційну комісію з питань регіонального розвитку, склад якої затверджено постановою від 02.09.2020 № 787 [4]. Це тимчасовий консультативно-дорадчий орган, очолюваний Прем’єр-міністром України. Організаційне, інформаційне, матеріально-технічне забезпечення її діяльності здійснює Секретаріат Кабінету Міністрів України. Згодом Указом Президента України від 04.03.2021 № 89 [5] затверджено Положення про Конгрес місцевих та регіональних влад при Президентові України з функціями консультативно-дорадчого органу. Організаційне, консультативне, інформаційне та експертно-аналітичне забезпечення діяльності Конгресу, його допоміжних робочих груп та інших формувань покладено на Офіс Президента України та Національний інститут стратегічних досліджень.

Однак дослідження цих та інших нормативних документів, що регулюють розвиток сільських територій, засвідчило, що вони мають загальний характер, в наявності недосконаліть положень, неузгодженості, дублювання функцій, відсутність конкретних механізмів, за допомогою яких держава чітко впливала б на ефективний розвиток сільських територій тощо.

Основною проблемою було і залишається неналежне фінансування програм збалансованого розвитку сільських територій. Прикінцевими положеннями Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» від 31.03.2020 № 552 передбачено розробити та подати на розгляд Верховної Ради України законопроект про внесення змін до Бюджетного кодексу з питання створення у складі спеціальних фондів державного та місцевих бюджетів Фонду розвитку сільських територій. Кошти мають спрямовуватися на видатки розвитку інфраструктури, енергозбереження, освіти і медицини та реалізацію державних програм розвитку малих і середніх аграрних товаровиробників. Проте численними змінами до Бюджетного кодексу у 2022–2024 рр. створення цього фонду поки що не передбачено.

Виходячи з вищевикладеного заходи щодо посилення інституційної спроможності та ресурсної достатності сільських ОТГ в повоєнний період мають включати:

– удосконалення законодавства з питань відкриття можливостей ОТГ реагувати на упередження негативного сценарію у форс-мажорних обставинах;

– урахування в стратегіях розвитку «полюси зростання» за участі мікро- і малих підприємств, шляхом кластерних форм організаційно-управлінської взаємодії, кооперування та інтеграції;

– розвиток людського й соціального капіталу та малих форм підприємництва, як основи середнього класу на селі, запровадження гнучких форм зайнятості та трудової мобільності;

– запобігання появі нових проявів нерівності доступу населення до освіти, медицини, інформаційних технологій, дозвілля, адмінпослуг тощо;

– запровадження процесу діджиталізації адміністративного менеджменту, налагодження безперервної системи цифрової освіти населення;

– розробка мотиваційних заходів щодо заохочення молодих спеціалістів затребуваних професій до повернення (переїзду) в сільську місцевість для постійного проживання і праці;

– створення належних умов для активізації участі населення в прийнятті рішень органами місцевого самоврядування та сприяння створенню різноманітних самоврядних організацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про формування територіальних громад. Портал «Децентралізація». URL : https://decentralization.gov.ua/gromadas

2. Про затвердження державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки : постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text

3. Деякі питання реалізації у 2021–2023 роках Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України від 12.05.2021 № 497. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/497-2021-%D1%80#Text

4. Про внесення змін до Постанови Кабінету Міністрів України від 16 вересня 2015 р. № 714 : постанова Кабінету Міністрів України від 02.09.2020 № 787. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/714-2015-%D0%BF

5. Положення про Конгрес місцевих та регіональних влад при Президентові України : Указ Президента України від 04.03.2021 № 89. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/89/2021#Text

Піддубний Андрій,
аспірант за спеціальністю 051 «Економіка»;
Тихончук Леся,
д-р наук з держ. упр., доцент,
Національний університет водного господарства та природокористування

ТЕНДЕНЦІЇ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ЧЕРЕЗ МЕХАНІЗМ ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПАРКІВ

Місцевий економічний розвиток на сучасному етапі має бути інноваційно орієнтованим з урахуванням попереднього впливу кризових явищ та режиму воєнного стану, що значно уповільнили темпи економічних процесів у регіонах країни. Перспективними напрямами відновлення та розвитку громад є створення індустріальних парків, державних і приватних логістичних центрів, налагодження державно-приватного партнерства з метою реалізації великих інфраструктурних проєктів, залучення нових або розвиток наявних великих підприємств, формування та використання конкурентних переваг громади. На прикладі формування індустріальних парків розглянемо реалізацію конкретних інвестиційно-інноваційних проєктів у територіальних громадах.

Законодавчо [2] визначено термін «індустріальний парк» як «облаштована відповідною інфраструктурою територія, у межах якої учасники індустріального парку можуть здійснювати господарську діяльність у сфері переробної промисловості, переробки промислових та/або побутових відходів, а також науково-технічну діяльність, діяльність у сфері інформації і електронних комунікацій» [2].

Основне призначення цих територій – залучення інвестицій, сприяння регіональному економічному розвитку та покращенню якості життя громадян України, впровадження інноваційних та енергозберігаючих технологій, розширення робочих місць, сталий розвиток і захист довкілля [2].

У 2023 році Реєстр індустріальних парків налічує 60 інфраструктурних об'єктів [1], натомість їх активність залишається недостатньою [3]. 23 % із загальної кількості було створено та облаштовано впродовж 2022 року в територіальних громадах Вінницької, Закарпатської (2), Івано-Франківської, Київської (3), Львівської (3), Тернопільської та Чернівецької областей [1]. В індустріальних парках будуть розміщені підприємства таких напрямів: високотехнологічне машинобудування, переробка промислових та/або побутових відходів, агропромисловість, складське господарство, деревообробне та текстильне виробництво, транспорт і логістика, електроніка та приладобудування, сучасні інформаційні та smart технології.

Серед проблем забезпечення функціонування індустріальних парків є пошук фінансових ресурсів для будівництва інженерно-транспортної інфраструктури та підключення до зовнішніх мереж, насамперед на землях, що є комунальною власністю [3]. У зв'язку з цим, індустріальні парки в Україні, перебувають переважно на початкових етапах роботи. Так, лише 13 % мають високий рівень інженерно-транспортного забезпечення, з них господарська діяльність здійснюється лише в індустріальному парку «Вінницький кластер холодильного машинобудування» [1]. Натомість до початку бойових дій промислові майданчики повноцінно функціонували в Київській, Полтавській та Сумській областях, а завершували підготовку до провадження господарської діяльності на Житомирщині й Київщині [1].

В умовах війни індустріальні парки можуть стати дієвим інструментом стимулювання релокації підприємств [4, с. 17] та економічного відновлення територіальних громад. Зауважимо, що більш перспективними є так звані «регіональні полюси зростання» – територіальні громади, що характеризуються кращими географічними, демографічними та соціально-економічними показниками розвитку [3].

Стимулами для інвесторів та українських підприємців, які розташовують своє виробництво в індустріальних парках є: державна інституційна підтримка, компенсації за створення робочих місць, фінансова допомога, податкові та митні пільги. Зокрема, для залучення підприємств до участі в індустріальному парку органи місцевого самоврядування можуть встановлювати пільги з податку на нерухомість, знижені ставки земельного податку та орендної плати за землю, або навіть звільнити учасників промислових майданчиків від сплати земельного податку [4, с. 17–18].

Фінансування на забезпечення функціонування індустріальних парків в Україні становить 1 644,41 млн грн, з яких 87 % кошти ініціаторів створення та управителів, 13 % – кошти місцевих та державного бюджетів [1]. У 2022 році, відповідно до звітної інформації, на облаштування промислових майданчиків було залучено 262,8 млн гривень, з яких 9 млн грн складають кошти місцевих бюджетів, решта – інші джерела. Зауважимо, що впродовж минулого року субвенції на стимулювання розвитку індустріальних парків не виплачено, у зв'язку зі скороченням та їх спрямуванням до резервного фонду державного бюджету. Натомість суб'єктами господарювання було залучено інвестицій на суму понад 460,5 млн грн, з яких – майже 7,5 млн грн у 2022 році [1].

В індустріальних парках робочими місцями забезпечено 935 осіб, з яких 116 – упродовж 2022 р. [1]. Обсяг випущеної продукції минулого року складає 271,169 млн грн, а експортованої – 234,367 млн грн, за умови, що повноцінно функціонує лише один учасник індустріальних парків [1].

Механізм індустріальних парків має вплив на місцевий економічний розвиток через збільшення продуктивності праці, зниження рівня безробіття, зростання виробничих потужностей та розвитку малого та середнього підприємництва. Серед соціальних ефектів зазначимо скорочення трудової міграції, перспектива повернення кваліфікованої робочої сили з трудової міграції та працевлаштування випускників місцевих навчальних закладів.

Стратегією розвитку індустріальних парків на 2023-2030 роки [3] передбачено створення 30 промислових майданчиків, реалізація проєктів наукових парків, трансформація індустріальних парків на основі моделі еко-індустріального парку [3]. Обсяг фінансування на забезпечення інфраструктури складає 12 млрд грн за кошти державного та місцевого бюджетів та 8 млрд дол. США - залучення інвестицій [3].

Варто вказати, що у 2023 р. низка регіонів засвідчили намір створення індустріальних парків. Так, у територіальних громадах Вінницької, Закарпатської, Івано-Франківської, Львівської, Рівненської, Чернівецької, Чернігівської та інших областей будуть реалізовані інвестиційно-інноваційні проєкти.

Отже, упродовж останніх років спостерігається тенденція збільшення кількості індустріальних парків в Україні, проте, їх концентрація переважно в західних регіонах. Реалізація інвестиційно-інноваційних проєктів гальмується низкою системних недоліків фінансового, організаційного, законодавчого забезпечення. Перевагами застосування механізму індустріальних парків для місцевого економічного розвитку є підвищення конкурентоспроможності та ринкової привабливості територіальних громад; налагодження ефективної взаємодії між бізнесом та органами місцевої влади; розвиток підприємництва; розбудова спеціальної інфраструктури та інженерних комунікацій у регіоні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Індустріальні парки в Україні – 2022 рік / Міністерство економіки України : вебсайт. URL : http://surl.li/fvhul (дата звернення: 03.04.2023).

2. Про індустріальні парки : Закон України від 21.06.2012 № 5018-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL : http://surl.li/geokj (дата звернення: 02.04.2023).

3. Про схвалення Стратегії розвитку індустріальних парків на 2023–2030 роки : розпорядження Кабінету Міністрів України; Стратегія, План від 24.02.2023 № 176-р // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL : http://surl.li/geokw (дата звернення: 06.04.2023).

5. Сторонянська І., Патицька Х., Дуб А. Місцевий економічний розвиток у територіальних громадах: антикризові інструменти у воєнний і післявоєнний період : посібник для органів місцевого самоврядування. Проєкт USAID «Підвищення ефективності роботи і підзвітності органів місцевого самоврядування» («ГОВЕРЛА»). Львів, 2022. 75 с. URL : http://surl.li/geoll (дата звернення: 02.04.2023).

Поляховський Денис,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Максименко І. А.,
канд. філос. наук, доцент,
Державний податковий університет
(м. Ірпінь)

ВІДНОВЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Необхідність відновлення інвестиційної діяльності в умовах війни та післявоєнний період спонукають територіальні громади до нових підходів стосовно власної інвестиційної діяльності, забезпечення сталого розвитку населених пунктів, задоволення соціальних, комунальних, адміністративних та інших потреб мешканців, реалізація яких покладається на органи управління територіальних громад. За умов, що склалися, особливої важливості набуває розроблення власної інвестиційної політики, яка має визначати як цілі та завдання, так і можливості їх реалізації.

«Інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) та/або досягається соціальний та екологічний ефект» [1]. У цьому визначенні закладена норма для інвестора, який вкладає кошти для отримання власної вигоди, як максимальний прибуток, ефективний термін окупності, що нерідко призводить до невиконання важливих екологічних заходів, порушення соціальних стандартів працівників та інших норма, які дають можливість економити на при будівництві та та експлуатації об'єктів.

Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» щодо державних інвестиційних проєктів визначається, що інвестиції, що спрямовуються на створення (придбання), реконструкцію, технічне переоснащення основних засобів, очікуваний строк корисної експлуатації яких перевищує один рік, здійснюється у формі капітальних вкладень [1].

Законодавство України щодо інвестиційної діяльності, внесення до нього змін забезпечує широкі можливості для територіальних громад у вирішенні питань локального характеру для великих інвестиційних проєктів в межах власних територій. Об'єднані територіальні громади можуть суттєво збільшити власні фінансові надходження та вирішити ряд інших соціально-економічних та та екологічних проблем, ефективно розпорядившись власними інвестиційними ресурсами у вигляді природно-ресурсного, інфраструктурного потенціалу, інших переваг, що мають території місцевого самоврядування.

Для органів місцевого самоврядування важливим є визначення інвестиційних потреб території, зокрема їх пріоритетних напрямків, оскільки на даний час, виходячи з економічних умов України, неможливо задовольнити усі потреби у короткотерміновому періоді.

Інвестиційні потреби місцевого самоврядування так чи інакше тісно пов'язані із регіональними та національними пріоритетами та мають різні можливості покриття. Стосовно рівня територіальних громад дослідники виділять кілька груп інвестиційних потреб [1], які пов'язані: 1) із забезпеченням економічного зростання; 2) із збереженням навколишнього природного середовища та сталим використанням природних ресурсів; 3) з розвитком інфраструктури та цифровою трансформацією; 4) з розвитком соціальної інфраструктури; 5) з використанням потенціалу історичної та культурної спадщини громад; 6) з розвитком освіти; 7) з розвитком закладів охорони здоров'я для надання якісних медичних послуг; 8) з розвитком фізкультури та спорту, молодіжні програми; 9) з розвитком підприємництва, промисловості, впровадженням інновацій та зростанням технологічного рівня територіальної економіки; 10) з підвищенням інвестиційної привабливості територій.

Фінансове забезпечення перелічених інвестиційних потреб територіальних громад здійснюється за рахунок коштів: 1) державного бюджету, у тому числі Державного фонду регіонального розвитку, який відповідно до державної стратегії повинен становити не менше 1 відсотка доходів загального фонду державного бюджету; 2) державного бюджету в межах окремих бюджетних програм у регіонах та об'єднаних територіальних громадах; 3) субвенції та трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам 4) місцевого бюджету; 5) технічної допомоги та секторальної підтримки ЄС, інших міжнародних донорів та фінансових організацій; 6) коштів інвесторів, власних

коштів підприємств, установ, організацій; 7) залучених позикових коштів; 8) ресурсів приватних інвесторів для реалізації інвестиційних проєктів на регіональному та місцевому рівні із застосуванням механізму державно-приватного партнерства; 9) внесків членів територіальної громади при реалізації проєктів громадських бюджетів.

Забезпечення позитивного результату збалансування інвестиційних можливостей місцевого самоврядування можливе за умови дотримання відповідних правил, вимог та порядку інвестування, зокрема:

- формування інвестиційних потреб здійснюється на основі обґрунтування необхідності надання мешканцям громади соціальних та інших послуг, гарантованих державою;

- відбір пріоритетних інвестиційних проєктів місцевого самоврядування здійснюється на основі Стратегічних планів розвитку громад, які передбачають реалізацію на більш тривалу перспективу та позитивний результат в майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про інвестиційну діяльність : Закон України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text/

Поснова Тетяна,
канд. екон. наук,
Державний податковий університет
(м. Ірпінь)

РЕГІОНАЛЬНА КЛАСТЕРИЗАЦІЯ КРЕАТИВНИХ ІНДУСТРІЙ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Децентралізація є важливим елементом реформування державного управління та покращення життя громадян в Україні. Завдяки передачі компетенцій та фінансових ресурсів на місцевий рівень, місцеві органи влади можуть більш ефективно планувати та забезпечувати розвиток своєї території, враховуючи місцеві потреби та особливості. Одним із результатів децентралізації в Україні стало створення регіональних кластерів, які є важливим інструментом підтримки розвитку місцевих економік та підприємництва. Кластери об'єднують підприємства та організації, які спільно працюють над розвитком конкретної галузі або регіону.

Створення регіонального кластеру може сприяти розвитку місцевої економіки, створенню нових робочих місць та підвищенню конкурентоспроможності малих та середніх підприємств. Такий кластер може також залучати нові інвестиції та покращувати якість життя місцевої спільноти. Однак, успішна реалізація проекту вимагає відповідального підходу до планування та ефективного управу ресурсами та процесами, а також вміння працювати в команді та розв’язувати проблеми.

Креативні кластери є одним з видів регіональних кластерів, які об'єднують підприємства, організації та індивідуальних творчих професіоналів у сфері культури, мистецтва, дизайну, інноваційних технологій та інших креативних галузей. Креативні кластери створюються з метою сприяння розвитку креативної економіки та підвищення конкурентоспроможності регіонів. Основна мета креативних кластерів полягає в тому, щоб об'єднати креативних фахівців та підприємства з різних галузей та створити благоприятне середовище для співпраці, спільної роботи та обміну ідеями. Креативні кластери сприяють створенню нових ринків збуту, підвищенню якості продукції та послуг, розширенню асортименту продукції та підвищенню рівня інноваційності.

До складу креативних кластерів можуть входити підприємства та організації, які займаються розробкою та виробництвом креативних продуктів та послуг, а також індивідуальні творчі професіонали, такі як художники, дизайнери, режисери, музиканти та інші.

Креативні кластери мають деякі особливості порівняно з іншими видами регіональних кластерів. Наприклад, креативні кластери частіше формуються на основі географічної близькості творчих професіоналів та підприємств, а також зазвичай мають меншу кількість підприємств у складі. Крім того, важливим елементом креативних кластерів є наявність інфраструктури та ресурсів для спільної роботи та обміну ідеями, таких як спеціальні простори для творчої діяльності, коворкінги, студії та лабораторії.

Креативні кластери є популярним феноменом в розвинених країнах світу, таких як Великобританія, Німеччина, США та Японія. Наприклад, Лондонський кластер креативної індустрії (London Creative Industries Cluster) є одним з найбільших в Європі, який зосереджує більше 50 тисяч підприємств та 500 тисяч робочих місць у секторі креативності та культури. У Німеччині регіон Баден-Вюртемберг є одним з найбільших кластерів в галузі автомобілебудування та машинобудування, де працює більше 300 тисяч людей. У США, Силіконова долина є кластером в галузі інформаційних технологій, де об’єднані компанії, такі як Google, Apple, Facebook та інші [3].

Креативні кластери зазвичай мають більш відкрите та гнучке управління, що дозволяє пристосовуватися до змінних потреб ринку та розвитку нових технологій. Управління креативним кластером зазвичай здійснюється за допомогою партнерських відносин та діалогу між учасниками кластеру, а також за допомогою спільної стратегії розвитку. У країнах, де кластери креативних індустрій досить розвинені, держава часто надає підтримку та фінансування для їх створення та розвитку. Так, наприклад, у Великобританії діє програма Creative Industries Clusters Programme, яка фінансує створення кластерів та надає їм підтримку для розвитку бізнесу та взаємодії між підприємствами.

На сьогодні за регіонами України вже спостерігаються успішні спроби створити кластери креативних індустрій. Львівський IT Кластер - це спільнота провідних компаній у галузі інформаційних технологій (IT), які спільно із університетами та міською владою покращують та розвивають IT у місті [2]. В Івано-Франківську розроблена

концепція ревіталізації заводу «Промприлад» із перетворенням його на хаб творчості та пізнання. В Києві функціонує IT-кластер, метою є всебічний розвиток IT сфери у Київському регіоні. Крім того у столиці створили мережу багатофункціональ- них центрів "Київський культурний кластер", які зможуть генерувати новий культурний продукт для жителів міста. В Одесі функціонує кластер "Імперія", який об'єднав різні творчі ініціативи та молодіжні організації. В також Україні розвивається мережа IT-коворкінгів під брендом iHUB (бізнес-інкубатор). iHUB — мережа центрів інновацій та підприємництва, надає доступ до освіти, спільноти, інвесторів та простору для роботи для технологічних компаній в Східній Європі. Наразі такі заклади є в Києві, Львові, Вінниці, Чернігові та Івано-Франківську. Школа Українського Підприємництва - SELab — це інтенсивний модульний курс із основ соціального підприємництва для тих, хто починає власну справу або розвиває та вдосконалює своє соціальне підприємство [1].

Українські креативні кластери є важливим чинником розвитку економіки та культурного життя країни, тому для їх подальшого розвитку важливо створювати сприятливі умови для роботи та співпраці між підприємствами та творцями. Наприклад, можна забезпечити підтримку для стартапів та маленьких підприємств, забезпечити доступ до сучасних технологій та інфраструктури, а також організовувати заходи та програми для збільшення взаємодії між членами кластеру.

Також важливо забезпечити підтримку від держави та місцевих органів влади для розвитку кластерів. Наприклад, це може бути у вигляді фінансової підтримки, податкових пільг, створення спеціальних законів для розвитку креативної економіки та інше.

Щоб зміцнити креативні кластери в Україні, необхідно вжити ряду заходів. В першу чергу, держава повинна забезпечити достатній рівень фінансування та підтримки для розвитку кластерів. Для цього можна створити спеціальні державні програми, які будуть спрямовані на розвиток кластерів та підтримку інноваційних проектів.

Фінансування креативних кластерів може забезпечити ресурси для розвитку кластеру та підтримки його членів, а також підвищити конкурентоспроможність та стійкість кластеру на ринку. Загалом, розвиток креативних кластерів є важливим кроком для створення інноваційної та конкурентоспроможної економіки України, забезпечення розвитку культури та зміцнення соціальної взаємодії в місцевих спільнотах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуменна О. Розвиток кластеру креативних індустрій в Україні. URL : http://ukraine2030.org/uk/blog/view/104-Rozvitok-klasterukreativnih-industrij-v-Ukrayini

2. Кластерні ініціативи. URL : https://business-support.lviv.ua/clusters/

3. Мединська Н., Вербицька Н. Креативні кластери як інструмент підтримки розвитку творчої економіки. URL : https://www.researchgate.net/publication/338667042_Relative_abundance_of_interferonstimulated_genes_STAT1_OAS1_CXCL10_and_MX1_in_ovine_lymph_nodes_during_early_pregnancy

Прощук Павло,
здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти
Науковий керівник:
Максименко І. А.,
канд. філос. наук, доцент,
Державний податковий університет
(м. Ірпінь)

ВИДИ ТА МОЖЛИВОСТІ ЗАЛУЧЕННЯ ЗОВНІШНІХ ЗАПОЗИЧЕНЬ ДЛЯ ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПОТРЕБ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Залучення коштів органами місцевого самоврядування завжди було гострою проблемою. За умов розширення їх самостійності значно підвищується відповідальність за місцевий розвиток, що спонукає до пошуку додаткових джерел фінансування для забезпечення соціально-економічного та культурного розвитку територій. Серед них — місцеві запозичення та отримування позик місцевим бюджетам, право здійснення яких закріплено у статті 70 Закону України “Про місцеве самоврядування в Україні” [1]. органам місцеввого самоврядування надано право створювати комунальні банки та інші фінансово-кредитні установи, виступати гарантами для отримання кредитів підприємствами комунальної власності. Одним із напрямів фінансування співробітництва територіальних громад також є використання коштів кредитних ресурсів. В якості інструменту фінансування суспільних потреб територіальних громад вони спрямовуються на розвиток інфраструктури: систем водовідведення, електропостачання, розвиток транспортної мережі та інфраструктурних об’єктів, будівництво соціальних об’єктів, шкіл, закладів охорони здоров’я, в конкретні інвестиційні проєкти.

Зовнішні місцеві запозичення в основному здійснюються для фінансування проєктів щодо створення, приросту чи оновлення стратегічних об’єктів довготривалого користування, спрямованих на задоволення інтересів населення територіальних громад.

Формою зовнішніх запозичень територіальних громад є також муніципальні облігаційні позики. Державною програмою регіонального розвитку України передбачено сприяння випуску муніципальних облігацій для забезпечення реалізації проєктів, спрямованих на посилення економічної спроможності регіонів, територіальних громад [2].

Основними цілями випуску муніципальних облігацій є:

- фінансування поточного дефіциту місцевого бюджету, у тому числі масштабні витрати місцевої влади для одноразової мобілізації великий фінансових ресурсів для будівництва, покриття сезонності витрат тощо;

- рефінансування заборгованості - погашення раніше розміщених боргових зобов'язань;

- згладжування коливань при надходженні платежів до місцевого бюджету, особливо в громадах, де формування податкової бази залежить від сезонного виробничого циклу;

- фінансування власних місцевих програм і капіталомістких проєктів місцевого розвитку;

- розмір трансфертів з Державного бюджету не відповідає реальній потребі фінансування проєктів з місцевого бюджету території;

- несприятливий фінансовий стан підприємств, слабка розвинутість підприємництва на території громади, а відтак їх низька податкоспроможність і відсутність джерел наповнення місцевого бюджету.

Муніципальні позики сприяють створенню ефективної структури регіональних фондових ринків, трансформації заощаджень населення в інвестиційні ресурси. В той же час емісія облігацій місцевої позики органами місцевого самоврядування та їх подальше обслуговування вимагають здійснення наступних заходів: 1) визначення реальної потреби громади в додаткових коштах, уникнення прийняття рішень про емісію цінних паперів для покриття проявів безгосподарності, вирішення окремих політичних рішень на місцевому рівні; 2) вивчення потреб та переваг потенційних інвесторів; 3) формування умов випуску облігацій муніципальної позики, пошуку найбільш ефективних шляхів виходу на міжнародні фінансові ринки, а також форм і методів взаємодії з вітчизняними та зарубіжними інвесторами і міжнародними фінансовими організаціями; 4) управління запозиченнями: продовження строків запозичень, зниження вартості, ефективність

та результативність інвестиційних вкладень для розвитку території місцевого самоврядування, покращення якості послуг та забезпечення сталого розвитку населених пунктів в майбутньому.

Враховуючи бюджетну обмеженість органів місцевого самоврядування, необхідність додаткових бюджетних витрат на виконання зобов'язань на обслуговування місцевих запозичень (проценти за користування позикою, відсоткові доходи при емісії облігацій місцевої позики), важливим напрямком роботи органів місцевого самоврядування повинна стати робота з пошуку позабюджетних джерел фінансування з міжнародних фондів, програм та грантів.

Використання грантових донорських ресурсів у місцевому розвитку громад є необхідним та важливим, широко практикується у світі, набирає актуальності та успішного втілення в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України. URL : https://www.google.com/search?client=firefox-b-d&q=

2. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки та план заходів з її реалізації. URL : https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/regionalna-politika/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/derzhavna-strategiya-regionalnogo-rozvitku-na-2021-2027

Сидоренко Євген,
науковий співробітник,
ННЦ «Інститут аграрної економіки»

ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОНОМІЧНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Цифрова трансформація – це один з пріоритетів українського уряду. Перенесення державних послуг в онлайн та диджиталізація процесів передбачено в Угоді про Асоціацію між Україною та ЄС [1, с. 108], Державною стратегією регіонального розвитку[2, с. 36], Економічною стратегією та планами міністерств. Усі системні зусилля обіцяють значно полегшити комунікацію між громадянами, державою та бізнесом.

Провідна роль у цифровізації регіонів належить Міністерству цифрової трансформації України. Воно запроваджує нову для України посаду — CDTO (Chief Digital Transformation Officer), тобто заступника з питань цифрової трансформації. Ще у 2020 році такі посади з'явилися у всіх міністерствах, а наприкінці того ж року почали з'являтися заступники голів обласних державних адміністрацій із питань цифрової трансформації. Мета міністерства — досягнення концепції «25-38-1400»: 25 заступників голів ОДА (на сьогоднішній день їх призначено 14, 4 у процесі призначення), 38 CDTO у великих містах та 1400 цифрових лідерів у громадах. Головне завдання людини на цій посаді — розвиток базової цифрової інфраструктури: інтернет, центри надання адміністративних послуг, paperless (підписання та зберігання електронних документів), цифрові послуги, впровадження галузевих цифрових проектів у медичній сфері, освіті, інфраструктурі, економіці. Громадам зараз важливо навчитися збирати про себе достовірні дані, адже без цього неможливо набути впевненості у правильності прийнятих рішень.

В Міністерстві розвитку громад та територій України у затвердженій на сім років Стратегії регіонального розвитку значну увагу приділено саме питанням цифрової трансформації. Нині створюються регіональні стратегії, приймаються регіональні програми цифровізації. Зараз у співпраці з Програмою «U-LEAD з Європою» опрацьовується інструмент, який дозволить усі ці стратегії зробити інтерактивними та

викласти їх на одному ресурсі. Передбачається, що такий інструмент дозволить орієнтуватися на метрики, які будуть закладені в усі стратегії, програми до проектів, щоб розуміти, як саме певний проект вплинув на досягнення тих чи інших цілей, зафіксованих у стратегіях. Усі ці процеси посилює Офіс регіонального розвитку. Основне завдання офісу – створення та розповсюдження бази успішних практик цифрового розвитку регіонів. Потрібно вивчити, яким саме чином певна громада прийшла до змін, зрозуміти всю екосистему цих змін, починаючи від того, якою була сформульована проблема, який був застосований організаційний підхід, процеси, нормативно-правові акти, рішення місцевих рад та, звичайно, IT -інструменти. Рішення, яке вибудовується у громаді, має чітко відповідати можливостям цієї громади. Наступний важливий момент це інтеграція рішень: чим більш однотипні рішення використовують громади, тим легше потім добудовувати суміжні рішення, що забезпечує якісніший процес прийняття рішень на основі даних. Запорукою ефективної цифровізації є синхронізація зусиль на усіх рівнях: на рівні громад, місцевої та центральної влади. Важливо, щоб CDTO у регіонах та містах вивчали, що саме роблять центральні органи виконавчої влади для того, щоб не дублювати ці процеси та бути готовими до того, що цей функціонал буде незабаром доступний для них.

Дослідження, яке було проведене Міністерством цифрової трансформації за підтримки Інституту Маліка (Швейцарія) показало три проблеми, які стоять на шляху цифровізації в Україні. Перша це відсутність фахівців на місцях, які можуть і хочуть працювати у цифровій трансформації. Уряд взявся вирішувати проблему шляхом навчання спеціалістів. Для пошуку цифрових лідерів у громадах Міністерство співпрацює з громадською організацією Lift: Digital, яка повністю сфокусувалася на пошуку цифрових трансформаторів у регіонах. «Lift: Digital» відкриває можливості для проектних менеджерів, менеджерів з комунікацій, менеджерів розвитку, аналітиків, графічних дизайнерів, мережевих адміністраторів та інших фахівців. Проект допомагатиме людям, які хочуть знайти роботу у сфері цифрових трансформацій, пропонуючи їм посади.

Друга проблема це забюрократизована комунікація між центральними органами влади та органами місцевого самоврядування. Відповідно, її рішення полягає у спрощенні процесів або взагалі у відмові від тих із них, які виявляться необов'язковими. За підтримки Програми

U-LEAD з Європою зараз Міністерство цифрової трансформації досліджує потреби в цифровізації в 125 громадах. Це допоможе краще зрозуміти стан справ на місцях.

Наступна проблема — це комунікація успішних кейсів. Історій успіху багато, але про них недостатньо говорять, щоб громади брали приклад та рухалися вперед. Один із позитивних прикладів — досвід проекту Digital Cherkasy. Цей проектний офіс зараз фактично об'єднує зусилля донорів та бізнесу, а також об'єднує область та місто у темі цифрової трансформації. За невеликий проміжок часу діяльності проектний офіс «Digital Cherkasy» був залучений до розробок стратегії цифрової трансформації області, концепції цифрової грамотності області та міста, а також до низки пілотних проектів, таких як підключення безкоштовного швидкісного Wi-Fi у лікарнях, впровадження телемедицини, віртуальні тури найпопулярнішим туристичним місцям спільно з Google. На фінальному етапі знаходиться узгодження концепту проекту Smart вулиці [3, с. 12].

Для успішної цифрової трансформації на місцях необхідно дотримуватися наступних позицій:

- Наявність цифрової стратегії. Важливо розуміти потреби користувачів та орієнтуватися на попит. Визначивши рівень готовності, громада отримує рекомендації про те, як діяти, яке навчання пройти та якими можливими способами підтримки скористатися. Треба визначити дорожню карту цифровізації від початкового рівня до рівня цифрової зрілості. Необхідно сприяти доступу до якісного навчання та консультаційних послуг, а також шукати ресурси та фінансову підтримку.

- Забезпечення доступу до технологічної інфраструктури. Громада повинна використовувати цифрові технології, які стосуються стандартів, безпеки, технічних та технологічних можливостей. Іноді прості рішення дають найкращий результат.

- Забезпечення розвитку цифрової культури, навичок та потенціалу.

Громадам потрібно формувати цифрові навички у своїх працівників та громадян. Це дозволить використовувати цифрові платформи та розвивати інноваційну культуру в суспільстві. Безперервне навчання, організація цифрової освіти, об'єднання зацікавлених сторін у проектах та цифрових ініціативах – напрямки, які необхідно розробляти та підтримувати.

- Бути розумним оператором та менеджером даних. Збір, управління та використання даних громадою у різних процедурах – ключові моменти цифровізації. Один із варіантів управління даними — «кооперативи даних». Це нова форма співпраці, в якій учасники діляться своїми даними та інформаційними можливостями для створення колективного впливу.

- Співпраця та формування співтовариства. Планування та виконання планів у громаді може не обмежуватися лише адмініструванням, оскільки відкритий та загальний підхід формує фундамент для інновацій, процвітання та зростання. Цифрова трансформація відкриває нові шляхи співробітництва — планування бюджету за участю всіх зацікавлених сторін, електронну участь, електронне голосування та багато інших можливих форм співробітництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Угода про Асоціацію між Україною та ЄС. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text

2. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021–2027 роки. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text

3. Потенціал цифрової трансформації у громадах України. URL : https://voxukraine.org/potentsyal-tsyfrovoj-transformatsyy-v-obshhynah-ukrayny

Скорик Віталій,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Науковий керівник:
Шульга Ольга Антонівна,
д-р екон. наук, доцент,
ПВНЗ «Європейський університет»

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДТРИМКИ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану, постійних ракетних атак та окупованих територій особливої ваги набуває забезпечення максимально комфортних умов для функціонування малого бізнесу в Україні. Ключову роль у підтримці розвитку малого бізнесу відіграє створення оптимального фінансового забезпечення, адже недофінансування, є одним з чинників, що не дає змоги побудувати стабільну та конкурентоздатну економіку в нашій державі.

Вітчизняні вчені приділяють багато уваги питанням розвитку малого бізнесу, в тому числі проблемам його фінансового забезпечення.

Становлення малого бізнесу відбувалося і до повномасштабного вторгнення нерівномірно, часто носило хаотичний характер, і, як наслідок, не забезпечувало виконання тих функцій, які на нього були покладені суспільством. За умов сприятливого розвитку малий бізнес здатен в значній мірі забезпечити зайнятість населення, забезпечувати гнучкість економіки, в цілому сприяти росту макроекономічних показників.

«Фінансове забезпечення – це формування цільових грошових фондів господарюючих суб'єктів у достатньому розмірі та їх ефективне використання» [1, с. 55]. Цікавими з наукової точки зору є погляди М.М. Забаштанського, який виділяє декілька підсистем фінансового забезпечення (фінансове забезпечення за рахунок власних фінансових ресурсів, позикових фінансових ресурсів, сукупності власних та позикових фінансових ресурсів), кожна з яких, маючи свою специфіку та інструментарій, поєднана з іншими взаємним впливом на кінцевий результат діяльності суб’єктів господарювання [2, с. 19]. Проте, на нашу думку, найбільш доцільно застосовувати наукові погляди

В.М. Опаріна, який зазначає, що фінансове забезпечення діяльності підприємств реалізується через самофінансування, кредитування та зовнішнє фінансування [3, с. 56].

В Україні діє програма релокації підприємств, тобто запропонована допомога з боку держави, щодо відновлення економіки держави за рахунок переміщення підприємств з територій, що наближені або знаходяться у зоні бойових дій, в безпечні регіони Західної України.

В цілому, можна з впевненістю сказати, що самофінансування переважає у фінансовому забезпеченні розвитку малого бізнесу. На сьогодні відсутня достовірна статистична інформація щодо обсягів самофінансування малого бізнесу на сучасному етапі, хоч можна зробити висновок, з врахуванням ситуації на фінансово-кредитному ринку, що дані тенденції лише посилилися. Особливістю малого бізнесу є орієнтація на поточний прибуток.

В умовах нестачі власних фінансових ресурсів найбільш ефективним способом фінансування є лізингова форма придбання майна. Лізингові послуги дозволяють відкрити або значно розширити бізнес, маючи досить обмежений стартовий капітал. Лізинг забезпечує отримання необхідного обладнання без одноразової повної оплати, дозволяє організувати нове виробництво, без залучення великих фінансових ресурсів.

Слід виділити вагому роль кредитування у діяльності суб'єктів малого бізнесу, адже їх функціонування неможливе лише за рахунок власних фінансових ресурсів. Кредитування малого підприємництва в Україні на сучасному етапі є недостатнім. Існує нагальна потреба в активізації фінансування малого бізнесу комерційними банками та розширенні переліку кредитних послуг. Комерційні банки практично не пропонують програми довгострокового кредитування (відсутність пропозиції або зависока відсоткова ставка, все це можна пояснити війною в країні) для підприємств малого бізнесу, що негативно впливає на планування фінансової діяльності суб'єктами малого бізнесу та в цілому на їх розвиток.

Не варто залишати осторонь і фінансування малого бізнесу з боку держави, так зване «бюджетне фінансування – це форма централізованого виділення з державного бюджету фінансових ресурсів у вигляді без - поворотного, безоплатного надання коштів, інвестицій на розвиток економіки, соціально-культурні заходи, оборону та інші громадські потреби» [4].

Цікавою і сучасною пропозицією для підприємців є гранти. Вже 1 липня 2022 року в Україні розпочали свою роботу Програми грантів з розвитку підприємництва та навчання в рамках ініціативи «єРобота».

Головною перевагою гранту є те, що його не потрібно повертати у разі виконання всіх вимог. Підприємець лише має традиційно сплачувати податки до бюджету, здійснювати діяльність не менше 3 років та забезпечити робочими місцями інших українців, тим самим запускаючи економічний механізм та підвищуючи економічну стійкість всіх стейкхолдерів

Підводячи підсумки можна сказати, що малий бізнес, навіть під час воєнного стану, має чимало джерел для залучення фінансових ресурсів. Уміння правильно ними користуватися – це основа успішного бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Стойко О. Я., Дема Д. І. Фінанси. Київ : Алерта, 2017. 406 с.

2. Забаштанський М. М. Фінансове забезпечення комунальної сфери : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 – «гроші, фінанси і кредит». Ірпінь, 2009. 23 с.

3. Опарін В. М. Фінанси (загальна теорія) : навчальний посібник. К. : КНЕУ, 2001. 240 с.

4. Солодовнік О. Фінансове забезпечення сталого розвитку підприємств. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-17

Скорик Марина,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет
(м. Ірпінь)

ДЕРЕГУЛЯЦІЯ ЯК СПОСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАД І РЕГІОНІВ

На початку цього року Уряд України створив Міжвідомчу робочу групу (далі – МРГ) з питань прискореного перегляду інструментів державного регулювання господарської діяльності. Створена робоча група у пришвидшеному порядку мала переглянути інструменти державного регулювання у сферах довкілля, економіки. Наразі робота триває за напрямками охорони здоров'я та інфраструктури. Головна ціль такої діяльності - провести ретельний аудит і запропонувати зміни, які спростять життя бізнесу.

Міжвідомча робоча група рекомендувала скасувати майже 45% інструментів держрегулювання у сферах компетенції Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів і підпорядкованих центральних органів виконавчої влади. Ще майже 45 % інструментів – ліцензій, дозволів, погоджень та ін. запропоновано осучаснити. Відповідні рішення ухвалено на засіданні МРГ з дерегуляції, яку очолюють Перший віцепрем'єр-міністр - Міністр економіки України Юлія Свириденко та Віцепрем'єр-міністр – Міністр цифрової трансформації Михайло Федоров.

В рамках створення вільного регуляторного середовища два беззаперечних пріоритети. Перший – максимально, наскільки можливо, зменшити кількість документів, що регулюють роботу бізнесу. Другий – спростити та осучаснити ті з них, що є необхідними для захисту суспільства.

«За результатами розгляду - зазначила Перший віцепрем'єр-міністр - Міністр економіки України Юлія Свириденко. МРГ рекомендувала скасувати чи змінити загалом близько 90 % інструментів регулювання в сферах компетенції Міндовкілля та органів центральної влади, підпорядкованих міністерству. Майже 45 % мають бути скасовані. Відтак ми залишаємо ті інструменти, що відзеркалюють

відповідні інструментам Європейського союзу, враховують сучасні світові тренди в сфері захисту довкілля та клімату, відповідають вимогам «зеленого переходу» чи потрібні для захисту суспільних інтересів» [1; 5].

Так, зокрема, рекомендовано скасувати погодження:

договору оренди землі в комплексі з розташованим на ній водним об'єктом;

технологічного проекту повернення супутньо-пластових вод нафтогазових родовищ до підземних горизонтів;

межі зон санітарної охорони водних об'єктів.

Також МРГ рекомендувала скасувати дозволи:

на здійснення у межах санітарно-захисних зон сільськогосподарської, лісогосподарської та іншої виробничої діяльності, спрямованої на одержання товарної продукції, а також будівництво об'єктів соціального та громадського призначення, проведення наукових досліджень у межах санітарно захисних зон;

- на проведення робіт на землях водного фонду (крім експлуатаційного днопоглиблення) у межах прибережних захисних смуг уздовж морів, морських заток і лиманів, у внутрішніх морських водах, лиманах і територіальному морі;

- процедуру внесення відомостей про суб'єктів господарювання до Державного реєстру суб'єктів господарювання, які здійснюють приймання та/або розбирання транспортних засобів, що утилізуються.

Чверть інструментів, які запропоновано скасувати, дублюють оцінку впливу на довкілля. Як, наприклад, погодження плану заходів щодо забезпечення охорони навколишнього природного середовища, захисту населення і територій від надзвичайних ситуацій, погодження проектів щодо розмірів смуг відведення та режимів користування ними, погодження місця будівництва підприємств, споруд та інших об'єктів, а також впровадження нової техніки, технології, матеріалів і речовин, що впливають або можуть вплинути на стан тваринного світу тощо.

Частина з інструментів, запропонованих до скасування, є застарілими. Деякі – просто втратили актуальність. На певні дозволи з моменту їх впровадження взагалі жодного разу не було запитів.

Скасування та оптимізація чинних регуляторних інструментів суттєво зменшить витрати бізнесу. Наприклад, ініційовані зміни ДБН та порядку затвердження проектів будівництва і проведення їх експертизи, згідно з якими вимоги щодо розробки оцінки впливів на

навколишнє середовище в рамках розробки проектної документації мають бути скасовані. У разі, якщо об'єкт чи діяльність підлягає оцінці впливу на довкілля, суб'єкти господарювання можуть використовувати Звіт з оцінки впливу на довкілля. Це рішення дозволить зекономити підприємству до 400 тис. грн – саме стільки коштує розробка розділу «Оцінка впливів на навколишнє середовище».

45 % інструментів мають бути осучаснені. Зокрема, майже 40 % – оцифровані.

Таким чином, буде мінімізовано вплив людського фактору на ухвалення рішень та, відповідно корупційні ризики, що теж є одним з ключових завдань роботи з дерегуляції.

Серед запропонованих до оцифрування документів, приміром, дозвіл на здійснення операцій з оброблення відходів, держреєстрацію (перереєстрацію) пестицидів і агрохімікатів, погодження нормативів водопостачання. Удосконалити дозвіл на спеціальне водокористування, зокрема, розробити сервіс онлайн розрахунку ГДС (граничнодопустимих скидів речовин), Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля, дані якого мають бути переведені у форми відкритих полів задля забезпечення можливості інтеграції з іншими інформаційно-комунікаційними системами та ін.

Зазначимо, що на першому засіданні МРГ рекомендувала Кабінету Міністрів скасувати та оцифрувати близько 70 % чинних інструментів державного регулювання (дозволів, ліцензій, декларацій погоджень тощо) у галузях, в яких формування політики здійснює Міністерство економіки. Таке безпрецедентне рішення має на меті суттєво розширити економічні свободи в Україні та стимулювати розвиток підприємництва. В подальшому МРГ розгляне та запропонує рішення щодо оптимізації інструментів, якими опікуються інші міністерства та відомства.

Центральним органом виконавчої влади в Україні, який реалізує державну регуляторну політику, є Державна регулятивна служба (ДРС). В Україні регуляторна політика як напрям державної політики існує з 1998 року.

Діяльність ДРС як уповноваженого органу з питань державної регуляторної політики базується на забезпеченні відповідності державної регуляторної політики принципам доцільності, адекватності, ефективності, збалансованості, передбачуваності, прозорості та врахування громадської думки.

У рамках напряму регуляторної політики та дерегуляції 2022 р. ДРС переглянуто більше 2,5 тис. регуляторних актів органів місцевого самоврядування, з яких 35 % скасовано або приведено у відповідність з вимогами законодавства. Виявлено 129 рішень органів місцевого самоврядування, прийнятих з порушенням вимог законодавства. З них 77 % - за відсутності відповідних регуляторних повноважень, тобто місцеві регулятори приймають рішення, які виходять за межі їх компетенцій. З урахуванням децентралізації місцевий регулятор іноді є ключовим у встановленні правил для місцевого бізнесу [2].

Особливу увагу служба в минулому році приділяла відстеженню результативності та ефективності дії регуляторних актів. Так, у 2022 р. опрацьовано 445 звітів, з яких 58 % актів центральних та місцевих органів виконавчої влади підготовлено з порушенням законодавства [3].

За наявності достатніх підстав ДРС має право відмовити у погодженні проєктів регуляторних актів, у зв'язку з чим надалі відповідний документ не може бути прийнято. Якщо є ініціативи щодо регулювання, які мають негативні наслідки для бізнесу, необхідно звертатися до ДРС, яка має можливість заблокувати акт і розібратися, чому саме це регулювання приймається.

Попередньо, у 2022 р., ДРС спільно з експертами Програми Агентства США з міжнародного розвитку (United States Agency for International Development - USAID) «Конкурентоспроможна економіка України» розпочала роботу з аналізу наявних інструментів державного регулювання у найважливіших сферах господарської діяльності для визначення тих напрямків, які потребують оптимізації або вдосконалення [4].

Держава повинна робити все можливе, щоб підтримати український бізнес. У країні - жахлива війна. Але саме зараз є слушна нагода для держави продемонструвати довіру до бізнесу, а не лише вимагати довіри навзаєм. Це філософія ДРС служби. Завдяки відповідним відмовам ДРС у погодженні проєктів у минулому році вдалося зекономити 3,3 млрд грн додаткових витрат бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дерегуляція сприятиме розвитку бізнесу та зменшить корупційні ризики. URL : https://www.me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=e5b1aaae-8b92-4ea1-8133-a2871b2c7388&title=Dereguliatsiia Spriiatime (дата звернення: 04.04.2023).

2. Державна регуляторна служба України. Річний звіт 2022 рік. URL : https://www.drs.gov.ua/wp-content/uploads/2023/02/ PUBLICHNYJ-ZVIT-2022_TEKST.pdf (дата звернення: 04.04.2023).

3. Регуляторна політика і бізнес в умовах війни. Підсумки 2022 р. URL : https://www.apteka.ua/article/659669 (дата звернення: 29.03.2023).

4. Чому необхідно законодавчо визначити термін «дерегуляція»? URL : https://www.drs.gov.ua/press-room/chomu-neobhidno-zakonodavcho-vyznachyty-termin-deregulyatsiya/ (дата звернення: 20.04.2023).

5. Відновлюємо в Україні Велику приватизацію. URL : https://censor.net/ua/news/3408090/vidnovlyuyemo_v_ukrayini_velyku_pryvatyzatsiyu_shmygal (дата звернення: 20.04.2023).

Сукрушева Ганна,
канд. екон. наук, доцент;
Реуцька Олександра,
здобувачка вищої освіти,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна (м. Харків)

ВИКОРИСТАННЯ HR-ТЕХНОЛОГІЙ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

В сучасних умовах функціонування органів публічної влади однією з ключових складових успіху є правильна організація та управління персоналом. Системою управління персоналом називають сукупність взаємопов'язаних елементів, використання яких забезпечує ефективність управління персоналом. Система управління персоналом має на меті покращити роботу зі створення, розвитку, залучення та утримання персоналу, забезпечуючи оптимальний рівень взаємодії між підприємством та його працівниками. Основне завдання системи управління персоналом полягає в забезпеченні якісного та ефективного управління людськими ресурсами та усуненні недоліків, виникаючих у процесі роботи.

При недостатньому виділенні ресурсів на покращення системи управління персоналом організація не працюватиме злагоджено, і, як наслідок, не досягне очікуваних результатів. Тож доречним є використання технологій HR-менеджменту для покращення загальної результативності публічної управлінської організації.

Дослідження теоретичних аспектів HR-технологій на сучасному етапі розвитку систем управління персоналом допоможе краще зрозуміти суть та можливості використання HR-технологій в управлінні персоналом та забезпечить успішну інтеграцію їх в практику управління персоналом на підприємстві. Окрім того, розгляд теоретичних аспектів HR-технологій на сучасному етапі дозволить визначити можливості використання цих технологій для вирішення конкретних завдань підприємства, таких як залучення та утримання перспективних працівників, збільшення продуктивності роботи команди, підвищення якості роботи працівників та забезпечення їх розвитку.

Задля забезпечення громадян високоякісними та орієнтованими послугами, органи публічного управління мають використовувати сучасні технології для управління людськими ресурсами, адже результативність роботи органів публічного управління знаходиться під впливом важливого фактору, а саме грамотному використанні людських ресурсів [1, с. 48].

В наші часи HR-технології є важливою складовою сучасного публічного управління. Їхнє використання зумовлене необхідністю покращення рівня управління персоналом, збільшення кількості кваліфікованих фахівців, розробки системи мотивації для працівників органів публічного управління а також підвищення престижу роботи у публічних організаціях.

У публічному управлінні дуже важливо розуміти, що HR-технології не є панацеєю для всіх проблем з управління кадрами. Вони мають виконуватися в контексті конкретної організації з урахуванням її особливостей, потреб та ресурсної складової. Тому перед впровадженням HR-технологій необхідно провести аналіз потреб та можливостей публічної організації, враховуючи бюджет, кадровий склад, особливості напрямів діяльності та інші фактори.

Однією з головних переваг використання HR-технологій в публічному управлінні є можливість покращити процеси набору та підбору кадрів. Процес рекрутингу в секторі публічного управління може бути важким та тривалим. Використання HR-технологій може спростити цей процес, зменшити час та ресурси, що витрачаються на рекрутинг, та забезпечити більш ефективний підбір кандидатів.

Також HR-технології можуть допомогти управляти та зберігати інформацію про персонал, включаючи дані про освіту, кваліфікацію, досвід роботи, зарплати та інші дані. Це дозволить ефективніше планувати кадрові ресурси та забезпечувати необхідну кваліфікацію працівників для виконання поставлених завдань.

Іншим важливим аспектом використання HR-технологій є можливість покращити процес навчання та розвитку персоналу, адже ця сфера потребує постійного підвищення кваліфікації працівників. HR-технології можуть допомогти у запровадженні більш ефективних методик навчання та оцінки знань, що, в свою чергу, дозволить підвищити кваліфікацію працівників органів публічного управління та забезпечити більш якісне надання послуг [3, с. 142].

Використання HR-технологій в публічному управлінні повинно бути націлене на забезпечення ефективного функціонування органів публічного управління. Для досягнення цих цілей, можуть використовуватися інструменти автоматизації та інформаційних технологій, які допомагають управляти кадрами, відслідковувати продуктивність та покращувати ефективність процесів управління.

Також варто зазначити, що HR-технології можуть бути використані не лише для управління кадрами, а й для покращення ефективності публічних органів в цілому. Наприклад, системи аналітики даних можуть допомогти публічним управлінцям приймати рішення на основі об'єктивних даних, а не інтуїції, що може привести до помилок. Автоматизація рутинних процесів може зменшити навантаження на працівників та забезпечити більш швидку та якісну надання державних послуг.

Крім того, HR-технології можуть допомогти в управлінні талантами. Це означає, що з їх допомогою можна виявити талановитих працівників, які можуть зробити значний внесок у розвиток публічного управлінського сектору. Застосування HR-технологій у цій сфері дозволить забезпечити ефективну систему виявлення та розвитку талановитих працівників.

HR-технології також можуть знадобитись у процесах управлінні ризиками, пов'язаними з роботою управлінців. Наприклад, вони можуть допомогти у попередженні втрати ключових працівників та забезпеченні підготовки наступників на випадок їх відходу. Крім того, вони можуть допомогти виявити проблеми з працівниками та вжити необхідних заходів для їх вирішення [2, с. 164].

Таким чином, можна зробити висновок, що HR-технології мають значний потенціал у становленні інструментом для покращення ефективності публічного управління. Важливо враховувати особливості публічного управлінського сектору та забезпечувати безпеку конфіденційної інформації. Перед впровадженням HR-технологій слід провести аналіз потреб та можливостей організації, враховуючи її особливості та ресурси. Застосування HR-технологій може допомогти зменшити навантаження на персонал, підвищити ефективність та якість надання державних послуг, а також покращити управління кадрами, забезпечити більш ефективний процес навчання та розвитку персоналу, що є важливим аспектом підвищення ефективності роботи органів публічного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончарук Н. Т., Прудиус Л. В. Модернізація державної служби та управління людськими ресурсами в Україні. *Аспекти публічного управління.* 2018. Т. 6, № 1–2. С. 42–51.

2. Грідін О. В. HR-менеджмент в сучасних організаціях: особливості та перспективи впровадження. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.* Харків, 2017. Вип. 185. С. 160–172.

3. Селіванов С. В., Обушна Н. І., Хаджирадєва С. К. Розвиток кадрового потенціалу державної служби в Україні в умовах реформ: проблеми теорії та практики : монографія. Київ : Каравелла, 2019. 293 с.

Суходольська Дарина,
здобувачка другого (магістерського) рівня освіти
Науковий керівник:
Поснова Тетяна Вікторівна,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

РОЛЬ ІННОВАЦІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Інновації є невід'ємною частиною сучасного світу, а їх важливість для розвитку національних економік відома усім. Водночас, інноваційні технології можуть відігравати ключову роль у забезпеченні економічної безпеки національного господарства.

Інновації дозволяють зменшувати залежність національної економіки від імпорту, підвищувати її внутрішню ефективність та конкурентоспроможність, а також забезпечувати стійкість до зовнішніх викликів та криз. Національна економіка, яка не здатна до інновацій та адаптації до змін, стає менш конкурентоспроможною та вразливою до зовнішніх викликів [1, с. 106].

Саме інновації дозволяють національній економіці підвищувати ефективність виробництва, розширювати асортимент продукції та послуг, знижувати витрати, збільшувати якість та конкурентоспроможність на ринках, створювати нові робочі місця та підвищувати рівень зайнятості в країні. Це допомагає національним підприємствам займати більш сильну позицію в конкуренції з іншими країнами та забезпечувати більший експорт, що сприяє зростанню ВВП та підвищенню економічної безпеки [2].

Крім того, інновації є важливим чинником для стійкості національної економіки до зовнішніх викликів. Розвиток інноваційних технологій дозволяє національній економіці швидше адаптуватись до змін на зовнішніх ринках та знижувати вплив зовнішніх факторів на економіку. Також інноваційні технології допомагають зменшити залежність національної економіки від імпорту та забезпечити її стабільний розвиток у довгостроковій перспективі.

Інвестиції в інновації є ключовим елементом державної політики забезпечення економічної безпеки національного господарства, бо інноваційні технології вимагають значних витрат на дослідження, розробку та впровадження. Держава може забезпечити інвестиції в інновації через державні програми підтримки інноваційного підприємництва та фінансові інструменти, такі як державні гранти, податкові пільги, кредити та інвестиційні фонди.

Наприклад, державне фінансування інноваційної діяльності, такої як науково-дослідна та дослідно-конструкторська робота (НДДКР), може мати значний вплив на розвиток національної економіки. Державне фінансування може допомогти забезпечити необхідні ресурси для досліджень та розробок, що може сприяти створенню нових продуктів та послуг, покращенню технологій та процесів виробництва, а також збільшенню конкурентоспроможності національних компаній [3]. Інвестиції у НДДКР можуть бути спрямовані на різні галузі, такі як біотехнології, інформаційні технології, енергетика, медицина, авіація та інші.

Одним з прикладів державного фінансування НДДКР є програма «Горизонт 2020», яка була найбільшою програмою фінансування досліджень та інновацій в Європейському Союзі на 2014-2020 роки з бюджетом майже 80 млрд євро. Наступником стала програма «Горизонт Європа» до 2027 року з бюджетом 95,5 млрд євро [4].

Важливо мати чіткі критерії відбору проектів та механізми контролю за використанням коштів державного фінансування, щоб вони були ефективно спрямовані на проекти, які можуть принести користь для країни.

Також інновації є важливим чинником розвитку експортної потенції національної економіки. Завдяки новим технологіям та продуктам, створеним внаслідок інновацій, компанії можуть пропонувати на ринку більш конкурентоздатні та високоякісні товари та послуги, що збільшує їхню привабливість для іноземних покупців. Крім того, інноваційні продукти можуть мати меншу вартість виробництва, що дозволяє знижувати ціни та збільшувати обсяги продажів [5, с. 22].

Важливим є те, що інноваційні рішення можуть допомогти зменшити негативний вплив на довкілля та зберегти природні ресурси. Наприклад, нові технології відновлюваної енергетики можуть зменшити залежність від викопних палив та зменшити викиди в атмосферу,

що сприяє більш чистому та екологічно безпечному отриманню енергії. Крім того, інноваційні матеріали та технології можуть допомогти зменшити використання природних ресурсів, зокрема використовуючи вторинні матеріали, рециковані відходи та інші замінники.

Збереження природних ресурсів та довкілля є важливим елементом економічної безпеки. Якщо ресурси будуть використовуватися неефективно та неекономно, це може привести до загострення конкуренції на ринку та збільшення витрат на їх заміну. Таким чином, застосування інноваційних рішень у галузі охорони довкілля та збереження природних ресурсів може не лише допомогти зменшити негативний вплив на довкілля, а й забезпечити більш стійке та ефективне використання ресурсів [6, с. 38].

Невід'ємним елементом забезпечення ефективного використання інноваційних технологій у національній економіці є підвищення кваліфікації науковців та спеціалістів. Сучасний світ швидко змінюється, тому фахівці, що працюють в галузі інновацій, повинні постійно підвищувати свою кваліфікацію, щоб відповідати вимогам ринку та викликам економічного середовища.

Зокрема, важливо підвищувати кваліфікацію науковців, які займаються науковим дослідженням інновацій, а також спеціалістів, які розробляють та впроваджують інноваційні технології в практику. Вони повинні бути знайомі з останніми тенденціями розвитку науки та технологій, мати досвід використання сучасних методів дослідження та впровадження інновацій. Крім того, це сприятиме створенню умов для залучення талановитих та амбітних фахівців до інноваційної галузі.

Таким чином, інновації можуть бути важливим чинником для забезпечення економічної безпеки національного господарства, але, важливо зазначити, що реалізація інноваційних проектів може супроводжуватися певними ризиками, особливо на початкових етапах. Не всі інновації можуть бути успішними, іноді можуть виникати технічні або фінансові проблеми. Тому важливо мати ефективні механізми підтримки інновацій та контролю за їх реалізацією. Сама реалізація інноваційних проектів повинна бути здійснена відповідно до національних інтересів, з урахуванням ризиків та ефективним контролем за використанням коштів та результатами реалізації проектів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Неустроєв Ю. Г. Роль інновацій у забезпеченні економічної безпеки. *Агросвіт*. 2021. № 7–8. С. 103–108.

2. Позняк С. В. Інновації як фактор підвищення конкурентоспроможності підприємств. *Ефективна економіка*. 2015. № 10.

3. Дубєй Ю. Інноваційні закономірності технологічного розвитку. *Електронне наукове фахове видання «Адаптивне управління: теорія і практика». Серія «Економіка».* 2020. № 8 (16).

4. Horizon Europe. *European Commission*. 2020. URL : https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en (дата звернення: 19.04.2023).

5. Аванесова Н. Е. Концепція економічної безпеки в системі національної безпеки держави. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2019. № 68.

6. Гобела В. В. Екологізація в системі економічної безпеки держави. URL : https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3509/1/gobela_d.pdf (дата звернення: 19.04.2023).

7. Поснова Т. В. Механізм функціонування соціальної складової економічної безпеки : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.01. К., 2008. 19 с.

Теліщук Мирослава,
старший викладач кафедри економічної політики,
Державний податковий університет (м. Ірпінь)

ДЕРЖАВНА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ

З проблемою нерівномірного розвитку різних територій стикаються держави з кількома містами і навіть держави з досить великою територією Висока щільність населення в міських районах завжди сприяє розвитку бізнесу та створює більший ВВП, ніж великі малонаселені сільські райони.

Саме такі відмінності змушують уряди країн формувати свою політику розвитку таким способом, аби не стимулювати додаткових розривів в якості життя між різними територіями, стримувати масову міграцію з таких територій у столицю чи великі міста. Важливою запорукою безконфліктного існування та розвитку держави є адекватна регіональна та політика згуртованості.

Національна єдність, вирівнювання розриву в розвитку між регіонами є необхідною умовою для безпечного та комфортного життя громадян, незалежно від місця народження чи проживання в їхній державі.

Збалансована державна регіональна політика є надважливою і для України з її різноманітними регіонами, які вирізняють природні умови, рівень урбанізації, структура регіональної економіки.

Державна регіональна політика є важливим елементом політики держави, спрямованої на посилення конкурентоспроможності економіки держави та її регіонів, підвищення рівня добробуту населення та сприяння інтегрованості її простору [1].

Державна регіональна політика – це сфера діяльності держави, де за допомогою законодавчих, економічних, соціальних і технологічних важелів здійснюється управління просторовим розвитком країни з метою забезпечення її єдності [2].

Варто зазначити, що Україна досить пізно почала займатися змістовною регіональною політикою. Перший указ про затвердження Концепції державної регіональної політики з’явився аж 25 травня

2001 року (№ 341/2001), Міністерство регіонального розвитку — лише 2007 року, а рамковий Закон «Про засади державної регіональної політики» було ухвалено тільки 2015-го, уже після агресії росії.

Упродовж 2008–2009 років Мінрегіоном було підготовлено проєкти концепцій для впровадження трьох реформ, які мали змінити країну: Концепція реформи місцевого самоврядування і територіальної організації влади; Концепція державної регіональної політики; Концепція підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та службовців органів місцевого самоврядування. Після зміни уряду 2010 року ухвалені концепції було скасовано, а роботи у визначених ними напрямах — згорнуто. Лише після Революції Гідності, в 2014 році, роботи було відновлено. Україна провела децентралізацію, ухвалила базове законодавство про державну регіональну політику. Але державна служба та служба в органах місцевого самоврядування після перших двох років прогресу зазнала серйозної руйнації [3].

Повномасштабне вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 року загострило до краю ситуацію в усіх аспектах-соціальному, економічному, територіальному. Дуже небезпечними і складними для вирішення є виклики, з якими зараз стикається Україна, зокрема: окупація українських територій; вимушена міграція; руйнування інфраструктури; деіндустріалізація промислових міст і регіонів; втрата транзитного потенціалу тощо.

Війна в Україні сьогодні – це не лише людські та економічні втрати, а й негативні довгострокові наслідки та обмеження майбутнього розвитку на багато років вперед. Це слід визнати об’єктивною реальністю та вжити заходів для мінімізації негативного впливу цих викликів на існування та розвиток країни.

Незважаючи на те, що війна ще триває, вже сьогодні ми маємо планувати як відновлення постраждалих територій, так і сприяти швидшому поверненню в Україну біженців, поверненню в місця постійного проживання значної частини вимушених переселенців, відновлення економіки, а також реалізація при цьому такої політики, яка не призведе до подальшого збільшення розривів у розвитку різних регіонів, створення згуртованості всього українського простору. Зокрема, про це йшлося на Міжнародному саміті міст та регіоні, який відбувся 21 квітня 2023р.

Відбудова українських міст і сіл, відновлення економіки – складний, довготривалий процес і потребує залучення значних ресурсів, зокрема зовнішніх, тому що в Україні ресурсів і так було дуже мало, а через війну їх стало набагато менше. Тому, перед країною стоїть декілька складних, проте дуже важливих для вирішення завдань, а саме: об'єктивна коректна оцінка завданих збитків; чіткий план відновлення на національному, регіональному та місцевому рівнях; створення ефективно працюючих механізмів координації робіт із відновлення територій; забезпечення прозорості процедур фінансування та мінімізації при цьому корупційних ризиків.

Отже, для успішного розвитку державної регіональної політики потрібно відновлювати території з урахуванням їх можливого розвитку та відповідно до пріоритетів державної регіональної політики, використовувати відновлення задля зміцнення адміністративної спроможності розвитку територій, а також навчитися використовувати кошти і контролювати їх використання на відновлення згідно з процедурами політики згуртованості Європейського Союзу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кінщак А. В. Державне управління: удосконалення та розвиток. URL : http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=867 (дата звернення: 24.04.2023).

2. Стеченко Д. М. Управління регіональним розвитком : навч. посіб. К. : Вища шк., 2000. 223 с.

3. Державна регіональна політика України: бути чи не бути? URL : https://rpr.org.ua/news/derzhavna-rehionalna-polityka-2023-buty-chy-ne-buty/ (дата звернення: 24.04.2023).

Харченко Іван,
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Науковий керівник:
Шульга Ольга Антонівна,
д-р екон. наук, доцент,
ПВНЗ «Європейський університет»

ВПЛИВ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Децентралізація владних та фінансових повноважень держави на користь місцевого самоврядування є однією з найбільш важливих реформ з часів української незалежності. З 2015 року розпочато реформування бюджетної системи в контексті децентралізації та запроваджено нову систему міжбюджетних відносин. А вже у 2021 році в Україні діє дворівнева модель міжбюджетних відносин та встановлено взаємовідносини між держбюджетом та бюджетами територіальних громад. Місцева влада має усі права і зобов'язана самостійно приймати рішення стосовно наповнення своїх бюджетів.

Завжди має бути чітке розмежування повноважень між регіональними та місцевими рівнями, яке має відбуватися за дотриманням таких принципів:

– територіального прив'язування податків [1] (місцеві органи влади повинні впливати на розмір податкових і неподаткових надходжень, які формуються на відповідній території і сплачуються мешканцями і суб'єктами господарської діяльності. За таких умов у мешканців адміністративно – територіальних одиниць виникають стимули сплачувати вищі податки для отримання якісніших суспільних послуг);

– субсидіарності (надання бюджетних послуг має бути закріпленим за рівнем влади, який може максимально ефективно їх профінансувати та є максимально наближеним у споживачів бюджетних послуг);

– економії від масштабу (повинно бути створено можливість зниження витрат з надання деяких бюджетних благ за рахунок збільшення обсягів їх надання).

На рис. 1 зображено динаміку наповнюваності місцевих бюджетів за 2022 рік (рис. 1).

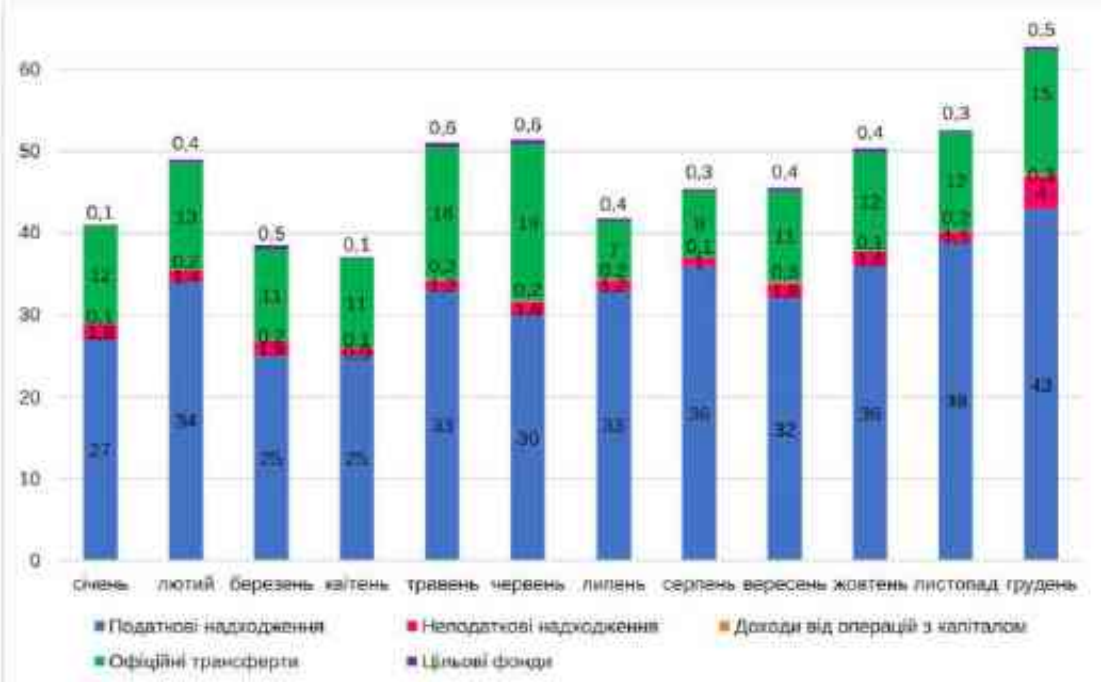

Рисунок 1 – Динаміка доходів місцевих бюджетів в Україні за 2022 р. за видами надходжень, млрд грн

Джерело: [2].

Подивившись на дані, можна сказати, що обсяги надходжень до бюджетів місцевих громад в перші місяці війни суттєво зменшилися, але поступово відновлюються за рахунок свідомих громадян та релокації бізнесу. Основним бюджетоутворюючим податком бюджетів міст обласного значення є податок на доходи фізичних осіб. Варто звернути увагу на динаміку міжбюджетних трансфертів, які збільшилися в травні та червні до 16 та 19 млрд грн відповідно, а потім зменшилися до 7 млрд грн у липні, з подальшим зростанням до 15 млрд грн у грудні. Це пов'язано з особливостями наповнення загального фонду державного бюджету, оскільки влітку Національний банк України припинив емісію, пов'язану з викупом урядових облігацій внутрішньої державної позики, що призвело до обмеження можливостей дефінансування дефіцитів місцевих бюджетів. Проте, поступове збільшення обсягу надходжень від міждержавної допомоги дозволило державному бюджету відновити фінансування проектів розвитку територій та покриття бюджетних розривів [2].

Місцеві бюджети посідають важливе місце у системі суспільних фінансів, оскільки є основою функціонування органів місцевого самоврядування, які покликані за рахунок наявних фондів грошових коштів здійснювати фінансування соціального захисту, охорони

здоров'я, освіти, житлово-комунального господарства та інших сфер, що зачіпають інтереси широких верст населення, а також забезпечувати соціально-економічний розвиток територій. Однак, важливою проблемою, наявність якої стримує ефективність механізму формування і виконання бюджетів усіх рівнів в Україні, є перевищення видатків бюджету над його надходженнями. При цьому дефіцит властивий як державному бюджету, так і місцевим бюджетам.

Проведені дослідження показали, що, не зважаючи на позитивні аспекти децентралізації, більшість бюджетів України ще потребують зміцнення доходної бази, особливо в частині податкових надходжень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кулакова О. Ю., Далєвська Т. А. Місцеві бюджети у процесі економічного розвитку і бюджетної децентралізації. *Інфраструктура ринку*. 2017. № 6. URL : http://www.market-infr.od.ua/journals/2017/6_2017_ukr/44.pdf (дата звернення: 26.04.2023).

2. Подзізей О., Коробчук Т. Фінансове забезпечення відновлення конкурентоспроможності територіальних громад в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2188 (дата звернення: 25.04.2023).

Чопенко Валерій,
канд. екон. наук, старший науковий співробітник відділу соціально-економічного розвитку сільських територій,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» НААН (м. Київ)

ШЛЯХИ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ СІЛЬСЬКИХ ГРОМАД ТА ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ: СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНИЙ ВИМІР

Основою розвитку сільських територій є збереження і збагачення людського потенціалу села. Нарощування його можливе шляхом поліпшення відтворення населення і його збереження в сільській поселенській мережі. Однак за відсутності цілісної та послідовної державної політики, спрямованої на комплексний розвиток сільських територій, успішні соціально-економічні перетворення, які відбулися протягом двох минулих десятиліть в аграрному секторі економіки України, – реформування земельних та майнових відносин, створення якісно нових підприємницьких структур, впровадження інновацій, що сприяли зростанню сільськогосподарського виробництва, підвищенню його економічної ефективності та експортного потенціалу, не призвели до відповідного розвитку соціально-демографічної сфери села. Кризові явища тут лише наростають: посилюється деградація поселенської мережі, постійно зменшується чисельність сільського населення, спостерігається його старіння та погіршення статево-вікової структури, внаслідок чого скорочуються людський і трудовий потенціали, відбувається знелюднення сільських територій.

Повномасштабна російська воєнна агресія та спричинені нею руйнування соціально-економічної інфраструктури, загибель та втрата здоров’я десятками тисяч людей, вимушена зовнішня та внутрішня міграція мільйонів українців надзвичайно загострили соціально-демографічні проблеми мешканців сільської місцевості, що ставить під сумнів можливість успішного розвитку сільських територій в цілому, збільшує імміграційні ризики з важкопрогнозованими нині наслідками, загрожує існуванню сільського способу життя та самого

українського села як такого. З огляду на це покращення кількісних та якісних показників розвитку сільського населення, подолання депопуляції та збереження людності в сільських територіях, зупинення деградації сільської поселенської мережі є важливою й невідкладною проблемою, що потребує реалізації на державному рівні відповідної соціальної політики, спрямованої на комплексне її розв'язання.

Останніми роками соціально-демографічна криза в сільських територіях України стрімко поглиблюється, набуваючи катастрофічного, незворотного характеру. На початок 2022 р. в Україні (без урахування тимчасово окупованих територій) проживало 12473,6 тис. осіб сільського населення, що складало 30,3 % від загальної чисельності населення країни. Лише за 2021 р. сільське населення України зменшилося на 155,2 тис. осіб, що становило 1,2 % його чисельності. Найбільше скорочення відбулося у Чернігівській (на 2,5 %), Сумській (на 2,4 %), Кіровоградській (на 2,2 %), Хмельницькій, Черкаській та Дніпропетровській (по 1,9 %) областях [5, с. 5].

Порівняно з 1990-м роком нині сільське населення скоротилось на 4495,7 тис. осіб, або на 26,5 % (протягом зазначеного періоду щорічне зменшення людності в сільських територіях України становило в середньому 0,83 %), а проти 2010-го року – зменшилось на 1964,5 тис. осіб, або на 13,6 % (що склало вже 1,13 % щорічного скорочення) [1, с. 27, 28].

При цьому у Чернігівській області сільське населення зменшилося майже вдвічі (!) (на 49,6 %), Сумській – 41,5, Хмельницькій – 34,1, Полтавській – 33,2, Житомирській – на 32,7 % [5, с. 9, 10].

Смертність у сільській місцевості в 2,5 раза перевищує народжуваність. У 2021 р. коефіцієнти народжуваності та смертності становили відповідно 7,7 та 19,5 особи на 1000 осіб наявного населення. Коефіцієнт народжуваності був найнижчим за всі роки незалежності України і зменшився порівняно з 1990 роком майже в 1,7 раза. За 1990–2021 рр. на 21,1 % (з 16,1 до 19,5 осіб на 1000 жителів села) підвищився й коефіцієнт смертності сільського населення.

У 2021 р. на селі на 100 померлих припадало лише 40 новонароджених. Нині демографічна ситуація є значно загрозливішою, ніж навіть під час демографічної кризи 2000–2005 років, коли на 100 померлих сільських жителів народжувалося 46–49 дітей (для порівняння: у 1990 р. – 79 дітей, у 2015 р. – 63 дитини, у 2018 р. – 57 дітей, у 2019 р. – 49 дітей, у 2020 р. – 46 дітей) [2, с. 8, 13].

Однак у багатьох регіонах країни становище значно гірше. Так, у 2021 р. в сільських територіях Чернігівської області смертність перевищувала народжуваність у 5,6 раза (!), Сумської – у 4,4 раза, Черкаської – у 3,8 раза, Харківської у 3,6 раза, – Полтавської – у 3,5 раза [2, с. 44-46].

Ускладнює соціально-демографічну ситуацію те, що нині в сільських територіях України майже вичерпаний потенціал відтворення населення. У 2022 році чисельність людей, старших за 60 років (3048 тис. осіб), в 1,5 раза перевищила чисельність дітей у віці до 14 років (2075 тис. осіб) – лише за 2021 р. цей контингент сільського населення скоротився на 43 тис. осіб, а людей у найбільш продуктивному дітородному віці (20–39 років) було 3385,4 тис. осіб, що становило лише 27% від загальної чисельності сільського населення України. Тільки за 2021 р. ця група населення (20–39 років) зменшилася на 60 тис. осіб, що склало 0,5 % загальної чисельності сільського населення, причому на кожних 1000 чоловіків зазначеного віку у 2022 р. припадало тільки 909 жінок, а у віковій категорії 30–34 роки – 884 жінки [3].

Тому в умовах післявоєнної відбудови України для поліпшення відтворення населення і його збереження в сільській поселенській мережі, покращення умов праці і проживання на селі та оздоровлення соціально-демографічної ситуації в сільських територіях необхідне запровадження системи заходів, спрямованих на відновлення й удосконалення прогресивної системи допомоги при народженні дітей, диференційованої залежно від їх кількості, віку, типу сім'ї, а також пропорційної до розміру прожиткового мінімуму, підтримку молодих сімей, надання їм пільгових довгострокових кредитів, преференцій щодо придбання житла, оплати комунальних послуг, створення спеціалізованих мереж магазинів та аптек з продажу основних продуктів харчування, товарів для дітей та ліків за пільговими цінами; поліпшення стану здоров'я сільських мешканців шляхом розробки Національної програми боротьби із серцево-судинними захворюваннями (у 2017–2021 роках смертність від них сягала 69–72 % від загальної смертності у сільській місцевості України) [4] та Національної програми профілактики та лікування особливо небезпечних інфекційних захворювань, розвиток нових прогресивних форм медичного обслуговування на селі; максимально можливе збереження та відбудова мережі

дошкільної, загальної, позашкільної та професійної освіти, опрацювання і впровадження системи державних стандартів у сфері соціального обслуговування сільського населення; створення нових робочих місць за рахунок прийняття загальнодержавної, регіональних та місцевих програм зайнятості населення на селі з урахуванням диверсифікації господарської діяльності та стимулювання підприємництва; запровадження на державному рівні виваженої імміграційної політики, проведення постійного моніторингу демографічної та міграційної ситуації в регіонах для визначення пріоритетності проблем та заходів щодо їх вирішення; забезпечення постійного контролю за станом навколишнього природного середовища на сільських територіях, обладнання організованих сміттєзвалищ та налагодження системи збирання, зберігання та утилізації відходів; опрацювання Державної програми із забезпечення жителів сільських населених пунктів якісною питною водою; пропаганду здорового способу життя, посилення боротьби з наркоманією та алкоголізмом, запровадження додаткових адміністративних механізмів щодо посилення обмежень стосовно права вживання алкоголю й тютюну та підвищення відповідальності за їх порушення; надання безкоштовних інформаційних послуг щодо поліпшення сімейних взаємовідносин; підвищення якісних показників розвитку сільського населення: рівня освіти, інтелекту, духовності, традицій патріотизму, працелюбності, добросусідства, взаємодопомоги.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Населення України. *Демографічний щорічник.* Київ : Державна служба статистики України, 2022. С. 27, 28.

2. Природний рух населення України за 2021 рік : стат. збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2022. С. 8, 13, 44–46.

3. Розподіл постійного населення України за статтю та віком на 1 січня 2022 року : стат. збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2022. С. 16–17, 32–33.

4. Таблиці народжуваності, смертності та середньої очікуваної тривалості життя за 2021 рік : стат. збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2022. С. 28–29.

5. Чисельність наявного населення України на 1 січня 2022 року : стат. збірник. Київ : Державна служба статистики України, 2022. С. 5, 9, 10.

Шиховцев Євгеній,
здобувач освітнього ступеня магістр
зі спеціальності 073 Менеджмент
Науковий керівник:
Іващенко Оксана,
канд. екон. наук, доцент,
Національна академія статистики,
обліку та аудиту

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Проєктна діяльність в умовах воєнного стану реалізується суб'єктами на багатьох рівнях в умовах високого рівня конкуренції. Удосконалення проєктної діяльності в умовах війни має розглядатися як у розрізі окремих заявників так і у розрізі донорів.

Напрямки поліпшення управління проєктами в умовах воєнного стану є актуальними не лише в умовах воєнного стану, а для подальшого удосконалення проєктної діяльності. У зв'язку із завершенням реформи місцевого самоврядування органи місцевого самоврядування (ОМС) виступають основними суб'єктами забезпечення соціально-економічного розвитку громад, усунення негативних наслідків бойових дій та у перспективі відновлення територій.

Міжнародна технічна допомога й у довоєнний період неповноцінно використовувалася як інструмент місцевого економічного розвитку у зв'язку з неготовністю муніципалітетів брати відповідальність за реалізацію проєктів міжнародної технічної допомоги (МТД), що пов'язується з низьким рівнем кваліфікованості у сфері управління проєктами, відсутністю стратегії розвитку громади (знижує шанси отримання проєкт МТД), неналежний рівень нагляду за реалізацією, що часто зумовлює неефективність використання ресурсів [1] При цьому застосування проєктів та програм міжнародної технічної допомоги більш доцільно застосовувати у розвитку регіонів або великих міських громад [2].

До основних рекомендацій щодо залучення проєктів та програм МТД в регіони та/або громади можна віднести:

— наявність стратегії розвитку регіону та/або громади та включення до неї залучення проєктів МТД (у завдання наприклад), а ще ліпше розробка стратегії залучення МТД як допоміжної до основної;

— визначити загальні типові засади співпраці з виконавцями проєктів МТД, спираючись на них під час переговорного процесу;

— підвищення кваліфікації посадових осіб у сфері проєктного менеджменту;

— рішенням ОМС варто визначити відповідальний підрозділ або комунальну установу (інститут розвитку чи агенція розвитку), відповідальну за залучення проєктів та програм МТД;

— застосування комунікаційної діяльності для промоції своєї територіальної одиниці, зокрема наявність комунікаційної стратегії ОМС та бренду громади.

Під час пошуку грантових пропозицій інститути громадянського суспільства досить часто не особливо непокояться щодо відбору конкурсів, у яких вони готові взяти участь. Проте графоманство й нерозважливе написання запитів на фінансування до різних організацій, без зважання на умови конкурсу, справляє негативний вплив на репутацію організації серед донорів [3].

Щодо залучення грантів ОМС хочему зауважити наступне: необхідність наявності стратегії розвитку громади; наявність окремого підрозділу, що займається проєктною діяльністю в муніципалітеті; проведення комплексного дослідження щодо діяльності донорів, оскільки наразі більшість донорів визначає серед пріоритетів своєї діяльності посилення інституційної спроможності, механізмів співпраці та розвитку громад та регіонів; ОМС мають реально оцінювати власні ресурси на предмет можливості співфінансування реалізації проєктів; варто дотримуватися законодавчо встановленої процедури зарахування грантових коштів до доходів бюджету та визначити цільовий порядок їх використання; дотримання законодавчих вимог щодо оформлення договорів пожертви (якщо ОМС у рамках проєкту безкоштовно передають майно комунальної власності); забезпечити публічне висвітлення інформації про використання грантових коштів.

Ще одним напрямком, у якому реалізується проєктна діяльність в умовах правового режиму воєнного стану є проєкти соціально відповідального бізнесу (СВБ) [4; 5]. Загалом проєктна діяльність у цій сфері потребують налагодження взаємодії між представниками бізнесу та органами публічної влади. На рівні громади співпраця має бути налагоджена у трикутнику «влада – бізнес – громада». Основною проблемою активізації проєктів СВБ є нестача ресурсів на підприємстві, які могли б бути витрачені на таку діяльність, а також відсутність економічних стимулів на загальнодержавному рівні. У зв'язку з цим, вважаємо за доцільне вжити ряд наступних заходів:

1. Органи місцевого самоврядування мають ініціювати проєкти (ініціативи), до реалізації яких можуть долучатися представники бізнесу, та залучати їх до проєктів, що вже реалізовуються;
2. За можливості співфінансувати проєкти СВБ, які реалізуються на території громади;
3. У разі наявності на території громади великих суб'єктів господарювання, що реалізують соціально відповідальні проєкти, доцільно створити цільовий фонд для підтримки проєктів СВБ.

Отже, в умовах правового режиму воєнного стану проєктна діяльність виступає одним з основних засобів послаблення тиску на органи публічної влади щодо вирішення проблем, які виникають у зв'язку з війною. Комплексне удосконалення управління проєктами усіма суб'єктами за усіма напрямками розширюватиме спектр вирішуваних питань та дозволить залучати ресурси для підтримки різних сфер суспільного життя в умовах війни, а також дозволить закласти фундамент для подальшої співпраці у рамках відновлення після війни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Іващенко О. А. Офіційна допомога розвитку як інструмент національної безпеки та сталого розвитку. *Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., Київ, 7–8 черв. 2022 р. / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС КНУ імені Тараса Шевченка, 2022. С. 195–196. URL : http://194.44.12.92:8080/jspui/handle/123456789/6655

2. Мінаєва Г. М. Управління проектною діяльністю органами місцевого самоврядування для зміцнення інфраструктури території. *Теорія та практика державного управління.* 2011. № 3. С. 373–379.

3. Проєктний менеджмент у місцевих радах: чому його варто впроваджувати. URL : https://decentralization.gov.ua/news/15604

4. Соціальна відповідальність бізнесу в умовах війни. URL : https://cases.media/en/news/socialna-vidpovidalnist-biznesu-v-umovakh-viini

5. Соціальна відповідальність бізнесу у період воєнного стану. URL: https://eba.com.ua/sotsialna-vidpovidalnist-biznesu-u-period-voyennogo-stanu/

Наукове електронне мережеве видання

Синергетичні драйвери розвитку обліку, податкового аудиту та бізнес-аналітики

Збірник тез ІІ Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції

28 квітня 2023 р.

Укладач: *В. М. Краєвський*

Відповідальний за випуск: *А. В. Лавренюк*

Верстка: *Д. П. Завальніцька*

Здано до друку 08.06.2023
Друк. арк. 42,62
Замовлення № 1051

Підготовлено до друку Видавничо-поліграфічним центром
«Державний податковий університет»
Державного податкового університету
08205, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область, Україна

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовників і
розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 7669 від 20.09.2022

ФАКУЛЬТЕТ ПОДАТКОВОЇ СПРАВИ, ОБЛІКУ ТА АУДИТУ
INDEPENDENT · SCIENCE · CONSCIENCE
ДПУ